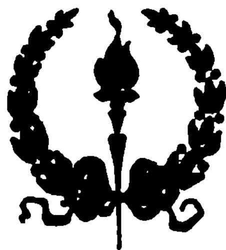
Samlede Skrifter

Af

Dr. theol. V. Koren.

Samlede og udgivne af Paul Koren.

DECORAH, IOWA.
Lutheran Publishing House Bogtrykkeri.
1911.

Afhandlinger og Avisartikler.

Gjenmæle

mod Pastor C. L. Clausens Opsats i "Emigranten" Nr. 7 angaaende Slaveri.

Forbemærkning: Efterfølgende Linier ere skrevne for Christne, som naar de vil læse ogsaa vil prøve det Læste, og som har Sindighed og Alvor nok til ikke at forkaste det, før de har læst og prøvet det, og som dernæst ikke prøver det som de læser, paa den Maade, at de bare seer efter, at det der siges, er det Samme, som de Selv har sagt eller meent eller likt, men som prøve, om det som siges, kan bevises og er grundet i Guds Ord. For andre Slags Mennesker er det ikke skrevet.

Der er baade i vort Kirkesamfund og i de Samfund, som staar imod vort, adskillige Personer, som ikke tage i Betragtning at mene og sige, naar de see et Stykke af Kirkefædrene eller en Oversættelse fra et fremmed Sprog anført til Beviis for en Lære, som de ikke liker, — at da Ordene ere forfalskede eller forandrede af den, som skriver.

For saadanne Mennesker skriver jeg ikke; thi jeg anseer dem ikke fór Christne (saalænge de ikke angre og afbede denne skjændige Synd) om de saa gjaldt for at være de bedst oplyste og alvorligste og andægtigste i hele Setlementet. De mangle den allerførste Betingelse for christen Tro — nemlig Ærlighed. Tyv tror, at hver Mand stjæler.

Det havde været min Hensigt at holde mig udenfor al Skriftvexel i denne Sag, først fordi jeg i det Hele ikke har noget Kald til at skrive i Aviser, og dernæst fordi jeg troede at dersom det skulde nytte noget at skrive om denne Sag, saa maatte der ikke alene gives en tydelig og grei Fremstilling af Sandheden, men ogsaa tages Hensyn til de mange forskjellige Indvendinger, som ofte i en oprigtig og god Mening gjøres mod vor Lære; men til at skrive en saadan Afhandling fandt jeg hverken Tid eller Evne.

Jeg har ogsaa gjort hvad jeg har kunnet, for at afholde Andre fra at skrive i Aviserne om denne Sag.

Hvad der dog nu bevæger mig til at tage til Gjenmæle mod Pastor Clausen, er især nogle af hans Yttringer om hvad er forefaldt under Præstemødet i Decorah, hvilke jeg anseer det for min Pligt at berigtige; og da jeg har erfaret at Hr. Clausens med saamegen Kløgt skrevne Opsats har gjort selve Stridsspørgsmaalet saa indviklet og broget for mange, at de hverken veed ud eller ind, saa kan det maaske være gavnligt med det Samme at prøve hans Beviisgrunde lidt nøiere.

Hr. Clausen klager først over at Maanedstidenden ikke optog hans Tilbagekaldelse, som var trykt i Emigr., men imødegik den uden at have aftrykt den i Sammenhæng. Ogsaa jeg tror at Redaktionen havde gjort rettest i at optage Tilbagekaldelsen heel. Jeg tror at Hr. Clausen, paa Grund af at hans tidligere Erklæring var trykt i Maanedst., kunde fordre at hans Tilbagekaldelse ogsaa blev trykt der, tilligemed en summarisk Angivelse af Grundene til denne.

Men naar Hr. Clausen vil fordre som én Regel, at Maanedstidenden, fordi den er Synodens Organ, skal optage det som en Majoritet eller en Minoritet eller en Deel af Synodens Præster eller Menighedslemmer maatte finde

forgodt at skrive, enten saa Redaktionen anseer den deri indeholdte Lære for at være med eller mod Guds Ord, saa har han aabenbart Uret.

Organ betyder et Verktøi, Redskab, Middel, og en Synodes kirkelige Blad kaldes dens Organ, fordi det er et Middel, gjennem hvilket Synoden yttrer sig. Nu er jo Sandheden kun een, og en luthersk Synode vedkjender sig ikke den farlige Vildfarelse, som er saa almindelig i vore Tider, at Sandheden i dette eller hiint endnu ikke er funden, men først kan findes gjennem Brydninger, det er: naar vi har stridt en lang Stund om hvad der er Sandhed. Thi er det en vigtig Sag (f. Ex om hvad der er Synd) saa lærer Guds Ord os den klart; og er Sagen ikke saa vigtig, at den er klart lært i Guds Ord, saa er det Synd at strides om den. Synoden kan da kun have een Troesbekjendelse (om end ikke alle Enkelte i Samfundet har indseet Sandheden) og i Overeensstemmelse med denne Troesbekjendelse maa altsaa deres Organ virke til Lærdom, Formaning i Tugt osv., og naar Synoden vælger en Redaktør for sit Organ, saa vidner den derved om, at den har den Tillid til ham: 1) at han veed, hvad der er Sandhed, og 2) at han vil bruge Synodens Blad til at fremsætte Sandhed og udelukke Usandhed. Vil vor Synode have et Kirkeblad, hvori der skal være Adgang til at forsvare to modsatte Lærdomme, altsaa Sandhed og Usandhed paa eengang, saa faar den vist see sig om efter andre Redaktører, og jeg haaber da at den Ingen vil finde.

Hr. Clausen finder det dernæst passende at omtale, hvad der foregik i et privat Præstemøde i Decorah — hvor dengang ingen Protokol førtes, ialfald ikke til Offentliggjørelse — at nemlig "Flere af de tilstedeværende Præster fandt sig beføiede til at stemple ham som en Vranglærer, og at udtale de forfærdeligste Domme over ham, fordi han for-

kyndte en fra deres Mening afvigende Lære i dette og andre dermed beslægtede Stykker."

Der er vist ingen af de andre Præster, som har anseet det sømmeligt eller endog tilladeligt at omtale, hvorledes Pastor Clausen paa hiint Møde syndede i sin Ulydighed mod Guds Ord, og hvorledes han alvorligt blev irettesat derfor; thi det er christen Pligt at give den Feilende Tid til at blive overbevist og ikke strax udbasune hans Feil. Hjælper da Ordets Tugt i den private Formaning ikke, saa er det en anden og sømmeligere Maade at bringe Sagen frem for rette Vedkommende (i dette Tilfælde Menigheden og Synoden) end at skrive i Aviserne derom. Men siden Hr. Clausen nu vil at Avislæserne strax skal faae vide disse Ting, jo saagodtsom nøder dertil ved sin Klage over hine "Forfærdelige Domme", saa bør Følgende bemærkes:

Det er sandt at det blev lagt Hr. Clausen alvorligt paa Hjerte at lyde Guds Ord med Hensyn til Spørgsmaalet om Slaveriets væsentlige Syndighed — men som han maaske erindrer, var det dog ikke denne Sag, der gav Anledning til de Domme, han taler om, men derimod en anden Lære, som jeg maa tilstaae at jeg mindst havde ventet at høre af en luthersk Lærers Mund, nemlig den: at i visse Tilfælde kunde det være tilladt at gjøre Oprør mod Øvrigheden, naar nemlig denne overskred sin Ret og misbrugte sin Magt. (Jeg faar bemærke at disse Forhandlinger ikke angik Oprøret i Sydstaterne, men Spørgsmaalet angik "Oprør i og for sig selv", et Spørgsmaal, som Hr. Clausen ganske vel forstod at behandle, uagtet han nu siger, at han ikke rigtig kan forstaae, hvad der menes med "Slaveri i og for sig selv".) At en saadan Lære maatte fremkalde de alvorligste Irettesættelser vil ikke undre en Christen, som mindes det Exempel, vor Herre Jesus har vist os ligeoverfor en ugudelig Øvrighed, og de ligefremme, tydelige,

bestemte Befalinger, som i denne Anledning gives os i Bibelen og som kan eftersees i Huustavlen (om Øvrighed og Undersaatter).

Pastor Clausen fortæller dernæst, at Præsterne i Decorahmødet var enige i at det var "klogest aldeles ikke at skrive offentligt i denne Sag, saalænge det kunde undgaaes; thi Erfaring viste, at deres Mening vandt mere og mere Indgang hos Folk for hver Dag som gik, og at man kun var udsat for fortrædelige og unyttige Kjævlerier ved en offentlig Diskusion", og han fortæller tillige, at vi ogsaa søgte at faae ham til at tie, som han ganske rigtig tilføier "ikke for vor, men for hans egen Skyld".

Hertil bemærkes: Det var ikke Pastor Ottesen (som man af Hr. Clausens Udtryk kan ledes til at antage) men det var mig, som foreslog at man ikke skulde skrive i Aviserne om denne Sag, og saa anførte Grunde for dette Forslag. Som Hr. Clausen vil erindre havde Pastor Ottesen endog selv skrevet en lang Artikel, som han havde tænkt at lade trykke, og som blev oplæst saa Hr. Clausen selv hørte derpaa, og Hr. Clausen veed saagodtsom nogen Anden at dersom der er nogen Ting, Pastor Ottesen er ræd for, saa er det to dodge a question eller at benytte sig af noget, som har endog kun den allermindste Lighed med en Krogvei. Han pleier ikke at skjule sin Mening. (Jeg beder Pastor Ottesen tilgive at jeg har tilladt mig her at gjøre denne Bemærkning.)

Forresten er de Grunde, som bevægede mig til at foreslaae at vi ikke skulde skrive offentlig om denne Sag, lidt uheldigt anførte af Hr. Clausen; thi det faar Udseende af, at denne Taushed skulde være en lumsk Udvei, som vi vilde bruge for imidlertid at faae hverbet Stemmer for vor Mening.

Jeg bør troe at det ikke har været Pastor Clausens Me-

ning, at ville faae Nogen til at troe Sligt, thi han veed selv at han ingen Ret har dertil. Men Fremstillingen er som sagt lidt uheldig. Forresten viser allerede Erfaring, at det havde været klogest at følge mit Raad, at lade de Andre skrive men selv tie. De, hvem Sagen ligger alvorligt paa Hjerte, vil være forsigtige og give sig Tid, og vil ved Grandskning i Guds Ord, sammenholdt med hvad der forhandledes paa Synoden, nok komme til at indsee, hvad der er Sandhed. For dem behøves ingen Aviisskrivning. De som bare er hidsige, og saa forbittrede, at de hverken kunne eller ville tænke og prøve, de vil finde Støtte for deres Mening i enhver Avisopsats, som er imod Præsternes Erklæring, om den end fordreier Bibelens Ord nok saameget og forresten er sammensat af bare Tøv. For dem nytter det ikke at skrive.

Hr. Clausen beklager sig dernæst over at Redaktøren af Maanedst. ikke vil troe at det faldt saa haardt for hans naturlige Menneske at gjøre hiin Tilbagekaldelse. Hr. Clausen faaer tilgive, at man taler om denne Sag, da det jo er ham selv som er begyndt med det. Jeg maa da tilstaa, at jeg heller ikke kan indrømme ham den Roes, han indirekte forlanger for at have kjæmpet med "sin gamle Adam" i denne Sag og overvundet ham; thi dette er jo Meningen, eller hvorfor taler han derom? — Jeg troer, ligesom Redaktøren af Maanedstidenden, at det slet ikke falder tungt for vort naturlige Menneske at sige det som de Allerfleste liker at høre. Dermed er det jo ikke sagt at dette har været Hr. Clausen vitterligt, thi et Menneskehjerte er jo bedrageligt, og man kan jo skuffe sig selv. Jeg troer gjerne at Hr. Clausen betænkte sig en Stund saa alvorligt han kunde, førend han førstegang i sin Menighed omtalte at han havde skiftet Mening.

Hr. Clausen siger fremdeles, at naar vi paastaae at Ver-

den finder Behag i den Lære, som han nu forfægter, saa bryder vi derved Staven over Alle, som dele Overbeviisning med ham i denne Sag, og erklære enhver som troer og bekjender at Slaveri i sig selv er Synd for at være et Verdens Barn osv. "Eller hvad anden Mening kan vel ligge i disse Ord", spørger han.

Hr. Clausen gjør her en urigtig Slutning, og siden han spørger om Meningen, skal jeg forklare ham den, uagtet jeg synes han maatte kunne svare selv. At Verden tæller blandt sine Afguder foruden Mammon ogsaa kjødelig Frihed, det veed baade Clausen og jeg. At altsaa Verden, især den Part af den, som vi har med at gjøre, finder Behag i en saadan Lære, i hvilken den kjødelige Frihed ophøies til et absolut Gode, som ethvert Menneske med Ret kan fordre, det tiltrænger intet Beviis. Men om nu et christent Menneske ogsaa lod sig narre til at troe noget af det som Verden rundt omkring ham altid synger om, saa var det jo ikke dermed sagt at han var affalden fra Troen og virkelig bleven et Verdens Barn. Var det vel? Det er jo muligt at han i Skrøbelighed kunde indbilde sig noget Saadant, ligesom vi see i Romerbrevet, at nogle af de første Christne indbildte sig at det var Synd at spise Kjød af Offerdyr og deslige.

Hvad Følgen ellers kunde blive, dersom et Menneske standhaftigt forhærdede sig mod Guds Ords Overbeviisning, det er et andet Spørgsmaal. Dette er altid en farlig Sag og hævner gjerne sig selv ved større og større Afvigelser.

Hr. Clausen nævner dernæst, ligesom i Forbigaaende, "de af vore Præster, som i sin Tid tilbagekaldte deres tidligere vildfarende Meninger om Muligheden af en Omvendelse efter Døden." Valget af dette Exempel gjør ikke Pastor Clausen Ære, og saa uædelt det er, saa uheldigt er det ogsaa — thi, saavidt jeg veed, er der af alle de Præster, Hr.

Clausen har havt med at gjøre i denne Sag, ikke een som har ført hiin Lære, og altsaa har kunnet tilbagekalde den.

Hr. Clausen siger at han naturligviis maatte vente at hans Modstandere vilde opbyde al deres Lærdom og Dygtighed for at gjøre den i Erklæringen fremsatte Lære gjældende. Hvis Hr. Clausen har ventet dette, saa er han bleven meget skuffet; thi uagtet de Præster, som tidligere har skrevet om denne Sag maaske er ligesaa lærde som Hr. Clausen, saa har dog ingen af dem brugt nogen Lærdom eller Kunst, men skrevet ganske ligefrem og simpelt, meget simplere end Hr. Clausen, som jo skriver baade om græske Colonier og Romere og Spartanere. Aarsagen dertil er den, at det altid er simplere at sige: Saa lyder Guds Ord — og saa troe vi, — end at skulle stelle og demonstrere saa, at Guds Ord kan passe med vore Meninger, da trænger man til Hjælp baade hos Romere og Spartanere.

Pastor Clausen siger, at det var en høist vilkaarlig Forrykkelse af Sagen, at man paa Synoden talte om Slaveri i og for sig selv, istedetfor at tale om Slaveriet hertillands; thi, siger han, istedetfor et Spørgsmaal af stor praktisk Interesse, fik man nu bare et abstrakt Spørgsmaal, som i og for sig er af saare liden Vigtighed.

Hertil svares: Baade Hr. Clausen og enhver anden vil ved et Øieblikks Eftertanke kunne indsee (hvad jeg troede, han engang før havde indseet) at det 1) ikke sømmede sig og 2) ikke engang var muligt for os paa en Kirkeforsamling at debattere over "Slaveriet, som det er i Amerika"; thi 1) er Tilstanden i Sydstaterne hverken et Læresspørgsmaal eller et Levnetsspørgsmaal for vor Kirke og 2) vilde den hele Sag være uddebatteret i ganske kort Tid uden at have bragt os og uden at kunne bringe os til nogen indbyrdes Forstaaelse. Dette er let at indsee: Sæt altsaa at vi havde villet give os til at debatere om "Slaveriet, som

det er i Amerika". Hvad skulde der nu kunne resultere af denne Debat? Vi kunde jo ikke udgranske, hvorledes de enkelte Herrer behandle sine Slaver; heller ikke kunde vi gjennemgaae den derhen hørende Lovgivning; heller ikke kunde vi indlade os i det politiske Spørgsmaal om hvorledes man bør bære sig ad for at faae Slaveriet afskaffet. Vilde vi indlade os paa at tale om denne Sag, saa maatte vi da altsaa have indskrænket os til at udfinde de almindelige Satser i hvilke vi som Christne kunde give vor Mening derom tilkjende. Vi vilde da rimeligvis Alle kunnet enes i Følgende: 1) Dersom nogen Herre handler uret mod sin Slave, saa synder han. 2) Dersom Lovene befale Synd, saa er det Synd at lyde dem. 3) Slaveriet medfører for hele Unionen mange Elendigheder, Synder og Fristelser til Synd. 4) Efter vor Tanke (dog Herren regjerer) var det derfor bedst om Slaveriet ganske kunde ophæves. Saalangt enedes vist Alle, og var det ikke mere man vilde vide, saa var Sagen dermed forbi. — Men saa vilde der under Debaten komme En og sige: Alle Slaveholdere i Sydstaterne synde, de handle Alle mod Kjærlighedsbudet! Hertil svarer en Anden: Hvoraf veed Du det? Alle Herrer ere dog ikke ligesindede! Jo, siger den Første, det er Synd at have en Slave, han skal strax give ham fri, ellers synder han, det hjælper ikke, hvorledes han bærer sig ad mod ham, det er Synd lel! Og dermed er vi jo, enten vi vil eller ei, med eet lige ind i dette Spørgsmaal, om Slaveri i og for sig selv er Synd.

Hr. Clausen vil altsaa see, at det er saalangtfra, at dette er en vilkaarlig Forrykkelse af Sagen, at det meget mere er den eneste mulige Behandling af Sagen, og enhver anden Fremgangsmaade vilde bare være Tankeløshed og føre til Ingenting. Havde vi havt noget Kald til at see Sagen fra en politisk Side, havde det været en anden Sag.

Spørgsmaalet maatte altsaa blive: Er Slaveri i og for sig selv Synd? Altsaa: Synder jeg derved at jeg har en Slave, om jeg forresten behandler ham som jeg skal, elsker ham, lærer ham, er som en Fader mod ham, — synder jeg derved at jeg ikke uden videre og øieblikkelig — i alle Tilfælde giver ham fri; kort — er Slaveri i og for sig selv Synd?.

Pastor Clausen kan godt forstaae, at dette er Meningen af Spørgsmaalet, og det er bare en Udflugt at sige at der har været talt i svævende og ubestemte Udtryk saa "han af private Samtaler og Forhandlinger kan nogenlunde slutte sig til hvad der menes."

Det er ogsaa let at see at dette Spørgsmaal er Hovedsagen ved al christelig Bedømmelse af Slaveriforholdet baade i Amerika og andetsteds, og at det ikke, som Hr. Clausen siger, i og for sig er af saare liden Vigtighed: thi svares der ja, "at have en Slave er Synd, om Du siger Du elsker ham nok saa høit", — saa er dermed Sagen afgjort ogsaa for Amerikas Vedkommende, og der behøves ikke mere Tale derom. Hr. Clausen og enhver, som hylder hans Mening, maa sige: "Giv alle Slaver fri strax — enhver Time Du bier dermed er Oprør mod Guds Villie! — ingen Undskyldning, intet Paaskud hjælper, thi Synd skal ikke taales! Intet Hensyn til Slavernes Bedste, intet Hensyn til Herrernes Bedste tør komme i Betragtning — thi jeg skal dog vel ikke gjøre Synd for at der kan komme noget Godt ud af det!"

Svare vi derimod efter Den Hellige Skrifts Lære: Nei, det er ikke Synd i sig selv; det er en Middelting! det vil sige: det kan skee uden Synd, det kan ogsaa gjøres syndigt! — saa fremstiller der sig derefter et andet Spørgsmaal: Er Slaveri godt og gavnligt eller er det ikke? Ligesom og St. Paulus spørger, hvor han taler om Mid-

delting og siger: Alt er mig vel tilladt, men ikke Alt er nyttigt (1 Cor. 10, 23. Sml. Rom. 14 m. fl. St.) og vor Besvarelse af dette Spørgsmaal findes ogsaa afgivet i vor Erklæring paa Synoden, at vi nemlig ansee Slaveriet for et Onde, og hvor vi (som Christne og Præster) have Kald og Anledning dertil ville vi arbeide til dets Ophævelse.

Jeg skal nu gaae over til at betragte den Deel af Pastor Clausens Opsats, i hvilken han behandler selve Stridens Gjenstand.

Først giver han en Forklaring over hvad Slaveri er. (4de Side 2den Spalte, nederst.) Denne Forklaring er indrettet saa, at Slaveriet skal see saa stygt ud som muligt, og dertil har Pastor Clausen Ret. Ja, saalænge hans Forklaring er rigtig, er det endog hans Pligt at vise os Slaveriet (ikke dets Misbrug) i saa hæslig en Skikkelse, som Sandheden tillader. Her finder jeg imidlertid, at der strax i Begyndelsen af Forklaringen er indsluppen nogle Ord (jeg troer gjerne at det er mod hans Vidende) som er aldeles urigtige og som gjør at alle de Slutninger som ere byggede derpaa ere byggede paa Sand.

Han forklarer nemlig at Slaveri bestaaer deri, at et Mennesker eier andre Mennesker uden disses Samtykke, "saaledes at Eieren i Forhold til dem har uindskrænket Myndighed og Raadighed over dem ligesom over anden Eiendom"; og fra denne Forklaring tager da Hr. Clausen Anledning til senere (3die Spalte) at opregne en heel Deel Ugudeligheder, som Slaveriet (ifølge den uindskrænkede Eiendomsret) skulde give Eieren Ret til: Da nu disse Ugudeligheder stride mod Guds Lov (4de, 5te, 6te, 7de Bud osv.) saa maa Slaveriet, som giver Eieren Ret til at begaae dem, ogsaa stride mod Guds Lov, — altsaa er Slaveri Synd i sig selv. Dette er Hr. Clausens Beviisførelse.

Dette er, som sagt, i alle Maader urigtigt; 1) fordi efter

Guds Ord intet Menneske har uindskrænket Myndighed over nogen Deel af sin Eiendom, ikke engang over sine Penge, men vi ere Huusholdere over Guds Gaver og skal gjøre Regnskab for hvorledes vi bruge dem; og 2) fordi et Menneske altsaa endnu langt mindre har uindskrænket Myndighed over sin livegne Tjener, saa at han kun skulde behøve at spørge sin egen Vilje tilraads, om hvorledes han skulde behandle ham.

Pastor Clausen glemmer: 1) at der i det nye Testamente er givet Regler for hvorledes en Herre skal omgaaes sin Tjener. 2) At disse Regler netop er skrevne til Slaveholdere, fordi der dengang saagodtsom intet andet Tjenerforhold kjendtes. (See f. Ex. Eph. 6, 8. 9. Col. 4, 1 etc.) 3) At disse Regler netop have til Hensigt at minde Herrerne om den 2den Tavle i Loven, og om den Kjærlighed som de ifølge Budene ogsaa ere deres Slaver skyldige. Det er altsaa af den Hellige Skrift klart, at der ikke i Slaveriets Begreb ligger nogen saadan uindskrænket Eiendomsret til at behandle en Slave ganske som man finder forgodt, som den Pastor Clausen taler om i sin Forklaring.

Ville vi forstaae Slaveriets Begreb, saa maa vi betænke: 1) At et Menneske kan ikke eie en Andens Sjæl; den har Christus kjøbt til sin Eiendom; en Herre er derfor skyldig til at gjøre Alt hvad han kan, for at hans Slave kan være og blive Christi Eiendom, ved at styrke ham i den sande christne Tro baade ved christelig Undervíisning og ved christelig Behandling og ved ikke at friste ham til Synd. 2) At et Menneske kan ikke eie en Andens Legeme, saa at han kan gjøre med ham, hvad han vil; thi Gud har (som Luther udtrykker det) i det 5te Bud sat en Muur om ethvert Menneskes Legeme, ja forbudt al Hidsighed, Skjældsord, egenmægtig Haardhed og Grusomhed. Legemet har Gud altsaa taget i sin Varetægt; det maa behandles derefter.

3) Fremdeles har Gud taget Ægteskabet i sin Beskyttelse, saa at Ingen har Ret til at krænke det; og 4) har Gud endelig ogsaa taget al anden Eiendom, som han har givet et Menneske, i sin Beskyttelse. (Nogle Mennesker har slet ingen Eiendom, f. Ex. Jesus, der ikke engang havde det, hvortil han kunde helde sit Hoved.) I alle disse Ting har altsaa en Herre ikke Ret til at gjøre mod sin Slave, hvad han finder forgodt.

Men hvad bliver der saa tilbage af Eiendomsretten til en Slave, vil man spørge. Jo Eet: nemlig Arbeidet, Tjenesten.

Guds Ords Forklaring over Slaveri-Forholdet har jeg for min Deel fundet klarest paapeget i Gal. 4, 1. 2: "Saalænge Arvingen er et Barn, er der ingen Forskjel mellem ham og Trællen, endog han er en Herre over alt Godset, men han er under Formyndere og Huusholdere indtil den af Faderen bestemte Tid."

Herrens Ret er altsaa at han efter det 4de Bud paa Guds Vegne (sml. Eph. 6, 5–8. Col. 3, 22 flg. osv.) kan fordre Lydighed og Arbeide af sin Slave, og at denne er bunden til dette Umyndigheds-Forhold, saaat det ikke uden Herrens Samtykke kan hæves, medens Herren paa sin Side har den Pligt at sørge for en saadan Livegens aandelige og legemlige Vel, saaledes som han efter det 4de og de følgende Bud er skyldig til.

Til Slaveriets Begreb hører tillige at dette Umyndigheds-Forhold ogsaa strækker sig til den Ufries Børn, (3 Mos. 25, 46. 2 Mos. 21, 4) samt at den ovenfor forklarede Eiendomsret til en Slave, d. e. til hans Arbeide, kan ved Gave eller Arv eller Salg overdrages til Andre, (3 Mos. 25, 44) alt dog under den samme Lov at den christelige Kjærligheds Fordringer ikke i mindste Maade krænkes.

Hvor vanskeligt det er for en Christen at være i dette

Forhold, baade som Herre og Slave, og hvor rimeligt det derfor er, at det mellem Christne ophører, naar Anledning dertil gives, det skal jeg senere berøre. Her er Talen om hvorvidt det i sig selv er Synd.

Naar der ikke spørges om en nøiagtig Forklaring over hvad der forstaaes ved Slaveri, saa kan man vistnok komme til at bruge saadanne Udtryk, som at "eie en Slave ligesom andet Gods" (saal. f. Ex. Luther, om det 10de Bud) men hvor det netop er hiin Forklaring som er det vigtigste, der faar man see nøie til at bruge de sande og rette Udtryk. Det havde jo heller ikke her været nødvendigt at skrive saa udførligt, dersom ikke Modstanderne havde benyttet Ordet Eiendomsret til at give en urigtig Fremstilling af Slaveriets Betydning. Som Hr. Clausen maaske erindrer, giver Melanchton, paa et Sted hvor han netop har til Hensigt at forklare "Slaveri", en Forklaring omtr. som den ovenanførte. Ordene har jeg desværre ikke Anledning til at kunne citere. Et Vidnesbyrd af St. Augustinus see nedenfor.

Pastor Clausens Feil er, at han har givet en Forklaring, ikke over Slaveri, men over Tyranni, og at han fra et saa urigtigt Udgangspunkt maa komme til ligesaa urigtige Slutninger er let at indsee.

Dog det er ikke nok hermed. Idet han, efterat have givet denne Forklaring, vil undersøge, hvorledes dette Slaveri forholder sig til Guds hellige Lov (hvilket jeg nu allerede ovenfor har søgt at paavise) saa gaaer han atter ud fra en Paastand, som Christendommen aldrig har vedkjendt sig, nemlig den: at af Naturen har alle Mennesker lige Rettigheder og lige Pligter. Jeg faaer her atter igjen haabe, at Hr. Clausen ikke har tænkt nøie over hvad han siger; thi, saa moderne end disse Ord ere, saa ere de dog i deres dybeste Grund ikke alene en Nægtelse af Menneskenes

syndige og fortabte Tilstand, men ogsaa en Fornægtelse af Gud.

Menneskene har fordetførste af Naturen ingen Rettigheder, ikke en eneste, thi vi ere alle af Naturen Vredens Børn, vi ere alle skyldige til Guds Vrede, timelig og evig Straf. Vi ere skyldige til Døden, og har altsaa ikke engang Ret til Livet; Gud giver det og tager det naar Han vil. Alt hvad et Menneske har, Liv og Helse, Hustru, Børn, Mark, Fæ osv. ere Guds Gaver ikke efter Ret, men efter Naade; thi et Menneske, siger Jesus, kan slet Intet tage. uden det bliver givet ham af Himmelen, og Gud uddeler til enhver i Besynderlighed eftersom han vil, — og gjælder dette de aandelige og større Goder, saa gjælder det ogsaa de timelige og ringere. Vi have Intet bragt med til Verden, og have derfor ingen Rettigheder; derimod har vi meget forskjellige Naadegaver, thi der er jo Forskjel paa Tjenester, Forskjel paa Evner, Forskjel paa Gaver baade aandelig og legemlig; det lærer jo baade Guds Ord og daglig Erfaring. Imidlertid har vi, midt i denne mangfoldige Forskjellighed i det Timelige, een Naadegave (ikke Rettighed) som er fælles for alle Mennesker, og det er Løvtet om, at Gud vil beskjærme os mod al Overlast, Fare og Nød, samt give os Føde og Klæder og alt det som er os godt og tjenligt. Til et Vidnesbyrd derom har Gud ogsaa givet os, ligesom til en Muur, de hellige Bud i den anden Tavle, i hvilke Gud viser hvilke Rettigheder Han (ikke vi) har at fordre af et Menneske, nemlig, at ethvert Menneske af Lydighed og Kjærlighed til Gud skal elske, hjælpe, bistaae, hædre, forsvare osv. enhver sin Næste, og ikke skade Næsten, eller berøve ham nogen af de Naadegaver (ikke Rettigheder) som Gud har givet ham. Til at paasee, at denne Guds Ret bliver overholdt, har Gud indsat Øvrighed, som derfor er i Guds Sted og paa Hans Vegne (ikke paa sine egne Vegne) har

Ret til at fordre Lydighed i Alt som ikke er Synd. Hr. Clausen vil i det her Anførte ogsaa finde Svar paa den Indvending, som jeg tænker mig han vil gjøre, at han ikke har meent "Rettigheder" ligeover for Gud, men Rettigheder som vi af Naturen har ligeoverfor vor Næste. Han glemmer at det ikke er os, som tør sige "Du skal" eller "Du skal ikke" i Budene, men at dette er Gud alene. Naar vi derfor som ofte skeer i daglig Tale og Skrift bruge Udtrykket Ret, Ret til at fordre, Ret til at eie, have, forsvare osv., saa er dette altid en overført Ret, aldrig en oprindelig Ret, aldrig en Ret som vi af Naturen have. Denne Forskjel er af den allerhøieste Vigtighed. Hvad Pligterne angaaer, saa er de forsaavidt eens for alle Mennesker, som alle ere pligtige til at handle efter Guds Befalinger, derimod veed vi jo alle, at Pligterne ere yderst forskjellige eftersom de udvortes Kaar, Gud sætter os i, ere forskjellige.

Efter denne anden urigtige Paastand gjør Pastor Clausen endnu et Feilgreb, som jeg ogsaa tør haabe, han ikke selv har mærket, men som forfalsker hele Sagen, og som er saameget utilbørligere, fordi det eneste Skriftbeviis, som han i hele sin Opsats har at paaberaabe sig (og som derfor ogsaa anføres 3 Gange) vilde være ubrugeligt, dersom han ikke havde gjort dette Feilgreb.

Han forandrer nemlig udenvidere Spørgsmaalet, saaat han ikke længere taler om, hvorvidt det er Synd at have en Slave, men at det er Synd at gjøre En til Slave, d. e. tage Frihed, Hustru, Børn, Gods osv. fra ham, og i den Anledning siger han da, at han med fuld Grund, og paa det allerbestemteste og efter Guds Ord osv., kort, efter Guds Ord og paa det allerbestemteste maa benægte en saadan foregiven Ret, og dette beviser han da ved 1 Tim. 1, 10, hvor "Folketyve" fordømmes. Men hvad skal nu dette betyde, og hvorfor forandrer Hr. Clausen saaledes den hele Sag? Hvem

af os har talt om at tage den udvortes Frihed fra En, hvem Gud har givet udvortes Frihed? Hvem af os har foregivet, at det er Ret at gjøre et Menneske til Slave, naar han ikke var det? Eller mener kanske Pastor Clausen at disse to Ting er det Samme, at have En som Slave og at gjøre En til Slave?* Hvis saa er, saa tager han da storlig Feil.

At gjøre En til Slave, at stjæle Friheden fra ham, naar Gud har givet ham Frihed og ladet ham fødes i frie Kaar, det er en skjændig Forbrydelse, som Guds Ord i det anførte Sted (1 Tim.) udtrykkelig fordømmer, som og er under Dødsstraf fordømt i den samme Moselov som lod det være tilladt at have Slaver (2 Mos. 21, 16. 3 Mos. 25, 44 flg.), ja som endog her i de Forenede Stater er strængt forbudt, idet der jo ogsaa her er sat Dødsstraf for dem, som gaae til Afrika og enten stjæle eller hæle sig Negre til, for at føre dem til Amerika som Slaver, og de saaledes Bortførte sendes paa Landets Bekostning tilbage. I dette ere vi jo alle enige; men derfor behøves det heller ikke at man udvikler og forsvarer det, som om man havde nogen Modstander i denne Sag.

En ganske anden Sag er det, hvor nu engang Forholdet i Virkeligheden er saa, at et Menneske (under Guds Forsyn) er født og opdraget i denne ringe og fattige Stand, er og har været ufri (som Paulus siger: Er Du kaldet som Træl osv.) eller som f. Ex. hos Jøderne, er kommen i denne Stand formedelst visse Lovbestemmelser angaaende Krigsfanger, Gjæld og desl. Der sige vi, at Guds Ord lærer

* Rimeligviis mener han dog virkelig dette. Baade hans Beviisførelse, og hin Tale om at alle Mennesker af Naturen har lige Rettigheder (hvis Urigtighed jeg ovenfor har paaviist) synes at tyde derpaa. Men hvorfor siger da Hr. Cl. ikke dette ligefrem, istedetfor saaledes at forvirre den hele Sag?

at Forholdet kan være uden Synd, og det ikke alene sige vi, men det har klart nok været paaviist af dem, som før har stræbet om Sagen. Vi sige altsaa: at en Herre kan have en Slave og dog elske ham saaledes at han, saavidt et Menneske formaar, opfylder sine Pligter mod ham efter de 10 Bud, og siden Hr. Clausen og mange Andre ikke vil lade sig overbeviise af de tidligere især udhævede Skriftsteder, saa vil jeg foreslaae ham at see lidt grundigt efter i de samme 10 Bud, i hvilke han mener at have fundet saa klart Beviis for at det er Synd i sig selv at have en Slave.

Hvis Slaveri nemlig er Synd, eller som Hr. Clausen kalder det, Tyveri, saa har jo en Herre ingen Ret til Slaven, — thi Tyven har jo dog ingen Ret til det, han har stjaalet. Han har altsaa ingen Ret, kan ingen Ret have til sin Slave; det kan ikke siges at denne tilhører Herren; thi jeg siger ikke at det Stjaalne tilhører Tyven. Dette er altsaa Hr. Clausens Paastand.

Men vil saa Hr. Clausen forklare mig, hvorledes denne hans Paastand forliges med det 10de Bud, i hvilket Gud selv udtrykkelig og med Navns Nævnelse opregner Svend og Pige, d. e. Slave og Slavinde, blandt de Ting, som kan tilhøre et Menneske; ja endog tage denne Eiendom i sin Beskyttelse og udtrykkelig forbyder mig at krænke min Næstes Eiendomsret til hans Svend og Pige eller nogen af de Ting som ham tilhøre? At Svend og Pige (ebed y amah) betyde ufrie Tjenere, Træl og Trælkvinde, er allerede klart nok af Sammenhængen i selve Budets Ord. Til Bekræftelse skal jeg dog henvise til Luther, som i sin store Catechismus i Forklaringen over 9de og 10de Bud siger: . . . "og især delesheds fordi under den jødiske Styrelse Svende og Piger ikke, ligesom nu, vare frie til at tjene for Løn, saalænge de vilde: men deres Herres Eiendom, med Legeme og hvad de havde, ligesom Kvæg og andet Gods." (Symb. B. B. ed. Müller P. 440 a.)

At Gud altsaa her, i selve den moralske Lov, ikke alene godkjender, men endog beskytter den Ret, et Menneske kan have til en Slave og Slavinde, dette er for mig et Beviis, som jeg ikke begriber hvorledes det er muligt at slippe fra. Rigtignok har jeg seet det Kunststykke gjort flere Gange i den senere Tid, at slippe bort fra Guds Ord og forklare det som man ønsker (saaledes f. Ex. med Stedet 1 Tim. 6, 1. 2, hvilket er et ligesaa uafviseligt Argument), saaat naar man ikke vil troe Guds Ord, saa finder man vel en Udvei her ogsaa.

De Beviser for sin Mening, som Pastor Clausen anfører ved at opregne det 4de, 5te, 6te og 7de Bud, har jeg ovenfor imødegaaet. Han skal bevise at det er Synd at have Slaver, og saa beviser han at det er Synd at mishandle dem, hvilket vi jo Alle er enige i. Sammenligningen mellem Slaveholdere og Fraadsere og Drankere er et uheldigt Beviis; thi om disse Sidste staar der udtrykkelig i Guds Ord, at de ikke skulle indgaae i Hans Rige, hvilket derimod ingensteds staaer skrevet om Slaveholdere. At Slaveri er forbudt i det 7de Bud paastaaer rigtignok Hr. Clausen, men intet Beviis følger; thi hvad han siger om Folketyve vedkommer, som før bemærket, ikke i allermindste Maade denne Sag. Forresten er det bespotteligt at sige at Gud i det 7de Bud forbyder, hvad han, som ovenfor viist, udtrykkelig tillader i det 10de Bud.

Det Beviis for Slaveriets Tilladelighed, som flere af dem, der før har skrevet, har paapeget i Patriarchernes Exempel, slipper Hr. Clausen overmaade let fra. Han gjør nemlig den mellem Christne, saavidt jeg veed, uhørte Paastand at Abraham og de andre Fædre friskvæk syndede i dette Stykke — og Gud lod dem synde; maaske formanede Gud dem, maaske ikke.

Som Beviis for denne Sats anfører han Fleerkoneriet.

Men det var vist bedst at være lidt forsigtig med saadanne Slutninger og Beviisførelser, til hvilke der hører lidt mere end et Par Pennestrøg. At Patriarchernes Fleerkoneri maa bedømmes paa en ganske anden Maade end Fleerkoneri under det Nye Testamentes Huusholdning er klart netop af den Maade, hvorpaa den Hellig Aand beretter os dette Forhold. (Sml. f. Ex. 1 Mos. 16, 7 flg. 17, 20. 21. 29. 31 og 30, 22.)

Som en Autoritet for denne Yttring kan jeg anføre Luther, der i sine "Prædikener over 1ste Mosebog" (1527) siger ianledning af Abrahams Ægteskab med Hagar: "Hvad her er skeet og beskrevet, maa man lade blive som Guds Historie; det sømmer sig Ingen at dadle denne Historie; derfor maa Abraham ikke have syndet heri." Senere siger han: "Derfor siger jeg dette, paa det man kunde vide at svare ret, naar det gjaldt paa, saa at man ikke skulde forkaste Fædrene (Patriarcherne) som om dette (Fleerkoneriet) ikke havde sømmet sig at gjøre, hvilket Manichæerne sagde." See Luth. W. Walch. Tom. 1. 410. 412. I det Nye Testament sees det paa flere Steder, at Gud ikke tillader Fleerkoneriet. See 1 Tim. 3, 2. 5, 9. 1 Cor. 7, 2. sml. Mt. 5 og Eph. 5. Kan Pastor Clausen paavise noget Lignende i det Nye Testament med Hensyn til Slaveri?

Det Gamle Testamentes Økonomi er i flere Henseender en anden (see herom Matth. 5, 27–39) hvorfor ogsaa Beviserne i denne Sag helst bør hentes fra det Nye Testament og fra den moralske Lov som aldrig kan forandres.

Ligesaa let slipper Hr. Clausen fra det Beviis, som mangegange fra vor Side har været anført, at der i de apostoliske Menigheder var christne Slaveholdere, som af Apostlerne hædres med Navnene "Troende og Elskte", uden at de med eet Ord formanes til at troe, at Slaveriforholdet var Synd og til at afstaae derfra. Hr. Clausen farer dette

forbi med den Bemærkning, at han seer der ingen Formaning gives, men hvorfor dette skeer, veed han ikke. Dog Synd skal det være. Men hvad siger han til den Omstændighed, at Apostlerne efter hans Lære ikke alene omtale dette syndige Forhold, uden med det Samme at formane derimod, men at de endog give Formaninger for, hvorledes man skulde bære sig skikkeligt ad i dette syndige Forhold, (See de før citerede St. Eph. 6, 8. 9 m. fl.) altsaa give Regler for den Maade hvorpaa Synden skulde drives? Dette turde dog maaske ogsaa Pastor Clausen erkjende er lidt vel drøit at antage om en Apostel — og dog maa man komme dertil, naar man vil fastholde Hr. Clausens Vildfarelse.

Dernæst omtaler han Brevet til Philemon, og det er ham, siger han, virkelig ubegribeligt at man kan anføre dette Brev som Beviis for Slaveriets Tilladelighed: Der er ikke et Ord, findes ikke en Tøddel, ikke Skygge af Beviis osv. Dertil kan jeg kun svare, at det virkelig er sørgeligt at saamange lærde og gudfrygtige Lærere, baade i gamle og nye Tider har kunnet læse saa galt og forstaae saa urigtigt et Brev, der synes at være saa let og simpelt som dette. Thi saavidt mig bekjendt har der aldrig været nogen Uenighed før i Tiden om: 1) at Philemon var Slaveholder, thi han havde jo ialfald ikke frigivet Onesimus, 2) at Paulus mener hvad han siger i 13de Vers; "at han havde havt Ret" (v. 8) til at beholde Onesimus for at denne kunde tjene ham i Philemons Sted, 3) og i 14de V. at han vil oppebie Philemons Samtykke, at dennes Godhed skulde være fri, ikke tvungen.

Heraf drager jeg først den Slutning at det ikke kunde være Tyveri, som Clausen kalder det, at Philemon havde Onesimus til Slave — thi havde han stjaalet Friheden fra ham, saa maatte vel denne have Lov til at flygte og tage sin Frihed igjen, ligesom Paulus selv gjorde i Damascus,

da Kong Aretas's Landshøvding vilde tage hans Frihed (2. Cor. 11, 33). Og dernæst vil jeg spørge: Hvad Ret havde Paulus til at befale Philemon, at denne skulde lade Onesimus tjene i sit Sted — dersom Onesimus ikke tilhørte Philemon? Hvorledes kunde Apostelen sige, at han vilde lade det komme an paa Philemons Godhed, om han vilde lade Onesimus tjene Paulus, dersom Philemon ikke havde at byde og raade over Onesimus? Hvad Mening Pastor Clausen faar ud af dette Brev er mig en Gaade.

I Slutningen af sin Opsats forsøger Pastor Clausen at belægge sin Lære med nogle historiske Vidnesbyrd, der vel fortjene at prøves lidt nøiere, da de give et mærkeligt Vidnesbyrd om hvadslags Vaaben han bruger.

Først fortæller han angaaende Slaveriet i den apostoliske Tidsalder "at de græske især spartanske Love om Slaverne havde været saa strænge, at disse ei engang maatte frigives, og disse Love havde været udbredte over en stor Deel af Lilleasien ved græske Colonier." Desværre er jeg aldeles blottet for historiske Hjælpekilder, men jeg troer dog at mindes saameget af min Skolekundskab at jeg hertil kan gjøre følgende Bemærkninger: 1) at de Love til hvilke her maa sigtes (Clausen har ingen Kilde angivet) havde været givne 600–800 Aar før den apostoliske Tid (Solon og Lykurg) og 2) at de spartanske Helotlove, som især vare saa strænge, neppe nogensinde have været gjældende udenfor Sparta, thi Spartanerne havde ingen Colonier.

Hr. Clausen omtaler dernæst de romerske Slavelove, og Forbudet mod at frigive Slaver, og siger, "at det derfor visselig ei var til at undres over, at Apostlene ei ubetinget kunde byde de Christne, at de uden videre skulde frigive deres Slaver, da disse dog dermed ikke ifølge Lovene bleve frie. Paa lovlig Maade kunde de kun med Vanskelighed frigives, men i Livet og Virkeligheden bleve

de frie, saafandt Herrerne efterlevede Apostlenes Formaninger og behandlede dem som Brødre." Den historiske Oplysning skal jeg lade staae derhen; intet Beviis eller Kilde er anført. Men hvorledes kan dog Pastor Clausen skrive saa Meningsløst, ja jeg maa sige letsindigt, om Synden!

Ovenfor har han sagt følgende: "Men er nu Slaveriet i sig selv syndigt, saa er det en Selvfølge at Maaden, hvorpaa det drives aldrig kan gjøre det godt i sig selv, endskjønt det derved meget kan lettes og mildnes."

Her siger han: "I Livet og Virkeligheden bleve de (Slaverne) frie, saafandt Herrerne efterlevede Ap. Formaninger og behandlede dem som Brødre."

Ovenfor siger han altsaa: Maaden hvorpaa Slaveriet drives ophæver ikke Slaveriet og Synden.

Her siger han: Maaden hvorpaa Slaveriet drives (den broderlige Behandling) gjør Slaverne i Virkeligheden frie, altsaa ophæver Slaveriet og dermed Synden.

Hvad mener nu Hr. Cl., thi begge Dele har han sagt.

Dog — denne Talen frem og tilbage fik endda være. Langt værre er det at sige at Apostlene ikke kunde befale de Christne udenvidere at afskaffe et i sig selv syndigt og ugudeligt Forhold fordi de verdslige Love var iveien, saaat de maatte lempe sig og hykle og lade som de havde Slaver og dog ingen havde. Hvad er dette for ugudelig Tale? Hvad spørger en Apostel eller en anden ærlig Christen om verdslige Love, naar det gjælder Synd eller ikke Synd? Apostlene—som jo glædede sig over de Pinsler som de maatte lide for Jesu Skyld, fordi de vilde lyde Gud mere end Menneskene!

Pastor Cl. fortæller derefter at i de første christne Menigheder udenfor Jødeland fandtes der overalt mange flere Slaver end Frie, ja i Nogle næsten udelukkende Slaver.

Dette er en særdeles interessant Oplysning, som jeg aldrig før har hørt, og som vistnok ikke gjør noget hverken fra eller til i den her omhandlede Sag, men som det dog naturligviis vilde være kjært at faae vide lidt nærmere om, ledsaget af Beviser for at det virkelig var saa.

At de Fattige og Ringe helst annammede Evangeliet, og at der blandt dem var mange Slaver, det staaer i Bibelen, og daglig gjentager det sig for vore Øine at Gud har sine fleste Troende blandt dem, som de Store og Rige i Verden foragter; men Pastor Cl.s ovenanførte Fortælling er mig som sagt ganske ny, ligesom den ogsaa er et mærkeligt Exempel paa hvorledes udvortes Slaveri og Nød kan blive til allerstørste Velsignelse, ja Kilde til evig Priis og Glæde — thi det er jo dog uendeligt bedre at være udvortes Slave og — frelst, end at være udvortes fri og — fordømt, og kanske Mængden af disse Menigheder havde foragtet Evangeliet, dersom de havde været udvortes frie og lykkelige i denne Verden.

Endelig fremsætter Pastor Cl. følgende overmaade mærkelige Paastand: Heller ikke er det muligt at opvise et eneste Exempel paa at Christne kjøbte eller solgte Slaver i hint Tidsrum. Dette er en uhørt dristig Paastand; thi hvoraf veed Hr. Cl. dette? Han veed aldeles Intet derom, og hvis en eller anden amerikansk Taler eller saadan Celebritet har gjort en lignende dristig Paastand, saa har han heller ikke vidst noget om det, og Hr. Cl. har da ladet sig narre. Saadanne Paastande gjøres ifølge den Grundsætning: Kjækt vovet er halvt vundet, og i det Haab at Modparten ikke skal være istand til at bevise Paastandens Falskhed. Men hvorledes vil Hr. Cl. selv bevise sin Paastand? Derved at man ingen verificeret Kjøbecontract kan paavise ham? Er dette Meningen, saa har han høist sandsynligt Ret, men jeg haaber at det er Pastor Cl. om Sand-

heden at gjøre, og ikke om Juristerier og da vil han indsee, at naar det kan paavises at de Christne endog i de Lande hvor Christendommen først udbredtes har havt Slaver i over et halvt Tusinde Aar, saa behøves der ikke at spørges om de Christne nogensinde har kjøbt eller solgt en Slave. Da jeg ikke vil troe at Hr. Cl. selv har villet narre Læserne, saa maa jeg troe at han selv er bleven narret; i saatilfælde skylder han at angive Forfatter, Bog og Pagina.

Da nu Spørgsmaalet her er, om hvorvidt de ældste Christne ansaae Slaveri for Synd i sig selv — og da det desuden er paa Tide, at der bliver gjort en Ende paa den daarlige Tale om "de norske Præsters Lære" i dette Stykke, som om det var en ny Lære, vi kom med, — saa skal jeg citere nogle Steder, som jeg tilfældigviis har Adgang til, uagtet jeg som Hr. Cl. veed, hverken er Lærd eller har gode lærde Hjælpemidler, — thi var dette Tilfælde, saa er jeg vis paa, at jeg kunde samle baade langt flere og bedre Exempler. Dog kanske efterfølgende ere gode nok. De anføres her efter det bekjendte Skrift "Denkwürdigkeiten aus d. Geschichte d. christlichen Lebens" (3die Oplag) af Dr. A. Neander, en Mand, hvis theologiske Anskuelser jeg forresten ikke vil vedkjende mig, neppe engang i det her omhandlede Punkt, men hvis Vidnesbyrd som Kirkehistoriker hverken Pastor Cl. eller jeg tør drage i Tvivl.

Ignatius (Biskop i Antiochia, en af de "apostoliske Fædre", samtidig med Apostelen Johannes, død som Martyr 116 eft. Chr. Fødsel) skriver saaledes angaaende Slaverne til Polykarpus af Smyrna: "Foragt ikke Slaverne og Slavinderne. Men disse maa heller ikke blive hovmodige, men til Guds Ære tjene desto ivrigere, forat erholde af Gud den høiere Frihed. De maa ikke sætte deres Hug til at blive frikjøbt af Menigheden, paa det at de ikke skal vise sig som Slaver af deres jordiske Begjærligheder."

Chrysostomus (f. 347. Patriarch i Constantinopel) siger i sin Forklaring over 1 Cor. 7, 22. 23: "I Christo ere begge lige, thi din Herre er ligesaavel som Du Christi Træl. Hvorledes er da Trællen bleven en Fri? Fordi Christus ikke alene har befriet Dig fra Syndens Trældom, men ogsaa fra selve den udvortes Trældom, om Du end bliver ved at være Træl. Christendommen lader Trællen ophøre at være Træl, dette er det Underbare. Og hvorledes kan Trællen, skjønt han er Træl, dog være ikke Træl? Jo da, naar han gjør alle Ting for Guds Skyld, naar han ikke hykler, naar han Intet gjør for at skinne for Menneskene: dette er at tjene Menneskene og dog være fri. Eller hvorledes bliver paa den anden Side en Fri til Træl. Naar han tjener Menneskene i det Onde. Den sande Frihed er den, som lyser frem ogsaa midt under Trældom. Det er Christendommens Art at den ogsaa i Trældom skjænker Frihed."

Chrysostomus siger i en Prædiken (Benedict. Udg. IX. 344): "Abraham sørgede for sine Trælle, ligesom for sig selv, han siger omtrent som Job: 'Har den som skabte mig i Moderslив ikke ogsaa skabt ham (Trællen) Job 31, 15. Lader os ogsaa saaledes bære stor Omsorg for vore Trælles Forbedring. Ogsaa vor Træl vorde underviist i gudelige Ting. Saa skal det ganske Huus fyldes med Velsignelse."

Chrysostomus (ib. XI, 543): "Jeg veed mange Familier, som ved Slavernes Dyd har vundet meget (for deres Sjæle)."

Augustinus (f. 354, Biskop i Hippo) siger i sin Udlæggelse af Jesu Bjergprædiken: "Den Christne tør ikke betragte en Slave som sin Eiendom paa samme Maade som en Hest eller Penge, endskjønt det kunde være Tilfælde at en Hest, og end mere noget (som var gjort) af Guld eller Sølv, kunde være i høiere Priis end en Slave. Men naar

Slaven bliver bedre opdraget og veiledet til Gudsfrygt af Dig, end af den som vil skille ham fra Dig, saa veed jeg ikke, om Nogen kunde vove at sige, at man turde ringeagte ham som et Klædesplag, thi et Menneske skal elske det andet som sig selv, da Herren jo endog fordrer af ham at han skal elske sin Fiende."

Johannes Eleemotsynarius (Patriarch i Alexandria 606), som levede paa en Tid da Slaveriet paa flere Steder var i Aftagende, saa det ansaaes for en Skam for en Christen at have en Slave og som selv var en Modstander af Slaveriet, skriver i en Formaning til christne Slaveholdere saaledes: "Gud har ikke givet os Slaverne derfor at vi skulde slaae dem, men for at de skulde tjene os; ja maaske heller ikke derfor, men for at de af os skulde blive underholdte ved de Gaver, som Gud har givet os." (See anf. Skr. P. 75. 366 flg.)

Som et Vidnesbyrd om hvorledes denne Sag har været anseet af vore Forfædre i Norge, vil jeg hidsætte følgende:

"De fleste af disse (Tjenerne) vare vel paa denne Tid (et Par Menneskealdere efter Christendommens Indførelse, omtr. 1080) endnu deels Trælle, deels Frigivne, men man maa dog antage at Trællevæsenet nu var i hurtigt Aftagende saavel formedelst Christendommens Aand overhoved, som formedelst den i Christenretten udtrykkeligt givne Bestemmelse om den aarlige Frigivelse af et vist Antal Trælle." [P. A. Munch. Det norske Folks Historie III. 375.]

"I den ældre Gulathings Christenret (oprindelig for Bergens Stift og endeel af Christianssands Stift, senere ogsaa Hallingdal og Valdres) der vistnok har været gjældende for hele Norge, findes den smukke Bestemmelse, at der hvert Aar skulde frigives een Træl i det hele Thingdistrikt, hvortil alle Fylkerne aarlig skiftedes. At det ogsaa har været vedtaget i Frostathingsloven (for det Thrond-

hjemske) sees af en Bestemmelse, som paabyder en vis aarlig Arbeids-Ydelse, hvilken som der siges "kommer istedetfor den Trællefrigivelse, som tidligere var paabuden i Loven, og som alle havde vedtaget af Taknemmelighed mod Gud". Forandringen er aabenbart en Følge af at der da ei længer var nogen Træl tilbage." (Sammesteds I. 633.)

Med Hensyn til Reformatorernes Vidnesbyrd om dette Spørgsmaal vil jeg henvise til de Citater som har været anførte i Maanedstidenden efter Luther og Melanchton.

Hensigten med disse Exempler er at vise at der til forskjellige Tider, og af de ypperste Lærere i den christelige Kirke findes Vidnesbyrd, af hvilke vi klart kan see at de ikke har anseet Slaveri for i sig selv at være et syndigt Forhold, hvorledes end deres Mening kan have været om hvorvidt det var ønskeligt og nyttigt eller ei; thi det er dog aabenbart, at de ikke kunde tale saaledes (see de udhævede Steder) dersom de troede at Slaveri var forbudt af Gud, ja var det allerværste Tyveri.

Heller ikke kunde saadanne Love gives som de ovenfor anførte af den norske Christenret, dersom de dengang levende Christne havde anseet Trælleforholdet for i sig selv syndigt; thi saa sunken har den christne Kirke aldrig været, at den i offentlige kirkelige Lovbestemmelser har givet de Christne Tilladelse til at tjene Synden i nogle Aar; og dette maatte jo være Tilfælde, dersom den havde anseet det for absolut Synd at have en Træl, til samme Tid som den siger at man ikke strax men kun lidt efter lidt behøvede at ophøre dermed.

Der er rigtignok dem, som mene at man maa tilgive den apostoliske og ældste Tid tilligemed Reformationskirken saadanne Smaafeil, da den ikke havde en saa moden Indsigt i den rette Lære, samt i Menneskerettigheder og Menneskekjærlighed, og at Christendommen dengang, i sin Barn-

dom, endnu ikke var "trængt saaledes igjennem til alle Sider af Menneskelivet" som i vore oplyste og menneskekjærlige Tider, men saadanne opblæste og forfængelige Tanker vil idetmindste en troende Lutheraner bede Gud bevare sig fra.

Jeg troer gjerne at en christen Lærer fra Apostelkirken og Martyrkirken og Reformationskirken ikke vilde kjende sig rigtig igjen i vore Dages Christendom, men jeg troer ogsaa hans Prædiken vilde faae en anden Lyd, end den med hvilken Nutiden smigrer for sine egne Øren.

I det jeg nu forlader Pastor Clausens Opsats, skal jeg søge ialmindelighed at minde om denne Strids Opkomst, nuværende Stilling, samt dens Vigtighed. Oprindelsen til Striden var da den, at nogle unavngivne Personer søgte at gjøre den Lære mistænkelig, som af de lutherske Lærere i St. Louis føres angaaende Slaveri. Dette fremkaldte et Svar fra Prof. Larsen, som baade kunde lede til, og virkelig ledede til Misforstaaelse. Sagen kom da for paa Synoden, og fremkaldte der en Erklæring fra samtlige Synodens Præster, i hvilken de vedkjendte sig den Lære om denne Sag, som er tydelig lært i Bibelen, og har været lært i den Christne Kirke ligetil de Tider, da "Oplysningen" begyndte at stige.

I denne Erklæring indeholdes Svar paa to Spørgsmaal: 1) Er Slaveri i sig selv Synd? 2) Bør det ansees for godt og ønskeligt?

Paa det første Spørgsmaal svaredes: Nei, det er ikke i sig selv Synd, med andre Ord det er en Middelting, — i sig selv er det hverken Synd eller Ikke-Synd, og dets Tilladelighed kommer altsaa an paa Samvittigheden og paa den Maade, hvorpaa det bruges.

Paa det andet Spørgsmaal svaredes ogsaa Nei, vi ansee det ikke for godt og ønskeligt; thi det er et Forhold, som vist altid og, efter vor Erfaring, især under vore Tidsomstændigheder, giver Anledning til mange Fristelser og Synder og til megen Forargelse: "vi ansee det for et Onde" og ville efter christen Leilighed arbeide derimod."

Naar jeg her siger, at vi ikke ansee Slaveri for godt og ønskeligt, saa er det let at forstaae, at her menes Forholdet i almindelighed; thi enkeltviis baade kan det blive til Velsignelse og er det bleven til Velsignelse. Gud kan vende Alt til det Gode.

Naar vi kalde dette Forhold "et Onde", saa siges dette ikke i den Forstand, som var det et absolut Onde, d. e. som var det i og for sig og i alle Tilfælde et Onde; thi vi troede, at christne Mennesker vidste at der er kun et absolut Onde, nemlig Synden. Vi kalde jo saaledes Fattigdom et Onde, og Sygdom ligesaa. Et saadant Onde er ogsaa Brændeviinsdrik, der heller ikke er et absolut Onde, ikke i og for sig og i alle Tilfælde er et Onde, og derfor heller ikke i sig selv er Synd, om saa hvert eneste Menneske, som drak Brændeviin, var en Dranker og altsaa misbrugte til Synd, hvad der i og for sig ikke var Synd, men var en Middelting. Saaledes og med Slaveri.

Dog her gjøres nu den almindelige Indvending: "Hvorledes kan Slaveri være et Onde, og det skulde dog ikke være Synd at holde et Menneske i dette Onde?" Dertil svares: Var det et absolut Onde, saa var Indvendingen gyldig, men ellers ikke. Ved et relativt Onde, som dette, gjør mange Hensyn sig medrette gjældende, saa at det af Samvittigheden alene kan dømmes om det bliver Synd eller ikke. Frigivelsen kunde f. Ex. være et større Onde end Slaveriet og kunde medføre øiensynlig aandelig Nød, stor Fattigdom og megen Elendighed. Baandet mellem Herren

og Slaverne kunde være et saadant, at disse ikke vilde frigives (f. Ex. 2 Mos. 21, 5) osv. Men naar en Ting paa Grund af Omstændigheder, der bedømmes af min Samvittighed, kan være mig tilladt, saa kan den ikke være Synd i sig selv; thi en Ting som er Synd i sig selv, f. Ex. Tyveri kan aldrig under nogen Omstændigheder være mig tilladt.

Striden har da dreiet sig om det første af hine to Punkter; thi først naar der er bleven Enighed om det, kan man komme til en grundig og gjensidig Forstaaelse af det andet Spørgsmaal.

Havde der været Enighed om det første Punkt, at Slaveri i sig selv ikke var Synd, og Striden havde gjældt det andet, nemlig om da for os (forsaavidt det angik os, f. Ex. som Statsborgere vilde være Christen Pligt at virke for eller mod Slaveriet, — da havde der vist ogsaa fra vor Side været gjort, hvad der kunde gjøres for at paapege: hvorledes det er Pligt for den Christne, hvor han kan, med Raad og Daad, selv med egen Opofrelse, at hjælpe til at hans Næstes Byrde lettes; — og hvorledes denne Sag i flere Henseender er sideordnet den Omsorg, som den Christne skal havde for de Fattige; — og hvorledes den christne Kirkes Historie ogsaa giver os Exempler i denne Sag paa gudfrygtige Bestræbelser for at afskaffe Slaveriet; — og hvorledes det er en christen Øvrigheds Pligt at have Indseende med et saadant Forhold, saaat den er i sin Ret, naar den sætter Grændser for det eller sørger for dets Afskaffelse; — og hvorledes et Exempel i denne Retning i den senere Tid er givet i mange Lande; saaledes først i England, medens dog selv der Eiendomsretten blev erkjendt og Forholdet ikke erklæret for Synd i sig selv eller for Tyveri, idet Værdien af de Frigivne blev Eierne betalt, osv.

Men til samme Tid vilde vi vist ikke have glemt netop under denne vor Kamp mod Slaveriet, saameget alvorligere

at advare mod den fordærvelige Forvexling af kjødelig og aandelig (virkelig) Frihed fordi denne Forvexling gjør at Kampen mod Slaveriet føres paa en falsk Grund og i en uchristelig Interesse.

Men — vil man indvende — hvorledes skal vi forstaae dette? Idet Du nu taler imod Slaveriet, synes Du jo selv at sige at Kjærligheden bevirker Slaveriets Ophævelse; — er det da ikke altsaa Synd og mod Kjærligheden, naar det ikke ophæves?

Svar: Vistnok troer jeg at den christne Kjærlighed (om Gud vil) leder til Slaveriets fuldkomne Ophævelse, ligesom den i alle Ting stræber at lette Næstens Byrder, men jeg siger ikke at Kjærligheden i alle Tilfælde maa bevirke Slaveriets Ophævelse. Ofte kunde det, som før sagt, netop være en Kjærlighedsgjerning at jeg beholdt en Slave, naar jeg f. Ex. i min Samvittighed var overbeviist om at det var til hans aandelige og legemlige Bedste, idet han af mange Grunde kunde være uskikket til en fri og selvstændig Stilling; og maaske jeg paa samme Tid, netop ved den Kjærlighedsgjerning ikke at frigive ham, udsatte mig for Andres Miskjendelse og Had og haarde Domme; saameget større var da Kjærligheden. Desuden har en christen Herre ogsaa i dette Forhold Ret til i Gudsfrygt tillige at tage Hensyn til sig selv.

Dog — i sin Almindelighed vil jeg lade hiin Sætning staae: Altsaa, "Kjærligheden bevirker Slaveriets Ophævelse." Deraf drager man nu den Slutning: derfor er det Synd og imod Kjærligheden, naar det ikke ophæves. For at prøve denne Slutnings Rigtighed kan vi tage et Exempel af Apostlernes Gjerninger (4, 32). Der fortælles hvorledes Kjærligheden bevirkede at de Troende deelte alt deres Gods med de Fattige, og "Ingen sagde Noget af sit Gods at være hans Eget". Er det derfor Synd og imod Kjær-

ligheden, naar En siger Noget af sit Gods at være hans Eget, og naar han ikke deler Alt med de Fattige?

Et andet Exempel: Kjærligheden gjorde at Apostelen Paulus arbeidede med Hænderne, og ikke lod sig underholde af Menigheden. Var det derfor Synd og imod Kjærligheden, at andre Apostle ikke arbeidede med Hænderne, men lod sin underholde af Menigheden?

Det sees altsaa, ved nogen Eftertanke, at Slutningen her ikke er rigtig, og at altsaa hiin Modsigelse, som man meente at finde, kun er tilsyneladende; og det af den Grund at Kjærligheden er fri. Dens Regel er de 10 Bud, og selv denne Regel lyder jo Kjærligheden ikke fordi den skal, men fordi den vil. Hvor Gud ingen bestemt Regel giver, der søger Kjærligheden Raad hos en aarvaagen Samvittighed, og seer derhos ikke blot paa sit Eget, "men ogsaa paa Andres." Hvor Kjærligheden da staaer ved en "Middelting" og skal vælge, — der spørger den forsigtigt og uegennyttigt: er det godt og opbyggeligt? er det isandhed tjenligt for mig og min Næste? Og over alle andre Ord bliver da dette ihukommet: Jeg skal gjøre mod Andre, hvad jeg vil at de skal gjøre mod mig; d. e., jeg skal tænke mig at jeg var i min Næstes Stilling, og da prøve, hvad jeg for Gud, uden Egenkjærlighed, Begjærlighed, Hovmod osv. kunde som en Christen begjære at man skulde gjøre mod mig. Denne Regel kan derfor ikke i alle Tilfælde byde en Herre at frigive sin Slave, thi en christen Slave tør ikke i alle Tilfælde begjære eller vente, endsige fordre, at hans Herre udenvidere skulde opgive den Ret, Gud havde givet ham til hans Arbeide, ligesaalidt som den Fattige tør begjære eller vente, endsige fordre, at den Rige skal give ham saa eller saa meget af sit Gods, omendskjønt Herrens og den Riges frie Kjærlighed kan gjøre begge Dele. — Venlighed, Skaansomhed og kjærlig Omsorg kan derimod en

Slave christeligt begjære og vente, ligesom den Fattige har Ret til at vente Hjælp af den Rige.

Meget almindeligt er det at høre Beklagelser over denne Strid. Denne Strid er dog sørgelig, hedder det; hvor langt bedre havde det ikke været om dette Spørgsmaal aldrig var kommen op — det er til stor Skade for vort Samfund. Dertil svarer jeg nu nei — tidligere troede jeg ogsaa dette, men det var kun min egen Feighed, og jeg kan takke flere af mine kjære Medbrødre for den Dadel jeg af dem har faaet derfor. Maaden paa hvilken en saadan Strid burde føres er et andet Spørgsmaal. Chrysostomus havde til Valgsprog: "Gud være lovet for alle Ting!" og den samme Anvendelse af hiin St. Pauli Formaning (Eph. 5, 20) kan og skal ogsaa vi gjøre.

Vistnok er det saa, at mange af vor Kirkes Modstandere glæde sig og hæve Hovedet høit over denne Strid, og pege Fingre ad os og sige: "Der kan Du see!" Vist er det ogsaa at Mange af vore Egne blive aabenbare som de, "der ikke vare af os", og ikke vil lyde Guds Ord — men deels vil disse Ting, om de end ere tunge, dog ikke i Virkeligheden skade vort Samfund, thi det skades ikke ved Sandhed; deels er der andre aabenbare Velsignelser som vil følge af denne Strid, thi vi ere ved den komne ind i Kredsen af de Spørgsmaal, som fremfor alle gjælde den sande christelige Betragtning af vort Udlændighedsliv paa Jorden. Striden gjælder nemlig tilsidst (som nogle af vor Kirkes Skolelærere paa Coon Prairie meget træffende har sagt) om Gud har sat os i denne Verden for dette eller for det tilkommende Livs Skyld. Vi drives selv til alvorlig Prøvelse af Tidsaandens Retning og vore Tiders Tegn og faae derved Anledning til ogsaa i disse vigtige Ting at

aflægge vort Vidnesbyrd for Menighederne; og derfor skal vi takke Gud ogsaa for denne Strid, fordi vi ved den faae Anledning til at modsætte os en i sin dybeste Grund falsk, ja antichristelig Aand, som vil laane den christelige Kjærligheds Kaabe for at faae sine sjæledræbende Lærdomme indførte. (Jeg sigter her ikke til nogen af vore Modstandere i denne Sag. De ere selv vildført, og jeg haaber de vil komme til ved Guds Naade at see Sandheden.)

Det er ikke fordi vi ansee Slaveri for en god og priisværdig Institution, at denne Strid er os vigtig. Det er heller ikke fordi vi nægte at Christendommen har virket og vil virke til Slaveriets Ophævelse, men det er fordi vi vide os forpligtede til ikke at vige et Skridt, hvor det gjælder om den evige Forskjel mellem timelig Frihed og aandelig (sand) Frihed, mellem det absolute Gode som maa haves, og de timelige Goder som kunne undværes, og ved hvilke der skal altid sættes det Vilkaar: "Herre, om Du vil!"

Derfor er Striden os vigtig, fordi der er et Onde, end titusinde Gange værre end Slaveri, som baade har banet sig Vei og daglig baner sig Vei iblandt os, og som, blandt meget Andet, nu ogsaa bruger Slaveristriden til et af sine Vaaben, og dette Onde er Kjødets Tilbedelse, Trældom for Verdens Goder, Selvforgudelse, Afguderi!

Dersom dette, som er den onde Fiendes Maal, skal kunne opnaaes, saa maa der gives Menneskene et Skin af Ret til at søge deres Gode i denne Verden, saa at de kunne lidt efter lidt ledes frem paa denne Vei, indtil de af ganske Hjerte falde ned for "denne Verdens Gud" og tilbede ham.

Hertil skal da ogsaa denne Lære hjælpe, om at alle Mennesker har af Naturen lige Rettigheder, d. e. at der er visse timelige Ting, som af Naturen høre et Menneske til, at altsaa ethvert Menneske kan af Naturen gjøre Fordring paa visse timelige Goder f. Ex. udvortes Frihed, Eiendom, Selvregjering osv.

Denne Lære er ikke ganske ny, men den er heller ikke meget gammel, og dog maatte den være gammel, hvis den skulde være sand, thi ligesaa gammel, som Menneskeslægten, maatte vel Menneskenes Rettigheder være, og det vilde da vel være utroligt at Menneskene skulde have været paa Jorden i mange tusinde Aar, førend endog de viseste og skarpsindigste af dem fik Øie paa deres vigtigste naturlige Rettigheder.

Hist og her fremtræder denne Lære tidligere, i afmægtige Forsøg paa at trænge sig frem f. Ex. paa Luthers Tid blandt Gjendøbernes Sværmerier, og de derpaa tildeels grundede vanvittige Oprør i Tydskland, da Oprørerne ikke alene begjærede Livegenskabets Ophævelse, men ogsaa tilsidst at al Eiendom skulde være fælles. Af Luther fik denne Lære Svar som man kunde vente, og det vilde være meget gavnligt i vore Dage at læse hans hidhenhørende Skrifter.

Med Kraft og med Seier (saalænge Gud vil) fremtræde disse Grundsætninger først i det forrige Aarhundrede. De forberedtes først i Frankrig, hvorfra de udbredte sig baade til dette Land og over den hele Christenhed. Den første franske Revolution 1789 var deres vigtigste Product. Af de 17 Artikler, som den franske Nationalforsamling i Versailles (2den Oct. 1789) vedtog og declarerede, lyder de 3 første saaledes:

1. Alle Mennesker fødes og forblive lige i Rettigheder. De sociale Forskjelligheder kunne ikke være grundede i andet, end det fælles Bedste.
2. Ethvert Statsforbunds Hensigt er Opretholdelsen af Menneskets naturlige og uafhændelige Rettigheder. Disse Rettigheder ere: Frihed, Eiendom, Sikkerhed, og Modstand mod Undertrykkelse.
3. Kilden til al Øvrighed beroer væsentligt hos Folket. Intet Collegium, ingen enkelt Mand kan udøve nogen-

slags Myndighed, som ikke udtrykkelig udledes fra denne Kilde (Folket).

Hvad Brug skulde et Folk med slige Grundsætninger have for en Gud? De havde selv de fornødne Rettigheder, havde selv Magten, var deres egen Øvrighed. "Vi ere frie", siger en senere Discipel (H. Heine) "og behøve ingen tordnende Tyran. Vi ere myndige og behøve ingen faderlig Omsorg. At troe der er en personlig Gud til, det er en Religion for Slaver og for Børn!"

Derfor fornægtede de ogsaa Gud, ja "afskaffede" høitidelig Guds Tilværelse 4 Aar senere (7de Nov. 1793) og mere end 2000 Kirker i Frankrig blev indviede til Templer for Fornuftens Gudinder.

Skjønt de udvortes groveste Bespottelser og Fornægtelser af Gud nu ikke længer saa ofte møde Øiet og Øret, saa spirer dog den onde og antichristelige Sæd kraftig om end mere skjult. Først er det naturligviis det 4de Bud Hadet og Modstanden gjælder, ifølge hiin ovenanførte naturlige Menneskerettighed: Modstand og Undertrykkelse; thi den, som skal lyde, kalder sig strax ufri og undertrykt. Kampen mod Gud begynder derfor med Kampen mod dem, som Gud i sit Sted har sat til at byde og raade over os, thi der er ikke Øvrighed uden af Gud. Derfor bespottes i vore Dage overalt de Ord, at en Konge kalder sig "Konge af Guds Naade". Det skal nu hedde "af Folkets Naade". Derfor er Erkjendelsen af Lydighedens Pligt, efter det 4de Bud, tilligemed Ærefrygten derfor, ikke alene falden ud af Børnenes, men ogsaa af Forældrenes egne Hjerter, hvilket vi daglig see for vore Øine.

Timelig, lovmæssig Frihed er et stort timeligt Gode, et af de største, som Gud giver os, og brugtes den ret, saa kunde vi, f. Ex. i dette Land, have mangfoldige Kilder til Glæde og Velsignelse deraf baade i Kirken og i Borgerlivet.

Men dersom den gjøres til et absolut og nødvendigt Gode, saaat et Menneske, forat være lykkeligt maa have den, da har Verden allerede vundet, idet den har faaet sine Goder øverst i Menneskets Hjerte. Og derfor føres der nu saa store Ord for udvortes Frihed og mod udvortes Tvang og Trældom, forat hine ovennævnte Grundsætninger kan faae Fremgang, idet hine jordiske Goder ansees for nødvendige, saaat Menneskene kan trøste sig ved at have Ret til at hengive sig til uhindret Stræben efter dem, og uhindret Nydelse af dem; med eet Ord: derfor kjæmpes der saa for kjødelig Frihed, forat Mennesket uforstyrret kan forblive i aandelig Trældom. ("De love dem Frihed, alligevel de selv ere Forkrænkelighedens Trælle; thi af hvem Nogen er overvunden, dens Træl er han bleven." 2 Pet. 2, 19. "Dersom Sønnen faaer frigjort Eder, skulle I være virkeligen frie." Joh. 8, 36.)

Den sande, herlige, aandelige Frihed, som Christus giver os, idet Han gjør os til en almægtig Faders frelste Børn, saaat intet virkeligt Ondt kan ramme os, og saaat vi i Troens Glæde og Taknemmelighed hverken kan eller vil bruge vor Frihed til Andet, end til at lyde Ham, — den kjender Verden ikke, taaler den ikke, hader den — fordi den "fører Kjødet i Trældom", lægger Baand paa den kjødelige Villie, korsfæster Lysterne og Begjæringerne. — Og for nu at bringe Forvirring ind i disse Begreber, og udvaske Forskjellen mellem aandelig og kjødelig Frihed, saa træder Verden ikke alene frem, midt under sin usleste Mammonstrældom, og forkynder "Frihed for Alle", men den tager ogsaa den christelige Kjærligheds Kaabe paa og prædiker baade med Medlidenhed og Barmhjertighed om den naturlige Ret, som dog ethvert Menneske har til udvortes Frihed, og gjør saaledes den udvortes Frihed til et væsentligt Gode, som da ogsaa bestemt maa høre den Christne til!

"Dog dermed nægtes jo ikke den aandelige Frihed" siges der.

Svar: Det kan synes saa, men det er anderledes. Ved hiin Ophøielse af den udvortes Frihed til et væsentligt Gode, som et Menneske kan fordre, fornægtes ikke alene den aandelige Frihed, men derved fornægtes Christus selv, som alene gjør os fri (derfor er Retningen antichristelig). Thi, dersom Christus ikke er det eneste absolute Gode — det ene Fornødne — saaat Christus er os Alt, saa er Han ikke den, Han har sagt sig at være. Har jeg Christus, saa troer jeg Hans Ord, troer at Han har erhvervet mig Guds Naade timelig og evig, troer at Gud styrer og leder ogsaa min udvortes Skjæbne som en kjærlig Fader, troer at Alting skal tjene mig til Gode, ihvordan det saa gaaer mig, troer at i den største Nød "mere end seire vi" (Rom. 8, 37), troer at Gud, som har givet sin Søn, giver os alle Ting med Ham (Rom. 8, 32), troer at Intet kan skille os fra Guds Kjærlighed (v. 39), troer at hvad jeg beder om det skal gives mig, og at om der gives mig anderledes end jeg bad, saa gives der mig dog det Bedste. Alt dette har jeg, naar jeg har Christus. Er det noget Mere, som jeg kan forlange? noget timeligt? noget aandeligt? Gud svarer: Min Naade er Dig Nok!

Derfor, den som siger at han har Christus, og dog taaler eller tillader sit Hjerte at begjære noget mere, Frihed, Helse, Penge osv. som en Ret eller som Noget han isandhed tiltrænger, eller som Noget der af Naturen hører ham til — han veed hverken, hvem Christus er, eller hvad han selv siger. Thi jeg kan ikke have eller tiltrænge mere end Alt! Kan jeg vel?

Og skulde vi da tie til at den Frihed, den evige Gave, vor Frelser har givet os, skulde blive nedværdiget til at være en blandt flere Bekvemmeligheder i Livet? Skulde vi

hykle med Tidsaanden, fordi om "christne Mennesker" rundt om os gjøre det?

"Ja, — men Du tør dog ikke nægte, at det er af virkelig Menneskekjærlighed at der drives saa alvorligt paa Frigivelse af Slaverne", hedder det. Jo, det baade tør jeg og gjør jeg. Ikke for den Enkeltes Vedkommende kan jeg nægte det; thi jeg kjender ingen Hjerter. Men den hele Stræbens Retning kan jeg see, og det store Raabs Kilde kan jeg skjønne, og her er det min Overbevisning, at ikke een mellem mangfoldige af dem, som her i dette Land istemme det store Frihedsskrig og raaber paa Emancipation, gjør saa af Kjærlighed til de stakkels Slaver.

Gaae hen i de frie, moderne Kirker, hvor Mænd og Kvinder i Fløiel og Silke glæde sig ved den veltalende Prædikants Skildringer af Menneskenes lige Rettigheder og røres over Slaveriets Afskyeligheder, og siden maaske tage af deres Rigdom en Sum Penge til Frikjøbelse af et af deres Medmennesker. Følg saa disse menneskekjærlige Mænd og Kvinder ud i Livet; see dem ligeoverfor disse deres frie Medmennesker af en anden Hudfarve; see hvorledes de sky dem, ikke taale at sidde i samme Vogn med dem, ikke i samme Kirke eller Menighed, endsige ved samme Bord — ikke vil lade dem faae noget Embede — see hvorledes de foragtes, skubbes tilside, trædes under Fødder i alle Livets Forholde, i dette det frieste Land i Verden; — hør hvorledes en heel Stats Legislatur (Illinois) debatterer, om det ikke var bedst udenvidere at jage alle "farvede" Personer ud af Staten, og døm saa, hvad Bund der er i dette Raab paa lige Rettigheder, og i denne udskregne Menneskekjærlighed, der vil hædres ved Navn af Christenkjærlighed!

Gud lære os at kjende Christus Jesus! Amen!

Et venligt Ord i en vigtig Strid.

Gal. 4, 16: "Er jeg da nu bleven Eders Fiende, fordi jeg siger Eder Sandheden?"

En af Augustanasynodens Præster har i en tidligere Opsats (Emigr. No. 46, 1866), erklæret, at "Hovedspørgsmaalet er, om Syndsforladelsen sker før eller i og med Troen hos det enkelte Menneske." Denne Angivelse er ikke rigtig, thi Spørgsmaalet har været om Syndsforladelsen gives før Troen; men at Forladelsen sker kan indbefatte baade at den gives og modtages. Flere af hin Synodes Præster har oftere tillagt os den Lære, at Mennesket kommer i Besiddelse af Syndsforladelse blot ved at høre Evangeliet. De Opsatser, der fra vor Side har været skrevne, maa forlængst have vist alle sandhedskjærlige Læsere, at disse Paastande ere aldeles uden Grund, og at vi fremdeles lære, hvad vi altid har lært, at kun den, som tror Evangeliet, kommer i Besiddelse af d. e., har Syndernes Forladelse. Dette har vi aldrig med en Stavelse nægtet, men frit og aabent altid bekjendt, og herom har der derfor aldrig været Strid imellem os.

Men skjønt vi nu altsaa ere enige med vore Modstandere i dette Punkt, som vi aldrig har stridt med dem om, saa er det dog langtfra, at vore Modstandere har erklæret sig enige med os i det, som egentlig er og altid har været

Stridens Gjenstand. Da derhos de mange overflødige Skriverier om Lærdomme, hvori Alle ere enige, kun ere skikkede til at forvirre Sagen for mange Læsere, saa har jeg tænkt at forsøge, om det maatte være mig muligt at give de Læsere, der maatte tiltrænge det, en Veiledning til klart at erkjende Hovedpunktet i denne Strid.[1]

Vor Synode havde i 1861 med stor Interesse gjennemgaaet et Referat om "Absolutionen". Fra alle Sider hørtes der tilfredse Ytringer om den Klarhed, hvormed de vigtigste Troeslærdomme deri vare fremsatte og det netop saadanne Lærdomme, som ellers ingensteds uden i den lutherske Kirke læres purt og rent. Referatet (som findes aftrykt i Maanedstidende for Juni 1861, Pag. 166 flg.) handler om Absolutionen, d. e. Afløsning, Syndsforladelse. De af dets Satser, som ere af størst Betydning for vor Strid ere følgende:

"Absolution eller Syndsforladelse er, efter Luthers Lære, Evangeliet, hvad enten det forkyndes til mange eller enkelte.

"Absolutionen bestaar ikke i en tom Forkyndelse eller Tilønskning af Syndernes Forladelse, men i en kraftig Meddelelse deraf.

"Absolutionen fordrer Tro, virker og styrker Troen; uden Tro gavner den Mennesket intet, skjønt den ikke derfor er en Feilenøgle."

Dette samme Referat blev siden lagt til Grund for Forhandlingerne ved Præsteconferentsen paa Jeffersonprairie mellem Augustanasynodens og vor Synodes Præster.

---

[1] Dette mit Forsøg kunde synes overflødigt efter Pastor Muus's sidste grundige Gjennemgaaelse af samme Sag i Emigr. No. 7; men jeg lader det dog udgaa, dels for at indfrie et tidligere givet Løfte, dels i det Haab, at et gjentaget Vidnesbyrd i en saa vigtig Sag ikke vil være ganske uden Gavn.

Da man kom til den Lære, at Absolutionen eller Evangeliet er en kraftig Meddelelse af Syndernes Forladelse, gjordes der fra Augustanasynodens Præster den Indvending, at Evangeliet kun meddeler Syndforladelse til de Troende, men ikke til de Vantroe. Vor Synodes Præster derimod lærte, at Evangeliet er og bliver det Samme, enten saa Menneskene modtage det eller ikke, og at det derfor er en kraftig Meddelelse af Syndernes Forladelse til Alle, som høre det, enten de ere Troende eller Vantroe.

Der blev man altsaa staaende, og der staa vi endnu den Dag idag. Det "Hovedspørgsmaal", som man dengang blev staaende ved, er altsaa: Hvad er Evangeliet? Hvad er dets Natur, Art, Indhold og Bestemmelse, med et Ord: hvad er dets Væsen?

Hovedspørgsmaalet er i denne Strid ikke om, hvem der modtager Evangeliet eller om, hvorledes Evangeliet modtages; heller ikke om hvem der har Syndsforladelse; heller ikke om, hvorledes Evangeliets Hensigt opnaaes; altsaa heller ikke om hvem der bliver salig. Kort, Spørgsmaalet er ikke om Evangeliets Virkning men om dets Væsen, ikke om hvad det i sig selv er. Hovedspørgsmaalet er, om Evangeliet snart er Et og snart et Andet, om det er Et, naar det kommer til en Troende, et Andet, naar det kommer til en Vantro, eller om Evangeliet altid er det Samme, et evigt bestemt uforanderligt Ord, som bringer det samme Budskab fra Gud, hvor det saa sendes blandt alle Folk og Slægter og Tungemaal, som bringer den samme Gave til Alle, baade til dem, som lade sit Hjerte oplukke for Guds Kjærligheds Gave, og til dem, som forhærde sig og foragte Gaven.

Spørgsmaalet er heller ikke om hvilke Udtryk der i den kirkelige Sprogbrug almindeligst har været brugte om Evangeliet. Det kan nemlig i enkelte Tilfælde for Sandhedens Skyld gjøres nødvendigt at foretrække og fastholde

et Udtryk fremfor et andet, ligesaa rigtigt, selv om dette andet Udtryk var det almindeligst brugte. Dette har i denne Strid været Tilfælde med Ordene "give Syndsforladelse" og "tilbyde Syndsforladelse". Man er ikke Sandheden tro, fordi man bruger rigtige Udtryk, naar man mener dem galt.[2] Os har det ikke været om at gjøre at faa en Enighed istand paa Papiret eller i Ord alene, men i Aand og Sandhed. Vi har derfor brugt saadanne Udtryk, der ikke alene ere i sig selv rigtige, men desuden ligesom sætte Sagen paa Spidsen, saa vi kunde være vis paa, at Ingen uden den, som i Hjertet erkjender Sandheden, vilde tilstemme dem. Derfor altsaa har vi brugt det Udtryk, at "Evangeliet giver Syndsforladelse til Alle, som høre det, baade Troende og Vantro."

Vi vide nemlig af Guds Ord: at Gud af Kjærlighed

---

[2] Saaledes er f. Ex. Udtrykket "den katholske Kirke" et Navn der medrette tilhører den sande christelige Kirke; men Pavekirkens Misbrug af Ordet har gjort, at vi ikke kan give den sande Kirke dette Navn, uden udtrykkeligt at tilføie, at vi mener det ret. At kalde Sacramenterne "Tegn paa Guds Naadegaver" er i sig selv et rigtigt Udtryk, men den reformerte Kirkes Misbrug af Ordet har gjort, at vi, naar vi bruge det, tydeligt maa vise, at vi ikke forstaa det som de Reformerte, om blotte udvortes Tegn uden Indhold.

Vi vilde være fuldkommen tilfreds med det Udtryk, at "Evangeliet tilbyder Syndsforladelse til Alle", dersom vore Modstandere vilde forstaa dette Ord efter ægte luthersk Sprogbrug; thi de vilde da erkjende, at dette Tilbud fra Guds Side har det samme Indhold naar det kommer til en Vantro, som naar det kommer til en Troende, og at ligesom Tilbudet til den Troende er et kraftigt Tilbud, der medfører og giver det som Ordet lyder paa, saaledes har ogsaa Tilbudet fra Guds Side, fuld Værdi naar det kommer til den Vantro. Gud giver dem Forladelse men de ville ikke modtage den, de ville ikke tro.

har givet sin Søn hen for alle Mennesker. Sønnen, sendt af Faderen, har af Kjærlighed givet sig selv hen for alle Mennesker og dyrt kjøbt dem alle Syndernes Forladelse. Af Kjærlighed er dette skeet, ifølge Guds evige Raadslutning. Menneskenes Forhold eller Fortjeneste har Intet dermed at gjøre; deres Retfærdighed eller Uretfærdighed, Gjøren eller Laden, Tro eller Vantro har Intet dermed at gjøre og har hverken virket med eller mod; det grunder sig ene og alene paa Guds egen, evige frie, uafhængige og uforskyldte Kjærlighed til den faldne Slægt. Det grunder sig paa Guds Kjærlighed ikke til sine Venner men til sine Fiender (Rom. 5, 10). Derfor kaldes det altsammen Naade og altsammen Gave. Retfærdighed er Guds Gave, Syndsforladelse er Guds Gave, det evige Liv er Guds Gave, og Alt i Et: Christus er Guds Gave (Joh. 4, 10).

Men Ingen kan af sig selv have denne Gave; den maa jo gives ham først, førend han kan modtage den og have den.

Dette er den Hellig Aands Gjerning. Den Hellig Aand, sendt af Faderen og Sønnen, bringer af Kjærlighed denne Gave til Menneskene. Dette gjør han i Ordet. I Ordet "er altsaa Guds" uudsigelige Gave d. e. Christus. "Ordet" er altsaa et overvættes naadefuldt og glædeligt Budskab; derfor kaldes det Evangelium. Evangeliets Indhold er altsaa Christus (1 Cor. 1, 17. 23).

Da Gud vil, at alle Mennesker skal blive salige, og da Ingen kan blive salig, uden han har Christus, den Guds Gave, saa er det Guds Villie, at Gaven i Evangeliet skal bringes til alle Mennesker (1 Tim. 2, 4; Mr. 16, 15; Tit. 2, 11; 1 Tim. 4, 10).

Faderen gjorde ikke Forskjel paa Menneskene, saaat han hengav sin Søn for Nogle, men ikke for Andre. Alle ere uværdige dertil, men Faderen hengav Sønnen for Alle. Sønnen gjorde heller ikke saadan Forskjel, men hengav sig

for Alle, og kjøbte med sit Blod Syndernes Forladelse for Alle. Aanden gjør hellerikke nogen saadan Forskjel, men bringer i Evangeliet den samme Gave til Alle.

Dersom Aanden gjorde nogen saadan Forskjel paa Menneskene, og derfor kun gav Evangeliets Gave til Nogle af dem, som høre Evangeliet, saa var det ikke i Virkeligheden Guds Villie, at Alle skulle blive salige, thi der var da ikke fra Guds Side gjort, hvad der kan gjøres, til deres Salighed.[8]

Der er Mange, som vanære Faderen; dog gav han sin Søn for dem. Der er Mange, som fornegte Christus; dog gav han sig selv for dem. Der er Mange, som modstaa den Hellig Aand; dog giver han dem Evangelium; thi al Guds Gjerning til Menneskenes Frelse har sin Grund ikke i Menneskene men i Gud selv, i hans Kjærlighed; dette gjælder ligesaa meget den sidste Del af Guds Gjerning som den første, ligesaameget Frelsens Meddelelse i Evangeliet som Frelsens Tilveiebringelse i Christo, ligesaameget, hvad vi bekjende i den tredie Troesartikel, som hvad vi bekjende i de to første. Det ene er ligesaa nødvendigt til Frelsen som det andet, og det er altsammen den samme uforskyldte pure og bare Naade. (2 Tim. 1, 9. 10; Rom. 6, 23 etc. etc.)

Hvorsomhelst Evangeliet lyder, der sender altsaa den treenige Gud sin Gave, d. e. Christus og i ham Syndernes Forladelse, Liv og Salighed til alle dem, som høre det. Hvorsomhelst, sige vi, og hvorledes end de Mennesker, som

---

[8] Dette vilde være den calvinistiske Vranglære. Calvinisterne lære nemlig ligefrem, at det ikke er Guds virkelige Villie, at alle Mennesker skulle blive salige, og at derfor Christus heller ikke er død for alle Mennesker, men kun for de Udvalgte, og at derfor den Hellig Aand kommer med sin Kraft og Gavn kun til Nogle af dem, som høre Ordet; til de Andre kommer kun det udvortes, tomme Ord.

høre det, bære sig ad — enten de lade sig overbevise og modtage det, eller de trodse og foragte det, saa er og bliver Guds Villie den samme,[4] og derfor bliver Ordet, hvori Guds Villie aabenbares, altid det samme,[5] og derfor bliver Gaven, som er i dette Ord, altid den samme.[6] Christus er igaar og idag og til evig Tid den samme; derfor er Evangeliet igaar og idag og til evig Tid det samme for Adam som for de Mennesker, der leve, naar Domsbasunerne lyder; der er kun et Evangelium (Gal. 1, 6–8) det samme for det tungnemmeste Barn som for den skarpsindigste Tænker, det samme for den trodsige Fornægter, for den bittreste Spotter, som for den frommeste Korsdrager, det samme evige, mægtige Himmelbudskab, over hvilket de himmelske Hærskarer juble, i hvilket Gud, den Hellig Aand aabenbarer Guds uudgrundelige Kjærligheds Dyb og vidner for ethvert Menneske, som hører Budskabet: Gud elsker dig, du arme faldne Sjæl, Guds Søn har betalt for dig din hele tunge Skyld, frygt ikke, stat op, ryst Støvet og Lænkerne af dig, gak ud af Fængslet, du er fri, fryd dig saare, det er Guds Villie at du skal blive salig, vær frimodig, dine Synder ere dig forladte!

Og ikke alene i det Ord, som kan høres, ikke alene i det prædikede Ord bringer den Hellig Aand denne Gave til Menneskene; han gjør det ogsaa i det "Ord, som kan sees"; d. e. han sender os nemlig Evangeliet ligesom indklædt i visse Handlinger (Sacramenterne), men Ordet, Vidnesbyrdet i disse Handlinger er det samme som i det prædikede Ord (1 Joh. 5, 8.), Gaven er den samme, kun Midlet, Maaden, hvorpaa den gives, er en anden, idet Guds Visdom og Kjærlighed kommer vor Svaghed til Hjælp og giver os "Syn for Sagen".

---

[4] Jac. 1, 17.
[5] 1 Pet. 1, 25.
[6] Rom. 3, 3; 9, 6; 2 Tim. 2, 13.

Hvor nu den Hellig Aand bringer Evangeliet til Menneskene i Daabens og Nadverens Form, — der er det, ligesom ved det prædikede Evangelium nødvendigt at skjelne mellem, hvad disse Naadens Midler ere og, hvad de virke. Thi Sacramenternes Art, Natur og Indhold, den Gave de bringe med sig, med et Ord Sacramenternes Væsen, det er af Gud, det er engang for alle bestemt ved deres Indstiftelse og er lige saa uforanderligt som Guds Villie og Guds Ord.

Sacramenternes Virkning kan vel Menneskene hindre, naar de nemlig ikke ville have den Gave, som Gud i Sacramenterne giver, men foragte Gaven og lade den ligge. Sacramenternes Væsen derimod er og bliver det samme, ihvordan saa Menneskene bære sig ad dermed. Daaben er og bliver Gjenfødelsens Bad, hvormange Døbte der end er, som foragte Daabsnaaden. Daaben har engang for alle den Natur, at den giver Delagtighed i Christo, at den virker og udretter Syndernes Forladelse; dette er dens Brug og Ende, dens Hensigt og Bestemmelse, og det er ligesaavist at Gud i Daaben giver denne Gave til enhver, som døbes, uden Undtagelse, som det er vist, at kun den, som modtager Gaven, har den, d. e. at kun den Døbte, som tror, bliver salig.

Saaledes ogsaa med den hellige Nadvere: den er og bliver det, som den er, hvordan den end benyttes, d. e. Gud giver i Sacramentet enhver Nadvergjest Christi Legem og Blod til Syndernes Forladelse. Dette er Nadverens Væsen og det er ligesaa vist, at den som æder og drikker uværdig, æder og drikker sig selv til Dom.

St. Paulus klager over, at der er Nogle, som ikke gjøre Forskjel paa Herrens Legeme. Dette kunde han ikke klage over, dersom Gud ikke gav Christi Legeme og Blod i Nadveren ogsaa til Uværdige.

Blandt dem, der døbes som Børne, er der mange, som

ikke annamme Daaben i Tro. Disse maatte for at faa Daabsnaaden, døbes om igjen, dersom Gud i Daaben alene gav de Troende Syndernes Forladelse.

St. Johannes klager over, at mange gjøre Gud til en Løgner, idet de ikke tro Vidnesbyrdet om Christo. Dette kunde han ikke klage over, dersom Gud ikke havde givet Vidnesbyrdet om Christo ogsaa til de Vantro. "Men dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv." (1 Joh. 5, 11.) Dette har Gud altsaa ogsaa givet til de Vantroe, men de tro ikke og gjøre Gud til en Løgner.

Nu er, som ovenfor sagt, Evangeliet i Daaben og Nadveren ikke et andet Evangelium, end det i Ordet; der er kun et Evangelium; thi "der ere Tre som vidne paa Jorden: Aanden og Vandet og Blodet, og disse Tre forene sig til Et",[7] d. e. de vidne det samme Vidnesbyrd, nemlig at "Gud haver givet os det evige Liv; og dette Liv er i hans Søn" (1 Joh. 5, 1–11).

Vidnesbyrdet bliver altsaa det samme, enten Menneskene tro eller ikke, men de, som ikke tro dette Vidnesbyrd, at Gud har givet dem det evige Liv,de gjøre ham til en Løgner; — thi "Afløsningen" (Absolutionen, Syndsforladelse) "er Evangeliets sande Røst!" (Se Konkordiebogen S. 113 nederst).

For altsaa saa tydeligt og skarpt som muligt at faa udhævet hvad Evangeliet er og hvad Gave det bringer med sig — derfor har vi brugt de Udtryk: "Evangeliet giver Syndsforladelse til alle, som høre det, baade Troende og Vantroe"; det er Evangeliets uforanderlige Natur og Væsen at give Syndsforladelse; hvor det kommer og hvor det lyder, der giver det Forladelse. Om Modtagelsen: Troen bliver

---

[7] I nogle Oversættelser: "vorde Et". Meningen er den samme.

der siden Tale om;[8] den vedkommer Evangeliets Virkning; men først maa vi have paa det Rene, hvad Evangeliet er og bringer med sig. Ingen kan nemlig modtage Noget, uden dette Noget først er givet ham, og allermest gjælder dette ved Evangeliet, hvor endog selve Evnen og Villigheden til at modtage Gaven mangler og alene virkes ved Gavens egen Magt over Hjerterne. Derfor bekjender og den lutherske Kirke at "Troen bliver undfangen og styrket ved Afløsningen"; skal altsaa Troen undfanges, saa maa Afløsningen ske først; d. e. først naar Syndsforladelsen er givet, kan den modtages og troes; thi Aarsagen maa være før Virkningen.

Man har villet mene, at der er "Spidsfindighed og Ordkløveri" i vore Vidnesbyrd i denne Sag; men det vil ikke den sige, der grundigt erkjender dette Lærepunkts høie Vigtighed. Heller ikke "bevares Aandens Enhed i Fredens Baand" derved, at man lader fem være lige og løber let hen over alle Vanskeligheder og over de Lærdomme, i hvilke man ikke er enig. Derved bevares maaske Kjødets Enighed, men ikke Aandens. Aandens Enhed bevares alene ved Lydighed mod Aandens Vidnesbyrd, og alene dette Vidnesbyrd, Ordet, kan fremkalde den, hvor den fattes.

Man har ogsaa paastaaet, at vor Lære i dette Stykke er "en ny Lære". Jeg mener, vi have godtgjort, at den er saa gammel som Guds Ord. Den har ogsaa været bekjendt af alle rettroende Lærere. Luther har i sit Skrift

[8] For imidlertid at afværge Misforstaaelse har vi atter og atter udtrykkelig tilføiet, at kun den Troende har Evangeliets Gave. Heller ikke har vi glemt, at Gud ogsaa vil, at Loven skal prædikes for alle Mennesker, og at Evangeliets Gave endog skal nægtes, ja paa Guds Vegne fratages den aabenbart Ubodfærdige (Bindenøglen). Men alt dette vedkommer ikke "Hovedspørgsmaalet i vore Forhandlinger med Augustanasynoden".

om Nøgle-Embedet (se Luthers Folkebibliothek 2det Bind 5, 107.) blandt Andet yttret sig om dette Punkt saaledes: "Mener du, at den ikke er bunden, som ikke tror Bindenøglen? Han skal erfare det i sin Tid, at Vannet ikke har været forgjæves og ikke feilet formedelst hans Vantro. Saaledes ogsaa den, som ikke tror, at han er afløst og har sine Synder forladte, han skal vel ogsaa med Tiden erfare det, hvor ganske vist hans Synder have været ham forladte, og han har ikke villet tro det. St. Paulus siger i Rom. 3, 3: "Om Nogle vare vantroe, mon deres Vantro skulde "gjøre Guds Trofasthed til Intet? Det være langtfra".[*] Og nu tale vi heller ikke om, hvem der tror Nøglerne eller ikke; vi vide ret vel, at Faa tro; men vi tale om, hvad Nøglerne gjøre og give. Den som ikke modtager det, har vistnok Intet, men derfor feiler ikke Nøglen. Mange tro ikke Evangeliet, men derfor feiler og lyver ikke Evangeliet. En Konge giver dig et Slot; modtager du det ikke, saa har Kongen ikke derfor løiet eller feilet, men du har bedraget dig selv, og Skylden er din; Kongen har visselig givet dig det".

Jeg haaber, at vore Modstandere ved en alvorlig og gudfrygtig Overveielse vil erkjende det Farlige i deres egen Lære; thi vel har de ofte udtrykt sig ganske uklart angaaende deres egen Mening, saaat man kunde blive uvis om, hvad deres Lære egentlig er; men deres heftige Modstand mod den i hint Referat udtalte klare lutherske Bekjendelse viser ialfald, at de ikke har erkjendt Sandheden; og den senere Skriftvexel har gjort dette end tydeligere, idet de gjøre Evangeliets Indhold og Gave betinget af Menneskets Forhold til Evangeliet. De ere ivrige for at hæve Troens

---

[*] Jeg har citeret Stedet efter vor Bibeloversættelse. Luther angiver kort Meningen.

Nødvendighed og mærke ikke, at de i deres Iver omstøde Troens Grundvold.

I en alvorlig Advarsel har Pastor H. Preus paavist, at deres Lære maa bringe Menneskene til at bygge paa sin Tro istedetfor paa Troens Gjenstand. Hvorledes denne Advarsel er bleven mødt, faar vore Modstandere selv betænke. Jeg vil i Forbindelse med den minde om de Afveie, der true den, som forlader den rene Lære om Ordet. Først nemlig om den reformerte Vranglære, der tvertimod Guds Ord (Joh. 6, 63. o. s. v.) gjør en Adskillelse mellem Ordet og Aanden og gjør Ordet til en blot Veiviisning, en Forkyndelse om en Naade, der maa søges og hentes andetstedsfra — ikke fra Ordet men fra Aanden. Følgen bliver, at Salighedens Haab bygges — ikke paa det uforanderlige Ord, men paa det ustadige Hjertes egen Forvisning og Tillid til at have Aandens Gave; m. a. O. Menneskene lære at bygge ikke paa Gud, men paa sig selv. Dernæst vil jeg minde om den romerske Vranglære, der ligefrem og konsekvent paastaar, at da Syndernes Forladelse (foruden af andre romerske Betalingsmidler) ogsaa er afhængig af Menneskets Anger og Tro, saa kan og skal intet Menneske her i Verden være vis paa, at hans Synder ere ham forladte; thi ingen kan være vis paa, at hans Anger og Tro ere gode nok, eller at han har gjort sig Umag nok o. s. v.

Vore Modstanderes uklare og tildels modsigende Ytringer give Grund til at tro, at deres Feil ikke saa meget bestaar i et fast System af afvigende Lærdomme, som meget mere i Ubekjendtskab med den rene Lære. Saameget mere turde vi haabe, at vort Tilraab maatte standse dem og føre dem tilbage til Sandheden. En tilsyneladende liden Afvigelse kan i Troessager have uberegnelige Virkninger; derfor advarer Gud os med de Ord: "En liden Surdeig gjør den ganske Deig sur" (Gal. 5, 9 o. s. v.).

I en Strid som denne, sømmer det sig ikke at stride "for at faa Ret". Skete der os vor Ret, saa fore vi Alle vild, og det er ikke vor Indsigt eller Kløgt eller Troskab, men alene Guds Barmhjertighed at tilskrive, naar vi opholdes i Sandheden. Vor Herres og Guds Ord alene skal have Ret. Og hvem vinder saa til Slutning mest efter en Strid som denne? Aabenbart den, som erkjender sine Feil og bliver bragt tilbage fra Vildfarelse til Sandhed. Naar dette sker, bør begge Parter i Ydmyghed takke Gud — og hvor dette Maal, Sandhedens Seier, ærligt og uden Svig haves for Øie — der lader Gud det lykkes. — Maatte det saa ske!

Det første Møde af "General Council".

Maanedstidendes Læsere vide, at der i 1866 skede et Brud i den saakaldte Generalsynode, idet Pennsylvania-Synoden og flere med den traadte ud og forberedede en ny Forening af Synoder, til hvilken alle rettroende lutherske Synoder i Nordamerika indbødes. Det forberedende Møde, som holdtes i Reading i Pennsylvania, blev skildret i Mdstd. No. 1 d. A.

Efterat de i Reading vedtagne Grundsætninger vare omsendte til Præsidenterne for de der repræsenterede Synoder, berammedes et Møde i Fort Wayne for de Synoder, som godkjendte, hvad der var skeet i Reading. Paa dette Møde i Fort Wayne, som afholdtes i November sidstleden, blev da den saaledes forberedte Forening istandbragt under Navn af "The General Council for the Evangelical Lutheran Church of America" (Den almindelige Kirkeforsamling (Concilium) for den Evangelisk-Lutherske Kirke i Amerika).

Forsamlingens Forhandlinger dreiede sig hovedsagelig om dens Konstitution, hvis enkelte Paragrafer gjennemgikkes, rettedes og antoges. Efter den under Mødet fremlagte statistiske Rapport ere følgende Synoder indtraadte i "General-Conciliet":

	Præster	Præste-kald	Kirke-sogne	Kommuni-kanter
Pennsylvania-Synoden	125	118	300	50,000
New York-Synoden	48	45	52	12,000
Den engelske Ohio-Synode	11	13	30	2,500
Pittsburgh-Synoden	64	55	124	9,000
Wisconsin-Synoden (tydsk)	50	59	100	12,750
Iowa-Synoden	60	60	80	7,000
Den engelske Distriktssynode af Ohio	38	41	90	10,000
Michigan-Synoden	15	16	24	3,035
Augustana-Synoden	45	54	85	11,800
Minnesota-Synoden	22	35	53	3,000
Canada-Synoden	26	25	55	7,211
Illinois-Synoden	34	35	37	5,000
	538	556	1030	133,296

Nogle af disse Synoder have amerikansk Nationalitet og bruge udelukkende det engelske Sprog, andre er udelukkende tydske; atter andre ere sammensatte baade af Amerikanere og Tydskere. Augustanasynoden bestaar som bekjendt af Svenske og Nordmænd. Ved Forhandlingerne i General-Conciliet bruges det engelske og tydske Sprog om hinanden. Ved den statistiske Tabel er forresten at mærke, at Iowa-Synoden imod Slutningen af Mødet atter igjen traadte ud af "General-Conciliet". Aarsagen dertil vil i det følgende blive klar.

"Den forenede Synode af Ohio", en af de største og indflydelsesrigeste Synoder i de Forenede Stater, vilde gjerne forene sig med "General-Conciliet", men ønskede dog først saadanne Oplysninger, som kunde forvisse den om, at de i Reading vedtagne Lutherske Grundsætninger ogsaa vilde blive alvorligt og kraftigt gjennemførte i Praxis, og den fremstillede derfor 4 Spørgsmaal, som den udbad sig besvarede af Conciliet, nemlig:

1) Hvorvidt General-Conciliet vilde anse det for ret at tilstede saadanne Personer Adgang til Alterens Sakrament, der høre til uluthersk Samfund og altsaa ikke tro den lutherske Lære om Alterens Sakrament (nemlig at Vor Herres Christi Legeme og Blod virkelig er der tilstede, osv.).

2) Hvorvidt General-Conciliet vilde anse det for ret at lade Præster, som ikke er Lutheranere (f. Ex. Methodister, Baptister osv.) prædike i dets Kirker.

3) Hvad General-Conciliet vilde foretage med saadanne Menighedslemmer eller Præster, som ere Medlemmer af hemmelige Selskaber (f. Ex. Frimurere, Odd Fellows osv.).

4) Hvad Standpunkt General-Conciliet vilde indtage med Hensyn til den falske Lære om det saakaldte tusindaarige Rige, hvilket Christus skulde oprette her paa Jorden før Dommedag, og hvad dermed staar i Forbindelse.

Den Delegat fra Ohio-Synoden, som forelagde Forsamlingen disse Spørgsmaal, gjorde opmærksom paa, at disse ikke vare nye, men at de deri omhandlede Ting i aarevis havde været drøftede i den lutherske Kirke, og bad om, at man ikke vilde omgaa eller undgaa Sagen, men aabent og ligefremt gaa ind paa den og give et afgjørende Svar.

Saa underlig, ja upassende en saadan Anmodning til en stor Forsamling af lutherske Præster end kan synes, saa viste det sig desværre dog, at den ikke var overflødig; thi mange var de Udflugter ved hvilke man søgte at slippe fra at svare paa de ubehagelige Spørgsmaal.

En sagde, at det syntes farligt at begynde at svare paa ethvert Spørgsmaal, som en Synode, der kunde ønske at indtræde i Conciliet, maatte finde det passende at fremsætte.

To andre mente, at det var ikke overensstemmende med Conciliets Værdighed at svare paa saadanne Spørgsmaal, men at man blot burde henvise Spørgerne til Conciliets

offentlig antagne Grundsætninger og Konstitution, og til saadanne Beslutninger, som enten vare eller maatte blive fattede.

En anden skyldte paa, at Tiden var kostbar, og at man havde mange praktiske Sager at ordne, som vare af den høieste Vigtighed, saa at det var bedst at overlade Sagen til en Kommittee, som kunde svare — om et Aar.

Almindeligst var den Mening, at det kun da var passende for Forsamlingen at svare, naar en af de Synoder, som allerede vare indtraadte i Conciliet, fremsatte Spørgsmaal; thi kun da kunde det efter Konstitutionen ske. Ingen synles at tænke paa, at dersom Forsamlingen vidste sig enig og vidste, at det, som den var enig i, var det rette, saa kunde Svaret lettelig gives. Heller ikke syntes Nogen at tænke paa St. Petri Formaning i 1 Pet. 3, 15.

Enden blev dog, at Spørgsmaalene bleve overgivne til en Kommittee, sammensat af 1 Medlem for hver Synode, og at denne Kommittee skulde bringe sit Svar, mens Conciliet endnu var samlet.

Til denne samme Kommittee blev ogsaa overgivet en Skrivelse fra Missouri-Synoden, samt et Dokument fra Iowa-Synoden, hvori omhandledes flere af de i Ohiosynodens Spørgsmaal indeholdte Punkter.

Fra denne Kommittee forelagdes da et Svar til Ohiosynoden, hvilket i almindelige Udtryk erklærede: 1) At General-Conciliet inderlig gjerne ønskede, at Ohiosynoden vilde forene sig med det. 2) At Conciliet ikke vidste af, at der var noget i dets Grundsætninger eller Konstitution, som kunde give Anledning til Tvivl om, at de Svar, som vilde gives paa Ohiosynodens Spørgsmaal, vilde blive overensstemmende men den Hellige Skrift og vore symbolske Bøger. 3) At, naar Conciliet fik officiel Kundskab om, at uluthersk Lære eller Praxis blev ført eller taalt i nogen af

dets Synoder, saa vilde det tage Forholdsregler derimod. 4) At, da Jowa-Synoden vilde fremsætte lignende Spørgsmaal, saa anmodedes Ohiosynoden om at hente sig Svaret i de Beslutninger, som vilde blive fattede ianledning af Jowa-Synodens Indlæg.

Ved samme Leilighed blev der ogsaa, som Svar paa Missouri-Synodens Skrivelse, af Kommitteen forelagt en Svarskrivelse, hvori Missouri-Synoden hilses som en Synode, "der har vundet en Plads for sig selv i enhver tro Lutheraners Hengivenhed og Agtelse, ved sin Troskab, i Ord, Gjerning og Lidelse, mod den Hellige Skrifts rene Sandhed, saadan som vor Kirke eier den", og General-Conciliet erklærer, at det gjerne vilde afse en Tid af sine Møder til at holde frie Konferentser med Missouri-Synoden om Læregjenstande.

Dersom vi ikke tage feil, blev den i disse Ord udtalte store Anerkjendelse af Missouri-Synoden, ved Forhandlingerne derover i Conciliet, noget forandret i Udtrykkene, "forat man ikke skulde udtale større Agtelse for en Synode end for andre". Vi tænke, at det gjør lidet til Sagen. Saa glædelig end en saa velfortjent Anerkjendelse er, saa vilde dog Missouri-Synoden ganske vist glæde sig uendeligt meget mere derved, at man var enig med den i Sandheden, end derved, at man roser den.

Svaret paa hine Spørgsmaal skulde altsaa søges i hin Kommittees Forhandlinger ianledning af Jowa-Synodens Skrivelse. En af denne Synodes Repræsentanter var selv Medlem af Kommitteen, og da man havde diskuteret det første Punkt, nemlig om at tilstede til Alters Personer, som ikke tro den lutherske Nadverlære, og det viste sig, at man ikke vilde forkaste saadan Praxis, saa erklærede vedkommende Repræsentant, at det allerede derved var blevet ham klart, at General-Conciliet ikke indtog en saadan Stilling,

at Jowa-Synoden kunde staa i fuld Forbindelse med det, som Medlem af Conciliet, medens den dog vilde benytte sig af den Adgang, som Conciliets Konstitution hjemler en Synode, til at deltage i dets Debatter.

Skjønt der, som Følge heraf, hverken forlangtes eller blev givet officielt Svar paa 3 andre Spørgsmal, saa er der dog i en ledende Artikel i "Lutheran & Missionary"[1] givet saadan Erklæring, at der ikke er nogen Tvivl om, hvor det bærer hen ogsaa i disse Punkter.

"Luth. & Miss." siger nemlig: "De andre Spørgsmaal bleve ikke behandlede; men det var klart, at hverken Kommitteen eller Conciliet var beredt paa at tilstemme de Slutninger, som Synoderne af Missouri, Ohio og Jowa ere komne til. General-Conciliet er ikke rede til at udelukke fra sine Prædikestole alle ikke-lutherske Præster. Dets Synoder har aldrig diskuteret og afgjort Sagen om 'hemmelige Selskaber', og ere ikke rede til at afgive nogen Erklæring imod dem. Og Chiliasme (Læren om det tusindaarige Rige) er et Udtryk, som er saa vidt og svævende, at Conciliet aldeles ikke er færdigt eller villigt til at binde sig selv ved at give et svævende Svar paa et svævende Spørgsmaal." — At der imidlertid ikke mangler paa Forsikringer om, at man vil holde sig strengt til de lutherske Bekjendelser og ikke taale nogen uluthersk Praxis, er en Selvfølge.

Af det foregaaende, og særligt af det efter "Luth. & Miss." senest anførte, fremlyser altsaa General-Conciliets Forhold til enkelte af de Spørgsmaal, som i længere Tid have bevæget den lutherske Kirke her i Landet; ligeledes have vi deraf seet, hvorledes Conciliet stiller sig til enkelte

[1] Et ugentligt Kirkeblad, udgivet i Philadelphia af de mest anseede Mænd i Pennsylvania-Synoden, som igjen er den mest indflydelsesrige af de til General-Conciliet hørende Synoder.

af de Skikke eller rettere Uskikke, som i lang Tid have været oprigtige Lutheranere til Forargelse.

Dog, disse Ting belyse General-Conciliet alene fra en negativ Side — de vise, hvad Conciliet ikke vil.

Spørge vi derfor: hvad er dets positive Hovedtræk, hvad synes at være dets vigtigste Formaal? — da synes det, som om Conciliet har sat sig det til Hovedopgave at tilveiebringe et ved fælles ydre Forfatning og ens gudstjenstlige Former saa stærkt sammensluttet Samfund som muligt. En fælles, kraftig Kirkestyrelse, med udstrakt Myndighed samt den størst mulige Enhed i Ceremonier — ens Ritual, ens Alterbøger, ens Psalmebøger —, disse synes at være de Midler, ved hvilke Synoderne og gjennem dem Menighederne skulde forenes, og en kraftig Samvirken tilveiebringes.

Efter vor Overbevisning er Generalconciliet her slaaet ind paa en Vei, som ikke alene er unyttig, men og i høi Grad falsk og farlig.

For det første passer det kun meget slet med den 7de Artikel i Augsb. Konfession, naar man gjør saa stort Væsen af Enhed i Ceremonier, men det er vitterligt, at man ikke er tilgavns enig i Læren.

Generalconciliet havde gjerne optaget baade Missouri-, Ohio- og Iowa-Synoden, uagtet flere af de til Conciliet hørende Synoder ikke ere enige med disse hverken i alle Lærepunkter og heller ikke i saadan kirkelig Praxis, i hvilken Læren afspeiler sig. Ja, det er vitterligt, at der end ikke mellem selve de Synoder, som nu udgjøre Generalconciliet, findes saadan Enighed. Men ikke destomindre fremhæves fælles Styrelse, Udarbeidelsen af en fælles "Church-Book"[2] og Enhed i Skikke som de vigtigste For-

---

[2] En saadan "Church-Book" skal nu paa General-Conciliets Vegne udarbeides af Pennsylvania-Synoden. Bogen

maal, og som det, der skal give det bedste Haab for Fremtiden.

Enhed i Ceremonier er en vakker og ønskelig Ting, der ikke bør foragtes, men først da er den noget værd, naar den udspringer af Enighed i Troen; i Sammenligning med Lærens Enhed er den derfor af en ganske underordnet Betydning. Missouri-Synoden og vor Synode have ikke nogen fælles Forfatning, ikke engang nogetsomhelst udvortes Forfatnings-Baand, heller ikke have de ens Kirkeskikke, men derimod ere de ganske enige i Læren, og uden Tvivl er Forbindelsen mellem dem langt inderligere og grundigere end mellem hvilketsomhelst to af Generalconciliets Synoder.

For det andet er der desværre al Grund til at frygte for, at de Grundsætninger, hvorefter Generalconciliet vil indrette sin "Regjering", ere alt andet end sunde evangeliske.

Vistnok erkjende Conciliets Ordførere, at enhver christelig Menighed er aldeles suveræn, d. e. at den har Ret til Selvstyre; men de synes at frygte for, at dersom denne

---

skal indeholde det meste af, hvad vor Alterbog indeholder (Liturgi), samt Luthers lille Katechisme, den augsburgske Konfession, Former for Husandagt og en Samling af Psalmer. En saadan Bogs Udgivelse maa nu ansees for meget gavnlig, dersom den, som vi have Grund til at haabe, bliver øst af de herlige og rige Kilder, som den lutherske Kirke i denne Retning har i Arv fra det 16de og 17de Aarhundrede, og saare skjønt og opbyggeligt vilde det være, dersom Lutheranerne overalt i sine Kirker kunde gjenfinde de samme Kirkeskikke, samme Sange og Bønner, saa de ligesom "med een Mund kunde prise Herren." Men alt dette kan jo lidet hjælpe, dersom de ikke først i Sandhed have den samme Tro. Det kan lidet hjælpe, at vi "føre den samme Tale", dersom vi ikke ere "forenede i det samme Sind og den samme Mening" (1 Cor. 1, 10. Phil. 2, 2). Lader os først se til at have ens Mening, saa kunne vi nok komme til at føre ens Tale.

Ret skulde gjennemføres, saa vilde der ikke blive nogen Forbindelse og ordentlig Samvirken mellem Menighederne.

De lægge derfor Vægten, ikke paa denne Menighedernes Ret til Selvstyrelse og Frihed, men paa deres Ret til at bortgive sin Frihed. De sige nemlig: En Menighed har Ret til at lade sig repræsentere. Dette sees allerede i Prædike-Embedet, hvor den enkelte Mand, der er valgt til Præst, udfører det Embede, der tilhører hele Menigheden. Ligesom nu i dette Tilfælde Præsten repræsenterer Menigheden og paa dens Vegne fører Ordets Embede, saaledes kunne flere Menigheder enes om at vælge Repræsentanter, til hvem det da overdrages at raadslaa og handle paa Menighedernes Vegne i Synoder og Concilier. Naar nu slige repræsentative Forsamlinger ere ordnede, saa ere de, indenfor de Grændser, som ere dem foreskrevne, at betragte som Menighederne selv; d. e. de have al den Magt og Myndighed, al den Suverænitet, som Menighederne selv have, ligesaa virkeligt og gyldigt, som om Menighederne selv udførte denne sin Ret.

Al Menighedens retmæssige Magt, sige de, kan saaledes lovligen og overensstemmende med Skriften overdrages til saadanne repræsentative Forsamlinger. Naar derfor et Antal Menigheder ere komne overens om saaledes at lade sig repræsentere, og naar de ved sine valgte Repræsentanter ere blevne enige om, paa hvilken Maade de ville udføre sine Retttigheder og udvikle sin Virksomhed — da bliver det en Fornærmelse mod det hele Samfund, naar et enkelt Medlem (d. v. s. en enkelt Menighed) i Samfundet ikke vil finde sig i og adlyde, hvad saaledes det hele Samfund i Fællesskab har anordnet.

Vistnok fremhæve nu hine Ordførere, at det er en Selvfølge, at ingen saadan Anordning eller Lov maa stride mod Guds Ord eller Samvittigheden, og at der her ikke skal

være Tale om nogen ubegrændset, selvraadig Myndighed eller endog Tyranni, som skulde kunne tiltvinge sig Lydighed, — men ikke destomindre er deres Mening aabenbart den, at Menighederne efter disse Regjerings-Principer maa antage (udføre) Conciliets eller Synodens Beslutninger, fordi de ere Conciliet eller Synoden (indenfor de givne Grændser) Lydighed skyldige, — og ikke, fordi de selv erkjende Beslutningen for gavnlig og overensstemmende med Guds Ord.

Det hjælper her lidet, at de, som ovenfor vist, sige: "Conciliet eller Synoden er jo Menighederne selv, altsaa lyde Menighederne kun sig selv, altsaa ere de frie, og naar de adlyde Synoden, udøve de kun sin egen frie Beslutning"; thi dette er Sofisteri.

Til virkelig Frihed hører, at jeg naarsomhelst kan forandre min Beslutning. En Menighed, som virkelig var fri, maatte altsaa have Ret til at forkaste en Synodes Beslutning og kunde i det Tilfælde sige: Jeg har vistnok (ved min Repræsentant i Synoden) fattet en saadan Beslutning, men jeg har siden forandret min Mening og vil nu udøve min Frihed gjennem en anden Beslutning. Dette vilde imidlertid hint Princips Forsvarere ikke tillade; dette vilde de anse for en Opsætsighed af Menigheden og Ulydighed mod den Myndighed, som Menigheden var Lydighed skyldig. Summa: Menigheden skal have Ret til at bortgive sin Frihed, men ikke Ret til at tage den igjen eller til at bruge den uden paa den overfor angivne Maade, hvorved den saakaldte Frihed kun bliver et tomt Navn.[3]

I disse Principer for Kirkestyrelse og i Forsvaret for

[3] Et ret mærkeligt Exempel paa denne uevangeliske Opfattelse af Forholdet mellem en Synode og en Menighed afgiver den bekjendte Sag mellem Augustanasynoden og den første N. E. L. Menighed i Chicago.

dem og i disse Fordringer[4] paa Lydighed mod Synoder og Concilier aabenbarer der sig en Frygt for Menighedernes selvstændige Brug af sin Frihed,[5] som visselig ikke har sin Grund i andet end Tvivl paa Guds Ords Magt over de Troende, og Tvivl paa Christi Regjering i sin Kirke; og vi maa med Forfatteren af Forordet til Maanedstidenden tilstaa, at vi ikke se nogen Forskjel paa den her skildrede Theori og den, paa hvilken Statskirkevældet hviler; thi dette forsvarer sig ogsaa simpelthen dermed, at det er en delegeret eller overdragen Myndighed og en repræsentativ Regjering.

Feilen ligger i, at Lydighedspligten opføres paa en falsk Grundvold eller anbringes paa et feilagtigt Sted.

I aandelige Ting, d. e. i alle de Ting, som høre til Guds Rige, er en Christen ikke forpligtet til Lydighed mod nogetsomhelst Menneske eller Samling af Mennesker, men mod Guds Ord alene. Bortgiver han denne sin Frihed, saa gjør han sig til Mennesketræl.

Naar en Christen eller en Menighed derfor "adlyder" en Synodes Beslutning, eller en Beslutning af en lignende "Styrelse", saa gjør han det, enten fordi Tingen allerede er befalet i Guds Ord,—eller, dersom den ikke er befalet i Ordet, og han da lyder Beslutningen, da gjør han det af

---

[4] I Debatterne i Kirkeconciliet hedder det f. Ex.: "Vore Menigheder burde føle, at det er deres Pligt og eget Bedste at betro General-Conciliet den Magt at foreskrive de gudstjenstlige Former, Psalmebøger" o. s. v.

[5] I samme Debatter siges der: "Nogle af vore Brødre raabe i sine Menigheders Navn paa Frihed, Frihed; men det forekommer mig, at de stundom forglemme, at netop Frihed fordrer Underkastelse og Lydighed mod retfærdige og billige Love." — Saa rigtig som denne Sats er i de borgerlige Forhold iblandt syndige Mennesker, ligesaa urigtig er den, naar den gjøres gjældende i de Troendes Samfund.

fri Kjærlighed, til Guds Riges Gavn; men aldeles ikke, fordi han er Synoden eller Styrelsen Lydighed skyldig.

Den Kirke-Styrelse, som (lad være i nok saa god Mening) gjør Fordring paa Lydighed, fordi den er Kirkestyrelse, den opretter et Hierarchi, og handler imod Guds klare Ord i 1 Pet. 5, 3; 2 Cor. 1, 24.

Det samme gjælder den Præst, som fordrer Lydighed, "fordi han er Præst" og altsaa "repræsenterer Menigheden"; dette er "Præstevælde". Kun naar han kan foreholde Menigheden eller den Enkelte Guds klare Ord, kun da kan han fordre Lydighed — ikke mod Præsten, men mod Ordet; men den samme Fordring kan enhver Christen gjøre. Vi tør i Ydmyghed takke Gud for, at der i vor Synode allerede oftere har været aflagt Vidnesbyrd i denne Sag, og det netop fra Præsternes og Kirkestyrelsens Side.

Naar vi nu tilslut skulle gjøre os rede for, hvad Indtryk dette, det første Møde af Generalconciliet har gjort paa os, da kunne vi ikke andet end tilstaa, at det har hjertelig bedrøvet os, og det saameget mere, jo tillidsfuldere vi havde haabet paa et andet Udfald.

Vi havde haabet, at den Modstand mod den gamle Generalsynode og den Tilnærmelse til de bekjendelsestroe lutherske Samfund, som især hos Pennsylvania-Synoden har været kjendelig i de sidste Aar, havde været dybere begrundet. Nu høre vi en af den gamle Generalsynodes Ledere udbryde: "Jeg har læst alle Eders Conciliums Forhandlinger. Dersom I bare havde havt lidt mere Taalmodighed, saa kunde I have opnaaet det, og mere til, i Generalsynoden."

Vi havde haabet, at hine store christelige Sandheder, som den lutherske Kirke alene har bevaret, men som den hele øvrige Christenhed har forvansket eller forkastet, at hine Sandheder havde vundet en afgjørende Seier i hin

Synode, og at vi skulde kunne tælle dens mange høitbegavede Mænd blandt Sandhedens frygtløse Bekjendere og Forsvarere.

Vi havde haabet, at derved de mange Lutheranere og lutherske Synoder, der længe have staaet som Rør, vaklende og uvisse om, hvad der er luthersk, d. e. ret christeligt, og hvad ikke, skulde kunne vindes for Sandheden.

Vi indse nu, at vi have haabet meget for meget, eller dog ventet Haabets Opfyldelse meget for tidligt.

Man vil ære den lutherske Kirke, man vil grundfæste den, man vil forsvare den mod alle Angreb, — og dog røver man den et af dens stærkeste Bolværk, et af dens skjønneste Klenodier, dens uindskrænkede christelige Frihed, og vil styre den efter hierarchiske Principer.

Man vil alvorligt "for hele Verden" bekjende den lutherske Nadverlære, at Christi Legeme og Blod er virkelig tilstede i Sakramentet, — og dog vil man stede Personer til Alters, som erklære, at Christi Legeme og Blod ikke er der tilstede.

Saadanne annamme jo ikke i Troen Herrens Nadvere, men æde sin egen Nadvere; og hvorledes kan saadanne gjøre Forskjel paa Herrens Legeme? Og hvorledes kan en rettroende Menighed eller Præst forsvare, at saadant sker under deres Tilladelse og Medvirkning? Er ikke dette ved sin Handling at gjøre sin egen Bekjendelse til intet — og at vise, at man egentlig ikke anser det hele for at være af nogen Vigtighed?[6]

---

[6] I sin "Advarsel til dem i Frankfurt am Main om at vogte sig for zwinglisk Lære" siger Luther (Se Luthers Folkebibl. 2 B. S. 178):

. . . "Det er mig skrækkeligt at høre, at i samme Kirke eller ved det samme Alter skulde begge Parter hente og modtage det samme Sakramente, og den ene Part skulde tro, at

Man vil give Præster, som ikke er Lutheranere, Adgang til de lutherske Menigheders Prædikestole. Altsaa: man vil indvie sine Kirker til Sandhedens Vidnesbyrd og bede Gud bevare sit Ord rent og uforfalsket; man vil bede, at Guds Navn maa helliges, og med Luther bekjende, at "dette sker da, naar Guds Ord læres purt og rent, og vi, som det sømmer sig Guds Børn, lade det udtrykkelig tilsyne i vort Levnet", — og dog vil man indføre i Menighederne saadanne Lærere, om hvilke man med Vished ved, at de ikke lære Guds Ord purt og rent. Er dette ikke Spilfægteri med Sandheden og Vidnesbyrd om, at man dog ikke mener

---

den annammer Brød og Vin, men den anden Part skulde tro, at den annammer Christi sande Legeme og Blod. Og ofte tvivler jeg paa, om det staar til at tro, at en Prædikant eller Sjælesørger kunde være saa forstokket og ondskabsfuld og tie stille hertil og lade begge Parter gaa saaledes, enhver i sin Indbildning, at de annamme det samme Sakramente, hver efter sin Tro o. s. v.; men er der maaske nogen saadan, da maa han have et Hjerte, som er haardere end nogen Sten, Staal eller Diamant, han maa visselig være en Vredens Apostel. Thi Tyrker og Jøder er meget bedre, som fornegte vort Sakramente og aabent bekjende det; thi dermed blive vi ikke bedragne af dem og falde ikke i noget Afguderi. Men disse Karle maatte være de rette høie Erkedjævle, som vilde give mig bare Brød og Vin og lade mig holde det for Christi Legeme og Blod og saaledes ynkelig bedrage mig. Det vilde være for hedt og for haardt; der vil Gud snart slaa til. Derfor, hvo som har slige Prædikanter eller har Grund til at tro sligt om dem, han være herved advaret for dem, som for den livagtige Djævel selv."

Saaledes taler Luther om Præster, der selv troede, at Sakramentet var bare Brød og Vin, og dog stedede Folk til Alters, som troede, at det virkelig var Christi Legeme og Blod. Hvad vilde han vel dømme om Præster, der selv tro, at Sakramentet virkelig er Christi Legeme og Blod, og dog meddele det til Folk, som tro, at det er bare Brød og Vin?

det saa alvorligt med sin Bekjendelse? Vi vide vel, at saadant Prædikestol-Bytte (Exchange of pulpits) er Skik og Mode blandt de fleste Sekter; men vi havde haabet, at Lutheranere havde holdt deres Bekjendelse og deres Prædikestole i altfor stor Ære til, at de af Undseelse for Mennesker eller for at føie "Tidsaanden" vilde efterabe slig Uskik.

Man er ræd for at erklære sig mod hemmelige Selskaber og vil ikke "afgjøre noget" i den Anledning! Vistnok ere hemmelige Selskaber i Mode, og mange indflydelsesrige Mænd — ogsaa Præster — er Medlemmer af dem; men vi vide ogsaa, at Sagen om hemmelige Selskaber er klart nok afgjort i Guds Ord, og at det vel ikke trænger til langt Bevis, at en Christen ikke med god Samvittighed kan gaa hen og med Ed forpligte sig til Noget, som han ikke kjender til, eller gaa ind i et Samfund, som er ham ubekjendt, eller være i et Samfund, for hvis Maal og Idrætter han ikke aabent kan gjøre sine Medchristne et redeligt Regnskab; Samfund, om hvilke man ikke ved stort mere end dette, at man der for at "fremme det gode" træder i Brodersamfund med alle Slags Mennesker, ogsaa med Jøder og Hedninger, med vor Frelsers Bespottere og Fornegtere. (Sml. Joh. 3, 20. 21; 2 Cor. 6, 14 flg.)

Man vil ikke indlade sig paa at bedømme Læren om det saakaldte tusindaarige Rige (Chiliasmen), skjønt vel ethvert luthersk Katechismusbarn bør vide, at det i den Hellige Skrift klart og udtrykkeligt er lært, at naar Herren næste Gang kommer til Jorden, saa er det for at dømme Levende og Døde; at vi have Befaling til altid at være beredte til denne Herrens Gjenkomst, at den christne Kirke her paa Jorden altid skal være stridende, og at der altsaa efter Guds Ord ingen Plads er til disse Drømme om, at Herren før Dommedag skal regjere her paa Jorden med de Udvalgte i 1000 Aar i Herlighed og Glæde.

Vi har ingen Ret til at nære Tvivl om de Mænds redelige Villie, som for Tiden ere de ledende Mænd i Generalconciliet; men vi nære heller ingen Tvivl om, at de skuffe sig selv, naar de mene, at den lutherske Kirke i Sandhed kan opbygges paa saadanne Principer og ved saadanne Midler, som Generalconciliet synes at have Forkjærlighed for.

Gud give dem Aandens opladte Øie til at skjelne Guds Ords Guld, Sølv og dyrebare Stene fra de menneskelige Meningers Træ, Hø og Straa! Da skal den lutherske Kirke kunne glæde sig ved en anden Enhed og udvikle en ganske anden Kraft end den, som kan vindes ved Lighed i Ceremonier og ved en myndig Kirkestyrelse.

Til Præsterne i den Norsk-Danske Konference.

Nødigt og sjeldent skriver jeg i Aviser, men naar Pligt mod Kirken og Næsten byder det, saa bør Ulysten overvindes. De fleste af vore Præster vægre sig for det ubehagelige og som oftest frugtesløse Arbeide; jeg tror, Sandheden fordrer, at En af os paatager sig det. Derfor gjør jeg det.

Jeg agter her at gjøre Eder opmærksom paa nogle Usandheder i den Beretning, som Eders Hr. E. i "Fædrelandet og Emigranten" har meddelt om Eders sidste Aarsmøde.

1) Den første er den usandfærdige Fremstilling af den Norske Synodes Lære om Absolutionen. Dette er ikke noget Nyt for os. Baade mundtlig og skriftligt er denne usandfærdige Fremstilling idelig gjentaget i Løbet af mange Aar, især af Eders ledende Mænd og Eders yngste Præster. Ingen af Eder har fralagt sig Delagtighed i denne Usandhed; derfor skriver jeg til Eder Alle.

Den Norske Synodes Talsmænd har fra første Færd af bestemt skjelnet mellem Absolutionens Væsen og dens Virkning.

De har sagt: Absolutionen er altid den samme, men dens Virkning er ikke altid den samme.

I fremstille Sagen, som om vi tillagde Absolutionen den samme Virkning hos alleslags Mennesker. Paa denne Maade røre I hele Sagen sammen og forvirre Folket ved at skræmme dem med Lærdomme, som vi aldrig har lært, og som heller ikke ved nogen rigtig Slutning kan udbringes af vor Lære.

Dersom I ikke ville høre paa vor Distinktion mellem, hvad Absolutionen er, og hvad den virker, saa kan det vissE-lig ikke nytte at tale med Eder, men I skulle da for Gud og Mennesker staa som dem, der forvanske Stridspunktet og ikke arbeide i Sandhedens Tjeneste, men for Eders egen Partisyge.

Vi sige: Evangeliet er altid Guds Absolution, d. e., hvor Evangeliet lyder, der absolverer Gud, d. e., der uddeler Han fra sin Side Syndsforladelse, uden Hensyn til Menneskets Hjertelag.

Deraf følger ikke (som I sige), at Mennesket nu ogsaa, uden Hensyn til Hjertelag, kommer i Besiddelse af Syndsforladelse; thi dertil udfordres, at han tror, d. e., modtager Syndsforladelsen.*

Kan I ikke skjønne dette, saa bed Gud give Eder Forstand, og vil I ikke skjønne det, saa give Gud Eder Naade til Omvendelse!

I maatte dog kunne forstaa det, naar I tænke paa,

---

* Hvor nu Guds Absolution ("Evangeliets sande Røst") overvinder Menneskehjertet, skaber Tro og bliver modtaget af Mennesket, der er Mennesket i Besiddelse af Absolutionens Gave, som er Syndsforladelse, og erklæres i Guds Dom personlig retfærdig, d. e., i personlig Besiddelse af Kristi Retfærdighed. Dette er Retfærdiggjørelsen af Troen, som vi aldrig har stridt med Eder om, som vi hundrede Gange har sagt, at vi ikke stride med Eder om, og som I dog aldrig blive træt af at ville bevise, for at indbilde Folk, at vi stride med Eder derom.

hvorledes det har sig med Daaben, der ogsaa er en af de Maader, paa hvilke Absolutionen kommer til os Mennesker. Daaben er Gjenfødelsens Bad, ihvordan end det Menneske er, som bliver døbt. D. e. Gud skjenker i Daaben fra sin Side Syndsforladelse til Alle, som blive døbte, men deraf følger ikke, at Alle, som døbes, kommer i Besiddelse af Syndsforladelse; thi dertil udfordres Tro.

Dette har vi nu i 6–8 Aar gjentaget saa mange Gange, at der virkelig skal Overvindelse til at gjentage det paany, og hvorledes behandle I nu denne vor Lære?

Eders Hr. E. fortæller i sin Beretning om Eders Aarsmøde, at vor Lære der blev fremstillet som "den falske og ulutherske Lære, at Absolutionen virkelig afløser og befrier Alle fra Synden, over hvem den udtales, uanseet enten de ere Troende eller Vantroe, ja endog den værste Gudsfornegter, Spotter og Forhaaner", og fortæller, at "Talerne imødegik stærkt denne ulutherske Lære", af hvilken der da ogsaa uddrages de forfærdeligste Konsekventser, om at Bindenøglen bliver overflødig, at de, som for Penge fik Aflad af Tetzel, virkelig bleve afløste m. m. m.

Hvad mene I med denne Fremstilling af vor Lære? Hvad Mening lægge I ind i de Ord, "at Løsenøglen virkelig afløser den Vantro"? Mene I dermed at fremstille vor Lære om Absolutionens Væsen eller om dens Virkning?

I vide, at vi mene det Første, at vi, naar vi har brugt saadanne Udtryk, altid har sagt, at vi talte om, hvad Absolutionen i sit Væsen er — d. e., hvad der fra Guds Side gjøres, siges og gives. Dette vide I meget vel, og dog fremstille I det, som om vi talte om Absolutionens Virkning. I vil indbilde det Norske Folk, at vi lære, at ogsaa den Vantro ved Absolutionen kommer i Besiddelse af Syndsforladelse, at altsaa ethvert Menneske, over hvem Absolutionen udtales, bliver i Virkeligheden for sin Person befriet

fra Synden og altsaa salig, enten han saa tror eller ikke. Og dette skamme I Eder ikke for endnu, efter saa mange Aars Forløb, at ville prøve paa at indbilde Folket! Og I mene paa denne Maade at kunne stride for Hans Kirke, der har det Vidnesbyrd, at der var ikke Svig i Hans Mund!

2) Den anden Uredelighed, som jeg vil gjøre Eder opmærksom paa, er den Maade, paa hvilken I, efter Hr. E.s Beretning, har behandlet Spørgsmaalet om, paa hvem Absolutionen skal anvendes.

Det er heller ikke første Gang, at jeg finder denne Sag saaledes fremstillet. I give Sagen et saadant Udseende, som om den Norske Synode lærte, at man i Kirken havde Ret til (efter Guds Ordning altsaa) at meddele ethvert Menneske Absolutionens Trøst og Velsignelse, om han saa var aldrig saa ugudelig — ja, om han saa var "den bitreste Spotter eller den trodsigste Fornegter".

Derfor tale I i det Vide og Brede om, at Kirken kun skal trøste de Bodfærdige, og som Hr. E. siger: "Til ydderligere Stadfæstelse heraf oplæstes en hel Del Vidnesbyrd af Luther og vore andre Kirkefædre, ligesom ogsaa fra vor Moderkirkes mest fremragende Theologer" — hvilke da alle viste sig at "lære i den nøieste Overensstemmelse med, hvad vort Kirkesamfund (Konferencen) tror og bekjender i dette vigtige Spørgsmaal".

Hvad er Meningen med dette? Hvorfor anføre I ikke nogle hundrede Beviser for, at "vore Fædre og Moderkirkens mest fremragende Theologer" ere aldeles enige med Eder i den vigtige Sandhed, at der er en Gud til? Naar har der mellem os og Eder været Strid om Reglerne for Brugen af Nøglemagten? Naar har der i den Norske Synode været Nogen, som har lært, at det var en rigtig Brug af Løsenøglen eller Absolutionen at absolvere En, som aabenbart var ubodfærdig og vantro?

Vi har lært, at Absolutionens Væsen og Kraft ikke bliver forandret eller formindsket, om den bliver brugt ligeoverfor en Vantro — hvilket ofte sker, naar hemmelige Hyklere skrifte og derefter absolveres —; men vi har ikke stridt med Eder om, naar Absolutionen bør bruges.

I vide meget vel, at der iblandt os bruges Samtale med Kommunikanterne før Absolutionen, og at vi i mange Aar har arbeidet for en kristelig Ordning af denne Sag. Og dog ville I for Folket lade det faa Udseende af, at vi lære, at det er en ret Brug af Absolutionen at anvende den paa den Ubodfærdige!

3) Endelig skal jeg ogsaa gjøre Eder opmærksom paa den Uredelighed, som Hr. E. gjør sig skyldig i ved sin Omtale af Stiftsmødet i Bergen. Det gjælder aabenbart for ham at styrke den Paastand, at Moderkirken holder med Eder.

Han siger: "Det var saare opmuntrende under disse Diskussioner at høre oplæst et Foredrag af en af Norges mest fremragende Theologer, Pastor Walnum. Det var holdt ved Stiftsmødet i Bergen f. A." "Det var vistnok intet Nyt, at Moderkirkens Præster udtale sig i fuld Overensstemmelse med vort Samfund, men at finde en saadan mærkelig klar Fremstilling i den samme Form som vor egen var især opmuntrende at høre under Diskussionerne. Vi ere derfor meget taknemmelige mod den Mand, som under Mødet sendte en af vore Præster disse Blade."

Hvad maa nu den, som i god Tro læser disse Ord, komme til at tænke?

For det Første, at Pastor Walnums Foredrag og da vel og Forhandlingerne derom ved Stiftsmødet i Bergen var en Bestyrkelse for Konferencen og gav et nyt Bevis for, hvorledes Moderkirkens Præster ere enige med Konferencen.

Havde nemlig Forhandlingerne ved Stiftsmødet ført til

det modsatte Resultat af Walnums Foredrag og vist, at de Allerfleste ikke var enige med Konferencen, saa havde en sandhedskjærlig Referent tilstaaet dette.

Dernæst vil vel ogsaa den, som læser Hr. E.s Ord, tro, at den Mand, som sendte Referatet over Stiftsmødet til "en af vore Præster", og som Hr. E. takker, gjorde det for at styrke dem i deres Overbevisning om, at Moderkirken holdt med dem.

Dette Indtryk er det aabenbart, Hr. E. tilsigter. Det vil rimeligvis ogsaa opnaaes hos dem, der ikke kjende Sagen og ikke kjende Hr. E. Men er det overensstemmende med Sandheden?

Nei, Sandheden er noget nær det Modsatte. Jeg vil ikke tale om, at Pastor W. for Tilfældet gjøres til "en af Norges mest fremragende Theologer" — et Vidnesbyrd, der, kommende fra den Kilde, det her gjør, neppe vil smigre Hr. W. meget. Past. Walnum er bekjendt som en af Norges mest agtede Præster, som en from, dygtig og elsket Sjælesørger, og hans Foredrag ved Stiftsmødet gjør Indtryk af Nidkjærhed for Sandheden og Sjælenes Vel; men "den mærkelig klare Fremstilling", som Hr. E. finder, og som han glæder sig over, fordi den ligner Konferencens, denne Klarhed finder jeg ikke i hans Foredrag, den fandt heller ikke Stiftsmødets Medlemmer, ja den fandt heller ikke Pastor Walnum selv, som med en ligesaa elskelig Ydmyghed som Oprigtighed siger, "idet han gik over til at tale om Absolutionen, at han gjerne vilde indrømme, at han ikke havde kunnet udtrykke sig klart, ja Tingen stod ikke engang fuldstændig klart for ham selv." (Se Referatet af Stiftskom. Referenter, Bergensposten No. 290, første Spalte, nederst.)

Intet Under derfor, at denne Fremstilling er i samme Form som Konferencens; medens jeg ikke kan se nogen

Grund for Hr. E. eller Konferencen til at glæde sig derover.

Dog, uredeligt som dette er, saa er det dog en Ubetydelighed mod den Kjendsgjerning, at Hr. E. fortier, hvorledes saagodtsom alle Talerne paa Stiftsmødet erklærede sig enig i den Lære om Absolutionen, som den Norske Synode har forfegtet. Han omtaler ikke, at Ordføreren i Mødet, Kand. Holck, der virkelig i Norge ansees for en af deres dygtigste Theologer, medens han søgte at bringe Enighed tilveie ved de nødvendige Indrømmelser fra begge Sider, hjalp væsentlig til Klarhed i Mødet netop derved, at han gjorde opmærksom paa, hvad hos os oftere er udhævet, blandt Andre af Prof. Schmidt (ved Decorah Frikonference) og Pastor H. A. Preus (ved Rockprairie Frikonference) angaaende Læren om Guds Vrede.* Foruden Kand. Holck sees det af Referatet over Stiftsmødet, at Præsterne Winsnæs (Førde), Eckhoff (Sundelven), Breien (Askøen), Meyer (Haus), saavidt jeg forstaar, ogsaa Kjerulf (Stordøen), og paa en eller maaske to Undtagelser nær alle de Lægmænd, som ytrede sig, navnlig Kand. Greve og Indremissionær Traasdahl af Bergen, Sildseth (Fjeldberg), Knudsen (Borgund), Rise, Frølund og Svabø af Aalesund, Hegrenæs (Førde), med større eller mindre Klarhed alle bekjendte sig til den Lære om Evangeliet og Absolutionen, som den Norske Synode har stridt for, tildels netop i de samme Udtryk, som vi har brugt, tildels endog i Udtryk, som vi i deres Skarphed ikke vilde billige.

Den Lære, som Konferencen under Prof. Weenaas's Anførsel har bekjendt sig til, blev af Stiftsmødet foruden af Pastor Walnum, der som sagt selv erklærede sig uklar,

---

* Se Decorah Frikonference Ref. S. 73. Rock Prairie Frikonference Ref. Side 42 Sp. 2.

kun forsvaret af to af de yngste Præster, hvis Navne jeg for disses egen Skyld ikke vil nævne; den ene af disse to Præster bad Forsamlingen "lægge Mærke til, hvilken slet Dogmatiker Luther var", og den Anden erklærede ligefrem, at han forstod "Absolutionen som en Dom" (altsaa ligesom Katholikerne gjør). Desuden var der, som sagt, paa denne Side en Lægmand eller maaske to..

Saaledes stod det til paa Stiftsmødet i Bergen, hvor en saa stor Del af Moderkirkens Repræsentanter vare tilstede, og dog fortæller Hr. E. det Norske Folk her i Landet, idet han netop har Referatet fra Bergen for sig, at "det var vistnok intet Nyt, at Moderkirkens Præster udtale sig i Overensstemmelse med vort Samfund, men at finde en saadan mærkelig klar Fremstilling", (som Walnums nemlig) osv. Derefter siger han: "Vi ere derfor meget taknemmelige mod den Mand, som under Mødet sendte en af vore Præster disse Blade."

Den Mand, som sendte en af Eders Præster disse Blade, var Prof. Larsen i Decorah, og den, som opfordrede ham dertil, var undertegnede Koren. Vi gjorde det begge i den Tanke, at disse Vidnesbyrd fra Moderkirken skulde falde i Hænderne paa ærlige og sandhedskjærlige Mænd.

Hvad dømme I nu selv?

De Ting, som jeg her har skrevet om, ere ikke vanskelige eller indviklede; de kan ikke misforstaaes; de kan heller ikke forklares paa to eller flere Maader. De ere ganske greie og klare for Enhver, som vil se.

At Hr. E. paa en eller anden behændig Maade vil vide at undskylde og dreie og vende sig og gjøre sig ganske uskyldig, er jeg forberedt paa. Hans Referat viser mig, hvad jeg kan vente. Jeg agter ikke at indlade mig med ham.

Dem af Eder, hvem det er om Sandhed at gjøre, opfordrer jeg til selv at se efter, og I skulle finde, at jeg har

talt Sandhed og Intet uden Sandhed. Jeg er ikke ubekjendt med, hvad Løn jeg derfor af de Fleste kan vente mig; men jeg har skrevet til Eder, fordi jeg er Eder til al kristelig Tjeneste forbunden, ogsaa til den Tjeneste at sige Eder Sandheden.

Om Fraser, Sofismer og høittravende Talemaader.

En Advarsel.

Was beschäftigt die Geister unserer Zeit, wenn nicht das Um= und Ansein der passiven Causalität des absoluten Ichs?
(Göttinger Student.)

Frase betyder en Talemaade, en Ordføining, og bruges meget almindeligt om saadanne Ordføininger, der have et glimrende Udseende og ved første Øiekast gjør Indtryk af ogsaa at have et tilsvarende Indhold, men som ved nærmere Undersøgelse vise sig at være tomme eller falske, uægte som Pastor S.'s Guldringe og kun skikkede til at blende tankeløse og ukyndige Mennesker eller til at gjøre Tjeneste som Pynt og Stads ved festlige Leiligheder. De ere derfor meget søgte af Festtalere, ikke mindst her i Landet, hvor de især have været almindelige ved 4de-Juli-Feste. Amerikanerne have med sin sædvanlige Humor givet dette Slags Taler Navnet "Spread-Eagle-Speeches". Nu kunde det være forholdsvis uskyldigigt eller uskadeligt, om de tomme og glimrende Fraser kun bleve brugte sammen med andre Fire Crackers ved 4de-Juli-Feste og andre deslige Høitideligheder. Men dette er dog langtfra Tilfældet. Meget mere vrimle baade Bøger og især Aviser af dette Slags Fraser, og de ere et mægtigt Middel i deres Hænder, der lede Masserne ved Hjælp af Døgnliteraturen.

Til Præsterne i den Norsk-Danske Konference.

Nødigt og sjeldent skriver jeg i Aviser, men naar Pligt mod Kirken og Næsten byder det, saa bør Ulysten overvindes. De fleste af vore Præster vægre sig for det ubehagelige og som oftest frugtesløse Arbeide; jeg tror, Sandheden fordrer, at En af os paatager sig det. Derfor gjør jeg det.

Jeg agter her at gjøre Eder opmærksom paa nogle Usandheder i den Beretning, som Eders Hr. E. i "Fædrelandet og Emigranten" har meddelt om Eders sidste Aarsmøde.

1) Den første er den usandfærdige Fremstilling af den Norske Synodes Lære om Absolutionen. Dette er ikke noget Nyt for os. Baade mundtlig og skriftligt er denne usandfærdige Fremstilling idelig gjentaget i Løbet af mange Aar, især af Eders ledende Mænd og Eders yngste Præster. Ingen af Eder har fralagt sig Delagtighed i denne Usandhed; derfor skriver jeg til Eder Alle.

Den Norske Synodes Talsmænd har fra første Færd af bestemt skjelnet mellem Absolutionens Væsen og dens Virkning.

De har sagt: Absolutionen er altid den samme, men dens Virkning er ikke altid den samme.

I fremstille Sagen, som om vi tillagde Absolutionen den samme Virkning hos alleslags Mennesker. Paa denne Maade røre I hele Sagen sammen og forvirre Folket ved at skræmme dem med Lærdomme, som vi aldrig har lært, og som heller ikke ved nogen rigtig Slutning kan udbringes af vor Lære.

Dersom I ikke ville høre paa vor Distinktion mellem, hvad Absolutionen er, og hvad den virker, saa kan det visselig ikke nytte at tale med Eder, men I skulle da for Gud og Mennesker staa som dem, der forvanske Stridspunktet og ikke arbeide i Sandhedens Tjeneste, men for Eders egen Partisyge.

Vi sige: Evangeliet er altid Guds Absolution, d. e., hvor Evangeliet lyder, der absolverer Gud, d. e., der uddeler Han fra sin Side Syndsforladelse, uden Hensyn til Menneskets Hjertelag.

Deraf følger ikke (som I sige), at Mennesket nu ogsaa, uden Hensyn til Hjertelag, kommer i Besiddelse af Syndsforladelse; thi dertil udfordres, at han tror, d. e., modtager Syndsforladelsen.*

Kan I ikke skjønne dette, saa bed Gud give Eder Forstand, og vil I ikke skjønne det, saa give Gud Eder Naade til Omvendelse!

I maatte dog kunne forstaa det, naar I tænke paa,

* Hvor nu Guds Absolution ("Evangeliets sande Røst") overvinder Mennesketjertet, skaber Tro og bliver modtaget af Mennesket, der er Mennesket i Besiddelse af Absolutionens Gave, som er Syndsforladelse, og erklæres i Guds Dom personlig retfærdig, d. e., i personlig Besiddelse af Kristi Retfærdighed. Dette er Retfærdiggjørelsen af Troen, som vi aldrig har stridt med Eder om, som vi hundrede Gange har sagt, at vi ikke stride med Eder om, og som I dog aldrig blive træt af at ville bevise, for at indbilde Folk, at vi stride med Eder derom.

hvorledes det har sig med Daaben, der ogsaa er en af de Maader, paa hvilke Absolutionen kommer til os Mennesker. Daaben er Gjenfødelsens Bad, ihvordan end det Menneske er, som bliver døbt. D. e. Gud skjenker i Daaben fra sin Side Syndsforladelse til Alle, som blive døbte, men deraf følger ikke, at Alle, som døbes, kommer i Besiddelse af Syndsforladelse; thi dertil udfordres Tro.

Dette har vi nu i 6–8 Aar gjentaget saa mange Gange, at der virkelig skal Overvindelse til at gjentage det paany, og hvorledes behandle I nu denne vor Lære?

Eders Hr. E. fortæller i sin Beretning om Eders Aarsmøde, at vor Lære der blev fremstillet som "den falske og uluthersk Lære, at Absolutionen virkelig afløser og befrier Alle fra Synden, over hvem den udtales, uanseet enten de ere Troende eller Vantroe, ja endog den værste Gudsfornegter, Spotter og Forhaaner", og fortæller, at "Talerne imødegik stærkt denne uluthersk Lære", af hvilken der da ogsaa uddrages de forfærdeligste Konsekventser, om at Bindenøglen bliver overflødig, at de, som for Penge fik Aflad af Tetzel, virkelig bleve afløste m. m. m.

Hvad mene I med denne Fremstilling af vor Lære? Hvad Mening lægge I ind i de Ord, "at Løsenøglen virkelig afløser den Vantro"? Mene I dermed at fremstille vor Lære om Absolutionens Væsen eller om dens Virkning?

I vide, at vi mene det Første, at vi, naar vi har brugt saadanne Udtryk, altid har sagt, at vi talte om, hvad Absolutionen i sit Væsen er — d. e., hvad der fra Guds Side gjøres, siges og gives. Dette vide I meget vel, og dog fremstille I det, som om vi talte om Absolutionens Virkning. I vil indbilde det Norske Folk, at vi lære, at ogsaa den Vantro ved Absolutionen kommer i Besiddelse af Syndsforladelse, at altsaa ethvert Menneske, over hvem Absolutionen udtales, bliver i Virkeligheden for sin Person befriet

fra Synden og altsaa salig, enten han saa tror eller ikke. Og dette skamme I Eder ikke for endnu, efter saa mange Aars Forløb, at ville prøve paa at indbilde Folket! Og I mene paa denne Maade at kunne stride for Hans Kirke, der har det Vidnesbyrd, at der var ikke Svig i Hans Mund!

2) Den anden Uredelighed, som jeg vil gjøre Eder opmærksom paa, er den Maade, paa hvilken I, efter Hr. E.s Beretning, har behandlet Spørgsmaalet om, paa hvem Absolutionen skal anvendes.

Det er heller ikke første Gang, at jeg finder denne Sag saaledes fremstillet. I give Sagen et saadant Udseende, som om den Norske Synode lærte, at man i Kirken havde Ret til (efter Guds Ordning altsaa) at meddele ethvert Menneske Absolutionens Trøst og Velsignelse, om han saa var aldrig saa ugudelig — ja, om han saa var "den bitreste Spotter eller den trodsigste Fornegter".

Derfor tale I i det Vide og Brede om, at Kirken kun skal trøste de Bodfærdige, og som Hr. E. siger: "Til yderligere Stadfæstelse heraf oplæstes en hel Del Vidnesbyrd af Luther og vore andre Kirkefædre, ligesom ogsaa fra vor Moderkirkes mest fremragende Theologer" — hvilke da alle viste sig at "lære i den nøieste Overensstemmelse med, hvad vort Kirkesamfund (Konferencen) tror og bekjender i dette vigtige Spørgsmaal".

Hvad er Meningen med dette? Hvorfor anføre I ikke nogle hundrede Beviser for, at "vore Fædre og Moderkirkens mest fremragende Theologer" ere aldeles enige med Eder i den vigtige Sandhed, at der er en Gud til? Naar har der mellem os og Eder været Strid om Reglerne for Brugen af Nøglemagten? Naar har der i den Norske Synode været Nogen, som har lært, at det var en rigtig Brug af Løsenøglen eller Absolutionen at absolvere En, som aabenbart var ubodfærdig og vantro?

Vi har lært, at Absolutionens Væsen og Kraft ikke bliver forandret eller formindsket, om den bliver brugt ligeoverfor en Vantro — hvilket ofte sker, naar hemmelige Hyklere skrifte og derefter absolveres —; men vi har ikke stridt med Eder om, naar Absolutionen bør bruges.

I vide meget vel, at der iblandt os bruges Samtale med Kommunikanterne før Absolutionen, og at vi i mange Aar har arbeidet for en kristelig Ordning af denne Sag. Og dog ville I for Folket lade det faa Udseende af, at vi lære, at det er en ret Brug af Absolutionen at anvende den paa den Ubodfærdige!

3) Endelig skal jeg ogsaa gjøre Eder opmærksom paa den Uredelighed, som Hr. E. gjør sig skyldig i ved sin Omtale af Stiftsmødet i Bergen. Det gjælder aabenbart for ham at styrke den Paastand, at Moderkirken holder med Eder.

Han siger: "Det var saare opmuntrende under disse Diskussioner at høre oplæst et Foredrag af en af Norges mest fremragende Theologer, Pastor Walnum. Det var holdt ved Stiftsmødet i Bergen f. A." "Det var vistnok intet Nyt, at Moderkirkens Præster udtale sig i fuld Overensstemmelse med vort Samfund, men at finde en saadan mærkelig klar Fremstilling i den samme Form som vor egen var især opmuntrende at høre under Diskussionerne. Vi ere derfor meget taknemmelige mod den Mand, som under Mødet sendte en af vore Præster disse Blade."

Hvad maa nu den, som i god Tro læser disse Ord, komme til at tænke?

For det Første, at Pastor Walnums Foredrag og da vel og Forhandlingerne derom ved Stiftsmødet i Bergen var en Bestyrkelse for Konferencen og gav et nyt Bevis for, hvorledes Moderkirkens Præster ere enige med Konferencen.

Havde nemlig Forhandlingerne ved Stiftsmødet ført til

det modsatte Resultat af Walnums Foredrag og vist, at de Allerfleste ikke var enige med Konferencen, saa havde en sandhedskjærlig Referent tilstaaet dette.

Dernæst vil vel ogsaa den, som læser Hr. E.s Ord, tro, at den Mand, som sendte Referatet over Stiftsmødet til "en af vore Præster", og som Hr. E. takker, gjorde det for at styrke dem i deres Overbevisning om, at Moderkirken holdt med dem.

Dette Indtryk er det aabenbart, Hr. E. tilsigter. Det vil rimeligvis ogsaa opnaaes hos dem, der ikke kjende Sagen og ikke kjende Hr. E. Men er det overensstemmende med Sandheden?

Nei, Sandheden er noget nær det Modsatte. Jeg vil ikke tale om, at Pastor W. for Tilfældet gjøres til "en af Norges mest fremragende Theologer" — et Vidnesbyrd, der, kommende fra den Kilde, det her gjør, neppe vil smigre Hr. W. meget. Past. Walnum er bekjendt som en af Norges mest agtede Præster, som en from, dygtig og elsket Sjælesørger, og hans Foredrag ved Stiftsmødet gjør Indtryk af Nidkjærhed for Sandheden og Sjælenes Vel; men "den mærkelig klare Fremstilling", som Hr. E. finder, og som han glæder sig over, fordi den ligner Konferencens, denne Klarhed finder jeg ikke i hans Foredrag, den fandt heller ikke Stiftsmødets Medlemmer, ja den fandt heller ikke Pastor Walnum selv, som med en ligesaa elskelig Ydmyghed som Oprigtighed siger, "idet han gik over til at tale om Absolutionen, at han gjerne vilde indrømme, at han ikke havde kunnet udtrykke sig klart, ja Tingen stod ikke engang fuldstændig klart for ham selv." (Se Referatet af Stiftskom. Referenter, Bergensposten No. 290, første Spalte, nederst.)

Intet Under derfor, at denne Fremstilling er i samme Form som Konferencens; medens jeg ikke kan se nogen

Grund for Hr. E. eller Konferencen til at glæde sig derover.

Dog, uredeligt som dette er, saa er det dog en Ubetydelighed mod den Kjendsgjerning, at Hr. E. fortier, hvorledes saagodtsom alle Talerne paa Stiftsmødet erklærede sig enig i den Lære om Absolutionen, som den Norske Synode har forfegtet. Han omtaler ikke, at Ordføreren i Mødet, Kand. Holck, der virkelig i Norge ansees for en af deres dygtigste Theologer, medens han søgte at bringe Enighed tilveie ved de nødvendige Indrømmelser fra begge Sider, hjalp væsentlig til Klarhed i Mødet netop derved, at han gjorde opmærksom paa, hvad hos os oftere er udhævet, blandt Andre af Prof. Schmidt (ved Decorah Frikonference) og Pastor H. A. Preus (ved Rockprairie Frikonference) angaaende Læren om Guds Vrede.* Foruden Kand. Holck sees det af Referatet over Stiftsmødet, at Præsterne Winsnæs (Førde), Eckhoff (Sundelven), Breien (Askøen), Meyer (Haus), saavidt jeg forstaar, ogsaa Kjerulf (Stordøen), og paa en eller maaske to Undtagelser nær alle de Lægmænd, som ytrede sig, navnlig Kand. Greve og Indremissionær Traasdahl af Bergen, Sildseth (Fjeldberg), Knudsen (Borgund), Rise, Frølund og Svabø af Aalesund, Hegrenæs (Førde), med større eller mindre Klarhed alle bekjendte sig til den Lære om Evangeliet og Absolutionen, som den Norske Synode har stridt for, tildels netop i de samme Udtryk, som vi har brugt, tildels endog i Udtryk, som vi i deres Skarphed ikke vilde billige.

Den Lære, som Konferencen under Prof. Weenaas's Anførsel har bekjendt sig til, blev af Stiftsmødet foruden af Pastor Walnum, der som sagt selv erklærede sig uklar,

---

* Se Decorah Frikonference Ref. S. 73. Rock Prairie Frikonference Ref. Side 42 Sp. 2.

kun forsvaret af to af de yngste Præster, hvis Navne jeg for disses egen Skyld ikke vil nævne; den ene af disse to Præster bad Forsamlingen "lægge Mærke til, hvilken slet Dogmatiker Luther var", og den Anden erklærede ligefrem, at han forstod "Absolutionen som en Dom" (altsaa ligesom Katholikerne gjør). Desuden var der, som sagt, paa denne Side en Lægmand eller maaske to..

Saaledes stod det til paa Stiftsmødet i Bergen, hvor en saa stor Del af Moderkirkens Repræsentanter vare tilstede, og dog fortæller Hr. E. det Norske Folk her i Landet, idet han netop har Referatet fra Bergen for sig, at "det var vistnok intet Nyt, at Moderkirkens Præster udtale sig i Overensstemmelse med vort Samfund, men at finde en saadan mærkelig klar Fremstilling", (som Walnums nemlig) osv. Derefter siger han: "Vi ere derfor meget taknemmelige mod den Mand, som under Mødet sendte en af vore Præster disse Blade."

Den Mand, som sendte en af Eders Præster disse Blade, var Prof. Larsen i Decorah, og den, som opfordrede ham dertil, var undertegnede Koren. Vi gjorde det begge i den Tanke, at disse Vidnesbyrd fra Moderkirken skulde falde i Hænderne paa ærlige og sandhedskjærlige Mænd.

Hvad dømme I nu selv?

De Ting, som jeg her har skrevet om, ere ikke vanskelige eller indviklede; de kan ikke misforstaaes; de kan heller ikke forklares paa to eller flere Maader. De ere ganske greie og klare for Enhver, som vil se.

At Hr. E. paa en eller anden behændig Maade vil vide at undskylde og dreie og vende sig og gjøre sig ganske uskyldig, er jeg forberedt paa. Hans Referat viser mig, hvad jeg kan vente. Jeg agter ikke at indlade mig med ham.

Dem af Eder, hvem det er om Sandhed at gjøre, opfordrer jeg til selv at se efter, og I skulle finde, at jeg har

talt Sandhed og Intet uden Sandhed. Jeg er ikke ubekjendt med, hvad Løn jeg derfor af de Fleste kan vente mig; men jeg har skrevet til Eder, fordi jeg er Eder til al kristelig Tjeneste forbunden, ogsaa til den Tjeneste at sige Eder Sandheden.

Om Fraser, Sofismer og høittravende Talemaader.

En Advarsel.

Was beschäftigt die Geister unserer Zeit, wenn nicht das Um= und Ansein der passiven Causalität des absoluten Ichs?
(Göttinger Student.)

Frase betyder en Talemaade, en Ordføining, og bruges meget almindeligt om saadanne Ordføininger, der have et glimrende Udseende og ved første Øiekast gjør Indtryk af ogsaa at have et tilsvarende Indhold, men som ved nærmere Undersøgelse vise sig at være tomme eller falske, uægte som Pastor S.'s Guldringe og kun skikkede til at blende tankeløse og ukyndige Mennesker eller til at gjøre Tjeneste som Pynt og Stads ved festlige Leiligheder. De ere derfor meget søgte af Festtalere, ikke mindst her i Landet, hvor de især have været almindelige ved 4de-Juli-Feste. Amerikanerne have med sin sædvanlige Humor givet dette Slags Taler Navnet "Spread-Eagle-Speeches". Nu kunde det være forholdsvis uskyldigigt eller uskadeligt, om de tomme og glimrende Fraser kun bleve brugte sammen med andre Fire Crackers ved 4de-Juli-Feste og andre deslige Høitideligheder. Men dette er dog langtfra Tilfældet. Meget mere vrimle baade Bøger og især Aviser af dette Slags Fraser, og de ere et mægtigt Middel i deres Hænder, der lede Masserne ved Hjælp af Døgnliteraturen.

En meget stor Del af, hvad der kaldes "Tidsaanden", er bleven frembragt ved Hjælp af Fraser og næres af disse. De fremtræde gjerne i Form af Axiomer, Grundsætninger, Sætninger, der ikke trænge til Bevis, og hvoraf igjen en hel Del andre Sætninger, ja en hel Livsanskuelse og Verdensanskuelse kan bygges; eller de fremsættes under Navn af "Kjendsgjerninger" og indledes ofte med et nonchalant "som bekjendt" eller "Ingen vil negte" eller "det er uimodsigeligt" eller Lignende, hvorved da mangen godtroende Læser narres til at tage Frasen for fuld Værdi og maaske i sit stille Sind skammer sig over, at han ikke vidste, hvad der var Alle bekjendt, eller at han havde ment maaske netop det Modsatte af, hvad der var "imodsigeligt", og som "Ingen vil negte". Visse Fraser gjentages og gjentages ligesom Avertissementer om Patent-Mediciner og blive snart ligesaa uundgaaelige som Sarsaparilla og Mustang Liniment, og naar da hele eller, hvad der oftere er Tilfælde, halve Løgne paa denne Maade vinde Indgang hos Folket, er det let at indse, hvilken ubodelig Skade de kunne gjøre, og hvorledes de kunne forvende dets hele Sind. Som Fraser, der have havt en uberegnelig Indflydelse, kan anføres den franske Revolutions Manifest om Menneskerettighederne.

En dansk Forfatter (H. Scharling) siger etsteds: "Vor Tid er Frasernes (de hule Talemaaders) gyldne Tid; thi Frasen er netop den almene Formel, som, fordi den ikke staar i Forhold til nogen Virkelighed, ikke kan bringes i Anvendelse paa noget enkelt Tilfælde og netop derfor ypperligt kan anvendes paa alle mulige Tilfælde, fordi man ved dens Almindelighed aldrig binder sig til Noget."

Det er saaledes et almindeligt Kunststykke blandt Avisskrivere og visse Slags Folketalere ved almindelige Fraser om saadanne Ting, som Folk af forskjellige Grunde gjerne høre tale om, at skaffe sig deres Tillid eller opvække deres

Begeistring, for paa denne Maade i Begeistringens Rus at faa dem til uden videre at tage det for afgjort, at det, som Taleren vil have frem, virkelig er deres Understøttelse værd. Omvendt er det ligesaa almindeligt at deklamere i almindelige Fraser mod et eller andet forhadt Onde eller Synd, saasom Tyranni, Bedrageri eller Lignende, for derved at ophidse Folks Lidenskaber, saa at de uden videre Bevis tage det for afgjort, at den Ting eller Person, som Taleren vil modarbeide, virkelig fortjener at afskyes eller ødelægges.

Af alle Slags Begreber kan man lave Fraser. Man kan tage et Ord, der udtrykker et almindeligt Begreb; og føie nogle Ord, helst høitravende og velklingende Ord, dertil, saa man faar i Stand en Sætningsforbindelse, der har et nogenlunde rimeligt Udseende af at være en rigtig Tanke; det er Alt, hvad der behøves. En ufuldbaaren Tanke, der paa denne Maade er iklædt et elegant Ordgevandt, gives særdeles ofte ud for en velbaaren og fuldgyldig Tanke. Den kan maaske se ud endog som en glimrende og ny Tanke, om den end ved nærmere Undersøgelse viser sig at være enten en ugrundet og tom Paastand eller et ufordøiet, problematisk Indfald, hvis hele Herlighed bestaar i den næsvise Uforskammethed eller den forfængelige Pral eller den dybsindige Høitidelighed, med hvilken den fremtræder. At der er Tusinder, der maaske af et oprigtigt Hjerte raabe Hurra for Taleren, og at han roses i Aviserne, det beviser Intet.

Af alle Slags Begreber kan man lave Fraser, med mest Held af saadanne Begreber, der af en eller anden Grund, med Rette eller med Urette, finde et villigt Øre hos Masserne. Ufordøiede Begreber, der indeholde Momenter, som tiltale Folk, blive oppudsede i Fraseform, "slaa an" i Samtiden og afgive ofte strax et Slags Felttegn, hvorom store Hobe begeistrede Frivillige samle sig. Med denne Erfaring for Øie skildrede Professor Monrad i Kristiania for nylig

en af Digteren Ibsens bekjendteste Figurer som "et Pragtexemplar af Tidens Frasemagere, hvis Tale er en samlet Buket af alle rodløse, i Tidsluften omflagrende Taleblomster". Som Begreber, af hvilke man i vore Dage har lavet Fraser i Tusindtal, kan anføres Frihed, Slaveri, Tyranni, Selvregjering, Folket, Folke-Aand, Folke-Villie, Aand, Oplysning, Nationalitet, Videnskab, Kirke, Kristendom, luthersk Kirke, Lutherdom, Børnelærdom, Moderkirke o. s. v.

I samme Grad, som man i Fraserne indblander vigtige, ja endog hellige Begreber, i samme Grad ere de naturligvis forkastelige, og i samme Grad, som de ere forkastelige, i samme Grad finde de ofte Bifald. Paa den ene Side elske jo nemlig Menneskene af Naturen mere Mørket end Lyset; og paa den anden Side er det jo ogsaa saa, at naar Mørket er ganske sort, saa er der hos Menneskene Noget, som driver dem bort derfra. Kunne de derfor faa Mørket tilsat med Noget, der ligner en Lysstraale her og der, saa befinde de sig vel. Til Lyset ville de ikke komme; det har sine gode Grunde. Derfor har jo ogsaa Satan oftest fundet sin bedste Regning ved at tage nogle Draaber Sandhed i den Løgngift, hvormed han beruser Menneskene, og derfor vinde de Fraser mest Bifald, der ikke alene se skjønne ud og klinge godt, men som ogsaa indeholde Begreber, som Menneskene vide ere vigtige eller endog hellige. Hvad Publikum vilde "Skandinaven" faa for sine Fraser, dersom der ikke var blandet Begreber som Frihed og Kristendom ind i dem? og hvem læste "Dagslyset", dersom ikke En og Anden lod sig narre af dets Fraser om Oplysning og Fornuft?

Man gjorde imidlertid Frasemagerne stor Uret, dersom man troede, at de allesammen vare Hyklere, falske Mennesker og vitterlige Bedragere. Langtfra! Der er vistnok dem, som ere det, men største Delen er vist bona fide Frase-

magere. Have de Fraser om ubetydelige Ting, eller er deres Fraser forholdsvis uskadelige, enten fordi de mangle Talent til at gjøre des bedre Fraser, eller fordi deres Stilling er saadan, at de ingen Indflydelse have, saa pleier man at kalde dem Skvadronører. Ere de Mænd med større Begavelse og i en Livsstilling, der skaffer dem Indflydelse, saa gjælde de ofte for Orakler i den Kreds, der har samlet sig om dem, og de have stundom ogsaa i videre Kredse et stort Navn som geistlige eller verdslige Talere, Filosofer, Statsmænd og Videnskabsmænd, og have de først vundet et Navn, saa glide deres Fraser ypperligt ned hos den store Mængde Mennesker, der ikke spørger saa meget efter, hvad der bliver sagt, som efter, hvem det er, som har sagt det.

Man tog da altsaa meget feil, dersom man antog Frasemagerne for at maatte være enten listige og ondskabsfulde Forførere eller indskrænkede Taaber. De kunne baade være skikkelige og vel begavede Personer, ja geniale maaske, men der mangler dem den Aandens Tugt, i Kraft af hvilken man ikke taler ud, førend man har tænkt ud, og ikke "forfatter", førend man har fattet og har Beviset for sin Tankes Rigtighed paa rede Haand. Til at gjøre dette i Sandhed hører en Beskedenhed og Ydmyghed, der ikke erhverves, før man har gjort gode Fremskridt i den saakaldte sokratiske Visdom, og en dybere Ærlighed, en Samvittighedsfuldhed, som kun læres i den Hellig Aands Skole ved Overbevisningen om Ansvaret for Gud.

Nær beslægtet med de egentlig saakaldte Fraser eller tomme Talemaader ere de høitravende og dunkle Ordføininger, af hvilke enkelte Forfattere betjene sig. Bag om disse høitravende Ord finder man dels ganske almindelige, dagligdagse Tanker, der se ganske flaue ud, naar den høitidelige Dragt klædes af dem; dels finder man under det glimrende Skrud, hvad jeg før har kaldt ufuldbaarne

Tanker, umodne Fostre, Tanker, der staa utydelige for Forfatteren selv, og som det da er en Selvfølge, at han ikke kan sætte tydeligt frem for Andre, skjønt han maaske indbilder sig selv og kan indbilde mange Andre, at Udtrykkene derfor ere saa dunkle og uforstaaelige, fordi Tankerne ere saa originale og saa umaadelig dybe.

Disse Kunster er ikke nye. Quintilian siger, at de vare ikke nye i hans Tid, for 1800 Aar siden; thi han fortæller, at han hos Livius har læst om en Lærer, som pleiede at opmuntre sine Disciple til at "formørke" det, som de vilde sige. Han fortæller ogsaa om En, hvis Tilhørere klagede over, at de ikke forstode ham, og som da svarede: Saa meget des bedre; jeg forstod det heller ikke selv. Han taler ogsaa om Mænd, som anse sig selv for talentfulde, fordi der udfordres Talent til at forstaa dem. (Quint. Inst. VIII. 2. 18–21.) Der fortælles, siger Dr. Broadus, at i Lamaklostrene, hvor de buddhistiske Professorer holde Forelæsninger, er det Regelen, at jo dunklere og uforstaaeligere deres Udtryk ere, desto sublimere ansees de for at være; og han lægger til: "Ak, at der ogsaa er Evangelie-Prædikanter, som give efter for denne jammerlige Fristelse!"*

* Den samme Forfatter gjør opmærksom paa en anden Feil hos mange Skribenter og især hos mange Talere, hvorved ogsaa Tanken forvirres, nemlig "den brusende Ordrigdom eller Ordflom, der er saa vel skikket til at vække Beundring hos meget uvidende eller halvkultiverede Folk. 'Hvilket Herredømme han har over Sproget!' 'Hvor han har Ordet i sin Magt!' heder det, medens der med større Sandhed kunde siges: hvilket Herredømme Sproget eller Ordene have over ham! Thi Ordforbindelserne synes at gjælde ham mere end Tankeforbindelserne, saa han dynger sammen alle de slaaende Udtryk om en Ting, som falde ham ind, i Stedet for først at danne sig en klar Forestilling om den Tanke, som han ønsker at fremstille for Andre, og saa at søge de mest passende Ord til at

"Saaledes gjorde ikke St. Paulus", bemærker Pontoppidan; "thi efter 1 Kor. 2, 1 kom han ikke til dem med prægtige Ord og menneskelig Visdom; det er, han filosoferede ikke over menneskelige Subtiliteter, som den Gang var paa Moden i Grækenland; ikke heller peroreredе han med opskruede høie og hyperboliske Talemaader, men dog se vi i Sandhed, at Paulus har været baade en god Logikus og en god Rhetor: grundigt tænkte han, tydeligt talte han, og hvad han fremfor de øvrige Apostler havde forud i menneskelig Erudition, af Gamaliels Skole, det anvendte han saa vel, at han fremfor Andre ogsaa derved blev Gud et bestemt Redskab til at bære hans Navn for Hedningerne." (Coll. past. 292.)

Skjønt nu vistnok baade Fraserne og de høitravende og dunkle Ordføininger allerede i sig selv ere dels taabelige, dels uærlige, saa vilde de dog ikke være egentlig farlige, naar der ikke blev gjort anden Brug af dem end den, at forfængelige og opblæste Mennesker brugte dem til derved at skaffe sig Beundring for godt Kjøb. Dette er dog desværre langtfra Tilfældet. Er Frasernes Udseende rimeligt, og vinde de Indgang hos Folk, saa er det let at se, at man ved deres Hjælp, nemlig ved at gjøre Slutninger fra dem, kan afstedkomme ubodelig Skade og forvende Folks Begreber endog i de vigtigste og helligste Spørgsmaal. Paa Fraser — især tvetydige Fraser — og paa dunkle Talemaader bygges nemlig ofte med stort Held falske Slutninger, Skinbeviser eller, som man kalder dem, Sofismer (fallaciæ). Især er dette Tilfælde, naar de Ord, som bruges, ere af det Slags, som have flere Betydninger, saa at Paastanden er sand, dersom jeg tager Ordene i en Be-

---

fremstille den i. Han 'har Sproget i sin Magt' paa samme Maade, som Rytteren har Hesten i sin Magt, naar den løber løbsk med ham."

tydning, men usand, dersom jeg tager dem i en anden Betydning. F. Ex. den Sætning: Kristus er kommen for at gjøre Menneskene frie. Tager jeg her Ordet "frie" i den Betydning, hvori den hellige Skrift bruger det, nemlig frie fra Synd, Død og Satans Rige, da er Sætningen en af de herligste Sandheder, en af vore Troesartikler. Tager jeg det derimod i den Betydning, at Kristus er kommen for at gjøre Menneskene frie her i den udvortes Verden, frie fra verdsligt Herredømme og Magt osv., da har jeg gjort en Frase deraf, og det en af de skjændigste og farligste og derfor en af dem, som mange Folk like bedst at høre, — og de mange Slutninger, som da kan bygges paa denne Frase, ere naturligvis falske Slutninger eller Sofismer.

Falske Slutninger kan man ogsaa bygge paa Sætninger eller Paastande, som ikke tydeligt udtales, men som forudsættes eller underforstaaes. En Sofisme af denne Art, som jeg nedenfor skal give Exempler paa, faar man i Stand ved i en Strid at bevise en Sandhed, som Modparten ikke har negtet. Man siger ikke ligefrem, at Modparten har negtet denne Sandhed, men man gjør sig bare under Striden stor Umag for omhyggeligt at bevise den; derved kan man nemlig let narre Tilhøreren eller Læseren til at slutte, at Modparten virkelig har negtet den, thi "ellers behøvede man jo ikke at bevise det", mener den troskyldige Læser.

Er nu Udgangspunktet falskt, eller er en af de første Slutninger falsk, saa vil lettelig hele den derpaa byggede Udvikling blive falsk, som f. Ex. naar Prof. Sverdrup bygger en hel Afhandling om Kirken og de kirkelige Samfund paa den Antagelse, at de forskjellige indbyrdes stridende Kirkesamfund er "Lemmer paa Kristi Legeme". Det forholder sig hermed som med et Regnestykke. En ubetydelig Feil i Begyndelsen vil paa en eller anden Maade have sin Virkning gjennem hele Regningen, og ligesom det ofte

slet ikke er saa let at finde Feilen i Regnestykket, saa er det ogsaa i en Tankerække. En feilagtig Tanke, en skjæv Opfattelse kan gaa igjennem en hel Afhandling, ja gjennem en hel Bog, uden at det altid er saa let at paapege, i hvilken Tanke det er, at Feilen er begyndt. Det ser ud, som om den ene Tanke rigtigt fulgte af den anden, og dog er man overbevist om, at den hele Fremstilling er falsk, fordi man nemlig kan bevise, at det nødvendige Resultat af Fremstillingen strider mod, hvad man ellers ved er en urokkelig Sandhed. Det er ikke altid saa let bestemt at paapege, hvori Feilen i den falske Udvikling er at finde, hvad enten nu Udgangspunktet ikke er tydeligt angivet, eller der er gjort en sofistisk Slutning etsteds, som har skjult sig i dunkle og høitravende Ord.

Ligesom det nemlig er vist, at jo klarere en rigtig Tankerække er fremstillet, desto lettere vil den bringe Overbevisning med sig, saaledes er det paa den anden Side ogsaa vist, at naar en urigtig, sofistisk Tankefølge blev simpelt og greit fremstillet, saa skulde der ikke stor Kunst til at skjønne, at den var urigtig og sofistisk. Anderledes er det, naar Fraserne og Sofismerne fremtræde i høitravende og dunkle Ord. Jo mere dunkel og indviklet Fremstillingen er, desto lettere vil den undgaa at blive opdaget som usund, og desto lettere vil den bedrage maaske baade Forfatteren selv og Andre.

Vi norske Amerikanere have ikke før i Tiden været frie for Fraser og Sofismer. Vi have havt nok af dem i de forskjellige Stridigheder mod den norske Synode. Et af de almindeligste sofistiske Kunststykker har været det ovenomtalte, at vore Modstandere med stor Iver have bevist, hvad vi aldrig have negtet, og med stor Indignation have negtet, hvad vi aldrig have paastaaet. Saaledes har man i Aarevis holdt paa med at bevise, at et Menneske bliver retfær-

diggjort alene ved Troen, for saaledes at give det Udseende af og faa Læseren til at gjøre den falske Slutning, at vi negtede dette, eller at vor Lære i sine nødvendige Følgeslutninger stred derimod. Ligesaa har man med stor sofistisk Flid vist, hvor skadeligt, fordærveligt og skjændigt Slaveriet har været først, for saaledes at give det Udseende af, at vi negtede dette, eller at vi vare Venner af Slaveriet og forsvarede Tyranni og Grusomhed. Fremdeles har man med samme Sofisteri kraftigt benegtet, at ethvert Menneske, der bliver absolveret, kommer i Besiddelse af Syndsforladelse, for at give det Udseende af, at vi havde paastaaet dette, eller at det fulgte af vor Lære. Fremdeles har man i den seneste Tid med stor Kraft og mange Fraser benegtet, at den lutherske Kirke er den eneste saliggjørende Kirke, som om vi nogensinde enten havde tænkt eller sagt dette. Dels har man ogsaa med det samme uærlige Sofisteri idelig henkastet mange enkelte grove Beskyldninger i klingende Fraseform om Præstevælde, Foragt for Vækkelse, Lægmandsvirksomhed, ægteskabeligt Forhold mellem Præst og Menighed, hemmelige Konferencer osv., og alt dette dels ligefrem, dels mere underhaands gjennem de nys omtalte "Beviser", dels ogsaa under den ovenfor omtalte Fraseform "det er en Kjendsgjerning" eller "som bekjendt lærer den norske Synode" eller "det er desværre uimodsigeligt" eller Lignende. At dette har været et virksomt Middel i Kirkepolitik, er allerede i sig selv rimeligt og er desuden klart af den Indgang, som disse paa denne Maade fremsatte Usandheder have havt hos mangfoldige af vore lettroende eller fanatiserede Landsmænd. I mine Øine er dette klart af den N. D. Konferences Historie; thi det er min Overbevisning, at hvad der væsentligt holder denne sammen, er det paa denne Maade vedligeholdte Fiendskab mod den norske Synode. I sig selv har den neppe noget tilstrækkeligt En-

hedsbaand, aldenstund det er vitterligt, blandt Andet af dens egne Aarsberetninger, at dens Præster og Professorer indbyrdes ikke er enige i Troen.

Som sagt, Fraser og Sofisterier er ikke noget nyt Fænomen i vor norsk-amerikanske Erfaring, og dog er det netop de nyeste Aabenbarelser af denne Art, som have bragt mig til at forsøge at gjøre opmærksom paa dem. At vi nemlig i Aviser som "Skandinaven" og de fleste andre Blade, baade i Redaktionsartikler og i Indsendelser, faa se Fraser og Sofisterier, ofte mere end Common Sense og Sandhed, det vilde ikke overraske os; det ligger desuden for en stor Del, jeg havde nær sagt med Nødvendighed, i den Maade, hvorpaa Avisernes Læsestof bliver til, men at et kirkeligt Tidsskrift, der har sat sig som sin Opgave "at bringe den norske Menighed i Amerika til Bevidsthed om sig selv", skal byde sine Læsere saadant Stof, Fraser, Sofismer og dunkel og høitravende Ordbram, det havde jeg ikke ventet. Det burde maaske ikke — med hin omtalte Opgave for Øie — overraske os saa meget, men høist bedrøveligt er det og harmeligt tillige: bedrøveligt, naar der tænkes paa den store Skade, saadant Snak kan virke baade paa et sundt Aandsliv i Almindelighed og paa sund Kristentro i Særdeleshed, og harmeligt, naar man betænker, hvad de aabenbart fortrinlige Aandsevner, som Gud har givet hine Mænd, vilde kunne udrette, om de beskedent havde villet underkaste sig den Aandstugt, der fordrer, baade at man skal have grundigt gjennemtænkt og selv lært det, hvori man vil være Lærer for andre, og at man ikke skal forhaste sig med Domme om de Ting, man ikke kjender til.

Med hjertelig Bedrøvelse og med en Harme, som jeg ikke tror at burde skamme mig over, har jeg gjennemlæst D'Hrr. Professorers Kvartalskrift. Jeg har ikke "fløiet det igjennem", men læst det, ethvert Stykke flere Gange; thi

jeg er bange for en overfladisk Dom og for den Uretfærdighed og Partiskhed, som alle Mennesker af Naturen ere tilbøielige til, og jeg har stræbt ikke at glemme, at med den Maade, som vi maale med, skal os igjen tilmaales.

Jeg havde først tænkt at gjennemgaa det hele Kvartalskrift og citere de vigtigste Fraser, Sofismer og "formørkede" Tanker, som findes deri; men denne Plan har jeg maattet opgive, da jeg ikke vilde kunne faa Plads til en saa stor Blomstersamling. Jeg faar lade mig nøie med nogle enkelte, og den kyndige Læser vil selv kunne finde flere, om han ønsker det; der er ikke langt imellem.

Jeg tror ikke, jeg begaar nogen Uretfærdighed, naar jeg indrømmer Prof. Oftedal Forrangen. Hans Talent som Frasemager vil være indlysende af følgende Exempler, tagne af Kv. Skr. 1ste Hefte:

S. 12 finde vi en af Professorens "Kjendsgjerninger", nemlig den, at i "Verdens efterkristelige Udvikling" "fremtræder Fremskridtet" "i Aanden som Frihed, d. e. større og større Personlighed og personligt Ansvar for Alle". Dette er en Frase og faar hverken Indhold eller Sandhed ved at kaldes "Kjendsgjerning". Efter Guds Ord gaar for det Første ikke "Verden" som saadan fremad i Aandsfrihed. Alle vantroe Mennesker ere nu som før i Trældom. Kun de Mennesker blive frie, hvilke "Sønnen faar frigjort". Dernæst kan ikke "Frihed" defineres som "Personlighed" og "personligt Ansvar". Deraf vilde nemlig følge, at en Vantro, et Verdensbarn, som efter Guds Ord ingen Frihed har, altsaa heller ikke vilde have "Personlighed", hvilket er absurd. Det er sandt, at den, der har hørt Kristendommens Ord, har større personligt Ansvar end den, som ikke har hørt det, men dette er ikke et "Fremskridt i Aanden" og kan ikke kaldes "Frihed".

S. 13 udvikler Prof. O., hvorledes det naturlige Men-

neske, der vil havt Magt og vil have Frihed og "stræber efter at tage disse som Rov fra Gud", i Virkeligheden gaar glip baade af Magt og Frihed, saa "tilslut ved man ikke, hvem der er mest Slave, 'Herren' eller 'Slaven'. Denne Selvmodsigelse og Selvudtømmlse ligger i Syndens Væsen og Virkelighed".

Efter disse Tanker, der jo i en Henseende ere ganske rigtige, sætter Prof. O. følgende Frase og Sofisme:

"Det er derfor, at alt Slaveri, — som Udtryk for det naturlige Menneskes Forhold udenfor Kristus —, er 'i sig selv' Synd og antikristeligt."

Hr. O. nedlader sig altsaa til at bruge den populære Sats: "Slaveri er i sig selv Synd"., i en Forbindelse, hvori han tager Ordet Slaveri i en ganske anden Betydning end den almindelige, hvori det før i Tiden i Striden blandt os har været brugt, nemlig om det udvortes borgerlige Forhold.

Meningen er altsaa: Alt Slaveri som Udtryk for det naturlige Menneskes Forhold udenfor Kristus — den aandelige Ufrihed altsaa, der deles baade af de i Verden saakaldte Herrer og de i Verden saakaldte Slaver, — er i sig selv Synd og antikristeligt. Dette er med Hensyn til Udtrykket en usel og med Hensyn til Indholdet en dum Frase; thi det er dumt under opstyltede Ord at fortælle os, at det, som er syndigt (det naturlige Menneskes Forhold udenfor Kristus), det er Synd, og det er usselt at ville narre den hastige og ukyndige Læser til at tro, at man har sagt noget Andet, end man har sagt.

Dersom Hr. O. mod Forventning skulde sige: Nei, jeg mener virkelig det udvortes Forhold, at En er Herre, en Anden Slave i den borgerlige Verden, da vil han maaske forklare os: 1) om det er derfor, at Slaveri (det udvortes borgerlige Slaveri altsaa) er Synd, fordi man tilslut ikke

ved, hvem der er mest (udvortes) Slave, Herren eller Slaven, men dersom Herren virkelig havde Magt over Slaven, saa var det ikke Synd; og 2) om to vantroe Mennesker, en Herre og en Slave, vilde blive mere frie i dette Ords rette aandelige Betydning, naar det udvortes Slaveriforhold var ophørt, eller om de ikke meget mere ligefuldt vare Syndens Trælle.

Strax nedenfor finde vi en anden: "Grækerne havde søgt Frihed i Idealernes Skjønhed." Her tales, vel at mærke, (hvis der overhovedet tales om Noget), om udvortes Frihed, og den have Grækerne ikke "søgt i Idealernes Skjønhed".

S. 14 læse vi Følgende: "Om alle Roms Borgere vare blevne Kristne, vilde den romerske Keisertrældom have været en Umulighed. De Kristne vilde med Nødvendighed have dannet sig en Statsforfatning efter sit eget Væsen, Friheden; en Stat, hvori Alle vare lige frie og lige mægtige, fordi Ingen vilde søge eller trænge mere Frihed eller mere Magt, end det personlige Værd, det betroede Pund tilsagde. At dette vilde have udviklet sig ganske naturligt, viser Historien."

Dette er Fraser og Sofismer. Feilen er, at Betydningen af Ordet Kristne ikke angives. Dersom nemlig Ordet Kristne tages i Betydningen "sande Kristne", saa hver eneste romersk Borger var og til sin Død forblev et sandt Guds Barn og dertil udrustet med en saadan Visdom, at han nøiagtigt kunde afgjøre, hvor megen Frihed og Magt der tilhører ham efter "hans personlige Værd, det betroede Pund" — saa vilde det, som Hr. O. siger, maaske være sandt. Dersom der med Ordet Kristne menes Mennesker, der høre til den kristne Kirke i Verden, modsat Hedninger, saa er det usandt. Faren er nu, at den Tanke, der kun under den første (barnagtige) Forudsætning maaske var gyldig, overføres paa virkelige Tilstande i Verden.

Og saa denne dristige Appel til Historien! Er det da Hr. O. aldeles ligegyldigt, om han gjør sig latterlig, siden han efter en Paastand som den ovenstaaende beraaber sig paa Historien? Dette Slags Sofisteri gaar igjennem det hele Stykke, idet Hr. O. meget nemt tager Ord som Frihed, Lighed, Magt, Liv osv. snart i en og snart i en anden Betydning, medens det paa de vigtigste Steder ikke er muligt at se, i hvilken Betydning Ordene tages.*

Exempler: S. 15 heder det: "Det er atter en uimodsigelig Kjendsgjerning, at i Løbet af 300 Aar havde Kristendommen, trods Blod og Baal, gjennemtrængt Verden med sit Frihedsliv, saa at Verdensmagten stod og skjalv for Israels Kjæmpe." Hvad menes her med "Frihedsliv", "Kristendommens Frihedsliv"? Er det Guds Børns aandelige og nødvendige Frihedsliv? Havde det gjennemtrængt Verden? Eller er det den for Guds Børn væsentlig ligegyldige Frihed i det Udvortes, som er "Kristendommens Frihedsliv"? Og er der i alt dette nogen uimodsigelig Kjendsgjerning?

S. 16: "Det er Verdens Instinkt, som dømmer sig selv og erkjender, at der ingen Livskraft er uden fra Kristendommen. Derfor maa denne tages til Rov, om Verden skal kunne leve 'sit Liv'."

Hvad Slags "Livskraft" menes her? Kraft til det sande Liv kan Verden ikke faa ved at "tage Kristendommen til Rov". Kraft til at leve "sit Liv" trænger Verden ikke til at hente fra Kristendommen og faar den ikke heller ved en udvortes Tilegnelse af denne. Det turde vel Middelhavs-Landenes Historie godtgjøre. At en fløgtig Politik under

* Jeg har vistnok tænkt mig Muligheden af, at Hr. O. virkelig ikke erkjender den væsentlige Forskjel paa indre og ydre Frihed, Lighed o. s. v., men jeg har ikke troet det tilladeligt at gaa ud fra denne Forudsætning.

visse Forhold kan erkjende det som et heldigt Middel for dens Formaal at erklære sig for Kristendommen, er en anden Sag.

Sammesteds: "Kristendommen havde skabt et nyt Livsprincip: 'Personligheden', den Enkeltes Værd, hans Ret og Ansvar for Gud." Dette er meningsløst, og den Mening, som kunde synes at være deri, er ikke sand, enten saa Hr. O. tager "Liv" i Betydningen af det nye aandelige Liv, som skjenkes ved Gjenfødelsen, eller ikke. Kristendommen kunde maaske siges at have bragt et nyt Liv ind i Verden, men ikke at have skabt et nyt Livsprincip; og naar der saa end ydermere fortælles, at dette nye Livsprincip er "Personlighedens" osv., da er dette ikke sandt, medmindre Mennesket ikke var Menneske, før Kristendommen kom ind i Verden, hvilket er absurd; thi det hører til Menneskets Natur at have "Personlighedens Værd, Ret og Ansvar for Gud".

S. 17 giver Hr. O. os følgende overmaade mærkelige Oplysning om Reformationen: "Som ved Kristi Tider gik det" (ved Reformationen) "op, at Menneskets Bestemmelse er at være frie og lige, som de Troende fuldkomment vil blive i Saligheden."

Hvad er Meningen? Er her Tale om aandelig eller legemlig Frihed? Efter Sammenhængen synes det Sidste at være Tilfælde, thi der tales om "Verdens" Udvikling, om Fyrstedespoti og saadant Mere. I denne Betydning har Frasen ikke engang den stakkels Ros at være af Hr. O. Den er en Gjentagelse af, hvad det siden den rationalistiske Tid har været Skik at tilskrive Reformationen, nemlig Æren for Revolutionen.

Og saa den mærkværdige Oplysning at Menneskets Bestemmelse er (her i Verden altsaa) at være frie og lige, som de Troende fuldkomment ville blive i Saligheden. Hvad menes her med "Bestemmelse? Er Hr. O. Kommunist

og Socialist? eller venter han det tusindaarige Rige? Den skaansomste Opfattelse turde være den, at han bare er Skvadronør.

S. 19 fortæller Hr. O., at "de bogblinde Hoveder . . . mærke ikke, at al Livskraft, alle Livsideer dog tilslut er hentet fra Kristendommen". Frase! Tages Livskraft og Livsideer i Betydningen af Kraft til og Erkjendelse af det evige, sande Liv, saa er vel det sandt, at dette alene kan hentes fra Kristendommen; men derimod er det ikke mere end halvt sandt, at denne Livskraft og disse Livsideer ere blevne optagne af Verden og have gjennemtrængt Verdenskulturen, hvilket Hr. O. vil bevise. Tages hine Ord i sin almindelige Betydning (og det er vel Meningen, siden der staar: al Livskraft og alle Livsideer), saa er Sætningen uden sund Sands.

Paa samme Side fortæller Hr. O. os fremdeles, at "Reformationen har vist Veien til at afkaste Fyrsteaaget". Dette er i en Henseende den mærkeligste af Hr. O.'s Fraser. Tages "Fyrsteaag" i Betydningen af Fyrsternes Magt over Samvittighederne, saa er Sætningen sand. Men det er desværre, som Enhver af Sammenhængen kan se, aabenbart, at Hr. O. med "Fyrsteaag" mener Fyrsternes Magt i Staten, og da er denne Sætning en skammelig Bagvaskelse mod Reformationen. Den minder om Logiken i Achabs Beskyldning mod Elias, at han "forstyrrede Israel", med den Forskjel, at Hr. O.'s Replik er ment at skulle være bifaldende, medens Achabs er dadlende. Det heder, at "Reformationen har vist Veien" osv. Menes dermed, at Reformationen gjennem Misbrug har givet Anledning til en Forvexling og Sammenblanding af indvortes og udvortes Frihed, saa er Sætningen sand; men Hr. O. roser jo netop Reformationen for denne Veivisning og roser altsaa Reformatorerne for, at de have villet vise Folket Vei til at "af-

kaste Fyrsteaaget"; thi Hr. O. klapper jo i samme Stykke Luther paa Skulderen og siger, at han "er klar over sig selv". Det manglede blot, at Hr. O. ligesom den rationalistiske Dogmatiker i 1817 havde dediceret sin Afhandling piis manibus Lutheri.

Fremdeles finde vi paa samme righoldige Side, at Germanerstammerne vare "et Stof, en Materie, et nyt, kraftigt Legeme, i ganske særegen Grad skikket til at modtage og gjennemtrænges af det nye Liv, Kristendommen med dens Friheds- og Ligheds-Tanke". Hvad betyder her Friheds- og Ligheds-Tanke? Gjælder det legemlig eller aandelig Frihed? Menes aandelig Frihed, saa er Udtrykket maaske forsvarligt, men ikke "to the point" i Hr. O.'s Udvikling, som netop gjælder den udvortes, legemlige Friheds Udvikling; og dersom der menes den udvortes Frihed, saa er Udtrykket "to the point", men ikke sandt, thi Kristendommens "Tanke" er ikke paa udvortes Frihed og Lighed, dertil er den, Gud være lovet, meget for fri og for herlig.

Prof. Sverdrup synes med al sin Overflod paa Ord dog at tale rimeligere end Prof. Oftedal. Fraser kan dog ogsaa han slaa om sig med, det har jeg tidligere paapeget i en udførligere Gjennemgaaelse af hans Opsats i 1ste Hefte om Kirken og de kirkelige Samfund.* Gjennem den ene Feilslutning efter den anden, alle byggede paa en og samme

* I Kvartalskriftets andet Hefte har Prof. S. givet Begyndelsen af den bebudede "historiske Belysning" af sin ovennævnte Afhandling. Ved denne historiske Belysning er der for nærværende Øiemed ikke noget Særdeles at mærke. Den er forstaaeligt skrevet, og i enkelte Henseender er Fremstillingen efter min Mening god og tiltalende. Kun lider det Hele af Verbositet. Uden at Noget var tabt, tror jeg, at Stykket kunde være skrevet paa Fjerdedelen af det Areal, som det nu indtager. Prof. S. belyser her den Del af sin Afhandling, som indeholdt de af os Alle almindelig anerkjendte

Misforstaaelse, kommer han der til de utroligste Resultater, nemlig at Kirkens Deling i (indbyrdes uenige) Samfund er baade guddommeligt og menneskeligt berettiget, — at ethvert af disse uenige Samfund har sin Ret til at bestaa som selvstændige Lemmer paa Kristi Legeme, ligesom Øie, Haand og Fod paa det menneskelige Legeme, — at Kampen mellem disse Kristi Lemmer er nødvendig til Kristi Legemes Trivsel og Fremskridt paa Sandheds-Erkjendelsens Vei m. m., hvilket Alt finder sin Afslutning i følgende glimrende Frase eller, om man vil, Nonsens: "Det er under denne Gang" (skal vel være: Kamp), "at det ene Samfund hævder sin Erkjendelse af Sandheden ligeoverfor det andet, den Ensidighed, hvormed Enhver fastholder Sit og maa fastholde Sit, bringer hver Side af Sandheden frem i dens skarpeste Lys, og de hvassest Vaaben svinges med øvede Hænder, og Sandheden lider ikke, thi dens Lys skinner kun saameget klarere, jo freidigere dens forskjellige Momenter fremholdes, og Kjærligheden lider ikke, thi Kampen er i Herrens altledende Haand Midlet til, at Antikristens Gjerning standses og opholdes der, hvor endnu Kjærligheden til Sandheden er større end Partisygen og Lysten til egen Ære, og den er Midlet til, at Antikristens Gjerning bliver aabenbar endog for de Enfoldigste der, hvor Kjærligheden til Sandhed er bleven svagere end Begjærligheden efter Magt." (S. 41.) Jeg skal ikke prøve paa at gjennemgaa disse Fraser; jeg vil blot exempelvis bede Læseren selv forsøge at forklare sig, hvorledes den Omstændighed, at Antikristens Gjerning dels standses, dels aabenbares, kan være et Bevis for eller Aarsag til, at "Kjærligheden ikke lider". Kan "Kjærligheden

Sandheder, og Belysningen indeholder ikke noget væsentligt Nyt. Et og Andet, som kunde være at bemærke, forbigaar jeg her, da det sammenligneIsesvis er Ubetydeligheder.

ikke lide" (Skade nemlig), fordi om Antikristens Gjerning standses eller aabenbares?

En Frase fra Prof. Sverdrups Pen, som ikke lettelig vil blive glemt, fordi den stiller hans Selvkritik i en saa mærkelig Belysning, er de uforsigtige Ord i hans aabne Brev til Prof. Johnson og Caspari: ("Skandin." 13de Juli 1875) "Theologiske Professorer have Intet at sige iblandt os, dersom de ikke bevise sine Beskyldninger."

Hr. Professor Gunnersen har da ogsaa leveret sit Bidrag til denne Flora i et Stykke, betitlet "Strøtanker". (Titelen synes mig ilde valgt; thi dersom Stykket overhovedet skal være Noget, gjør det Fordring paa at være et kort, men sammenhængende Overblik over Verdens og Kirkens Historie.) Hr. G. har i dette Stykke, efter min Formening, aabenbaret ikke alene en usædvanlig Begavelse i den oratoriske Brug af Sproget, men ogsaa Evne til en dybsindig Opfattelse. Dersom han vilde have lidt mere Respekt for sig selv og sine Læsere, saa at han ikke nedskrev sine "Tanker", før han havde tænkt dem færdige, saa de stode klare og forstaaelige for ham selv, saa vilde det vist ikke være ham vanskeligt at gjøre dem klare og forstaaelige for Andre. At dog ikke derfor Tankerne uden videre vilde blive "sunde og sande", er der efter min Mening Grund til at befrygte. Min Grund er de saakaldte Strøtankers umiskjendelige Aands-Slægtskab med Prof. Oftedals historiske Overblik. Saaledes som han nu sender dem ud til "Brødre og Landsmænd", ere de — dog jeg vil ikke foregribe Læserens egen Dom. Lad Hr. Prof. Gunnersen selv tale:

"Er Menneskeaanden bleven høi, eller er Slægten bleven gammel, saa Aanden har fjernet sig, den himmelske? Er Maalet rykket fjernere, saa Tiden har stjaalet fra Evigheden, i Stedet for at ville være det svindende og blivende Glimt i dens Liv? Har Herlighedens fortærende Ild fra

Himlen mistet sin ophøiede Glands som Smerteslynet fra Livets Sammenstød med den evige Kjærlighed, saa Helligheden nu træder frem med afbleget Aasyn i Endelighedens sære og pripne Væsen, skræmmende Feigheden ind i Frygtagtighedens ufordragelige Misnøie, eggende Mandigheden til dødbringende Trods? Er det det sluknede Syn paa Ophøietheden evige Allestedsnærværelse i Kjærlighedens hele mangfoldige Liv, som har fornedret Mennesket, den Kristne osv." (S. 57.)

"Kun Et er sikkert: Antikrist rykker nær. Og han kommer med Vælde, bedaarende og hemmeligt forførende, lige ud af den kristne Kirkes Skjød. Løgn er hans Væsen, Hovmod han Drivfjeder, og Magt er hans Maal.*

"Brødre, Landsmænd! Er kun dette det sikre, det ene uimodsigelige midt under den almindelige Tilstand af Vaklen og Falden og Uro og Spænding, saa udgaar der et Raab til os, mægtigt og manende: Hold i Sigte dette sikre og slut dig til Frihedens Fane, begeistret for Sandhed, sjungende af Kjærlighed." (S. 58.)

"Stille! stille! — Hist og her er en Rift i de dunkle Skygger. Løb til, hvor du ser den, grib den og fryd dig, kom saa og seire i Kampen mod Ondskabens Magter.

"Men bort med al Feide om Smaating og Dogmer, bort med al Legen med Satser og Regler! Et er fornødent: Kjærlighed, Sandhed og Frihed i dødelig Kamp mod den Aand, kirkelig eller ukirkelig, som puster Hovmod og Løgn og Trældomsvæsen ind paa de hellige Steder, Seiren er da sikker, lad være at ingen fatter din Kjæmpen. Sikker staar du i 'Staden paa Bjerget' ved Riften i de dunkle Skygger." (S. 59.)

---

* Disse fire Linjer ere kun medtagne for Sammenhængens Skyld.

Jeg tænker, det vil gjøre det. Skal jeg gjennemgaa disse Sætninger? Skal jeg lede efter en Rift i disse dunkle Skygger og, naar jeg har fundet den, "gribe" Riften? Nei — denne forargelige og for en Lærer i Evangeliet saa uanstændige Ordbram skal faa staa der i al sin indbildte Herlighed, og jeg skal tillade mig at indføre en anden Taler, der vistnok taler noget simplere, og som vel i det Hele er anseet for "simpel" af mange høie Aander i vore Dage, men hvis Ord ved denne Leilighed dog vist vilde have Vægt for de fleste af vore Læsere, ligesom han jo ogsaa ellers er hørt med stor Ærbødighed iblandt os, thi han var en ydmyg Mand; lad vor gamle Fader i Kristo, Dr. Pontoppidan, sige sin Mening om denne Maade at tale til Kristne paa om hellige Ting:

"Hos en Kristi Tjener bør Alting være Sandhed og fremføres i Sandhed; følgelig bør han ikke sætte sine Ord paa Skruer, som det heder; ikke søge høitravende Talemaader, glimrende Tanker, artige Indfald og deslige Spilleverk, der snarere hindrer end befordrer Andagten. Kommer en forceret Stemme og affekterte Gebærder til, saa har man i den Mand en Harleqvin eller lystig Person, bekvem nok til at divertere forfængelige Gemytter, men ingenlunde til at føde Guds Hjord med Saligheds Kundskab. Denne sidste bestaar i Kraft og ikke i blotte Ord eller Snak, som er godt Kjøb . . . Den, som vil tale vel, maa først tænke vel, d. e. grundigt og ordentligt, . . . og dernæst have en Færdighed i at finde saadanne Ord til at udtrykke Tankerne med, som kunne kaldes i den Materie de allerbekvemmeste, d. e. de egentligste, tydeligste og antageligste Ord, fremsatte i en naturlig Orden og med saadant Eftertryk, at, hvor de høres, der baade forstaaes og føles de.

"Her gjælder da den gamle Regel: quo simplicius, eo rectius (jo simplere, desto rigtigere). Ja den ædle Enfoldighed . . . rimer sig bedst med Jesu Sind og hans

Evangelio, hvilket i sig selv er en Guds Kraft og ingenlunde trænger til at tigge eller laane en fremmed, falsk Kraft af verbis sesquipedalibus (høitravende, lange Ord), oratoriske flosculis (Taleblomster) eller deslige. Grundige Tanker, god Orden og klare Ord er det Væsentlige." (Coll. past. 290 flg.)

Medens nu, som ovenfor vist, enhver af de tre Herrer Professorer har givet sine særskilte Bidrag til Kvartalskriftets Fraseflom, saa have de tillige i Forening udarbeidet en Afhandling, hvori ogsaa Frasen spiller sin Rolle, nemlig en "Fakultetsbetænkning" "om Gjenfødelsen og dens Midler". Hvad er f. Ex den Sætning: "det er aabenbaret, at Gud er Kjærlighed, Kristus Sandheden og Aanden Frihed"? Det er en Frase. Mod Ordene selv kunde der naturligvis Intet være at indvende, dersom de ikke gjorde Fordring paa at være en Forklaring eller Aabenbarelse af "Gudslivets egentlige Væsen"; men som en saadan Forklaring er Sætningen en Frase, og de Slutninger, som saa siden bygges derpaa om Gudslivets Sæd i Verdens Ager osv., ere mere end tvivlsomme. Som en Forklaring af Gudslivets egentlige Væsen er det en Frase; thi med samme Ret kunde man sige, som Andre have sagt: "Faderen er Magt, Sønnen er Kjærlighed, Aanden er Visdom." Dog, Hr. Pastor Ottesen har saa grundigt behandlet denne de Herrer Professorers Fællesanstrengelse, at jeg kan spare videre Gjennemgaaelse.

Hvad kan Hensigten være med dette Slags Forfatterskab i Kvartalskriftet? Der har oftere været gjort opmærksom paa de Ord i D'Hrr. Professorers Program, at de vilde hjælpe den norske Menighed i Amerika til Bevidsthed om sig selv; og som før sagt, jeg tror, det kan hjælpe dertil. Men, bortseet derfra, saa maa vel Hensigten med det, de skrive, være, at det skal læses og forstaaes. Og ere da virkelig

disse Mænd saa ganske og aldeles uden Kjendskab til vort Folk, at de for Alvor tro, at deres Læsere kunne forstaa det, som de skrive? Mon de ikke skulde skjønne, at de for de Allerflestes Vedkommende ligesaa gjerne kunde skrive Græsk som disse høitravende Fraser? Af Konferencens Menigmand vil i det Hele Ingen kunne forstaa dem. Af Konferencens Præster ville vel de fleste forsøge derpaa, Et og andet ville de naturligvis begribe, men i det Hele ville ogsaa de staa der. Om man end vilde antage, at de havde de Forudsætninger, som kræves for at kunne følge denne høie Flugt eller dette høie Trav, saa vilde de dog neppe have den Tid og Flid, som er nødvendig, dersom man virkelig skal kunne følge med. Jeg tvivler ikke paa, at de, om dette var Tilfældet, ogsaa vilde gjøre den samme Erfaring, som jeg har gjort. Som det nu er, frygter jeg for, at de allerfleste lade sig narre af de store Ord.

Jeg tænker mig, kjære Læser, at du nu, efter hvad jeg her har skrevet, kunde gjøre omtrent følgende Indvending: "Men er da nu alt dette at gjøre saa stort Væsen af? Her er nogle unge Mænd, som i sin Selvtillid skvadronere lidt med Fraser og høitravende Ord; nu — det er jo dog, som du selv har sagt, en meget almindelig Skrøbelighed, og disse Mænd mene det maaske meget godt og kunne med Tiden rette paa slige Skrøbeligheder."

Dertil vil jeg svare, at det kan vel synes, som det var ikke saa farligt, og som om det derfor ikke var "Stort at gjøre Væsen af"; men det er ikke saa. Efter min Overbevisning er der nemlig Fare og derfor Pligt for den, som ser den, til at give Advarsel. De Mænd, hvis offentlige Arbeide jeg her har omtalt, have nemlig en overmaade vigtig Stilling iblandt vore Landsmænd; de ere Lærere i Kristi Kirke og tilmed satte til at uddanne Andre til Lærere i Kirken. Deres personlige Oprigtighed har jeg Intet med at

gjøre; den har jeg hidtil ingen Ret havt til at drage i Tvivl. Kan Et og Andet synes mig uforklarligt, saa ved jeg jo ogsaa, hvor let en Samvittighed kan forvirres. Oprigtighed er vel nok, men naar En i al Oprigtighed gjør det, som er ondt (f. Ex. Joh. 16, 2), saa er det vel Tid til, om muligt, at standse ham, og naar En i Oprigtighed bringer Sandheden i Foragt og Kristi Kirke i Fare, da er det Tid til at raabe i Gevær.

Fare er der nu i foreliggende Tilfælde, efter min Overbevisning, allerede i de prægtige Fraser og de høie Ord; thi dersom det Uvæsen faar Fremgang, da "taber Kristi Kors sin Kraft" (1 Kor. 1, 17). Hvor nemlig Kristi Kors skal kunne bevise sin Kraft, der fordres et Alvor, som hindrer En i at lade sin Tunge eller sin Pen løbe med umodne Tanker og klingende Ord, og der fordres en Ydmyghed, der tillige udelukker alle hovmodige Forsøg paa ved selvkloge Slutninger at ville ræsonnere sig til Svaret paa de Spørgsmaal, hvis rette Besvarelse Gud har aabenbaret os i den hellige Skrift. (Saaledes f. Ex. Læren om Gjenfødelsen, om Kirken og Partier i Kirken.)

Dog — det, som er den største Fare, det er, at en usund Theologi skjuler sig under de klingende Ord, og at virkelige Vildfarelser letteligt paa denne Maade umærkeligt indsnige sig i Læsernes Sind.

Jeg har i en tidligere Artikel gjort opmærksom paa den Lære om Kirken og de kirkelige Samfund, som føres af Prof. Sverdrup, en Lære, efter hvilken Sandheden bliver et Problem, en Gaade, til hvis Løsning man kun kan komme gjennem Kampe. Aarsagen dertil maa igjen være, enten at den hellige Skrift i sig selv ikke er klar nok til, at vi af den kunne se Sandheden, eller at Gud ikke vil give os den nødvendige Hjælp til at tro Skriftens Ord — enten fordi nu dette ikke behøves, eller fordi Skriften ikke er bestemt til at

veilede os til al Sandhed. I ethvert Fald vil Virkningen af denne Lære blive, dels at man "misbruger Guds Ord til at lyve og skuffe med" og henfalder til al Slags Sværmeri, dels at man først begynder at mistvivle om Guds Ord, dernæst at foragte det og endelig bliver ligegyldig for al aandelig Sandhed.

Pastor Ottesen har for nogle Uger siden paapeget, hvilke nye Lærdomme om Gjenfødelsen der ligger skjulte under de høitravende Ord, i hvilke Fakultetsbetænknigen om denne Sag er affattet.

Endelig har jeg i ovenstaaende Uddrag, hovedsageligt i de af Prof. Oftedals Artikel tagne, vist, hvorledes der tales om "Frihed" paa en saadan Maade, at den enfoldige Læser (saavidt han forstaar Noget deraf) ikke vel kan komme til anden Slutning end den, at det er de Kristnes Bestemmelse og Opgave her i Verden at opnaa en vis Grad af udvortes, borgerlig Frihed og Lighed, og at Reformationen har vist Veien til denne "kristelige" Opgaves Løsning ved at lære Folk at afkaste Fyrsteaaget osv. Dette er en ligesaa skjændig som farlig Nedværdigelse af Kristendommens herlige Frihed, og saa meget farligere, fordi den ved Hjælp af Begrebsforvexling og ved Hjælp af Menneskenes kjødelige Sind saa let faar Indgang hos Mange.

Saa stort et Gode som udvortes Frihed er, saa er det dog kun et udvortes, timeligt Gode. Smigres nu Menneskenes kjødelige Sind med den Lære, at de have Ret til at tragte efter timelige Goder, efter "Verden og de Ting, som høre til Verden", som nødvendige Goder, der høre med til deres Kristenkald og deres "Bestemmelse", saa er det ikke vanskeligt at se, hvor det bærer hen med deres Kristendom; da er det første Skridt gjort til "Kjødets Emancipation" (Frigjørelse). Og I, som lære Saadant, ser I til, hvorhen I føre dem, hvem I ere satte til at veilede! Mon I føre

dem til Frihed? Nei, tilbage til Verdens fattige Børnelærdom føre I dem og besvige dem for den Frihed, til hvilken de ved Daaben ere indviede, og til hvis Herlighed det netop hører at gjøre dem uafhængige af alle jordiske Kaar.

Før jeg forlader Kvartalskriftet er der endnu et Stykke deraf, som jeg "til Advarsel" tror at burde omtale. Det er en liden Artikel, oversat fra Tydsk, forfattet af Herder, siges der, og betitlet "Gudsprædikanten".

Hvorfor er denne "Gudsprædikant" fremstillet for os "Brødre og Landsmænd"? Efter de udhævede Steder at dømme maa jeg antage, at der her skal være fremstillet os en "Gudsprædikant" til Beundring og mulig Efterfølgelse. Der er ogsaa i Stilen Et og Andet — det Korte og enten virkelig eller tilsyneladende Prægnante —, der gjør det rimeligt, at Kvartalskriftets Udgivere i dette Stykke har fundet Noget, der rigtigt var efter deres Sind.

En enfoldig Kristen vil dog neppe tro sine egne Øine, naar han ser, hvad Slags "Gudsprædikant" Kvartalskriftet anbefaler os. En Kristusprædikant er det ikke. Der er ikke et Ord, som tyder paa, at han prædiker noget Evangelium for Fattige eller noget Naadesord for bange Syndere. Langtfra! "Denne Mand taler ikke Bibelens Sprog", staar der (S. 62), og det er sandt;* men naar der siges: "han fører mig ind i dens Indhold", saa tror jeg ikke, at det er sandt. Thi "denne store og sjeldne Mand", "hos

---

* Hvorfor skal man bruge nye, kunstige og oftest slettere Udtryk om gamle Sandheder? "En Kristen", siger Claus Harms, "der har lært Sproget i Residentsen, finder ikke Behag i et saadant Patois (plat, daarligt Sprog). Nei, hold Dem til Sproget, som det bliver talt i Residentsen og ved Hoffet, ved vor Konges Hof, af hans første Embedsmænd, de hellige Apostle, saa kan ogsaa Menigheden strax høre paa Dem, hvor De kommer fra." (Pastoraltheol. 1, 67.)

hvem man lærer at kjende Dyd, Situationer og Religioner", — hvad virker han efter Forfatterens Sigende paa sin henrykte Tilhører? Jo Følgende: Lidt efter Lidt maler han et Billede, et levende, fangende, fængslende Billede, i hvilket Tilhøreren anskuende erkjender Dyden og først smager den første Grad af Vellyst, den at tænke en god Handling, dernæst "smager han den anden Grad af Vellyst, ikke den at tænke en god Handling, men at tænke den som sin: — at ville den!" (S. 63.)

Nu er da Tilhøreren "besluttet", og samme Tilhører spørger og fortsætter derefter saaledes: "Hvad mere skal han" (Gudsprædikanten) "gjøre? storme ind paa mig, at jeg skal tilkjæmpe mig Naadens Gjennembrud, at jeg i min Lediggang skal slæbe mig afsted fuld af sværmende Erfaringer, levende død og naragtigt veltilmode? — Nei, han viser mig atter min Sfære, min Verden, mit Kald og mit Hjerte. Jeg ser nøie, hvortil jeg har besluttet mig, naar og hvorledes, og hvorfor vi maa gjøre det. Jeg beslutter mig endnu engang, og nu træder han" (Gudsprædikanten) "med mig frem for Gud, for at mit frembragte Hjerteoffer skal drikke Himlens Gløde, — han giver mig sin Velsignelse, sit Raad, — hvad han kan give mig. — Hans Prædiken er tilende — Gud! hvis Bevidstheden om redelige Beslutninger er nok til at træde frem for dig, Dommer! Her er jeg i dette Øieblik."

Er det dette Slags "Gudsprædikanter", som "den norske Menighed i Amerika" kan vente sig fra Minneapolis? og er det dette Slags Prædikener, ved hvilke man vil "bevare gjennem de norske Menigheder Luthers enfoldige Kristenlære", saaledes som D'Hrr. Weenaas og Oftedal etsteds have sagt, at de ville? Jeg har allerede gjort opmærksom paa, at denne "Gudsprædikant" ikke taler et Ord hverken om Synd eller om Naade. Jesu Navn nævnes end ikke. Det

skal maaske "underforstaaes"? Jeg kan ikke indse, at Forfatteren i sin Beskrivelse af Prædikanten giver nogen Opfordring til at underforstaa det, uagtet han fortæller om sin Prædikant, at han "skal saa at sige besørge deres Sjæle ind i Evigheden" (S. 44), og uagtet der etsteds staar Ordet "Kristen" (S. 47).

Herders Prædikant er en Dydsprædikant, og den Dyd, han prædiker, er aabenbart ikke Guds Lov, men den Dyd, som i forrige Aarhundrede af Kristi Fiender blev indsat til Frelser i Kristi Sted. Thi medens "Dyden", fremstillet i Guds Lov, forfærder og sønderknuser Synderen, saa lokker og glæder denne "Dyd" Tilhøreren, ja bringer ham til Henrykkelse, indtil han, som ovenfor vist, beslutter sig til at udøve Dyden og tilslut med stor Frimodighed er rede til at fremstille sig for den hellige og retfærdige Dommer — tryg ved "Bevidstheden om redelige Beslutninger"!

Gud tilgive Eder, I Lærere ved Augsburg Seminar, at I ikke alene sende eders egne Fraser ud i Verden, men at I endog optrykke sligt elendigt rationalistisk Gods som dette og sende det ud iblandt eders godtroende Landsmænd under kristelig Kaabe!

Professor Sverdrup og Humanismens Princip.

Der er et Udtryk som hedder "at se en (Person eller Ting) efter i Sømmene". Det er hentet fra den Erfaring, at om en Klædning ved første Øiekast ser ud til at være godt gjort, saa er det ikke derfor sagt, at den virkelig er det. Det kunde hænde, at den, naar den skulde bruges, vilde vise sig bare at være løselig traaklet sammen og vilde falde i Stykker, naar man tog den paa. Vil man være forsigtig saa gjør man bedst i at se efter, hvadslags Stof det er, som frembydes. Det er ikke sikkert, at det er ægte, fordi om det udgives derfor. Der er meget, som udgives for godt uldent Stof, og dog er bare "Shoddy".

Som det er med saadant sjusket Skrædderarbeide, saaledes er det med det høitklingende Raisonnement, som man ofte faar se fra Professorerne ved Augsburg Seminar. Det ser ved første Øiekast ud, som var det godt Arbeide, men naar man "ser det efter i Sømmene", saa hænger det ikke sammen, og man faar desuden oftest Phraser istedetfor sunde Tanker.

Prof. Sverdrup har i "Folkebladet" for 6te Januar d. A. skrevet en Opsats med Overskrift "Humanismens Princip". Denne Opsats har jeg "seet lidt efter i Sømmene", og har fundet at den er helt igjennem løs og upaa-

lidelig. Ordforklaringerne er forvildende og urigtige, og Slutningerne er Feilslutninger. Naar en, som kjender til de brugte Udtryk, med rolig Eftertanke læser Opsatsen igjennem, saa vil han finde, at den i de fremsatte Angreb paa den almindelige College-Undervisning ingen Grund har.

Prof. Sv. siger: "Da man paastaar, at den saakaldte lærde Skole eller College er ikke alene en god Forberedelse for det theologiske Studium, men endog den eneste gode Forberedelse, saa er det paa Tide at undersøge Humanismens Princip eller Principer lidt nærmere forat se, om Humanismen virkelig er saa ypperlig i denne Henseende, som man paastaar."

Her er altsaa af Prof. Sv. sagt, at den lærde Skole-Forberedelses Princip er det samme, som Humanismens Princip. Dersom dette ikke er Meningen, saa er hans Sætning meningsløs.

At dette virkelig er Meningen, fremgaar desuden af den næste Sætning, hvori han siger, at der er nogle inden den Forenede Kirke, som "vil have de forberedende Afdelinger ved Augsburg nedlagt, fordi de ikke er indrettet efter Humanismens Krav."

Hvad er da "Humanismens Krav"? Prof. Sv. giver Læserne en Forklaring derover. Han spørger: "Hvad er da denne Humanisme, som er saa nødvendig for Presterne?" og han svarer: "Humanismen er en egen Opdragelse og Undervisningsmaade, som benytter de gamle græske og latinske Klassikere, som det egentlige Dannelsesmiddel. Humanismen bestaar hverken i at studere Græsk eller Latin eller Norsk eller Engelsk, dersom man studerer disse Sprog for den Nytte, man har af dem i det praktiske Liv, men Humanismen bestaar i at man uddanner sin Aand ved at 'fylde den med den græske og latinske Literaturs Tanker og anskuelser'. Humanismen i sin rene og fuldendte Skik-

kelse gaar ud paa, at det menneskelige er noget ganske andet end det kristelige, noget, som derfor kun findes i sin Renhed der, hvor Kristendommen ikke har havt nogen Indflydelse, nemlig hos de hedenske Folkeslag, som levede, tænkte og skrev, før Kristendommen kom i Verden. De ægte Humanister anser derfor Kristendommen som en Forstyrrelse af det menneskelige i dets Sandhed og Skjønhed, som en Forstyrrelse af den ædle græske Kultur."

Lidt nedenfor siger Prof. Sv.: "Det siger sig selv, at Humanismens Forudsætning og Udgangspunkt er dette, at Mennesket er godt af Naturen."

Dette er da altsaa den Humanisme, som Prof. Sv. lader os forstaa, at hans' Modstandere anser for nødvendig for Presterne.

Her har da altsaa "Folkebladets" godtroende Læsere og den Forenede Kirke faaet vide, hvad de har at vente sig af Prester, som er forberedte ved et rigtigt College, og her faar de da tillige vide, hvorfor det er, at mange ikke er tilfreds med den tarvelige Forberedelse, som Augsburg Seminar giver sine theologiske Studenter.

Dog, Prof. Sv. synes selv at have indseet, at denne Fremstilling af Forskjellen mellem de almindelige Colleges og Augsburg kunde være farlig. De til Skildringen af College-Dannelsen brugte Farver er altfor sorte, og Betydningen vilde derfor altfor let vise sig som usande. Han finder det derfor nødvendigt at modificere Beskyldningen noget, gjøre nogle Indrømmelser, give nogle Draaber til Beroligelse for dem, som maatte være altfor skrækslagne over denne Afsløring af den ukristelige, hedenske Opdragelse, som man gjennem Presternes College-Dannelse vil indsmugle blandt Folket. Han siger nemlig: "Denne Opfatning af Opdragelsen og Undervisningen var i en Tid næsten eneraadende i visse europæiske Lande. Men som en almin-

delig Regel kan man sige, at Humanismens Enevælde nu er brudt. Den er nu kun en Opdragelsesmaade ved Siden af mange andre."

Den Trøst, som Prof. Sv. her giver, er imidlertid ikke større, end at den kristelige Uvillie, som hans tidligere Fremstilling af Humanismens (og den lærde Skoles Forberedelses) hedenske Princip har vakt mod slig College-Dannelse, fremdeles kan gjøre Tjeneste. Thi dels beretter ikke Prof. Sv. hvad det var for Lande, i hvilke den skildrede Humanisme var eneraadende i Skolerne, dels er den jo endnu "en Opdragelsesmaade ved Siden af mange andre". Ak, siger den troskyldige Læser, det er kun altfor sandt; vi ved nok, hvor den hersker, det er i en vis hedensk Skole, som man har paabyrdet os, idet man uforvarende, ved en hastig Stemmegivning har smuglet den ind i den For. Kirke.

Efterat vi nu er komne saalangt i Undersøgelsen af Prof. Sverdrups Opsats, kommer vi til en Sætning, som ikke engang er "traaklet sammen" med det foregaaende, som slet ikke passer til det, og som vilde været umulig, dersom Prof. Sv., som jo er en Mand med gode Tænke-Evner, havde gaaet ud fra, at "Folkebladets" Læsere ogsaa havde Tænke-Evner og vilde give sig Tid til at tænke over det, han skrev.

Efter hin Sklidring af den hedenske, ukristelige Humanisme og umiddelbart efter den Oplysning, at den endnu er en Opdragelsesmaade ved Siden af mange andre, kommer følgende overraskende Sætning:

"Men spørger vi nu, om det er et aldeles ubetinget Gode, at Presterne opdrages paa denne humanistiske Vis og først gaar igjennem den græske og romerske Kulturs Skjønheder, før de begynder paa det theologiske Studium, saa maa vel Svaret blive ialfald tvivlsomt."

Tvivlsomt! Tvivlsomt, om det er et aldeles ubetinget Gode, at de vordende Prester opdrages til at anse Kristen-

dommen som en Forstyrrelse af det menneskelige i dets Sandhed og Skjønhed! og at de opdrages fra den Forudsætning, at Mennesket er godt af Naturen! Dette er jo efter Prof. Sv.'s egen Forklaring "den ægte Humanisme" og han har ikke fortalt os noget om en uægte. — Og om en saadan Opdragelse spørger Prof. Sv., om den er et aldeles ubetinget Gode, og siger, at Svaret maa blive ialfald tvivlsomt! Skulde vi ikke ventet, at Svaret vilde blevet en utvivlsom Erklæring om, at en saadan hedensk Opdragelse er et aldeles ubetinget Onde, en ganske fordømmelig og vederstyggelig Opdragelsesmaade tvertimod Guds Ord, som vil, at al Ungdom skal opdrages i Gudsfrygt og Lydighed mod Guds Ord?

Jo vist skulde vi ventet dette, men Prof. Sv. siger nu alligevel saa, som ovenfor anført. Ja, ikke det alene, men i næste Aandedræt siger han om denne Humanisme, at "det er jo ikke dens Mening, at den unge Mand skal læse de græske og romerske Forfattere for at lære at afsky Hedenskabet og den hedenske Visdom. Nei, Meningen med den humanistiske Opdragelse er jo netop det modsatte, nemlig at den unge Mand skal suge i sig de hedenske Forfatteres Tanker og Betragtningsmaader for derved at blive dannet."

Og alligevel spørger Prof. Sv., om en saadan Opdragelsesmaade er et aldeles ubetinget Gode, og svarer, at det er ialfald tvivlsomt! En troskyldig Læser vil nu ved et saadant Spørgsmaal vistnok have mistet sit første Indtryk af, at Humanismen maatte være en for Kristne absolut forkastelig og fordømmelig Opdragelsesmaade. Men farlig vil den dog være i hans Øine. Er end dette Utyske efter disse modsigende Udtryk blevet end utydeligere og mere gaadefuldt, — betænkeligt og farligt vil det dog staa for ham. Denne mistænksomme Holdning har den troskyldige Læser ligeoverfor "Humanismen" den befæstes nu ved de følgende Tirader.

Det er som om vi hørte den troskyldige Folkebladlæser, spørge Professoren: men kan da et ungt Menneske, som er opdraget til at anse det Kristelige som en Forstyrrelse af det menneskelige i dets Sandhed og Skjønhed, — kan en saadan blive en Kristen og en from Prest? Vel, siger Prof. Sv., "det negtes ikke, at saadan humanistisk dannet Student kan blive vakt og revet som en Brand ud af Ilden". Ja, Prof. Sv. gaar endnu længer. Han siger: "Det negtes heller ikke, at en kristelig Yngling kan om end neppelig, blive bevaret i sin Kristentro gjennem en humanistisk Skolegangs lange Aar; saadant tør have hændt." Dette er da skeet trods den fordærvelige Skolegang.

Det er altsaa ikke af Prof. Sv. paastaaet, at der ikke kan gives en kristelig Skolegut i et saadant College som han sigter til, — nei, men det er da trods dette College's Art. Thi hvad er den naturlige Følge af en saadan Skolegang? Jo, siger Hr. Professoren: "Den som konsekvent følger Humanismens Princip holder sig paa fornem Afstand fra Kristendommen, selv da naar han studerer Theologi. Kristendommen bliver ham et historisk eller filosofisk Fænomen og en Vei til Levebrød."

Man skulde tro, at "Folkebladets" troskyldige Læser nu havde faaet, hvad han trængte til at blive en paalidelig, uforsonlig Fiende af denne elendige Opdragelsesmaade, som bruges i disse Colleger, og at han trods alle Fristelser vilde stemme for Forberedelsesskolen ved Augsburg. Men nogle Antydninger af et Slags, som sjelden forfeiler sin Virkning, forsmaar ikke Prof. Sv. at tilføie. For det første siges der, at dersom En, der har gaaet i en saadan humanistisk Skole, bevarer, hvad han har lært der, — "saa bliver han en Prest, som prædiker. hvad han har lært, ikke hvad han har erfaret. Han behandler Religionen som noget, der er godt nok for den simple Mand, men ikke er af nogen

alvorlig Betydning for ham, som hører til 'de dannede'." Altsaa "Standshadet" skal vækkes! Den troskyldige Læser skal tænke, at i en saadan Skole oplæres Gutterne til at "se ned paa den simple Mand" — Arbeidere, Farmere, Haandværkere osv. Dette er det vakre Vink, som Læserne faar.

Her er da atter den bitre Uvillie mod slig elendig Skolegang bragt i lys Lue. Dog — vil den Erfaring, som Læserne har, godtgjøre, at Prof Sv. har Ret i sin Fordømmelse? Nei, det turde være farligt, at lade Klagerne over College-Opdragelsen blive altfor fæle. Derfor atter en Baut: "Kanske der er ikke saa mange rene og ægte Humanister", siger Prof. Sv., og han minder om, at man jo nu gjør Compromis i alle Slags Ting. Han vil atter trøste den forfærdede Læser. "Vi taler", siger han, "ikke om, hvormange der er, som konsekvent følger Humanismens Princip; vi taler om, hvad Humanismens Princip fører til, om nogen følger det konsekvent." Ovenfor erklærede Prof. Sv., at det var ialfald tvivlsomt, om det er et aldeles ubetinget Gode, at Presterne opdrages paa denne humanistiske Vis. Nu siger han, at "Humanismen og Kristendommen passer daarligt sammen", og at Humanismen fører til Rationalisme og Aristokrati.

Dersom nu ikke "Folkebladets" troskyldige Læsere er kommen i det rette Forhold til Humanismen og dermed til et vist bekjendt College, saa er det da ialfald ikke Prof. Sv.'s Skyld. Og dersom nogen vil trøste sig selv eller andre med, at der i den Forenede Kirke ingen Humanister er, ialfald ingen konsekvente Humanister, saa indrømmer vistnok Prof. Sv., at "det nok er muligt, at vore Humanister ikke er konsekvente. Det er ogsaa rimeligt, at de ikke ser, hvorhen Humanismens Princip fører. Forsaavidt er de undskyldte. Men at der er nogle faa Humanister, mer eller

mindre selvbevidste og klare over Stillingen, det skjønnes, siger han, "af flere Taler, som blev holdt ved sidste Aarsmøde, og af den ellers ubegribelige Bitterhed mod de forberedende Afdelinger ved Augsburg Seminarium."

Ja, hvad værre er, — Prof. Sv. mener, at "der er ogsaa nogen Grund til at tro, at hidtil har disse Mænd havt en afgjort Majoritet ved den For. Kirkes Aarsmøde for de Planer, som de omgaaes med."

Intet Under, at Prof. Sv., naar der er en saadan Fare, ikke heller undlader at benytte et andet Middel, som han ogsaa før med Held har gjort Brug af. Dette er den traditionelle "Kløft mellem Prester og Lægfolk", som er bragt over fra Norge og som mangesteds har holdt sig her i Landet i den næste Generation. Derfor henkastes den Ytring, at den skildrede humanistiske Opdragelse hverken er mer eller mindre end den, som Statskirkepresterne i Norge fik, og der tales om at tvinge den statskirkelige Preste-Uddannelse ind paa Menighederne.

Det er som om Prof. Sv. vilde sige: I frie Mænd i frie Menigheder! Vis nu, at I kjæmper for Eders egen og for Menighedernes Frihed derved, at I stemmer for den Indretning, som jeg og Prof. Oftedal har givet den forberedende Skole ved Augsburg Seminarium. Dersom I lader Eder lede af andre end os, da er det klart, at I er ikke frie længere.

Jeg har nu gjennemgaaet Tankegangen i Prof. Sverdrups Opsats, "seet den efter i Sømmene". Hvorledes forholder det sig nu med "Stoffet", den Oplysning, han giver "Folkebladets" Læsere om Humanismen?

Det forholder sig dermed saaledes, at han fører "Folkebladets" Læsere bag Lyset. Er det end tænkeligt, at han ikke selv har vidst det, saa er det dog sikkert, at han baade burde have vidst det og kunde have vidst det og havde speciel

Opfordring til at vide det, naar han vilde skrive om det. Ordet Humanisme har i daglig Tale været brugt som et Fællesnavn for den Skoleuddannelse, som for en væsentlig Del grunder sig paa Studiet af de klassiske Sprog, Græsk og Latin. Denne Skoledannelse har, uagtet det fælles Udgangspunkt, været forskjellig i sin Retning baade til de forskjellige Tider og i de forskjellige Lande. Prof. Sv. tillader sig nu at skildre en enkelt af disse Retninger og anvende den paa enhver humanistisk Skoledannelse. Paa denne Maade fører han Læserne bag Lyset og forvirrer deres Begreber om, hvad humanistisk Dannelse i vore Tider og her iblandt os betyder.

Humanisme og Humanister er, som Prof. Sv. godt ved, et Navn, som opkom omkring Aar 1500 eller noget tidligere, og hvormed da betegnedes den Aandskultur og de Mænd, som under Gjenoplivelsen af Kunster og Videnskaber efter det græske Keiserdømmes Fald især beskjæftigede sig med Studiet af de klassiske Sprog, Historie, Antikviteter osv. Nogle af dem kom lidt efter lidt paatverke baade med Kirken og Kristendommen, andre ikke. Frugterne af deres Sprogstudier kom Reformatorerne vel tilpas, og Luther siger oftere, at han ikke skjønner, hvorledes han skulde faaet Lys i Skriften, om ikke Gud havde kaldt de gamle Sprogs Studium tillive igjen. Han taler ofte om, hvor nødvendigt det er baade for Kirken og for Staten, at disse Studier af Oldtidens Sprog og Historie indføres i Skolerne og vedligeholdes der. Se hans indtrængende og nidkjære Formaning dertil i hans Skrift om kristelige Skoler til Raadsherrerne i Tysklands Stæder.

At der var Humanister, især i Italien, som forelskede sig saaledes i den hedenske Oldtid, at de kastede Kristendommen overbord, det var naturligvis Luther vel bekjendt; men han var en altfor forstandig Mand til at han for Mis-

brugens Skyld skulde forsømme eller endog fordømme Brugen. Han vidste vel, at ikke alle Humanister havde samme Sind. Melanchton regnes og med blandt Humanisterne.

I sit høit anseede Skrift, "Pædagogikens Historie fra Gjenopblomstringen af de klassiske Studier inden vor Tid", skriver Karl v. Raümer om de italienske Humanister før Reformationen bl. a. følgende: "Hedensk Sindelag, hedensk Liv, hedenske Skrifter karakteriserde mange italienske Lærde, ofte underligt forbundet med kirkelig Tro og from Begeistring, maaske uden Falskhed forbunden dermed, da Geistligheden søvndyssede og beroligede Samvittighederne. Imod Kirkens skrækkelig forfaldne Tilstand baade i Hoved og Lemmer ivrede de fleste; faa med hellig Vrede, som Dante, de fleste kun som spotske Satirikere."

Han viser dernæst, hvorledes de humanistiske Studier kom fra Italien til Tyskland, og at Italien i denne Henseende havde en overordentlig Indflydelse paa Tyskland, og fortsætter derefter saaledes: "Men er vi da, kunde en Tysker spørge, er vi da kun Italienernes Efterabere? Aldeles ikke. Om to gjør det samme, saa er det ikke derfor det samme. Hvor sandt dette Ord er, skal vi se i det Følgende. Vi skal se, at det klassiske Studium hos Tyskerne var besjælet af en ganske anden Aand end hos Italienerne. 'Ingen har vidst', siger Luther, 'hvorfor Gud lod Sprogene komme frem igjen, indtil man nu først ser, at det er skeet for Evangeliets Skyld. Saa kjært nu Evangeliet er for os, saa lader os holde paa Sprogene.' Alvoret i det kristelige Sindelag og det kristelige Levnet hos det tyske Folk og dets fromme Ærefrygt for Bibelen var Grunden til, at hos dem de klassiske Studier fik en Karakter, som var grundforskjellig fra de italienske Studiers" (l. c. I. 64. 65). Men til os er de klassiske (humanistiske) Studier kommen gjennem Tyskerne, af hvem de skandinaviske Lande i høieste

Grad har været afhængige i sin Udvikling baade i Kirke og Skole.

Efter Reformationen vedligeholdtes hine Studier i de gamle Sprog, Historie osv. i Skolerne (Latinskoler) og betegnedes oftest med Navnet "humaniora", "humanistiske Studier" til Forskjel fra de saakaldte exakte Videnskaber, Mathematik, Naturlære etc., til hvis Fremme der i Tidens Løb oprettedes Realskoler. Begge Slags Skoler (Latinskoler og Realskoler) vedligeholdes rundt om i alle Lande indtil denne Dag. At der imellem humanistisk opdragne Mennesker, ved Siden af troende Kristne, ogsaa har været saadanne, som satte den græske Aandskultur over Kristendommen, det er en bekjendt Sag. At der har været gode humanistiske Skoler med kristelige Lærere og kristelig Aandsretning og Tugt og at der har været Skoler med samme Lærefag men med en verdslig, vantro, hedensk Aand, det er for dem, som kjender noget til Historien, omtrent en selvsagt Sag. Det samme har været Tilfældet med de ikke-humanistiske Realskoler. Sandheden er, at naar man ved humanistisk skolegang, humanistisk Dannelse, humanistiske Studier forstaar det, som Folk untildags almindeligt forstaar derved, nemlig en Skolegang som for en væsentlig Del er bygget paa Studiet af de gamle Sprog og Historie, da har saagodtsom hele den lutherske Kirkes Presteskab i alle lutherske Lande indtil denne Dag været humanistisk dannet — og Augsburg Seminarium har ikke villet danne nogen Undtagelse derfra.

At en Skole, for at være kristelig, ogsaa under Øvelsen af de humanistiske Studier maa være ledet i kristelig Aand, saa at den stræber at tage alt i Kristenhedens Tjeneste, derom bør der ikke være nogen Uenighed, og derom har der, saavidt jeg ved, ikke været nogen Uenighed. Luther mente, som ovennævnte Skrift viser, at det kunde ske, og det

samme mente vore Forfædre. At især i onde, vantro Tider og under daarlige navnkristne Lærere mange saadanne Skoler har været daarlige og ukristelige, det viser ikke, at de humanistiske Studier var forkastelige.

Der har i lang Tid vært Meningsforskjel om, hvorvidt det var gavnligt at tilstede de saakaldte humaniora en saa fremragende Plads i Forberedelsen til senere Fag-Studier, som de har havt. Derom kan der naturligvis være forskjellige Meninger, og ingen bør forkjetres fordi han har den ene eller anden Mening derom. Det Felt, som de exakte eller reale Videnskaber i vore Dage dækker, er saa stort og saa vigtigt, at det ikke kan forsømmes saaledes, som det før i Tiden ofte blev. Dersom det var derom, der var Uenighed, da var en Skriftvexel mellem dem, det angik, paa sin rette Plads. Men det er ikke derom Prof. Sv.'s Artikel handler. Han angriber dem, der vil vedligeholde og fremme, hvad der i daglig Tale kaldes humanistiske Studier. Han kan ikke være uvidende om, hvad dermed menes, nemlig en Skoledannelse, som for en væsentlig Del er bygget paa Studiet af de gamle Sprog og Historie. Men istedetfor at holde sig til dette, som han let kan vide er Meningen, benytter han sig af at Ordet Humanisme og Humanister fra først af (omkr. Aar 1500) blev brugt om Mænd, af hvilke en Del havde det halvt eller helt hedenske Sindelag, som han beskriver, og saa fortæller han "Folkebladets" troskyldige Læsere, at de humanistiske Studier, hvilke man nu (som før) vil have som Forberedelse til det theol. Studium, er ialfald i sin Tendents det samme, som hine halvhedenske Humanister drev paa med. Derfor raaber han i Gevær. Dette er uforsigtigt af Prof. Sv. Thi det tør nok hænde, at de fleste let vil indse, at det er bare blind Allarm. Folk vil nok faa at vide, at den humanistiske Dannelse, som man i de andre norske Skoler eller Colleges vil meddele

sine Disciple, kun bestaar i at man vil lære dem Græsk og Latin og Historie m. m. grundigt, medens Augsburg lader sig nøie med at lære dem det samme overfladisk.

Istedetfor nu at holde sig til dette og saa godt han kan forsvare sin Skoles overfladiske Brug af de humanistiske Studier, saa gaar han en anden Vei. Han lader det i sin Opsats blive helst uafgjort, hvad der skal forstaaes ved den humanistiske College Dannelse. Snart skildrer han Humanismen som den rene, skjære Hedendom, snart gjør han Indrømmelser om, at den, som den faktisk fremtræder, dog ikke altid er saa sælt farlig. Imidlertid lader han Læserne rundt om i Menighederne, som ikke ved, hvad Humanisme er, hverken i dens ene eller i dens anden Skikkelse, ahne, at den i ethvert Fald er en yderst betænkelig Sag, som Kirkens Venner helst bør banlyse, om det er dem muligt, og at de maa takke Gud for, at denne farlige Surdeig ikke har faaet Indpas i Augsburg.

Hvorledes staar altsaa Sagen?

Prof. Sv. har opstillet en Beskrivelse af Humanismen, som kun passer paa enkelte Humanister til enkelte Tider. Denne Beskrivelse gjør han saa afskrækkende som muligt. Dernæst lader han Læserne forstaa, at ialfald nogle af hans Modstandere er Tilhængere af denne Humanisme, skjønt han let maa kunne faa vide, at de ikke er det. Bortseet fra denne Dom er den Tankeslutning, som Prof. Sv.'s Artikel søger at skaffe Indpas hos de troskyldige Læsere i Realiteten følgende:

Humanister (ukristelige Venner af hedensk Kultur) byggede Skoleundervisningen paa Græsk og Latin.

Lærerne i visse Colleges bygger Skoleundervisningen paa Græsk og Latin.

Altsaa er Lærerne i visse Colleges Humanister (ukristelige Venner af hedensk Kultur).

Hvorledes vilde Prof. Sv. bedømme denne Logik, naar der f. Ex. sagdes: Theologer i det 19de Aarhundrede har forladt den gamle Kristentro. Prof. Sverdrup er en Theolog i det 19de Aarhundrede.

Altsaa har Prof. Sverdrup forladt den gamle Kristentro.

Som politisk Campaign Dokument og mellem Folk, som ikke spørger om Sandhed og Ret, kan maaske slige Artikler gjøre Tjeneste, men i Guds Rige ikke. Der er en Ting, som man burde vente, at Mænd, der fører det Kristelige saaledes i Munden, som Prof. Sv., vilde holde sig paa fornem Afstand fra — det er alleslags hele og halve Usandheder og alleslags Tricks og Appel til Folks mindre ædle Egenskaber for at skaffe sig Parti.

Svar til Hr. N. Tøsseland.

Da Hr. N. Tøsseland i Lisbon i en Artikel i "Norden" henvender nogle venlige Spørgsmaal direkte til mig, og da han synes alvorlig at være bedrøvet over den sørgelige Kirkestrid, anser jeg det for min Pligt at svare ham her, saa meget jeg end kunde fortrukket, at han privat havde henvendt sig til mig.

1. Han spørger, om jeg endnu vedkjender mig det Raad, som han siger, at jeg i 1865 gav ham, om at forkaste eller mistænke en Lære, som i noget Stykke kommer i Strid med "Børnelærdommen", og om dette gjælder alle Punkter, og uanseet fra hvilken Kant en saadan Lære kommer.

Dertil svarer jeg Ja, og jeg anser mig forvisset om, at jeg kan svare dette paa alle deres Vegne, der staar paa samme Side som jeg i Striden.

Men hvad er "Børnelærdommen"? Først og fremst den lille Katekismus. Hvad nu denne angaar, saa er det min Overbevisning, efterat jeg har fulgt denne Strid fra den Stund, da den først, uden Varsel, offentlig blev kastet ind paa os, at vor Modpart (uden at ville det, naturligvis) støder an mod selve den tredie Troesartikel, mod Forklaringen af denne Artikel og mod Forklaringen af det første Bud.

Mod selve den tredie Artikel støder vor Modpart an,

idet de forkaster den Sandhed, at en Kristen, et Guds Barn, skal tro (d. e. have "en fast Overbevisning" om), at han engang skal blive salig (sml. Synodeberetning for Minn. Dist. 1880 Side 14; K. T. 1882 No. 18). Thi i den tredie artikel bekjender vi, at vi tror det evige Liv, og dette forklares i Katekismen saaledes: "Jeg tror (d. e. har en fast Overbevisning om — Ebr. 11), at Gud skal sætte mig med alle dem, som tror, til det evige Liv."

Fremdeles tror jeg, at vor Modpart støder an mod det Stykke i Katekismen, hvor vi siger: "Jeg tror, at jeg ikke af min Styrke eller Fornuft kan tro paa Kristum eller komme til Kristum, min Herre, men det er den Hellig Aands Gjerning." Naturligvis vil vor Modpart afvise en saadan Paastand og sige, at de tror dette ligesaa fast som vi; jeg nærer heller ikke mindste Tvil om, at de mener dette oprigtigt; men ikke desto mindre krænker og indskrænker de denne Sandhed, naar de forklarer, hvorledes det da gaar til, at En kommer til Omvendelse og Tro.

Vi siger, at naar det heder: "det er den Hellig Aands Gjerning", saa er dermed ment, at den Hellig Aand gjør dette alene, at vi ingen Del og Ros har deri, at alt, alt Godt fra den allerførste Spire er Guds Gjerning, idet Skriften lærer, at Troen er en Guds Skabning, og at det staar ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Barmhjertighed. Det er vist, at det er Mennesket, som omvender sig, og som tror; men den, som bevirker, at Mennesket gjør dette, det er Gud alene.

Vor Modpart derimod siger vistnok ogsaa, at det er Guds Gjerning, og at al Kraft er fra Gud o. s. v., men de lærer tillige, at Gud har forudseet en Forskjel paa Synderne, og at deri ligger Grunden til, at En kommer til Omvendelse, en Anden ikke, idet den Ene forholder sig bedre end den Anden. Prof. Schmidt har nemlig opstillet den

Sats: "Til den Orden, i hvilken Gud omvender Syndere, hører ogsaa som en væsentlig Del det Hensyn, som han tager til Forskjellen mellem den naturlige og den ondskabsfulde eller forsætlige Modstand. Guds omvendende Naade overvinder ikke enhver Art eller Grad af Modstand, men kun den naturlige, som af Naturen er fælles for Alle, ikke den haardnakkede, ved hvilken Mennesket frivillig forhærder sig mod Guds Naades Paavirkning gjennem Frelsens Midler." De lærer da derfor ogsaa, at den forsætlige eller gjenstridige Modstand kan og maa det uomvendte Menneske selv borttage, om han skal kunne blive omvendt. Ja, i Prof. S.'s tyske Blad (No. 12 for forrige Aar) er netop dette udtrykkeligt fremstillet som Differentspunktet mellem dem og Missourierne, at Missourierne siger: "Undladelsen af den trodsige, halsstarrige Modstand (hvad Omvendelsen angaar) er Naade." Dette forkaster altsaa vor Modpart, idet de lærer, at ikke Guds Naade, men det uomvendte Menneske selv maa borttage denne Modstand. Vi siger, at det uomvendte Menneske ikke kan gjøre dette, men at det er den Hellig Aands Gjerning. Se foruden mange andre Steder Ezek. 36, 26; 2 Tim. 2, 25.

Vi maa altsaa afvise denne Lære om, at det uigjenfødte Menneske selv kan borttage sin gjenstridige Modstand mod Gud, da den efter vor Overbevisning strider mod Guds Ord og derfor ogsaa mod vor Bekjendelse i Katekismen. Thi dersom den Lære var ret, saa var det jo Mennesket selv, som egentlig maatte gjøre den første Begyndelse, nemlig ved at opgive sin Gjenstridighed; og da var det ikke fuldt ud sandt, at det er den Hellig Aands Gjerning, at vi kommer til Kristum og tror paa Kristum; thi Gud faar ikke længere Æren, naar den afgjørende Grund til, at En bliver omvendt, siges at være hos Mennesket selv.

Vi er alle enige i, at Menneskenes Forhold kan føre

dem i evig Fordømmelse, og har derfor vel at se til, hvorledes vi "forholder os"; men deraf drager vi ikke den Fornuftslutning, at Menneskenes Forhold ogsaa kan bevirke deres Omvendelse og Salighed; thi dette forbyder Guds Ord os at mene, og jeg tænker ogsaa, en troende Kristens egen Erfaring vil stadfæste hos ham, at Alt, hvad der henhører til vor Omvendelse, fra den allerførste Spire af er Guds Gjerning, ved hvilken ogsaa vort onde Hjertes Gjenstridighed er overvunden. I vort naturlige Sind bor intet Godt; thi det, som er født af Kjødet, er Kjød, og naar En gjenfødes, saa fødes han "ikke af Blod, ei heller af Kjøds Vilje, ei heller af Mands Vilje, men af Gud". Vi bliver altsaa staaende ved den gamle Bekjendelse: Menneskenes Fordærvelse er af dem selv alene; Menneskenes Frelse er af Gud alene.

Hermed hænger det nu nøie sammen, at vor Modparts Lære efter vor Overbevisning ogsaa strider mod det første Bud. Thi i Overensstemmelse med det Ovenanførte har vi nu atter og atter hørt dem lære, at Saligheden "i en vis Forstand" ikke afhænger af Gud alene. Men dersom Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene, saa er det vist, at vi "i en vis Forstand" ikke heller kan eller skal "forlade os paa Gud alene". Vi derimod tror, at vor Salighed virkelig aldeles i enhver Forstand ene og alene staar i Guds Haand,—at vi selv vistnok har det i vor Magt at forspilde den, men ikke i noget Stykke at bevirke den, og at vi derfor ikke har nogen anden Grund til vort Haab end det, at Gud vil ingen Synders Død. Derfor er det ogsaa, at vi lærer, at en sand troende Kristen kan og bør have Troesvished om sin Salighed.

Hvad nu Børnelærdommen om Naadevalget angaar, da har der oftere fra vor Side (ogsaa af Lægfolk) været gjort opmærksom paa, at denne Lære er ingen "Børnelærdom".

at den, som Luther siger, ikke er Melk for Børnene eller de Uerfarne, men "stærk Vin", der ikke bør drikkes af dem, som ikke er komne desto længere i sin Kristendom. Allermindst er det Stykke om Troens Forhold i Udvælgelsen et Stykke af Børnelærdommen. Der har kun været liden Enighed mellem de lutherske Theologer om, hvorledes de skulde forklare dette Forhold. Troens Forhold til vor Salighed, det er et Stykke af vor Børnelærdom, men ikke Troens Forhold i Udvælgelsen. Sammenblandingen af disse to Ting har forvirret Mange, idet de har ment, at her stredes om, hvorvidt Troen var nødvendig til Salighed, og naar de nu hørte, at vor Modpart idelig baade skrev og talte om dette, saa mente de, at vi negtede det, eller at vi glemte, at Troen er det Vigtigste i vor Kristendom, og saa mente de, at de maatte holde med den Side, som holdt paa Troen. Jeg tror ikke, at Gud har Behag i en saadan Stridsmaade.

Om Udvælgelsen og Troens Forhold til denne staar der i den "Forklaring", som er de Allerflestes Børnelærdom, ikke et eneste Ord. I "Sandhed til Gudfrygtighed" staar der, at Udvælgelsen er: "At Gud har beskikket alle dem til det evige Liv, som han af Evighed har seet at ville antage den tilbudte Naade, tro paa Kristum og i denne Tro blive bestandige indtil Enden." Hvad nu disse Ord angaar, da har det fra vor Side været sagt saa mange Gange, at det ikke burde behøves at siges oftere, at vi aldrig har forkastet dem som falsk Lære. Vi foretrækker den Form for Læren om Udvælgelsen, som den lutherske Bekjendelse har, fordi den efter vor Overbevisning holder sig nærmere til Bibelens Læreform, og fordi vi ser, hvor let den senere Form misbruges og udlægges falskt; men vi har aldrig forkastet eller angrebet denne som falsk Lære. Vi spørger nemlig strax: Hvem har gjort det, at Nogle "ville antage den tilbudne

Naade, tro paa Kristum og i denne Tro blive bestandige indtil Enden"? Svarer man saa: "det har Gud alene gjort af sin Naade og Barmhjertighed for Kristi Skyld", saa er vi da enige saa langt. Vi siger da videre: Skriften lærer, at "Gud virker Alt efter sin Viljes Raad". Dersom han gjør Noget i Tiden, saa har han altsaa bestemt det fra Evighed af. Dersom nu Gud her i Tiden gjør det, at "Nogle ville antage den tilbudne Naade, tro paa Kristum og i denne Tro blive bestandige indtil Enden og saaledes blive salige": — saa har altsaa Gud fra Evighed af besluttet dette, og denne Beslutning kalder Skriften, at han udvalgte disse Mennesker. (Se Ef. 1, 3 sml. m. 4 og 5.) Vi ved af Skriften, at Gud vilde gjøre dette Samme for alle Mennesker, men at de Fleste "vil ikke". Men vi ved ogsaa af den samme Skrift, at naar der er Nogen, som vil, saa er dette Gud alene at takke for. Gud har ikke aabenbaret os Mere. Og vi bliver derfor atter staaende ved hin Bekjendelse: Gud maa alene have Æren for Saligheden, Mennesket selv alene Skylden for Fordømmelsen. Men dersom nu Nogen vil indskrænke Udvælgelsens Begreb til en blot "Beskikkelse til Salighed", saa er dette vistnok ikke den Læreform, den lutherske Kirke har antaget i sin Bekjendelse, og heller ikke den, der stemmer bedst med Skriften; men vi vil ikke strides derom, dersom man besvarer ovenstaaende Spørgsmaal ret og altsaa, som Pontoppidan gjør, lærer rigtigt om Gjenfødelsen og Opholdelsen; thi da bliver der, som ovenfor vist, vistnok en anden Form, men ikke falsk Lære.

Men der kan ogsaa svares anderledes, og vor Modpart svarer anderledes. Vort Spørgsmaal var: Hvem har gjort det, at Nogle "ville antage den tilbudne Naade, tro paa Kristum og i denne Tro blive bestandige indtil Enden"? Nu vil vistnok vor Modpart strax sige: "Det har Gud

gjort." Det vil ogsaa Katholikerne og alle Andre sige. Men spørger vi saa videre, saa kommer det ud, at vor Modpart lærer, at det dog ikke er Guds Naade, som alene er at takke derfor; thi de gjør denne Guds Naade igjen afhængig af en Forskjel, som der skal være mellem de faldne Syndere, og det bliver da denne Forskjel, som afgjør Sagen, ikke alene for deres Vedkommende, som bliver fordømte, men ogsaa for deres Vedkommende, som bliver salige. Der tales om, at Mennesket "sættes paa Valgets Standpunkt", og at det tilsidst kommer an paa det uigjenfødte Menneskes Selvbestemmelse, om han vil blive troende og salig. Vistnok siger vor Modpart, at det er Gud, som ved den forberedende Naade giver Evne til at vælge, men at denne Evne bliver brugt til det Gode, altsaa den egentlige Afgjørelse af Sagen, det tilskrives det uigjenfødte Menneske selv. Dette er den samme Kamp, som førtes mellem Katholikerne (Erasmus) og Luther, ligesom siden mellem Synergisterne og de strengt lutherske Theologer og i vore Dage mellem Jowasynoden og Missourisynoden. Ogsaa "Nordens" Redaktion har erkjendt dette. Ingen skal vist med Rette kunne bebreide Redaktionen, at den har været partisk mod vor Modpart. Men det har den dog seet, at Sagen staar saaledes, som her er paapeget. Men dersom det er sandt, at det kommer an paa Mennesket selv, om han bliver frelst, saa er ikke det sandt, at vi kan og skal forlade os paa Gud alene. Jeg vil derfor bede Hr. Tøsseland vel betænke, hvem der i Sandhed har "Børnelærdommen" paa sin Side.

2. Hr. Tøsseland siger: "Naar jeg nu kalder tilbage i Erindringen de mange indtrængende Formaninger, jeg har hørt af Dem, om flittig at læse Guds Ord og vor lutherske Kirkes ypperste Opbyggelsesskrifter, og naar jeg nu forsøger at efterkomme disse Formaninger, da kan jeg ikke Andet end med Smerte opdage, at jeg just derved kommer i Op-

positionsforhold til Dem." Hr. T.'s venlige Erindring om, hvad der for saa lang Tid siden passerede os imellem, glæder mig; men jeg er overbevist om, at han tager feil, naar han mener, at han maa komme i Oppositionsforhold til mig ved at følge mine Formaninger. Jeg glæder mig over, at han nævner Guds Ord først blandt det, jeg har formanet ham til at læse. Et ædrueligt, ligefremt Skriftstudium i denne Sag vil efter min Overbevisning ikke have bragt ham i vore Modstanderes Rækker og tør vel endnu bringe ham til at se det, som jeg ønsker, at han kan faa se.

Det er nemlig min Tro, at hans Forstaaelse af, hvad det betyder, at Gud har udvalgt os i Kristo, ikke holder Stik. Saavidt jeg forstaar, grunder Hr. T.'s Feiltagelse sig derpaa, at han antager det som givet, at Udvælgelsen bare er en nøiere Bestemmelse eller Mønstring af, hvem der skal blive salig, og hvem der skal blive fordømt. Deraf drager han da den Slutning, at Gud efter sin Frelsesorden ikke kunde bestemme Nogen til Salighed, uden at han saa ham i Kristo, altsaa som Troende. Dette er en meget rigtig Slutning; men medens Slutningen er rigtig, saa er Udgangspunktet ikke rigtigt. Thi er da dette det rette bibelske Begreb af Udvælgelsen, at den blot er en Mønstring: denne skal blive salig, hin fordømt? Stemmer det med Hovedstederne i det nye Testamente, hvoraf Læren om Udvælgelsen maa hentes? Vi har altid negtet dette, fordi Guds Ord twinger os. Hr. T. siger selv, at Gud kunde ikke i Kristo vælge Andre end dem, som han forudsaa som indtil Enden troende. Dette Valg maatte altsaa have til sin Forudsætning, at de, som blev valgte, for Guds Forudviden havde været troe til Døden. Men dersom nu dette, at de havde været troe til Døden, var Forudsætningen, saa maa selvfølgelig det, som de vælges til, ene og alene være Noget, som kommer efter Døden, nemlig den evige Salighed og

intet Andet. Men stemmer dette med Skriften? Vil Hr. T. tage Hovedstederne for sig, saa vil han se, at i Ef. 1 siges der, at vi er udvalgte til, "at vi skulle være hellige og ustraffelige for hans Aasyn". Er dette Noget, som først kommer efter Døden? I 1 Petr. 1 siges der, at vi er udvalgte "til Lydighed og Renselse ved Jesu Kristi Blod". Trænger den, som har været tro til Døden, til Renselse ved Jesu Blod efter Døden? Det er altsaa klart, at det ikke stemmer med Skriften at gjøre Forudseelsen af Troskab til Døden til Forudsætning for Udvælgelsen, saaledes som St. Paulus og St. Petrus forklarer os denne; thi den, som har været tro indtil Døden, han maa ogsaa have været hellig og ustraffelig og ren ved Jesu Blod. Er det da ret at forklare Udvælgelsen saaledes, at vi udvælges til det, som vi allerede var? Og dog maatte jo dette være Meningen, naar Troskab til Døden skulde (i Guds Forudviden) være Forudsætning for Udvælgelsen.

En anden Side ved denne Sag kan her ogsaa hjælpe os. Der siges fra vor Modparts Side, at Udvælgelsen er en Dommerhandling af Gud (se Satserne fra Synoden i Spring Grove og m. a. St.), og det vilde ogsaa være rigtigt, dersom Guds Forudviden om vor Troskab indtil Døden skulde være Forudsætning for Udvælgelsen. Men stemmer dette med Skriften? Vi er efter denne udvalgte til at være hellige, ustraffelige, rensede ved Jesu Blod, til Barnekaar og til Lighed med Guds Søns Billede, — men er vi da "dømte" til alt dette? Kan altsaa denne bibelske Udvælgelse være en Dommerhandling af Gud? Hr. T. mener at kunne beraabe sig paa, at der staar: "Han udvalgte os i ham" (d. e. i Kristo), og at Meningen dermed maa være, at de Udvalgte altsaa allerede var i Kristo (for Guds Forudviden), da de udvalgtes. Men denne Opfattelse er ikke rigtig; thi den gjør Vold paa Sproget. Her kan

ikke være Stedet til en vidtløftigere Paavisning deraf, men det kan eftersees i Past. Halvorsens Udvikling i "Nødtv. Forsvar" No. 7. Luther oversætter ikke "i ham", men "ved" eller "formedelst ham" (tysk: "durch").

Saa er det vore ypperste Opbyggelsesskrifter, som skulde bringe dem, der vil holde sig til dem, i Oppositionsforhold til os. Jeg tror ikke det. Hvad er det for Skrifter, som her kan være Tale om? Hr. T. mindes nok, at øverst af alle har jeg altid sat Luther; dernæst har jeg, og vel alle vore Prester, anbefalet Arnd, Scriver, Müller, Brochmand o. s. v. Af Luther har det, foruden Postillerne, især været hans Forklaring over Galaterbrevet, som jeg har anbefalet, og tillige hans Forklaring over Kap. 14–16 i St. Johannes Evang. ("Frelsens Olje"), Forklaring over 1ste Mosebog og Luthers Folkebibliothek. Gaar nu Hr. T. til Luther, saa vil han finde, at Luther i sine Skrifter helst advarer mod al Grublisering over Udvælgelsen, og at han sjelden indlader sig paa nogen Udvikling deraf; men hvor han gjør det, der vil man, om man grundig undersøger Sagen, finde, at hans Stilling netop er den, som vi tror er den rette. Paa den er ogsaa Konkordiebogens senere Fremstilling grundet. Ved det første Kollokvium i Columbus, før endnu denne Strid brød offentlig ud, fortalte Dr. Walther, at han ogsaa engang for lang Tid siden havde staaet uklar i Læren om Udvælgelsen, men at det, som havde hjulpet ham til Klarhed, var dels Chemnitz, dels netop Luthers Forklaring over det 26de Kapitel i 1ste Mosebog. Læs ogsaa i "Frelsens Olje" f. Ex. S. 249 flg. Hr. T. ved, at man har angrebet os, fordi vi lærer, at en Troende kan og bør have Troesvished om sin endelige Salighed, ja denne Lære var det, som allerførst blev angreben. Denne Lære hænger ogsaa paa det Allernøieste sammen med Læren om Udvælgelsen; thi dersom et Menneskes Salighed ene og alene af-

hænger af Guds frie Naade, saa er ogsaa Guds usvigelige Løfter i Evangeliet ham en fast Grund til derpaa at bygge Troens og Haabets Vished. Hvad Luther lærer derom, kan efterses i 3die Bind af Luth. Folkebibliothek S. 238 og mangfoldige andre Steder. Min Overbevisning er det, at den, som er vel bevandret i Luthers Skrifter, ikke vil være i nogen Tvil om, hvor han skal staa i denne Strid, dersom han vil følge Luther. Det ved jeg vel, at man kan finde enkelte Steder hist eller her hos Luther, hvor han gaar ind i et anfegtet Menneskes Tankegang, eller hvor han advarer mod den kjødelige Sikkerhed, og hvor det kan se ud, som om det vilde støtte f. Ex. Læren om, at man maa være uvis om sin endelige Salighed; men vil man tage saadanne Steder i deres Sammenhæng og lade Luther forklare Luther, saa vil man snart komme paa andre Tanker, hvis man ellers kan have noget Kjendskab til ham uden at have lært, at det netop er hans Hovedformaal ved en levende Tro paa Kristum at gjøre Menneskene visse paa deres Salighed.

Nu er det vistnok saa, at Hr. T., naar han tager for sig de senere Opbyggelsesskrifter, vil finde en anden Fremstillingsmaade af Udvælgelsen end den, han finder hos Luther og i Konkordieformelen. Forskjellen kommer efter min Mening især af den forskjellige Definition eller Begrebsbestemmelse af, hvad Udvælgelsen er. Men han vil ikke tro, at de senere Lærere vil forkaste, endsige forkjætre Luther og Konkordieformelen, saaledes som man nu gjør med os, der netop nøie følger disse. Et Vidnesbyrd for Enheden i deres Tro vil han blandt Andet finde i de senere Læreres Vidnesbyrd om, at en Troende kan og bør have Troesvished om sin endelige Salighed. Se derom de i K. T. leverede udførlige Uddrag 1880 S. 194 flg. For Resten synes jeg, at det er paa Tide nu at minde om, at

vi ikke grunder vor Tro paa noget Menneskes Ord, ikke engang paa Luthers, men paa Guds Ord. Det hører jo dog til vor "Børnelærdom", at "vi skal antage den hellige Skrift for vor Troes og Levnets eneste visse og fuldkomne Rettesnor". Det vil være godt, at man ikke glemmer dette.

3. Hr. T. siger: "Mit Ønske er, at vi aldrig hverken i Lære eller Liv maatte komme i Strid med Børnelærdommen; da tør vi trøstig gaa Fremtiden imøde, selv om den bedrøvelige Dag skulde oprinde, at vore gamle Lærere vil fordømme os som Kjættere og som nu med Prof. S. negte at have Noget med os at bestille."

Men hvorledes har da Hr. T. fulgt denne Strid, naar han kan skrive saaledes? Hvad er det, som har gjort, at vi ikke i Stilhed og Ro har kunnet forhandle disse Sager? Er det grove Beskyldninger, som vi har gjort, vi "gamle Lærere"? Hvem er det, som har ringet med Stormklokken og bragt hele Kirken i Oprør, førend der var gjort noget alvorligt og gudfrygtigt Skridt til at faa overbevist dem, som man mente for vild? Hvem var det, som her iblandt os fremtraadte med Beskyldninger mod sin Modpart for falsk og sjæleforderdvelig og kjættersk Lære? Det var dog ikke de "gamle Lærere" og de, som staar med dem! Nei, medens man har overdynget vor Lære med alle Slags stygge Navne, ja endog fremstillet os som Hyklere, der siger Et og mener et Andet, saa at Folk paa mange Steder i Menighederne begyndte at tro, at vi havde en offentlig Lære, som var rigtig, og en hemmelig mellem os selv, som var falsk, — medens vi blev angrebne paa en Maade, der ofte har mindet mig om Apostlenes Ord om Bitterhed, Hidsighed, Vrede og Bespottelse, saa tænker jeg, at Enhver, som ikke er bleven rent sten-stok-blind, maa se, at vi fra vor Side ikke har ført Striden paa denne Maade.

Og er det ikke saa endnu den Dag idag? Viser ikke

Hr. T.'s egne Ord dette? "Selv om den bedrøvelige Dag skulde oprinde, at vore gamle Lærere vil fordømme os som Kjættere", siger han. Den Dag er altsaa endnu ikke oprunden. Vi har ikke optraadt med saadan Fordømmelse. Vore Modstandere har fremstillet os som Hyklere og Bedragere og falske Lærere. Vi paa vor Side er overbeviste om, at vor Tro og Lære er ret, og naar vore Angribere forkaster denne vor Lære, saa siger vi naturligvis, at de ikke har erkjendt dens Sandhed. Vi har erklæret mange af deres Paastande og Udviklinger for at være imod Guds Ord og derfor forkastelige; men vi har ikke stemplet dem som Forførere, falske Lærere og Kjættere. End mindre har vi skjældt dem for Hyklere og Bedragere, skjønt det mangen Gang har seet underligt ud for vore Øine, naar de offentlig har fremstillet vor Lære anderledes, end vi syntes de maatte vide, at den er. Vi er af vor Modpart blevne eggede til at kalde dem falske Lærere; det har seet ud, som de ønskede at blive angrebne. Jeg er selv fra den anden Side bleven opfordret eller udfordret dertil, men jeg har svaret: "det har gode Stunder". Vi har ment, at vi burde haabe Enighed og arbeide til Enighed. Vi har anseet Kirkesplittelse for en stor Synd og Kilde til megen Elendighed og har ingen Del villet have deri. Vi har ikke ophidset vore Menigheder og har ikke villet drage dem ind i en Strid, som de Fleste ikke er voxne. Om den omstridte Lære har den lutherske Kirke fremsat sin offentlige Bekjendelse i Art. XI i Konkordieformelen. Til denne holder vi os, Ord til andet, som den staar der. Vi indlader os ikke paa en kunstig Fortolkning af denne Artikel, som strider mod dens egne udtrykkelige Erklæringer, og som tager et og samme Ord snart i en, snart i en anden Betydning, eftersom man har Brug for det til Støtte for sine egne Meninger. Man vise os et Ord, hvori vi afviger fra den, eller man vise os,

at denne Bekjendelse ikke stemmer med Guds Ord, saa vil vi erkjende vor Feil. Men vi bliver ikke Kalvinister derved, at vi holder os til den lutherske Bekjendelse. Derfor har vi taget det saa roligt. Den, som tror, haster ikke. Vi har havt det Haab, at vore Modstandere ikke i Længden vilde fastholde sine Beskyldninger og Paastande, men erkjende, at de har feilet i disse. Vi har ogsaa, Gud være Tak, erfaret, at mange baade Prester og Lægfolk ved rolig Overveielse er komne til denne Overbevisning.

Hvorledes Hr. T., efter de authentiske Oplysninger, som er offentliggjorte, endnu kan sige, at Prof. Schmidt blev udelukket af Synodalkonferencen "for Lærens Skyld", er mig ubegribeligt. Det er dog ikke rigtigt at sige dette lige imod selve Konferencens udtrykkelige Erklæring. At baade den Ene og den Anden siger det og gjerne vil have det dertil, er dog ikke nok til at gjøre det til en Sandhed. De Spørgsmaal, der stilledes til Prof. S., lød saaledes:

1. "Bekjender De, at De har gjort Uret deri, at De forhastet, uden at have gjort de nødvendige Skridt har offentligt bespottet vor Lære som Kalvinismus og for al Verden skjændet os som nye Kryptokalvinister?"
2. "Bekjender De, at De har gjort Uret deri, at De har brudt ind i Synodalkonferencens Menigheder og anrettet Splittelse og Forvirring i dem?"

(Jeg oversætter her efter den Afskrift, som jeg selv paa Stedet tog af Originalen.)

Vilde Prof. Schmidt have erkjendt dette, saa vilde man have forhandlet med ham om Læren. At man ikke forlangte af ham Noget, der maatte stride mod den Lære, som han troede var ret, det blev udtrykkelig sagt, ja det blev erklæret, at en saadan Fordring jo vilde være mod Samvittigheden.

Og mon der for en rolig Overveielse kan være nogen

Tvil om, at Prof. S. burde have erkjendt det, som blev foreholdt ham? Begge de fremsatte Spørgsmaal er byggede paa Principer, som han i alle de Aar, jeg har kjendt ham, før denne Strid brød ud, selv har forfegtet. De haarde og dømmende Ord, som henvendtes til S., efterat han ikke vilde erkjende sin Uret i nogen af de foreholdte Punkter, og som under Taarer henvendtes til ham, ikke af hans Fiender, men af hans gamle Venner, og som Prof. S. selv optog med Hurtigskrift, blev af Synodalkonferencen afviste og af Vedkommende selv tagne tilbage. Men Prof. S. har sørget for, at de kunde blive bekjendte for hele Verden.

Dersom de Fakta, hvorpaa Synoderne grundede sin Protest, var urigtigt anførte, saa havde Prof. S. fuld Adgang til at paavise dette, og der vilde da være blevet forhandlet med ham derom. Dette viser hans eget Referat.

Man har forarget sig over, at der er gjort opmærksom paa, hvorledes Prof. S. har behandlet Missourierne; ja, dette kalder man at "angribe Prof. S.'s Person"? Hvori bestaar dette "Angreb"? Fra Missourisynodens og Wisconsinsynodens Side var der blevet klaget over, at Schmidt havde æreskjændt dem som Skurke, Løgnere og Hyklere, og de forlangte, at han skulde erkjende denne Uret, før de vilde sidde med ham i broderlig, kirkelig Raadslagning. Dette beretter Prof. S. selv i sit norske Blad; men saa tilføier han, at han er aldeles uvidende om, at han har gjort dette. Flere af dem, der vel vidste, at det dog var sandt dette, som S. siger, at han "er aldeles uvidende om", har da oplyst, hvad S. har skrevet paa Tysk. De har fremført de tørre Fakta, afskrevet hans egne Ord; men dette taales ikke, og der reiser sig strax fra dem, der holder med ham, et Raab om, at man "angriber hans Person". Hvad er denne Dom uden et Vidnesbyrd om, at man har forivret sig

saaledes, at man ikke længere kan skjelne mellem Ret og Uret?

Hr. T. siger: "At vi Lægfolk stiller os paa S.'s Side, bør ikke forundre Dem; det er skeet ved at følge Deres egen Anvisning."

Hr. T. har ikke Ret til at sige: "vi Lægfolk stiller os paa S.'s Side". Jeg ved, at mange gjør det; hvor mange, ved jeg ikke; maaske en større Del, maaske ikke. Men det ved jeg — og mit Kjendskab til Sagen er maaske ligesaa omfattende som Hr. T.'s —, at af de Lægfolk, som, før denne Strid opkom, beskjæftigede sig mest med Guds Ord og var anseede for at være blandt de bedst befæstede Lutheranere, er der en stor Del, som er kommen til et ganske andet Resultat. En hel Del af dem bleve vistnok i Begyndelsen revne med i den Opstuds, som Beskyldningerne mod os frembragte. Det Samme var ogsaa Tilfældet med en større Del af Presterne. Men da de fik undersøge, hvorledes Sagen forholdt sig, gik de ikke længere med. De er vistnok ikke saa ophidsede som Mange paa den anden Side og tager Sagen mere roligt, men er vel maaske netop derved saa meget bedre skikkede til at se, hvad det her egentlig gjælder om.

For Resten undrer det mig ikke, at en stor Del af Lægfolket staar paa samme Side som Hr. T. Heller ikke betviler jeg, at der blandt disse er Mange, som er baade oprigtige Kristne og forstandige Mænd. Men det betviler jeg imidlertid, at de klart har seet, hvad vi virkelig lærer, og hvad det her virkelig gjælder, — hvis de ellers — hvad der er sjeldnere, end de Fleste tror — har en klar Indsigt i Forskjellen mellem Lov og Evangelium.

Og hvorledes gaar det i en Strid som denne? En stor Del har slet ikke fulgt, og en anden Del magter ikke at følge med Striden og maatte, naar de blev spurgte, sige: vi har

danne, som "har taget Parti"; for dem bliver det da ogsaa en "Partisag", saaledes som et Medlem af Bergens Menighed nylig med Rette klagede over i "Norden". En stor Del mener virkelig, at vi lærer al den Styggedom, som man har beskyldt os for, og det er ikke saa meget at undres over, naar man betænker, at de nu i flere Aar, Uge efter Uge, har hørt de samme Beskyldninger og seet de samme løsrevne Citater af Missouriernes Skrifter.

En stor Del læser Intet af, hvad vi skriver, saa som en vis Mand sagde til mig under sidste Synodemøde i Wisconsin: "Jeg trænger ikke til at læse, hvad Dere skriver; jeg læser Schmidt-Bladet og har nok med det." Dertil kommer endelig, at vor Modparts Lære er saa rimelig for Fornuften, er saa "let at forstaa" og ikke medfører nogen Fristelse til at forarges. Om imidlertid dette er noget Vidnesbyrd for denne Læres Sandhed, det er et andet Spørgsmaal. Før i Tiden tænkte man ikke det.

Maatte dette mit Svar blive optaget med det samme Sindelag, med hvilket det er skrevet!

Prof. Schmidts Fredsforslag indeholder en Snare.

I sit norske Blad aftrykker Prof Schmidt det Fredsforslag, som han fremlagde for Synoden i Minneapolis, og indleder det med en liden Fortale. I denne siger han blandt Andet, at jeg efter Oplæsningen af hans Fredsforslag havde sagt, at det indeholdt en Snare, men at jeg ikke nærmede forklarede, hvori denne bestod. Da jeg ikke ønsker, at han eller Andre skal være nødte til at tage sin Tilflugt til uvisse Gjetninger om, hvad jeg har ment, skal jeg her paapege det.

Snaren er med et Ord: Tvetydighed.

Prof. Schmidt vil, at Synoden skal bekjende sig til den Lære, at "Udvælgelsen er skeet med Henblik paa Troen", uden at ændse de grundforskjellige Forklaringer, som kan lægges ind i de hidhenhørende Udtryk[1] og er blevne lagt ind i dem.

Dette, at Udvælgelsen er skeet med Henblik paa Troen, har han ligesom sat til Skilt for sin Lære, uagtet han forbinder en ganske anden Mening med det, end de gamle Lærere har gjort, og han vil nu af al Magt faa dette Udtryk (i en eller anden Form) anerkjendt. Sker dette, saa

[1] "At Gud har udvalgt dem, som han af Evighed har seet at ville" o. s. v.; "at Udvælgelsen er skeet under Henblik paa Troen"; "at Udvælgelsen har Troen til sin nødvendige Forudsætning" og mange lignende.

vil det hede, at hans Lære er anerkjendt, thi hint Udtryk er jo Overskriften over hans Lære.

Nu kunde der jo være mangen En, som tilstemte Udtrykket i samme Betydning, som de gamle Lærere har ment det, og dog vilde det hede, at de havde tilstemt Prof. Schmidts Lære. Dette er Snaren.

Jeg skal nu bevise, hvad der for Resten fra vor Side har været bevist flere Gange før, baade at Udtrykket er tvetydigt, og at Prof. Schmidt efter hans egne Udviklinger forbinder en ganske anden Mening med det, end de gamle Lærere har gjort.

Allerede de mange Forklaringer og Forsigtighedstillæg, som de Lærere, der har brugt hin Form, har fundet det nødvendigt at tilføie, naar de har sagt, at Udvælgelsen er skeet under Henblik paa Troen, viser, at Udtrykket er misforstaaeligt. De har idelig fundet det nødvendigt at tilføie, at saa og saa vilde de ikke have det forstaaet.

Pontoppidan giver ingen nærmere Forklaring over, hvorledes han vil have Ordene forstaaet. Det vil ogsaa have været lidet rimeligt i en Bog med et Formaal, som hans. Han siger: "Hvad er Udvælgelsen? At Gud har beskikket alle dem til det evige Liv, som han af Evighed har seet at ville antage den tilbudne Naade, tro paa Kristum og i denne Tro blive bestandige indtil Enden."

Disse Ord kan opfattes paa forskjellig Maade.

1. Først maa det forklares, hvad der menes med de Ord: "at ville antage den tilbudne Naade". Dersom de forklares saaledes, at dermed betegnes alene en fremtidig Handling, Noget, som vil ske (Futurum), da er dette rigtigt. Forklares det derimod saaledes, at Gud skulde have seet, at der var nogle Syndere, som havde Villighed eller Vilje til at antage Naaden (uden at Gud uden al deres Medvirken havde virket denne Vilje hos dem), at der altsaa var nogle

Syndere, som af Naturen var bedre end andre, da er det urigtigt. Dette tror jeg ikke heller, at Pontoppidan har ment, da det ikke stemmer med hans Lære om det naturlige Menneskes Fordærvelse og Afmagt. Jeg tror, at han har ment Ordene i den førstnævnte Betydning — blot fremtidigt —, thi hint Ord "ville" (ligesom "skulle") er en alnindelig Oversættelse af den tyske og latinske Form for en fremtidig Handling (det tyske "werden", latinske "futurum").

Jeg ved desværre, at Mange har forstaaet Ordene saa, som om Gud fra Evighed skulde have forudseet, at der var nogle Syndere, som var saa meget bedre end andre, at de var villige til at antage Naaden. Dette strider dog klarligen mod Skriftens Lære om Menneskenes aandelige Død.[2] Saa meget bedrøveligere er det, at Prof. Schmidts Fremstillingsmaade klarligen maa styrke dem i denne Mening.

Naar han nemlig lærer, at Gud "lod sin afgjørende Salighedsbestemmelse være afhængig af, hvilke Syndere vilde ved hans Naadekald lade sig bringe til Troen og hvilke ikke" (Naadevalgsstriden S. 37, sml. S. 8 flg. 13, 27), og naar han saa forklarer dette om, hvorledes Menneskene vilde "forholde sig" (S. 48 o. m. a. St.), og under dette idelig paaberaaber sig Pontoppidan, saa kan Læseren ikke Andet end forstaa det saa, at Gud fra Evighed forudsaa, at nogle Syndere vilde være villige til at antage Naaden,

[2] Luther beviser af Rom. 3, 19. ("Hver Mund skal tilstoppes" o. s. v.), at alle og ethvert naturligt Menneske er ganske og aldeles uden Evne til at ville noget Godt. Han siger: "Kjære, sig mig, hvorledes skal Munden stoppes paa hele Verden og paa alle Mennesker, dersom der endnu er en Kraft tilovers hos os, saa vi endnu formaar Noget? Var der Noget, saa kunde vi endnu Alle sige til Gud: Herre, der er endnu Noget her; der er Noget, som du ikke kan fordømme, da du selv har givet det sin Evne" o. s. v. (L. W. W. XVIII, 2423.)

andre ikke, og at altsaa hine kunde takke sin egen Villighed (at de ikke stod saa haardt imod) for, at de blev frelste, idet deres bedre Forhold, som Gud havde forudseet, var den afgjørende Forudsætning for hans Salighedsbeslutning.

2. Dernæst maa det forklares, hvad Pontoppidan mener med det Udtryk: "som Gud fra Evighed af har seet at ville" o. s. v. Enten kan dette forstaaes som en Beskrivelse af, hvem det er, som er Udvalgte, eller det kan være en Angivelse af den Salighedsorden, som Gud i Udvælgelsen har fastsat, eller det kan forstaaes som en Forklaring af, hvad der har bevæget Gud til at udvælge dem, som bliver udvalgte.

De to første Betydninger anerkjender vi som ret Lære. Den sidste Betydning maa vi forkaste, og det maa ogsaa Prof. Schmidt, dersom han vil fastholde sit eget Fredsforslag; thi i det Citat af Gerhard, som han selv anfører, er denne Forklaring af Troens Forhold i Udvælgelsen forkastet. Gerhard lærer jo udtrykkeligt, at Gud ikke ved den forudseede Tro er bleven bevæget til at udvælge Nogle.

En Snare ligger der ogsaa i det, som Prof. Schmidt i sit Fredsforslag anfører af Konkordieformelen. De to anførte Steder forklarer os nemlig slet ikke det, som vi strider om. De siger os kun, at vi skal søge vor Udvælgelse i Kristo, hvilket vi Alle er enige i, da vi ikke erkjender nogen Udvælgelse uden i Kristo. Tillige siges der i disse Steder, at Gud ikke vil gjøre Nogen salig uden ved Troen paa Kristus, og at følgelig Troen ikke maa udelukkes fra Udvælgelsens Raadslutning, eller at Troen, som de gamle Lærere udtrykker det, er en Del af den i Udvælgelsen af Gud fastsatte Orden. Dette har vi altid lært, men dermed er vi lige nær, først fordi Prof. Schmidt lærer anderledes om Troens Forhold i Udvælgelsen end vi, og dernæst fordi det ikke ved hans Tilstemning til de to anførte Steder er godtgjort, at han virkelig er enig med Konkordieformelen.

Vil han vise, at han er dette, bør han med os anerkjende det klare Indhold af saadanne Hovedsteder i den 11te Artikel som f. Ex. § 6 i "Grund. Forkl.": "Men Guds evige Udvælgelse ser og ved ikke alene de Udvalgtes Salighed, men er ogsaa ifølge Guds naadige Vilje og Velbehag i Kristo Jesu en Aarsag, som skaber, virker hjælper til og befordrer vor Salighed og hvad der hører til samme" o. s. v.

Er Prof. Schmidt enig i denne Bekjendelse, saa maa han for det Første være enig med os i, at de Udvalgte, som Konkordieformelen taler om, allesammen og hver en virkelig bliver salige; thi det er dog vel klart, at Guds Udvælgelse ikke kan se og vide forud saadanne Menneskers Salighed, som ikke bliver salige.

Følgelig maa han ikke forklare den Udvælgelse, som Konkordieformelen handler om, som en Udvælgelse i videre Betydning, saaledes ment, at den skulde angaa Andre end dem, som virkelig bliver salige.[3]

Et andet Hovedsted i Bekjendelsen er § 19: "Og Gud har i dette sit Raad, Forsæt og Beskikkelse ikke alene i Almindelighed beredt Saligheden, men ogsaa i Naade ihukommet hver eneste Person af de Udvalgte, som ved Kristus skal blive salige, udvalgt ham til Salighed og besluttet, at han vil paa den Maade, som nu er nævnt" (nemlig i de 8 Punkter) ved sin Naade, Gaver og Virkning bringe, hjælpe, befordre, styrke og opholde ham dertil."

Hvad Plads der her bliver for Prof. Schmidts Lære om, at nogle Mennesker forholdt sig saa, at dette deres Forhold

[3] Dette gjør dog Prof. S. atter og atter. Saaledes f. Ex. ved Østlige Distrikts Synode 1882 (se Beretn. S. 37 flg.) og ved vore Konferencer, hvor han bl. A. har anført 6 Grunde for, at Konkordieformelen med "de Udvalgte" mener alle Troende og ikke bare dem, som bliver salige.

bestemte Gud til at udvælge dem fremfor Andre, er ikke godt at indse.[4]

Om muligt endnu ubegribeligere bliver dette, naar vi betænker, hvad Konkordieformelen siger i § 34, efter at have beraabt sig paa Rom. 9, 11; 2 Tim. 1, 9: "Derved bliver ogsaa alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Viljes Kræfter kuldkastet, efterdi Gud i sin Raadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse."

Dersom alt det, som hører til vor Omvendelse, alt Gud velbehageligt Forhold (altsaa ogsaa Borttagelsen af den gjenstridige Modstand) er skabt og virket af Gud selv, — hvorledes kan der da læres, at Menneskenes Forhold er det,

[4] For at bevise sin Lære om, at det er Menneskenes Forhold, som afgjør Udvælgelsen, pleier Prof. S. at paaberaabe sig det 4de Punkt af hine 8: "At Gud vil gjøre Alle, som i sand Omvendelse formedelst den sande Tro annammer Kristum, retfærdige" o. s. v., og det 7de Punkt: "At han ogsaa vil . . . opholde dem indtil Enden, naar de holder sig til Guds Ord, flittig beder" o. s. v. Her skal det da være tydeligt lært, at det er Menneskenes Forhold, som Gud retter sig efter.

Det kan, som sagt, synes ubegribeligt, at En kan mene saa, naar han har Konkordieformelen for sig, der udtrykkelig lærer (§ 34), at Gud har "besluttet og beskikket, at han selv med sin Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse", og tillige siger (§ 6), at Udvælgelsen (hvori efter § 10 Naadens Orden og Naadens Midler er medindbefattet) er "i Kristo Jesu en Aarsag, som skaber, virker, hjælper til og befordrer vor Salighed og hvad der hører til samme". I hine to anførte Punkter kan det altsaa kun være den af Gud bestemte Orden i Saliggjørelsen, som er betegnet. Æren for, at vi arme Syndere bevares i denne Saliggjørelsens Orden og forholder os som Guds Børn, tilkommer Guds Naade alene.

som bestemmer Gud og hvorefter Gud indretter sit Valg? Men Prof. Schmidt lærer jo, at Gud saa efter og rettede sig efter, hvorledes disse Personer vilde forholde sig ligeoverfor Naadens Midler ("L. V." 1883 S. 251 flg.). Hans Forslag med Paaberaabelse af Konkordieformelen indeholder derfor en Snare; thi han lærer ikke det, som den lærer.

Det andet Stykke i Prof. Schmidts Forslag begynder saaledes: "Synoden afviser det som uberettiget, naar der paastaaes, at denne Lære om Udvælgelsen til Salighed med Henblik paa den bestandige Tro paa nogen Maade krænker den Sandhed, som vi bekjender i Forklaringen til den tredie Artikel:

'Jeg tror, at jeg ikke af min Styrke eller Fornuft kan tro paa Kristum, min Herre, men det er den Hellig Aands Gjerning, som har kaldet mig ved Evangelium, som har oplyst mig ved sine Gaver'" o. s. v.

Hvilken er nu "denne Lære", som ikke strider mod den tredie Artikel? Den beskrives bare i de udhævede Ord, der skal henvise til det Foregaaende. Deri ligger Snaren.

Vi har nemlig lige fra først af været overbeviste om, at Prof. Schmidts Fremstilling strider mod det anførte Stykke af Katekismen (skjønt vi jo har haabet, at han tilsidst vilde erkjende det). Nu afskriver han Pontoppidans Ord, der, som ovenfor vist, kan forstaaes paa forskjellig Maade, og to Steder af Konkordieformelen, som der aldrig har været Strid om, og saa siger han, at denne Lære ikke strider mod Katekismen. Dermed er vi lige nær; thi hverken vor Lære eller Prof. Schmidts Lære er klart betegnet.

Vistnok tilføier han et Citat af J. Gerhard, saalydende (efter Prof. Schmidts Oversættelse).

"Kristi Fortjeneste er Aarsagen til vor Udvælgelse. Men da Kristi Fortjeneste ikke gavner Nogen uden Tro, derfor siger vi, at Hensyn til Troen er en Bestanddel af

Udvælgelsens Beslutning. Med lydelig Røst bekjender vi at vi lærer, at Gud ikke har fundet noget Godt i det Menneske, som skulde udvælges til det evige Liv, efterdi han ikke[5] har taget Hensyn hverken til gode Gjerninger, ei heller til den frie Viljes Brug, ja hvad mere er, ikke engang til Troen selv paa den Maade, at han derved er bleven bevæget, eller at han for disse Tings Skyld har udvalgt Nogle. Men vi siger, at det er ene og alene Kristi Fortjeneste, hvis Værdighed Gud har taget i Betragtning, og at han af idel Naade har fattet Udvælgelsesbeslutningen. Dog, efterdi Kristi Fortjeneste kun ved Troen findes i et Menneske, desaarsag lærer vi, at Udvælgelsen har fundet Sted i Betragtning af Kristi Fortjeneste greben ved Troen.[6] Vi siger derfor, at alle de og blot de er af Gud i Evighed udvalgte til Salighed, om hvem han har forudseet, at de formedelst den Hellig Aands Virksomhed ved Evangeliets Tjeneste vilde komme til i Sandhed at tro paa Forløseren Kristus og blive bestandige i Troen indtil Enden." (Loc. de elect. § 161.)

Da Prof. Schmidt selv har fremsat dette Citat og ogsaa ellers oftere har paaberaabt sig Gerhard, ja har erklæret det for Usandhed, hvad vi har paastaaet (og tillige bevist, se "Nødtv. Forsv." S. 33 flg.), at han fører en anden Lære end hin store Theolog, saa vil jeg her nedenfor stille en Del Sætninger af dette Citat og af andre Steder af Gerhard ved Siden af Prof. Schmidts Lære, saa kan Læseren selv sammenligne det.

---

[5] Urigtigt oversat; der skulde staa: "at han ikke".

[6] Gerhard siger ikke "greben ved Troen", men "som skulde gribes ved Troen".

Gerhard

siger: "Med lydelig Røst bekjender vi, at Gud ikke har fundet noget Godt i det Menneske, som skulde udvælges til det evige Liv."

Prof. Schmidt

forkaster som falsk Lære følgende Sætning: "Intet, slet Intet, som kunde være Saligheden værd, har Gud forudseet hos dem, som han besluttede at gjøre salige; og selv indrømmet, at havde Gud forudseet noget Godt i dem, saa kunde dog dette ikke bestemt ham til at udvælge dem derfor, thi alt Godt i Mennesket kommer jo først fra ham." ("A. u. R." I, S. 4 o. fl. St.).

Gerhard lærer, at Gud "ikke har taget Hensyn hverken til gode Gjerninger, ei heller til den frie Viljes Brug, ja hvad mere er, ikke engang til Troen selv paa den Maade, at han derved er bleven bevæget eller at han for dens Skyld har udvalgt Nogle."

Prof. Schmidt lærer, at Guds Salighedsbeslutning rettede sig efter hans Forudviden om, hvad de Kaldede gjør eller ikke gjør i Naadetiden ligeoverfor Guds saliggjørende Naade; at Troen var for Gud det Bestemmende, det hvorefter han saa og indrettede sit Valg, og at Guds Forudbestemmelse retter sig efter Menneskenes Forhold. ("L. V." II, S. 252 flg., K. T. 1881, S. 772, Naadevalgsstriden S. 37 o. m. a. St.).

Gerhard siger: "Af den hellige Skrift bliver Menneskets Udvælgelse til Livet helt og holdent tilskrevet Gud; thi af ingen anden Kilde (Princip) afhænger dette den guddommelige Naades høi-

Prof. Schmidt lærer, at Guds evige Beslutning om Salighed er afhængig af hans Forudviden af, hvorledes Mennesket vil forholde sig; at Menneskets Forhold er det Afgjørende og det

este Verk end af Gud og hans evige Beslutning, hvilken er grundet paa Kristus og ordnet ved en vis Bestemmelse af Midlerne. Men den samme Skrift sætter Aarsagen til Fordømmelse hos Menneskene selv" (l. c. § 188).

Bestemmende. (Se de anførte Steder.)

Gerhard erkjender, at "ikke engang den mindste Smule er tilovers i den frie Viljes Kræfter, saa at et uigjenfødt Menneske skulde kunne enten modtage den tilbudne Naade eller vende sig (bøie sig) til den" (l. c. § 139).

Prof. Schmidt lærer, at Guds Salighedsbestemmelse er afhængig af, hvilke Syndere vilde ved hans Naadekald lade sig bringe til Troen" (Naadevalgsstriden S. 37), og i Prof. S.'s Blad finder vi følgende Lære af Past. Muus:

"Naar Gud ved sit Ord og sin Aand virker paa Mennesket for at omvende det, saa vil Menneskets Omvendelse afhænge af dets eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Guds Naades Paavirkning." (L. V." 1884, S. 67.)

Gerhard lærer, at det er ikke ret at slutte fra Fordømmelsen til Udvælgelsen, at det er en falsk Slutning at sige: Dersom Aarsagen til Fordømmelsen ligger hos Menneskene, saa maa ogsaa Aarsagen til Udvælgelsen ligge hos Menneskene; thi, siger han, de Ting, som her indbyrdes sammenholdes, forholder sig ikke paa samme Maade.

Prof. Schmidt har ideligt brugt netop denne Fornuftslutning som et af Hovedbeviserne for sin Lære og for sin Beskyldning mod os for, at vi lærer en dobbelt Vilje hos Gud.

Han slutter nemlig, at naar det er Menneskenes Forhold, som Gud retter sig efter ved Forkastelsen, saa maa det ogsaa være Menneskenes Forhold, som Gud retter sig

Han viser nemlig, at i Skriften Udvælgelsen tilskrives ene og alene Gud og Forkastelsen ene og alene Mennesket (l. c. § 188; se K. T. 1881 S. 785). efter ved Udvælgelsen. (Se herom "A. u. N." 1880 Side 128 o. m. a. St., især Colloqu. i Madison.)

Naar nu Sagen staar saaledes — og endnu flere vigtige Punkter kunde anføres —, saa kan jeg ikke anerkjende Prof. Schmidts Ret til at paaberaabe sig det citerede Stykke af Gerhard, og den fremlagte Fredserklæring indeholder derfor ogsaa i denne Henseende en Snare.

Efterskrift.

I Anledning af hint Citat af Gerhard siger Prof. S. i de Ord, hvormed han indleder sin Erklæring ("L. V." S. 313): "at baade Dr. Walther og Past. Koren har oftere citeret dette Gerhards Vidnesbyrd, men desværre med Udeladelse af baade Begyndelsen og Slutningen af det."

Prof. Schmidt har ikke Ret til at dadle den Maade, paa hvilken jeg har citeret. Til et samvittighedsfuldt Citat hører, at En citerer det, som belyser og beviser hans Paastand, og ikke udelader eller fordølger det, som kunde stride mod hans Paastand eller svække den. Naar jeg har citeret dette Sted af Gerhard, saa har det været for at bevise, at Prof. Schmidt ikke fremstiller Troens Forhold og Betydning i Udvælgelsen paa samme Maade som Gerhard. Dette bevises af det midterste Stykke. Min Paastand modsiges ikke og svækkes heller ikke hverken af Begyndelsen eller Slutningen; det har jeg derfor udeladt. I disse Stykker siges nemlig ikke, hvorledes Troen kommer i Betragtning, men kun, at den er en Bestandel af Udvælgelsens Beslutning og hvorfor den er det. For Resten har jeg altid mindet om, at Gerhard bruger den Lærefremstilling, der har

sit Udtryk i intuitu fidei. Saaledes har jeg netop, da jeg anførte det nævnte Stykke, skrevet: "Først vil vi dog atter for 7de Gang for at afskjære alle Indvendinger gjentage, at vi vel ved, at Gerhard bruger den senere Læreform, at Gud har udvalgt dem og Ingen uden dem, som han har forudseet at ville eller skulle (Futurum) tro paa Kristum og blive bestandige i Troen." ("Nødtv. Forsv." S. 36.)

Naar Prof. Schmidt fortæller sine norske Læsere, at Dr. Walther siger, han "afskyr den Tale", at Kristi Fortjeneste ikke gavner Nogen uden Tro, et Udtryk, som dog Gerhard bruger, saa burde han med det Samme oplyse, hvorfor Dr. W. har ytret sig imod disse Ord. Prof. S. ved meget vel, har ogsaa selv erkjendt det, at Dr W., ligesom Gerhard, lærer Troens Nødvendighed til Salighed og at al Kristi Fortjeneste ikke kan gjøre et Menneske salig, dersom han ikke tror. Noget Andet mener heller ikke Gerhard paa dette Sted med disse Ord. Gerhard lærer vist ikke, at først maa vi tro, førend Kristi Fortjeneste paa nogen Maade kommer os til Gode og gavner os Noget. Se derom Joh. 16, 7 flg.; Ap. Gj. 2, 33; Joh. 17, 20 o. s. v., der viser, at det netop er Kristi Fortjeneste og Forbøn, der gjør, at vi faar den Hellig Aand og kommer til Troen.

Vor Fremgangsmaade og vor Stilling i den nærværende Lærestrid.

I.

Vor Fremgangsmaade.

Den, som har iagttaget den Strid, der nu i fire Aar har været ført i den norske Synode, kan ikke have undgaaet at se (hvis han har villet se), at den ene Side, anført af Prof. Schmidt og Past. Muus, den hele Tid har været angribende. Den anden Side, til hvilken Forfatteren af disse Linjer hører, har væsentlig indskrænket sig til Forsvar.

Fra Prof. Schmidts Side er der fremført en Mængde Beskyldninger mod os. Man har beskyldt os for at føre en falsk og sjælefordærvende Lære. Man har beskyldt os for at være falske Personer, der vistnok havde en falsk og farlig Tro, men ikke rigtigt vilde ud med, hvad vi mente, saa Folket kunde mærke det. Vi lærte Et, men mente et Andet.

Vi paa vor Side har været saa sparsomme som muligt med Beskyldninger mod vor Modpart. Det er indlysende, at vi hverken har kunnet eller villet undgaa at erklære vore Modstanderes Lærefremstilling for urigtig; thi naar vi er uenige, og vi i vor Samvittighed er overbeviste om, at vi har Guds Ord med os, saa følger deraf, at vi og er overbeviste om, at vor Modpart, ialfald for Øieblikket, er af-

vegen fra Sandheden. Men skjønt vi under Forhandlingerne (i Konferencer) oftere har været endog ligefrem opfordrede af Modparten selv til at kalde dem for "falske Lærere", saa har vi dog ikke gjerne villet gjøre dette. Vi har ikke ønsket at finde falsk Lære hos dem, og vi har haabet, at de dog tilsidst vilde lade sig overbevise. Vi har ikke troet det ret at bruge ligesaa haarde Ord og stærke Beskyldninger mod vore Angribere, som de brugte mod os.

Hvor lidet vi har brugt dette Slags Vaaben, sees maaske bedst deraf, at baade Prof. Schmidt og Andre atter og atter har citeret og beklaget sig over to Ytringer, hvori der af os er erklæret, at de selv er afvegne.[1]

Den ene af disse Ytringer er den, at jeg (i Anledning af Past. Muus's Synodaltale i 1880, som Prof. Schmidt havde godkjendt) har sagt, at "disse Indvendinger" (mod de Kristnes Troesvished om Salighed) "er nu gjorte i vor egen Midte, og det af betroede Lærere iblandt os." (Se Ktd. 1881 S. 17.)

Den anden Ytring er i en Erklæring, som Past. Preus og jeg afgav mod en Beskyldning af Prof. Schmidt. Vi siger der: "Vistnok er det vor Overbevisning, at Prof. Schmidt har angrebet og forkastet den Lære, som den lutherske Kirke bekjender i den 11te Artikel af Konkordie-

[1] En anden Klage, som atter og atter gjentages paa Prent af Prof. Schmidt, er den, at han er bleven beskyldt for at lære "kav Papisme". Vi erindrer, at ved Prestekonferensen i Madison ifjor kom en af Talerne paa vor Side, idet han imødegik Prof. S., i sin Bevisførelse til at sige, at dennes Udvikling vilde føre til "kav Papisme". Vi kjender ikke til nogen anden Grund for Prof. S.'s idelige Klage over denne Beskyldning end hin ene Ytring i en Konference for lukkede Døre, hvorved dog bare udtaltes, hvad S.'s Læreudvikling i et enkelt Tilfælde efter en enkelt Talers Mening vilde lede til. —Ktd. Red.

formelen, hvortil vi bekjender os; men vi har troet det Ret at give baade ham og Andre Tid. Vi har troet, at han mener, hvad han siger, og at han er fangen i sine Fornuftslutninger." (Se Ktd. 1882 S. 746.)

Dersom vi skulde citere de Beskyldninger, som Prof. Schmidt allerede dengang havde gjort mod os, da vilde vi vist behøve mange Nummere af Kirketidenden til Citaterne.

Man har undret sig over vor Spagfærdighed og Langsomhed og over, at vi i saa lange Tider ganske har tiet, medens Prof. Schmidt i sit Blad uafbrudt har hamret løs paa os. Man har udlagt det paa mange forskjellige Maader, snart som Feighed, snart som Erkjendelse af, at der dog var noget Ret i Angrebene paa os, snart som Frygt for at blive uens med Missourierne, snart som Ængstelse for at blive jagede bort, som Pastorerne Preus blev jagede bort af Majoriteten i Norway Grove.

Vi har dog ikke lagt Skjul paa, hvad der har bevæget os til saa meget som muligt at tie og at bie. Dels har vi gjort det for at holde en Strid som denne borte fra saa mange Menigheder som muligt og faa Striden indskrænket til Konferencer. Dels har vi haabet, at naar Folk fik Tid og Ro til at prøve Alt og undgaa den blinde og hidsige Partiaand, saa vilde det gaa dem, som det har gaaet saa stor en Del af vore Prester og saa mange af vore alvorligere Lægmænd, at de vilde se, hvor grundløs Striden var i sin Begyndelse, og hvor uholdbart og farligt Prof. Schmidts og Past. Muus's Standpunkt har vist sig i deres Bevisførelse.

Da vi saa, at vi ikke længere kunde indskrænke os til de enkelte Artikler, vi havde skrevet i Kirketidenden, og dog ønskede at holde Striden saa meget som muligt borte fra Menighederne, saa udgav vi i et Aars Tid et eget Blad, "Nødtvungent Forsvar", som da de, der selv ønskede at læse

begge Sider, kunde holde, medens vi dog ikke gjorde nogen Anstrengelse for at faa det udbredt.

Af det, som blev skrevet i dette Blad, vil jeg hidsætte Følgende, da det netop forklarer vor Fremgangsmaade i disse to Aar og derhos ogsaa giver Nøglen til vor nuværende Stilling i Striden. Det heder i "Forord" til "Nødtv. Forsv." i Marts 1882 saaledes:

Ligesom det har gaaet i de Lærestridigheder, som vor Synode tidligere har ført, saaledes er det gaaet os i denne: vi er blevne drevne ind i den, ikke ved vort Angrb paa Andre, men i Selvforsvar. . . . I mere end en Henseende er denne Strid os et tungt Kors. Vore Kræfter, især vore theologiske Kræfter, er faa og smaa, og de Kræfter, vi har at raade over, fordrer en anden Anvendelse. Under den Mangel paa Prester, som vi fremdeles lider under, fordrer Omsorgen for vore Menigheder al vor Tid. Det, som disse tiltrænger, er ikke at drages ind i theologiske Stridigheder, der kun altfor ofte løber ud i saa fine og saa vanskelige Spørgsmaal, at de minder om Pauli Tale om dem, som er "syge for Spørgsmaal og Ordkrig, af hvilke kommer Avind, Trætte, Bespottelse, ond Mistanke" (1 Tim. 6, 4), og som "kives om Ord, hvilket er til ingen Nytte, men til Forvildelse for dem, som høre derpaa" (2 Tim. 2, 14). Vore Menigheder er ikke saa vel befæstede i de væsentligste Grundsandheder i Kristendommen og fremfor Alt ikke saa langt fremskredne i sand, levende Kristendom, at de er vel skikkede til at beskjæftige sig med de Lærdomme, der hører til den allerhaardeste Føde og derfor fordrer Kristne, "der ved Forfarenhed har øvet Sands til at skjelne mellem Godt og Ondt" (Ebr. 5, 14).

Endelig ligger der for os en hel Række af udvortes Anliggender, som Kirken ogsaa trænger til at faa bragt i Orden, og som fordrede forenede Anstrengelser i Kjærlighed.

Dog, hvad skal vi gjøre? Vi fremstilles for vore Menigheder som de, der forfører dem; — dels beskyldes vi for at lære, hvad vi aldrig har troet og derfor aldrig har lært, dels bliver Lærdomme, som vi har lært, fremstillede paa en saadan Maade, at den falske Beskyldning saa meget lettere kan blive troet. For Sandhedens Skyld bør derfor vore Menigheder høre vort Vidnesbyrd og prøve det.

For os gjælder Striden ikke først og fremst Læren om Naadevalget. Dette Punkt er, i sig selv betragtet, et underordnet Stykke af Troeslæren, saa at En kunde være en god, ja en vel oplyst Kristen, om han slet ikke havde sat sig ind i dette Stykke af Læren. Der er ogsaa i Almindelighed Faa, endog af Presterne, som har sat sig grundigt ind deri.[2] Derfor var de fleste af vore Prester saa uforberedte, da denne Strid kastedes over dem. Det Samme var Tilfældet med vore Menigheder; thi hvor mange af dem har hørt sine Prester prædike om Naadevalget? Allerede dette er et Vidnesbyrd om, hvor langt vi er fra Kalvinisme; thi for en Kalvinist er Naadevalget Hovedsagen og Udgangspunktet for deres Troeslære. For os Lutheranere, der har Kristus til Begyndelse, Midte og Ende af al vor Prædiken, og hvor Alt dreier sig om Synd og Naade og om Strid mod Synden, for os kommer Læren om Naadevalget tilsidst (netop som vor Bekjendelse siger med Luthers Ord) som en Trøst i Anfegtelse under Kors og Lidelse (Konkordieb. 421, 27).

Men omendskjønt dette er saa, saa har vi dog ikke Ret til at tie og lade Sandheden i Stikken, om end kun paa et underordnet Punkt; thi her gjælder det at mindes, at Guds Ord er som en Kjæde, der kun da er hel, naar hvert Led

[2] Selv en theologisk Professor i Kristiania erklærede for Prof. Stub, at han ikke havde havt Anledning til at studere denne Sag saa nøie, at han vilde afgive nogen Mening angaaende den Strid, der nu føres om denne Sag her i Landet.

bevares, eller som en Ring, der ikke taaler Afbrydelse paa noget Punkt. Og i Striden om Naadevalget er det netop dens Forbindelse med nogle af de vigtigste Grundsandheder i vor Kristentro, som giver den dens Betydning. I og for sig selv kunde dette Lærestykke, som sagt, være mindre væsentligt; men bliver der Strid om det, og viser det sig i Tidens Løb, at denne Strid ikke kan blive bilagt, da maa dette have sin Grund i, at der er Uenighed paa langt vigtigere Punkter i Troeslæren. Var der Grundenighed i Hovedpunkterne, om Guds Ord, om Synd og om Naade, og dermed om Retfærdiggjørelsen af Troen, saa vilde der ingen Uenighed, ialfald ingen blivende Uenighed være i Læren om Udvælgelsen, og selv om man brugte forskjellig Udtryksmaade (som f. Ex. Lærerne efter Konkordieformelen har brugt en anden Læreform end den, som Luther, Chemnitz og Konkordieformelen brugte), saa vilde der dog være Troesenighed.

De Hovedlærdomme nu, som det kommer an paa, hvis vi skal enes i Læren om Udvælgelsen, er følgende:

1) at Guds Ord i Skriften baade er den eneste Kilde til al Sandhed, den eneste Regel og Rettesnor for Lære og Levnet, og at Guds Ord derfor ikke skal mestres af den menneskelige Fornuft, men at Fornuften skal bøie sig for Guds Ord, selv om den ikke kan begribe, hvorledes det ene Stykke af Ordet kan passe med det andet; saaledes i Læren om Treenigheden, om Kristi Person, om Omvendelsen og her om Naadevalget. Her maa vi vel tage til Hjerte St. Pauli Ord i 2 Kor. 10, 5, at vi skal tage al Tanke til Fange under Kristi Lydighed. Derfor, efterdi Gud har (som Konkordieformelen siger) "alvorlig fraraadet os at udforske dette med vore Tanker (Rom. 11, 33), saa skulle vi med vore Tanker ikke gjøre Slutninger eller gruble derover, men holde os til hans aabenbarede Ord, hvortil han henviser os" (424, 40);

2) hænger Læren om Naadevalget sammen med Læren om Synden, at Mennesket er saa aldeles fordærvet, at der i det syndige Menneskes Forhold ikke kan findes Nogetsomhelst, der kunde bevæge Gud til at frelse det, uden netop Menneskets fuldkomne Afmagt og Jammer; og at i denne Henseende det ene Menneske ikke er bedre end det andet, idet alle er skyldige til Fordømmelse;

3) hænger Læren om Naadevalget sammen med Læren om Naaden, at nemlig denne efter sit Væsen er fri og uafhængig af Alt, uden af Gud selv, som giver Naade, hvorfor ogsaa Naaden udelukker enhver Forklaringsgrund hos dem, der faar Naade, som Paulus siger: "Er det af Naade, saa er det ikke mere af Gjerninger, ellers bliver Naaden ikke mere Naade" (Rom. 11, 6). Thi dersom vi i et Menneskes gode Forhold kan finde en Grund til at forklare os, hvorfor han blev frelst, d. e., hvad der bevægede Gud til at frelse ham, saa bliver han ikke frelst uforskyldt, af Naade. En ganske anden Sag er det, at Gud efter sin evige Visdom, Retfærdighed og Barmhjertighed har aabenbaret den Regel og Maade, paa hvilken han vil give os Naade, nemlig for Kristi Skyld ved Troen paa ham. Thi at Gud har oprettet denne Saliggjørelsens Orden, er jo hans egen frie Naades Raad. Derfor er Troen ikke en Forklaringsgrund, der viser os, hvorfor vi bliver frelste (thi Troen er ikke Aarsag til Frelsen, ellers bliver den en Gjerning, og da er det forbi med Naaden); men Troen viser os, hvorledes vi bliver frelste, saa at den, som vil blive frelst, han maa ved Guds Naade omvende sig og tro, ellers bliver han ikke frelst;

4) hænger da derpaa Læren om Naadevalget sammen med Læren om Frelsens Orden, Forløsningen, Kaldelsen, Retfærdiggjørelsen og Saliggjørelsen — eller for at nævne det, som er Hjertet og Kjernepunktet i denne, med Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen alene; dette finder vi da

ogsaa med tydelige Ord udtalt i vor Kirkes Bekjendelse, hvor det heder (422, 34): "Thi den (Læren om Udvælgelsen) stadfæster meget kraftig den Artikel, at vi uden nogen vor Gjerning og Fortjeneste af blot og bar Naade, alene for Kristi Skyld, bliver retfærdige og salige. Thi før Verden blev til, før vi har været, ja før Verdens Grundvold blev lagt, da vi endnu ikke kunde have gjort noget Godt, er vi efter Guds Beslutning af Naade i Kristo udvalgte til Salighed (Rom. 9, 11; 2 Tim. 1, 9) Dermed bliver ogsaa alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Viljes Kræfter kuldkastet, efterdi Gud i sin Naadeslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse."

Endelig

5) angiver derfor ogsaa den lutherske Kirkes Bekjendelse, som denne Læres Frugt, at "ved denne Lære og Fremstilling af Guds udvalgte Børns evige og saliggjørende Udvælgelse giver man Gud hans Ære hel og ubeskaaren, at han af idel Barmhjertighed i Kristus, uden nogen vor Fortjeneste eller gode Gjerninger, gjør os salige efter sin Viljes Beslutning, som skrevet staar Ef. 1, 5. . . . Derfor er det falskt og urigtigt, naar der læres, at ikke alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste er Aarsagen til vor Udvælgelse, men at der ogsaa i os er en Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv" (428, 57).

Paa Grund altsaa af den Sammenhæng, som de foran nævnte Hovedsandheder har med Læren om Naadevalget, kan vi kun da lære rigtigt om dette, naar vi fastholder enhver af hine Lærdomme i sin Renhed og Fuldstændighed. Gjør vi ikke dette, saa vil vi paa en eller anden Maade komme til enten at negte Guds Ords Lære om Udvælgelsen,

eller til at forvanske den eller til at hindre dens rette kristelige Brug.

Dersom vi f. Ex. afsvækker Læren om Synden og om det naturlige Menneskes fuldkomne Afmagt til paa nogen Maade at medvirke til sin Gjenfødelse, saa bliver Guds Ords Lære om Naadevalget nødvendigvis fornegtet; thi da har ogsaa Læren om selve Naaden faaet sit Grundstød; thi Mennesket bliver da for en Del sin egen Frelser;[3] thi det kommer da an paa Menneskets eget Forhold (som Gud forudsaa), altsaa paa Mennesket selv, om det bliver frelst,— men Mennesket kan da heller ikke forlade sig paa Gud alene.

Paa den anden Side, dersom vi ikke strengt fastholder Læren om Naadens Almindelighed, om at Kristus har fyldestgjort for hele Verden, om at Gud alvorligt og kraftigt kalder alle Mennesker til Salighed, og om at Naaden dog kan modstaaes, da gjør vi Gud til Aarsag i Menneskenes Fortabelse og river Grunden bort under vore egne Fødder; thi hvad Grund har En af os, som anser sig selv for den største Synder, til at fortrøste sig til at blive frelst uden netop den Sandhed, at Gud vil, at Alle skal blive frelste, og at han virkelig vil hjælpe Alle dertil, saa at den, som fortabes, selv har Skylden.

Her kommer vi atter tilbage til hin førstnævnte Lære — den om Guds Ord som eneste Regel, under hvilken vi skal tage vor Fornuft fangen. Thi dersom vi ikke gjør dette, dersom vi ikke vil tro, førend vi efter vort Hoved kan rime den ene Guds Ord Sandhed med den anden, dersom

---

[3] Men dersom Mennesket paa denne Maade, ved sit gode eller mindre onde Forhold (som Gud forudsaa), for en Del bliver sin egen Frelser eller, som nogle af vore Modstandere gjerne siger, "i en vis Forstand", da bliver det her en meget væsentlig Del; thi selve Afgjørelsen af Frelsen kommer da an paa Mennesket selv.

vi ikke vil følge vor Bekjendelses Raad og holde vore Fornuftslutninger borte fra Guds evige Raad, dersom vi ikke vil give os tilfreds, førend vi finder fornuftige "Forklaringsgrunde" for Guds Naades Veie, saa vil vi ganske vist komme paa Afveie og forgribe os paa Guds Ord, saaledes som netop ved Fornuftens Forførelser baade Kalvinister og Synergister har gjort.

Det andet Hovedpunkt i Striden, det, hvormed Prof. Schmidt egentlig begyndte sit Angreb, men som siden er traadt mere i Skyggen, er Spørgsmaalet, om en Kristen kan have Troesvished om sin Bestandighed, eller, med andre Ord, om en Kristen kan og bør tro, at han skal opnaa den evige Salighed. Dette er, som lettelig sees, af en ganske anden praktisk Betydning .for enhver Kristen. Medens Læren om Naadevalget hører til den haardeste Føde og, som før sagt, er et Spørgsmaal, som mangen en vel oplyst Kristen ikke har følt sig dreven til at sætte sig nøie ind i, saa skulde dette andet Spørgsmaal vel høre til Katekismemelken og være Gjenstand for et Guds Barns daglige Bøn og Betragtning. Og dog staar ogsaa denne Sag i den inderligste Forbindelse ikke alene med hine ovenfor nævnte Hovedlærdomme, men ogsaa med Læren om Naadevalget. Derfor finder vi denne Troesvished fremstillet i vore Bekjendelsesskrifter, ikke alene i Katekismen og paa andre Steder, men ganske særdeles netop i den Artikel, der handler om Udvælgelsen, ligesom ogsaa dette Spørgsmaal af de gamle Lærere gjerne behandles i Forbindelse med denne.

Ogsaa her kommer det an paa, om vi erkjender, at vor Salighed afhænger af Gud alene, eller om vi mener, at den tillige afhænger, om end i aldrig saa lidet Mon, af os selv. Dersom det Sidste var sandt, og vi altsaa ikke kunde forlade os paa Gud alene, da kunde vi visselig ikke have nogen Troesvished om vor evige Salighed, men da maatte

vi ogsaa stryge eller bortforklare det sidste Led i den tredie Troesartikel. Vi for vor Part bekjender, at medens vi kun altfor let kan virke vor egen Fordømmelse og derfor idelig maa staa paa Vagt, vaage og bede og stride mod Djævelen, Verden og Kjødet, saa er vor Salighed ene og alene en Guds Gjerning fra allerførst til allersidst, en Guds Gjerning, som vi vel kan faa som en Naadegave, men som vi selv ikke kan bidrage end det Mindste til. Thi vi bliver salige alene af Naade, og derfor bliver vi salige alene ved Troen, d. e. derved, at vi forlader os ene og alene paa det Ord og Løfte, i hvilket Naaden tilsiges os. Men forat vi skal kunne forlade os paa Gud og saaledes blive i Troen, maa vi stride Troens Strid, leve i daglig Omvendelse og aldrig glemme den Fare, som vort gamle Menneske bereder os.

Efter hvad der hidtil er talt og skrevet i denne Strid, er vi overbeviste om, at Prof. Schmidt forkaster de mange gudsbespottelige kalvinistiske Lærdomme, der angaar disse Ting; dem forkaster ogsaa vi af ganske Hjerte; men idet han og paa samme Tid forkjætrer dem, der nu bruger om Naadevalget den Læreform, som vor Bekjendelse, Luther, Chemnitz o. Fl. dog vitterligen har brugt, kan vi ikke Andet end nære alvorlig Frugt for, at Guds Ords Lære om Naadevalget og hine ovenfor nævnte Hovedsandheder, som staar i nøie Forbindelse dermed, mere eller mindre anfegtes, selv om Vedkommende ikke vil det eller erkjender det. Vi vil ikke gjengjælde Ondt med Ondt og sige, at Prof. S. lader Læren om Synd og Naade staa efter Ordlyden, eller at han siger Et og mener et Andet, eller at han har en offentlig Lære og en anden privat, saaledes som vi nu hører, at der siges om os baade her og der. Det vil nok vise sig i Længden, om han vil lade sin Lære regjere af de gamle Hovedsandheder, for hvilke vi hidtil har lidt og stridt med hverandre.

For os gjælder da Striden hverken mere eller mindre end vor Herres og Guds Ære; om vi vil give ham Æren for Alt, Alt fra først til sidst i vor Frelse — eller om vi arme, elendige, fortabte Syndere skulde ville indbilde os, at der udenfor Guds ubegribelige Naade og bundløse brændende Kjærlighed findes nogen anden Grund til vor Salighed; at Gud skulde have fundet Noget hos os, som han kunde have Behag i, eller som han dog kunde bruge, Noget, som ikke var fuldt saa ondt som hos Andre, og som bevægede og bestemte ham til at give os Troen, altsaa Noget hos os, hvori vi kunde finde en "Forklaringsgrund" til, at vi har fundet Naade.

Ve os, om vi taalte saadanne Tanker. Ve os, om vi, hvem Gud foruden al anden Miskundhed ogsaa har betroet sit Evangelium rent, hvem han har forundt at sidde ved Fædrenes Fødder og lære Forskjel paa Lov og Evangelium, hvem han saaledes har givet Naade til at erkjende, om end kun i Skrøbelighed, Herligheden i Jesu Kristi Aasyn og til i dette at forstaa den himmelske Herlighed i den Sandhed, at vi retfærdiggjøres af Naade ved Troen alene; ve os, om vi dog nu tilslut skulde ende med at faa Naaden gjort kun til en Del af vor Frelse, Troen forandret til en Gjerning og vort eget Forhold fremstillet som det, der bestemte Gud til at gjøre os salige fremfor Andre. . . .

Vore Tilhørere kjender vore Vidnesbyrd; de ved, hvad de har at vente af os. Vi er vante til at angribes, og det fra alle Sider. Vore Vidnesbyrd har dog baaret sin Frugt, ikke alene hos vore Venner, men ogsaa hos vore Fiender; thi det var ikke Noget, som vi fandt paa, men det var Guds Ord. Saaledes vil det med Guds Hjælp ogsaa gaa nu. Der er paa begge Sider i denne Strid Nogle, som er saa hidsige og vil fare frem med stor Hast. Vi siger: Far i Mag og giv dig Tid! Ti ikke stille, naar du skal tale;

aflæg dit Vidnesbyrd for Sandheden, overbevis, straf, formaan med al Langmodighed og Lærdom! Men far ikke voldsomt ivei og forhast dig ikke! Sandheden staar nok, vær ikke bange!

Man har beskyldt os Norske for at have den stygge Lyde, at vi let er mistænkelige, snare til at tænke Ondt om Andre og let tilbøielige til at tro Beskyldninger. Men saa har vi som Nation ogsaa den Dyd, at vi ikke gjerne forhaster os, men at vi giver os Tid til at prøve og se efter, hvorledes Tingene forholder sig. Som Kristne har vi baade at stride mod hin Lyde og at hellige og bruge denne Dyd. Den, som har Fortrøstning til sin Sag, han gaar frem med Rolighed. "Den, som tror, han haster ikke" (Es. 28, 16).

Saa langt "Nødtvungent Forsvar".

Saaledes kunde vi sige for to Aar siden. Nu staar desværre Sagen anderledes. Prof. Schmidt og Past. Muus er vedblevne med sine Stridsartikler. De haarde Beskyldninger, hvormed Striden begyndte, er ikke tagne tilbage. Ved Cirkulærer og Anstalter af Mænd, der driver Agitationen planmæssigt, gjøres der Alt for at udbrede Striden. Det er nu ogsaa baade af de skrevne Artikler og af mundtlige Forhandlinger blevet os klart, hvor vore Modstanderes Læreudvikling, som ovenfor paapeget, fører hen. Vi ser, at enten maa den norske Synode opgive, hvad der har været dens herligste Gave af Gud, det, for hvilket Prof. Schmidt med os før har været en af de ivrigste Forkjæmpere, — eller vi maa frasige os al Delagtighed i hans nærværende Læreudvikling. Det gjælder nu en Kamp for vor lutherske Alter og Arne.

Vor Modpart, ialfald dens Ordførere, har sat sig saaledes fast i de Konsekventser, som deres Udgangspunkt fører med sig, at vi maa erklære deres Fremstilling for en Lære, som

1) krænker vor Hovedlære, Retfærdiggjørelsen af Naade for Kristi Skyld ved Troen alene, og
2) krænker den Sandhed, at den hellige Skrift er den eneste Kilde og Regel for vor Tro og vort Liv.

II.

Vor Stilling.

Det har før været erkjendt iblandt os, at vi i den norske Synode har havt at takke Gud for en i vore Dage sjelden Enighed i Troen. Man har endog spottet over denne Enighed og ment, at vi fordrede for Meget i denne Henseende, medens dog Gud i sit Ord selv fordrer den af os. Det, der har hjulpet os til Enighed, har for det Første været Erkjendelsen af det lutherske Skriftprincip, d. e. at den hellige Skrift skal være eneste Kilde, Regel og Rettesnor for vor Tro og vort Liv.

Vi har derfor ikke villet anerkjende den menneskelige Fornuft enten som Kilde eller som Regel eller Dommer i Troessager. Heller ikke har vi anerkjendt Kirken som saadan; heller ikke nogen enkelt Lærer eller Samling af Lærere. Heller ikke nogen Menighed eller Synode eller nogen Majoritet i disse. Vi har havt den Tillid til den hellige Skrift, at den i Alt, som er nødvendigt at vide til Salighed, er klar i sig selv og klar nok for den, som omgaaes ret med den, hvad enten han er Læg eller Lærd. Til ret Omgang med den hellige Skrift har vi ogsaa regnet det, at vi ikke vil være kloge over det, som skrevet staar, og ikke forkaste det, fordi om det gaar over vor Forstand, eller fordi om vi ikke kan besvare alle Spørgsmaal eller Indvendinger, som kan reises, naar Guds Ord ikke har besvaret dem.

I den nærværende Strid har dette samme Skrift-

princip tvunget os til at blive ved den Lære, der er fremstillet i den 11te Artikel af Konkordieformelen. Vi har nemlig i Guds Ord seet, at Guds evige Udvælgelse har til sit Maal ikke alene den endelige Salighed, men ogsaa de Midler og den Vei, som fører til samme. Thi Skriften siger, at vi er udvalgte til, "at vi skulle være hellige og ustraffelige for hans Aasyn i Kjærlighed, idet han forud har bestemt os til sønlig Udkaarelse hos sig selv ved Jesum Kristum" (Ef. 1, 4. 5) — "i hvem vi have faaet Lod, vi, som vare forud bestemte efter hans Beslutning, der virker Alt efter sin Viljes Raad (Ef. 1, 11). Fremdeles: "udvalgte til Salighed i Aandens Helliggjørelse og Sandheds Tro" (2 Thess. 2, 13), "til Lydighed og Renselse ved Jesu Kristi Blod" (1 Petr. 1, 2).

Vi har ogsaa seet, at Skriften overalt tilskriver Gud alene al Ære for alt Godt, som er i os, og at der hos det naturlige Menneske efter Skriften i aandelig Henseende ikke findes Andet end det, som er ondt og ved Synden fordærvet, saa at alt Godt i os, som Gud kunde havt Behag i, først maa virkes af ham selv efter hans egen Beslutning (Ef. 1, 11; Ebr. 13, 21), og vi har derfor maattet forkaste enhver Lære, som grovt eller fint støder an mod den Sandhed, som ogsaa er udtalt i hin vor Kirkes Bekjendelse, at der ikke i os er nogen Aarsag til vor Udvælgelse og Salighed.

Men dernæst har ogsaa det været vor tidligere Enigheds Grund, at vi med stor Glæde har erkjendt den velsignede Sandhed, at Jesus Kristus er Veien til Salighed for alle troende Sjæle, for at være Hovedindholdet af alle bibelske Bøger, eller med andre Ord, at vi har erkjendt Læren om Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen alene for Middelpunktet i den kristne Tro og Prøvestenen for al kristelig Lære, saa at Alt, hvad der ikke stemmer med denne Lære, heller ikke kan anerkjendes som Sandhed.

I Striden om Naadevalget eller Udvælgelsen maa da ogsaa denne Prøvesten anvendes. Vi finder ogsaa, at vor Bekjendelse udtrykkelig udhæver dette, naar den nemlig siger, at den rette Lære om Udvælgelsen "stadfæster meget kraftig den Artikel, at vi uden nogen vor Gjerning og Fortjeneste af blot og bar Naade, alene for Kristi Skyld blive retfærdige og salige" (Lisb. Udg. S. 422 § 34).

Og naar det da skal paavises, hvorledes den Lære om Udvælgelsen, som Konkordieformelen fører, stadfæster Læren om Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen, saa siger den: "Thi før Verden blev til, før vi have været, ja før Verdens Grundvold blev lagt, da vi endnu ikke kunde have gjort noget Godt, ere vi efter Guds Beslutning af Naade i Kristo udvalgte til Salighed (Rom. 9, 11; 2 Tim. 1, 9). Derved blive alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Viljes Kraft kuldkastet, efterdi Gud i sin Naadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse."

Men dersom Alt, hvad der hører til vor Omvendelse og, som ovenfor sagt, til at blive retfærdig og salig, er Guds Gjerning alene, saa som Skriften tydelig lærer, og den lutherske Kirke her bekjender, saa er det klart, at hvorsomhelst der læres Noget, som paa nogen Maade tilskriver Mennesket nogensomhelst stor eller liden Andel i at bevirke sin Salighed, f. Ex. hvor der læres, at Omvendelsen og Saligheden afhænger af vort eget Valg, af vor egen Selvbestemmelse eller af vort eget Forhold,[4] der krænkes og

[4] Past. Muus siger i den 3die af de Satser, som han forelagde Kand. Ottesen: "Naar Gud ved sit Ord og sin Aand virker paa et Menneske for at omvende det, saa vil Menneskets Omvendelse afhænge af dets eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Guds Naades Paavirkning." (Se K. K.

kuldkastes altsaa Læren om Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen alene, og der berøves Gud, Fader, Søn og Hellig Aand den Ære, vi er dem skyldige, og der brydes det første Bud, som fordrer, at vi skal forlade os paa Gud alene.

Vistnok er det saa, at man ogsaa, selv om han fører en saadan forkastelig Lære, alligevel kan tale meget om Troen og om Naaden, og at man ikke selv indser, at man forvanisker baade Troens og Naadens Væsen. Ja, ved den idelige Tale om Troen kan det faa Udseende af, at man endog er saare nidkjær for at hævde Troens Nødvendighed. Men det forholder sig hermed, som det gjorde dengang, da der stredes om Absolutionen. Ligesom vi dengang erkjendte og paaviste, med Tilstemning af Alle, som da stod med os, at vore Modstandere, idet de talte om Troens Nødvendighed, ikke mærkede, at de omstyrtede Troens Grundvold, saaledes maa vi nu sige om dem, som anfegter Læren om den frie Naade i Udvælgelsen, at de omstyrter

Troens Væsen og Betydning.

Til Troens Væsen hører det nemlig, at den frelser, ikke fordi den er et Forhold i vort Hjerte, en aandelig Gjerning af os eller hos os. Paa de Steder, hvor Skriften især lærer os Retfærdiggjørelsen af Troen, der sætter den netop Troen i Modsætning til Gjerninger. (Ef. 2, 8. 9; Rom. 3, 20–27; Gal. 2, 16.) Dersom nu Troen derfor var nødvendig til Salighed, fordi den var et godt Forhold eller en Gjerning af os eller i os, som Gud altsaa som

---

Prot. S. 31.) Prof. Schmidts Lære, at Gud i sin Beslutning om Salighed retter sig efter og lader sig bestemme af Menneskenes Forhold, er vel bekjendt. (Sml. "A. u. N." 1884 Side 126. "L. V." 1883 Side 251 flg. o. m. a. St.) De har da ogsaa i vore Konferencer oftere forsvaret den Sætning, at Saligheden "i en vis Forstand" ikke afhænger af Gud alene.

saadan fordrede og havde Behag i, da blev Troen selv et Stykke af Lovens Opfyldelse, og vi blev da ikke salige ved Troen uden Lovens Gjerninger; thi Troen var da selv en Lovens Gjerning.

Et Menneske vilde og maatte da nødvendigvis forlade sig paa denne sin Gjerning; thi den var jo en Gjerning, som var nødvendig til Salighed, og det hjalp Lidet at sige, at Gud var den, som hjalp os til Troen; thi Farisæeren i Templet takkede ogsaa Gud for sine Gjerninger, som han forlod sig paa.

Naar Skriften fremstiller Troen som det, der frelser os, saa er det jo ikke, fordi vi ikke kan blive frelste uforskyldt og af Naade, men netop fordi vi bliver frelste uforskyldt og af Naade. Det er ikke, fordi Gud har gjort Sit, og nu maatte vi ogsaa gjøre Noget; da blev vi jo ikke frelste uforskyldt og af Naade. Ikke altsaa, fordi Troen er en saa god Gjerning, som Gud maa lønne; da blev jo Kristus ikke vor eneste Frelser.

Nei — naar Skriften fremstiller Troen som det, der frelser os, saa maa Frelsen først være fuldt færdig for os — ellers var der jo ikke nogen Sandhed, som vi kunde gribe ved Tro — thi at tro Noget, som ikke er til eller ikke er sandt, det kan dog ikke hjælpe Noget. Nei, derfor frelser Troen os, fordi Gud har indrettet det saa for os.

1) at hans Naade, det er Retfærdighed, Liv og Salighed, er fuldt ud erhvervet os af vor Frelser, saa at der Intet mangler, og Intet er at lægge til;

2) fordi det er Guds Orden, at et aandeligt Gode ikke kan bringes til os og gives os anderledes end ved Ord eller Noget, som er ligegjældende med Ord; og

3) fordi denne Naade og Salighed, som altsaa bringes i Ordet, ikke kan komme ind i vort Hjerte og modtages af os paa anden Maade end derved, at vi tror det, som Gud siger os.

Thi naar vi ikke troede Ordet om Naaden i Kristo, hvad Gavn havde vi da deraf? Der er intet andet Modtagelsesmiddel, ingen anden Vei eller Maade at faa Guds Naade og Kjærlighed ind i vort Hjerte, saa vi faar Velsignelsen af den, end Troen. Derfor lignes Troen ved en tom Haand, og derfor pleier de Gamle at sige, at den er nødvendig "efter Sagens Natur".

Dette er det ogsaa, som vor Kirke bekjender i den Augsburgske Konfessions Apologi. "Syndernes Forladelse er Noget, som er forjættet for Kristi Skyld. Derfor kan den ikke annammes uden ved Troen alene. Thi en Forjættelse kan ikke annammes uden ved Troen alene" (Konkordiebogen S. 60 § 29).

Fremdeles hører det altsaa til Troens Væsen, at den ikke kan have Andet at holde sig til end det blotte og bare Ord eller Forjættelse. Det, som En faar se eller erfare eller paa anden Maade end ud af det blotte Ord kan tilegne sig, det faar han heller ikke ved Troen alene. Skulde nu vort eget Forhold være i nogen Maade medvirkende eller bestemmende til Salighed, saa fik vi ikke Saligheden ved Troen alene; thi vort eget Forhold er ikke Guds Ord, ikke heller Noget, som skal troes; men det er Noget, som vi ligefrem baade ser og erfarer. Skulde nu noget vort Forhold være bestemmende for vor Salighed, saa baade kunde og burde vi forlade os paa det. Dersom nu Troen gjøres til et saadant Forhold eller aandelig Gjerning, som vi altsaa skulde forlade os paa, da blev den ikke længere den bibelske Tro — thi den hænger alene ved Guds Ord.

Til Troens Væsen hører det fremdeles, at den kun har Naaden at holde sig til. Den Salighed, som vi alene ved Tro kan faa Del i, kan ikke være Noget, som vi ved forstandige Beregninger kan finde ud som rimeligt eller nødvendigt; men det maa være ganske uafhængigt af os og

frit bestemt af en Anden; thi ellers bliver vi ikke salige af Naade alene.

Dersom vi altsaa vilde sige: Den, som forholder sig saa, som Gud vil, han skal blive salig, og saa undersøgte vort eget Forhold og fandt, at vi forholdt os saa, som Gud vil, og saa deraf sluttede, at vi altsaa maatte blive salige, saa blev vi ikke salige af Naade alene, men fordi vi forholdt os saa, som Gud vilde. Var nu altsaa Troen et saadant Forhold eller en aandelig Gjerning, som bestemte Gud til at gjøre os salige, saa blev vi heller ikke salige af Naade.

At dette vort Forhold eller denne vor aandelige Gjerning af dem, som lærer saaledes, kaldes "Tro", kan ikke forvilde os, naar vi alvorligt og grundigt overveier disse Ting efter Guds Ord; thi det er ikke den Tro, hvis Væsen beskrives i den hellige Skrift, og som der sættes i Modsætning til al Gjerning. Derfor lærer ogsaa Paulus udtrykkelig saaledes: "Af Naade ere I frelste ved Troen, og det ikke af eder, Guds er Gaven, ikke af Gjerninger, for at ikke Nogen skal rose sig" (Ef. 2, 8. 9). Men er altsaa Troen helt og holdent Guds Gave og ikke i mindste Maade fremkaldt eller fremhjulpen af vor Styrke eller Fornuft, saa er det imod Guds Ord at fremstille den som et Forhold fra vor Side, som Gud lader sig bestemme af, og en saadan Lære vilde ganske fordærve Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen. Thi ikke derfor er det, at Gud dømmer den Troende retfærdig og den Vantroe uretfærdig at være, fordi den Troende viser et bedre Forhold, som om Kristi Gjerning ikke var nok i Guds Øine, og som om der udfordredes noget Mere for at behage Gud; men netop fordi Kristus har gjort Alt, og den Troende tror dette og altsaa ser bort fra alt sit eget Forhold, idet han som Paulus agter det for Tab, ja for Skarn at være (Fil. 3, 8).

Den Troende maa, som Luther siger, fortvile om sig

selv. Han erkjender, at han ikke kan fremstille sig for Gud med Noget, der er hans Eget, for hvis Skyld han kunde haabe Guds Velbehag, ikke heller med nogen aandelig "Gave", saa at han forlod sig paa denne i Stedet for paa Giveren. Han erkjender alt sit eget Forhold, selv det bedste, for udueligt til Salighed. Hverken ved sin Opgivelse af Modstanden mod Gud eller ved sin Villighed til at omvende sig eller ved noget andet aandeligt Forhold tør han tro, at Gud vilde "lade sig bestemme" til at skjænke ham Salighed, men ene og alene ved Kristi dyre Fortjeneste. Denne strækker til. Den har Gud lovet skal gjælde. Derfor tror han paa denne og paa intet Andet, og denne Tro regner Gud ham til Retfærdighed. Desuden er og selve denne den Troendes Erkjendelse af sin egen Vanmagt, Fortvilen om sig selv og Tillid til Kristus efter Skriftens Lære Guds Gjerning alene (1 Kor. 4, 7; Luk. 24, 45; 2 Tim. 2, 25 o. s. v.).

Betragtes derimod Troen som "vort Forhold", som vor Opførsel (conduct), som en Maade at skikke sig paa ligeoverfor Gud og Naadens Midler, og dette vort Forhold skulde bestemme Gud, og denne vor Opførsel skulde være Noget, som han "saa efter" og "rettede sig efter" — da var der sat Noget foruden Kristus som Grund eller Aarsag til Frelse.

Vor Modparts Lære.

At der nu i denne Strid af Prof. Schmidt og dem, der følger ham, er lært saaledes, at Troen bliver betragtet som en Maade at forholde sig paa, en aandelig Gjerning af Menneskene, der bevæger og bestemmer Gud til at gjøre os retfærdige og salige, det kan ikke have undgaaet dem, der opmærksomt har fulgt Stridens Gang.

Vistnok har jeg seet, at vor Modpart har sagt, at de ikke vil tillægge Troen den Betydning, at den skulde komme

i Betragtning som en Dyd eller en god Gjerning, men kun som det Middel, hvorved Synderen griber og tilegner sig Kristi Fortjeneste. Ogsaa i det Citat af Gerhard, som Prof. Schmidt optog i sin Erklæring ved sidste Synodemøde, indeholdes dette.

Blev nu dette virkelig gjennemført som vor Modparts Lære, og erkjendte de tillige, at denne tilegnende og modtagende Tro selv er den Hellig Aands Skabelse og Virkning, saa som Skriften lærer (foruden de anførte Steder se Ef. 2, 10; Jak. 1, 18; Ps. 51, 12), — saa vilde de snart have maattet opgive sine Angreb og sin Strid. Men de fremstiller oftest Sagen paa en ganske anden Maade, og det saaledes at vi, om vi vil fastholde Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen i dens Renhed og gjøre Alvor af den, maa forkaste deres Lære som stridende mod denne.

De fremsætter nemlig sin Lære saaledes: "Udvælgelsen er skeet ifølge Guds almindelige Naadeforsæt: 'Hvo som tror, skal blive salig'." Ret forstaaet er dette rigtigt nok. Men saa tilføier de: "At den derfor ogsaa tillige er skeet ifølge Guds Forudviden om, hvilke enkelte Syndere i Naadetiden ikke vilde halsstarrigt forkaste Kaldelsens, Retfærdiggjørelsens, Helliggjørelsens og Bestandighedens Naade, men lade sig lede ind i Saliggjørelsens Orden og saaledes i Troen annamme Frelserens ene saliggjørende Fortjeneste." (Østlige Distrikt 1883 S. 81.)

Vil vi nu søge en nærmere Forklaring over dette, saa finder vi f. Ex. følgende: "Den (Salighedsbeslutningen) maa betragtes som fattet efter Guds Forudviden om, hvad de Kaldede i Naadens Tid kommer til at gjøre ligeoverfor Guds omvendende, gjenfødende og opholdende Naade." ("L. V." II, 252.)

Fremdeles: "Forsaavidt denne Salighedsbeslutning fattes om enkelte bestemte Personer, før de er til, ja før Verdens

Grundvold blev lagt, maa den altsaa staa i et underordnet Forhold til Guds Forudviden om, hvad de Kaldede gjør eller ikke gjør i Naadetiden ligeoverfor Guds saliggjørende Naade." ("L. V." II, 252. 253.)

Naar vor Modpart skal forklare de Ord i Rom. 8: "hvilke han forudkjendte", saa siger de: "Efter Ordenes simple Mening maa der altsaa ved denne Forordning være at forudsætte en Forskjel mellem disse og hine Syndere. Gud maa ikke have forudseet dem alle som i enhver Henseende lige, men have taget en allerede tilstedeværende Forskjel i Betragtning. Nogle maa ifølge den guddommelige alvidende Forudkjenden allerede have havt et vist Kjendemærke ved sig, som de Andre ikke havde, og hvorefter han kjendte Sine." ("A. u. R." II, 70.)

Det gjør os ondt at læse Saadant; thi det er farligt og formasteligt, at et syndigt og dødeligt Menneske udenfor Skriftens Ord vil indlade sig paa at bedømme, hvad den alene vise Gud, som ikke skylder noget Menneske Regnskab (Rom. 9, 20), i Evighed maa have seet og tænkt og gjort. Vi har nu at undersøge den Lære, som kommer ud af disse Spekulationer.

Det vilde være overflødigt at anføre Citater, der viser, at vore Modstandere fremstiller Troen som det, "der bestemte Gud til Beslutningen om at gjøre enkelte Syndere salige fremfor andre", og "at det var Menneskenes Forhold, hvorefter Gud i sin Beslutning rettede sig"; thi det har nu været sagt saa ofte i disse Stridens Aar, at der vel ikke er Nogen, som ikke har seet det. Men det Menneske, som mener, at han kan forholde sig saa, at Gud derfor kan beslutte at gjøre ham salig, han har jo noget Andet at forlade sig paa foruden Frelseren Jesus Kristus, og tydeligere kan vel ikke Troens Væsen forvanskes, og derved Læren om Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen tilintetgjøres, end

naar der siges, at Gud ved Salighedsbeslutningen om de Enkelte er bestemt efter, hvad disse i Naadens Tid vil gjøre eller ikke gjøre ligeoverfor Guds Naade.

Efter vor Modparts Fremstilling staar Sagen saaledes: Gud gjør visselig Sit. Her mangler det ikke. Men nu maa Mennesket ogsaa gjøre Sit; thi Guds Naade gjør i Virkeligheden ikke Alt for dem, som bliver salige. Ved hans Naadesgjerning alene er Menneskets Salighed ikke afgjort. Det vil "aldeles bero paa", hvad Gud har forudseet hos Mennesket, hvad det gjør eller ikke gjør i Naadetiden ligeoverfor Naadens Midler; det vil afhænge af, hvorledes Mennesket forholder sig. Her ligger den sidste og virkelige Afgjørelse efter vor Modparts Forklaring.

Hvad forstaaes ved Menneskenes Forhold? Dermed forstaaes deres Opførsel (conduct) mod Andre og i dette Tilfælde mod Gud. Den Maade, hvorpaa et Menneske opfører sig, skikker sig og forholder sig ligeoverfor Gud, naar han kommer det imøde i Naadens Midler, dette skal da være det, som Gud retter sig efter, og hvorefter han bestemmer sig i Beslutningen om at gjøre de Enkelte salige.

At dette virkelig er den ligefremme Mening, har en af denne Læres Tilhængere aabent og ærligt udtalt ved den ifjor afholdte Minnesota Distriktssynode i følgende Ord: "Jeg tror oprigtigt, at det i dette Spørgsmaal (nemlig om Udvælgelse til Salighed) er Menneskets Forhold, som afgjør Sagen. Og jeg er enig med 'Norden' i, at det Intet vil hjælpe os at holde fast paa Udtrykket 'intuitu fidei', dersom vi ikke tager Skridtet fuldt ud og siger, hvad vi maa mene, at Menneskets Forhold er det Afgjørende for, enten det frelses eller ikke, og altsaa for, om det er udvalgt eller ikke. Mennesket kan formaae den Grundfærdighed, som Gud ikke kan formaae, ellers kunde jo Mennesket ikke blive salig. Det kan vel hænde, at mine Meningsfæller ikke vil

takke mig synderlig for disse mine Udtalelser, da man jo derved vil komme til at faa Tag paa os; men dette er det netop, jeg vil. Jeg har udtalt, hvad der i Enfoldighed er min Mening, og kan Modparten bevise mig, at jeg har taget feil, skal jeg lade mig sige." (Minnesota Synodalb. 1883 S. 45.)[5]

Nu kunde man tænke sig den Indvending — vi har ogsaa hørt den udtalt af dem, der ikke ser Sagen saa lige i Øinene som ovennævnte Taler —, at dette Menneskets gode Forhold, som Gud tager Hensyn til, og som afgjør Sagen, dog skyldes Gud alene, og at altsaa Gud dog faar Æren derfor. Men nei, det gaar ikke an; thi blev det for Alvor gjennemført, saa var der jo ikke Noget at strides om.[6]

---

[5] Dersom denne Taler og Andre, der er enige med ham, vil tilegne sig Læren om Retfærdiggjørelsen ved Troen alene saaledes, som Skriften lærer den, og som Luther og vore Symboler bekjender den, saa vil han ved Guds Naade komme til at erkjende, at denne Lære ikke taaler det allermindste Gran af Synergisme, og udelukker enhver Tanke paa nogen saadan Medvirken fra Menneskets Side, som han ovenfor lærer, — fordi denne Medvirken, hvordan den end var, vilde blive afgjørende (saa som Taleren selv erkjender) og derfor vilde blive fortjenstlig. Om Borttagelsen af Modstanden findes Guds Ords Lære bl. A. i Ezek. 11, 19; 36, 26.

[6] Dette vilde jo kun betyde, at Gud i sit Udvælgelsesraad har sat en Orden, udenfor hvilken han ikke vil gjøre Nogen salig: Af sin Barmhjertighed — for Kristi Skyld — gjennem Saliggjørelsens Orden — ved Troen — til Salighed. Dette er Skriftens Lære. Indrømmes det nu, at ene og alene Gud selv skjenker Menneskene det gode Forhold, som han "tager Hensyn til", saa kommer jo netop det frem, som vi har lært, og den hele Strid blev da Spilfegteri. Vi har altid lært, at Troen er en Del af den af Gud i Udvælgelsen satte Orden. (Sml. vor Modsats 2 i Synodalberetn. 1881 Side 58 o. a. St.) "Gud kjender alle sine Gjerninger fra Evighed af"

Vi ser derfor ogsaa, at netop dette allerede fra allerførst af blev forkastet.

For en aldeles falsk Lære har Prof. Schmidt erklæret følgende Sats: "Intet, slet Intet, som kunde være Salighedden værd, har Gud forudseet hos dem, som han har besluttet at gjøre salige; og selv indrømmet, at Gud havde forudseet noget Godt hos dem, saa kunde dog dette ikke bestemt ham til derfor at udvælge dem; thi alt Godt i Mennesket kommer jo først fra ham." Dette er anført som falsk Lære i Prof. Schmidts tyske Blad "A. u. N." I, S. 4. Sml. Naadevalgsstriden S. 27.

Fremdeles har vi ofte hørt den Paastand, at der med det Forhold hos Menneskene, som der idelig tales om, ikke menes noget Fortjenstligt. Der skal imidlertid ikke stor Skarpsindighed til for at se, at dette bare er en falsk Trøst, hvormed de bedrager sig selv.

Man lærer jo baade, at Menneskets Omvendelse vil afhænge af dets eget Valg (K. R. Prot. S. 31), og at dets Udvælgelse og Salighed afhænger af dets eget Forhold. Dette Forhold, denne Forskjel blandt Menneskene, som Gud skulde se efter og rette sig efter, bliver altsaa det egentlig Afgjørende. Hvad hjælper det da, at man ikke vil kalde det fortjenstligt? Hvad hjælper det, at man ikke (maaske ikke engang for sig selv) tør nævne Tingen ved dens rette Navn,

---

(Ap. Gj. 15, 18). Har han af Naade for Kristi Skyld besluttet at bringe os til Troen og opholde os i den og saaledes gjøre os salige, saa er det en intetsigende Tale, naar man angiver Guds første Beslutning som Forklaring og Aarsag til den sidste Beslutning. De falder sammen til et Raad, saaledes som vor Bekjendelse lærer i Konkordieformelen XI, § 19. 35. Men Ordenen bevares og ligesaa Menneskenes bestandige Evne til at modstaa Gud. Begge disse Stykker er Skriftens Lære.

naar man dog tillægger det den allerhøieste Fortjeneste, den af afgjøre Saligheden?

Vil ikke Enhver erkjende, at de Mennesker, som fordømmes af Gud, har fortjent sin Straf? Og hvorved har de fortjent den? Ved sit "Forhold", som Gud "retter sig efter"; thi dette har "bestemt" ham til at fordømme dem. Dersom nu de Andres Forhold, efter vor Modparts Lære, ogsaa er Noget, som Gud "retter sig efter", og er af saadan Beskaffenhed, at det har "bestemt" Gud til at gjøre dem salige, hvorfor vil man da ikke kalde det Fortjeneste, naar det dog efter deres Lære er det? Vi forkaster al Tanke paa Fortjeneste, fordi vi helt igjennem fastholder, at alt godt Forhold hos Menneskene er virket af Gud alene efter hans Beslutning. Men derfor forkaster vi ogsaa den Lære, at Gud i Udvælgelsen til Salighed har rettet sig efter Menneskenes Forhold, og at dette var det Bestemmende for Gud og det Afgjørende for Saligheden. Og hvis vor Modpart vil holde fast ved, at der aldeles intet Fortjenstligt er hos Mennesket, saa maa de ogsaa forkaste denne Lære.

Thi Syndens Sold (d. e. fortjente Løn) er Døden, men Guds Naadegave er et evigt Liv i Kristo Jesu, vor Herre (Rom. 6, 23). Derfor siger ogsaa vor Kirkes Bekjendelse, efterat den af Rom. 9, 22 har bevist, at Gud ikke er Skyld i nogen Synders Død: "Men om Barmhjertighedens Kar siger han (Paulus) tydelig, at Herren selv har beredt dem til Herlighed, hvilket han ikke siger om de Fordømte, som har beredt sig selv til Fordømmelsens Kar, — og ikke Gud" (Lisb. Udg. S. 427 § 52. 53).

Det er ikke nogen ny Udflugt saaledes at ville undgaa Ordet "Fortjeneste", medens man beholder Sagen. Luther havde denne Udflugt for sig og svarer saaledes: "Naar Retfærdigheden skjænkes af Naade, saa skjænkes ogsaa tillige

Himmerige og det evige Liv. Hvor bliver her vor Flid, Veredelsens Gjerninger, den frie Vilje o. s. v.? Til hvilken Nytte er alt dette? Du kan ikke her sige, at Ordene er dunkle og uvisse. Sagen og Ordene er klare og enfoldige. Thi jeg vil endog sætte det Tilfælde, at det er, som de siger, at den frie Vilje formaar kun noget Lidet, saa lærer de dog, at man med dette Lidet kan opnaa Naade og Retfærdighed. Thi paa det Spørgsmaal, 'hvorfor Gud retfærdiggjør den Ene og forlader den Anden' — pleier de ikke at svare anderledes, end at de sætter den frie Vilje og siger, at den Ene har stræbt efter det Gode, den Anden ikke, derfor saa anser Gud den Ene for hans Stræbens Skyld og foragter den Anden, forat Gud ikke skal være uretfærdig, hvis han handlede anderledes. Og ihvorvel de med Skriven, Talen og Ord foregiver, at de ikke taler om den hele Fortjeneste eller meritum condignum, som Sofisterne har kaldt det, og heller ikke kalder det meritum condignum, saa holder de dog for, at vi fortjener Naaden, og sætter os kun en Næse paa med slige Ord. Thi hvad skulde det undskylde dem, at de ikke kalder det Fortjeneste, og de dog lærer saadanne Ting om den frie Vilje, som Altsammen gaar ud paa Fortjeneste, idet de siger, at den opnaar Naade hos Gud, som stræber, og den, som ikke stræber efter det Gode, opnaar ikke Naade? Heder det ikke at lære Fortjeneste, eller hvad nu hine kalder det? Gjør de ikke her af Gud en Gud, som anser Gjerning og Person, naar de siger saaledes, at derfor opnaar denne ikke Naade, thi han har ikke beflittet sig, men hin opnaar Naade, thi han har beflittet sig og havde aldrig opnaaet den, hvis han ikke havde beflittet sig? Hvis det ikke er Fortjeneste, og hvad de kalder meritum condignum, saa vilde jeg gjerne høre, hvad da Fortjeneste skulde være." (L. W. W. XVIII, 2441 flg.)

Den hele Forskjel mellem det, som Luther stred mod,

og det, som vi nu strider mod, er, at de nu bruger andre Ord og i Stedet for "Stræben" og "Beflittelse" taler om Menneskenes Forhold ligeoverfor Naademidlerne, Undladelse af den gjenstridige Modstand, det naturlige Menneskes Valg i Omvendelsen og Lignende. Men Afvigelsen i Læren er ganske af samme Art.

Denne Lære om Menneskets Forhold[7] som det Afgjørende i dets Salighedssag har tillige den Egenskab ved sig, at den er saa naturlig og saa begribelig, at der ingen Tro i bibelsk Forstand behøves for at anerkjende og tilstemme den; thi her klarer den menneskelige Forstand sig overmaade godt ved sin egen Hjælp. Af samme Grund er det heller ikke at undres over at Folk siger, at de har saa let for at fatte og forstaa denne Udvælgelseslære; thi den er jo ogsaa den naturligste Ting af Verden og saa indlysende for Fornuften, som Nogen kan ønske sig. Dertil kommer, at den ogsaa er smigrende for Kjød og Blod, der gjerne vil have sit eget Forhold mere eller mindre til Grund for sit Haab om Salighed. Men netop denne Læres Fornuftsmæssig-

[7] Det vil kanske være godt at minde om, hvorledes man før har mødt os i vor Kamp mod denne gamle Vildfarelse. Naar vi har afvist den Lære, at Gud i Udvælgelsen har ladet sig bestemme af Menneskenes Forhold, saa har man svaret os med den urimelige Paastand: Altsaa er det efter eders Lære ligegyldigt, hvorledes et Menneske forholder sig. Dette Svar er af den samme Art som den Slutning, Luthers Fiender gjorde af hans Lære om, at gode Gjerninger aldeles ikke hjælper til Salighed: Altsaa, sagde de, er Luther en Fiende af gode Gjerninger; han lærer, at de er ligegyldige, og at vi altsaa kan leve, som vi vil. Vi har da mindet om, at vort Forhold for os er af den største Betydning; thi om det end slet ikke kan bidrage til vor Salighed, saa kan det kun altfor let bringe os i Fordømmelse. (Se Iowa Distrikts Synodalberetn. 1883 S. 47.)

hed er et Vidnesbyrd om, at det ikke er den Lære, vor Kirke før har ført om dette Spørgsmaal.

Naar vor Modpart, som Enhver ved, med Flid bruger Udtryk som disse: at Udvælgelsen er "afhængig af", "staar i et underordnet Forhold til", "beror paa", "har til sin nødvendige Forbetingelse", er skeet "ifølge" og "i Kraft" af Guds Forudviden om Menneskets "Forhold", hvilket Gud i Udvælgelsen "saa efter" og "rettede sig efter", og at "Menneskets Forhold er det Afgjørende" for dets Salighed, saa læres det her aabenbart, at de enkelte Menneskers Forhold er en Grund og Aarsag til, at netop disse er blevne udvalgte. Men at ville fortælle vort Folk, at denne Lære — som baade vor Bekjendelse og vor Kirkes ypperste Lærere paa det Strengeste har forkastet — er den samme Lære, som vor Kirke har ført i 300 Aar, det er et stort Bedrag, som, hvor det er skeet i Oprigtighed, forudsætter enten en saadan Mangel paa Kundskab eller en saadan Forblindelse, at vi ikke kan anse den anderledes end som en Straf fra Gud.

Det Eneste, som denne Lære har tilfælles med, hvad der af Kirkens senere Lærere (efter Konkordieformelen) har været lært i dette Stykke, er det tvetydige Udtryk intuitu fidei — under Hensyn til Troen; men naar de gamle Lærere stræber at forklare dette Udtryk, saa finder vi netop, at de 1) ikke forklarer Troen som Menneskets "Forhold", 2) at de lader Omvendelsens og Troens Frembringelse blive Guds Sag alene uden al Medvirkning af Mennesket, og 3) at de forkaster enhver Paastand om, at Menneskets Forhold skulde være det, der bestemte Gud, og det, som egentlig afgjorde Udvælgelsen, ja 4) at de ikke engang sætter Troen som Aarsag til Udvælgelsen.

Det, som har forvirret saa Mange er, foruden at vor Modparts Lære er saa vel indrettet efter den menneskelige Fornuft, især den Omstændighed, at den benytter sig af

den tvetydige Talemaade "under Hensyn til Troen"; her forekommer det skjønne og overordentlig betydningsfulde Ord "Troen", hvorved denne Udtryksmaade allerede ved første Øiekast bringer med sig en stærk Anbefaling. Derved ledes nemlig Folk til at mindes Børnelærdommens Ord om, at Troen er det Allervigtigste i vor Kristendom, og naar de nu hører, at Troen her idelig omtales, og at den gives en saa afgjørende Plads, saa mærker de ikke, at medens Troens Navn er beholdt, saa er Troens Væsen forvansket, og at Troen her betragtes som Menneskets Forhold og Opførsel, saa at Udtrykket "i Betragtning af Troen" nu kommer til at betyde: "i Betragtning af Menneskets Gjerning", eller som vi ovenfor har seet, at Prof. Schmidt siger: "hvad de gjør eller ikke gjør ligeoverfor den saliggjørende Naade".

Hvor liden eller ubetydelig end den Fordring bliver, som her gjøres til Menneskets Forhold (f. Ex. Opgivelsen af den gjenstridige Modstand), saa bliver den dog af den allerstørste Betydning, idet den afgjør, at En bliver salig. Og Resultatet bliver den Lære, at: "Naar et Menneske gjør, hvad der staar til ham, saa giver Gud ham visselig sin Naade."

Men dette er en af de Lærdomme, som vor Kirke i sin Bekjendelse har dømt strengere end næsten nogen anden Vranglære (se Schmalk. Art. III, Art. I Lisb. Udg. S. 200) thi ved den angribes Læren om Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen i sin inderste Kjerne.

I Begyndelsen af denne Artikel har jeg mindet om, hvorledes vor Synode før i Tiden har gjennem grundige Forhandlinger arbeidet for at erkjende og tilegne sig

det lutherske Skriftprincip,

det er den Grundsætning, at "den hellige Skrift er vor Troes og vort Levnets eneste visse og fuldkomne Rettesnor".

Denne Sandhed var det, som gjorde Luther uovervindelig; thi det vidste han, at "Ordet skal de lade staa og Utak dertil have". Og ligesom denne Sandhed gaar som en rød Traad gjennem Alt, hvad han talte og skrev, saaledes har den ogsaa altid været den lutherske Kirkes Merke der, hvor denne har været sit Navn og sin Bekjendelse tro. Derfor synger vi og i vore Kirker i Bønnen til vor Frelser:

Ja, Ordet af din egen Mund
Det er vort Skjold og Kirkens Grund.
O lad derved, hvad saa end brast,
Til Døden tro os holde fast!

Og derfor har vi ogsaa i vor Synodes Segl sat det Ord, med hvilket Herren, os til Frelse og til Exempel, overvandt Fristeren: "Gegraptai", det er: "Der staar skrevet."

Jeg har ovenfor sagt, at vi, fordi vi fastholdt Skriftprincipet, ikke har villet anerkjende den menneskelige Fornuft enten som Kilde eller som Regel eller Dommer i Troessager. Heller ikke har vi anerkjendt Kirken som saadan; heller ikke nogen enkelt Lærer eller Samling af Lærere; heller ikke nogen Menighed eller Synode eller nogen Majoritet i disse. Vi har havt den Tillid til den hellige Skrift, at den i Alt, som er nødvendigt at vide til Salighed, er klar nok for den, som omgaaes ret med den, hvad enten han er Læg eller Lærd. Vi omgaaes ret med Guds Ord, "naar vi først sukker til Gud om hans Aands Oplysning og dernæst læser med Andagt og med et villigt Forsæt at ville leve efter Ordet"; men til ret Omgang med Guds Ord hører det ogsaa "ikke at være kloge over det, som skrevet er" (1 Kor. 4, 6), og ikke forkaste det, fordi om det gaar

over vor Forstand, eller fordi om vi ikke kan besvare alle Spørgsmaal eller Indvendinger, som kan reises, naar Guds Ord ikke har besvaret dem, og tillige, at "man ikke hendrager Ordenes Forstand efter sine egne Begjærligheder, men søger upartisk deri — ikke Tilfredsstillelse af sin kjødelige Nysgjerrighed — men den Sandhed, som er til Gudfrygtighed, og prøver sit eget Hjerte derefter" — men ikke prøver og bedømmer Ordet efter sit eget Hjerte og Mening.

Jeg skal nu med dette Princip sammenholde

vor Modparts Behandling af Skriften.

Der har da under denne Lærestrid aabenbaret sig en saadan Ligegyldighed for de Regler, som det lutherske Skriftprincip giver os, at man ikke skulde tro, at man var i det samme Samfund, som engang med stor Begeistring og Tak til Gud i flere Synodemøder gjennemgik disse Regler og erkjendte dem som de ene rette.

Paa mange Maader har det vist sig, at man har ladet den menneskelige Fornuft og dens Slutninger afgjøre, hvad der skulde være ret eller ikke ret i de omstridte Spørgsmaal. Om de Ord af Skriften, som vi har anført, har været ganske klare og bestemte, saa har det dog ikke været nok, dersom vi ikke har kunnet paavise og forklare, hvorledes den Sandhed, som staar i dem, efter Fornuften rimer sig med andre Sandheder i Skriften.

Vi finder, at der i Skriften er lært den Hovedsandhed, at Gud vil, at alle Mennesker skal blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse. Men vi finder ogsaa, at der i Skriften er lært et Naadevalg, en Udvælgelse i Kristo af Guds frie Naade, afhængig alene af Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste, og hvortil Troen hører som en Del af den i Guds Beslutning fastsatte Orden.

Hvorledes møder man os? Uafladelig lyder denne Indvending: Hvorledes kan det hænge sammen? Hvorledes skal jeg forstaa? eller, jeg kan aldeles ikke forstaa o. s. v. Eller man beskylder os for, at vi ikke tror den første Sandhed (Naadens Almindelighed), fordi vi forsvarer den anden (Naadevalget). Man siger, at vi bare "lader den staa efter Ordlyden" ("Naadevalgsstr." S. II), medens dog al vor Prædiken, som vore Tilhørere vil vide, har til Udgangspunkt og Hovedgjenstand netop den almindelige Naade.

Hvad Bevis fører man da for disse Beskyldninger, der nu saa længe har gaaet Landet rundt? Anfører man noget Skriftord, som vi negter eller bortforklarer? Paaviser man nogen i Skriften lært Sandhed, som vi ikke erkjender? Nei —Fornuftslutninger og atter Fornuftslutninger maa hjælpe i Stedet for Skriftens Ord. Som f. Ex. Følgende: I Gud er der jo ikke forskjellige Viljer ligeoverfor Menneskene. Dersom nu Menneskene heller ikke var forskjellige, saa kunde der jo ikke blive et forskjelligt Resultat, saa at Nogle blev salige, Andre ikke. Følgelig (siger Fornuften) maa der være en Forskjel mellem Menneskene, som Gud retter sig efter. Gud kan umuligt have udvalgt ud af den lige fortabte Masse. Altsaa er det Menneskenes Forhold, som afgjør Sagen, og Gud maa have fattet sin evige Salighedsbeslutning saaledes, at han i Udvælgelsen har rettet sig efter Menneskenes Forhold. Vil man ikke lære dette, saa maa man, siger de, antage en dobbelt Vilje hos Gud, og det beskylder de da os for at lære. Vil vi saa have Bevis for Beskyldningen, saa faar vi atter igjen høre disse samme Fornuftslutninger, som vi har hørt hundrede Gange før.

Paa den ovenanførte Maade, ved ganske at bortforklare det egentlige Naadevalg, har man da ogsaa gjort Alt ganske ligefremt og greit for Fornuften, og derfor har man atter og atter hørt den Erklæring: Prof. Schmidts Lære, den

kan vi forstaa, den er saa simpel og grei, men hvad de Andre lærer, kan vi ikke "forstaa". Ganske aabenhjertigt har derfor hin Majoritet i Norway Grove, som afsatte Presterne Preus, erklæret, at Aarsagen til, at de forkaster vor Lære, er den, at den er til Forargelse for Fornuften, fordi den "tvinger Fornuften til gudsbespottelige Tanker om et absolut Naadevalg og leder Menneskene enten til kjødelig Sikkerhed eller til Fortvilelse".

Naar altsaa Fornuften oprører sig mod det, som Guds Ord siger, saa lader de den raade og siger til sig selv: Det kan ikke være saaledes ment, som det i Guds Ord er sagt. I Stedet for af Paulus at lære at "tage al Tanke til Fange under Kristi Lydighed" (2 Kor. 10, 5) vil de, at Guds Tanker skal være indrettede efter vore Tanker, medens der dog staar skrevet: "Mine Tanker ere ikke eders Tanker, og eders Veie ere ikke mine Veie, sagde Herren. Thi som Himmelen er høiere end Jorden, saa ere mine Veie høiere end eders Veie, og mine Tanker høiere end eders Tanker" (Es. 55, 8. 9). Intet Under da, at der "ligger et Dække over deres Hjerter", naar Skriften læses. Thi der er atter skrevet: "Jeg vil ødelægge de Vises Visdom og tilintetgjøre de Forstandiges Forstand. Hvor er en Vis, hvor er en Skriftklog, hvor er en Gransker i denne Verden? Har ikke Gud gjort denne Verdens Visdom til Daarskab? Thi efterdi Verden formedelst Visdom ikke kjendte Gud i Guds Visdom, behagede det Gud ved denne Prædikens Daarskab at gjøre dem salige, som tro" (1 Kor. 1, 19 flg.).

Det indrømmer vi, at vor Modparts Lære kan synes meget rimelig og passer fortræffeligt med den naturlige Fornuft. Men det er paa samme Tid vist, at der ikke kan gives deres Lære et sørgeligere Vidnesbyrd end netop dette, at den passer saa godt med Fornuften. Dette viser os nemlig klart, at det ikke er den Lære, som den hellige Skrift

fører om Naadevalget. Skriften selv viser nemlig, at denne Lære er til Forargelse for Fornuften; thi denne vil altid gjøre den daarlige Slutning, som St. Paulus nævner i Rom. 9, 19. I Kirken har det ogsaa altid været anerkjendt, at Læren om Naadevalget er saare vanskelig, at den hører til den haardeste Føde (se Luthers Fortale til Rom. 9), og at den er en Anstødssten for Fornuften og til Forargelse for det kjødelige Menneske.

Hvor alvorligt formaner ikke Luther til, at man ikke skal gruble over Udvælgelsens Hemmelighed, og hvor strengt dømmer han ikke dette Uvæsen, at man vil komme med sin Fornuft ind i disse høie Sager! "I Nød og i Angst", siger han, "er disse Skriftord" (han taler om Faraos Forhærdelse og Udvælgelsen) "blevne forhandlede. Du vil tale om dem, medens du sidder i Drikkelaget og i Ølhuset.[8] End om du passede din Vin og dit Øl og lod Spørgsmaalet om Udvælgelsen være? Du er dog ikke den Person, og jeg ikke heller, som skal tale derom; det er for tidligt dertil. Sig til Saadanne: Ved du ogsaa, hvad Kristus er, hvorledes han er født, hvad han har udrettet og gjort med sit Liv og sin Død? Spørg dem atter: Har du nogensinde for Evangeliets Skyld været i Dødsfare? Siger han Nei, saa svar du: Hvorfor spørger du da om det, som ikke er dig nyttigt og heller ikke er dig befalet, at du skal vide det? Og hvorfor vil du vide disse høie Ting, du, som endnu aldrig har erfaret noget Kors, Trængsel og Anfegtelse eller forstaar Kristus? Saaledes pleier jeg at afvise dem, som spørger og vil vide Meget om Udvælgelsen, at jeg siger: Begynd ikke altfor høit, I vil ellers springe Halsen af Jer" o. s. v. (L. W. Walch III, S. 1222).

Foran i samme Prædiken siger Luther i samme Anled-

[8] Vi kunde sige: Paa Storene og Saloonerne.

ning: "Herover kunde En blive gal, dersom han ikke tager sin Fornuft fangen og lader alle saadanne Tanker jages ud af sit Hoved og kun slaar sig til Ro dermed, at Ingen skal maale Gud eller foreskrive ham Love; thi Gud er aldeles exlex, som man siger (d. e. udenfor eller over Loven). Men dette kan man ikke overbevise Fornuften om; langt mindre kan man overtale den eller rive bort fra dens Øine denne usalige, fordømte Grublen og Forsken i saa høie, ubegribelige Sager, hvor den stedse siger: Hvorfor? Af hvad Aarsag? Thi der er Loven. Naar Gud gjorde dette eller hint efter den, da vilde det være ret. Men med denne Maalen skaffer man sig af med Legeme og Liv, ja med vor Herre Gud selv. Da heder det: Maal du i Djævelens Navn! Men ethvert Hjerte, som kan sige: Kjære Gud, gjør det, som det dig behager, jeg er tilfreds, — det kan ikke forgaa; men de Andre maa gaa tilgrunde. Derfor siger St. Paulus til Rom. i 9de Kap. V. 20: O Menneske, hvo er du, at du vil gaa i Rette med Gud?" (sammesteds S. 1215).

Men denne høie, vanskelige Lære, der foruden de Stykker, som er os aabenbarede,[9] ogsaa angaar "Guds skjulte Forud-

[9] Nemlig (som vor Kirke bekjender det i Konkordieformelen) at der er "en Guds evige Udvælgelse, som ikke alene ser og ved forud de Udvalgtes Salighed, men er ogsaa i Kristo Jesu en Aarsag, som skaber, virker, hjælper til og befordrer vor Salighed, og hvad der hører til samme", en Sandhed, "hvorved alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Viljes Kræfter bliver kuldkastet, efterdi Gud i sin Raadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse". En Raadslutning, til hvis rette og velsignede Brug "vi altid maa holde stivt og fast paa, at ligesom Omvendelsens Prædiken saaledes er ogsaa Evangeliets Forjættelse universalis, det er, gjælder

bestemmelses Dyb", en "Hemmelighed, hvorom Gud endnu har fortiet og skjult Meget", "som man ikke skal gruble over", -- denne Lære, som vi efter Luthers Raad, der er optaget i vor Bekjendelse (Lisb. Udg. S. 421 § 27), ikke bør indlade os i, førend vi er vel befæstede Kristne og er komne i Anfegtelse under Kors og Lidelse, — denne Lære har vor Modpart ved Fornuftens Hjælp faaet saa klappet og klar, at en stor Hob Mennesker (ogsaa Saadanne, som neppe er begyndt at være Kristne) nu kan fortælle os, at den er saa simpel og grei, at de kan forklare den paa sine Fingre. De har fundet ud, hvad Gud har "maattet" gjøre, hvilke Hensyn han har "maattet" tage, ja de kan nu forklare os det, hvorom vor Bekjendelse erklærer ligefrem, at det slet ikke kan forklares, nemlig hvoraf det kommer, at "En bliver forhærdet, forblindet, given hen til et forvendt Sind, en Anden, omendskjønt i samme Skyld, bliver igjen omvendt" (sammesteds S. 424 § 42). Thi de har fundet ud, at denne Lære, der før har skræmt saa mange Sjæle og fristet baade de Letsindige til Spot og de Gudfrygtige til Angst, slet ikke er saa vanskelig, ja at den hverken er mere eller mindre end noget af det Simpleste og Letteste i vor Kristendom, en Del af Katekismusmelken eller, for at bruge Prof. Schmidts egne Ord, at "denne evige, naadige Udvælgelse ifølge det aabenbarede Ord ikke er noget væsentlig Andet end Faderens evige Beslutning om, at hver den, som omvender sig og tror, skal ikke fortabes, men have det evige Liv". (Se "Naadevalgstr." S. 60 [10].)

---

alle Mennesker"; fremdeles, at Guds Kald er alvorligt og kraftigt; fremdeles, at de Udvalgte er de, som omvender sig, tror paa Kristus og bliver bestandige i Troen indtil Enden m. m.

[10] Dette vover Prof. S. at fremsætte som Konkordieformelens Begreb af Prædestinationen og anfører som Bevis, at der i den 11te Artikel staar, at alle Mennesker indbydes til

Altsaa, den af saa Mange frygtede Lære om Prædestinationen, der altid har været anerkjendt for maaske den vanskeligste i hele Skriften, og hvorom vor Kirke først allersidst, i 11te Artikel af Konkordieformelen, har aflagt sin Bekjendelse, og som den siger, at man maa "ikke holde for unyttig og skadelig", — denne Lære skal egentlig ikke være noget væsentligt Andet end det Katekismusstykke, at "hvo som tror, skal blive salig", altsaa det, som Børnene først maa lære, og som de første Bekjendelser atter og atter har forklaret! Der skal i Sandhed Dristighed til at byde vort Folk Saadant.

Kommer nu hertil ogsaa den Forklaring, man giver os over Grunden til, at det ene Menneske bliver omvendt, det andet ikke, nemlig at Menneskets Omvendelse afhænger af dets eget Valg, saa er der nok ikke Noget tilbage, som kan forarge det kjødelige Menneske. Man har faaet bort Alt, hvad der var hemmeligt, Alt, hvad der var vanskeligt, Alt, hvad der var forargeligt for Fornuften — thi man har faaet bortforklaret det i Skriften lærte Naadevalg, ja endog, saaledes som Past. Muus (se Ktd. 1882 S. 278, sml. 297), spottet med, at Udvælgelsen skulde være noget egentlig Naadevalg.

Man har fortalt Folk, at denne Lære om et Valg af

---

at søge Faderens evige Udvælgelse i Kristus, saa at altsaa Udvælgelsens Naade er forhvervet for Alle og tilbydes Alle i Naadens Midler. Prof. S. springer altsaa over Hovedpunktet i Konkordieformelens Lære i 11te Artikel, nemlig at de Udvalgte skylder Guds evige Naade i Kristo, og denne alene, baade sin Tro og sin Bestandighed ("Gr. Forkl." § 3. 6. 19. 34. 35. 53. 57), det Hovedpunkt, hvoraf netop alle Vanskelighederne og al Fristelse til Forargelse kommer. Paa den Maade er det let at gjøre Alt "greit og simpelt", men rigtignok kun ved at forlade Bekjendelsen og de Skriftsteder, hvorpaa den er bygget.

fri Naade var et nyt Paafund af Missourierne eller Kalvinisterne. Ja det Utrolige er skeet, at den lutherske Kirkes udtrykkelige Bekjendelse (se Lisb. Udg. S. 334), at alene Guds Naade og Jesu Kristi Fortjeneste er Aarsagen, som har bevæget Gud til at udvælge de Udvalgte — af Past. Muus ligefrem er kaldet "den kalvinske Lære" (Ktd. 1882 S. 278).

I Stedet for den bibelske Lære om Naadevalget har man sagt, at Udvælgelsen er en Domshandling, at den nemlig er den alvidende Guds Forudseen eller Forudbestemmelse af Dommedag, da Menneskene skal dømmes efter, hvorledes de har skikket sig i Verden.[11]

Intet Under er det heller, at den bibelske Lære om Naadevalget forarger og frister vort naturlige Sind, baade det jødiske Sind, der vil have Fortjeneste, og det græske Sind, der vil have Fornuftvisdom. Læren om Naadevalget hænger jo saa nøie sammen med den Adskillelse mellem Lov og Evangelium, den skarpe Modsætning mellem Synd og Naade, som altid har gjort Evangeliet til en Forargelse for det naturlige Sind. Derfor hænger ogsaa Læren om Udvælgelsen saa nøie sammen med Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen alene. Og vi maatte i Sandhed være komne ind i en ganske anden Verden end den onde Verden, vi lever i, dersom vort naturlige Sind ikke længere tog Forargelse af den *rette* Lære om Retfærdiggjørelsen af Troen alene.

---

[11] Denne Lære, at Udvælgelsen er en Forudseen af Dommedag, med Matth. 25, 31 flg. til Grundsted, er en, saavidt jeg ved, ganske ny og uhørt Lære i Kirken. Jeg har ikke havt nogen Anelse om den, førend jeg hørte, at Past. Muus havde fundet den ud. Prof. S. erklærede i den Anledning (ved Konferensen i La Crosse), at han var enig med Past. Muus "i Principerne".

Thi, siger vort egenretfærdige og selvkloge Hjerte: Skal da alt vort Forhold ikke kunne hjælpe os det Mindste til Retfærdighed og Salighed? Skal vor oprigtige Omvendelse, vore inderlige Bønner, vor Flid og Opofrelse ikke gjøre os bedre i Guds Øine end dem, som foragter Gud? Maa ikke Gud, naar han retfærdiggjør et Menneske, have rettet sig derefter, at dette Menneske skikkede sig bedre end de, som han ikke retfærdiggjør? Skal vi tro, at vi virkelig i os selv ikke var bedre end disse? Skal vi, i det Øieblik vi retfærdiggjøres, regne os selv for ligesaa syndige som de, der fortabes for at staa paa samme Fod som "den lige fortabte Masse"?

Hvor mangen oprigtig og bekymret Sjæl har ikke sagt til sig selv: Ak mine Synder, mine Synder! Hvor daarligt er ikke mit Forhold, hvor ondt mit Hjerte! Hvorledes kan jeg tro, at Gud vil retfærdiggjøre mig, saa slet som mit Forhold baade har været og desværre endnu er! Maa ikke mit Forhold først være bedre, før jeg tør tro, at Gud vil retfærdiggjøre mig? Ja, kunde jeg bare føle en inderligere Anger, kunde jeg bare bede hjerteligere, kunde jeg bare tro fastere og elske Gud mere, ja da vilde han vist tage mig til Naade og retfærdiggjøre ogsaa mig; thi det mangler nok ikke paa hans Side! Hvad skal jeg da gjøre? Jeg faar stræve at gjøre det bedre, saa vil vel den Tid komme, at ogsaa mit Hjerte faar Fred, og at jeg kan faa tro mine Synders Forladelse. Thi det Ord, at "Gud retfærdiggjør den Ugudelige", det kan dog ikke være saaledes ligefrem at forstaa, at Gud skulde retfærdiggjøre en saadan En, en saadan usel bedrøvet Synder som mig, bare han tror. Nei, der maa nok Mere til!

Men hvad Slags aandelig Veiledning skal nu saadanne Sjæle faa, naar de belæres om, at det er deres Forhold, som Gud ser efter og retter sig efter, at det kommer an paa,

"hvad de gjør eller ikke gjør i Naadetiden ligeoverfor Guds saliggjørende Naade", idet Gud i Retfærdiggjørelsen og Saliggjørelsen retter sig efter dette. De vil blive bestyrkede i sine Tanker om selv at skulle hjælpe til sin Retfærdighed og Salighed. De vil blive bestyrkede i sin hemmelige Forargelse over Evangelium; ja de vil lære at regne sig denne Forargelse over Evangelium til Ros og Ære som en større Ydmyghed og et større Alvor i sin Kristendom.

Frelseren raabte saa ofte: "Salig er den, som ikke forarges over mig", og dog forargedes de Fleste, ja endog hans Disciple. Saaledes gaar det ogsaa hans Ord og Evangelium. Ogsaa om dette maa der siges: Salig den, som ikke forarges over det. Men dog forarges de Fleste. Thi ligesom Herren ikke var Folket hellig nok (Matth. 11, 19; 12, 2; 15, 20 o. s. v.) og ikke var saaledes, som de tænkte sig Messias (Matth. 13, 55 o.s.v.), saaledes er heller ikke hans Evangelium helligt nok for det egenretfærdige Menneskehjerte og ikke indrettet efter, hvad Fornuften finder rimeligt. Og allermindst vil dette være Tilfældet med saadanne Stykker af hans Ord som dem, der handler om det evige Naadevalg. Dette kan ikke Andet end være Jøder en Forargelse og Grækere en Daarlighed.

Og hvor kommer man hen, naar man saaledes med sin Fornuft vil bedømme Guds Ord, og naar man, saaledes som her, forkaster en Skriftlære, fordi man ikke efter Fornuften kan rime den med en anden Skriftlære? Det bliver aldeles tilfældigt, baade hvad man antager, og hvad man forkaster.

Kalvinisterne forkaster Skriftlæren om Kristi virkelige Nærværelse i Nadveren, fordi de ikke kan rime den med Skriftlæren om, at Kristus som sandt Menneske har et virkeligt menneskeligt Legeme. I den Anledning beder Joh. Gerhard dem forklare, hvorfor de da antager den sidst-

nævnte Lære og forkaster den første. Hvorfor gjør de ikke omvendt, siger han, og forkaster Læren om Kristi Legeme og antager Læren om Nadveren? Og han tilføier, at de ikke kan anføre nogen gyldig og fast Grund dertil. (L. de S. Coena Cap. X § 88.)

Paa samme Maade forholder det sig i Naadevalgslæren. Dersom man her vil bruge en saadan Fornufttheologi, saa er det ganske tilfældigt, om man bliver Kalvinist eller Synergist. Et af begge maa man efter Fornuften blive og hvad man bliver, vil afhænge af, med hvilken Sandhed man begynder. Begynder man med den Sandhed, som man har kaldt "den lyse Side", nemlig at alt Godt er af Gud, og saa slutter videre efter Fornuften, saa bliver man Kalvinist. Begynder man derimod med den Sandhed, som man har kaldt "den mørke Side", at alt Ondt er Menneskenes egen Skyld, og saa slutter videre efter Fornuften, saa bliver man Synergist.

I første Tilfælde slutter man nemlig saaledes: Skriften lærer, at alt Godt er fra Gud. Naar et Menneske bliver saligt, saa har altsaa Gud givet ham Alt, Alt, hvad der var nødvendigt til Salighed. Gud har gjort det altsammen. Følgelig (siger Fornuften) er det umuligt, at Gud kan have givet og gjort ganske og aldeles det Samme for det Menneske, som bliver fordømt. Thi dersom Gud havde gjort ganske det Samme for dette Menneske, saa maatte jo han ogsaa være bleven salig. Altsaa, slutter de videre, kan jo Gud ikke have villet gjøre det Samme for denne. Altsaa kan Gud ikke have villet, at Alle skal blive salige. Altsaa maa han have bestemt Nogle til Salighed og Nogle til Fordømmelse. Dette er Kalvinisme.

Begynder man derimod med den Sandhed, at alt Ondt er Menneskenes egen Skyld, da slutter man, som ovenfor vist, paa følgende Maade: Naar et Menneske bliver for-

dømt, saa er det ene og alene Menneskets egen Skyld. Han har baaret sig saaledes ad, hans Forhold har været saaledes, at han maatte gaa fortabt. Følgelig (slutter Fornuften) er det umuligt, at det Menneske, som ikke gaar fortabt, kan have været ligesaa skyldigt og syndigt som den, der gaar fortabt. Han maa paa en eller anden Maade have været bedre. Thi dersom han havde havt ligesaa stor Skyld, saa maatte han jo nødvendigvis have gaaet fortabt ligesaavel som den Første. Ellers blev der jo to forskjellige Viljer i Gud. Følgelig, slutter de videre, maa det Menneske, som ikke bliver fordømt, have vist et bedre Forhold, og i Betragtning af dette Forhold er det, at Gud har besluttet at gjøre ham salig.[12] Følgelig kan Saligheden ikke være af Guds frie Naade alene eller "af et frit Naadens Forsæt". Udvælgelsen og Saligheden kan altsaa ikke være alene af Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste, men der maa ogsaa i os, d. e. i vort Forhold, være en Aarsag dertil. Kort: Gud maa gjøre Sit, og vi maa gjøre Vort, saa bliver vi salige. Dette er Synergisme.

I ethvert Tilfælde vil man altsaa her, med Fornuften til Veileder, komme til en falsk Lære.

Men netop den sidstnævnte Fornuftslutning (fra For-

---

[12] Jeg kan tænke mig, at Nogen her atter vil gjøre den Indvending: Maa da ikke en Synder omvende sig og tro, dersom han skal blive salig? Og er det ikke netop Troen, som gjør Forskjellen mellem den, som bliver salig, og den, som bliver fordømt? Svar: Jo ganske vist; men her maa vi betænke, at det jo er Gud, som skjenker en Synder baade Omvendelse og Tro. Hvorfor kom da den Ene til Troen og den Anden ikke? Her maa man da, om man vil gaa efter Fornuften, atter tage sin Tilflugt til den Slutning, at den ene Synder fra først af var bedre end den anden, og at det var det, som gjorde, at han blev frelst, men den Anden ikke. Men dette er mod Guds Ord (1 Kor. 4, 7; Rom. 3, 22 flg.).

kastelsens Aarsag til Udvælgelsens Aarsag) gjør Prof. Schmidt. Dersom Gud tager det og det Hensyn ved Nogles Forkastelse, saa maa han tage et lignende Hensyn ved Andres Udvælgelse. Nødvendigheden af denne Fornuftslutning har han forsvaret allerede i No. 5 af den første Aargang af sit tyske Blad (S. 128), hvor han blandt Andet siger, at "Valg og Ikke-Valg kun er to Sider af samme Handling",[18] og at "med Valget er Ikke-Valget uadskilleligt forbundet som dets nødvendige Vagside". Den samme Slutning findes atter og atter i de ved vort første Kollokvium i Madison af Prof. S. fremsatte Theser.

Dersom Prof. Schmidt ikke vil lære af os, at denne Slutning strider mod Guds Ord, og hvor falsk og farlig den er, saa kunde han dog lære det baade af Konkordieformelen og af "den store Theolog" J. Gerhard, som han jo ellers beraaber sig paa.

Konkordieformelen viser af Guds Ord (Rom. 9, 22; 6, 23; Ezek. 33, 11 o. fl. St.), at Udvælgelsen og Forkastelsen har forskjelligartet Udspring. Den viser, at de, som fordømmes, har beredt sig selv til Fordømmelsens Kar, men at Gud selv har beredt dem til Herlighed, som frelses, og som kaldes Barmhjertighedens Kar. (Se Art. XI, Gr. Forkl. § 52. 53, S. 426.)

Ogsaa Gerhard forkaster udtrykkelig den Slutning fra Fordømmelse til Udvælgelse, fra "Ikke-Valg til Valg", som baade Kalvinisterne og Prof. Schmidt (skjønt i forskjellig

---

[18] Det er vistnok en Selvfølge, at naar kun Nogle vælges ud af en Masse, saa vælges ikke Alle, og at de, som ikke vælges, de vælges ikke, men de lades tilbage. Men deraf følger ikke, at de Førstes Udvælgelse er det, som bevirker, at de Andre lades tilbage, naar Grunden til, at de Første vælges, er af en ganske anden Art end Grunden til, at de Andre ikke vælges. Se derom nedenfor.

Interesse) erklærer for nødvendig. Gerhard siger, at det ikke er to Sider af samme Sag, hvad Aarsagerne angaar, men at de Ting, som her sammenholdes, ikke forholder sig paa samme Maade. Han viser nemlig, at Vantroen vistnok fortjener Fordømmelse, men at Troen dog ikke fortjener Salighed, at Vantroen er af Menneskene, men at Troen er af Gud. Endelig paapeger han, at efter Skriften er Gud alene Kilden til Udvælgelsen, men Mennesket alene Kilden til Fordømmelsen (Ikke Udvælgelsen). (Se det hele Citat Ktd. 1881 S. 785 flg.)

Vor Stilling i denne Sag har ofte været fremholdt: Vi tør her, ligesaa lidt som i andre Guds Ords Lærdomme, gaa efter Fornuften, men maa tage al Tanke til Fange under Kristi Lydighed; saaledes nemlig:

Skriften lærer, at Saligheden er ene og alene, blot og bart, en fri Naadegave[14] af Gud for Kristi Skyld (og netop derfor ved Tro, Rom. 4, 16).

Den samme Skrift lærer, at Fordømmelsen er ene og alene, blot og bart, Menneskenes egen Skyld.[15]

Skriften forkaster altsaa baade Synergisme og Kalvinisme. Derfor forkaster vi dem ogsaa. Efter vor Fornuft synes vistnok hine to Skriftlærdomme at stride mod hinanden, og vi kan ikke rime dem sammen (sml. Konkordief. Art. XI § 42 S. 424). Men naar Skriften taler, skal Fornuften tie, og vi bøie os under det "som skrevet staar".

Et andet Hovedargument, som Prof. Schmidt flittigt har brugt i Stedet for Skriftbevis, er

---

[14] Rom. 6, 23; 5, 21; 1 Kor. 4, 7; Ef. 1, 5; 2, 8–10; Fil. 2, 13; Tit. 3, 5 flg.; Joh. 3, 3. 6; 1, 12. 13; Jak. 1, 18; 1 Petr. 1, 5; 2 Tim. 1, 9; Rom. 9, 16; 11, 6 m. m. fl.

[15] Ef. 65, 2; 1 Tim. 2, 4; Ef. 5, 4; Hos. 13, 9; Matth. 23, 37; Pf. 81, 12. 13. 14; Sach. 7, 11. 12; Rom. 1, 18 flg.; Joh. 15, 22. 24; 9, 41; Ap. Gj. 13, 46; 18, 6 m. fl.

Citater af Fædrene,

den Paastand, at hans Lære er den, som har været den gjældende i vor Kirke i 300 Aar, og fremfor Alt, at den findes i den "dyrbare Børnelærdom", i Pontoppidans "Sandhed til Gudfrygtighed".

Der er i denne Maade at stride paa en dobbelt Forsyndelse. Thi for det Første er det ikke sandt, at vore lutherske Fædre har lært saaledes, som Prof. Schmidts Parti nu lærer, og for det Andet kan man, selv om det var saa, ved alle disse Citater dog kun vise, hvad Mennesker har lært, men ikke, hvad Gud har lært os.

Dette Sidste er det Vigtigste og det, hvorpaa Alt for os kommer an. Derfor har der ogsaa fra vor Side, især af Prof. Stub og Past. Halvorsen, været fremlagt omhyggelige Skriftbevifer for vor Lære. Men hvad har der været svaret til de grundige Undersøgelser, som Prof. Stub har fremstillet i sine "Exegetiske og dogmehistoriske Bidrag", hvori han beviser de angjældende Ords og Skriftsteders ene rette Betydning? Hvad har der været gjort for at gjendrive de af mig førte Skriftbeviser for, at en Troende kan og bør have Troesvished for sin Bestandighed og Salighed? Med Fornuftslutninger og med løsrevne Citater møder man os. Paa vore Skriftbeviser indlader man sig enten aldeles ikke eller kun ganske overfladisk.

Det ved jeg nok, at Prof. Schmidt, ligesaavel som vi, vil erklære sig enig i, at den hellige Skrift skal være den eneste Kilde for vor Tro. Ja, vi har endog under denne Strid, som Indledning til en Række Vidnesbyrd om, hvad Kirken har lært, seet en meget god Udvikling af den forskjellige Betydning, som Skriftens Ord og Kirkens Ord skal have for os. Men hvad kan det hjælpe, at man erkjender dette og skriver vakkert derom, naar man dog ikke vil handle

derefter, men "praktisk" søger at vinde Tilhængere ikke ved Hjælp af Skriften, men netop ved Hjælp af Citater af Fædrene? Det er at føre vort Folk aldeles bort fra hin Hovedgrundsætning om Skriften som den eneste, paalidelige Kilde, naar man, som det her for en meget stor Del er skeet, vil føre en Lærestrid ved Hjælp af Citater. Allerede i det første Nummer af sit tyske Blad, i hvilket han, som han sagde, begyndte at ringe med Stormklokken, var det "Fædrene" og ikke Skriften, Prof. S. beraabte sig paa, og saa har det for det Allermeste ogsaa været senere, naar det ikke har været paa de før omtalte Fornuftslutninger.

Hvilken ubetydelig Statistrolle det egentlige Skriftbevis har havt i Prof. Schmidts Læreudvikling, kan blandt Andet sees i det første "Foredrag" i hans Bog, "Naadevalgsstriden", der har til Overskrift: "Min Tro og Lære om Udvælgelsen samt mine Grunde for min Tro." Hvad Prof. S. lærer, det faar vi nok høre; men at Bibelen siger det Samme, eller at hans Lære virkelig findes i de anførte Skriftsteder, det bevises ikke og kan heller ikke bevises. Han beviser først, hvad Ingen negter, at efter Guds evige Raad "skal Synderes Saliggjørelse være afhængig af deres Tro paa Kristum". Dette beviser han da ved Steder, som slet ikke vedkommer "Udvælgelsen". Dernæst vil han bevise, at Udvælgelsen grunder sig paa Guds Forudviden om, hvem der vilde komme til Troen. Men ingen af de anførte Skriftsteder siger dette. Prof. Schmidt har paa en Maade, som Skriftens Ord og Ordføining ikke tillader, lagt sin Mening ind i Skriftstederne, men ikke hentet den ud af disse. Dette har Prof. Stub og Past. Halvorsen paavist netop ved de i hint Foredrag nævnte Hovedsteder (se Prof. Stubs ovennævnte Skrift og "Nødtv. Forsv." S. 43 flg. 97 flg. 115 flg.).

Men har Prof. S. havt liden Brug for de Skriftsteder der handler om Udvælgelsen, saa har han havt saa meget mere Brug for "Fædrene" og "Kirken" og de "300 Aar". Har da virkelig Kirken og Fædrene i 300 Aar lært saaledes, som Prof. Schmidt nu lærer? Nei. De har brugt Udtrykket "intuitu fidei", men de har forstaaet og forklaret det anderledes end han. Baade har de forkastet det, som han paastaar, og paastaaet det, som han forkaster. Det er derfor Fusk, naar han fortæller, at han lærer saaledes, som Kirken har lært i 300 Aar.

Vi har ved forskjellige Leiligheder bevist, at Fædrenes Lære ikke stemmer med Prof. Schmidts. Se. f. Ex. Kktd. 1881 S. 783 flg., Prof. Stubs "Exegetiske og dogmehistoriske Bidrag" S. 87 o. fl. St. Jeg har paavist, at han med samme Ret, som han finder Kalvinisme hos os, maatte finde Kalvinisme hos Fædrene. De gamle Lærere forkaster det, som Prof. S. saa ivrigt paastaar: at Udvælgelsen er afhængig af Menneskets Forhold. De Gamle afviser som urigtig den Fornuftslutning, som Prof. S. altid vil gjøre gjældende: at dersom Udvælgelsen har sin Grund alene i Gud, saa maa Forkastelsen ogsaa have sin Grund i Gud. De Gamle lærer, at Kilden til Udvælgelsen ene og alene er Guds frie Naade. Prof. S. lærer, at Udvælgelsen ikke er af "et frit Naadens Forsæt" ("Naadevalgsstr." S. 28 o. a. St.). De Gamle erkjender derfor, at der i selve Naadevalget er en uopløselig Hemmelighed, ligesom i Omvendelsen, og for denne Hemmelighed bøier de sine Hoveder med hellig Ærefrygt, ligesom St. Paulus gjør i Rom. 11, 33 flg. Prof. S. erkjendte ogsaa tidligere "den uigjennemtrængelige Hemmelighed i Omvendelsen og Naadevalget". Nu mener han at have fundet Forklaringsgrunden i Menneskenes forskjellige Forhold og spotter os, naar vi taler om denne Hemmelighed i selve Udvælgelsen.

Det er en uforsvarlig Maade at citere "Fædrene" paa, naar man forbigaar eller ikke tager Hensyn til det, som viser, at "Fædrene" har havt en anden Mening med de citerede Ord, end den har, der citerer dem. Dette gjælder i den nærværende Strid først og fremst Prof. Schmidts Citater af Luther. Der skal i Sandhed et eget Slags Mod til at beraabe sig paa Luther til Fordel for saadanne Lærdomme som disse: at der i Menneskets Forhold er Noget, som skulde bevæge Gud til at omvende dem og udvælge dem til Salighed, og at en Troende ikke kan have Troesvished om sin tilkommende Salighed. Det kan kun ske derved, at man intet Hensyn tager til de snartsagt utallige Steder, hvor Luther forkaster og fordømmer disse to Lærdomme, samt ved at se bort fra Sammenhængen og Hensigten i de Steder, som man mener at kunne beraabe sig paa.

Luther har som allerofteſt, hvor han kommer til at tale om Naadevalget, en Hovedinteresse, den at advare de Kristne mod at gruble over denne Hemmelighed, mod at være nysgjerrig, at ville kige ind i Guds Raad, at ville "vide forud", om de er udvalgte o. s. v. Dette straffer han. Dette vil føre til Formastelse eller Fortvilelse. Den rette Vei er her, som overalt, Kristus alene. Kom til ham, siger han, hold dig til ham, forlad dig paa ham! Dersom du gjør det, saa er du paa den Vei, paa hvilken Gud fører de Udvalgte, og da har du Ret til at regne dig imellem disse, saa vist som Gud ikke har kaldet dig paa Skrømt, men fordi han vil, at ogsaa du skal blive salig. Saaledes regnede ogsaa Apostlene de Troende iblandt de Udvalgte, og dersom du saaledes holder dig til og forlader dig paa den aabenbarede Gud, "saa har du ogsaa den forborgne Gud tilligemed den aabenbarede", siger Luther. Thi der er kun én Gud, og der er ikke forskjellige, modstridende Viljer hos ham. Omvendt viser Luther af Skriften de Kjendetegn, hvorpaa En

kan kjende, at han ikke er paa de Udvalgtes Vei og ikke tør regne sig iblandt disse, naar han nemlig vandrer paa den brede Vei og ikke i den sande Tro holder sig til Kristus.

Da det nu jo overalt er Luthers Hovedformaal ved Guds Ord at lokke og drage sine Tilhørere til Troen og at faa dem opholdte og bevarede i denne, saa minder han dem ogsaa troligt om Muligheden af Frafald og formaner til den "Frygt og Bæven", som netop for at forebygge Frafaldet altid maa findes hos Guds Børn. Saaledes ogsaa i de to Stykker, der uafladelig citeres af vor Modpart, nemlig af Prædikenerne paa Søndag Septuagesima og paa Søndag efter Jul, hvor Luther netop lærer, hvorledes Troens Vished om den tilkommende Salighed skal bevares, medens Prof. Schmidt jo lærer, at man ikke kan have nogen saadan Vished.

Dersom Nogen vil se, hvilken fast Troesvished Luther lærer at Guds Børn bør have om sin tilkommende Salighed, saa lad ham læse den "Prædiken om vort salige Haab", der staar i Luthers Folkebibliothek, 3die Bind, S. 238 flg., og lad ham saa sammenligne den af Past. Muus, med Prof. Schmidts forud givne Samtykke, fremsatte Lære, der lyder saa:

"Vil man have os til at tro, at det er usvigelig vist, at vi engang skal blive salige, da ved vi ogsaa, at vi Intet vil have med en saadan Tro at skaffe; thi vi ved, at det er ligesaa vist, at vi engang kan komme i Helvede, dersom vi nemlig falder ud af vor Daabspagt og bliver liggende, som det er vist, at vi kan blive salige, dersom vi nemlig bliver befundne i Jesu Kristi Tro ved vort Livs Ende" (Minn. Synodalber. 1880 S. 14).

Denne Sætning er en ligefrem og utilhyllet Bekjendelse af den papistiske Tvilslære, som Luther saa vældigt bekjæmpede. Og saa ovenikjøbet at ville smykke den med Luthers

Navn, det er en Dristighed eller en Forblindelse, som grænser til det Utrolige.[16]

Naar nu "Fædrene" tilmed skal anføres paa samme Maade, som man under Absolutionsstriden anførte dem, for at bevise, hvad vi aldrig har negtet, at Retfærdiggjørelsen sker ved Troen o. L., da bliver der atter ny Forvirring. Naar man fører Beviser baade af "Fædrenes" Skrifter og af, hvad vi selv har sagt, for saadanne Ting, som vi altid har lært og fremdeles lærer, nemlig at Menneskene ikke er Stok og Sten, og at der ved Omvendelsen foregaar Bevægelser og Forandringer i deres Hjerter, at Guds Naade kan modstaaes, og at Menneskene altid har Ansvar, idet deres Forhold kan forhindre Omvendelsen og Opholdelsen o. s. v., saa kan det nok lykkes at gjøre Mange tvilsomme og mistænksomme mod os; men Guds Rige og Sandheden tjenes ikke paa den Maade.

Da vi nu, som ovenfor sagt, vel ved, at "de Gamle" ikke har lært saaledes, som vor Modpart nu gjør, saa har vi naturligvis maattet paapege det. Vi har eftervist det hos Luther, Chemnitz, Ægid. Hunnius, Leyser, Gerhard,

---

[16] Som Exempel paa, hvorledes Prof. S. benytter Luther, kan bl. A. anføres, at han i "Naadevalgsstr." S. 44 beraaber sig paa det, som Luther siger til 2 Petr. 1, 14, at Apostlene "vidste sikkert, at de var udvalgte". Dette anfører Prof. S. saaledes, som om Luther gjør en Undtagelse med Apostlene og lærer, at disse var visse i denne Sag, men andre Troende maa forblive uvisse. Han fortæller ikke sine Læsere, at Luther strax foran til det 10de Vers har givet en længere Udvikling netop om, at de Troende kan blive og bør søge at blive visse paa sin Udvælgelse, og hvorledes de skal bære sig ad for at blive det. Dette kan eftersees i "Nødtv. Forsv." S. 41. Hvad han ellers anfører af Luther, er af denne sagt dels mod absolut Vished — formentlige Aabenbaringer —, dels mod syndig Sikkerhed og Formastelse.

Brochmand, Quenstedt o. A. Har Prof. Schmidt forsøgt at godtgjøre, at vore Beviser ikke var rigtige? Nei, han har klogeligen ladt, som Intet var, og holdt paa med nye Citater. Men i Sandhedens Interesse burde han dog enten paavise, at det, vi har anført af Fædrene, ikke var rigtigt afskrevet eller ikke rigtigt forstaaet, eller ogsaa maatte han sige, at "Fædrene" sagde sig selv imod. Intet deraf har han gjort. I Stedet derfor har han holdt paa med nye Citater, der, som sagt, ikke sjelden angaar Ting, som vi Alle er enige om. Der er en stor Del af hans Læsere, der ikke ser det, som vi skriver, og han bedbliver med sin Paastand om de 300 Aar. Vi agter imidlertid ikke at føre nogen saadan Citatkrig med ham. Det vil ikke være til nogen Nytte for Sandheden, men kun forvirre Læserne og drage dem bort fra den Hovedgrundsætning, at den hellige Skrift skal være vor eneste rette og fuldkomne Regel og Rettesnor. Det er os nok, at vi (se de foran anførte Steder i Ktd. og Prof. Stubs Bog) har paavist, at det ikke er sandt, at Prof. Schmidt lærer det Samme som de Gamle. Vi kunde vistnok holde paa med Citater, thi der mangler os ikke paa Stof; men det stemmer ikke med det lutherske Skriftprincip og er derfor en uværdig Maade at føre en Læerestrid paa.

Det kan være godt her at lægge sig paa Hjerte følgende Advarsel af en luthersk Lægmand paa Reformationens Tid: "Det er skammeligt at høre, at man i Sager vedkommende Guds Ord mener at kunne bevise Noget ved Præskription og Tidens Hævd eller ogsaa ved Mængden og Anseelsen af Menneskers Lærdomme (lad disse Lærere end have været noksaa hellige). Thi skulde vi ligeoverfor Jøderne og de Vantroe intet andet Bevis have end den lange Tid og den nedarvede Vedtægt i Kirken, og at mange Menneskers eller hellige Fædres Mening og Lære havde været saa eller saa, da

vilde jeg gjerne vide, paa hvad for Grund vi da skulde lægge vor Troes Sten (Ef. 2, 20), og hvorledes vi da skulde kunne befæste den, bevare og beskjærme den mod de Vantroe, da dog i dette Tilfælde Menneskelærdomme, hvor gode de end kan synes, slet Intet beviser. Thi ellers stod det jo Enhver frit for, ligesom Mahomed og Andre, at oprette en ny Tro og Sekt og stadfæste det med sine Meninger, Lærdomme og Love. Desuden, dersom den lange Tid her skulde være nok, saa havde Jøderne havt det allerbedste Vidnesbyrd mod Kristus, hvis Lære var ganske anderledes, end de havde hørt i 1,000 Aar. Og ifølge dette formentlige Argument vilde da paa Apostlernes Tid Hedningerne og de Vantroe med Rette foragtet Apostlenes Lære, eftersom deres Forfædre i mere end 3,000 Aar havde troet ganske anderledes. Thi, skal en Sag derfor være ret, fordi den har været nedarvet gjennem lange Tider og længe været brugt af Mængden, saa har Mord, Horeri og Tyveri været længst i Brug, men hvem vilde billige disse Laster paa Grund af den lange Tids Hævd?" (L. W. W. XIX, 752).[17]

Men, vil man sige, bruger da eders Modpart slet ikke Skriften? Jo, ganske vist. Der er vel Ingen, som i en Strid angaaende Læren ikke paa en eller anden Maade vilde anføre Steder af Skriften. Men de har i denne Strid brugt den paa en Maade, som kun lidet stemmer med det lutherske Skriftprincip, og en af de alvorligste Klager, som vi maa fremføre mod dem i denne Strid, gjælder derfor "vor Modparts Brug eller hellere Misbrug af Skriften".

Dels har de kun lidet befattet sig med de Steder i Skriften, i hvilke den omstridte Lære især har sit Sæde. Dels

[17] I Fortalen til den lille Bog, hvoraf disse Ord er tagne, siger Amsdorf, at den er forfattet af "en forstandig Lægmand". Mange har ment, at Luther var Forfatteren.

har de, for sin forudfattede Menings Skyld, forladt Ordenes egentlige Betydning. Dels har de forklaret Ordenes Sammenhæng paa en Maade, som selve Sproget ikke tillader.

Allerede ved den første Konference blev Prof. Stubs Forsøg paa at faa gjennemgaaet Hovedstederne for denne Lære afvist af Prof. Schmidt med den Erklæring, at han ikke var beredt paa at indlade sig i exegetiske (d. e. bibelforklarende) Undersøgelser.[18] Jeg tænker ogsaa, at de, der har fulgt Striden, vil have seet, hvor lidet der er gjort for af disse Hovedsteder at bevise Prof. Schmidts Lære. Hans Beviser er som oftest hentede andetstedsfra, fra Steder, hvor denne Lære endog slet ikke omhandles, og for at bevise, hvad der ikke strides om, nemlig Troens Nødvendighed eller Lignende. Hvor de har indladt sig paa Hovedstederne, har de behandlet disse paa en Maade, som ligefrem strider mod de Regler for en sund Skriftfortolkning, som i sin Tid blev gjennemgaaet paa vore Synodemøder, og som dengang fremlagdes og forfegtedes af Prof. Schmidt selv.

Vi har f. Ex. anført Stedet Ef. 1, 3 flg. og forlangt, at man skulde erkjende, hvad Ordene klarlig fordrer, og hvad derfor baade Konkordieformelen og alle vore bekjendte Lærefædre har erkjendt, at der paa dette Sted tales om det egentlige Naadevalg og om dem, som virkelig bliver salige (se Konkordief. S. 333 § 7 o. fl. St.), at der altsaa tales om "de Udvalgte" i dette Ords særskilte Betydning. Men det hjælper ikke. Dersom vi ikke tilfredsstillende for Fornuften kan løse de Vanskeligheder, der reiser sig ved Tanken paa dem, som kun tror til en Tid og siden falder fra, saa forkaster man vort Bevis. Beraaber vi os paa, at Ordet

[18] Vil nogen se, hvor liden Brug Prof. Schmidt i sine lange Afhandlinger har for Skriften, kan jeg exempelvis henvise til "A. u. N." 1ste Aarg. No. 4 flg.

"udvalgte" her staar i en saadan Forbindelse, at det tydeligt betegner dem, som bliver salige (saaledes som Kristus bruger dette Ord i Matth. 24, 24. 31 o. fl. St.), saa afviser man det med den Slutning, at da maatte alle de i Efesus, til hvem Paulus skrev, blive salige. Paaviser vi, at det er Skriftens og især St. Pauli Talebrug at udsige om den hele Menighed, hvad der dog kun gjælder de sande Troende (f. Ex. 1 Kor. 1, 4. 5; Kol. 3, 4 o. m. a. St.), saa vil man ikke lade Pauli Sprogbrug gjælde paa dette Sted.[19] Paaviser vi, at der ogsaa staar Ordet "forudbestemte" (proorise), "der, brugt om Personer, stedse i Skriften betegner deres Udvælgelse til det evige Liv" (Gerhard), saa afviser man os med de samme Fornuftgrunde. Naar vi saa til Overflod minder om, at de gamle Lærere har forklaret dette Sted saaledes som vi, nemlig at Apostelen "taler her ei alene om Udvælgelsen til Kristi Naadesrige, men ogsaa om Udvælgelsen til det evige Liv og den himmelske Salighed, hvilket Texten i sin Helhed klarligen viser",[20] — da har man ingen Brug for de Gamle. At mange af vore Modstanderes Skriftfortolkning paa denne Maade bliver saare vaklende, er en Selvfølge. Vi har saaledes oplevet, at Prof. Schmidt først har negtet, at Ef. 1 handler om den egentlige Udvælgelse, saa atter igjen har erkjendt det, saa atter negtet det o s. v.

---

[19] Sml. Scrivers Sjæleskat I S. 539, aftrykt i Kktd. 1880 S. 137.

[20] Scriver I S. 531, Kktd. 1880 S. 120.

Af et Brev.

Kjære Ven i Herren!

Hjertelig Tak for deres Brev af 5te ds. (Jan.). Vistnok er det tunge og bitre Dage for Guds Kirkes Venner nuomstunder og mangen sorgfuld Stund ved Tanken paa, hvad vi har havt, og hvad der nu staar for Døren; men ved vi, at vi har Guds Ord med os, saa ved vi ogsaa, at ihvordan det end gaar, saa beholder vi Seier. End har jeg aldrig hørt, at Nogen kan give Gud altfor stor Ære; dog er det dette, som der nu i Grunden strides om, nemlig om vor Salighed virkelig ene og alene er Guds frie og ufortjente Naadegave, hvilket vi lærer, eller om der ikke "i en vis Forstand" skal gjøres en liden Indskrænkning, saa Mennesket selv kan faa dog i det Mindste lidt af sit Eget indimellem. . . .

Hvad nu Stridens Kjerne angaar, da har det aldrig været min Mening, at der mellem Schmidt og os har været Strid om "to uskyldige Læreformer". Det er sandt og ofte sagt, at der i Kirken i lang Tid har været to Læreformer angaaende Udvælgelsen, den ene Konkordieformelens, den anden Dogmatikernes med Stikordet intuitu fidei, og det er sandt, at disse to Læreformer har staaet i Fred ved hinandens Side. Men da Prof. Schmidt forkastede vor Lære, som Ord til andet er den 11te Artikel i Konkordieformelens, saa kunde han umuligt fastholde sine Angreb uden ved selv

at vige af fra Læren om Synden og altsaa om Naaden; thi det er disse Sandheder, hvorom der i denne Sag først og fremst spørges. Derfor har ogsaa Prof. Schmidt, som vi har paavist mange Gange, forladt sit tidligere Standpunkt, da han med os erkjendte og gjorde Alvor af den Sandhed, at Menneskets Vilje ved Synden er bleven ganske og aldeles og helt og holdent udygtig til det Gode og uvillig til det Gode, Kjød af Kjød, fiendsk mod Gud, og at dersom vi frelses, maa det blive Guds Gjerning alene. Nu gjøres der af Prof. Schmidt og de andre Ordførere en liden farlig Undtagelse under forskjellige Omsvøb og i "en vis Forstand".

At de ved sine Fornuftslutninger forvirrer Mange, undrer mig ikke. Det, som synes især at volde Vanskelighed, er (efter Deres Brev), at "naar Missouri lærer, det er Gud, som gjør Alt i Menneskets Omvendelse, saa følger deraf, at Mennesket Intet har at gjøre selv, og hvor skal man saa hen med alle de Formaninger, som der er i Skriften: omvender eder, og lignende? eller med andre Ord, hvis der læres, at Mennesket aldrig paa nogen Maade eller til nogen Tid kan vælge Andet end Fordærvelsens Vei, saa maa vel dette være kalvinsk, thi da var Mennesket uden Ansvar, og Gud Aarsag til Nogles Fortabelse".

Dette er en gammel Indvending, og den kan nok forvirre Mange. Dette er nemlig ganske den samme Fornuftens Forargelse, som St. Paulus advarer os mod i Rom. 9, 19. Apostelen havde netop strax foran (V. 15. 16) lært, at det kommer an paa Gud alene, at En bliver frelst: "det staar ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed". Saa kommer Fornuften, i V. 19, og siger: "Hvorfor dadler han os da, hvo haver modstaaet hans Vilje?" Eller med andre Ord: Dersom det er Gud, som gjør Alt, saa er jo vi uden Ansvar, vi kan

jo ikke hindre hans Vilje, og Gud har jo ikke Noget at klage over, thi vi kan jo Intet gjøre o. s. v. Denne Indvending afviser St. Paulus ganske skarpt med de Ord: "O Menneske, hvo er du, at du vil gaa i Rette med Gud?" Kommer det dertil, vil han sige, da har Skabningen ingen Ret ligeoverfor Skaberen og Ingenting at fordre. Og dog har Gud ikke dannet eller beredt noget Menneske til Fortabelse. Dersom de, som i nærværende Strid lader sig forføre af Fornuften, vilde lade sig lære af St. Paulus, saa vilde de finde, at vor Kirkes Bekjendelse har Ret, naar den forklarer disse Ting saaledes, som den gjør i den 11te Artikel i Konkordieformelen § 52 til Enden, hvori da ogsaa vor Lære om denne Sag er udtalt.[1]

Hvad det angaar, at vi lærer, at "det er Gud, som gjør Alt i et Menneskes Omvendelse", saa synes jeg, at de, som vil være Lutheranere, burde se efter, hvad der staar i 11te Artikel (sammesteds, "Grundig Forklaring") § 34 i Slutningen: "Derved bliver ogsaa alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Viljes Kræfter kuldkastet, efterdi Gud i sin Raadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse." Jeg synes, dette kunde være nok for dem, der vil vide, hvem der her er troe Lutheranere. Se ogsaa den Augsb. Konf. Art. 5.

Naar der indvendes, at Ansvaret bliver borte, naar Mennesket ikke kan gjøre Noget selv, saa svarer vi: Ansvaret bliver, saalænge der er en Lov og Fordring af Gud. St. Paulus i Rom. 8, 7 siger, at "Kjødets Sands er Fiendskab mod Gud, thi den er ikke Guds Lov underdanig, thi den kan

---

[1] Her vil vi bede Læserne se efter i Konkordiebogen og læse ikke alene § 52 (Lisb. Udg. S. 426), men ogsaa de følgende Paragrafer.—Ktd. Red.

ikke engang være det." Er da Ansvaret for Loven ophævet derved, at Mennesket ikke kan opfylde og lyde den? Staar der ikke alligevel skrevet, at "hver Mund skal tilstoppes, og al Verden blive skyldig for Guds Dom"? (Rom. 3, 19.)

Der kan ikke være Skyld, uden at der er Ansvar, og dog siger Paulus, at Mennesket ikke kan lyde Loven. Dernæst spørges der: Hvad skal alle disse Formaninger til om, at Mennesket skal omvende sig, naar der læres, at Mennesket aldrig paa nogen Maade eller til nogen Tid kan vælge Andet end Fordærvelsens Vei? Vi har svaret derpaa i vor Redegjørelse, 2den Afdeling, Sats 7.

Denne Indvending, som vi nu atter og atter faar høre af Prof. Schmidt, Past. Muus og andre Modstandere, er merkelig derved, at den er en Gjentagelse af de Angreb, der fra de Katholskes Side gjordes mod Luther. Erasmus har især i sit Skrift mod Luther vidtløftig opregnet en Mængde af Skriftens Formaninger og Opfordringer til at omvende sig og til at vælge det Gode o. s. v. Erasmus anfører da ogsaa 5 Mos. 30, 15. 19, hvor der bl. A. staar: "Jeg tager idag Himmelen og Jorden til Vidne mod eder, at jeg har forelagt dig Livet og Døden, Velsignelsen og Forbandelsen, at du maa udvælge Livet, paa det du maa leve, du og din Sæd." Derom siger han: "Hvad kan tydeligere siges? Gud viser, hvad der er godt og ondt. Han viser begges forskjellige Løn, Liv og Død. Valget overlader han Menneskets frie Vilje. Det vilde være latterligt, om man sagde til En: Vælg, naar det ikke stod i dennes Magt at bøie sig hid eller did, ligesom naar man til En, der stod stille paa et Veiskjel, vilde sige: Her ser du to Veie, gaa hvilken du vil, naar dog kun den ene Vei stod ham aaben." Og senere: "Her hører du atter et Ord om at forelægge, vælge, afvende, hvilket forgjæves vilde være sagt, naar Menneskets Vilje ingen Frihed havde til det Gode, men alene til det Onde" o. s. v.

Hertil svarer Luther: "Du siger: 'hvad kan tydeligere siges? Han lader det staa frit for Mennesket at vælge.' Derpaa er mit Svar: Hvad kunde dog her være tydeligere end eders Blindhed? Thi, kjære, sig, hvor overlader han det til Mennesket frit at vælge? Gjør han det ved det lille Ord 'udvælge'? Saa hører jeg da, at saasnart Moses befaler Noget eller siger: Vælg, saa sker det, saa kan vi ogsaa vælge det og gjøre det. Saa er atter den Hellig Aand ikke fornøden. Men efterdi du saa ofte kommer med det Samme og gjentager det, saa faar jeg ogsaa ofte anføre det Samme. Sig mig, dersom Mennesket formaar at vælge det Gode, hvor bliver der af din første Mening, som før er talt om, og som du ansaa for ret, nemlig at den frie Vilje ikke kan have Lyst til det Gode eller ville det Gode? Kan den frie Vilje nu antage og vælge det Gode, som den ikke vil og ikke har Lyst til?

"Men vi vil ogsaa se paa din Lignelse, som du giver os. Du siger saa: Vilde det ikke være til Spot og Daarskab, naar jeg saa En staa ved et Veiskjel og sagde til ham: du ser for dig to Veie, gaa hvilken du vil, naar der dog kun var en Vei aaben, og den anden var lukket? Ja, denne Lignelse er et Stykke af den Klogskab, som jeg ovenfor har talt om, som er af den daarlige, menneskelige Fornuft; den synes og vil ikke Andet tænke, end at Gud spotter Mennesket med disse umulige Bud. Vi siger derimod, at Gud dermed formaner og opvækker Mennesket til at erkjende sin Uformuenhed. Derfor staar alle Mennesker foran paa Veiskjellet, og der er kun en Vei aaben. Ja, der er ingen aaben,[2] men ved Loven vises der os, hvorledes den ene Vei,

[2] Loven aabner ingen Vei, men den standser os til at se og kjende de to Veie; den ene kan vi ikke gaa, den anden tør vi ikke gaa. Hvor skal vi hen? Saa lærer vi at spørge: Hvad skal jeg gjøre for at blive salig? Saa kommer Evangelium.

nemlig til det Gode, er umulig, naar Gud ikke giver sin Aand i vore Hjerter, og atter, hvor vid og bred og let den anden er, naar Gud lader os gaa, som vi gaar. . . . Derfor er Lovens Ord saaledes stillede, ikke for at vise os, at vor Vilje formaar Noget eller har nogen Kraft, men for ligesom ved Lyset at vise den blinde Fornuft, hvor blind den er, og hvor aldeles Intet vor Vilje formaar. Ved Loven kommer Syndens Erkjendelse, siger Paulus, Rom. 3. 20. Han siger ikke, at ved Loven bliver Synden udslettet og borttagen" o. s. v. (Dette er af Luthers Bog "om den fangne Vilje".)

En af de daarlige Slutninger, som vi i denne Strid ofte faar høre, er ogsaa den, at naar vi lærer, at Mennesket Intet kan medvirke til sin Omvendelse, saa behøver det heller ikke at gjøre Noget eller tage sig Noget for, men kan vente, indtil Gud omvender det o. s. v. Dette er at skræmme Folk ved at fordreie Stridspunktet. Der er ingen Strid om, hvad der før og i Omvendelsen maa ske eller foregaa hos et Menneske i dets Forstand og Vilje o. s. v. I dette Stykke lærer begge Parter det Samme, at et Menneske maa erkjende sin Synd, bedrøves over den, søge Frelse, annamme Evangeliet i Lydighed, bede o. s. v. Men Spørgsmaalet er: Hvem virker og udretter det i os, at vi gjør alt dette, som er nødvendigt til Omvendelse, og som sker i Omvendelsen? Vi siger, at det er Gud alene, som virker det, og at det uomvendte Menneske ikke kan virke med dertil. Og saa siger Guds Ord og vor Kirkes Bekjendelse (2den Artikel i Konkordieformelen). Men dette kan vor Modpart ikke gaa ind paa; thi da vilde de have tabt sin hele Sag. Dersom de vilde opgive al Synergisme, saa maatte de give os Ret i den hele Strid. Lad os gaa til Skriften. St. Paulus siger: "Gud er den, som virker i eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag" (Fil. 2, 13). Betyder dette,

at Mennesket Intet gjør, at Sjælens Evner er stille og uvirksomme som Stok og Sten? Nei — Ordene viser jo netop det Modsatte, de viser, at Mennesket baade vil Noget og udretter Noget. Men de viser tillige, at Gud er den, som virker baade det Første og det Sidste, baade at Mennesket vil (det Gode, som det vil), og at det udretter (det Gode, som det udretter), at det Altsammen altsaa skyldes Gud, som ogsaa derfor alene skal have Æren. Saaledes og i 2 Kor. 3, 5. Der siger St. Paulus: "Ikke at vi af os selv ere dygtige til at udtænke Noget som af os selv, men vor Dygtighed er af Gud." Der læres altsaa, baade at de Kristne har en Dygtighed, og tillige, at denne Dygtighed er ikke af dem selv, men at det er Gud, som har virket den. I begge disse anførte Steder tales der om gjenfødte Kristne, der dog ellers i Skriften kaldes Guds Medarbeidere. Hvor meget mere gjælder det nu ikke om de Uigjenfødte, at de ikke formaar Noget, hverken at borttage sin gjenstridige Modstand eller virke Noget, hverken Stort eller Lidet, med til sin Omvendelse! De kaldes jo i Skriften døde i Synden, og naar de ikke er gjenfødte, er de endnu kun fødte af Kjød og kan ikke bære nogensomhelst god Frugt, da de ikke selv er gode, saa som Frelseren siger i Matth. 7, 18.

Der er vistnok Mangt og Meget, som et Menneske gjør og maa gjøre og vil gjøre baade før og i Omvendelsen, mange Sindsbevægelser, som da foregaar; men efter Skriften er det Gud, som alene, uden vor Medvirken, virker alt dette i vor Forstand og Vilje. Saaledes er det indtil Gjenfødelsen; til denne kan vi ikke medvirke Noget. Derfor siges der om dem, som ved Troen annammer Kristus og bliver Guds Børn, at de er fødte ikke af Blod, ei heller af Kjøds Vilje, ei heller af Mands Vilje, men af Gud. Joh. 1, 13. Det, som er født af Kjød, det er Kjød. Derfor siger ogsaa vor Bekjendelse i 2den Artikel af Konkordieformelen

§ 31, at Mennesket før sin Omvendelse ikke har nogen Maade at virke Noget Godt paa i aandelige Ting.

Det er en gammel Kunst, som Synergisterne brugte i det 17de Aarhundrede, og som Past. Muus og de, som følger ham, nu bruger, at tale om en Kraft eller Evne, som Gud (efter deres Mening) giver ethvert Menneske til at omvende sig. Denne Kraft eller Evne skal da, vel at mærke, komme ind i ethvert Menneske, til hvem Guds Kald i Ordet kommer. Spørger vi efter Skriftbevis, saa faar vi et Fornuftbevis eller nogle Steder, der viser, at Gud vil, at Menneskene skal omvende sig. Saaledes anfører Past. Muus blandt Andet netop det samme Sted af 5te Mosebog, som ovenfor er omtalt. (Se Kirkeraadsforhandlinger i Minneapolis S. 42.) Nei, Skriftbevis for denne Paastand kan ikke føres; thi det er ikke Skriftens Lære, at der kommer en saadan Evne ind i ethvert Menneske, som hører Ordet, saa at det uigjenfødte Menneskes Vilje skulde blive fri til at vælge det Gode. Dette sker først netop i selve Gjenfødelsen. Skriften siger nemlig, at "saalænge den Stærke bevæbnet bevogter sit Palads (saalænge Mennesket er uigjenfødt og altsaa i Satans Magt), bliver det, han haver, med Fred — indtil den Stærkere (Jesus) kommer over ham" o. s. v. (Luk. 11, 21), og fri bliver En først, naar Sønnen faar frigjort ham (Joh. 8, 36), og at dette ikke sker med Alle, kan Enhver se, der læser hele Sammenhængen paa dette Sted, dersom han ikke vidste det af mange andre Steder. Det sker, naar nemlig Gud giver dem Omvendelse, og de "kommer til sig selv igjen af Djævelens Snare" o. s. v. 2 Tim. 2, 26.

Skriften lærer udtrykkelig, at der er Mange, hos hvem Guds Ord "ikke finder noget Rum". Hvad Slags Evner kommer der vel ind i disses Hjerter? Skriften lærer ogsaa, at Guds Ord er en Kraft, og hvor det kommer hen, der er

altsaa Guds Kraft tilstede, thi Evangeliet er en Guds Kraft til Saliggjørelse; men denne Kraft kan modstaaes og forhindres, saa at denne Guds Kraft ikke overvinder alle Hjerter, og de, som vedbliver i haardnakket Modstand, faar saa langtfra en Kraft eller Evne i sig, at de megetmere bliver værre, end de var før. De, som vil forklare os, hvorfor Guds Ord kan overvinde den Ene og ikke den Anden, de faar hente Forklaringen ud af sin Fornuft; thi Guds Ord forklarer os det ikke; men saa maa de ogsaa blive enten Kalvinister eller Synergister.

Blandt de Midler, som især Past. Muus har benyttet for at styrke sig selv og Andre i denne Fornuftlære, er, at han gjør det tvetydige Spørgsmaal, om da et Menneske ikke kan omvende sig, naar Gud med sit Ord kalder paa det. Se derom Kirketid. for 1884 No. 46 S. 727. Dertil kan nemlig svares baade Ja og Nei. Mennesket kan omvende sig, naar Gud omvender ham, og han kan ikke omvende sig, naar Gud ikke gjør det. Thi Gud omvender ikke Mennesket ved Tvang, men paa en saadan Maade, at det ogsaa med Sandhed kan siges, at Mennesket omvender sig og vil omvende sig, altsaa gjør det med Frihed og ikke tvungent; og dog er det Guds Gjerning alene, idet nemlig Gud i sin Langmodighed og Kjærlighed og Visdom styrer og leder vore Hjerter og Tanker og ved sit Ord virker paa os, oplyser vor Forstand og bøier vor Vilje. Det kan være oplysende her at mindes nogle gamle Psalmer, af hvilke den ene ofte misforstaaes og misbruges til Fordel for dette nye Paafund.

Det heder, som De ved (i No. 335 i vor Psb. sidste Vers): "Ak kunde du, du kunde, om du vilde, dog gribe ret Guds milde Hjerte fat." Der kan du høre, siger man, at vor Kirke synger, at Synderen kan omvende sig. Dertil svarer jeg: Nei, ikke saa hastig; der staar ikke det. Der

staar: Du kunde, dersom du vilde. Dette viser, at den, som ikke vil, han kan heller ikke. Det er Viljen, som maa forvandles, og dette er den Hellig Aands og ikke Synderens egen Gjerning (Dav. Ps. 51, 12; Ez. 11, 19). Derfor synger vi i den Psalme "O Jesu for din Pine", No. 370: "Jeg kunde mig ikke omvende, før du nu straffede mig." For Resten skulde jeg tro, at den lille Katekismes Ord i 3die Artikel og i 2den og 3die Bøn burde være nok for en Lutheraner. Da kommer Guds Rige til os, naar vor himmelske Fader giver os sin Hellig Aand, hvilken gjør det ved sin Naade, at vi baade tror Guds Ord og lever et helligt og gudeligt Levnet, og naar Gud forhindrer alle vore onde Raad og alle vore ugudelige Idrætter o. s. v.

At Pastor Muus og Prof. Schmidt med sine Theorier ogsaa maatte komme til det Resultat, at der er en Mellemtilstand mellem aandelig død og aandelig levende, mellem omvendt og ikke omvendt o. s. v., det er ikke saa forunderligt, om det end er sørgeligt at se Paastande, som er saa lige mod Guds Ord. At denne Paastand er ligesaa velkommen som farlig for mange Navnkristne, vil den vide, der har nogen Erfaring i aandelige Sjælstilstande.

I en Tale af Past. Muus under Kirkeraadsmødet i Minneapolis (se den trykte Protokol S. 29) heder det: "Past. Koren siger: 'Enten er En aandelig død eller levende, der er ikke Plads for nogen Mellemtilstand.' Jeg" (Muus) "siger, der er en Mellemtilstand. Naar En er under Guds Aands Paavirkning, er han hverken absolut død som en Hedning eller absolut levende. Naar vi skal klare den Sag, tror jeg, vi maa bruge vor menneskelige Fornuft og med den gaa til Guds Ord og med vor Fornuft se, hvad vi der finder ud."

Lad os nu se, hvad Guds Ord siger om denne Sag. I Luk. 11, 23 siger Frelseren: "Hvo som ikke er med mig,

er imod mig, og hvo som ikke sanker med mig, adspreder." Vi ser, at her siger Frelseren klart, at enten er det Første eller det Sidste Tilfælde med ethvert Menneske. Past. Muus kommer nu med sin Fornuft til Guds Ord for med sin Fornuft at se, hvad han der finder ud, og han finder da, at man ikke saa ligetil kan forstaa disse Ord, som de lyder, der maa være en Mellemtilstand; der maa altsaa være Nogle, som ikke er absolut med og heller ikke absolut mod.

I Joh. 3, 6 siger Frelseren: "Hvad som er født af Kjødet, er Kjød, og hvad som er født af Aanden, er Aand." Past. Muus kommer atter med sin Fornuft og finder, at der maa være en Mellemtilstand, at der maa være Nogle, som ikke er saa aldeles kjødelige, uagtet de dog heller ikke egentlig er fødte af Aanden. I Matth. 7, 13. 14 taler Frelseren om to Porte, en vid og en snever, og om to Veie, en bred og en trang. Vi lærer deraf, at ethvert Menneske maa være enten paa den ene eller den anden af disse Veie. Pastor Muus ved om endnu en Vei, som hverken er den brede eller den trange. Saaledes forklarer han sig det kirkelige Udtryk, at være paa Omvendelsens Vei.

St. Paulus taler om Dagens og Lysets Børn, og modsat disse sætter han Nattens og Mørkets Børn. Vi tror, at der er disse to Slags og ikke flere. Past. Muus slutter sig efter Fornuften til, at der maa være en Mellemtilstand. I den Børnelærdom, som nu for Tiden saa Mange bruger til et Skildt — men som de ofte har liden Brug for — har vi lært, at Menneskene her i Verden enten er i Syndestanden eller i Naadestanden, og vi tror, at det er saa. Past. Muus ved om en tredie Stand. Hvor ved han alt dette fra? Jo, netop deraf, at han kommer og bedømmer de klare Skriftord efter sin Fornuft i Stedet for at gjøre just det Modsatte og i Tilfælde af, at Fornuften dog vil gjøre sig vigtig, lægge den fornødne Kapsun paa den.

Og om Nogen vilde gjøre den Indvending, at der dog vises i Skriften, at ikke alle de Sjæle, der er uigjenfødte, er lige langt borte fra Guds Rige, og Nogle er bekymrede for sin Synd, Andre ikke o. s. v., da svarer vi dertil, at det er vist nok, at der er mange Grader indenfor Syndestanden og atter igjen mange indenfor Naadestanden, men det er ikke her Spørgsmaalet. Det er nemlig saa, at uagtet den indbyrdes Gradsforskjel mellem de uigjenfødte Mennesker, saa har de dog alle et fælles Slægtsmærke og er alle i den ene, store Syndestand — de er "af Kjød" og kjødelige, de er mod den sande Gud. Og uagtet al indbyrdes Gradsforskjel, saa har dog Alle, der er gjenfødte, et fælles Slægtsmærke, de er alle i den ene og samme Naadestand — de er fødte af Aanden, og Kristus bor i dem formedelst Troen. Skriften lærer nemlig ikke nogen Mellemtilstand, uagtet Past. Muus's Fornuft lærer en saadan og maa lære den, dersom han skal kunne angribe vor Lære.

De ved, at denne Strid begyndte dermed, at Prof. Schmidt beskyldte Missourierne, der fører den samme Lære som vi, for falsk, sjælefordærvende Lære, Kryptokalvinisme o. s. v. Prof. Stub holdt, kort efterat Striden brød ud, et Foredrag over de to Læreformer, som før er omtalte som brugte i Kirken, og fremsatte da tillige sin Lære. I Anledning af dette Foredrag gav Prof. Schmidt følgende mærkelige Erklæring: "Tør jeg end ikke sige, at Forskjellen mellem hans (Stubs) Fremstilling af Udvælgelseslæren og min er ganske liden og ubetydelig, saa kan jeg dog paastaa med temmelig Bestemthed, at jeg ikke har rettet mine Angreb for falsk og sjælefordærvende Lære paa en saa maadeholden og forholdsvis uskyldig Fremstilling af den fra min egen afvigende saakaldte Læreform." (Se Schmidts Bog om Naadevalgsstriden, 2det Foredrag 1ste Side.) Nu vil enhver kyndig Iagttager vide, at Prof. Stubs og vores

Alles Lære er den samme nu som dengang, og Missourierne selv oversatte og optog i sit theologiske Tidsskrift Stubs Foredrag, hvori der udtrykkelig siges, at den der fremsatte Lære "er i alt Væsentligt den samme, som Dr. Walther har ført og fører".

Vi synes, at dette burde have bevæget Prof. Schmidt til at standse med sin Strid og ikke bringe al denne Ulykke og Elendighed over Guds Menigheder; men han havde da maatte indrømme, at han uden Nødvendighed havde ringet med Stormklokken. Missourierne skulde straffes. Det lykkedes nu rigtignok ikke. De er ligesaa enige nu som før. Den tyske Wisconsinsynode havde Prof. Schmidt dernæst Haab om. Nei, de gjorde ogsaa kort Proces og holdt med Missouri. Saa var det den tyske Minnesotasynode. Om den fortalte Prof. Schmidt ("Naadevalgstriden" S. XIII), at den saagodtsom enstemmig var mod Missouri. Det viste sig imidlertid, at den var nogetnær enstemmig mod Schmidt. Da nu saagodtsom alle de tyske Lutheranere, som Schmidt før havde anerkjendt for rette Lutheranere (Ohiosynoden alene undtagen), ikke vilde have Noget med Schmidt at gjøre, saa gjaldt det nu de Norske. De skulde gaa med ham, om saa Alt skulde gaa tilgrunde.

Hvorledes nu hans personlige Stilling fra Begyndelsen af har været til den hele Sag, det skal jeg ikke indlade mig paa. Nu tror jeg, at han har ræsonneret sig saa fast ind i sine Theorier, at det vil være saare vanskeligt for ham at komme tilbage. Han angriber nu, hvad han før har forsvaret, og forsvarer nu, hvad han før har angrebet. Saaledes som det da pleier at gaa i en Lærestrid, naar Sandheden angribes, og den ene efter den anden af Angribernes Grunde tages fra ham, at han tilsidst kommer længere og fastere ind i sin Vildfarelse, saa at den lidt efter lidt bliver aabenbar, saaledes er det gaaet med Prof. Schmidt og med

Past. Muus, der nu er bleven Anfører for Partiet. Hvorledes Stillingen nu er, har jeg udførlig paapeget i en Del Artikler i Kirketidenden No. 31 og følgende Nummere i sidste Aargang, en Fremstilling, som jeg desværre endnu ikke har faaet Tid til at slutte. Til disse Artikler vil jeg henvise Dem. Jeg har deri forklaret mit Syn paa Sagen, efter hvilket den schmidtske Bevægelse er et Affald fra de gamle Grundsætninger, som den norske Synode før har forsvaret, og som har givet den den Enhed og den Indflydelse, som den før har havt, fordi disse Grundsandheder var den lutherske Kirkes og den kristelige Læres to Hovedprinciper, først det lutherske Skriftprincip og dernæst Retfærdiggjørelsen af Naade for Kristi Skyld ved Troen alene.

Jeg tror, at den største Del af dem, der følger Muus og Schmidt, ikke skjønner Sagen, og altsaa heller ikke ser, hvad det her gjælder, skjønt Flere og Flere faar Øinene op. For Resten er jo Menneskene af Naturen Pelagianere eller i det mindste Synergister, saa det er intet Under, at de faar Tilhængere. De faar ogsaa al Verdens Bifald. . . .

Katholsk og luthersk Skriftfortolkning.

Ved den sidste Prestekonference i Zumbrota blev der fra den Side, der ledes af Past. Muus, fremsat og forsvaret følgende Erklæring i Anledning af Stedet Matth. 25, 34 flg.

"Frelseren angiver paa dette Sted Menneskenes Forhold som Grund til, at de sættes ind i det evige Liv."

Da vi tilstedeværende "Missouriere" ikke kunde gaa ind paa denne efter vor Overbevisning ganske urigtige og farlige Bibelforklaring, saa blev der sagt, at vi negtede et klart Guds Ord.

De Bevisgrunde, som vi anførte, blev afviste med den Paastand, at da der staar "thi", og dette er et Ord, som angiver Aarsagen, saa er dermed den Sag afgjort.

Forgjæves paapegede vi Sammenhængen i det hele Sted. Forgjæves paaviste vi den forskjellige Brug af Ordet "thi" i det nye Testament, at det nemlig ikke altid angiver Aarsagen til det Foregaaende. Det hjalp ikke.

Vi vidste vel, at Katholikerne forstaar dette Sted saaledes, som vor Modpart gjør i den anførte Sats. Men vi vidste ogsaa, at denne Sats baade efter Indhold og Form er ganske tvært imod mange Steder i Skriften og er forkastet af de lutherske Lærere som papistisk Kjætteri. Vi sagde ogsaa dette, men til ingen Nytte.

Nogen Adgang til at bevise, at den lutherske Kirkes Lærere altid har forklaret Stedet saaledes som vi, havde vi

ikke der paa Stedet. Vi har derfor nu samlet en Del Vidnesbyrd derom, som vi her aftrykker. Det er bedrøveligt, at vi ligeoverfor vor egen Synodes Medlemmer skal maatte gjentage disse Ting, som vore gamle Lærere saa enstemmigt har fremført mod Katholikernes daarlige Skriftfortolkning.

Joh. Gerhard siger (imod Papisternes Argumenter for, at gode Gjerninger er nødvendige til Salighed): (Bellarmin[1] anfører) Matth. 25, 34 flg.: 'Kommer hid, I min Faders Velsignede! Arver det Rige, som eder er beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt. Thi jeg var hungrig, og I gav mig at æde' o. s. v. — hvor (siger Bellarmin) den tilføiede Grund klarlig viser, at gode Gjerninger paa en vis Maade er Aarsag til den evige Salighed.

"Vi svarer: 1. At det evige Liv gives de Udvalgte ikke som de gode Gjerningers Fortjeneste, det vises paa dette Sted aabenbart. Thi for det Første kaldes de velsignede, nemlig i hin velsignede Sæd, i Kristo greben ved Troen, men ikke velsignende sig selv i sine Gjerninger og stolende paa dem. Gal. 3, 8: 'Men da Skriften forudsaa, at Gud vilde retfærdiggjøre Hedningerne ved Troen, forjættede den Abraham forud: I dig skulle alle Folkeslag velsignes. V. 9. Saa blive da de, som holde sig til Troen, velsignede med den troende Abraham.' Dernæst gives det evige Liv dem som Arv, altsaa ikke som Fortjeneste: arver et Fædrenegode, der skal gives eder som Børn efter den sønlige Udkaarelses Ret; saasom jo Sønnekaaret tilfalder dem ved Troen, saa ogsaa Himmeriges Arvedel. Gal. 3, 26: 'I ere jo Alle Guds Børn ved Troen paa Kristus Jesus.'

---

[1] Jesuit, Kardinal, f. 1542, d. 1621, den berømteste Forsvarer af den katholske Kirkelære, saaledes som denne i Forhærdelse mod Reformationen blev fastslaaet af det tridentinske Kirkemøde.

Rom. 8, 17: 'Men dersom vi ere Børn, ere vi ogsaa Arvinger.'

"Dernæst siges dette Rige at være beredt de Udvalgte, fra Verdens Grundvold blev lagt, nemlig 'fordi de er udvalgte i Kristo, før Verdens Grundvold blev lagt' (Ef. 1, 4), 'førend de havde gjort noget Godt eller Ondt' (Rom. 9, 11). Hvorledes kunde de da fortjene det ved sine Gjerninger? Denne Veredelse af Riget er intet Andet end Menneskenes Forudbestemmelse til det evige Liv. Men nu er hin Veredelse ikke skeet formedelst Gjerninger, saa som vi paa sit Sted har paavist. Altsaa kommer heller ikke selve Besiddelsen formedelst Gjerninger.

"Endelig forundrer de Udvalgte sig over hans umaadelige Gavmildhed, som uddeler Lønnen, og giver derved tilkjende, at de af et enfoldigt Hjerte, men ikke af Hensyn til Løn har gjort vel, og at de ikke erkjender sine Gjerninger værdige et saa stort Vederlag. Gloss. ord. til dette Sted: 'de siger dette, ikke idet de tviler om Herrens Ord, men enten forbausede over Kongens Majestæts Storhed, eller fordi enhver god Gjerning, som de har gjort, synes dem ringe.' Havde de nemlig i dette Liv troet, at deres Gjerninger var efter Værdighed fortjente til det evige Liv, og havde de gjort dem med det Maal og Hensigt at fortjene Himmelen, da vilde de slet ikke brudt ud i denne Forundring. Naar Udfaldet svarer til Hensigten, saa kommer det jo ikke mod Forventning.

"Hidhen hører, hvad Troens Analogi lærer, at 'det evige Liv er en Naadegave' (Rom. 6, 23). 'Af Naade ere vi frelste, ikke af Gjerninger, for at ikke Nogen skal rose sig' (Ef. 2, 9). Vi tilføier det udmærkede Sted af 2 Tim. 1, 16. 17. 18, hvor Apostelen beder saaledes: 'Herren give Onesifori Hus Barmhjertighed! Thi han har ofte vederkvæget mig' (da jeg hungrede, gav han mig at æde, da jeg

tørstede, gav han mig at drikke o. s. v.) 'og ikke skammet sig ved mine Lænker' (jeg var i Fængsel, og han kom til mig) . . . 'Herren give ham at finde Barmhjertighed hos Herren paa hin Dag! Og hvor meget han tjente mig i Efesus, ved du bedst' . . .

"2. Disse Ting anføres altsaa af Kristus ikke som virkende Aarsager til det evige Liv, men som Vidner og Frugter, ved hvilke de Fromme har lagt for Dagen, at de hører til de Udvalgtes og sande Troendes Tal. Aarsagen til det evige Liv havde Kristus allerede nævnt, nemlig Guds uforskyldte Barmhjertighed, da han udvalgte os i Kristo og antog os til Børn, og han fremsætter derfor de utvilsomme Kjendetegn paa hin Udvælgelse og hint Barnekaar, nemlig Kjærlighedens Gjerninger, ved hvilke den sande Tro er virksom (Gal 5, 6). Hin Dom holdes synligt og offentligt i Engles og Menneskers høitidelige Nærværelse, men Troen paa Kristus er skjult og kan ikke sees uden i Gjerninger; disse fremdrages derfor som ufeilbare Vidner, der godtgjør Troens Retfærdighed. Euthymius siger til dette Sted: 'Han taler alene om Kjærligheden, ikke fordi enten de Retfærdiges øvrige gode Gjerninger eller Syndernes øvrige Forsømmelser skal lades uden Prøve og Undersøgelse, men idet han vil bekræfte, at han allermest fordrer Kjærlighed og søger denne fremfor alle andre (Dyder) som den, der er mest fornøden for de Kristne; thi enhver Kristens Mærke, hvorpaa han kan kjendes, er Kjærlighed; men dennes bedste Del er Kjærligheden til de Fattige og Barmhjertighed mod Næsten.'

"3. Heraf fremgaar det, at Partikelen 'thi' paa dette Sted ikke er kausal, men ratiocinativ,[2] og at ved den be-

[2] Disse fremmede Udtryk kan ikke gjengives paa Norsk uden ved en Omskrivning. Meningen er, at Ordet "thi" paa dette Sted ikke betegner Aarsagen til, at det sker, som er nævnt i det Foregaaende, men forklarer, hvoraf det kan sluttes.

tegnes ikke Aarsagen til det evige Liv, men deres Beskaffenhed, som skal kaldes ind til Himmerige, paa samme Maade som Partikelen bruges i mange andre Skriftsteder; især er her at henvise til 1 Joh. 3, 14: 'Vi vide, at vi ere gangne over fra Døden til Livet; thi (græsk: hoti) vi elske Brødrene'; hvor Kjærligheden sættes som Kjendetegn paa det, der følger: den salige Overførelse fra Døden til Livet, som skal aabenbares paa den yderste Dag.

"4. Bellarmin indvender: 'Man bør ikke lade Herrens udtrykkelige Ord fare og andetstedsfra hente frem andre Ord, som han selv ikke har sagt, og som er tvilsomme.[3] Thi at gode Gjerninger er nødvendigt forbundne med den sande Tro og er dens ufeilbarlige Mærker, det siger Herren ikke paa dette Sted, hvor han ikke engang nævner Troen, og Sagen selv er tvilsom;[3] men at Himmerige skjænkes formedelst gode Gjerninger, det vidner Skriften paa dette Sted med klare Ord.'

"Vi svarer: Omendskjønt Troen ikke paa dette Sted omtales med klare Ord og udtrykkeligt (explicite) (af den før angivne Aarsag, at hin synlige Domshandling skal føres efter de udvortes Gjerninger som Vidnesbyrd om den indvortes og i Hjertet skjulte Tro), saa omtales den dog i Grunden (implicite), og at Salighed og evigt Liv tilskrives den alene, med Udelukkelse af Gjerningernes Fortjeneste, har vi klart paavist. At Himmerige gives formedelst Gjerninger, vilde da først kunne bevises af dette Sted, naar det blev bevist, at Partikelen 'thi' overalt er kausal.

"5. (Bellarmin) indvender (lib. 5. de justif. c. 3.), 'at Partikelen 'thi' i det andet Led er kausal, da de onde Gjerninger har fortjent Fordømmelsen, og at der da ikke er Andet for, end at den ogsaa i det første Led er kausal'.

---

[3] Paa Latin: in quæstione posita.

"Vi svarer: Nei — i det andet Led er den ligeledes ratiocinativ og henvisende. Thi Kristus sætter overalt Vantroen som den egentlige umiddelbare, nærmeste og tilstrækkelige Aarsag til Fordømmelsen (Joh. 3, 16. 38; Mark. 16, 16); men da nu denne Vantro er skjult i Hjertet, fremdrages derfor de onde Gjerninger, især Ubarmhjertighed mod Næsten, som hin skjulte Vantroes Frugter og Vidnesbyrd, 1 Joh. 3, 17: 'Men den, som har Verdens Gods og ser sin Broder lide Mangel og lukker sit Hjerte for ham, hvorledes bliver Guds Kjærlighed i ham?' V. 14: 'Vi vide, at vi ere overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene. Hvo som ikke elsker sin Broder, bliver i Døden.' Dertil kommer, at de gode Gjerningers Forhold til Saligheden er forskjelligt fra de onde Gjerningers Forhold til Fordømmelsen. Thi Kristus siger ikke, at hin evige Ild er af Gud beredt de fordømte Mennesker, ligesom han havde sagt, at Riget var beredt de udvalgte og velsignede, forat ikke Menneskenes Fordømmelse skal tilskrives Gud saaledes som deres Frelse, men forat vi skal vide, at Gud ikke har skabt Nogen til Fortabelse, men at Menneskene af sig selv og ved sine Synder gjør sig delagtige i og skyldige til det, som især og fornemmelig var beredt Djævelen og hans Engle; og han sagde ikke ovenfor, at det Rige, til hvilket de Retfærdige kaldes, er beredt de gode Engle, ligesom han her siger, at Ilden er beredt Djævelen og de onde Engle, forat vi ikke paa samme Maade skal tænke, at Menneskene fortjener de gode Engles Lod, ligesom de fortjener de onde Engles. At de Retfærdiges Frelse skyldes den guddommelige Godhed, det gav han tilkjende, idet han siger, at Riget er dem beredt, fra Verdens Grundvold blev lagt; at de Uretfærdiges Fordømmelse maa føres tilbage til den menneskelige Fordærvelse, det gav han tilkjende, idet han siger, at Ilden er beredt ikke dem, men Djævelen." (Gerhards Loc. XVII. de bon. oper. § 58. Berl. IV p. 31)

Brochmand, der ogsaa forsvarer dette Sted mod Papisternes Udlæggelse, slutter sin Forklaring deraf med disse Ord: "Den Skandse, som Modstanderne søger i Aarsagsordet 'thi' nedkastes lettelig; thi at ved disse Ord ikke altid betegnes en Aarsag, viser klarlig en Sammenligning med Stederne Matth 1, 21. 22; 27, 35; Joh. 9, 39; 12, 37. 38." (Syst. II. pag. 225 b.)

Sal. Glassius: "Om Aarsagskonjunktionerne Can. 17: Aarsagskonjunktionen 'fordi', 'thi' er ikke altid aitiologisk, men ofte syllogistisk, d. e. den betegner ikke altid Sagens Aarsag, men Grunden til, at der sluttes saaledes (rationem conclusionis)." Som Exempler af det nye Testament anfører og forklarer Glassius Matth. 16, 2: "Naar det er blevet Aften, sige I: det bliver en skjøn Dag, thi Himlen er rød." . . . Joh. 8, 44: "Han blev ikke bestaaende i Sandheden, thi Sandhed er ikke i ham." Det Sidste er ikke Aarsagen, men Virkningen af det Første. . . . Joh. 10, 26: 'Men I tro ikke, thi I ere ikke af mine Faar.' At være af Kristi Faar er ikke Aarsagen til Troen, men Virkningen (Joh. 1, 12. 13). . . . 1 Kor. 10, 5: 'Men Gud havde ikke Behag i de fleste af dem, thi de bleve nedslagne i Ørken.' . . . 1 Joh. 3, 14: 'Vi vide; at vi ere overgangne fra Døden til Livet, thi vi elske Brødrene.' . . .

"Anmærkning: Vi maa her kortelig undersøge, hvad Papisterne kun slet forstaar og forklarer, Matth. 25, 34: 'Kommer hid, I min Faders Velsignede . . . thi jeg var hungrig, og I gave mig at æde' o. s. v. Ikke Frelsens Aarsag, men de udvalgte Troendes Bevis og Vidnesbyrd antydes ved dette Ord, saaledes som de rettroende Lærere udførlig har bevist. De Gjerninger, som Kristus skal nævne, er ikke poietika, men semantika[4] med Hensyn til Troen

[4] D. e. angiver ikke den virkende Aarsag, men Tegnene.

og dens Maal, det evige Liv, hvad saa ogsaa Bellarmin paa det anførte Sted fremfører til det Modsatte. Han anfører ogsaa Matth. 25, 21. 23 for at vise, at Ordet 'fordi' er kausalt. Men i den græske Kilde staar det ikke." (Philol. Sacra p. 1117 sq.)

Pfeiffer giver den samme Regel og den samme Forklaring af Partikelen "thi" og af dette Sted i sin Thesaurus hermeneut. S. 338.

Quenstedt: "Matth. 25, 35: 'Thi jeg var hungrig, og I gave mig' o. s. v. Der vises ikke her Aarsagen til, at Himmerige var beredt eller skjænket (thi Partikelen 'thi' er her ikke kausal, men rational, og betegner ikke Sagens Aarsag, men Tankesammenhængen af det Sagte [nexus argumenti]). Der beskrives alene Subjektet, hvem de er, til hvem Kristus vil skjænke Himmerige, som af Guds blotte Naade er beredt før al Tid. Kristus fører ikke Beviset fra Salighedens Aarsag, men fra de Troendes Kjendetegn. Riget siges at være dem beredt, ikke af dem selv ved gode Gjerninger, men af Gud Fader, fordi det er beredt fra Verdens Begyndelse, d. e. førend de havde gjort noget Godt eller Ondt. Beredt, siger han, er Riget for eder, ikke erhvervet ved eders Gjerninger. Riget kaldes der en Arv. Altsaa kommer det ikke formedelst Gjerninger." (Theol. did-pol. III. p. 29 b.)

Den Samme: "Her passer ikke som Bevis det Ord af Kristus, som pleier at anføres af Matth. 25, 34: 'Kommer, arver, thi jeg var hungrig' o. s. v. Thi ligesom den første Del deraf beskriver dem, som skal opnaa Frelse og Besiddelse af det himmelske Rige, nemlig de, som beviser sin Tro ved Gjerninger og bespiser, skjænker, klæder, besøger Kristus, paa hvem de tror, i hans Lemmer og gjør andre Kjærligheds og Barmhjertigheds Gjerninger, men ingenlunde beviser, at hine Kjærlighedsgjerninger mod Kristi Lemmer

er nogensomhelst Slags Aarsag, Middel eller Maade til at opnaa Besiddelsen af den evige Salighed: — saaledes beskriver den anden Del dem, som skal fordømmes, nemlig de, som ikke har gjort Barmhjertigheds Gjerninger mod Kristi Lemmer. Hvilken Undladelse og Forsømmelse af det Gode, som var nødvendigt af Skyldighed og efter Guds Bud, omendskjønt det forhindrer fra at indgaa i Himmerige og fordømmer, dog ingenlunde berettiger til en Slutning til det Modsatte: at Udøvelsen af hine Gjerninger opnaar det evige Liv og fører ind i dette. Dersom Nogen vil indvende, at Partikelen 'thi' betegner Aarsagen og Midlet til Opnaaelsen, saa svarer vi: Denne Partikel tages ikke altid aitiologisk og betegner ikke altid Sagens Aarsag, men er ikke sjelden alene syllogistisk og indfører Grunden til en Slutning eller Dom, hentet ikke af Aarsagen, men enten af Virkningen eller af en Omstændighed eller af et Mærke, saasom Matth. 16, 2: 'det bliver en skjøn Dag, thi Himlen er rød.' Modstanderne har altsaa at bevise, at 'thi' paa dette Sted hos Matthæus fordrer en anden Betydning end den metonymiske, Tegnet i Stedet for det Betegnede." (Theol. did-pol. IV. p. 335 a. b.)

Den Samme: "Bellarmin indvender, at nogle Steder i Skriften paa den Maade vidner, at det evige Liv skjænkes de gode Gjerninger, at de sætter selve Grunden (rationem) til, at det evige Liv gives, i Gjerningerne, saasom Matth. 25, 34."

Efter at have gjentaget væsentlig den samme Forklaring af Stedet, som vi ovenfor har fundet hos Gerhard, siger derpaa Quenstedt: "Partiklerne 'thi', 'fordi', 'derfor' kaldes vel i Almindelighed Aarsagspartikler, men betegner ikke altid Aarsagen til Tingen, men til Udsagnet, og angiver undertiden ogsaa blot Konsekventsen eller Ordenen, ikke Virkningen, saasom Joh. 8, 44; Luk. 7, 47; 1 Joh. 3, 14."

Han anfører ogsaa som Exempel Matth. 26, 73: "Sandelig, du er ogsaa en af dem; thi ogsaa dit Maal røber dig", og siger: "Dialekten var dog ikke Aarsag til, at Petrus var en Galilæer, men alene et Kjendetegn derpaa, en Aarsag til, at han blev kjendt for det, han var, men ikke til, at han var det." (Sammesteds S. 346 a og b.)

Paa samme Maade forklarer Hollaz Stedet. Han siger: "Partikelen 'thi' er ikke kausal paa dette Sted, men syllogistisk . . ., som om jeg vilde slutte saa: Der maa være Ild i dette Hus, thi der opstiger Røg af det." (Ex. th. acr. p. 613.)

Sml. ogsaa Hafenreffer loc. theol. p. 575.

Ligeledes Aeg. Hunnius i sin Kommentar til Matthæus S. 1498 flg. Han siger: "Ordet 'thi' betegner ikke Aarsagen, formedelst hvilken den frydefulde Frelsens og Salighedens Dom skal befri de Retfærdige."

Ligesaa Balt. Meisner i Philos. sobr. II. p. 468–71.

Sml. endelig Winers Bemærkninger om Oprindelsen og Brugen af det græske Ord gar (thi) i hans Grammatik, Udg. af 1844, S. 524 flg.

Imod alle disse Læreres Sprogkundskab og Indsigt i den hellige Skrift sætter man nu den gamle papistiske Paastand: thi er thi, og det er en Aarsagspartikel. Og til den Høide er Partisindet nu kommet, at en hel Del af vore yngre Prester gaar med endogsaa i denne Uforstand og Mistydning af Guds Ord.

Mødet i Red Wing, Minn.

I.

Fra det private Møde, som en Del af vore Præster nylig holdt i Red Wing, er der offentliggjort en Del af Forhandlingerne. Det er mange Slags Betragtninger, dette sørgelige Møde giver Anledning til. Jeg skal her holde mig til det, som for mig er det Vigtigste, nemlig hvad der siges om Læren. Det hedder da:

"'Redegjørelse' indeholder falsk og sjæleforda̧rvende Lære, f. Ex. i III, Punkt 15 og 21 (Forkastelsessatserne). Den Lære, at et Menneskes Omvendelse og Salighed da, naar det paavirkes af Guds Naade, ikke i nogensomhelst Forstand afhænger af Mennesket, er falsk og sjæleforda̧rvende."

Skjønt nu vor Lære, nemlig med Hensyn til III, 15, er udførlig forklaret af Professorerne Stub og Ylvisaker i deres Svar paa den mod dem reiste Anklage (trykt i Kirketid. No. 47 d. A.), saa tror jeg dog, at Omstændighederne gjør det ønskeligt, at der gjøres opmærksom paa nogle Punkter, som er vel skikkede til at lede til en ret Bedømmelse af Parternes Stilling i denne Strid. Man vil da faa se, paa hvad Grund den Afgjørelse er bygget, som de Præster i Red Wing er komne til, nemlig at en Splittelse nu er nødvendig.

Vi har i "Redegjørelse" III, 15, sagt Følgende:

"Aarsag til Naadevalget er alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste, og der er ikke hos os nogen Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv."

Dette er ikke vore Ord, men Konkordieformelens. Dem vil ogsaa vor Modpart underskrive.

Men dersom vi nu mener det, som vi her siger, at der "er ikke hos os nogen Aarsag til Naadevalget, saa følger det vel af sig selv, at vi maa forkaste enhver Lære, der siger, at der hos os er en Aarsag dertil. Dette er da ogsaa Indholdet af vor Forkastelsessats i III, 15, og dog finder vor Modpart, at denne er falsk og sjæleforbærvende!

Dog — urimeligt som det er af vor Modpart at forkaste vor Modsats, naar de antager vor Sats, saa er det endnu urimeligere i dette Tilfælde, da de i sin egen "Bekjendelse" lære det Samme, som de her fordømmer hos os som falsk og sjæleforbærvende. For at Læseren saa meget bedre kan sammenligne, skal jeg her aftrykke vor angrebne Forkastelsessats ved Siden af Modpartens egen Bekjendelse angaaende dette Punkt. Det heder nemlig i

"Bekjendelse" A. c:

"Med lydelig Røst bekjender vi, at vi lærer, at Gud ikke har fundet noget Godt i det Menneske, som skulde udvælges til det evige Liv, at han ikke har taget Hensyn hverken til gode Gjerninger, ei heller til den frie Viljes Brug, ja, hvad mere er, ikke engang til Troen selv saaledes, at han enten bevæget ved disse eller for-

"Redegjørelse" III, 15:

"Vi forkaster den synergistiske Lære, at Gud er bleven 'bestemt af' eller har 'taget Hensyn til' eller har 'rettet sig efter' Menneskets 'Forhold'. Thi et Menneskes (gode) Forhold betegner Noget, som Mennesket 'gjør eller lader', eller en Lovens Gjerning, og naar der tales om Udvælgelse til Salighed og Opnaaelse af Salighed,

medelst dem har udvalgt nogle. Men vi siger, at det er ene og alene Kristi Fortjeneste, hvis Værdighed Gud har taget Hensyn til, og at han af idel Naade har fattet Udvælgelsens Beslutning.[1]

da bekjender vi, at 'dertil duer vore bedste Gjerninger slet Intet'. Naar derimod Talen er om Fordømmelse, da bekjender vi, at Menneskets onde Forhold er Aarsagen dertil."

Den, som opmærksomt læser begge disse Stykker, vil finde, at baade "Bekjendelse" og "Redegjørelse" her siger, at der ikke hos os er nogen Aarsag, som Gud i Udvælgelsen har taget Hensyn til eller er bleven bestemt og bevæget af.

Det ligger jo nær at tænke, at Gud vel hos nogle Mennesker maa have fundet disse Fortrin, som han da maa have taget Hensyn til saaledes, at han ved Udvælgelsen rettede sig derefter eller blev bevæget derved. Vor Fornuft vil synes, at dette er rimeligt. Men baade "Bekjendelse" og "Redegjørelse" afviser og forkaster denne Tanke som urigtig.

Skulde der være Noget, som Gud kunde være bleven bestemt eller bevæget ved, saa at han desformedelst udvalgte et Menneske — saa maatte det jo være noget Godt. Derfor siger "Bekjendelse" først i Almindelighed og "med lydelig Røst", at "Gud ikke har fundet noget Godt i det Menneske, som skulde udvælges til det evige Liv". Dernæst opregner "Bekjendelse" enkeltvis de forskjellige Ting, som man kunde fristes til at tænke, at Gud var bleven bevæget af, men som "Bekjendelse" siger, at "Gud ikke har taget Hensyn til", "saaledes at han enten bevæget ved disse eller formedelst dem har udvalgt Nogle". Disse Ting er: gode Gjerninger, den frie Viljes Brug og Troen selv.

Netop dette samme siger vor "Redegjørelse", kun at vi har samlet disse Ting i det ene Ord "Menneskets Forhold".

---

[1] Disse Ord er Johan Gerhards, men saavel "Bekjendelse" som "Redegjørelse" har gjort dem til sine.

Derfor har vi ogsaa udtrykkelig tilføiet, at et "Menneskes (gode) Forhold betegner Noget, som Mennesket gjør eller lader, eller en Lovens Gjerning". Saadant Forhold siger vi, at Gud ikke er bleven "bestemt af" eller har "taget Hensyn til" eller har "rettet sig efter".

Her siges altsaa ganske det Samme som i vor Modparts "Bekjendelse". Thi et Menneskes "Forhold" er netop, hvad Mennesket gjør eller lader, den Maade, paa hvilken det opfører sig og bærer sig ad, baade aandeligt og legemligt. Der er heller ikke Noget, som kan kaldes Menneskets (gode) Forhold, uden at det hører med til de Ting, som "Bekjendelse" opregner, og altsaa er en "god Gjerning" eller en "Brug af den frie Villie" eller "Troen selv", der jo ogsaa er en aandelig Gjerning.

Hensigten med og Indholdet af vor Forkastelsessats er, som ovenfor vist, at erklære for urigtigt Alt, hvad der strider mod Satsen selv. I dette Tilfælde erklærer vi det altsaa for urigtigt, om Nogen lærer, at der i os skulde være en Aarsag, som havde bevæget Gud til Udvælgelsen. Derfor har vi ogsaa tilføiet de Ord om, at der dog, naar Talen er om Fordømmelse, er en Aarsag i Mennesket, nemlig dets (onde) Forhold.

Da nu "Bekjendelse" uimodsigeligt lærer netop det Samme som vi i vor Forkastelsessats III, 15, saa kan de Præster, der var samlede i Red Wing, ikke dømme vor Lære i dette Punkt for falsk uden med det Samme at fordømme sin egen "Bekjendelse".

For dog at kunne dømme vor Lære i nævnte Sats har da Enkelte benyttet sig af en Fremgangsmaade, som jeg ikke ved, at jeg nogensinde har set Magen til.

Vi har, som man har seet, udtrykkelig i selve Forkastelsessatsen erklæret: "Et Menneskes (gode) Forhold betegner Noget, som Mennesket 'gjør eller lader', eller en Lovens

Gjerning". En af Ordførerne i Red Wing har, til Trods for dette, tilladt sig at erklære: ."Ved 'Menneskets Forhold' . . . forstaaes her" (nemlig i vor Sats) "ikke Menneskets Forhold ('Gjøren eller Laden') ligeoverfor Loven." (Ktd. No. 47, Side 733.)

Medens vi altsaa siger, at vi med "Forhold" mener "Gjøren og Laden", eller en Lovens Gjerning, saa siger han: Nei, det mener I ikke.

Her synes det da, at al Forhandling maa ophøre. Det er dog vel vor Sag at sige, hvad vi mener med de Ord, vi bruger, allerhelst naar vi, om det end kunde være overflødigt, udtrykkelig forklarer, at vi mener det saa og saa og bruger Ordene i den rette og gangbare Betydning.

Jeg ved meget vel, at Lederne i Red Wing Mødet her vil søge den Udvei, at sige, at om de end ved nærmere Eftersyn maa indrømme vor Ret i ovenstaaende Forklaring af denne Sats, saa har vi dog ellers lært, at Gud i Udvælgelsen slet ikke har taget noget Slags Hensyn til nogetsomhelst Forhold hos Mennesket, og at det er dette, som de finder at være falsk og sjælefordærvende Lære.

Dertil har jeg da at sige: For det Første er det ikke ret at forkaste og fordømme en rigtig Sætning, fordi om man mener, at dens Forfattere andetsteds har sagt Noget, som var urigtigt. Man er jo dog vel skyldig til at bevise sin Anklage af saadanne Steder, hvor det som man klager over, virkelig er sagt, og ikke fra saadanne Steder, hvor det ikke er sagt?

Men for det andet vil jeg spørge: Hvad mener Deltagerne i Red Wing Mødet med "Menneskets Forhold", dersom dette Forhold ikke skal være en Gjøren og Laden eller en Gjerning efter Loven? Er der noget saadant "Forhold"? Er ikke Menneskets Forhold ligeoverfor Naadens Midler og ligeoverfor Evangeliet virkelige aandelige Gjer-

ninger? Er ikke Ordets Brug, Anger, Bøn, Tro o. s. v. altsammen Gjerninger af vor Aand? Og er der nogen Gjerning, som ikke hører ind under de ti Bud? Eller er det ikke sandt, hvad den lutherske Kirke i Apologien bekjender, at "de aandelige Gjerninger, nemlig at frygte Gud rettelig, i Sandhed at tro Gud, i Sandhed at være forvisset om og holde for, at Gud ser til os, bønhører, tilgiver os o. s. v., at dette er den første Tavles sande Gjerninger"? (Se Konkordiebogen Lisb. Udg., S. 144.) Jo, ganske vist. Et Menneske kan ikke "forholde sig" enten paa den ene Maade eller paa den anden Maade, heller ikke ligeoverfor Evangeliet, uden at det bliver en Gjøren eller Laden. Kort, "Menneskets Forhold er Menneskets Gjerning".

Presterne i Red Wing Mødet vil vel maatte indrømme dette; men saa vil de sandsynligvis sige: Skjønt Forholdet er Gjerning, saa kommer det her ikke i Betragtning som Gjerning. Jeg kjender godt denne Udflugt og skal siden betragte den nærmere. Foreløbig kun den Bemærkning, at dersom de forskjellige Ting, som Mennesket gjør eller lader ligeoverfor Evangeliet ikke kommer i Betragtning for Gud "som Gjerning", saa kommer de heller ikke i Betragtning for Gud som "Menneskets Forhold", thi Menneskets Forhold er ganske det Samme som Menneskets Gjerning.

II.

I den første Del af disse Bemærkninger har jeg paapeget — hvad ogsaa baade Ordene og Sammenhængen selv viser —, at det, som vi i vor "Redegjørelse" III, 15, forkaster, er den synergistiske Lære, at nogle Menneskers Forhold er en Aarsag, formedelst hvilken Gud har udvalgt dem.

Tillige har jeg, som jeg haaber, uimodsigelig bevist, at Deltagerne i Red Wing Mødet i sin "Bekjendelse" ogsaa har

forkastet den Lære, at der i Menneskets Forhold skulde kunne findes en Aarsag til Udvælgelsen.

Men saa maa jeg da spørge: **Hvad mener** Deltagerne **i Red Wing Mødet med den Lære,** som de **under Trusel af Embeds Fortabelse, vil** saa **os til** at antage: at Gud i **Udvælgelsen har** "taget **Hensyn til" dette eller hint Forhold hos Mennesket?** Dersom de mener, at dette Forhold er "noget Godt i Mennesket", og at det er en Aarsag, "som bevægede Gud til at udvælge Nogle", saa kommer de jo, som ovenfor vist, i Strid med sin egen "Bekjendelse". Men dersom de ikke mener, at det er en Aarsag, som bevæger Gud, hvad mener de da med, at "Gud har taget Hensyn dertil"?

I ethvert Fald mener de da slet ingen Ting, som de behøver at stride med os om. Thi dersom de kun vilde sige, at dette og hint Forhold hos Mennesket efter Guds Orden er nødvendigt, saa ved alle ærlige og forstandige Mænd iblandt dem, at vi siger det Samme. Dersom de vilde opregne alle de enkelte Stykker, som menes med "Menneskets Forhold", og sige: Mennesket maa ophøre med sin Modstand mod Gud, Mennesket maa bruge Ordet, Mennesket maa omvende sig til Gud, maa erkjende og angre sine Synder, maa bede til Gud, maa i Troen gribe Kristus og hans Fortjenste, maa stride mod Synden, leve i daglig Bod og blive ved i Troen til Enden, — da ved de, at netop det Samme mener og lærer ogsaa vi.

Og dersom Deltagerne i Red Wing Mødet fremdeles vilde sige: Vi ved nok, at ogsaa I lærer, at alle disse Ting er nødvendige; men da alt dette er den af Gud bestemte Saliggjørelses Orden, som han lader gjælde i Tiden, saa har Gud ogsaa fra Evighed af i Udvælgelsen havt denne Orden for Øie; Gud har derfor ikke udvalgt Nogen uden Hensyn til denne Saliggjørelsens Orden; han har fra Evig-

hed af seet de Udvalgte som Mennesker, der indtraadte i og vedblev i denne Saliggjørelsens Orden, — saa vil vi hertil svare, at ogsaa vi er ganske og aldeles enige i alt dette. Det har vi vist i vor "Redegjørelse", i III, 13, hvor vi siger, at Udvælgelsen "indbefatter den hele Saliggjørelsens Orden", i III, 18, hvor vi siger, at "Troen er medindbefattet som en Del af den i selve Udvælgelsens Beslutning fastsatte Orden", og i III, 19, hvor vi siger, at de Udvalgtes Tro er forudseet, "og de Udvalgte selv er af Gud forudseede som Troende".

Og dersom de i Red Wing saa vilde sige: Dette er ikke nok; thi Gud har ikke først "hensynsløst" udvalgt en Del Mennesker og saa siden besluttet at føre disse gjennem Saliggjørelsens Orden, — da er vi ogsaa enige med dem heri og har erklæret, at vi forkaster saadan Lære (se "Redegj." III, 18).

Var det altsaa ikke noget Andet, som Deltagerne i Red Wing Mødet mente med det Hensyn, som Gud skal tage til Menneskenes "Forhold", da var al Strid overflødig og ganske uden Grund.

Der maa altsaa være en anden Grund til Striden, og hvilken er da denne?

Jo — det er kort og godt den, at vi ikke er fuldt ud enige om, hvem det er, som virker det, at Menneskene forholder sig ret ligeoverfor Saliggjørelsens Orden og Midler.

Vistnok ved jeg og kan med Glæde bevidne, at enkelte af dem, der regnes for at staa paa "den anden Side", dog ganske aabent og bestemt lærer om denne Sag saaledes som vi. Naar de alligevel antages for at staa imod os og selv mener dette, da kan jeg kun forklare mig det som en af de Virkninger, der frembringes af Partistillingen. Dette haaber jeg, at de, med hvem det er Tilfældet, selv vil komme

til at se. Thi dersom En virkelig lærer, at det er Gud alene, som ved Naadens Midler virker, at et Menneske forholder sig ret i Saliggjørelsens Orden, da ved jeg ikke, hvad Læreforskjel der skulde være mellem ham og os, eller hvad der skulde være at stride om med Hensyn til Omvendelsen og Udvælgelsen.

Dog — en Del ialfald af Deltagerne i Red Wing Mødet, og især de, der er Ledere i Striden mod os, lærer i denne Sag ikke som vi. Dersom de nemlig gjorde dette og erkjendte, at alt vort rette og gode Forhold er virket af den Hellig Aand formedelst Guds Naade og Barmhjertighed for Jesu Skyld, — da vilde de ogsaa være enige med os i at forkaste som synergistisk den Lære, at Gud i Udvælgelsen er bleven "bestemt af" Menneskets Forhold. Thi naar de erkjende at dette (gode) Forhold selv er en Naadevirkning af Gud, saa vilde de let erkjende det Forvirrende og Misvisende i hine Udtryk, der da skulde betyde, at Gud i Udvælgelsen blev bestemt af eller rettede sig efter, hvad han selv havde skjænket Menneskene.

Det er Synd af dem, som angriber os, at de fremstiller vor Lære anderledes end den er. Vi har ikke talt utydeligt eller uforstaaeligt. Vi har ikke nogensinde lært, at Menneskene kan forholde sig som de vil, og alligevel blive salige. Man gjør en ganske urigtig Slutning, naar man siger, at siden vi lærer, at Gud virker Alt, hvad der hører til vor Omvendelse, og at vi selv ikke kan medvirke til den, saa maa vi vel ogsaa lære, at et Menneske kan sidde stille med Hænderne i Skjødet og vente, til Gud gjør det. Ved saadanne Beskyldninger kan man maaske samle Stemmer i et eller andet Møde eller vinde Tilhængere her og der, men for Gud taber man ved saadan Stridsmaade. Vore Modstandere skal ikke med Sandhed kunne sige, at vi i vor Skriftvexel har benyttet det Slags Vaaben.

Vi har i vor "Redegjørelse", og mange Gange ellers, vist, at vi ikke lærer nogen saadan Taabelighed som den, at siden Gud virker Alt, saa har vi Intet at gjøre. Det er jo netop det, som Gud af sin Naade virker, at vi gjør det, som vi skal gjøre; og dersom vi ikke ved vor Modstand hindrede Gud, saa vilde hans naadige Virksomhed bære endnu langt bedre Frugter. Men for det, som er virket til det Gode i os, vil vi give Gud alene Æren.

St. Paulus lærer ogsaa, at Gud er den, som virker i os baade at ville og at udrette efter sit Velbehag; men han siger ikke, at af saadan Lære maa nødvendig følge, at vi nu kan sidde med Hænderne i Skjødet. Nei — han drager netop den modsatte Slutning. Han anfører nemlig denne Guds Enevirksomhed som en Grund, der skal bevæge os til at forarbeide vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven.

Naar vi ikke vil høre nogen Tale om, at det uigjenfødte Menneske ved at forholde sig saa eller saa kan medvirke til sin Omvendelse eller bestemme Gud til at omvende det, saa lærer vi ikke dermed, at altsaa er der Ingenting, som et Menneske skal gjøre. Vi lærer, at der er Meget som Mennesket maa gjøre — derom er der ikke Strid, se f. Ex. "Redegj." II, 15, o. fl. St. —; men vi lærer, at Gud er den, som af Naade virker, at vi gjør det.

Vi lærer, at hver eneste aandelig og Gud behagelig Gjerning, som et Menneske gjør — m. a. O. alt Menneskets gode "Forhold", som her tales om — er en Naadevirkning af Gud, som vi altsaa ene og alene har Gud at takke for, idet vi selv ikke "af vor Styrke og Fornuft" har hjulpet til eller har kunnet hjælpe til.

Vi fastholder nemlig med den lutherske Bekjendelse i Konkordieformelen den Lære, at "Gud i sin Raadslutning før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og

virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse." (Konkordief. G. F. XI, 34; Lisb. Udg. S. 423.)

Vi tror nemlig, at om end den udvortes Hørelse af Ordet staar frit i det naturlige Menneskes Magt, saa er dog dermed endnu ingen Afgjørelse skeet for dem, som hører det, (men vel for dem, som ikke vil høre det); thi om en stor Del af de Mennesker, som hører Ordet udvortes, siges der dog i Skriften, at "hørende høre de dog ikke". Skal vi nu virkelig "lade os indlede i Saliggjørelsens Orden", saa formaar vi ikke selv dette, men det er efter Skriften fra først til sidst Guds Naadevirkning:

Det er nødvendigt til Salighed, at vi hører Ordet med Hjertets Agtpaagivenhed; men at vi gjør dette, er en Naadevirkning af Gud (Ap. Gj. 16, 14).

Det er nødvendigt, at vi opgiver vor Modstand mod Gud; men at vi virkelig gjør dette, er en Naadevirkning af Gud (Jer. 24, 7; Ezek. 36, 26).

Det er nødvendigt, at vi erkjender og angrer vore Synder, at vi omvender os til Gud, at vi i Troen holder os til Kristus, — men at vi nu ogsaa virkelig gjør alt dette og saaledes "forholder os ret" i Saliggjørelsens Orden, det er altsammen Naadevirkniger af Gud.

Derfor siger Skriften: "Hvad har du, som du ikke har annammet?" (1 Kor. 4, 7). Derfor siger den: "Gud er den, som virker i eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag" (Fil. 2, 13). Derfor siger den: "Ogsaa eder gjorde han levende, da I var døde i eders Overtrædelser og Synder" (Ef. 2, 1), og: "Vi ere hans Værk, skabte i Kristus Jesus til gode Gjerninger" (Ef. 2, 10) o. s. v.

Men, vil vel en og anden Læser, som ikke saa nøie har fulgt denne Strid, her spørge: Lærer da ikke Deltagerne i Red Wing Mødet ogsaa alt dette?

Dertil maa jeg svare: dersom de for Alvor lærer dette,

hvad mener de da med det Menneskets Forhold — hvorefter de siger at Gud i Omvendelsen og Udvælgelsen retter sig? Dersom de erkjendte, at Gud er den, som alene virker det, hvorfor strider de da mod os? Jeg kan ikke indse Andet, end at al Strid imellem os da maatte være forbi.

III.

Da nu, som i det Foregaaende vist, Skriften saa klarlig fører alt Godt i os tilbage til Gud som den eneste Kilde og Udspring dertil, og da vi ingen anden Aarsag kjender dertil end Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste, saa har vi ogsaa i den anden af de Satser i "Redegjørelse", som Deltagerne i Red Wing Mødet har angrebet, sagt saaledes:

"Vi forkaster den synergistiske Lære, at Udvælgelsen i Kristo ikke er skeet efter et frit Naadens Forsæt hos Gud, og at 'Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene' (Ef. 1, 11)."

Dette sidste Udtryk, at "Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene", har vi først faaet høre under denne Strid af en af Lederne blandt dem, som har angrebet os. Jeg ved ikke, at jeg ellers har seet eller hørt en saadan Paastand før iblandt os, men vel har jeg hos Andre, som vi altid har regnet blandt Synergister, fundet noget Lignende. Den, som iblandt os først brugte dette Udtryk, erklærede dengang selv, at han vel vidste, at det "klang synergistisk".

Efter min Overbevisning er baade Klangen og Meningen synergistisk og mod Guds Ord.

Der staar i Ef. 1, 11 om Gud, at han "virker Alt efter sin Viljes Raad". Der staar i Jak. 1, 18: "Efter sin Beslutning har han født os ved Sandheds Ord, forat vi skulde

være en Førstegrøde af hans Skabninger." Der staar i Kol. 1, 12, at det er "Faderen, som har gjort os dygtige til de Helliges Arvedel i Lyset." Der staar i Tit. 3, 5, at "Ikke for de Retfærdighedsgjerningers Skyld, vi havde gjort, men efter sin Barmhjertighed har han frelst os ved Gjenfødelsens Bad og Fornyelsen ved den Hellig Aaand". Der staar derfor i Ef. 2, 10, at "vi ere hans Værk, skabte i Kristus Jesus til gode Gjerninger". Derfor spørger og St. Paulus i Rom. 11, 35. 36: "Hvo gav ham først, at det skulde betales ham igjen? Thi af ham og ved ham og til ham ere alle Ting."

Medens jeg altsaa rundt om i Skriften finder, at den eneste Kilde og Udspring til vor Salighed og Frelse er Gud selv, hans uforskyldte Barmhjertighed i Kristo, saa finder jeg intetsteds, at der siges, at der er nogen Kilde eller Aarsag til vor Frelse i os selv.

Derfor synger vi ogsaa i vore Kirker:

"Du, min Gud, som Alting kjender,
Ved, jeg Intet selv formaar,
Men fra dine Almagtshænder
Venter alle Naadekaar;
Findes noget Godt i mig,
Det alene er af dig,
Ja, din Naade maa mig give
Udi Naadens Stand at blive."

(Psb. No. 172 V. 2.)

Og i en anden Psalme (226, V. 9):

"Naar jeg skal for Dommen træde,
Hvilket ingen kan undgaa,
Ak, da ville du mig redde
Og min Sag dig tage paa!

Herre, du kan ene gjøre,
At jeg ei den Røst skal høre:
Eder hos min venstre Haand
Jeg ei kjende vil og kan."

Og saa fremdeles i mange andre Psalmer.

Derfor har vi og i vor "Redegjørelse" forkastet den Lære, at "Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene". Thi hvad menes der med de Ord, at Saligheden afhænger af denne eller hin Person?

Dermed menes, at samme Person er den, af hvem Saligheden kommer, og af hvem den bevirkes. Saligheden "afhænger" af den Person, som frembringer og bereder Alt, hvad der er nødvendigt til Salighed, og som gjør et Menneske skikket og dygtigt til at faa Del i den. Saligheden "afhænger" af den, der bestemmer og afgjør og giver og skjænker Alt, hvad der hører til den, baade Saligheden selv og Hjerte til at annamme den. Den, om hvem dette med Sandhed kan siges, han er den, "af hvem Saligheden afhænger"; thi han er i Et og Alt dens Kilde og Ophav.

Spørgsmaalet er nu: Er det Gud alene, som gjør og bevirker alt dette, eller er der i et eller andet Stykke og altsaa "i en vis Forstand" ogsaa en anden Kilde til Salighed, nemlig — om end i et noksaa lidet Stykke — Mennesket selv?

I vor "Redegjørelse" forkaster vi i III, 21 enhver Tanke paa, at Saligheden skulde være afhængig af nogen Anden end Gud alene. Vor Grund er i nævnte Sats angiven i den første Del, nemlig Læresatsen. Det er nemlig klart og uimodsigeligt, at dersom Saligheden ikke virkelig kommer af Gud alene og er afhængig af ham alene, saa kan vi heller ikke forlade os paa Gud alene. Og atter: Dersom Saligheden "i en vis Forstand" afhænger af os selv, saa maa vi ogsaa "i en vis Forstand" forlade os paa os

selv. Men Gud blev da ikke vor eneste Frelser, og vi blev ikke frelste af Naaden alene.

Man skulde tro, at den Sandhed, at vor Salighed er afhængig af Gud alene, maatte være saa indlysende for lutherske Kristne og saa vel befæstet hos dem, at den ikke trængte til nøiere at udvikles, endsige forsvares. Men det har til alle Tider vist sig, hvor vanskeligt det er at fastholde netop Hovedsandhederne i Guds Ord, saa at der gjøres Alvor af dem — og naar det gjælder at finde en Plads for noget af sit Eget, da har det menneskelige Hjerte altid været meget opfindsomt.

Saaledes hentes der nu Indvendinger mod den her omtalte Hovedsandhed deraf, at Gud har bestemt en vis Saliggjørelsens Orden og indsat visse Naadens Midler, og at han har bundet Saligheden til denne Orden og disse Midler, saa at det med Sandhed kan siges, at Saligheden afhænger af, at et Menneske bliver i denne Saliggjørelsens Orden og bruger disse Midler til Salighed.

Thi der kan jo med Sandhed siges og skal altsaa siges til et Menneske: Din Salighed afhænger af, at du ikke modstaar og trodser Gud, at du ikke foragter, men redeligt bruger Guds Ord og Sakramenter; din Salighed afhænger af, at du ophører med denne Syndetjeneste, som du ligger i; din Salighed afhænger af, at du omvender dig til Gud, af, at du erkjender og fortryder din Synd og af Hjertet tror paa Frelseren, Guds og Marias Søn; din Salighed afhænger af, at du bliver ved i daglig Omvendelse, i Bod og Bøn, og af, at du bliver ved i Troen indtil Enden.

Dette altsammen og meget Mere af andre, lignende i Guds Ord fremstillede Sandheder, skal altsaa siges og flittig indskjærpes Menneskene.

Og dersom nu alle disse Ting eller nogen enkelt af disse Ting kunde tilveiebringes af Mennesket selv, — da vilde

Saligheden forsaavidt ogsaa være afhængig af Mennesket selv. Da vilde Mennesket i saa Henseende ogsaa have Ret til at forlade sig paa sig selv, ja maatte forlade sig paa sig selv.

Men Guds Ord viser os, at hver eneste af disse Ting, baade Opgivelsen af vor Trods og Ordets Hørelse i Hjertet og Omvendelsen o. s. v., at alle disse Ting er Naadevirkninger af Gud, som vi vel kan hindre, men ikke fremvirke. Skriften viser os, at det vistnok er Ting, som Mennesket skal gjøre, men at Gud alene er den, som giver og virker, at Mennesket ogsaa virkelig gjør det. Det kommer altsaa Altsammen fra Gud og fra Gud alene. Han vil have Æren for det Altsammen, — og kun naar vi erkjender, at det er saaledes, bliver han i Sandhed vor eneste Frelser.

Dersom det nemlig var saa, at Gud vistnok var den, som gjorde os salige, men at han "blev bestemt dertil af vort Forhold", — saa maatte jo et af to være Tilfælde: Enten var dette gode Forhold, som han fandt hos os, ene og alene Guds egen Gjerning og Naadegave, eller ogsaa havde vi selv nogen Del deri og havde virket ialfald Noget deraf.

Dersom alt vort gode Forhold er Guds egen Naadevirkning, da er det ogsaa sandt, at Saligheden afhænger af Gud alene. Dersom derimod vort gode Forhold for en Del er Noget, som vi selv har faaet i Stand, da er det ikke sandt, at Saligheden afhænger af Gud alene. Men naar man da spurgte et saadant Menneske, hvorledes han var bleven salig, eller hvorpaa han grundede sit Haab om at blive salig, saa maatte han svare: Det kommer dels af Gud, dels af mig selv, at jeg har forholdt mig saa, som jeg skulde.

Nu kan jeg tænke mig, at En eller Anden af Deltagerne i Red Wing Mødet vil sige: Her glemmer du to Ting. For det Første siger vi ikke, at vort Forhold er fortjenstligt,

og for det Andet siger vi ikke, at Mennesket af sine egne naturlige Kræfter kan forholde sig, som han skal.

Men jeg har ikke glemt nogen af disse to Indvendinger, og dersom de kunde hjælpe Deltagerne i Red Wing Mødet og vise, at de dog fastholdt Sandheden, skulde det være mig overmaade kjært; thi jeg glæder mig ikke over, at de afviger fra Sandheden. Men ingen af hine to Paastande kan her hjælpe dem. Det skal jeg, om Gud vil, paavise i min næste Artikel.

IV.

Deltagerne i Red Wing Mødet lærer altsaa, at Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene, men i en vis Forstand af Menneskene selv, nemlig af deres "Forhold", idet Gud bliver bestemt af eller tager Hensyn til eller retter sig efter dette.

Det Urigtige og Farlige, som vi har paavist ligger i denne Lære, har man søgt at hjælpe paa derved, at man siger: Mennesket kan ikke af sine egne naturlige Kræfter forholde sig, som det skal.

Dersom nu dermed blev sagt og lært, at Gud alene er den, som giver os, og som virker og udretter i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse og Salighed, da var Alt vel, og da var den hele Strid forbi; thi da maatte de jo ogsaa indrømme, at Saligheden afhænger af Gud alene, eftersom vi selv ikke kan lægge Noget til af det, som er nødvendigt til Salighed. Men dette har vi nu den hele Tid mangfoldige Gange hørt, at Lederne af Red Wing Mødet ikke gjør.

Hovedsagen for dem er nemlig at faa den Lære fastslaaet, at der er en Forskjel mellem Menneskene, saa Nogle er bedre end Andre.[2] Kun paa denne Maade kan de "for-

[2] "A. u. N." II. S. 70 o. fl. St.

klare" sig, hvorledes det gaar til med Saligheden. Vi dermod vil ingen Forklaring have udenfor Guds Ord.

En af Lederne i Red Wing Mødet har atter og atter gjentaget den Paastand: "Naar Gud ved sit Ord og sin Aand virker paa et Menneske for at omvende det, saa vil Menneskets Omvendelse afhænge af dets eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Guds Naades Paavirkning.[3] Denne Afgjørelse, som altsaa bliver noget Andet end Guds Aands Paavirkning, tilskrives saaledes Mennesket selv.

En Anden[4] lærer, at det staar til Mennesket selv at "lade sig lede ind i Saliggjørelsens Orden", og at "Guds Beslutning om Salighed maa staa i et underordnet Forhold til Guds Forudviden om, hvad den Kaldede gjør eller ikke gjør i Naadetiden lige overfor Guds saliggjørende Naade".

Samme Lærer siger: "Baade under Omvendelsen og Opholdelsen kommer Menneskets eget personlige Forhold lige overfor Midlerne og de modtagne Gaver saaledes med i Betragtning hos Gud, at han enten omvender og frelser et Menneske ved sin Naade eller ikke gjør det, alt eftersom den Kaldede selv forholder sig lige overfor Saliggjørelsens almindelige Midler, Orden og Maade".[5]

Kraften til Omvendelse og Salighed tilskriver de Gud, men det, som bliver det "Afgjørende", Brugen og Anvendelsen af denne Kraft, tilskriver de Mennesket selv.

Denne Lære er mod Skriften; thi Guds Ord er den Kraft, ved hvilken den Hellig Aand knuser Klippehjertet — ikke en Kraft, ved hvilken det uomvendte Menneske knuser sit eget Hjerte. Guds Ord er den Kraft, ved hvilken den

---

[3] Se Pastor Muus's Sats 3. Protokol over Kirkeraadets Forhandlinger Side 31.

[4] Prof. Schmidt i Øst. Distrikts Synodeforhandlinger 1883, S. 81. "L. V." II., S. 252, flg. o. m. a. St.

[5] Kirketid. 1885 S. 734.

Hellig Aand frembringer Troen — ikke en Kraft, ved hvilken det vantro Menneske giver sig selv Troen.

Jeg havde ikke troet, at det mellem os skulde blive nødvendigt at paapege, hvor langt denne Lære er fra Guds Ord og fra den lutherske Bekjendelse. Ingen har tidligere med saadan Iver og Kraft vidnet imod den som en af dem, der nu forsvarer den. Se derom Prof. Ylvisakers Artikel "Til Sammenligning og Prøvelse" Kirketid. No. 20 og 21 for 1885. I Guds Ord er det nok at pege paa det ofte anførte Sted: "Gud er den, som virker i eder baade at ville og at udrette efter sit Velbehag" (Fil. 2, 13). Derfor siger vi ogsaa i den lutherske Bekjendelse, at "Gud i sin Raadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse" (Konkordief. S. 371).

Jeg maa ogsaa her med Glæde erklære, at jeg har utvetydige Vidnesbyrd for, at flere af dem, der dog regnes for at høre til "den anden Side" i Striden, ikke deler den her nævnte Vildfarelse. Mod dem strider vi ikke. Dersom de alligevel vil stride mod os, saa bliver det kun Partistrid.

Hvor urigtigt og farligt det er at lære dette, at Mennesket selv er den, som ved sit Forhold afgjør sin Omvendelse og "bestemmer" Gud til at gjøre det saligt, vil maaske lettere sees, naar denne Lære fremsættes som et Menneskes egen virkelige Bekjendelse om sig selv.

Naar nemlig En virkelig troede det, som Red Wing Mødets Ledere i de ovenfor anførte Ord lærer, — hvad maatte han da svare, naar man spurgte ham, hvad der havde gjort, at han var bleven omvendt? Han maatte sige: "At jeg blev omvendt, det har jeg selv afgjort. Da nemlig Gud ved sit Ord og sin Aand virkede paa mig for at omvende mig, saa var jo min Omvendelse afhængig af mit

eget Valg, af det Forhold, hvori jeg satte mig til Guds Naades Paavirkning. Jeg satte mig da i det rette Forhold til denne, og saa blev jeg omvendt."

Eller om han blev spurgt om, hvorpaa han byggede sit Haab om Omvendelse, Opholdelse og Salighed, saa maatte han jo efter denne Lære svare: "Da Gud omvender og frelser et Menneske ved sin Naade eller ikke gjør det, eftersom den Kaldede selv forholder sig lige overfor Saliggjørelsens almindelige Midler, Orden og Maade,—saa bygger jeg mit Haab derpaa, at han vil finde mit Forhold i disse Ting at være saa, som det bør være: jeg har ladet mig indlede i Saliggjørelsens Orden, og haaber ogsaa at forholde mig tilfredsstillende herefter. Jeg har gjort, hvad der stod til mig, jeg har gjort Mit."

Er der nogen af vore Læsere, som ikke vilde forfærdes over en saadan Bekjendelse? Og dog maatte den være rigtig, dersom den Lære var rigtig, som Lederne i Red Wing vil faa os til at antage. Det er jo Ord til andet det Samme.

Eller — da det jo ikke er hine Læreres Mening at tilsidesætte Guds Naade eller Kristi Fortjeneste — saa vilde Bekjendelsen i det Hele kortelig lyde saaledes: "Jeg haaber, at Gud vil gjøre mig salig af Naade for Jesu Skyld, i Betragtning af, at jeg har forholdt mig saa, som jeg burde, ligeoverfor Saliggjørelsens Orden og Midler."

I vor Salmebog har vi en anden Bekjendelse. Der synger vi:

Hvad har bevæget dig med saadan Flid at føre
Min Sjæl fra Verdens Lyst og Syndens Sikkerhed,
Da jeg dig idelig kun Modstand monne gjøre
Og lukte Øiet for dit Lyses Herlighed,
Som daglig fulgte mig og straalte paa mig ind
At jage Mørkets Magt og Kræfter af mit Sind?

Da mange Tusinde i Syndens Dvale ligge,
Ei vide, at du er saa nær, saa god, saa sød,
Ei kjende Syndens Last, ei om Forløsning tigge,
Ei tro, dem forestaar en evig Dom og Død:
Saa har du som en Brand af Ilden reddet mig.
Hvad er din Naade mig dog ubegribelig!

Den anden Udvei, som Mange har ment at kunne trøste sig ved, er den, at de siger: Ja, men vi lærer ikke, at Menneskets Forhold er fortjenstligt.

Denne Udvei er gammel nok, men ligesaa lidt som den blev tagen for god i Kirkens tidligere Dage, ligesaa lidt kan vi nu tage den for god.

Man lærer jo baade, at Menneskets Omvendelse afhænger af dets eget Valg, og at dets Udvælgelse og Salighed afhænger af dets eget Forhold. Dette Forhold lærer man, at Gud "retter sig efter". Det bliver altsaa det Afgjørende. Spørges En: hvorfor blev du salig og ikke hin? saa maatte han altsaa, om han vilde være ærlig, pege paa sit Forhold som den forklarende Aarsag. Hvad hjælper det da, at man ikke vil kalde det fortjenstligt? Hvad hjælper det, at man ikke (maaske ikke engang for sig selv) tør nævne Tingen ved dens rette Navn, naar man dog tillægger sit Forhold den allerhøieste Fortjeneste, den at afgjøre Saligheden?

Vil ikke Enhver erkjende, at de Mennesker, som fordømmes af Gud, har fortjent sin Straf? Og hvorved har de fortjent den? Ved sit Forhold, som Gud "retter sig efter"; thi dette har "bestemt" ham til at fordømme dem. Dersom nu de Andres "Forhold", saa som der nu læres, ogsaa er Noget, som Gud "retter sig efter", og er af saadan Beskaffenhed, at det har "bestemt Gud" til at gjøre dem salige, hvorfor vil man da ikke kalde det Fortjeneste, naar det dog efter denne Lære er det? Vi forkaster al Tanke

paa Fortjeneste, fordi vi helt igjennem fastholder, at alt godt Forhold[6] hos Menneskene gjennem Saliggjørelsens Orden er virket af Gud efter hans Beslutning (se Ef. 1, 11). Men derfor forkaster vi ogsaa den Lære, at Gud i Udvælgelsen til Salighed har rettet sig efter Menneskets Forhold, og at dette var det Bestemmende for Gud. Og dersom de i Red Wing vil holde fast ved, at der aldeles intet Fortjenstligt er hos Mennesket, saa maa de opgive hin Lære.

Thi, staar der i Rom. 6, 23, "Syndens Sold (d. e. fortjente Løn) er Døden, men Guds Naadegave er et evigt Liv i Kristo Jesu vor Herre."

Derfor siger ogsaa vor Kirkes Bekjendelse, efterat den af Rom. 9, 22, har bevist, at Gud ikke er Skyld i nogen Synders Død: "Men om Barmhjertighedens Kar siger han (Paulus) tydelig, at Herren selv har beredt dem til Herlighed, hvilket han ikke siger om de Fordømte, som har beredt sig selv til Fordømmelsens Kar, og ikke Gud". (Lisb. Udg. S. 427 §52. 53).

Man kan ikke føre denne Lære, at Gud "retter sig" efter Menneskets Forhold, naar Talen er om Udvælgelse til Salighed, uden at dette Forhold bliver fortjenstligt.

I den Anledning siger Luther: "Gjør de ikke her Gud til en Gud, som anser Gjerning og Person, naar de siger saaledes, at derfor opnaar denne ikke Naade, fordi han har ikke gjort sig Flid, men hin opnaar Naade, thi han har gjort sig Flid, og havde aldrig opnaaet den, hvis han ikke havde gjort sig Flid? Hvis ikke dette er Fortjeneste (og

---

[6] Vi lærer vistnok, at det gjenfødte Menneske baade kan og vil "virke med" ved de i Gjenfødelsen givne Kræfter; men ogsaa herom fastholder vi den lutherske Bekjendelse (se Konkordief. Gr. Forkl. II. 33 IV, 10 o. m. a. St.), og vi gjør det paa Grund af saadanne Steder som 1 Petr. 1, 5; Fil. 1, 6. o. s. v.

hvad de kalder meritum condignum), saa vilde jeg gjerne høre, hvad da Fortjeneste skulde være" (L. W. Walch XVIII. 2442). Hele Forskjellen er den, at det nu heder "forholde sig ret" i Stedet for "gjøre sig Flid".

Taler vi om et "Forhold" og om "Gjerninger", som Gud selv af Naade har virket i os, da er det falskt og forvirrende at sige, at Gud i Udvælgelsen bliver bestemt af og retter sig efter dette Forhold, som jo er hans egen Gjerning og Gave.

Taler vi derimod om et Forhold og om Gjerninger, som Menneskene selv faar i Stand (om end kun for en Del), og saa siger, at Gud i Udvælgelsen bliver bestemt af og retter sig efter dette Menneskets Forhold og Gjerninger, da bliver det fortjenstligt. Se derom Rom. 11, 9.

Men nu er det jo, som ovenfor vist, netop det Forhold, som Menneskene selv skal faa i Stand, som Lederne i Red Wing siger, at Gud retter sig efter (nemlig hvad Menneskene vælger, hvad de gjør ligeoverfor Naaden, hvorledes de bruger Kraften o. s. v.), og det er jo netop, fordi dette skal være Menneskets egen Gjerning, at de lærer, at Saligheden ikke afhænger af Gud alene. Følgelig bliver dette Menneskets Forhold fortjenstligt, om de end noksaa meget forsikrer det Modsatte.

Just af denne Grund, fordi Naaden krænkes, og fordi de ængstede Samvittigheder røves sin Trøst, er det, at vor lutherske Kirke har været saa streng i at udelukke, hvad der er Menneskenes egne Gjerninger, fra Artikelen om Retfærdiggjørelsen og Saliggjørelsen.

Saaledes heder det f. Ex. i Konkordief. Gr. Forkl. IV, 7, S. 374: "For det Andet, naar man lærer, at gode Gjerninger er fornødne, saa maa man ogsaa fremstille, hvorfor og af hvilke Grunde de er fornødne, saaledes som Grundene angives i den Augsburgske Konfession og sammes

Apologi. Her maa man dog helt nøie se til, at Gjerningerne ikke bliver dragne og blandede ind i Artikelen om vor Retfærdiggjørelse og Saliggjørelse."

Men, vil vel kanske en og anden Læser tænke: Du har jo selv sagt, at det er nødvendigt, at Menneskene forholder sig ret lige overfor Guds Naade, at de bliver i Saliggjørelsens Orden, at der er Meget, som det Menneske, der vil blive saligt, maa gjøre, at Saligheden er afhængig baade af dette og hint, — hvorfor er I da saa strenge i at paastaa, at Gud ikke tager Hensyn til og retter sig efter Menneskenes Forhold? Hvorfor er I saa ivrige i at forkaste den Lære, at Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene?

Skjønt nu Svaret paa disse Indvendinger for en Del er givet i det Foregaaende, skal jeg dog, om Gud vil, sammenfatte det, som allerede antydningsvis er givet, i en følgende Artikel.

V.

Som i forrige Artikel antydet, tænker jeg mig, at en og anden Læser af det Foregaaende vil gjøre den Indvending:

"Vi har i disse Artikler seet, at I Missouriere dog lærer, at dette og hint Forhold hos Mennesket er nødvendigt, ja der staar endog 'nødvendigt til Salighed'. I siger, at Mennesket maa ophøre med sin Modstand, bruge Ordet ret, omvende sig til Gud, erkjende og angre sine Synder, tro paa Frelseren, vaage og bede og blive ved i Troen indtil Enden. Ja, I siger, at Saligheden afhænger af, at et Menneske gjør alle disse Ting, som hører med til Saliggjørelsens Orden. Er da denne Strid Andet end en Strid om Ord? Er det Andet, som de 21 i Red Wing vil have frem, end netop dette? Hvorledes kan I da være saa strenge i at forkaste den Lære, at Gud ved Bestemmelsen om Salighed 'retter sig efter Men-

neskets Forhold', og at 'Saligheden i en vis Forstand ogsaa afhænger af Menneskene'?"

Hertil vil jeg da svare, at dersom det ikke var Andet, som de i Red Wing vilde have frem, end at alle de Ting maa ske, som høre til Saliggjørelsens Orden, saa har de derved selv fordømt sine Angreb paa os, og den hele Strid og Elendighed rundt om i Menighederne og Affættelse af Præster o. s. v. har været i høieste Grad uforsvarlig; thi dette ved de meget vel, at vi altid har lært.

Nei, Spørgsmaalet er ikke, om alle disse Stykker af Saliggjørelsens Orden er nødvendige, saa at Mennesket ikke bliver saligt uden gjennem dem, — men Spørgsmaalet er, om Mennesket selv kan bidrage Noget til at komme ind i Saliggjørelsens Orden og opholde sig i den, eller om dette Alt er Guds Gjerning og Naade. Spørgsmaalet er derfor ogsaa, om disse Ting (naar der spørges om Salighed) kommer i Betragtning som "Menneskets Forhold", d. e. Gjerninger af Mennesket, saa at Gud "retter sig efter dem".

Vi har altid lært, at Mennesket maa indledes i Saliggjørelsens Orden og blive i den, om det skal blive saligt. Vi har altid lært, at derved frembringes mange Forandringer i Menneskets Hjerte, saa at det nu "forholder sig" ganske anderledes, end det vilde have gjort, om det havde været udenfor Saliggjørelsens Orden. Men vi har ogsaa altid lært, at alt dette er Guds Naadevirkning alene, som Mennesket ikke selv har kunnet fremvirke eller hjælpe til med. Og da det er Guds frie Naades Gaver, saa forkaster vi den Lære, at Gud "bliver bestemt deraf" og "retter sig derefter"; — thi vi kan ikke sige, at Gud "bliver bestemt af" og "retter sig efter" sine egne Gjerninger.

Som før paavist, er det netop den Lære, som Lederne af Red Wing Mødet holder fast ved, at Gud ser efter, hvor-

ledes et Menneske selv vil forholde sig, hvorledes Mennesket selv vil vælge, hvorledes det vil anvende Naaden og bruge den Kraft, som Gud giver. Dette, som egentlig er det Afgjørende, mener de staar til Mennesket selv, og saa retter da Gud sig, ved Bestemmelsen om Salighed, efter, hvad nu Mennesket i disse Ting enten gjør eller ikke gjør.

Altsaa: Naar vi taler om, at dette og hint Forhold er nødvendigt til Salighed, saa taler vi om Noget, som ikke er "vort Eget", men som er Guds Gjerning i os, nemlig om de Forandringer og aandelige Rørelser, som Gud selv ved Ordet frembringer i os, — at han kalder, omvender og fornyer og helliggjør og opholder os, og vi tilskriver ikke Mennesket nogen Andel deri eller Ære derfor. Thi endskjønt Mennesket som en Aand, der har Fornuft, Vilje og Samvittighed, baade føler og erfarer og vil og beslutter sig og handler i alle disse Ting, saa lærer vi dog efter Skriften, at alle disse forskjellige Forhold og aandelige Gjerninger hos Mennesket er virkede og frembragte af Guds Aand alene.[7]

Naar derimod de i Red Wing taler om Menneskets Forhold, saa taler de om Noget, der ialfald for en Del staar til Menneskene selv, og som afhænger af dem, saa at det kommer an paa dem selv og altsaa virkelig bliver deres egen Gjerning, og de lærer da, at ved Bestemmelsen om Salighed retter Gud sig efter disse Menneskets Gjerninger.[8]

---

[7] Jeg finder det ikke fornødent her at gjøre nogen Tilføielse eller Forklaring i Anledning af, hvad vi alle baade tror og ved, at det gjenfødte Menneske "virker med ved de i Gjenfødelsen givne Kræfter". Om nogen skulde have Lyst til Trætte i den Anledning, saa vil jeg blot henvise til 1 Petr. 1, 5; 1 Kor. 15, 10. o. l. St.

[8] At Lederne i Red Wing Mødet virkelig lærer saaledes, er paavist foran S. 14 og 15.

Dette forkaster vi, fordi det strider mod Skriften (Fil. 2, 13; Ef. 2, 8–10; Rom. 9, 16; Fil. 1, 6 o. a. St.), og fordi derved den Lære omstødes, at vi bliver frelste af Naade alene. Menneskets eget Forhold og Gjerning maatte nemlig, dersom hines Lære var ret, hjælpe med til Saligheden, om end for en nok saa liden Del; men da var det forbi med Læren om Retfærdiggjørelsen ved Troen alene. Thi Troen kommer ikke i Betragtning som "et Forhold" eller en aandelig Gjerning af Mennesket.

Jeg har i den første Del af disse Artikler paavist, at Menneskets "Forhold" er Noget, som Mennesket "gjør eller lader", altsaa "Gjerninger". Dersom Nogen vil se, hvor strengt den lutherske Kirke har holdt fast ved, at ikke Menneskets Gjerninger, d. v. s.: Forhold, maa blandes ind med, naar Talen er om Retfærdiggjørelse og Saliggjørelse, saa vil jeg bede ham gjennemlæse den 3die og 4de Artikel i Konkordieformelen: "Om Troens Retfærdighed for Gud" og "Om gode Gjerninger".

Der siger den lutherske Bekjendelse bl. A.: "Derfor tror, lærer og bekjender vi, at vor Retfærdighed for Gud bestaar deri, at Gud tilgiver os Synden af idel Naade, uden nogen vor forangaaende, nærværende eller efterfølgende Gjerning, Fortjeneste eller Værdighed, skjenker og tilegner os Kristi Lydigheds Retfærdighed, formedelst hvilken Retfærdighed vi hos Gud bliver tagne til Naade og agtede for retfærdige." (Se Konkordiebogen Lisb. Udg. S. 316 flg.)

Fremdeles siger den lutherske Bekjendelse: "Vi tror, lærer og bekjender, at man til Bevarelse af den rene Lære om Troens Retfærdighed for Gud maa med særdeles Flid holde fast ved particulæ exclusivæ, det er, ved efterfølgende Ord af den hellige Apostel Paulus, hvorved han ganske og aldeles adskiller Kristi Fortjeneste fra vore Gjerninger og giver Kristus alene Æren, saasom naar den hellige

Apostel Paulus skriver: 'af Naade', 'uforskyldt', 'uden Loven', 'uden Gjerninger', 'ikke af Gjerninger' (Ef. 2, 8. . . .), hvilke Ord alle tilsammen betyder saa Meget som, at vi alene ved Troen paa Kristum blive retfærdige og salige." (S. 317.)

Fremdeles: "Vi tror, lærer og bekjender ogsaa, at de gode Gjerninger ganske skal udelukkes ikke alene af Artiklen om vor Retfærdiggjørelse for Gud, men ligesaavel ogsaa, naar der er Spørgsmaal om vor evige Salighed, ligesom Apostelen med klare Ord vidner, hvor han skriver saaledes: 'Ligesom og David priser det Menneske saligt, hvilket Gud tilregner Retfærdighed uden Gjerninger: Salig er den Mand, hvem Herren ikke vil tilregne Synd', Rom. 4, 6; Pf. 32, 1 flg. Og atter: 'Af Naade ere I frelste, og det ikke af eder, det er en Guds Gave, ikke af Gjerninger, forat ikke Nogen skal rose sig', Ef. 2, 8." (S. 319.)

Fremdeles: "Denne Artikel om Retfærdiggjørelsen af Troen er, som Apologien siger, den fornemste i den hele kristelige Lære, uden hvilken ingen ængstet Samvittighed kan have nogen bestandig Trøst eller ret erkjende Kristi Naades Rigdom, ligesom ogsaa Dr. Luther har skrevet: 'Hvor denne ene Artikel bliver bevaret ren, der bliver ogsaa den kristelige Kirke ren, endrægtig og uden alle Partier; men hvor den bliver forvansket, der er det ikke muligt rettelig at imødegaa en eneste Vildfarelse eller sværmerisk Aand. . . . Og om denne Artikel i Besynderlighed siger St. Paulus (1 Kor. 5, 6; Gal. 5, 9.) 'at en liden Surdeig syrer den hele Deig'. Derfor bruger han ogsaa particulæ exclusivæ, det er de Ord, hvorved Menneskenes Gjerninger udelukkes (nemlig: 'uden Loven', 'uden Gjerninger', 'af Naade') med saa megen Nidkjærhed og Alvor i denne Artikel, for derved at betegne, hvor høilig fornødent det er, at i denne Artikel, ved Siden af den rene Lære,

antithesis, d. e. al modsat Lære, derved bliver udskilt, udelukket, og forkastet." (S. 364.)

Fremdeles: "Og dette er ogsaa Apostelen Paulus's Mening, naar han i denne Artikel saa flittig og saa eftertrykkelig bruger particulæ exclusivæ, det er de Ord, hvormed Gjerningerne udelukkes i Artikelen om Retfærdiggjørelsen: 'af Naade', 'uforskyldt', 'uden Loven', 'uden Gjerninger', 'ikke af Gjerningerne' o. s. v., hvilke exclusivæ alle sammenfattes i disse Ord: 'Alene ved Troen blive vi retfærdige for Gud og salige.' Thi derved bliver Gjerningerne udelukkede, ikke i den Forstand, at en sand Tro skulde kunne være uden Anger, eller at de gode Gjerninger ikke skulde og maatte følge den sande Tro som dens visse utvivlsomme Frugter, eller at de Troende ikke skulde eller maatte gjøre noget Godt, men fra Artikelen om Retfærdiggjørelsen for Gud bliver de gode Gjerninger udelukkede, saa at de ikke skal drages, flettes eller blandes med ind, hvor der handles om den arme Synders Retfærdiggjørelse for Gud, som noget dertil nødvendigt Hørende." (S. 368.)

Fremdeles: "Det er ogsaa urigtigt, naar der læres, at Mennesket maa blive saligt paa nogen anden Maade eller ved noget Andet end det, hvorved vi for Gud bliver retfærdiggjorte, saaledes, at vi vel bliver retfærdige ved Troen alene uden Gjerninger, men at blive salige uden Gjerninger eller at opnaa Saligheden uden Gjerninger er umuligt. Dette er af den Grund falsk, at det er stik imod det Pauli Ord (Rom. 4, 6.): 'Saligt er det Menneske, hvem Gud tilregner Retfærdighed uden Gjerninger.' Og Pauli Grund er den, at vi opnaar Saligheden paa selvsamme Maade som Retfærdigheden, ja at vi just dermed, at vi bliver retfærdige ved Troen, ogsaa med det Samme modtager Barnekaaret og det evige Livs Arv og Saligheden, og derfor bruger og fremhæver Paulus ogsaa particulæ exclusivæ

(d. e. saadanne Ord, hvormed Gjerningerne og egen Fortjeneste ganske udelukkes, nemlig 'af Naade', 'uden Gjerninger') ligesaa eftertrykkeligt ved Artikelen om Saligheden som ved Artikelen om Retfærdigheden." (S. 370.)

Og om nu Nogen her vil sige: I har jo selv sagt, at det er nødvendigt, at Menneskene gjør baade dette og hint, og at de ikke bliver salige uden dette, da vil jeg (foruden at minde om, hvad jeg ovenfor har sagt om, at alt dette er Guds Gjerning i os) derom henvise til følgende Steder af den samme lutherske Bekjendelse: "Men saa er Meningen paa den anden Side heller ikke den, at vi turde eller skulde uden Bod, Omvendelse og Forbedring lade Synden raade, vedblive og fremture i den. Thi sand Anger maa gaa iforveien og de, der saaledes, som sagt, af lutter Naade, for den ene Midlers Kristi Skyld, alene ved Troen uden al Gjerning og Fortjeneste bliver retfærdige for Gud, det er tagne til Naade, dem bliver ogsaa den Hellig Aand skjenket, som fornyer og helliggjør dem, virker i dem Kjærlighed til Gud og Næsten. Men efterdi den begyndte Fornyelse i dette Liv er ufuldkommen, og Synden ogsaa hos de Gjenfødte endnu bor i Kjødet, saa bestaar Troens Retfærdighed for Gud i, at Kristi Retfærdighed, uden at vore Gjerninger har gjort Noget dertil, er af Naade bleven os tilregnet, at vore Synder er os tilgivne og skal ikke blive os tilregnede (Rom. 4, 6 flg.)." (S. 366.)

Og et andet Sted: "Saaledes er der da ikke nogen sand, saliggjørende Tro hos dem, som er uden Anger og Bedrøvelse og har det onde Forsæt at blive og fremture i Synden; men sand Anger gaar forud, og sand Tro findes kun i eller ved sand Bod. Saa er ogsaa Kjærligheden en Frugt, som visselig med Nødvendighed følger den sande Tro; thi dersom Nogen ikke elsker, saa er det sikkert Mærke paa, at han ikke er retfærdiggjort, men endnu er i Døden

eller atter har tabt Troens Retfærdighed, som Johannes siger 1 Joh. 3, 14.

Men naar Paulus siger: 'Vi bliver retfærdiggjorte ved Troen uden Gjerninger' (Rom. 3, 28), saa giver han dermed tilkjende, at hverken forangaaende Anger eller efterfølgende Gjerninger hører med i Artikelen om Troens Retfærdiggjørelse eller der, hvor der handles om den. Thi gode Gjerninger gaar ikke forud for Retfærdiggjørelsen, men følger paa den, og Personen maa først være retfærdig, førend den kan gjøre gode Gjerninger. Saaledes er det ogsaa med Fornyelsen og Helliggjørelsen; hvorvel ogsaa den er en Velgjerning af Midleren Kristus og et Verk af den Hellig Aand, hører den dog ikke med i Artikelen om Retfærdiggjørelsen for Gud, eller hvor der handles om samme, men følger paa samme, thi paa Grund af dette vort fordærvede Kjød er den i dette Liv ikke ganske ren og fuldkommen[9] saaledes som Luther herom ypperligt skriver

[9] Denne Bevisførelse var vel værd at lægge sig paa Hjerte. Alle menneskelige Gjerninger er urene og ufuldkomne. Selv de gode Gjerninger, som de sande og retfærdiggjorte Guds Børn gjøre, og som Gud for Kristi Skyld har Behag i, — er dog i sig selv urene og ufuldkomne. Derfor kan de ikke komme i Betragtning der, hvor der tales om en Synders Retfærdiggjørelse eller om, hvorledes en Synder bliver salig; thi dertil fordres en fuldkommen Hellighed og Opfyldelse af Loven. Denne giver Kristus alene. Derfor faaes den af Naade alene og ved Troen alene, uden Gjerninger.

Dersom nogen vor Gjerning, det være nu den forangaaende Anger eller de efterfølgende Troens Frugter skulde komme i Betragtning som Noget, der bestemte Gud og saaledes medvirkede til vor Salighed, da blev Loven draget ind med ved Afgjørelsen af vor Salighed (og saaledes blandet ind i Evangeliet) men da ve os! Thi Loven fordrer meget mere end hvad vi kan præstere. Derfor staar der i Gal. 3, 10. at "saamange, som holde sig til Lovens Gjerninger, er under

i sin herlige og udførlige Udlæggelse af Brevet til Galaterne, naar han siger saaledes:

'Vi indrømmer, at man ogsaa skal lære om Kjærlighed og gode Gjerninger, men paa sit Sted og til sin Tid, naar der nemlig er Tale om gode Gjerninger udenfor denne Artikel om Retfærdiggjørelsen. Men her er det, som det gjælder, og Hovedsagen, hvorom der handles, ikke det Spørgsmaal, om man skal gjøre gode Gjerninger og øve Kjærlighed, men det, hvorved vi bliver retfærdiggjorte og faar et evigt Liv. Her svarer vi med Paulus, at vi alene ved Troen paa Kristum bliver erklærede for retfærdige, ikke ved Lovens Gjerninger eller ved Kjærlighed. Ikke saaledes, at vi hermed ganske forkaste Gjerningerne eller Kjærligheden, som Modstanderne falskelig giver os Skyld for, men Sagen er, at vi ikke vil lade os drage bort fra det, som det gjælder, og indvikle i en anden fremmed Sag, som slet ikke vedkommer dette Spørgsmaal, hvad Satan med al Magt arbeider paa og stræber efter.'" (S. 366 flg.)

Altsaa: Alle de forskjellige Ting, som et Menneske gjør, naar Gud den Hellig Aand virker i det, og som er nødvendige efter Guds Frelses Orden, kommer ved Spørgsmaalet om Retfærdiggjørelse og Salighed ikke i Betragtning som Menneskets Forhold eller Gjerning. Thi dersom Menneskene skulde dømmes efter disse Gjerninger — efter som de har forholdt sig i dem — da maatte de blive fordømte. Thi der er Ingen, som i nogen af disse Ting har gjort eller kan gjøre Fyldest eller forholde sig saaledes deri, som han skulde. Derfor bliver heller ikke Troen betragtet som et "Forhold" hos Menneskene, men som det Middel, Gud skjenker os og ved den Hellig Aand gjennem

Forbandelse, thi der er skrevet: Forbandet er hver den, som ikke bliver ved i alle de Ting, som er skrevne i Lovens Bog, saa han gjør dem."

Ordet virker i vore Hjerter til at gribe og fastholde vor Frelser. Derfor siger den lutherske Bekjendelse: "Troen retfærdiggjør ikke derfor og af den Grund, at den er en saa god Gjerning og herlig Dyd, men fordi den i det hellige Evangeliums Forjættelse griber og annammer Kristi Fortjeneste." (S. 364.)

Hermed har jeg da forklaret, hvorfor vi i vor "Redegjørelse" (III, 15) har saa afgjort forkastet den Lære, at Gud i Udvælgelsen er bleven "bestemt af" eller har "taget Hensyn til" eller har "rettet sig efter" Menneskets Forhold. Thi et Menneskes (gode) Forhold betegner Noget, som Mennesket "gjør eller lader", eller en Lovens Gjerning, og naar der tales om Udvælgelsen til Salighed og Opnaaelse af Salighed, da bekjender vi, at "dertil duer vore bedste Gjerninger slet Intet". Naar derimod Talen er om Fordømmelse, da bekjender vi, at Menneskets (onde) Forhold er Aarsagen dertil.

Og da vi af Guds Ord har erkjendt, at vor Frelse fra først til sidst er blot og bar Naade og Barmhjertighed af Gud, saa har vi og i vor "Redegjørelse" (III, 21) strengt fastholdt, at vor Salighed "afhænger af Gud alene". Ogsaa her gjælder det, som hin Spedalske sagde til Jesus: "Herre, om du vil, saa kan du rense mig." Og til Hver, som af Hjertet erkjender dette, siger Herren: "Jeg vil, bliv ren."

Vi har heller ikke i vor "Redegjørelse" forsømt at afværge mulig Misbrug af disse Sandheder. Derfor har vi i III, 16 sagt Følgende: "Skjønt et Menneskes gode Forhold (d. e. Lovens Gjerninger) ikke kan bidrage Nogetsomhelst til hans Salighed, saa er det dog paa den anden Side vist, at et Menneskes onde Forhold desværre kun altfor let kan bringe ham i Fortabelse. Da tillige den eneste Vei til Salighed, paa hvilken Gud fører de Udvalgte, er gjen-

nem Omvendelse, Tro og Helliggjørelse, og altsaa den, der vil blive salig, maa findes paa denne Vei, saa er det bespotteligt at sige, at naar vort Forhold ikke hjælper os til Salighed, saa kan vi forholde os, som vi vil, hvilket er den gamle Forargelse over Evangeliet."

Hvorledes kan nu nogen retsindig Guds Tjener mene at kunne vinde Noget for Guds Rige eller til Guds Ære ved at fremstille et saa usandsfærdigt Vrængebillede af vor Lære, som man oftere har gjort? Jeg hører, at saadanne usandsfærdige Fremstillinger har faaet Mange til at tro, at vi skulde lære, at Menneskene kunde være ubekymrede om sin Salighed, at de kunde lægge Hænderne i Skjødet, ikke søge at blive frelste, at de ikke behøvede at stræbe at indgaa gjennem den snevre Port, ikke vaage og bede, ikke fatte et nyt Sind og omvende sig til Gud, ikke forarbeide sin Saliggjørelse med Frygt og Bæven. Om man nu fik Nogen til at tro, at vi lærte saadan Ugudelighed, vilde man derved vinde Noget for Gud og for Sandheden? Naar og hvor har vi lært anderledes, end der staar i vore ovenfor anførte Ord, at "den eneste Vei til Salighed er gjennem Omvendelse, Tro og Helliggjørelse", og at altsaa "den, der vil blive salig, maa findes paa denne Vei"? Og er Nogen saa daarlig, at han vilde tro, at vi lærte, at Omvendelse, Tro og Helliggjørelse skulde kunne ske uden megen Nød, Bekymring og aandelig Strid? At et Menneske skulde kunne sove sig til Omvendelse?

Nei. Vi har, Gud være Tak, hverken glemt eller negtet, hvad Guds Ord lærer om disse Ting. Men det har vi lært, og det vil vi fremdeles med Guds Hjælp lære, at Gud er den, som virker alt Godt i os, ligesom han vil virke det i Alle, og at dersom det da ikke sker, saa er vore egne haarde Hjerter Skyld deri. Netop denne Sandhed skal bringe et Menneske til at frygte for sig selv, erkjende sin Synd og henfly til Gud om Hjælp.

Men den Sandhed, at vi ikke kan bidrage Noget af vort Eget til vor Salighed, at vi ikke selv kan gjøre Noget deraf, men at Guds Naade maa udrette det Alt, den er det, der nu, ligesom før i Tiden, ikke taales, men giver Anledning til al den Bespottelse og Bagtalelse, for hvilken vi og vor Lære har været udsatte. Om Gud vil, skal jeg i et følgende Nummer afslutte min Betragtning af denne Del af Beslutningerne fra Mødet i Red Wing.

VI.

En overmaade vigtig Ting er ved Mødet i Red Wing opnaaet og vundet for Sandheden: Alle vore Menigheder kan nu faa en tydelig Forestilling om, hvad der egentlig er og altid har været Stridens Gjenstand.

Vi lærer (med den luthersske Bekjendelse), "at Aarsagen til Naadevalget er alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste, og at der ikke hos os er nogen Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv".

Derfor lærer vi ogsaa, at Gud ved Menneskets Udvælgelse ikke er bleven bestemt af Menneskets Forhold. Denne vor Lære forkastes af de 21 i Red Wing.

Der staar i Guds Ord: "Af Naade ere I frelste ved Troen, og det ikke af eder, — Guds er Gaven, — ikke af Gjerninger, forat ikke Nogen skal rose sig. Thi vi ere hans Verk, skabte i Kristus Jesus til gode Gjerninger, hvilke Gud forud har beredt, forat vi skulle vandre i dem" (Ef. 2, 8–10).

Derfor lærer vi, at Saligheden afhænger af Gud alene. Denne vor Lære forkastes af de 21 i Red Wing.

Striden gjælder ikke om, hvorledes et Menneske skal forholde sig. Derom lærer begge Parter det Samme.

Striden gjælder ikke om, at der er en Saliggjørelsens

Orden og Maade, til hvilken Gud har bundet Saligheden. Derom lærer begge Parter det Samme.

Striden gjælder heller ikke om, at det er nødvendigt til Salighed, at et Menneske indkommer i Saliggjørelsens Orden og bliver ved i den indtil Enden. Derom lærer ogsaa begge Parter det Samme. Begge Parter lærer, at det er nødvendigt, at et Menneske flittigt og ret bruger Guds Ord, og at det omvender sig til Gud, erkjender og fortryder sin Synd, og i en sand og levende Tro annammer Kristus og trøster sig ved ham; fremdeles, at Mennesket maa leve i daglig Bod, søge til Gud i Bønnen og blive ved i Troen indtil Enden.

Striden gjælder heller ikke om, hvorvidt Mennesket af egne Kræfter kan virke og udrette Alt, hvad der hører til Omvendelsen. Begge Parter lærer, at Mennesket ikke kan dette.

Striden gjælder heller ikke om, at Gud i Ordet giver og fremrækker den Kraft, som er nødvendig til Omvendelse, og at denne Kraft altid følger Ordet. Derom lærer ogsaa begge Parter det Samme.[10]

Striden gjælder heller ikke om, at Mennesket kan modstaa Guds Naade og saaledes forhindre sin Salighed. Derom lærer ogsaa begge Parter det Samme.[11]

---

[10] Der er vistnok nogle af dem, der var i Red Wing, som lærer, at et Menneske, naar det hører Guds Ord, ogsaa altid faar, d. e.: kommer i besiddelse af en ny Kraft (se Kirkeraadets Protokol S. 29 og Prestekonferencens Protokol S. 92 o. fl. St.). Men denne urigtige Lære antager jeg ikke deles af ret Mange, og jeg tager derfor heller ikke Hensyn til den. Guds Ord er dog saa klart i den Sag, at de, som vil se, kan se det. Se bl. A. Joh. 8, 37. 43; Matt. 13, 13 flg.; Ap. Gj. 7, 51 o. s. v.

[11] Herom gjælder, hvad der er sagt i forrige Anmærkning. Der er Nogle, som for at kunne rime sammen forskjellige Lær-

Dersom Nogen vil sige, at Striden gjælder nogen af de her nævnte Ting, saa siger han ikke sandt, og dersom Nogen har sagt det, saa har han sagt Usandhed, hvad enten han nu selv har vidst det eller ikke. Han har ialfald kunnet vide det.

Nei, det, som er Stridens Gjenstand, er dette:

Kan et Menneske, for at blive omvendt og frelst, lægge Noget til af sit Eget?

Vi siger dertil Nei.

Dersom vor Modpart ogsaa svarer Nei til dette Spørgsmaal, da ved jeg ikke, hvorfor der ikke skulde blive Fred og Forstaaelse om alle andre Punkter, der kan komme paa Tale i disse Sager. Ikke heller ved jeg, hvorfor man da har ført nogen Strid.

Dersom vor Modpart svarer Ja — Mennesket kan for at blive omvendt og frelst lægge Noget til af sit Eget, da bliver der ikke Fred mellem os; thi Guds Ord siger: "ikke af eder; Guds er Gaven".

Dersom man vil svare med Omsvøb og Udflugter, at der er Meget og Mangt, som et Menneske maa gjøre, det maa forholde sig saa og saa, — da fører man Folket bag Lyset. Derom strides ikke. Begge Parter lærer, som ovenfor sagt, og har altid lært dette, at der er mange Ting, som et Menneske maa gjøre, og at det maa forholde sig saa og saa. Men naar nu Mennesket gjør dette og forholder sig, som det skal, — saa spørges der: Hvem har virket dette? Er det Guds Naade alene, som har virket det — eller har Mennesket kunnet lægge Noget til af sit Eget?

Har Mennesket ved Omvendelsen kunnet lægge den fornødne Kraft til? Nei — Kraften kommer i Ordet. Har

---

domme i Guds Ord har ment at maatte antage, at Ordet indtil et vist Punkt ikke kan modstaaes. Hvad Skriftsted de mener at kunne støtte sig til, ved jeg ikke.

da Mennesket "af sit Eget" kunne beslutte sig til at bruge og anvende Kraften i Ordet?—eller er det Gud, som har virket baade at ville og at udrette det?

Vi siger: Det er Gud alene; thi saa siger Skriften. Mennesket har ikke kunnet lægge Noget til af sit Eget, men har Gud at takke for Alt.

Men derfor siger vi ogsaa, at Gud ikke "bliver bestemt af Menneskets Forhold" til at gjøre dem salige, og derfor siger vi, at Saligheden afhænger af Gud alene.

Indrømmer vor Modpart dette, da har de opgivet det egentlige Stridspunkt og har da at gjøre Regnskab for den Elendighed, som de har bragt ind over Kirken.

Vil de derimod lære, som Enkelte af dem har gjort, at Mennesket virkelig kan lægge Noget til af sit Eget og saaledes hjælpe til sin Omvendelse og hjælpe til at frelse sig ved sit Forhold, d. e. Gjerning, bestemme Gud til at gjøre det saligt, saa at Saligheden afhænger dels af Gud og dels af det selv—saa ved da ialfald Menighederne, hvad der er Stridens Gjenstand.[12] Thi denne Lære, som St. Paulus især saa strængt advarer imod, som Luther

[12] Det er vel maaske muligt, at En eller Anden vil sige: Nei, af sit Eget kan Mennesket ikke lægge Noget til, det erkjender vi; men Gud retter sig dog efter Menneskets Forhold. En Saadan, om der er Nogen saa uforstandig, vil jeg da spørge: Hvem har virket dette Forhold, der jo maa være noget Godt, naar Gud retter sig derefter, til at gjøre Mennesket saligt? Svares der saa atter, at det er Gud, som har virket det, men at han dog retter sig derefter, da fører man en meningsløs Tale og strider om Ord. Meningen af hin Paastand kunde kun være den, at Gud fastholder Saliggjørelsens Orden; og deri er Alle enige, og hin Paastand vilde kun være en daarlig Omskrivning af de Ord, at Gud, som har begyndt det Gode i os, derefter ogsaa vil fuldkomme det, indtil Jesu Kristi Dag. Men dette kan ikke i kristelig Sprogbrug udtrykkes saaledes, at Gud "retter sig efter Menneskets Forhold".

og alle hans rettroende Efterfølgere saa utrætteligt har bekjæmpet, som den norske Synode, saalænge den har været til, altid har vidnet mod, den haaber jeg, at vi skal faa Naade fra Gud til ogsaa fremdeles at vidne mod, selv om vi derfor skulde høste samme Slags Løn i Verden som den, med hvilken bedre og større Vidner i Kirken, end vi er, har maattet lade sig nøie. Kunde Mennesket lægge Noget til af sit Eget for at blive frelst, da var vor Herre Kristus ikke længere vor eneste Frelser. Fra saadan Tro bevare os Gud i Naade!

Det har oftere været sagt, at man kunde saa godt forstaa den Lære, som førtes af den anden Side, men at det derimod ikke var let at fatte, hvad vi "Missouriere" egentlig lærer. Selv af enkelte af dem, der staar os nær og vil os vel, har det været sagt, at de ønskede, vi kunde tale "tydeligere". Medens jeg villigt indrømmer, at ingen af os har været i Stand til at fremsætte disse Sager saa overbevisende, som ønskeligt var, saa føler jeg mig dog vis paa, at denne Anke ikke egentlig har sin Grund i vor Maade at fremstille Sagen paa, men i Sagen selv, i dens Natur og Indhold.

Den modsatte Lære synes derfor grei og tydelig, fordi den passer godt med Fornuften; men dette gjør den kun, fordi den ikke er fuldtud efter Skriften. Thi om disse Lærdomme er det sandt, som Konkordieformelen siger, at saa, som Skriften lærer os dem, "kan vi ikke faa dem til at passe sammen", efter Fornuften nemlig. Vil vi da ikke tage vor Tanke til Fange under Kristi Lydighed, saa farer vi vild.

Lov og Evangelium synes, naar de fremstilles ret efter Skriften, at stride mod hinanden. Derfor har det ogsaa været det Almindeligste, at man ved at lempe lidt baade

paa Loven og paa Evangeliet har søgt at faa dem til at passe bedre sammen. Fornuften vil gjøre den Slutning, at dersom vore Gjerninger (vort Forhold) ikke kan hjælpe os til Salighed, saa behøver vi ikke at tage det saa nøie med dem. Fornuften slutter, at dersom vi med al vor gode Gjerning ikke skal være bedre end andre Syndere, saa er jo vore Gjerninger overflødige, og dersom vort Forhold ikke skal afgjøre Sagen, hvorfor bliver da ikke Alle salige? og dersom det er alene Naade Altsammen, saa faar vi jo stole paa Naaden, og dermed er vi da færdige og behøver ikke at bekymre os om Gjerningerne.

En opmærksom Gjennemlæsning af St. Pauli Breve vil vise, hvor ofte han har havt med disse Vanskeligheder og Indvendinger at gjøre, og hvorledes han har faaet erfare, at hans Prædiken baade var til stor Forargelse for Jøderne, som mente, at det var ugudeligt at sætte dem, der var omskaarne og holdt sig til Loven, i Klasse med Hedningerne, — og at hans Prædiken var en latterlig Daarskab i Grækernes Øine, idet han lærte, at Troen paa en korsfæstet Mand skulde gjøre et Menneske behageligt i Guds Øine.

Den, som er kjendt med Luthers Skrifter, vil vide, hvor tungt det har faldt ham at se, at da han vel havde faaet overbevist Folket om det Falske i den papistiske Gjerningslære og faaet Evangeliets Lys til at skinne for dem, saa begyndte strax Misbrugen af Evangeliet til syndig Sikkerhed og et tøilesløst Liv. Da han, som han siger, havde faaet hjælpe dem vel op paa Hesten paa den ene Side, saa faldt de ned igjen paa den anden Side. Enten vil de have Naade — og da faa gjøre som de lyster, — eller de vil gjøre gode Gjerninger, men saa ogsaa have den Løn for det, at de er bedre end Andre, som ikke gjør gode Gjerninger. En Forskjel mellem Syndere maa der dog være, mener de, eller ogsaa er Gud uretfærdig.

"Saaledes", siger Luther, "gjør ogsaa nu Carthäuserne og Munkene (jeg taler om de bedste af dem; thi den største Del er, som sagt, Bugtjenere), de skjælder vor Lære for Djævleløgn og Kjætteri og siger: Vi har nu vel i tredive Aar bedet og fastet og ladet det være os saa surt i vor Orden, og nu vover de luthersffe Kjættere at sige, at alt dette gjælder Intet. Velan, dersom Bøn og Faste ikke behager Gud, saa vil vi fraadse, drikke, bedrive Utugt og paa den Maade gjøre Gud tillags og komme i Himmelen. Disse forarger sig ogsaa paa Barnet Jesus og falder hen, saa de aldrig mere opstaar. Vil du nu være en Kristen, saa find dig da i dette og vær kun vis paa, at din Herre Kristus og du og din Lære og Alt, hvad du gjør, ikke vil behage Verden." (L. W. W. XIII. 245 flg.)

Kirkens senere Historie viser, hvor let man paa Grund af denne Misforstaaelse og Misbrug af Evangeliet vendte tilbage til de gamle Bestræbelser for at frelse sig og erhverve sig Salighed ved egne Øvelser og Gjerninger. Intet Under derfor, at den gammellutherske, d. v. s. rette kristelige Lære om Synd og Naade nu vanskelig finder Indgang og synes for Mange en underlig og urimelig Tale.

Fremdeles er det ikke at undres over, at Mange er blevne forvirrede og har faaet en urigtig Opfattelse af Striden, naar vi betænker, hvorledes man ved alle Slags Beskyldninger har faaet Folk til at tro, at vi Missouriere lærte mange aabenbart urigtige Ting, ja grove Vildfarelser, som vi aldrig har lært, som f. Eks. at Menneskene ikke behøvede at bekymre sig om Omvendelsen, men kunde forholde sig, som de vilde, at siden Gud jo "gjorde Alt", saa havde vi ingen Ting at varetage o. s. v. Da de nu vidste, at dette var galt, og de troede disse Beskyldninger, saa mente de da, at de maatte tage Parti mod os. De indsaa desuden i lang Tid ikke, hvorhen den Lære, som sattes

imod os, egentlig førte. Paa denne Maade er det gaaet til, at ikke Faa (deriblandt ogsaa Prester, Skolelærere og Kandidater) i længere Tid har ment, at de hørte hjemme iblandt vore Modstandere, indtil de endelig fik se, baade at vi ikke lærte det, som vi blev beskyldte for, og at der var et Hovedpunkt i vor Modparts Lære, som de ikke var enige i.

Imidlertid er der, som ovenfor bemærket, ved Mødet i Red Wing gjort et betydningsfuldt Skridt fremad til endeligt Opgjør af Striden. Enhver, som ikke med Flid vil lukke sine Øine, kan nu se, hvad Stridsspørgsmaalet er. Derefter faar de da selv afgjøre, i hvilken Leir de hører hjemme. At Mange fremdeles vil gaa efter ganske andre Hensyn end dette Lærespørgsmaal, er vel at frygte. Men det vil alle retsindige Medlemmer af vore Menigheder vel betænke, om det er ret for Gud at række hine 21 Mænd i Red Wing Mødet sin Haand — ikke alene til Synodens Splittelse og til Splittelse af en stor Del af dens enkelte Menigheder — men ogsaa, hvad der er Hovedsagen, til at fastsætte og antage den Lære, at "i en vis Forstand" har det syndige Menneske sig selv at takke for sin Salighed.

Efterskrift.

Paa Grund af den stærke Efterspørgsel er et nyt Oplag af dette lille Skrift blevet nødvendigt. Mange har bevidnet, at det har været dem til Velsignelse, og at det har hjulpet dem til at faa fast Fodfæste i denne Strid, og at se det Urigtige i deres Lære, som har angrebet os.

Det Spørgsmaal har da paatrængt sig: Hvorledes er det gaaet til, at saa Mange i saa lang Tid har fulgt Prof. Schmidt og Past. Muus? Dertil har der været forskjellige Grunde hos de forskjellige Personer. Blandt de mere tænksomme og alvorlige Menighedslemmer har, efter hvad jeg

har erfaret, følgende Grunde været mere eller mindre virksomme:

1) Prof. Schmidts Anseelse. Han har i mange Aar været en Leder iblandt os, af hvem vi havde lært meget. Han var anseet som en ivrig Lutheraner, og Mange mente derfor, at det ikke var rimeligt andet, end at han havde Ret ogsaa i denne Strid.

2) Læren om Naadevalget var ukjendt for de allerfleste. Nu blev Missouriernes og vor Lære lige fra Begyndelsen af urigtigt fremstillet af Prof. Schmidt. Der blev tillagt os en Lære, som vi aldrig havde havt.

Det var ikke vanskeligt at faa Folk til at tro, at vi lærte Meget, som vi aldrig har lært. Der er nemlig adskillige Skrift-Lærdomme, som er saaledes beskafne, at naar man vil drage Fornuft-Slutninger af dem, saa kan man let komme til Resultater, som ikke er rigtige, og som andre Skriftsteder viser os, ikke er rigtige. For Exempel den Skrift-Lærdom, at der kun er én Gud. Deraf synes Fornuften at maatte kunne drage den Slutning, som Unitarierne drager, at naar Faderen er Gud, saa kan ikke Sønnen være Gud og heller ikke Aanden. Men andre Skriftsteder viser os, at denne Fornuftslutning maa være falsk. Saadanne utilladelige Slutninger drog man nu af de Skrift-Lærdomme, som vi fremsatte i den nærværende Strid. Naar vi da afviste dem, saa sagde man, at vi vistnok ikke vilde komme ud med vor Lære, men vi havde den hos os alligevel.

3) De falske Beskyldninger. Der blev paastaaet: At vi negtede den almindelige Naade. At vi lærte en dobbelt Naadevillie hos Gud. At vi lærte en anden Slags Naade eller en virksommere Naade for de Udvalgte, end for andre Mennesker. At vi lærte en Tvangs-Omvendelse. At vi lærte, at en Christen kan og bør have en absolut Vished

om sin Salighed. At vi lærte et ubetinget eller hensynsløst Naadevalg. Der blev paastaaet, at vi fordømte dem, som lærte, at Udvælgelsen er skeet under Henblik paa Troen. Alle disse og mange flere Usandheder blev uafladeligt gjentagne.

Men ingen af alle disse Ting har vi enten lært eller sagt. Vi har mangfoldige Gange sagt, at vi forkaster dem som falske, og at vi forkaster dem ligesaa oprigtigt, som vore Modstandere forkaster dem. Det hjalp ikke. De paastod alligevel, at vi lærte dem.

Ja, paa nogle Steder fortalte man uden Sky, at vi lærte, at En, som var udvalgt, han vilde og maatte blive salig, hvorledes han end levede i Verden, og at En, som ikke var udvalgt, han kunde ikke blive salig, hvormeget han end bad og stred og stræbte at blive det. Mange lod sig desværre forlede til at tro disse Beskyldninger.

Som Beviser anførte man dels Fornuft-Slutninger, som man mente at maatte drage af vor Lære, men hvis Rigtighed vi efter Skriften altid har negtet og derfor altid forkastet. Dels anførte man løsrevne Stykker af missouriske Synodal-Beretninger, tildels fra Tiden før Striden. Men man lod ikke Folket faa høre, at der i de samme Skrifter var mange Stykker, som klart viser, at Missourierne ikke lærte det, som man beskyldte dem for og som hine løsrevne Ord kunde synes at tyde paa. Heller ikke lod man Folk faa vide, at endel af hine Udtryk af Missourierne selv var forkastet som tvetydige eller endog urigtige.

4) Det tilsyneladende Fornuftmæssige i vor Modparts Lære. Det var i lang Tid ikke saa let for Folk at se, at der i Prof. Schmidts og Past. Muus's Lære var et Punkt, som stred mod vor Tro, og som stred mod, hvad især Prof. Schmidt før i Tiden selv paa det Ivrigste havde indskjærpet os.

Det var længe skjult for mange, at naar de vilde stride mod vor Lære, saa kunde de ikke undgaa den Vildfarelse, at "Mennesket paa en eller anden Maade maatte kunne lægge Noget til af sit Eget" for at blive salig og at derfor tilsidst Mennesket, ialfald for en Del, maatte have sig selv at takke for sin Omvendelse og sin Salighed.

Denne Lære, som ganske tilintetgjør Naadens Begreb og strider ligefrem mod Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen og som berøver baade Gud Hans Ære og den anfegtede Synder hans Trøst, — denne Lære kom i Begyndelsen ikke tydeligt frem.

Det synes jo at stemme godt med Fornuften, at da det er Mennesket selv, som bestemmer og afgjør og er Aarsag i, at det ikke bliver omvendt og saligt, saa maa det vel ogsaa være Mennesket selv, som, for en Del ialfald, maa være Aarsag i, at det bliver omvendt og saligt, naar dette sker. Dette, som Menneskene selv har bevirket, og som afgjør, at de bliver omvendt og salig, det er det da, som de maa "lægge til af sit Eget".

Men skjønt denne Lære synes at stemme godt med Fornuften, saa stemmer den ikke med Bibelen, som lærer, at vi har Gud alene at takke for denne Afgjørelse (Se Phil. 2, 13).

Det, som længe hindrede Folk i at se Faren, var de mange Omsvøb, hvori denne Lære kom frem. De lærte jo, ligesom vi, at "Kraften" kom fra Gud. De vilde heller ikke kalde det "fortjenstligt" hos Menneskene. Men det maatte dog tilsidst blive aabenbart, hvad der virkelig laa i hin Lære. Gud maatte nemlig efter denne stille en Fordring og Betingelse til Menneskene, naar de skulde frelses, og denne Fordring og Betingelse maatte det da staa i Menneskets egen Magt at opfylde, thi ellers vilde Omvendelsen ske med Tvang, mente de.

(Vi har ofte paavist, at dersom Menneskene af sig selv skulde opfylde nogen saadan Fordring, saa blev Frelsen ikke af Naade alene. Men det hjalp ikke.)

Hin Fordring fra Gud til Mennesket har man da enten forklaret at være "Undladelsen af den gjenstridige Modstand", eller "at gjøre det rette Valg" eller Lignende. "Kraften" til alt dette, den kommer fra Gud, siger de, men den rette Brug af Kraften, den maa komme fra Menneskene selv. Ellers blev det Tvang, siger de. Dette er det altsaa, som Menneskene maa lægge til af sit Eget. Kraften er Guds, men Anvendelsen af Kraften, Valget, "Afgjørelsen", den staar i det uomvendte Menneskes egen Magt. Saaledes lærer de, og lærte de ikke dette, saa havde de ikke Noget at stride med os om.

(Vi lærer jo ogsaa, at Mennesket maa vælge det Gode d. e. villigt og uden Tvang bestemme sig for Gud (sml. Redegj. II, 15, o. fl. Stt.) men vi lærer ogsaa efter Skriften, at det er Gud alene, som af sin Naade virker, at Mennesket gjør dette.)

Men dersom nu, som hine lærer, Mennesket af sig selv, er istand til retteligt at bruge den Kraft, som kommer til det i Ordet, og saaledes opfylder Guds Fordring og af sig selv undlader den gjenstridige Modstand, og af sig selv vælger det Gode, da har jo Mennesket ogsaa for en Del sig selv at takke for sin Omvendelse og Salighed.

Erhvervelsen af Salighed (det som hører til den 2den Troes-Artikel) virkes da vistnok alene af Gud. Men Tilegnelsen (det som hører til den 3die Artikel) det virkes efter denne Lære, dels af Gud, dels (om end kun for en liden Del) af Mennesket selv.

Dette synes vistnok altsammen godt nok indrettet efter Fornuften, men det er ikke efter Guds Ord, thi det bliver ikke Alt af Naade. Det stemmer derfor heller ikke med vore Bekjendelses-Skrifter.

Men denne Læres tilsyneladende Fornuftmæssighed har forført Mange.

5) De tvetydige Udtryk. Naar vor Modpart under Striden skulde fremsætte sin Lære, saa benyttede de sig ofte af saadanne Ord, som kan tages i to Betydninger.

Naar nu vi ikke vilde antage en Sætning, hvori et af disse Ord forekom, fordi det kunde tages i en saadan Mening, at Sætningen blev falsk, saa sagde man uden videre, at vi havde negtet Sætningen. For Exempel den Sætning: "Naar Gud ved sit Ord kalder paa Mennesket for at omvende det, saa kan Mennesket omvende sig." Om denne Sætning er rigtig eller den er falsk, det kan vi ikke vide, førend der siges hvad Mening der lægges i Ordet "kan".

Dersom der med "kan" menes, at det uomvendte Menneske har Evne til at omvende sig, da er Sætningen falsk, thi dette strider mod Guds Ord. (1 Cor. 2, 14; Eph. 2, 1.) Dersom der menes, at der i Guds kaldende Ord er baade fornøden Kraft til Omvendelse og tillige Vidnesbyrd om, at Gud vil virke, at Mennesket omvender sig, saa at Mennesket er uden Undskyldning, hvis dette ikke sker, da er Sætningen rigtig.

Men naar vi nu paa Grund af Tvetydigheden ikke vilde tilstemme hin Sætning, saa sagde man: Altsaa lærer Missourierne, at naar Gud kalder paa Menneskene for at omvende dem, saa kan Mennesket dog ikke omvende sig.

6) Endelig er ogsaa det en Grund til, at mange i saa lang Tid har fulgt med den anden Side, at de Uge efter Uge har hørt hine stærke Anklager og Beskyldninger mod os, uden at høre eller læse, hvad vi havde at sige. Anklagen kom som et ideligt Dryp, saa at man tilsidst omtrent kunde det udenad, men hvad vi havde at sige fik man kun vide gjennem Modpartens Beretninger. "Kirketidende" blev i den første Tid af Striden opsagt af mangfoldige og desuden baade spottet og advaret mod.

Det har dog nu i de sidste Aar vist sig, at en stor Del af dem, som af disse og lignede Grunde i lang Tid fulgte med og regnedes for Schmidtianere, siden har faaet Øinene op og har seet, at de blev førte bag Lyset og har troet, at vor Lære var anderledes end den er. Og der er nu flere og flere, som faar se det Dag efter Dag rundt om i vore Menigheder.

Derfor er der nu saadan Hast med at faa Menigheder ud af Synoden, og at faa Synoden splittet, ellers kunde maaske endnu mange flere komme tilbage til os. Men vort Haab er, at dette fremdeles vil ske og at mange vil komme tilbage til de gamle Stier. Gud har straffet den Norske Synode, den havde kun altfor vel fortjent det. Men Han har ikke forladt den. Thi Hans Miskundhed varer evindelig.

Endnu et Forsøg.

Forbemerkning.

Vistnok tænker jeg mig at en og anden af vore Venner vil sige: "Kan der gjøres flere Forsøg paa at overbevise dem, som siger imod? Har vi ikke atter og atter paavist, at de med sine Angreb paa os kommer i Strid med de Hovedsteder i Skriften, som giver Gud al Æren for vor Frelse, og med de Skriftsteder, som viser os det uigjenfødte Menneskes fuldkomne Fordærvelse? Har vi ikke desuden vist, at mange af deres Paastande er saa stik imod de lutherske Bekjendelsers udtrykkelige Ord, at de ialfald burde tilstaa, at de ikke er enige med disse?" Det er sandt, dette har været paavist mange Gange. "Ja, hvad kan der saa endnu forsøges med?" Jeg tænker derom saaledes:

De Splittelser, som allerede er skete i Synoden, er syndige. Det samme er Tilfældet med de Splittelser, som truer med at ville komme. Hvem der har Skylden, skal jeg ikke tale om nu. Men endnu turde noget gjøres for at hindre denne Elendighed fra at gribe end mere om sig. Da denne Strid begyndte, var der ikke nogen Grund til Splittelse, det er jeg overbevist om. Der er under Striden fremkommen en virkelig Forskjel i Læren, som jeg ikke tror var der fra først af. Denne Læreforskjel gjælder det Spørgsmaal, om det uigjenfødte Menneske før sin Omvendelse faar ved Ordet en Kraft, ved hvilken det faar en

frigjort Vilje, saa at det nu (før sin Gjenfødelse) frit kan vælge og afgjøre enten at følge Naaden eller at modstaa den, m. a. O., om det uigjenfødte Menneske af Gud ved Ordet sættes paa et saakaldet "Valgets Standpunkt".

Jeg har i mine Artikler om "Mødet i Red Wing" paavist, at efter denne Lære maatte Mennesket for at blive frelst kunne "lægge noget til af sit eget". Det uigjenfødte Menneske maatte nemlig af sig selv kunne bruge og anvende denne Kraft paa en Gud behagelig Maade.

Denne Lære har vor Modpart selv tidligere paa det ivrigste forkastet. Prof. Schmidt erklærede den dengang for en Satans List. Han sagde, at ved denne Lære om det uigjenfødte Menneskes Selvbestemmelse "bliver Omvendelsens Underverk taget ud af Guds Haand og lagt i Menneskets Haand".[1] Nu er denne Lære bleven ham og andre saa rigtig og vigtig, at de for dens Skyld vil splitte Synoden.

Dersom denne Læreforskjel erkjendtes for det, som den virkelig er, da var Faren ikke saa stor. Det blev da nok ikke saa ret mange, som fulgte Past. Muus og Prof. Schmidt; thi jeg tror ikke, at denne moderne Lære endnu har sat sig rigtig fast uden hos enkelte. Det slutter jeg af Synodalforhandlingerne. Men for manges vedkommende tror jeg, at det ikke egentlig er Forskjel i Tro, som skiller dem fra os, men derimod visse feilagtige Tanker, som de har om vor Lære. Der er en Del Slutninger, som man saa længe har paastaaet maatte følge af vor Lære, at mange redelige Folk for Alvor tror det. Dette er det, som har bragt mig til at tænke, at en af os endnu burde gjøre et Forsøg, og da jeg ikke ser, at nogen anden gjør det, saa

[1] Se Prof. Ylvisakers Pamflet: "Til Sammenligning og Prøvelse."

vil jeg forsøge, om det ved Guds Hjælp kunde lykkes mig. Han kan gjøre langt over, hvad vi beder eller forstaar.

Der er blandt vor Modpart nogle, som blindt lader sig lede i Parti-Interesse. For dem skriver jeg ikke. Men saa er der ogsaa mange, hvis Samvittighed er forvirret, og som tror, at de "gjør Gud en Dyrkelse", naar de tager Parti mod os. For disse skriver jeg, om de vil læse og prøve, hvad jeg siger.

Jeg forstaar, at de trøster sig med den Forsikring, som saa høit og dyrt gjentages, at deres Ordførere ikke vil tillægge Mennesket nogen Fortjeneste. At de under denne Forsikring sluger en Lære, ved hvilken Mennesket selv faar en stor og vigtig Andel i sin Frelse, og at altsaa Gud ikke faar al Æren uden i Talemaader, det ser de ikke. Blandt de Ting, som hindrer dem, er netop de Slutninger, som man har paastaaet følger af vor Lære, nemlig 1) at Omvendelsen efter vor Lære vilde blive en Tvangsomvendelse, og 2) at Mennesket paa denne Maade ikke vilde have noget Ansvar. Disse Paastande er det da, jeg i det følgende vil imødegaa.

I.

Vi lærer ikke en Tvangsomvendelse.[2]

Den Naadegjerning af Gud, ved hvilken et Menneske "omvender sig fra Mørket til Lyset, fra Satans Magt til Gud", kaldes i Skriften snart Omvendelse, snart Gjenfødelse. Omvendelse kaldes den, naar særligt Hensyn tages

[2] En Del af den følgende Fremstilling anerkjender jeg med Glæde at skylde en Afhandling af Prof. R. Lange. Da jeg paa de Steder, hvor jeg efter mine Ekcerpter mere eller mindre har benyttet ogsaa hans Ordform, ikke uden betydeligt Besvær har kunnet citere nøiagtigt, lader jeg det bero med denne Bemerkning.

til den Forandring, som foregaar i Menneskets Hjerteforhold til Synden og til Gud. Begge Udtryk betegner dog den samme Sag. Derfor siger Pontoppidan: "Hvad er Gjenfødelsen eller den nye Fødsel? Det samme som en levende Tros Meddelelse eller Opvækkelse af den aandelige Død, Omvendelse og Oversættelse fra Mørket til Lyset, fra Satans Magt til Gud." (Sandh. til Gudfr. Sp. 487. Se ogsaa Sp. 677 og 692.)

Dersom vi vil fatte det, som vi her paa Jorden kan fatte af Læren om Omvendelsen og Gjenfødelsen, da maa vi agte nøie paa, hvorledes den hellige Skrift skildrer os det uomvendte og uigjenfødte Menneske, hos hvem der kun er et kjødeligt Sind, og hvorledes Skriften beskriver os det gjenfødte Menneskes Tilstand, hos hvem der er baade Aand og Kjød. Vi maa ogsaa agte paa de Udtryk, der bruges om Omvendelsen og Gjenfødelsen som en Gjerning af Gud. Se saaledes Jer. 31, 18. 19; Begr. 5, 21; Ap. Gj. 5, 31; 11, 18; 2 Tim. 2, 25. 26; 2 Kor. 4, 6; Ef. 2, 1. 4. 5. 8. 9. 10; Ezek. 36, 26; Ap. Gj. 16, 14; Ezek. 11, 19; Fil. 1, 6; 2, 13; Ap. Gj. 15, 9; Salme 51, 12; Jak. 1, 18; 1 Petr. 1, 23; Joh. 1, 13. o. s. v.

I disse Steder siger den Helligaand, at det er Gud, som omvender os, som giver Omvendelse, som lader Lyset skinne i vore Hjerter, som gjør os levende, som skaber os i Kristo Jesu til gode Gjerninger, som giver et nyt Hjerte, som borttager Stenhjertet, som oplader Hjertet, som giver en ny Aand indeni os, som begynder en god Gjerning i os, som virker i os baade at ville og at udrette efter sit Velbehag, som renser Hjerterne ved Troen, som skaber i os et rent Hjerte, som efter sin Beslutning fødte os formedelst Sandheds Ord, — saa at vi er gjenfødte ikke af forkrænkelig, men af uforkrænkelig Sæd, — hverken af Kjøds Vilje eller af Mands Vilje, men af Gud. Sml. ogsaa Konkordief. Udf. Forkl. II §12 Lisb. Udg. S. 354.

Da Forandringen ikke sker udenfor Mennesket, men i Mennesket og bestaar i, at Menneskehjertet nu tænker, dømmer og vil anderledes, end det før gjorde, saa bruges ogsaa ofte i Skriften det Udtryk, at Mennesket omvender sig. At det dog er Gud og ikke det naturlige Menneske selv, som virker denne Forandring, sees klart af de anførte Steder. Det er Mennesket, som angrer sin Synd, men det er Gud, som ved Loven virker, at Mennesket gjør dette. Det er Mennesket, som tror, men det er Gud, som ved Evangeliet virker, at Mennesket gjør dette.

Omvendelsen er Sindsforandring. De to Stykker, som hører til den, er Anger og Tro. Sindsforandringen foregaar baade i Menneskets Forstand og i dets Vilje. I Forstanden skabes der et nyt Lys og i Viljen en ny Lyst, Kraft og Længsel. Denne Forandring virkes, som ovenfor paapeget, af Gud alene. Efter de før anførte og mange andre Skriftsteder siger den lutherske Bekjendelse, at Mennesket selv ikke kan medvirke til denne Forandring. Ligesom Mennesket ikke er medvirksom ved den Guds Naadegjerning, som vi bekjender i den anden Trosartikel, saaledes heller ikke ved den, som vi bekjender i den tredie Artikel. Dersom vi selv kunde frembringe noget af det, som vi i denne Artikel bekjender, saa var den ikke fuldtud en Trosartikel.

Forandringen i Menneskets Vilje (som vi her nærmest vil betragte) frembringer da den Helligaand ved Lov og Evangelium. Loven bruger han til at knuse og berede Hjertet. Den kan ikke frembringe noget nyt Liv (Gal. 3, 21). Det nye Liv virkes af Gud ved Evangeliet.

Dette nye Liv, som ved Evangeliet fremkaldes i Menneskets Hjerte, bestaar ikke deri, at Mennesket faar en ny og anden Sjæl. Menneskets Sjæl med Forstand, Vilje og Samvittighed bliver den samme Sjæl, som Mennesket havde

før Omvendelsen eller Gjenfødelsen; men der kommer noget nyt ind i den, som ikke var der før: i Forstanden et nyt Lys og i Viljen en ny Lyst, Kraft og Længsel. Naar vi efter Guds Ord med den lutherske Bekjendelse lærer, at Mennesket ikke selv kan medvirke til denne Forandring, men at det "forholder sig passivt", saa er ikke Meningen den, at Menneskesjælen under denne Behandling og Paavirkning af Gud hensættes i en Uvirksomhedstilstand, under hvilken Sjæleevnerne ligesom hviler og er stille, medens Gud paavirker dem, "ligesom et Billede trykkes ind i Voks". Men det lærer vi, at det naturlige Menneske ikke har nogen Del i at frembringe den nye Lyst og Kraft og Længsel. Dette sker af den Helligaand ved Evangeliet.

Det naturlige Menneske kan ikke tænke andet, end at den hellige Gud maa være ham fiendsk. Derfor flyr han Gud. Han kjender ham ikke. Naar nu Budskabet lyder til ham, at Gud elsker ham, naar der forkyndes ham fra Gud om den bitre Lidelse og Helvedkval, som Frelseren af sin ufattelige Kjærlighed har paataget sig for at frelse ham, da tændes et nyt Lys i hans Forstand. Der falder ligesom Skjæl fra hans Øine. Nu lærer han at kjende Gud. Da viser ogsaa dette mægtige Kjærlighedens Ord sin guddommelige, dragende og skabende Kraft derved, at det føder en ny Lyst i Viljen baade til at overgive sig med Tillid til denne naadige Gud og til at tækkes ham. Det naturlige Menneske vedbliver vistnok med hele sit Væsen; men der skabes et ganske nyt Liv i den, som ellers var "aandelig død", som Pontoppidan siger. Det naturlige Menneske afskaffes ikke. Sjælen, som gjenfødes og omvendes, er, naar de nye Rørelser ved Ordet fremkommer i den, den samme Sjæl med alle sine Kræfter og med hele sin fordærvede Natur, med sin Visdom, som i guddommelige Ting er Daarskab, med sit Fornuftlys, som i aandelige

Ting er Mørke, med sit kjødelige Sind, som er Fiendskab mod Gud. Midt i dette Sjælens gamle Liv (som er aandelig Død) tændes der af den Helligaand ved Evangeliet en Gnist til et nyt Liv, en Gnist, som i sin første Begyndelse endnu er ganske svag. Dette nye Liv er det førnævnte begyndende Lys i Forstanden og den nye Tilbøielighed i Viljen. Dette er Troens Liv, som jo "begynder i Hunger og Tørst, d. e. Længsel efter Kristi Retfærdighed".

Vi betragter altsaa ikke Mennesket som en livløs og viljeløs Materie, som nogle har paastaaet. Heller ikke lærer vi, at der ved Omvendelsen paaføres Mennesket nogen Tvang.

Vi lærer vistnok efter Guds Ord med den lutherske Bekjendelse, at det naturlige, uomvendte Menneske ikke kan andet end modstaa Gud, indtil det bliver omvendt og gjenfødt. Men deraf at slutte, at vi lærer en Tvangsomvendelse, er en daarlig og tankeløs Slutning.

I Omvendelsen bliver nemlig ikke Vantroen tvungen til at tro. Ikke Modstanden til at give op. Ikke Ulydigheden til at adlyde. Ikke Hadet til at elske. Ikke Uforstandigheden til at forstaa. Ikke Blindheden til at se. Ikke Døden til at leve. Ikke Fiendskabet til at overgive sig til Naaden. Ikke Ondskaben til at blive god.

Nei. Omvendelsen bestaar deri, at der ved Evangeliet frembringes noget nyt, nye Bevægelser og Rørelser i Hjertet midt iblandt de gamle, som var der før. Disse nye Bevægelser og Rørelser, som opkommer i Sjælen (det nye Lys i Forstanden, den nye Lyst og Kraft i Viljen), var indtil da ganske ukjendte og fremmede. De fremkaldes af Gud ved Ordet, uden at det gamle Væsen hos Mennesket hjælper eller medvirker dertil. Men da disse nye Rørelser i Mennesket er ved Ordet fødte af Gud, saa faar de Overhaand over det gamle syndige Væsen, som dog endnu ved-

bliver i Menneskehjertet. Synden har tabt sit Herredømme. Og da det nye er mægtigere og regjerer i Hjertet og bestemmer dette, saa kan der med Sandhed siges om det gjenfødte og omvendte Menneske, at det før var vantro, men er nu blevet troende. Før stod det Gud imod, nu har det overgivet sig. Før var det ulydigt, nu er det blevet lydigt. Det var Gud fiendsk, nu elsker det ham. Før kunde det ikke fatte Ordet, nu har det faaet Forstand. Før var det blindt, nu seende. Det var i Døden, nu lever det o. s. v. Derfor heder det hos St. Paulus (2 Kor. 5, 17): "Dersom nogen er i Kristo, da er han en ny Skabning; det gamle er forbiganget, se, alt er blevet nyt", — uagtet han paa andre Steder lærer os, at det gamle syndige Væsen endnu er tilstede i Hjertet, skjønt det ikke længere hersker derinde.

Vi ved nemlig baade af Skriften og af Erfaringen, at der i Sjælen er Rum for begge Slags Retninger og Rørelser, baade for Forstand og Uforstand, Kjærlighed og Had, Lydighed og Ulydighed, Tro og Vantro, Tilbøielighed og Utilbøielighed, Villen og Modstræben. Dette lærer Skriften os ved sin Fremstilling af det gamle og det nye Menneske, som begge paa en Gang er tilstede i Sjælen, og ved Striden mellem Aand og Kjød i en og samme Sjæl. De gamle Rørelser i Viljen er nemlig virksomme efter sin Art og aabenbarer sig som Kjød. De nye Rørelser, som er fremkaldte af den Helligaand ved Ordet, er virksomme efter sin Art og aabenbarer sig som Aand.

Kjødet bliver ikke tvunget til at omvende sig og blive Aand. Saalænge Mennesket ikke er omvendt, er det kjødeligt, og Kjødet hersker. Anderledes, naar der ved Omvendelsen er kommet et nyt Liv ind i Sjælen. Da bliver der Strid. Men da det nye Liv, om end i Begyndelsen ganske svagt, dog er et Liv af Gud, saa er det straks mægtigere end det naturlige Væsen, som endnu fremdeles

er tilstede i Mennesket. Det nye Liv har derfor Herredømmet i det gjenfødte Menneskehjerte og vedbliver altid at herske, saalænge det er der (1 Joh. 5, 4). Det gamle derimod maa daglig overvindes og "korsfæstes". Dersom dette ikke sker, men Mennesket lader sig forføre til at "synde paa Naaden" og henfalde til Sikkerhed, da bliver det nye Liv udslukket. Mennesket er da affaldet og har tabt Gjenfødelsens Naadegave.

Den naturlige, onde Vilje vil altid stræbe at gjøre sig gjældende. Uagtet Troen, som af den Helligaand virkes i Omvendelsen, er en fast Overbevisning i Hjertet, saa vedbliver dog Vantroen fremdeles og viser sig paa mange Maader virksom i det samme Hjerte. I Omvendelsen sker nemlig kun en Begyndelse. Troen er da endnu svag, Vantroen sterk. Det gjælder derfor, at Troen ved den daglige Fornyelse vokser og lidt efter lidt tilintetgjør Vantroen. Først ved en salig Død bliver Synden ganske udryddet.

Det er altsaa ikke saaledes, at Menneskets Vilje i Omvendelsen tvinges, saa at den maa noget mod sin Vilje, fordi den maa. Ikke den gamle, mod Gud fiendske Retning i Viljen (som er uduelig til alt godt) bliver tvungen til at gribe Naaden; men det er den ved Ordet frembragte nye Retning i Viljen, d. e. den nye Lyst, Kraft og Længsel, som griber Naaden. Denne nye Lyst og Kraft er ved Ordet skabt i Menneskets Hjerte og Vilje, saa at den nu er Menneskets egen Vilje (uagtet det gamle Fiendskab og Uduelighed ogsaa er der). Mennesket griber altsaa Guds Naade med et villigt Hjerte, "med sin egen glade Villen og Gjøren" — og dette er netop Gjenfødelsen, at denne nye Villighed og Villen ved Ordet frembringes i Hjertet.

Vi lærer altsaa ikke nogen Tvangsomvendelse, og det er enten bare Uforstand eller ogsaa noget værre at beskylde os for at lære en saadan.

Det at gribe Kristi Fortjeneste er nemlig noget, som Viljen gjør, noget, som altsaa sker med og ikke mod Menneskets Vilje. Men vel at merke: til at ville dette kan det uomvendte Menneske, d. e. det gamle i Viljen, som er der før Gjenfødelsen, ikke selv bidrage, virke eller medvirke det allermindste;[3] men "saasnart den Helligaand har virket og udrettet dette (den nye Fødsel og Omvendelse) og ved sin guddommelige Kraft og Virkning alene har forandret og fornyet Menneskets Vilje, da er Menneskets nye Vilje et Redskab og Verktøi for Gud den Helligaand, saa den ikke alene annammer Naaden, men ogsaa virker med i den Helligaands efterfølgende Gjerninger." (Se Konkordief. Kort. Begr. II, 13; Lisb. Udg. S. 316.)

Naar vor Modpart skjælder vor Lære ud for en Tvangslære, en Maskin-Omvendelse, en Tyrketro og lignende, saa tror jeg, at det kommer af en overfladisk Betragtning af Omvendelsens Væsen. Og naar de istedenfor den gammel-lutherske Lære om Menneskets Forhold i Omvendelsen fremfører den Lære, at det uigjenfødte Menneske sættes paa Valgets Standpunkt, saa er det min Overbevisning, at de støder an baade mod Skriftens Lære om Menneskets naturlige Fordærvelse og tillige mod dens Lære om det gamle og det nye Menneske.

Past. Muus lærer, at "naar Gud ved sit Ord og sin Aand virker paa Mennesket for at omvende det, saa vil

---

[3] Den Lære, at det uigjenfødte Menneske skulde kunne vælge og ville det gode, er ligefrem mod Guds Ord (1 Kor. 2, 14; Rom. 8, 7 o. s. v.). Dernæst er den ogsaa Uforstand. Menneskets uigjenfødte Vilje er nemlig ond, d. e., den vil kun det onde. Skulde den nu kunne vælge det gode, saa maatte den altsaa ville dette mod sin egen Natur. Den maatte altsaa mod sin Vilje (thi denne er ond) ville det gode. Dette vilde være Tvang, om det ellers blev noget. Men det er kun Daarskab. Thi en tvungen Vilje er en Selvmodsigelse.

Menneskets Omvendelse afhænge af dets" (det uomvendte Menneskes) "eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Gud Naades Paavirkning" (Synodalberetn. 1884 S. 106). Prof. Schmidt fører en lignende Lære (se Østl. Distr. Synodalforh. 1883 S. 81, "Luth. Vidn." II S. 252 flg. o. m. a. St.).

At mange kan finde Behag i denne Lære, det kan jeg godt forstaa. Men at mange ogsaa kan lade sig indbilde, at dette stemmer med Bibelen og altsaa med den gammel-lutherske Lære, det kan jeg kun forklare mig ved den Forvirring og Forblindelse, som Striden fører med sig. Her maatte dog "Barnelærdommen" Sp. 488 være nok til at vise Vildfarelsen.

II

Det er en urigtig Slutning, at Mennesket efter vore Lære bliver uden Ansvar.

Vor Modpart gjør følgende Slutninger:

Dersom et Menneske skal have noget Ansvar for Gud, saa maa det bestaa deri, at det ikke har villet omvende sig. Men nu siger jo Missourierne, at et Menneske før sin Omvendelse ikke kan have en saadan Vilje. Men dersom en altsaa ikke har kunnet have en saadan Vilje, saa er der jo ingen Grund til at klage over ham. Det vilde jo være at fordre en Umulighed: Han kunde jo ikke ville. Den retfærdige Gud kan dog ikke klage over, at et Menneske ikke gjør noget, som det er umuligt for samme Menneske at gjøre.

De mener derfor, at det er nødvendigt, at Gud først sætter det uomvendte Menneske i en saadan Tilstand, at det kan vælge et af to, enten at omvende sig eller ikke at omvende sig, enten at følge Guds Dragelse eller at modstaa den. Dette, mener de, sker ved den forberedende Naade.

Gud maa altsaa ved denne "sætte Mennesket paa Valgets Standpunkt".

Saa meget mere mener vor Modpart, at dette er nødvendigt, fordi Omvendelsen ellers (efter deres Mening) maatte ske ved Tvang. Dersom det nemlig er saa, at Mennesket ikke selv afgjør denne Sag og ikke før sin Omvendelse selv frit kan afgjøre, om det vil omvende sig eller ikke, saa maa det jo være en Magtgjerning udenfra, som omvender Mennesket. Det bliver da Tvang, og paa denne Maade bliver ogsaa Ansvaret borttaget.

Dette er da altsaa vor Modparts Slutningsrække. Jeg har hørt og læst den saa mange Gange, at jeg ved, jeg ikke har misforstaaet den. Den ser ogsaa saa rimelig og fornuftig ud, at jeg ikke undres over, at den har forført mange.

Guds Ord lærer os dog noget ganske andet, og vi Gammellutheranere fordrer, at man skal tro Guds Ord, selv om man ikke kan begribe det og ikke kan faa det til "at rime sig" efter Fornuften. Vi har mange Gange vist vore Modstandere, at de med denne sin "Theori" kommer i Strid med Guds klare Ord, f. Eks. 1 Kor. 2, 18; Ef. 2, 1. 8. 9; Joh. 3, 3 flg. o. s. v. Vi har ogsaa paavist, at de lutherske Bekjendelser har en anden Lære. Men da vor Modpart dog endnu mener at ville holde fast ved de Lærdomme i Skriften, som viser, at det uigjenfødte Menneskes Vilje er ved Synden aldeles fordærvet, uduelig til det gode og tilbøielig til alt ondt, saa vil jeg forsøge, om det er muligt at faa vor Modpart til at indse, at ligesom deres Lære er imod Guds Ord, saaledes røber den ogsaa "Mangel paa Eftertanke".

Altsaa: Naar vi forkaster denne Lære om, at det uigjenfødte Menneske "sættes paa Valgets Standpunkt", saa mener Modparten, at vi ophæver Ansvaret: Mennesket faar

ikke noget Ansvar for at han ikke blev omvendt: thi han kunde jo ikke omvende sig.

Denne Slutning siger jeg da er urigtig, idet jeg gaar ud fra, at Modparten indrømmer Skriftens Lære om det faldne Menneskes fuldkomne Fordærvelse.

Hvoraf kommer det, at et Menneske har Ansvar for sin Gjerning? Det kommer deraf, at Menneskets Gjerning udgaar fra dets Vilje. Gjerningen aabenbarer Hjertelaget. Af Hjertet indvortesfra udkommer de onde Ting (Mark. 7, 21). Naar nemlig et Menneske endnu er uigjenfødt og altsaa endnu kun et naturligt og kjødeligt Menneske, saa siger Skriften, at det er fiendtlig sindet mod Gud: "Kjødets Sands er Fiendskab mod Gud; thi den er ikke Guds Lov underdanig; thi den kan ikke engang være det" (Rom. 8, 7). Men naar nu det kjødelige, uomvendte Menneske ikke kan være Guds Lov underdanig, har det da derfor ikke Ansvar for Loven? Er det ikke skyldigt? Jo, ganske vist. Baade Djævlene og Menneskene har Ansvar for Gud; thi de synder ikke af Tvang. Der er ingen, som tvinger dem til at synde; men naar de gjør det, saa gjør de det, fordi de vil det onde og har Lyst til det. Vilde de det ikke, saa gjorde det det ikke.

Dette er den elendige, sørgelige Frugt af det første Syndefald, at Viljen har faaet en ond Art og ikke vil andet end det, som ondt er (i de Ting, "som hører Guds Aand til"), med andre Ord: "Viljen er bleven uduelig til det gode", d. e., den vil det ikke, og den duer ikke til at ville det. "Den er bleven tilbøielig til alt ondt", d. e., den vil det onde.

Ansvar har altsaa Mennesket altid, ogsaa førend Guds Kald kommer til det, ligesaa vist som Djævlene har Ansvar. Ellers var der ikke nogen retfærdig Dom. Dersom Mennesket ikke havde Ansvar, saa var Loven given forgjeves

og havde ikke Ret til at anklage Mennesket, førend der var skeet en ny Prøve med den enkelte.

Ansvaret kommer altsaa for det første deraf, at Menneskene synder med fri Vilje.

Men har Mennesket fri Vilje? Der staar jo i Skriften, at det uomvendte Menneske er fanget af Djævelen "til at gjøre hans Vilje" (2 Tim. 2, 26), og at "den som gjør Synd, er Syndens Træl".

For at besvare dette Spørgsmaal rigtig, vil det være nødvendigt, at vi gjør os Rede for, for det første hvad "Vilje" er, hvad der menes med Vilje, og dernæst hvad vi af Guds Ord ved om den menneskelige Vilje før og efter Syndefaldet.

"Vilje" er jo den Evne eller Kraft i Sjælen, ved hvilken Mennesket vælger og beslutter sig til noget, udvælger (vil) et og forkaster (ikke vil) et andet. Enhver Sjæl eller Aand er udrustet med Vilje. Viljen kan være sterk eller svag, god eller ond, stadig eller foranderlig, men der er dog altid en Vilje i Sjælen, d. e., der er altid noget, som Sjælen vil, og det, som den vil, det vil den, det er dens egen Vilje. Sjælen kan lokkes til at ville noget, den kan fristes og forføres til at ville noget, den kan bevæges og overtales til at ville noget; men enten den er lokket eller forført eller overtalt til at ville noget, saa er det dog saa, at først naar den selv vil det, saa vil den det. Viljen kan ikke tvinges: thi da maatte den jo ville noget, som den ikke vil, hvilket er umuligt. Et Menneske kan maaske tvinges til at gjøre noget, som han ikke vil, men ikke til at ville noget, som han ikke vil. Selv om der angaaende en Sag merkedes forskjellige Tilbøieligheder i Sjælen, saa at det en Stund var uafgjort, hvilken Retning Viljen tog, og hvad Mennesket altsaa virkelig vilde, saa maatte dog tilsidst den ene Tilbøielighed faa Overhaand. Dermed blev det da afgjort,

hvad Mennesket vilde. Thi selv om det var en anden, som ved sin Paavirkning havde bragt Mennesket til at ville noget, saa var det jo dog tilsidst Mennesket selv, som paa Grund af denne Paavirkning vilde det.

Viljen kan altsaa aldrig tvinges. Det er imod dens Natur og Væsen. I denne Henseende er Viljen altid fri. Frihed er altsaa en væsentlig og nødvendig Egenskab ved Viljen, saa at der er ikke nogen Vilje, uden at den ogsaa er en "fri Vilje". Men deraf følger, at Mennesket ogsaa altid selv har Ansvar. Det kan ikke skyde Skylden paa andre; thi det er ikke for det, som andre har villet, at vi skal gjøre Regnskab, men for det, som vi selv har villet.

Naar der nu staar i Skriften, at det uomvendte Menneske er fanget af Djævelen til at gjøre hans Vilje, og at den, som gjør Synd, er Syndens Træl, saa strider dette ikke mod den Sandhed, at det uomvendte Menneske synder med fri Vilje. Thi vistnok er Mennesket fanget af Djævelen til at gjøre hans Vilje, men paa samme Tid, som det saaledes gjør Djævelens Vilje, gjør det ogsaa sin egen Vilje. Det synder villig. Det synder, fordi det vil det onde og har Lyst dertil. Djævelen kan ikke tvinge Mennesket til at synde mod dets Vilje; men selve Viljen har han forført, saa at Mennesket nu selv vil det, som er ondt, og derfor gjør det. Og idet Satan fremdeles — ikke ved Tvang, men ved sin List og ved "Forførelsens Kunstgreb" — holder den forførte Vilje fast i det onde, saa at den fremdeles vil det, saa siges Djævelen at holde Viljen fangen. Dette er altsaa ikke saa at forstaa, som om det uomvendte Menneske mod sin Vilje var i Satans Fangenskab, erkjendte dette og længtes efter det gode, ligesom en legemlig Fange, der er i Bolt og Jern mod sin Vilje, længes efter Befrielse. Nei, Djævelens List og Magt aabenbarer sig deri, at han har faaet Menneskene til selv virkelig at ville det, som han vil.

Det er deres egne Tanker og Vilje, han har faaet forvendt, og paa den Maade er han "virksom i Vantroens Børn".

Naar St. Paulus i Ef. 2, 3 skildrer sin egen og andre Menneskers Tilstand før Gjenfødelsen, saa siger han: "Vi gjorde Kjødets og Tankernes Vilje". Hvis Vilje gjorde de? Var det en anden Persons Vilje, der tvang dem? Nei, sin egen Vilje gjorde de, sit eget Kjøds og sine egne Tankers Vilje. Thi af Hjertet, indvortesfra udkommer de onde Ting, siger Herren.

Denne Frihed, Frihed for Tvang, som vi hidtil har talt om, den er altsaa en nødvendig Egenskab ved Viljen. Denne Frihed findes derfor hos alle Mennesker, baade onde og gode, omvendte og uomvendte, og hos alle Engle, baade de hellige Engle og Djævlene. Og i den ligger Ansvaret.

Men paa samme Tid, som Viljen saaledes er fri for Tvang, kan den dog være ufri og trælbunden i en anden Henseende. Viljen kan nemlig være saa fordærvet, at den ikke er istand til at ville det sande gode, men bare vil det onde. Denne Trældom er det, vor kjære Frelser taler om, naar han siger, at den, som gjør Synd, er Syndens Træl, og "dersom Sønnen faar frigjort eder, skulle I være virkelig frie". Det er nemlig den sande og fuldkomne Frihed at have en hellig og ren Vilje, frit at ville det gode og intet andet end det gode, og saaledes at være fri fra alt ondt.

Før Syndefaldet var Menneskets Vilje fri ogsaa i den Henseende, at den vilde det gode. Denne Frihed tabtes ved Syndefaldet, og det vil være nyttigt for os, at vi her kortelig minder os om, hvad Guds Ord lærer om den menneskelige Viljes Tilstand før og efter Syndefaldet.

Før Syndefaldet var Menneskets Vilje for det første fri for Tvang. For Forpligtelse og Ansvar var den ikke fri. Den var hellig og retfærdig (havde Guds Billede), d. e., den vilde kun det gode. Den var dog ikke endnu uforander-

lig bekræftet i det gode. Den kunde vælge enten at adlyde Guds Ord eller ikke at adlyde det.

Efter Faldet er Menneskets Vilje fremdeles fri for Tvang. Den er ikke fri for Forpligtelse og Ansvar. Den kan i naturlige og udvortes Ting vælge mellem Modsætninger, d. e., naar der er Tale om at føre et skikkeligt udvortes Levnet, udvortes at bruge Guds Ord, gaa i Kirke, vise Næsten udvortes Tjenester, give Almisser o. s. v., saa kan den vælge enten at gjøre saadant eller ikke at gjøre det.

I aandelige Ting er det anderledes. Viljen har nemlig mistet Guds Billede, d. e., den er bleven uduelig til det (aandelig) gode og tilbøielig til alt ondt. Den har mistet Evnen til at ville det gode i disse Ting. Skriften siger, at "den kan ikke være Guds Lov underdanig", og at "Kjødets Sans er Fiendskab mod Gud". Derfor siger den lutherske Bekjendelse: "Ligeledes tror, lærer og bekjender vi, at Menneskets uigjenfødte Vilje ikke alene er bortvendt fra Gud, men ogsaa er bleven Guds Fiende, saa at den kun har Lyst og Vilje til det onde, og hvad der er Gud imod, som skrevet staar 1 Mos. 8, 21: 'Menneskets Hjertes Tanke er ond fra dets Ungdom af'." (Se Konkordief. Kort Begreb II, 3; Lisb. Udg. S. 314.)

I aandelige Ting, som angaar Guds Rige og Sjælens Salighed, har altsaa det uigjenfødte Menneske ikke længere Evne til at vælge mellem ondt og godt, men vil kun det onde. Dog er, som før sagt, Mennesket alligevel frit for Tvang, og dets Vilje er efter sit Væsen "en fri Vilje".[4]

[4] Det vilde være for vidløftigt her nærmere at indgaa paa, hvorfor det faldne Menneske ikke kan vælge det aandelig gode, at det paa Grund af sin formørkede Forstand ikke kan kjende det sande gode og ikke ved, hvad der tjener til dets Fred, og at Mennesket altid vælger, hvad det i sin Forblindelse anser for godt, uagtet det er ondt. Sml. Ef. 4, 17. 18; Joh. 17, 3.

Men her vil vel en og anden indvende: "Er det da ikke en nødvendig og væsentlig Egenskab ved den frie Vilje; at den kan vælge mellem to modsatte Ting, f. Eks. ondt eller godt? Kan der være nogen fri Vilje, uden at den kan gjøre et saadant Valg?"

Dette Spørgsmaal er i den nuværende Strid af stor Vigtighed; thi Uklarhed i denne Sag har forført mange. De tror nemlig, at der ikke er en fri Vilje, uden at Viljen er istand til at vælge et af to, enten godt eller ondt, enten at følge Gud eller at modstaa ham. Dersom der ikke er et saadant Valg, saa mener de, at der maa være Tvang. Dette er dog ganske urigtigt, og nogen Eftertanke vil snart vise os det. Dersom det nemlig nødvendig og væsentlig skulde høre med til den frie Vilje, at den var istand til frit at vælge enten godt eller ondt, saa at der uden dette ikke var fri Vilje, saa vilde deraf følge, at Gud selv ikke havde fri Vilje; thi han kan jo efter sit Væsen ikke ville det onde. Fremdeles vilde deraf følge, at heller ikke de hellige Engle eller de salige Menneskesjæle havde fri Vilje; thi deres Vilje er jo bekræftet i det gode, saa at de ikke kan ville det onde, medens Djævlenes Vilje er saadan, at de ikke kan ville det gode.

Den Tanke, at et saadant "Valg-Standpunkt" nødvendig hører med til Viljens Frihed, er altsaa en Vildfarelse.

Denne Vildfarelse er under denne Strid atter og atter bleven fremsat af vor Modpart som en selvsagt Sandhed. Den har i den senere Tid været et af Prof. Schmidts vigtigste Vaaben. I "Luth. Vidnesbyrd" gjentages det idelig. Som et Eksempel blandt mangfoldige skal jeg anføre følgende Ord af ham:

"Skriften er fuld af mange Slags Henvendelser, Løfter, Trusler, Anvisninger, Advarsler, Formaninger, Lokkelser rettede til os, som alle forudsætter vor Viljes væsentlige

Frihed og Valgevne til enten at følge Guds Dragelser eller gaa imod. Kun paa dette Grundlag lader de sig forstaa som fuldtud alvorlig mente" ("Luth. Vidn." 1886 S. 109).[5]

Han siger (sammesteds S. 148): "I vor Tid har nu Missourierne gjort det til sin Opgave at udrydde igjen denne Guds Sandhed om Menneskenes virkelige Frihed til enten at følge eller gaa imod." Dette kalder Prof. Schmidt sammesteds "en bibelsk-luthersk Lære". Bibelsk kalder han den, uagtet Bibelen siger det modsatte, nemlig: "Det naturlige Menneske fatter ikke de Ting, som høre Guds Aand til; thi de ere ham en Daarlighed, og han kan ikke kjende dem; thi de bedømmes aandelig" (1 Kor. 2, 14). Luthersk kalder han den, uagtet selve den lutherske Kirkes Bekjendelse paa Grund af dette Bibelsted siger om det naturlige og uigjenfødte Menneske: "Allermindst vil han da kunne isandhed tro Evangeliet eller give det sit Bifald og holde det for Sandhed" (S. 352). Luthersk kalder han den, uagtet den lutherske Kirke udtrykkelig bekjender som Guds Ords Lære, at det naturlige, uigjenfødte Menneske "i aandelige, vor Omvendelse og Sjælens Salighed vedkommende Ting er af Naturen blindt, at det, naar Guds Ord prædikes, ikke forstaar det eller kan forstaa det, men holder det for en Daarskab, heller ikke af sig selv nærmer sig til Gud, men er

[5] Denne gamle Vildfarelse er baade af Katholikerne og af Synergisterne fremført mod de lutherske Kirkelærere. Disse svarede, at denne Følgeslutning af Guds Trusler og Formaninger, at det skulde staa i det uigjenfødte Menneskes Magt at følge dem og saaledes ville det gode, er falsk og mod Skriften. Vore Fædre troede ogsaa, at Guds Trusler og Formaninger var alvorlig mente; men de forkastede den Misbrug af dem, som deres Modstandere gjorde i sin Lære, og som nu Prof. Schmidt gjør i sin Strid mod os. Nogle Eksempler paa, hvorledes de lutherske Fædre afviste disse Paastande, kan eftersees i Beretningen om Kollokviet i La Crosse S. 70 flg.

og bliver en Guds Fiende, indtil det ved den Helligaands Kraft bliver ved det prædikede og hørte Ord af lutter Naade uden nogen dets Medvirken omvendt, troende, gjenfødt og fornyet" (S. 350). Den Frihed og Valgevne til at at følge Guds Dragelse, som Prof. Schmidt tilskriver Menneskets Vilje, den fraskriver den lutherske Kirke den, idet den siger: "Vi tror, lærer og bekjender, at Menneskets uigjenfødte Vilje ikke alene er bortvendt fra Gud, men ogsaa er bleven en Guds Fiende, saa at den kun har Lyst og Vilje til det onde, og hvad der er Gud imod" (S. 314). Og dog siger den samme Bekjendelse: "Vi berøver ikke den menneskelige Vilje Friheden" (S. 355); thi, som ovenfor paavist, det er ikke rigtigt, hvad Prof. Schmidt lærer, at en saadan Valgevne mellem ondt og godt hører med til "vor Viljes væsentlige" Frihed. Denne Valgevne er tabt ved Syndefaldet, da Viljen blev uduelig til alt godt; men "den frie Vilje" har Mennesket "som et personligt, selvbevidst Væsen" fremdeles beholdt.

Dersom der skal blive en grundig Omvendelse, da er det af stor Vigtighed, at der læres ret om disse Ting. Thi en grundig Selverkjendelse og Ydmygelse bliver der aldrig, førend et Menneske lærer af Guds Ord at se sit eget naturlige Hjertes Afmagt og Udygtighed netop til at ville det gode.

Efter Skriften er altsaa de uigjenfødte Menneskers Vilje saadan, at den ikke kan ville det (aandelig) gode. Men da de uden Tvang, frivillig vil det onde, saa har de derfor Ansvar og er skyldige for Guds Dom, som ogsaa Samvittigheden vidner (Rom. 2, 15).

Dersom de ikke havde Ansvar og ikke var skyldige, saa maatte jo Gud efter sin Retfærdighed være pligtig til at lade dem faa Adgang til at frelses. Da var Gjenløsningen og hele Guds Frelsesraad en Nødvendighed, noget, som Gud skyldte dem. Men da var det ikke længere Naade, hvilket vi jo alle bekjender at det er.

Imidlertid, skjønt den faldne Menneskesjæl i sin naturlige Tilstand er udygtig til det gode, saa er den dog endnu saaledes beskaffen, at den kan blive omvendt og gjenfødt. Er den end ikke skikket og bekvem til selv at virke eller medvirke til sin Omvendelse, saa er den dog skikket til at blive paavirket. Den har en capacitas, non activa, sed passiva (Konkordief. Gr. Forkl. II, 9. S. 353).

Menneskets Sjæl er nemlig ogsaa efter Faldet saadan, at der ved den Helligaands Paavirkning gjennem Ordet kan fremkaldes nye Rørelser og Bevægelser i den, saa at den kan komme tilbage til Gud. Den er ikke ligesom Djævelens uigjenkaldelig befæstet i det onde. Naar Evangeliet kommer, saa synes det vistnok først at være en Daarskab for den formørkede Forstand, og den fordærvede Vilje er fiendsk imod det, og Mennesket kan ikke af sin Styrke eller Fornuft tro paa Kristus eller give Evangeliet Bifald. Men Guds Ord, ved hvilket den Helligaand virker, er mægtigt til at kaste sine Straaler ind i det mørke Hjerte og fremkalde et nyt Lys i Forstanden og til at bøie og drage Viljen til Gud, saa at den med en ny, forhen ukjendt Lyst, Kraft og Længsel bliver istand til at give Gud Ret og sige: Mig ske efter dit Ord! Denne Fremkaldelse eller Skabelse af et nyt Liv er Gjenfødelsen. Den bestaar altsaa, som vor Bekjendelse siger, deri, at Gud i Omvendelsen ved den Helligaands Dragelse af gjenstridige, uvillige Mennesker gjør villige, og at efter saadan Omvendelse Menneskets gjenfødte Vilje virker med den Helligaand.

Da nu Gud af sin Barmhjertighed har besluttet ved Ordet at kalde Menneskene til Frelse ved Troen paa Kristus og saaledes gjenføde dem til sine Børn og "oversætte dem af Syndestanden til Naadestanden",[6] saa fremkommer derved et nyt Ansvar.

---

[6] Se Pontoppidan "Sandh. til Gudfr." Sp. 394 og 395. Han tillægger ikke Mennesket nogen Medvirksomhed.

Dette Kald er nemlig tilstrækkeligt til at overvinde Menneskehjertets Modstand og at fremvirke i det den Forandring, som sker ved Gjenfødelsen, baade det nye Lys og den nye Lyst og Kraft. Det er ogsaa Guds naadige Hensigt, at dette skal ske; thi han kalder ikke Menneskene paa Skrømt. Men skjønt Mennesket ikke kan enten virke eller medvirke til denne Forandring, saa er det dog istand til at modstaa Guds Vilje og forhindre hans naadige Hensigt. I denne Modstandsevne ligger Ansvaret. Ligesom Mennesket nemlig allerede fra Begyndelsen af er istand til at negte endog at høre Ordet, saaledes er det ogsaa istand til, selv om det hører det, at trodse det og slaa det hen i Vind og Veir eller kun hykkelsk at bifalde det. Dersom nu Mennesket gjør dette, da har det altsaa sig selv at takke for, at det ikke blev omvendt, og har altsaa Ansvar derfor.[7]

---

[7] Saaledes har de gamellutherske Theologer lært om denne Sag. Sml. f. Eks. følgende Ord af Fakultetet i Straßburg i en lignende Strid som den, vi nu fører: "Det er nok til at godtgjøre, at Naaden ikke er uundgaaelig bestemmende, naar det staar i Menneskets Magt saaledes at hengive sig til sin Ondskab, at det, trods den guddommelige Naades Opmuntring til at gjøre det, som er nødvendigt til Omvendelsen, ikke vil. Det er ikke nødvendigt dertil, at ogsaa *det at ville* staar i Menneskets Magt. Thi om det at ikke ville staar i Menneskets Magt og Arbitrium, saa følger ikke deraf, at ogsaa det at ville staar i dets Magt." (Cit. af Calov Syst. X, 49 flg.) Ligeledes følgende Ord af Quenstedt: "Arminianerne gjør den Indvending: Dersom det ikke staar i Menneskets Magt at kunne og ville omvende sig, men Omvendelsen ene og alene er af Gud, saa følger deraf, at Mennesket omvendes af Nødvendighed (Tvang, necessario). Svar: Til at udelukke den kalvinistiske Nødvendighed og uimodstaaelige Bestemmelse er det aldeles tilstrækkeligt, at vi lærer, at Mennesket, naar den guddommelige Naade vil omvende det, er istand til saaledes ved ondskabsfuld Trods at modsætte sig, at den Helligaands Virk-

Men, siger her vor Modpart, dersom det ikke staar i Menneskets Magt at bidrage noget til sin Omvendelse eller af sig selv at vælge det gode og at ville det, saa har det jo en Undskyldning; det maa jo kunne sige til Gud: Jeg kunde ikke omvende mig.

Svar: Denne Undskyldning vilde gjælde, dersom der i disse Guds Ord til Mennesket: "Omvender eder!" laa et Vidnesbyrd om, at Mennesket enten selv kunde omvende sig, eller at det dog i det mindste kunde hjælpe ham med Omvendelsen. Men at forklare Guds Befalinger eller Opfordringer paa denne Maade er grundfalsk.[8] Thi deraf vilde

---

somhed forhindres. Thi da er det klart nok, at Naaden ikke bestemmer uimodstaaelig, naar det fremdeles staar i Menneskets Magt saaledes at lade sin onde Natur raade, at det, opvakt af den guddommelige Naade, selv ikke vil, men modsætter sig. Og det er ikke nødvendigt til at udelukke hin Tvangstro, at ogsaa det at ville staar i Menneskets Magt. Heller ikke er det en ret Slutning, at dersom det ikke at ville staar i Menneskets Magt, saa staar ogsaa det at ville i dets Magt, eftersom disse Ting kommer fra forskjellige Kilder, det første af Ondskaben, dels den medfødte, dels den desuden tiltagne, men det sidste ene og alene af Guds naadige Virksomhed." (Th. d.-p. II, 198 b.)

[8] Denne urigtige Slutning af Guds Formaninger og Opfordringer har Katholikerne og andre Partier idelig fremført mod den lutherske Kirkelære. De spurgte, hvad Nytte der skulde være i alle disse Bud og Formaninger, naar Mennesket ikke havde Evne til at følge dem. "Vilde det ikke være taabeligt at fordre Tro og Kjærlighed, dersom disse Dyder var umulige for Mennesket?" Saaledes taler nu ogsaa vor Modpart mod os.

De gamle lutherske Lærere svarede, at Guds Bud om Kjærlighed og om Omvendelse og Tro ikke beviser, at Menneskene kan opfylde dem; thi Skriften negter dette. Men de har dog mange vigtige Hensigter og Anvendelser. Dels ydmyger de os, idet ved dem vor Naturs Vanart og Afmagt

følge, at naar Gud siger: "Værer hellige", saa kunde Menneskene være hellige, eller naar han siger: "Tro paa Kristus", eller naar Kristus siger: "Kommer til mig", saa stod dette mere eller mindre i Menneskets egen Magt. Men den hellige Skrift negter begge Dele. Den siger, at ingen kommer til Kristus, uden Faderen faar draget ham. Den siger, at det er Gud, som giver Omvendelse, at det er Gud, som oplader Hjertet, at det er Gud, som giver et nyt Hjerte, at det er Gud, som gjør dem levende, der var døde i Overtrædelser, og den siger: "det er ikke af eder, Guds er Gaven".

En saadan formastelig Tale og Undskyldning vil vi derfor møde med de Ord: Gud vidste vel, at du ikke kunde, derfor har han gjort alt, som var nødvendigt til din Omvendelse, men — du vilde ikke. Dette er Grunden: Du foragter hans Godheds og Taalmodigheds og Langmodigheds Rigdom og ved ikke, at Guds Godhed leder dig til Omvendelse. Men efter din Haardhed og dit ubodfærdige Hjerte samler du dig selv Vrede paa Vredens og Gud retfærdige Doms Aabenbarelses Dag (Rom. 2, 4. 5). Her har den Helligaand vist os, hvor Ansvaret ligger.

Og vil da nogen alligevel i den selvkloge Fornufts Interesse atter fremkomme med det Spørgsmaal, som i denne Sag har forført saa mange: "Hvorledes kan vi da forklare os det forskjellige Udfald?" saa vil han dog ikke efter Guds Ord kunne faa andet Svar end det, som den lutherske Bekjendelse giver os, naar den siger: "Saaledes

---

bliver os indlysende. Dels lærer de os i vor Hjælpeløshed at søge Hjælpen der, hvor den er at finde. Dels er disse Formaninger netop de Midler, ved hvilke Gud selv virker paa vore Hjerter og fremkalder den Forandring hos os, som han fordrer. Dels forhindrer de Halsstarrighed og Trods mod den Helligaand. (Sml. Kollokviet i La Crosse S. 70 flg.)

adskiller Apostelen med særdeles Flid Guds Gjerning, som alene gjør Ærens Kar, og Djævelens og Menneskets Gjerning, der (efter Djævelens og ikke efter Guds Indflydelse) har gjort sig selv til Vanærens Kar." (Konkordief. Gr. Forkl. XI, 52. S. 426.)

III.

Det skriftstridige og desuden selvmodsigende i vor Modparts Lære.

I den første Del af denne Opsats har jeg henvist til en Del af de mange Skriftsteder, som lærer os, at det er Gud, som i Omvendelsen ved Ordet fremkalder de nye Bevægelser i Menneskets Hjerte, og at det uigjenfødte Menneske ikke selv kan medvirke dertil. Jeg har ogsaa mindet om, at den lutherske Bekjendelse derfor udtrykkelig lærer, at Mennesket "er og bliver en Guds Fiende, indtil det ved den Helligaands Kraft bliver ved det prædikede og hørte Ord af lutter Naade uden nogen dets Medvirken omvendt, troende, gjenfødt og fornyet". (Lisb. Udg. S. 350.)

I Modsætning hertil lærer nu vor Modpart, f. Eks. Past. Muus, at Mennesket kan medvirke til sin Omvendelse. Past. Muus's Ord er følgende:

"'At man tror, at det naturlige Menneske faar nogle Kræfter af Gud, ved hvilke det kan virke med til sin Omvendelse', det tror Past. Koren er galt. Jeg tror, at Past. Korens Mening her strider mod Kristendommens ABC." (Protokol over Kirkeraadets Forhandlinger for 1884 S. 29.)

Her har vi klare og tydelige Ord, og Ord, som er saa lige tvertimod den lutherske Bekjendelse, som det vel er muligt. Denne Lære er desuden ogsaa (dersom man ellers fastholder Læren om det naturlige Menneskes Fordærvelse) baade tankeløs og selvmodsigende. Hvad er nemlig dette

for "Kræfter", som det naturlige Menneske skulde faa før Gjenfødelsen? Det kan jo ikke være et "nyt Lys i Forstanden"; thi dette bekjender vi jo alle hører til "den Forandring, som sker i Menneskets Hjerte ved Gjenfødelsen". Det kan altsaa ikke være der før Gjenfødelsen. Heller ikke kan det være "en ny Kraft, Lyst og Længsel i Viljen". Thi denne bekjender vi ogsaa med Pontoppidan kommer ved Gjenfødelsen. Den kan altsaa ikke have været der før Gjenfødelsen.

Eller er der to Slags nyt Lys i Forstanden og to Slags ny Kraft i Viljen, et Slags, som kommer før Gjenfødelsen, og et Slags, som kommer ved Gjenfødelsen? Skriften ved intet derom og Bekjendelsen heller ikke, og Børnelærdommen negter det — thi den siger, at disse nye Kræfter ved Gjenfødelsen skabes i Mennesket, "som ellers var aandelig dødt".

Men naar nu disse "Kræfter" ikke er et nyt Lys og ikke en ny Kraft, Lyst og Længsel, hvad er de da? Vor Modpart siger jo, at det er det naturlige Menneske, som skal "virke med" til Omvendelsen. Hvad er da dette for Kræfter, som det naturlige, uigjenfødte Menneske skulde have at virke med? Det maatte jo være Kræfter i Forstanden og Viljen. Det kan dog ikke være den gamle, formørkede Forstand, som skal hjælpe med til Omvendelsen. Heller ikke kan det være den gamle, onde Vilje, den er jo uduelig til alt godt. Og naar nu det nye Lys og den nye Kraft ikke kommer, førend Gjenfødelsen sker, hvad er det da for "nogle Kræfter", som det naturlige Menneske faar til at virke med? Intet er det uden elendigt Menneske-Paafund, ved hvilket man fører Folket vild, og som, seet ved Guds Ords Lys, aabenbarer sig som et Stykke af den menneskelige Visdom, som er Daarskab for Gud.

Dernæst: Det naturlige Menneske, som skal bruge disse "Kræfter", er jo et kjødeligt Menneske; da det ikke er gjen-

født, saa er det endnu ikke aandeligt. Heller ikke har det Troen. Denne gives jo først ved Gjenfødelsen. Men nu siger jo Skriften, at Kjødet er Gud fiendsk og bare vil det, som er Gud imod. Nu skulde det naturlige Menneske, som endnu kun har den naturlige Vilje, som er udygtig til det gode, dog bruge disse "Kræfter" til det gode, nemlig til at virke med til Omvendelsen. Det naturlige Menneskes Vilje skulde altsaa ville det, som den ikke duer til at ville. Dette er en Selvmodsigelse. Dersom de her atter vil vende tilbage til den gamle Udflugt, at Mennesket "gjør det ikke af sine egne Kræfter", saa bliver det jo fremdeles den gamle skriftstridige Daarskab om, at der er kommet nye Kræfter ind i Mennesket før Gjenfødelsen.[9]

---

[9] Men er det da ikke saa, at Gud ved Kaldet giver Mennesket en Kraft? Der staar jo hos Pontoppidan, at Guds Kald er, "at han ved sit Ord rører Menneskenes Hjerter, ved Evangelium iſærdeleshed aabenbarer dem sin Naade, tilbyder den alvorlig og giver med det samme Kraft til at antage den".

Jo, ganske vist; men disse sidste Ord misforstaaes sørgelig, naar man lærer, at det uomvendte Menneske faar denne Kraft ind i sig paa en saadan Maade, at det imidlertid endnu er uafgjort, om Mennesket enten vil bruge den eller ikke.

"Kaldet er et Tilbud af Gud, hvormed det ikke forholder sig saa som ved et Tilbud af Mennesker, at hvor jeg tilbyder en, at han skal komme til mig, mit Tilbud i sig selv ikke har Kraft til at bevæge ham dertil, dersom han ikke hos sig selv har Lyst dertil. Men det guddommelige Tilbud eller Kald har *saadan* Kraft i sig, at det *bevæger* Menneskenes Sind til ogsaa at modtage saadan Naade, til hvilken de af Naturen ingen Lyst havde. Faderen maa ikke alene kalde os, men ogsaa drage os (Joh. 6, 44.) . . . Dog kan det modstaaes. At altsaa Kaldet hos nogle er kraftigt, saa at de lader sig bevæge til at antage den guddommelige Naade, dette er *Kaldets egen Kraft*, og saaledes skulde Kaldet være hos alle, og heller ikke er det ved nogen Mangel paa Guds Side, at det

Ogsaa mod denne Daarskab har vore gamle Lærefædre havt at stride, og de afviste denne Tale om, at det naturlige Menneske ved disse nye Kræfter medvirkede til sin Omvendelse, idet de paaviste, at disse Kræfter gives ikke først, forat Mennesket sidenefter ved dem kan omvende sig, men Skjænkelsen af de nye aandelige Kræfter er efter Sagens Natur selve Omvendelsen.

Dog, en Del af vore Modstandere har her endnu en anden Udvei. De lærer en Mellemtilstand, i hvilken Mennesket ikke er omvendt og heller ikke uomvendt. Past. Muus siger f. Eks. saaledes:

"Past. Koren siger: 'Enten er en aandelig død eller levende. Der er ikke Plads for nogen Mellemtilstand.' Jeg (Muus) siger, der er en Mellemtilstand. Naar en er under Guds Aands Paavirkning, er han hverken absolut død som en Hedning eller absolut levende." (Kirkeraadets Forh. S. 29.)

Denne Lære, der er saa aabenbart imod Guds klare Ord, at jeg synes, enhver enfoldig kristen maatte se det, er et nødvendigt Led i vor Modparts Lære-Udvikling, hvilket Past. Muus har havt Mod til at bekjende, medens de fleste af vore Modstandere har en vis Sky for at gjøre det med bestemte Ord, idet de vel haaber, at de kan undgaa den. De kan imidlertid med sin Lære om Valgets Standpunkt

---

ikke er kraftigt hos alle; thi han vil, at alle skal blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse." (Spener, Katech. 266 flg.)

De rettroende lutherske Theologer har altid været enige i, at "Gud forlener fra sin Side ikke alene, at vi kan ville, men ogsaa at vi virkelig (actu) vil" (Calov Syst. X, S. 49 flg.).

ikke undgaa den; thi dette Valgets Standpunkt er netop Mellemtilstanden.

Dette er en meget farlig og fordærvelig Lære, for hvilken vi ikke noksom kan advare vore Tilhørere. Thi dersom der er nogen Lære, som er skikket til at forhindre en grundig Omvendelse, saa er det netop den.

I et af den norske Lutherstiftelses Smaaskrifter heder det:

"Kom ihu, at der kun gives to Slags Mennesker i Verden: Hvede og Avner.

"Jeg ved nok, at Verden ei finder Behag i denne Maade at dele dem paa, som kaldes kristne. Verden søger paa enhver Maade at overtale sig til at tro, at der er tre Slags Mennesker, ikke blot to. Verden har ei Behag i at være meget gudfrygtig. Den kan og vil ikke være hellig. At være aldeles uden Religion, det vil den ikke heller. Det vilde være upassende. 'Gud ske Lov', siger Verdens Børn, 'saa slette er vi ikke'. Men at have netop saa megen Religion, at man engang til Nød kan blive salig, og dog ikke drive det for vidt heri,—at besidde en stille, let, maadeholden Kristendom og tilsidst i al Mag fare til Himmelen, det er Verdens Yndlingstanke. Der er en tredie Klasse, en Middelklasse, mener Verden, og til denne Middelklasse haaber den største Del af Menneskene engang at blive regnet.

"Læser! Der gives ingen saadan Middelklasse. Den er et sjæledræbende Selvbedrag. Lad dig ei besnære deraf. Det er et ligesaadaarligt Paafund som Pavens Skjærsild. Det er en Løgn, et Luftslot, et Foster af Indbildningskraften, en tom Drøm. Guds Ord kjender den slet ikke.

"I Noahs Tid var der kun to Slags Mennesker: de, som var i Arken, og de, som var udenfor den. Kun to Slags nævnes i Lignelsen om Evangeliets Vod: gode Fiske og raadne. Kun to Slags i Lignelsen om de ti Jomfruer: kloge og daarlige. Kun to Slags i Beretningen om den

yderste Dom: Faarene og Bukkene. Kun to Sider ved Thronen: den høire Side og den venstre. Kun to Steder i Evigheden: Himmelen og Helvede.

"Og paa samme Maade er der kun to Slags Mennesker i den synlige Kirke paa Jorden: Lysets eller Guds Børn og Verdens eller Djævelens Børn, omvendte og uomvendte, troende og vantroe, saadanne, som vandrer paa den trange Vei, og saadanne, som vandrer paa den brede, saadanne, som er med Kristus, og saadanne, som er imod ham. Saadanne, som samler med ham, og saadanne, som adspreder, det er Hvede og Avner. I disse tvende Klasser har man at dele hele den kristne Kirke. Nogen tredie gives der ikke."

Denne haltende og uafgjorte Tilstand, mod hvilken der i disse Ord er advaret, vil lettelig blive befordret ved denne Lære om "Mellemtilstanden", om hvilken de ældre Theologer ganske kort har erklæret: "Hin Middelstand er rentud opdigtet. Thi enten er et Menneske under Synden eller under Naaden, enten er han gjenfødt eller ikke. Om et Menneske i en Status medius (Mellemtilstand) ved Skriften intet."

En af de Ting, som især har været benyttede af vor Modpart til at forsvare denne ubibelske Lære om en Mellemtilstand, er den Omstændighed, at Pontoppidan i det bekjendte Spørgsmaal 552, hvor han spørger: "Men kan alle Mennesker bede paa en Gud behagelig Maade?" svarer: "Nei, ikke de ubodsfærdige, hvis Bøn er Gud en Vederstyggelighed, men de, som enten er omvendte eller paa Omvendelsens Vei."

Her, mener man, lærer dog Pontoppidan tydelig en Mellemtilstand. Jeg anser mig for overbevist om, at han ikke fører en saadan falsk Lære.

Dersom man vil finde ud, om Pontoppidan med dette Svar har villet lære en Mellemtilstand, saa er det nødvendigt at se efter, hvad han ellers lærer om denne Sag.

At han ikke har villet lære en saadan Mellemtilstand, det beviser jeg af følgende Grunde:

1) De, som skulde være i denne Mellemtilstand, maatte jo være Mennesker, som endnu ikke var gjenfødte. Nu ser vi i Sp. 323, at Pontoppidan spørger: "Er da Hedningernes og de uigjenfødte kristnes Bønner, Almisser og saadanne Øvelser ogsaa gode Gjerninger?" og at han svarer: "Nei, ikke sande gode for Gud; thi hvad som ikke gaar af Troen, er endogsaa Synd." Heraf ser vi, at Pontoppidan ikke kan anse dem, som han beskriver at være "paa Omvendelsens Vei", for at være uigjenfødte; thi dersom de var uigjenfødte, kunde han efter sin egen Lære ikke sige, at deres Bøn er Gud behagelig.

2) I Sp. 550 spørger han: "Hvad er det at bede?" Og han svarer: "Det er at tale enfoldig med Gud i sit Hjerte, udøse sin Begjæring for ham, klage ham sin aandelige og legemlige Trang og af Sjælens inderste Grund med alvorlig Længsel søge noget." Hvorledes kan nu nogen mene, at Pontoppidan skulde ville lære os, at et uigjenfødt Menneske, som efter hans egen Lære er aandelig dødt og hverken har et nyt Lys i Forstanden eller en ny Kraft, Lyst og Længsel i Viljen, alligevel skulde kunne "tale enfoldig med Gud i sit Hjerte og udøse sin Begjæring" for den Gud, som han jo endnu ikke kjender og ikke tror paa? Deraf slutter jeg, at Pontoppidan med dem, som er paa Omvendelsens Vei, ikke kan mene uigjenfødte Mennesker; thi ellers vilde han grovelig modsige sig selv.

3) Min tredie Grund er den, at jeg hos Spener, hvem Pontoppidan med saa stor Kjærlighed og Troskab har fulgt, i hans Katekismusprædikener angaaende denne Sag læser følgende: "Hvem skal bede? Alle Mennesker: thi Bønnen er befalet i det andet Bud. . . . Men naar vi spørger: hvem kan bede, saa at hans Bøn ogsaa er Gud kjær og behagelig

og bliver bønhørt? da er dette alene det bodfærdige og troende Menneske. Altsaa vantroe Menneskers Bøn behager ikke Gud Herren, men er ham en Vederstyggelighed, fordi den kommer af et Hjerte, som er urent og ikke Gud hengivent." Spener lærer altsaa, at kun de, som er troende, kan bede paa en Gud behagelig Maade, og jeg tror ikke, at Pontoppidan har villet lære os noget andet. Følgelig kan han med dem, som er paa Omvendelsens Vei, ikke have ment saadanne, som endnu er vantroe, men maa have ment troende. Da han nu selv lærer, at et Menneske ikke har Troen, førend han er gjenfødt, saa maa han ogsaa med dem, som er paa Omvendelsens Vei, mene gjenfødte Mennesker.

Men hvorledes skal vi da forklare os, at Pontoppidan dog aabenbart her gjør en Forskjel mellem dem, som er omvendte, og dem, som er paa Omvendelsens Vei? Derom kan jeg kun sige, at jeg har forklaret mig det dels af den Frygt, som Pontoppidan havde for, at de kristne skulde tage Naaden forfængelig og altfor snart slaa sig til Ro med den Fortrøstning, at de nu var færdige og vel omvendte, og at det derfor ikke havde nogen Nød med dem, — dels for at bange og bekymrede svage kristne ikke skulde tvile om Bønhørelse, naar de saa, hvor langt de stod tilbage, og syntes, at de ikke havde Frimodighed til at sige om sig selv, at de var omvendte.

Han har derfor efter min Mening med dem, som er paa Omvendelsens Vei, villet skildre de endnu ubefæstede og skrøbelige kristne, hos hvem det nye Liv endnu var i sin første svage Begyndelse, og hos hvem Troen mere aabenbarede sig i den bekymrede Hunger og Tørst og Længsel efter Kristus end i den faste Forsikring om Naaden.

I denne Opfattelse er jeg ogsaa mange Gange bleven bestyrket ved den Erfaring, jeg har gjort som Sjælesørger.

Meget almindelig er det at høre Mennesker sige om sig selv: Jeg tør nok ikke sige, at jeg er omvendt — nei, der skal meget til det; men jeg haaber nok, at jeg er paa Omvendelsens Vei. Undersøger man saa videre, saa skal man nok finde, at de samme Personer dog siger, at de baade af Hjertet angrer sine Synder og tror og haaber Syndernes Forladelse af Guds Barmhjertighed for Jesu Skyld, og at de har et oprigtigt Forsæt under Bøn til Gud at stride mod sine Synder. Dette er Merkerne paa et omvendt Menneske, og naar de siger, at de er paa Omvendelsens Vei, saa mener de altsaa, at der endnu mangler dem meget i at være saa befæstede, som de burde, og at de vakler mellem Frygt og Haab.

Medens nu dette kan være ganske oprigtigt og ærligt hos nogle, saa er der igjen ikke faa, som paa denne Maade trøster sig ved at være "paa Omvendelsens Vei", uagtet Sandheden er den, at de ikke er alvorlig bekymrede for sin Salighed og ikke gjør Alvor af sin Kristendom. For disse er da dette Ord om Omvendelsens Vei blevet en Snare og en falsk Trøst netop paa den Maade, som er skildret i det ovenfor optagne Stykke fra Lutherstiftelsen.

Denne Opfattelse af Pontoppidans Udtryk "være paa Omvendelsens Vei" er ikke bleven til under denne Strid. Allerede i 1872 har jeg uden Modsigelse fra nogen Side i et Referat, der er forelagt Synodemøderne i 1872 og 73, givet den samme Forklaring af disse Ord, saaledes som Sprogbrugen benytter dem.

En af de Ting, som har forført mange til at opfatte Udtrykket "Omvendelsens Vei" som om derved mentes en Mellemtilstand mellem omvendt og uomvendt, er den almindelige Misforstaaelse af Læren om "den forberedende Naade". De har ment, at det skulde være dens Gjerning at sætte det endnu ikke omvendte Menneske istand til at

medvirke til sin Omvendelse ved at ville det gode, bede paa en Gud behagelig Maade, længes efter Kristi Retfærdighed og deslige. Dette stemmer hverken med Skriften eller med vor Kirkes Bekjendelse. Til at vise, at heller ikke Pontoppidan har lært dette i sin "Sandhed til Gudfrygtighed", bør det være nok at gjøre opmerksom paa, at Pontoppidan jo (Sp. 480) sætter "den Helligaands forekommende og tilberedende Naade" i Modsætning til "den iboende Naade". Han lærer altsaa, at de, som endnu er Gjenstand for den forekommende Naade, endnu ikke har den Helligaand. Skjønt den Helligaand ved Ordet virker paa deres Hjerte for at berede sig en Bolig der, saa er han endnu ikke dragen ind der og bor endnu ikke i deres Hjerte. De hører altsaa endnu ikke Kristus til, som skrevet staar Rom. 8, 9. De kjender endnu ikke Gud som sin Fader eller Kristus som sin Herre (Rom. 8, 15; 1 Kor. 12, 3; 2, 12). De er altsaa endnu ikke frigjorte (2 Kor. 3, 17; Rom. 8, 2), omendskjønt de, dersom de ikke har forhindret den Helligaands Overbevisning, er blevne urolige, bange og komne i Nød og Sorg over Synden og vel ogsaa har en historisk Kundskab om Frelsen. Men de undflyr dog i sit Hjerte den dømmende Gud, indtil det glade Budskab om Guds Kjærlighed i Kristus ved sin guddommelige Kraft faar standset og draget dem til Gud, og saaledes den Helligaand i og med Evangelium tager Bolig i deres Hjerte. Men saalænge indtil dette sker, saalænge den Helligaand endnu ikke er dragen ind i deres Hjerte, saalænge de derfor endnu flyr Gud, — saa længe er de endnu i Syndestanden. De er endnu udenfor Guds Rige, om der end, som Skriften viser os, er en Gradsforskjel mellem dem og saadanne Sjæle, som har modstaaet den Helligaands første Overbevisning, idet de kan være mellem dem, om hvem Frelseren siger, at de "er ikke langt fra Guds Rige".

Naar vi har fremholdt det uigjenfødte Menneskes Udygtighed til at medvirke til sin Omvendelse, saa har vi, foruden de før nævnte Indvendinger, atter og atter ogsaa maattet høre den, at Mennesket jo dog maa lade sig omvende og lade sig frelse. Med dette Udtryk drives der et besynderligt Spil, som forhaabentlig for de flestes vedkommende kommer af Ukyndighed.[10] Thi at drage de Slutninger, som vor Modpart gjør, af disse Ord er ganske mod Skriften.

Hvorledes forklarer de nemlig dette at "lade sig omvende"? De forstaar det saa, at det uomvendte Menneske, som jo endnu er Guds Fiende, skal holde stille, undertrykke sin Modstand og lade Gud virke paa sig. Men kan det naturlige Menneske dette? Er det en ringe Fordring, som de her gjør til det uigjenfødte Menneske? Nei, en saare sterk Fordring stiller de her til det Menneskes Vilje, som efter Guds Ord dog endnu er udygtigt til det gode. Da Mennesket endnu ikke er gjenfødt, saa er der hverken et nyt Lys i hans Forstand eller en ny Lyst og Kraft i hans Vilje. Medens han (hvis han ikke har trodset Loven) ved Loven er bragt i Nød og Angst, saa er han dog endnu fiendskfindet mod Gud; thi han tror jo endnu ikke. Der er endnu kun det gamle Mørke og den aandelige Udygtighed, og dog

---

[10] De beraaber sig paa 2 Kor. 5, 20: "Lader eder forlige med Gud", og Ap. Gj. 2, 40: "Lader eder frelse fra denne vanartige Slegt", og disse Ord: "lader eder", trykkes med rigtig store Bogstaver, forat Læserne skal lægge sig vel paa Hjerte, at saa har St. Paulus og St. Petrus sagt. De fortæller imidlertid ikke Læseren, at netop disse Ord: "lader eder", egentlig ikke er sagte hverken af Paulus eller Petrus. Disse to Ord staar nemlig ikke i Grundteksten. Nøiagtig oversat staar der: "Bliver forligte med Gud", "bliver frelste fra denne vanartige Slegt". Dette har Oversætteren syntes ikke var godt Sprog og har derfor brugt Udtrykket: lader eder forlige og frelse.

skal han undertrykke sin egen Natur, overvinde sig selv ved at opgive sin Modstand, overgive sig til Gud og saaledes "tillade" den Helligaand at udføre sin Gjerning, og dette altsammen førend han endnu er omvendt til Gud. En saadan Vilje-Anstrengelse fordrer de af den, hvis Vilje endnu er død til det gode.[11] Der maatte da ogsaa være Strid mellem Aanden og Kjødet hos det Menneske, i hvis Hjerte der dog endnu ingen Aand er, men bare Kjød.

Dette er en fuldstændig Misforstaaelse af den Lære, at Menneskets Vilje forholder sig passiv (lidende) i Omvendelsen. Dette betyder nemlig ikke, at Viljen er stille og lydig. Heller ikke betyder det, at den hensætter sig i en hvilende og uvirksom Tilstand. Nei, dette at vor Vilje i Omvendelsen er passiv og lidende, betyder, at den uigjenfødte Vilje ikke selv virker noget af det, som hører til Omvendelsen, men at den bliver paavirket af Gud ved Ordet. Viljen er den gamle Vilje, der er, som den var; men Gud virker paa den, saa der kommer en ny Lyst ind i den. Gud tvinger ikke Mennesket til noget, heller ikke til at være uvirksom. Men ved de evangeliske Forjættelser, deriblandt ogsaa ved de lokkende og indbydende Ord: "lader eder frelse, lader eder forlige", fremkalder han hos den bekymrede og bange Synder i den endnu modstræbende Vilje en ny og forhen ukjendt Lyst og Længsel efter at lyde Gud og tro paa Kristus og faa Del i det forjættede gode. Den, som fremkalder og alene virker denne nye Lyst, det er Gud, og Midlet er

[11] Der har været gjort opmerksom paa, at en, som underkaster sig en legemlig Operation, vistnok er passiv og stille under Lægens Haand, men dog i en anden Henseende virksom, idet det koster ham den største Vilje-Anstrengelse netop at være stille. Saaledes synes det, at vor Modpart tænker sig det at være passiv i Omvendelsen. Men dette vilde altsaa være at tilskrive Mennesket en meget stor og vigtig Medvirksomhed i Omvendelsens Istandbringelse.

Evangeliet, og denne Guds Gjerning er det, som ogsaa kaldes Dragelsen, der virker ved hine guddommelige, kjærlige og lokkende Indbydelser. Dragelsens Virkning er altsaa Gjenfødelsen, d. e. Skabelsen af den nye Lyst og Kraft i Viljen. Denne nye Lyst overvinder da i Menneskehjertet den gamle Modstand mod Gud, som hidtil har havt Magten.

Istedenfor denne bibelske og derfor lutherske Lære, at Mennesket selv er ude af Stand til at medvirke til sin Omvendelse, og at den virkes af Gud alene, sætter nu vor Modpart den, at det uigjenfødte Menneske ved den forberedende Naade sættes paa Valgets Standpunkt. Uden at fastholde Guds Ord om det naturlige Menneskes fuldkomne Udygtighed til at ville det gode tilskriver de Mennesket selv Afgjørelsen og lægger saaledes netop Hovedsagen i Menneskets egen Haand. De lærer, at Gud ved den forberedende Naade giver visse Kræfter. Dermed er endnu ingen Omvendelse skeet, og Sagen staar uafgjort. Nu skal det uomvendte Menneskes Vilje selv afgjøre og vælge, om det vil bruge disse Kræfter paa den rette Maade. Dette Valg, som er Hovedsagen, denne rette Brug af Kræfterne, den maa Mennesket altsaa "lægge til af sit eget". Det ser ud, som om de tænkte sig Mennesket hensat med det samme Valg for sig, som var forelagt Adam og Eva før Syndefaldet, enten at adlyde eller ikke. Et sørgeligt Ubekjendtskab til den syndige Menneskenatur aabenbarer sig i denne Lære-Fremstilling. Den Prøve, som Mennesket i Uskyldighedsstanden ikke bestod, den skal det faldne Menneske nu bestaa! Den Prøve, som Mennesket ikke bestod, da det endnu havde en klar Forstand i guddommelige Ting og en hellig og ren Vilje, den skal nu den faldne Menneskesjæl med sin formørkede Forstand og sin vanhellige Vilje bestaa! Vel maa vi tænke paa hine Ord i den augsburgske Konfessions Apologi (tyske Tekst), at "fromme Hjerter og kristelige Samvittigheder vilde ikke for

tusinde Verdener, at deres Frelse skulde komme an paa dem selv".

Der er en gammel Lærer, som mere end de fleste andre har gjort sig Umag for at indskjærpe Menneskene, hvor høist nødvendigt det er, at de omvender sig, og vist dem af Guds Ord, hvori en sand Omvendelse bestaar, hvorledes den gaar for sig, hvorledes Menneskene forholder sig deri, hvad der foregaar i et Menneskehjerte ved Omvendelsen, hvorledes det ydmyges og igjen ophøies, og hvilken afgjort Grundforskjel der er paa en sand troende kristen og et Verdens Barn. Ingen vil sige om ham, som de siger om os, at han vil gjøre Menneskene sløve eller dysse dem i Søvn og faa dem til at lægge Hænderne i Skjødet og slaa sig til Ro med ren Lære. Jeg mener Johann Arnd i hans Bøger om den sande Kristendom. Hvad siger da han om de her omhandlede Sager? Hvad lærer han, at det uomvendte Menneske kan gjøre for at medvirke til sin Omvendelse ved at ville eller vælge det gode o. s. v.? Johann Arnd skriver saaledes:

"Se nu, kjære Menneske, hvad du er, og hvad du formaar. Hvad har du kunnet gjøre til din Opreisning og til din fordærvede Naturs Fornyelse? Aldeles intet. Ligesom du ikke kunde gjøre noget til din legemlige Fødsel og ikke skabe dig selv, saaledes kan du heller ikke gjøre noget til din nye Fødsel. Fordærve, miste og dræbe dig selv kan du vel, men forny, opreise, helbrede, retfærdiggjøre og levendegjøre dig selv kan du ikke. Hvad kunde du gjøre dertil, at Gud blev Menneske? Aldeles intet. Altsaa har du overalt intet at tilskrive dig selv eller dine egne Kræfter. Ja, jo mere et Menneske tilskriver sin egen Vilje, Kraft og Formue, desto mere hindrer det sig selv i at annamme Guds Naade og sin fordærvede Naturs Fornyelse. Derfor maa du ganske afdø fra dine egne Kræfter og din egen Formue,

din egen Visdom, din egen Vilje, din egen Kjærlighed, og du maa lade Gud alene virke alt i dig; ja, der maa ikke være noget i dig, som kan hindre eller modstaa Guds Vilje og Verk.

"Og saalænge du ikke vil gjøre det, og saalænge du ikke forholder dig ganske lidende, saaledes at Gud alene gjør og virker alt i dig, men du lider ham og hans Verk i dig: saa længe hindrer du Gud i at forene sig med din Sjæl, forny̆e sit Billede i dig og forbedre din fordærvede Natur; din egen Vilje, egen Kjærlighed, egen Ære, egen Visdom og alt, hvad du tilskriver dig selv, det hindrer Gud, saa at han ikke kan virke alting alene i dig uden Hindring; thi Menneskets Vilje fordærver Mennesket stedse mere og mere, men Guds Vilje forbedrer det stedse mere og mere.

"Egenviljen er intet andet end Affald fra Gud; dette Fald er vel let og lystigt, men Opreisningen sur, bitter og vanskelig, ja umulig for alle Skabninger; thi Mennesket kan ikke af sig selv staa op igjen og formaar ikke at hjælpe sig selv hverken med Vilje eller Gjerning. Viljen er fangen. Gjerningerne er døde. Kristus alene maa hjælpe baade til Begyndelsen, Fremgangen og Enden. Han viser dig, ja han giver dig to Midler, Lov og Evangelium, Omvendelse og Syndernes Forladelse. Ved Loven maa du først dø med Kristus, ved sand Anger og Sorg opofre din Vilje, blive til intet i dig selv og alene overlade dig til Kristus. Saa kommer da Guds Naade og Syndernes Forladelse ved Evangeliet og gjør denne døde levende ved Troen. Altsaa kan ingen blive omvendt eller staa op ved sin egen Kraft og Formue; thi man maa jo hade, fornegte og miste sig selv, blive til intet og dø i sig selv, haabe og bie paa Gud alene og leve af hans Naade.

"Men dette Had, denne Selvfornegtelse og aandelige Død beror heller ikke paa vor Vilje og Formue; ellers stod

det til den, som vil, og til den, som løber, men ikke til Guds Miskundhed (Rom. 9, 16). Derfor maa Gud selv virke alt dette i os ved sin guddommelige Naade og sin Aands Kraft, og altsaa er og bliver vor Retfærdiggjørelse alene i Guds Haand som en Guds Gjerning og Gave og ikke i Skabningens Magt. Thi af os selv er vi vore egne værste og største Fiender og maa vel bede om, at Gud vil fri os fra os selv og ganske og aldeles borttage, hvad vort er, og give os, hvad hans er. Thi af vore egne Kræfter kan vi intet godt gjøre, hvis ikke Gud selv ved sin Naade endogsaa efter vor Omvendelse virker det i os. Han er Kjærlighed og maa virke den i os; han er Barmhjertighed og maa virke den i os, og saaledes om alt godt, som vi skal gjøre. Saa hjælper nu Kristus her alene; Menneskehjælp er her til ingen Nytte." (Johan Arnds "Sande Kristendom." Bergen 1868. Tredie Oplag. B. 2 Kap. 6 S. 180 flg.)

Ganske i Modsætning hertil lærer nu vor Modpart, at det er Mennesket selv, det kommer an paa, idet Gud retter sig efter Menneskets Forhold. Menneskets frie Vilje afgjør Sagen. De lærer, at "naar Gud ved sig Ord og sin Aand virker paa Mennesket for at omvende det, saa vil Menneskets Omvendelse afhænge af dets eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Guds Naades Paavirkning" (Synodalberetn. 1884 S. 106). Prof. Schmidt siger, at "naar der spørges, om det ikke i nogen Henseende kommer an paa Mennesket og dets eget personlige frie Forhold og Valg, hvorvidt det kan blive frelst ved Guds Naade, da svarer jeg, at det visselig kommer meget an derpaa, saa meget, at Ansvaret for Udfaldet, enten Frelse eller Ikke-Frelse, hviler paa det ved Guds Naade kaldede Menneske" (Kollokviet i La Crosse S. 130; sml. S. 68).

At Ansvaret for Ikke-Frelse, d. e. Fordømmelse, hviler paa Mennesket, det er rigtigt. Jeg har ovenfor paavist

hvorfor. Men at Ansvaret for Frelse hviler paa Mennesket selv, det er en Vranglære, som jeg ikke havde tænkt at skulle høre i den norske Synode. Skriften siger: "Det staar ikke til den, som vil". Hele den gamle lutherske Kirke lærer derfor, som Johann Arnd ovenfor, at det beror ikke paa vor Vilje. Vor Modpart derimod siger: Jo, det er netop vor Vilje, det beror paa, det er vor Vilje og vort Valg, som afgjør Sagen.

Naar vi tilsidst efter alt dette har paavist, at Forskjellen mellem dem og os er den, at efter deres Lære maa Mennesket for at blive frelst lægge noget til af sit eget, saa siger de, at dette kun er en Beskyldning, og at vi ikke har bevist det.[12]

---

[12] Som et Eksempel paa, hvorledes Prof. Schmidt møder vore Beviser, skal jeg anføre følgende:

Prof. Schmidt havde i "Lutherske Vidnesbyrd" i 1883 S. 252 bl. a. skrevet: "Den" (Salighedsbeslutningen) "maa betragtes som fattet efter Guds Forudviden om, hvad de kaldede i Naadens Tid kommer til at gjøre ligeoverfor Guds omvendende, gjenfødende og opholdende Naade."

Ligeledes S. 252 og 253: "Forsaavidt denne Salighedsbeslutning fattes om enkelte bestemte Personer, før de er til, ja før Verdens Grundvold blev lagt, maa den altsaa staa i et underordnet Forhold til Guds Forudviden om, hvad de kaldede gjør eller ikke gjør i Naadetiden ligeoverfor Guds saliggjørende Naade."

Ligeledes S. 251, at Gud i Udvælgelsen "saa efter eller rettede sig efter, hvorledes disse Personer vilde forholde sig ligeoverfor Naadens Midler".

I Anledning af alt dette spurgte jeg ved Konferensen i Decorah 1884 (som Protokollen viser): "Er Prof. Schmidt rede til at forkaste den Lære, at Saligheden afhænger af Guds Forudviden om Menneskets Forhold, og at det, som Menneskene i Naadetiden gjør eller ikke gjør ligeoverfor Guds kaldende Naade, har været bestemmende for Guds evige Salighedsbeslutning?"

Dertil svarede Prof. Schmidt: "Koren har ingen Ret til

Nu er det vistnok ikke muligt at faa den til at se, som vil lukke Øinene til, og der er mange, som gjør dette. Men der er ogsaa mange, som har indseet, at vi har bevist, hvad vi har sagt, og vi haaber, at der endnu vil blive mange flere. Jeg skal derfor her endnu en Gang bevise, at vor Modpart virkelig lærer, at Mennesket maa lægge noget til af sit eget for at blive frelst og saaledes for en Del bliver sin egen Frelser.

De lærer, som ovenfor paavist af deres egne Ord, at Gud giver Mennesket nogle Kræfter, idet han kalder dem. Dette at Gud giver disse Kræfter, er efter deres Lære endnu ikke Omvendelsen; thi mange af dem, som Gud giver disse Kræfter til, bliver dog aldrig omvendte. Det kommer nemlig an paa, om disse Kræfter bliver ret brugte. Hvorledes er det da med denne rette Brug, hvor kommer den fra, saa at der kan ske Omvendelse? Derom lærer Past. Muus os, at "Omvendelsen afhænger af vort eget Valg", og Prof. Schmidt, at "det kommer an paa Mennesket og dets eget personlig frie Forhold og Valg, hvorvidt det kan blive frelst ved Guds Naade". Kræfterne er fra Gud. Men hvem skal sætte disse Kræfter i Bevægelse? Hvem er det, som gjør og virker, at de bliver ret benyttede? Hvem udretter altsaa det, som her bliver Hovedsagen? Det bliver Mennesket selv. Dette maa Mennesket lægge til af sit eget. Alt det andet var fra Gud, men dette (som dog er det afgjørende), det er altsaa efter deres Lære af Mennesket.

Saa spørger man os da: Men I Missouriere, lærer I da ikke ogsaa, at Mennesket maa annamme Naaden, og at Gud i Kaldet giver Kraft til at annamme den? Jo,

---

at spørge mig derom; han har først det at bevise, at jeg har lært det. Jeg har aldrig lært eller sagt noget saadant." (Se Prot. over Prestekonf. Forh. for 1884 S. 108.)

ganske vist; men vi lærer mere end dette. Vi lærer, at Gud ogsaa er den, som af sin Naade virker i os, at vi bruger denne Kraft ret, saa at vi virkelig annammer Naaden. Vi tror efter Skriften, at der ingen Forskjel er imellem de Udtryk, at Gud omvender os, og at vi omvender os; thi han er den, som virker, at vi omvender os. Vi tror, at naar et Menneske omvender sig, saa bestemmer det sig dertil frivillig. Omvendelsen sker altsaa ikke Mennesket uafvidende, heller ikke mod dets Vilje, heller ikke ligesom ved et pludseligt Ryk. Men vi lærer tillige, at Gud er den, som ved sit mægtige Ord virker i Mennesket, at det baade vælger og vil dette. Vi lærer, at Gud ved sit Ord leder og bøier og bevæger vor Vilje, saa at vi fatter hin salige Beslutning. Denne Afgjørelse giver vi altsaa Gud alene Æren for. Vi tilskriver ham alene Afgjørelsen, og det gjør vi, fordi Skriften gjør det. Det læres ogsaa i den augsburgske Konfession og i den 2den og 11te Artikel af Konkordieformelen.

Vi lærer altsaa, at Gud afgjør denne Sag, og at vor Frelse staar alene i Guds Haand. Vor Modpart lærer, at Mennesket selv afgjør denne Sag, hvilket er det samme som, at Frelsen staar i deres egen Haand. Om de tusinde Gange gjentager de Ord, at "Kraften er af Gud", saa kan det her ikke hjælpe dem noget; thi de giver Mennesket Æren for den rette Brug af Kraften og saaledes for Afgjørelsen. Altsaa Afgjørelsen, Brugen af Kræfterne, Valget — dette maa Mennesket lægge til af sit eget. Æren for Udfaldet deler altsaa Mennesket med Gud.

Men Skriften lærer, at Gud er den, som virker i os baade at ville og at udrette efter sit Velbehag.

Hvorhen alt dette fører, har Past. Muus selv vist os, idet han i "Luth. Vidn." for 1886 Side 117 siger, at det er en rigtig Bekjendelse "om en sagde, at han byggede

sit Haab om Salighed derpaa, at han havde ladet sig indlede i Saliggjørelsens Orden, og at hans Forhold i denne Henseende havde været, som det burde". Om dette Slags Bekjendelse har han den Fripostighed at paastaa, at det er en Bekjendelse, "som baade Forfatterne af den hellige Skrift og Masser af kristne har aflagt". Altsaa derpaa, at deres Forhold i Henseende til Saliggjørelsens Orden har været, som det burde, lærer vor Modpart Folket at bygge sit Saligheds Haab; derpaa altsaa, at de har brugt Naademidlerne saaledes, som de burde bruge dem, at de har angret sine Synder saaledes, som de burde angre dem, at de har troet paa Kristus saaledes, som de burde tro paa ham, bedet saaledes, som de burde bede o. s. v. Paa dette vil de, at vi skal bygge vort Saligheds Haab! Mon det ikke her skal stadfæstes, hvad St. Paulus siger i 2 Tim. 3, 9: "Deres Galenskab skal blive aabenbar for alle, ligesom hines blev"?

Dersom en tror, at denne i Guds Kirke saa ofte forkastede synergistiske Lære om Valgets Standpunkt er ret, saa er det vistnok en sørgelig og farlig Vildfarelse; men det er dog forsaavidt ærligt, at man bekjender, hvad man tror, om det er aldrig saa galt. Men at give denne Lære ud for luthersk, det er enten grov Uvidenhed eller ligefrem Svindel.

Den lutherske Kirkes Hovedlære, at vi retfærdiggjøres af Naade ved Troen uden Lovens Gjerninger, bliver ved denne Lære angreben i sin inderste Rod.

Maatte dog vor Modpart se og erkjende, at de har faret vild, og at de har syndet i sine Angreb paa os! Det er menneskeligt at feile, men det er Gud behageligt at erkjende det. Guds Ord vil dog beholde Ret.

Kan og bør en Christen være vis paa sin Salighed?

Det kunde synes underligt at fremsætte dette Spørgsmaal, og det kunde synes overflødigt at bruge mange Ord til at besvare det. Det kunde synes nok at henvise til vor Troesbekjendelse, hvor vi i den tredie Artikel sige, at vi tro det evige Liv, og til Forklaringen af denne Artikel i vor lille Katechismus, hvor vi sige: Jeg tror . . ., at den Hellig Aand skal sætte mig med alle dem, som tro, til det evige Liv, eller til et af de mange Steder i den Hellige Skrift, hvor Gud har lovet at gjøre dem salige, som tro paa Jesum Christum. Naar jeg alligevel her vil forsøge at behandle Spørgsmaalet udførligere, saa har jeg dertil flere Grunde, baade almindelige og særegne. Dels er der Mange, som mene, at de ere visse paa sin Salighed, men som bedrage sig selv og derfor trænge til Advarsel, dels er der Mange, som gjerne vilde være visse paa sin Salighed, men som ikke tør være det og derfor trænge til Opmuntring, dels endelig er Spørgsmaalet i den seneste Tid blevet Gjenstand for Strid iblandt os, en Strid der staar i nøieste Forbindelse med eller rettere er en Del af den Strid, der er udbrudt angaaende Læren om Naadevalget.

Dersom man under Behandlingen af denne Sag vil undgaa Misforstaaelse og bevares fra Vildfarelser baade til Høire og Venstre, da er der visse Sandheder, som maa for-

udskikkes, og som man strengt maa fastholde og altid have for Øie.

1. For det Første maa vi fastholde, at naar der spørges om vor endelige Salighed, saa kan der ikke være Tale om nogen saakaldet absolut Vished, dersom Ordet "absolut" bruges i sin rette Betydning. Men her er desværre Sprogbrugen forvirrende, idet "absolut" ofte (men ikke rigtigt) bruges i Betydning af "ganske og aldeles", "fuldkommen" eller deslige. I denne Betydning tage vi her ikke Ordet; thi, som vi siden skal se, kan og bør en Troende være ganske og aldeles og fuldkommen vis paa sin Salighed. Vished er nemlig i sig selv et superlativt Begreb; er Visheden ikke en fuldkommen Vished, saa er den ikke Vished, men kun en mere eller mindre grundet Formodning. Men absolut betyder her uafhængig, ubunden, som ikke er bestemt ved noget Andet. Saaledes kan et Menneske være absolut vis paa, at han er til, og paa det, som han fornemmer med sine Sandser, ser med sine Øine o. s. v., fremdeles paa det, der kan "demonstreres", de saakaldte mathematiske Sandheder, at 1 og 1 er 2 osv.

En absolut Vished er altsaa en Vished, som vi have i og for sig, og som ikke er afhængig af eller bunden til noget Andet. Om den bruges almindelig Udtrykket "jeg ved". En saadan ubunden Vished, absolut Vished i denne Forstand, kan en Troende ikke have om sin Salighed. Det kan Gud alene. Den Vished, som her er Tale om, er for det Første en Troesvished, der altsaa kun kan være, hvor Troen er. Vi komme altsaa til en saadan Vished ved Hjælp af et andet Organ, en anden Evne end den, hvormed vi komme til Vished om det, som vi pleie at sige, at vi vide. Dernæst er Troens Vished ikke absolut af den Grund, at den er bunden til Guds Ord og til den Orden og Vei, som Gud har forordnet til Saligheden. Men, som før sagt, af alt

dette følger ikke, at Troesvisheden er svagere end den absolute Vished. Tro er Vished, og den Hellige Skrift bruger oftere Udtrykket "vi vide" om det, som vi tro eller vi haabe, f. Ex. 1 Joh. 3, 3; 5, 13; 2 Cor. 4, 14; 5, 1 osv.

2. Dernæst maa vi fastholde, at da Visheden om Salighed er en Troens Vished, saa kan kun den have den, der virkelig er Troende. Ingen Uomvendt altsaa, ingen Hykler, ingen Navnchristen, Ingen, der blot har den historiske Tro, kan have den. Vistnok vil mange Saadanne indbilde sig at være visse paa Saligheden (Matth. 7, 21. 22); det synes ofte, som om de mene, at der ikke skal Andet til for at blive salig end at høre til en Menighed. leve nogenlunde skikkelig og saa dø. Men deres Vished er, ligesom deres Tro, kun en Indbildning; thi deres Tro har ikke de Mærker, som i det nye Testament gives paa Troen. De, som ikke søge Saligheden, have intet Løfte om at finde den, heller ikke de, der søge den paa andre Veie end paa den, som Gud har anvist os; men hvor ingen Forjættelse er, der kan heller ingen sand Tro være, og hvor Troen er død, der kan Troens Vished kun være syndig Sikkerhed. Af samme Grund kan heller ikke de have nogen Troens Vished om Salighed, der have en anden Grund for sin Tro end Christus og Guds Løfter formedelst Ham. Da deres Tro ingen Grund har, saa vil deres Vished heller ikke have nogen uden i deres egen Indbildning.

3. For det Tredie maa vi fastholde, at her tales ikke om en Vished, som alle Troende nødvendigt maa have i samme Grad, eller som alle Troende nødvendigt maa føle hos sig, saa at de, naar de ikke gjorde dette, maatte slutte, at de ikke havde den rette Tro. Naar der spørges, om vi kan og bør have Troesvished om en Ting, saa spørge vi egentlig ikke om Graden eller Styrken i Troen. Troens Styrke, vide vi, kan være forskjellig, uden at derved Troens

Væsen forandres. Spørgsmaalet er altsaa egentlig, om vi kan og bør have Tro i dette Stykke. Erkjende vi dette, saa følger det af sig selv, at vi kan og bør have Vished, thi Troen er efter sin Natur og sit Væsen en fast Overbevisning. Dette kan den være, om den end er svag, saa at den ikke føles som Vished, naar den kun er sand og oprigtig. Dersom Troen ikke er en fast Overbevisning, saa er den ikke nogen Tro, men kun en løs Tanke. Saaledes bruges ofte i daglig Tale Ordet "at tro" om Ting, som man kun har en Formening om, hvorfor man jo stundom hører En sige: Jeg tror det, men kan hænde jeg tager feil. Dette er ikke Tro i Ordets bibelske Betydning. "Jeg vilde ønske", siger Luther, "at Ordet Tro enten ikke var saa almindeligt, eller at det fik beholde sin rette Betydning og Brug, saa at man kaldte Troen det, at En er ganske vis og uden nogen Tvivl om Tingen. . . . Derfor kalder ogsaa Skriften Troen paa Hebraisk Emuna, og Paulus kalder den Pleroforia, d. e., at et Hjerte er ganske vis og ingen Tvivl har paa Ordet. Men dertil hører da den Hellig Aand, der bereder Hjerterne, saa som Psalmisten bekjender (Ps. 51, 12): 'Gud, skab i mig et rent Hjerte, og forny en stadig Aand inden i mig'. Ak, siger han, jeg vilde gjerne have en Aand, som ikke tvivlede eller vaklede, men frit ud kunde sige: Jeg ved ingen Ting, som jeg er vis paa uden dit Ord alene. Der bekjender han ligefrem, at Troen ikke er en Indbildning, som af sig selv voxer i vort Hjerte, thi han siger: 'Skab den i mig' osv. . . . Kjære, det er ikke en saadan Sag, som man paa en Gang faar udlært. Jeg er nu en gammel Doctor, har prædiket, skrevet og lært meget derom og kan det dog endnu ikke. Jeg kan ingen Vei komme med det. Har jeg idag lært et godt lidet Stykke, saa vil det vel hænde, at jeg imorgen har glemt det igjen. Det gjør vort Kjød og Blod, som ikke kan krybe saa dybt ind i Ordet og skjule sig, at

det vilde dø paa det, saaledes som det jo dog skulde være og maa være." (Walch XII, 2082.) Hører altsaa Visheden til Troens Væsen, saa er det saa langtfra en Formastelse at have den eller at tragte efter den, at det meget mere er Synd, at vi ikke have den, thi det er Synd, at vi ere skrøbelige og svage i Troen.

4. Fremdeles maa vi erindre, at Tro og Haab i den bibelske Betydning ikke ere saaledes forskjellige, at Troen er stærkere og Haabet svagere. Man bruger ofte Ordet "Haab" saaledes, at man derved vil udtrykke Noget, som er ringere eller svagere end Tro. Mangen En vilde saaledes f. Ex., naar han blev spurgt: Tror du, at du skal blive salig? ikke gjerne vove at sige: Ja, jeg tror det, men vilde maaske ikke tage i Betænkning at sige: Jeg haaber det, som om dermed var sagt noget Mindre. Denne Sprogbrug har ingen Grund i den Hellige Skrift. Den christelige Tro og det christelige Haab ere der ganske sideordnede. Forskjellen er dels den, at Haabet fornemmelig har fremtidige Goder til sin Gjenstand, medens Troens Gjenstand er forbigangne Ting ligesaavelsom nærværende og tilkommende. Dernæst er Forskjellen den, at medens Troen er Hjertets Tilstemning til Ordet og Tilegnelse af den Forjættelse, som det indeholder, saa er Haabet Hjertets faste Forventning af de Goder, som i Ordet ere lovede. Tro og Haab ere derfor uadskillelige. Medens Troen tror Ordet, forventer Haabet det Gode, som Ordet lover. De gaa ved Siden af hinanden, og hvor inderligt de ere forbundne, sees blandt Andet af den Forklaring, som i Ebr. 11, 1 gives af Troen, at den "er en Bestandighed i det, som haabes, en fast Overbevisning om det, som ikke sees". Ligesom de Christne ere kaldte til én Tro, saaledes ere de og kaldte til ét Haab (Eph. 4, 4. 5), og ligesom vi bekjende, at vi tro det evige Liv, saa bekjende vi og, at vi "haabe det evige Liv, hvilket

Gud, som ikke lyver, haver lovet fra evige Tider" (Tit. 1, 2). Den derfor, som ved Jesum Christum har Adgang formedelst Troen til Guds Naade, han roser sig og af Haab om Herlighed hos Gud, og Haabet beskjæmmer ikke. Se Rom. 5, 1–5.

5. Dernæst maa vi fastholde, at der ingen Forskjel er paa at være vis paa sin Salighed og at være vis paa sin Udvælgelse. Det kunde maaske hænde, at en Troende ikke havde hørt Noget om Udvælgelsen eller ikke forstod Noget af denne Lære, men det vilde dog ikke forandre Sagen; thi disse to Begreber, at blive salig og at være udvalgt, komme dog med Hensyn til Virkningen ud paa det Samme. Hver eneste Sjæl af de Udvalgte bliver salig, og Ingen uden de Udvalgte (Matth. 24, 24; Rom. 8, 30. 33). At være udvalgt og at blive salig er altsaa det Samme, og tror En, at han skal blive salig, saa er det det Samme som, at han tror, han er udvalgt.

6. Endelig maa vi være overbevist om, at Visheden om Salighed kan vi ikke komme til ved at gruble over eller "ville udforske den guddommelige Forudbestemmelses hemmelige, forborgne Dyb". Den, som vil begynde med dette, vil komme enten til Formastelse eller til Fortvivlelse, men ikke til nogen Troens Vished om sin Salighed. Den derimod, som efter Luthers Raad og efter Concordieformelens Veiledning vil følge St. Paulus i hans Udvikling af Guds evige Raadslutning, saaledes som denne er fremstillet for os gjennem Romerbrevet, han vil ved Guds Naade gjennem Evangeliet lære at gjøre den samme Slutning, som Paulus gjør, naar han i Rom. 8, 31 udraaber: "Hvad skulle vi da hertil sige? Er Gud for os, hvo kan da være imod os?" Og naar han staar ligeoverfor den uudgrundelige Hemmelighed i Guds Raadslutning, vil han ogsaa gjentage Apostelens Ord: "O Rigdoms Dyb baade paa Guds Visdom og Kund-

skab! hvor uransagelige ere Hans Veie og Hans Domme usporlige! Thi hvo haver kjendt Herrens Sind? Eller hvo var Hans Raadgiver? Eller hvo gav Ham Noget tilforn, at det igjen skulde betales ham?" Rom. 11.

"Thi vi maa her meget nøie skjelne mellem det, som er aabenbaret herom i Guds Ord, og det, som ikke er aabenbaret." Gud har i Christus aabenbaret os Alt, hvad vi tiltrænge til vor Forvisning om Salighed, men Meget af sit hemmelige Raad har han fortiet og skjult. Dette skal vi ikke gruble over, og "denne Paamindelse er i høieste Grad fornøden. Thi med Sligt har vor Nysgjerrighed altid mere Lyst til at befatte sig end med det, som Gud derom har aabenbaret i sit Ord, fordi vi ikke kunne faa det til at passe sammen, hvilket heller ikke er os befalet at gjøre". (Concfrm. S. 423.)

I.

Efter disse indledende Bemærkninger ville vi nu gjøre os Rede for, om en troende Christen kan og bør være vis paa sin Salighed. Derom finde vi da, som før sagt, for det Første en udtrykkelig Bekjendelse i vor tredie Troesartikel, hvor vi sige: Jeg tror det evige Liv.

Ved ethvert Led i alle Troens Artikler gjælder det, at kun da er vor Tro en sand christelig Tro, naar vi i Sandhed kan tilføie de Ord "for mig" og saaledes levende tilegne os det, som vi bekjende Troen paa. Saaledes er det da ogsaa ved dette Led; ja ved dette Led, der angiver det sidste Maal for vor Tro, er det ogsaa af saa meget mere iøinefaldende Betydning, at vi tilegne os det, som ligger deri, som alle de andre Led ere til ingen Nytte, dersom ikke dette kommer til; thi alle de andre sigte jo hen til dette og ere givne netop for dette Leds Skyld. "Derfor skal de, som

tro paa Christum, være visse paa den evige Herlighed og tilligemed alle Skabninger sukke og bede, at Gud vil ile med at komme med den salige Dag, da vort Haab skal opfyldes, og just derfor har Gud i Fadervor befalet os at bede: Tilkomme dit Rige; thi vi ere ikke døbte til dette nærværende Liv, høre heller ikke derfor Evangeliet, men Alt sigter til det evige Liv."[1]

"Haabe vi alene paa Christum i dette Liv, da ere vi de elendigste blandt alle Mennesker." (1 Cor. 15.) Men hvorledes kan en Christen have Vished for sin Salighed, eller, med andre Ord, for at han skal blive opholdt i den sande og levende Tro indtil Enden? Han skal tro det. "Hele det Liv, som en rettroende Christen fører efter Daaben, er intet Andet end en Venten paa Aabenbarelsen af den Salighed, som han allerede har. Han har den visselig hel, men dog skjult i Troen." (1 Joh. 3, 2.)[2]

Han skal tro det, d. e. han skal ydmygt og barnligt forlade sig paa de Løfter, som Gud netop derom har givet ham. Disse Løfter ere fastere end Himmel og Jord og ere givne netop derfor, at vi skal tro dem, have en fast Overbevisning om, at Han vil opfylde dem til Trods for Djævelen, Verden og vort eget Kjød.

I os selv ere vi afmægtige. Vi kan hverken tro Gud eller gjøre noget Andet, Ham behageligt. "Gud er den, som virker i os baade at ville og at udrette efter sit Velbehag" (Phil. 2, 13), og som gjør os skikkede til al god Gjerning, saa at vi gjøre Hans Villie, og Han virker i os det, som ere velbehageligt for Ham selv ved Jesum Christum" (Ebr. 13, 21).

Hvad har da vor himmelske Fader lovet at gjøre for os og virke i os? Han har lovet os, som forvente den

---

[1] Luther, Walch XII, 969. [2] Luther XII, 183.

Herres Jesu Christi Aabenbarelse, at "Han vil befæste os indtil Enden, saa at vi skal være ustraffelige paa vor Herres Jesu Christi Dag", og til yderligere Forsikring har han mindet os om, at "Han er trofast, ved hvem vi ere kaldede til Hans Søns, Jesu Christi, vor Herres Samfund" (1 Cor. 1, 8. 9).

Han har forsikret os om, at Han, "fordi Han er trofast, ikke skal lade os fristes over vor Formue, men skal gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saa, at vi det kunne taale" (1 Cor. 10, 13). Han har sagt, at fordi "Han er trofast, vil Han styrke og bevare os fra det Onde" (2 Thess. 3, 3). Han vil, at vi skal være "fuldelig forsikret om dette, at Han, som begyndte en god Gjerning i os, vil fuldføre den indtil Jesu Christi Dag" (Phil. 1, 6). "Thi Naadegaverne og sit Kald fortryder Gud ikke" (Rom. 11, 29), og "Han har kaldet os, der en kort Tid lide, til sin evige Herlighed i Christo Jesu" (1 Pet. 5, 10).

Vor Herre Jesus vil ikke, at vore Hjerter skal forfærdes, men at vi skal tro paa Gud og tro paa Ham. Derfor har Han sagt: "I min Faders Hus ere mange Værelser. . . . Jeg gaar bort at berede Eder Sted; og naar jeg er gaaen bort og faar beredt Eder Sted, kommer jeg igjen og vil tage Eder til mig, at, hvor jeg er, skal og I være" (Joh. 14, 1–3). Han har lovet os en anden Talsmand, den Hellig Aand, at "Han skal blive hos os evindelig" (Joh. 14, 16), og Han har sagt: "Jeg lever, og I skal leve" (V. 19). I sin ypperstepresteIige Bøn beder Han, at Gud vil "bevare os fra det Onde", og siger: "Fader, jeg vil, at de, som du haver givet mig, skal og være hos mig, hvor jeg er, at de maa se min Herlighed, som du haver givet mig" (Joh. 17, 24). Han har lovet at være med os alle Dage indtil Verdens Ende og med det Samme mindet os om, at Ham er given al Magt i Himmelen og paa Jorden

(Matth. 28, 18. 20). Derfor kan Han og love og har lovet os, at Hans Faar, det er de, som høre Hans Røst, "ikke skal fortabes evindelig, og at Ingen skal rive dem af Hans Haand" (Joh. 10, 28).

Derfor vil Gud, at vi skal "holde fast ved Haabets urokkelige Bekjendelse, thi Han er trofast, som gav Forjættelsen" (Ebr. 10, 23). Forfærdes vi ved Tanken paa, hvor let vi kan falde fra, og hvor vanskeligt det er, at "vor ganske Aand og Sjæl og Legeme kan bevares ustraffelige i vor Herres Jesu Tilkommelse", saa skal vi bede og med Paulus tro og sige: "Han er trofast, som os kaldte, Han skal og gjøre det" (1 Thess. 5, 23. 24). Han maa gjøre det, ellers blev det heller ikke gjort; thi alene "ved Guds Magt bevares vi formedelst Troen til den Frelse, som er rede til at aabenbares i den sidste Tid" (1 Pet. 1, 5). Men denne Guds Magt skal vi ogsaa fast forlade os paa, thi Han har lovet og sagt: "Jeg vil ingenlunde slippe dig og ingenlunde forlade dig" (Ebr. 13, 5), og han vil derfor, at vi skal "kaste al vor Sorg paa Ham" (1 Pet. 5, 7). Det gjøre vi da, naar vi tænke og tro saaledes: "Hvor der skal blive af min Sjæl? — ja, det maa Han se til og have Agt paa, som har sørget saa trolig for den, at Han har givet sit eget Liv for at forløse min Sjæl. Lovet i Evighed være Han, den eneste rette og trofaste Hyrde og Biskop for alle Sjæle, som tro paa Ham! Og visselig — Han vil ikke først i Anledning af mig begynde at lære, hvorledes han mod Djævelens Vælde og Verdens Ondskab og Tyranni skal bevare og beskytte de Salige, som høre og bevare Hans Ord. Han siger: 'De skal slet ikke fortabes evindelig, og Ingen skal rive dem af min Haand'. Derved lader jeg det blive. Jeg ønsker derfor ikke mere selv at sørge for min Sjæl eller at have den i min egen Magt og Vold, hvor den sandelig vilde være ilde forsørget. Thi Djævelen kunde

jo snart, ja hvert Øieblik rive den fra mig og opsluge den. Mange tusinde Gange kjærere er det mig, at Han har den i sin Haand; der skal den nok, efter Hans Ord, være og blive sikkert og vel forvaret."[8]

Thi hvad er det, som vi trænge til for at opholdes i Troen indtil Enden? Er der Noget af alt det, som vi trænge til, hvilket Gud ikke skulde ville give os? "Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav Ham hen for os Alle, hvorledes skulde Han ikke ogsaa skjenke os alle Ting med Ham?" (Rom. 8, 32.) Derfor er det ogsaa, at St. Paulus saa ligefrem kan love de Troende: "Naar Christus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med Ham i Herlighed" (Col. 3, 4). Derfor er det, at han kan lære os i Guds Frygt og i Helliggjørelse at forvente det salige Haab og den store Guds og vor Frelsers Jesu Christi Herligheds Aabenbarelse (Tit. 2, 11–14; sml. Phil. 3, 20. 21). Derfor kan han trøste sig selv og os og sige: "Vi vide, at dersom vor Hyttes jordiske Hus nedbrydes, saa have vi en Bygning af Gud, et Hus, som ikke er gjort med Hænder, evigt i Himlene" (2 Cor. 5, 1), og "vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud" (Rom. 5, 2), et Haab, som ikke beskjæmmer (V. 5), fordi vi ikke selv have givet os det eller opfundet det, men det er "det os foresatte Haab", som vi derfor skulle "holde fast ved" og "have som Sjælens trygge og faste Anker" (Ebr. 6, 17–19). Derfor er det, at St. Johannes saa ligefrem og tryggeligt kan vidne: "Vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle blive Ham lige" (1 Joh. 3, 2). Ja, derfor kan Paulus i sin herlige Seiers-sang i Rom. 8 udfordre alle Fyrstendømmer og Magter, alle Fiender og Farer, baade dem, som ere, og dem, som herefter kan komme, og være vis paa, at Intet skal

[8] Luther IX, 1429.

kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo Jesu, vor Herre.

Ja visselig vil Gud have os til at tro, at det er usvigelig vist, at vi engang skal blive salige, thi det er jo derfor, Han har givet os alle disse herlige Ord og Løfter, for at vi skal tro dem. Han har dog ikke givet os dem, for at vi skal twivle paa dem; "Guds Søn, Jesus Christus, var ikke Ja og Nei, men i Ham var Ja. Thi saa mange som Guds Forjættelser ere, ere de i Ham Ja og i Ham Amen, Gud til Ære formedelst os" (2 Cor. 1, 19. 20). Den derfor, som tror disse Løfter, han tror, at det er usvigeligt vist, at han engang skal blive salig, fordi Gud har lovet ham det. Han bliver ogsaa salig. Den, som ikke tror Gud, han har gjort Ham til en Løgner (1 Joh. 5, 10).

Nu skal vi ikke glemme, og ere vi Troende, saa vil vi heller ikke glemme, at vi, overladte til os selv, baade lettelig kunde falde fra Troen og visselig ganske strax vilde falde fra. Men til Hjælp derimod har den Herre Jesus selv lært os at bede vor himmelske Fader: "Led os ikke udi Fristelse!" Og naar vi da i denne Bøn bede, "at Gud vil bevare og forsvare os mod Djævelens, Verdens og vort Kjøds Bedrageri, og at, dersom vi fristes, vi da, som de, der blive Overmænd, maatte Seier beholde", — skal vi da ikke tro og holde det for aldeles vist, at Gud vil gjøre det? Og naar vi i den tredie Bøn bede, at Gud vil forhindre alle vore onde Raad og ugudelige Idrætter, ved hvilke vi forhindres fra at hellige Guds Navn, saa at Hans Rige ikke kommer til os, hvilket jo er Djævelens, Verdens og vort Kjøds Villie, og naar vi fremdeles bede, at Gud i Stedet for vor vil lade sin gode og barmhjertige Villie ske, nemlig at styrke og opholde os i Ordet og i Troen, indtil vi dø, — skal vi da ikke tro og holde det for aldeles vist, at Han vil gjøre det? Eller naar vi i den syvende Bøn bede, at Gud

vil fri os fra det Onde, saa vi i vor sidste Livstime maa lyksaligen henvandre fra dette elendige til det evige Liv, — skal vi da holde det for uvist, om vi faa det, vi bede om? Skal vi ikke meget mere, som Luther siger, gjøre det "Amen", som vor Herre Jesus har lært os, rigtigt stærkt, og altsaa holde det for usvigeligt vist, at vi skal faa det: Amen, Amen, vısselig skulle alle de Ting gives dig!

Altsaa, fordi Gud har lovet det, skal vi tro det og holde det for usvigeligt sandt, at vi skal blive salige. Thi "af saadant Guds Løfte og Forjættelse, som af lutter Naade og Barmhjertighed, uden al vor Fortjeneste, er os tilsagt, udspringer Haabet, at jeg vist forventer det, som er mig lovet, . . . og ikke lader Noget afskrække mig derfra, det være Synd, Død, Djævel eller Helvede, Verden eller vort eget Kjød. Ligesom nu Troen alene ser paa Guds Forjættelse, saaledes ser Haabet alene paa Guds blotte og ufortjente Barmhjertighed, d. e. paa det, som i Hans Ord og Forjættelse af Naade er tilsagt, som Psalmisten siger: Din Miskundhed er for mine Øine, og jeg vandrer i din Sandhed (Ps. 26, 3).

"Troens Verk og Frugt er en god Samvittighed, et roligt Hjerte og en frimodig Tillid til Gud. Men Haabet er stille og forventer det, som er lovet af Gud, lad saa falde, hvad falde vil, og det bliver især befæstet i Trængslen. Dette har St. Paulus skjønt sammenfattet i Rom. 5, 1–5, hvor han siger: Altsaa retfærdiggjorte ved Troen have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum, . . . og vi rose os af Haab om Herlighed hos Gud, . . . men Haabet beskjæmmer ikke.[4]

Vi ere døbte til Del i Christi Død og Opstandelse og have Løfte efter Løfte af Guds Mund, og skulde ikke ville

---

[4] Luther XI, 2589.

tro det! Er det ikke nok med den jammerlige og skjændige Vantro, som vi maa trækkes med og stride med for vort gamle Menneskes Skyld, uden at vi ovenikjøbet skulde mene, at vi gjorde Ret i, ja at det var gudfrygtigt at twivle paa det, som Gud har lovet os?

II.

Er der nogen Lære i Guds Ord, som Menneskene ikke har gjort Indvendinger mod? Jeg ved ingen. Saa er der da ogsaa gjort Indvendinger mod den Lære, at en Troende kan og bør være vis paa sin Salighed. Og desværre, disse Indvendinger ere nu gjorte i vor egen Midte, og det af betroede Lærere iblandt os. Jeg kan dog ikke andet end have det Haab, at de ved Guds Ord ville lade sig føre tilrette, saa der atter kan blive Enighed iblandt os, som der ved Guds store Naade i saa mange Aar har været.

De Indvendinger, der gjøres, fremkommer i en dobbelt Form. Dels bliver der paastaaet, at vi ikke kan have en saadan Vished, dels at vi ikke skal have den. Dette er dog egentlig kun én Indvending. Thi det er sandt, at dersom vi ikke kunde have denne Vished, saa skulde vi heller ikke have den; og atter, var det Guds Vilje, at vi skulde have den, saa vilde vi ogsaa ved Guds Naade kunne det.

I de ovenfor anførte Skriftsteder har jeg af Guds Ord vist, at vi baade kan og skal, og jeg vil nu se nærmere paa de Indvendinger, som gjøres.

For det Første siges der saaledes: I de anførte Skriftsteder se vi, at Gud kan gjøre Alt, hvad der behøves til vor Salighed; vi se ogsaa, at Gud vil gjøre alt Sit til vor Salighed, — men jeg kan jo ikke vide, om jeg i Fremtiden vil modtage Hans Naade, om jeg vil lade Ham opholde mig i Troen. Jeg ved jo ikke, om ikke jeg, som saa mange

Andre, vil komme til at falde fra; og hvorledes kan jeg da være vis paa, at jeg engang skal blive salig? Hvor staar det skrevet, at jeg ikke vil komme til at falde fra og gaa fortabt?

For det Første vil jeg hertil svare: Dersom denne Indvending var gyldig, saa maatte en Christen altsaa gaa her i Verden i Uvished angaaende sin evige Salighed. Det maatte da være christeligt og ret at sige: "Nu er jeg en Christen, men om jeg vedbliver at være det, det er mere, end jeg kan vide; det kan jeg ikke have nogen fast Tro om. Jeg skal vaage og bede og bruge Naademidlerne, og jeg skal forarbeide min Saliggjørelse med Frygt og Bæven, det ved jeg; men hvád Ende det vil tage, det ved jeg ikke: om jeg kommer til Jesus eller til Djævelen, om i Himmelen eller i Helvede, det kan jeg ikke have nogen vis og paalidelig Tro om."

Er dette christelig Tro? Var det denne Tro Apostlene havde? Paulus, som vidner: Iøvrigt er Retfærdigheds Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag (2 Tim. 4, 8)? — og Johannes, som siger, at han ved, at, naar Christus kommer, saa skal han blive Ham lig (1 Joh. 3, 2)? Var det denne Tro, der hos Apostlenes Disciple fremkaldte den uudsigelige og forherligede Glæde, som Petrus taler om, idet de lovede og prisede Gud, fordi de vare gjenfødte til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv i Himlene? Mon de midt i sin uudsigelige Glæde og under sin herlige Lovprisning tænkte hos sig selv og burde tænke: "Men om vi nogensinde komme i Himlen og faa nogen Arv, det er mere, end vi kan vide; det tør vi ikke have nogen fast Tro paa"?

Er dette Meningen af den Tro, som vi i Daaben have bekjendt om det evige Liv? Stemmer dette med, hvad vi

tro det! Er det ikke nok med den jammerlige og skjændige Vantro, som vi maa trækkes med og stride med for vort gamle Menneskes Skyld, uden at vi ovenikjøbet skulde mene, at vi gjorde Ret i, ja at det var gudfrygtigt at twivle paa det, som Gud har lovet os?

II.

Er der nogen Lære i Guds Ord, som Menneskene ikke har gjort Indvendinger mod? Jeg ved ingen. Saa er der da ogsaa gjort Indvendinger mod den Lære, at en Troende kan og bør være vis paa sin Salighed. Og desværre, disse Indvendinger ere nu gjorte i vor egen Midte, og det af betroede Lærere iblandt os. Jeg kan dog ikke andet end have det Haab, at de ved Guds Ord ville lade sig føre tilrette, saa der atter kan blive Enighed iblandt os, som der ved Guds store Naade i saa mange Aar har været.

De Indvendinger, der gjøres, fremkommer i en dobbelt Form. Dels bliver der paastaaet, at vi ikke kan have en saadan Vished, dels at vi ikke skal have den. Dette er dog egentlig kun én Indvending. Thi det er sandt, at dersom vi ikke kunde have denne Vished, saa skulde vi heller ikke have den; og atter, var det Guds Vilje, at vi skulde have den, saa vilde vi ogsaa ved Guds Naade kunne det.

I de ovenfor anførte Skriftsteder har jeg af Guds Ord vist, at vi baade kan og skal, og jeg vil nu se nærmere paa de Indvendinger, som gjøres.

For det Første siges der saaledes: I de anførte Skriftsteder se vi, at Gud kan gjøre Alt, hvad der behøves til vor Salighed; vi se ogsaa, at Gud vil gjøre alt Sit til vor Salighed, — men jeg kan jo ikke vide, om jeg i Fremtiden vil modtage Hans Naade, om jeg vil lade Ham opholde mig i Troen. Jeg ved jo ikke, om ikke jeg, som saa mange

Andre, vil komme til at falde fra; og hvorledes kan jeg da være vis paa, at jeg engang skal blive salig? Hvor staar det skrevet, at jeg ikke vil komme til at falde fra og gaa fortabt?

For det Første vil jeg hertil svare: Dersom denne Indvending var gyldig, saa maatte en Christen altsaa gaa her i Verden i Uvished angaaende sin evige Salighed. Det maatte da være christeligt og ret at sige: "Nu er jeg en Christen, men om jeg vedbliver at være det, det er mere, end jeg kan vide; det kan jeg ikke have nogen fast Tro om. Jeg skal vaage og bede og bruge Naademidlerne, og jeg skal forarbeide min Saliggjørelse med Frygt og Bæven, det ved jeg; men hvad Ende det vil tage, det ved jeg ikke: om jeg kommer til Jesus eller til Djævelen, om i Himmelen eller i Helvede, det kan jeg ikke have nogen vis og paalidelig Tro om."

Er dette christelig Tro? Var det denne Tro Apostlene havde? Paulus, som vidner: Iøvrigt er Retfærdigheds Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag (2 Tim. 4, 8)? — og Johannes, som siger, at han ved, at, naar Christus kommer, saa skal han blive Ham lig (1 Joh. 3, 2)? Var det denne Tro, der hos Apostlenes Disciple fremkaldte den uudsigelige og forherligede Glæde, som Petrus taler om, idet de lovede og prisede Gud, fordi de vare gjenfødte til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv i Himlene? Mon de midt i sin uudsigelige Glæde og under sin herlige Lovprisning tænkte hos sig selv og burde tænke: "Men om vi nogensinde komme i Himlen og faa nogen Arv, det er mere, end vi kan vide; det tør vi ikke have nogen fast Tro paa"?

Er dette Meningen af den Tro, som vi i Daaben have bekjendt om det evige Liv? Stemmer dette med, hvad vi

sige i vor Katekismus: Jeg tror, at den Hellig Aand skal sætte mig med alle dem, som tro, til det evige Liv?

Dersom hin Indvending var ret, saa maatte det være en Formastelse at tro Guds Løfter. Det maatte da være Formastelse, naar vi ved Graven synge:

Da skal jeg se dit Ansigt klar,
O Christe, min Saligheds Throne!
Naar du kommer med din Engleskar'
Og med din store Basune (Psb. 60, 6),

eller naar vi med Brorson synge:

O jeg er en syndig Krop,
Det er al min Titels Ære,
Bedre kan den ikke være,
Naar jeg kaster Loven op;
Men for du er Jesus bleven
Og min Jammer paa dig tog,
Derfor staar mit Navn indskreven
Deilig udi Livsens Bog.

Jeg skal op i Dommen staa,
Ind med Fryd i Himlen stige,
Herske udi Jesu Rige
Med en deilig Krone paa,
Hvide Klæder, Palmegrene,
Engledrik af Livets Flod,
Dette nyder jeg alene
For min Jesu Navn og Blod (109, 6. 7);

eller naar vi med samme Sanger bekjende:

Jeg gaar til Himlen, hvor jeg gaar,
Frimodig da, mit Hjerte!
Kun bid, hvor du en Ende faar
Paa al din Synd og Smerte! (173, 6.)

Vi turde da ikke synge med Kingo:

Hvad Møie, Trængsel mig har mødt
Fra første Stund, da jeg blev født,
Den skal jeg nok forglemme,
Naar jeg i Seierskirken skal
Blandt Englenes og Helgens Tal
Guds evig' Ære fremme
Med Englemaal og Stemme.

Da skal jeg faa i Hænde fat
Den Seierspalme, som er sat
Til stor Triumf og Ære
For Seieren, som Jesus lod
Mig vinde ved sin Død og Blod;
Den skal min Glæde være
Som Seierstegn at bære. (380, 6. 8.)

Heller ikke burde vi Aften efter Aften synge med Paul Gerhard:

Se, Dagen er forsvunden,
Og Stjerners Hær oprunden
Paa Himlens Firmament:
Saa skal jeg ogsaa smykkes,
Naar jeg herfra bortrykkes,
Og Liv og Sorg sig haver endt o. s. v. (480.)

Vi havde da ingen Ret til at bede med Palladius og Landstad:

Giv os tilmed en stadig Tro,
At vi ret aldrig tvile
Ved dig at faa den evige Ro
Og Himmeriges Hvile! (362, 6),

eller til at bekjende:

Hans Aand er mig et Pant derpaa,
At endelig min Tro skal faa
En sød og salig Ende. (231, 11.)[5]

Men nei, Gud være lovet! Lad Pavekirken beholde sin gamle Løgn om, at en Christen skal være uvis om sin Salighed. Vi vil fremdeles i vore Kirker og i vore Huse ydmygeligt og med Glæde bede og love og takke,

Indtil vi sjunge med Guds Hær:
Hellig, hellig vor Herre er,
Og skue saa Guds Ansigt blid
I Himlens Lys og evig Fryd.

Thi lad os nu nærmere undersøge, hvad der ligger i hin Indvending: 'Gud kan og vil vel gjøre Sit, men jeg ved jo ikke, om jeg vil lade Ham gjøre det—derfor kan jeg ikke være vis paa min Salighed'. Deri ligger den Paastand, at Guds Løfter ikke kan være nok for et bekymret Hjerte. Thi, siger man: Vor Frelser har vistnok lovet: "Jeg vil tage Eder til mig, at, hvor jeg er, skal ogsaa I være", men jeg kan jo ikke vide, om jeg altid vil lade Ham tage mig til sig, om jeg ikke vil komme til at forlade Ham, og altsaa kan jeg ikke med fuldkommen Vished forlade mig paa, at jeg engang skal komme derhen, hvor han er. Guds Løfter kan altsaa ikke være nok til at bygge en usvigelig Vished om Salighed paa.

[5] Den som vil se, hvor gjennemgaaende denne Troens Vished om den evige Salighed er udtalt i vore Psalmer, vil jeg blandt Andet henvise til vor Psalmebogs No. 139, 9. 206, 10. 212, 10. 218, 10. 226, 12. 240, 3. 264, 13. 265, 8. 272, 5. 300, 6. 322, 1. 329, 5. 342, 14. 343, 6. 354, 8. 357. 366, 15. 378, 8. 396, 12. 406. 480. 485, 13. o. s. v.

Nu vel, dersom Guds Løfter ikke er nok, hvad Mere vil vi da have? Noget Mere fra Gud? Nei, Gud har jo allerede lovet os Alt. Det maa altsaa være Noget af os selv. Gode Gjerninger? Nei, det vide vi jo, at de ikke due; vi blive jo retfærdiggjorte ved Troen uden Lovens Gjerninger. Er det Troen altsaa, der menes? "Ja", svares der, "dersom jeg vidste, at jeg vilde blive ved i Troen indtil Enden, saa kunde jeg være vis paa min Salighed." Dersom vi nu møde denne Indvending med at minde om, at vi jo har Guds usvigelige Løfte for, at Han vil opholde os i Troen indtil Enden, og at det efter Skriften er ved Guds Magt, vi bevares formedelst Troen til den evige Frelse, saa svares der atter igjen med den samme Indvending: Ja, men jeg ved jo ikke, om jeg vil modtage denne Guds Hjælp indtil Enden; jeg kan jo falde fra.

Guds Ord og Forjættelse skal altsaa ikke være nok. Gud har lovet at gjøre Alt; men det er dog ikke nok. Noget af sig selv vil man ogsaa have, ellers kan man ikke være vis paa sin Salighed. Sin egen Annammelse af Ordet vil man bygge paa ved Siden af Guds Ord. Sin egen Tro eller Villighed til at tro, eller sin egen Ikke-Modstand vil man gjøre til Grundvold for sin Fortrøstning, og kan man ikke det, saa vil man ingen Fortrøstning have. Men dermed har ogsaa Troen faaet sit Banesaar; thi den, som vil bygge paa Noget af sit Eget ved Siden af Guds Forjættelse, han har ikke den rette christelige Tro, som den Hellig Aand virker. Thi "det er Troens Egenskab og Natur, at den ikke kan taale Noget ved Siden af sig, som Mennesket kunde støtte sig til, uden det blotte Guds Ord eller det guddommelige Løfte. Den, som strider med Troen, Ham vil strax de Ting falde ind, som ere imod Ordet. Men Troen lader fare alle Skabninger og synlige Ting i Verden, ogsaa sig selv, og hænger ved Guds Ord. Troen søger ikke Fodfæste

nogensteds, griber heller ikke efter Noget for at faa Vished, saa bliver den bevaret. Det mener ogsaa Christus, naar Han (Joh. 8, 51) siger 'Sandelig, sandelig siger jeg Eder, dersom Nogen holder mit Ord, skal han ikke se Døden evindeligen', . . . Hænger du ved Guds Ord og lukker Øinene til, saa bliver du bevaret. Hvoraf kommer det? Jo deraf: Guds Ord er levende, det kan Døden ikke sluge. Bliver nu Ordet, saa bliver ogsaa du."[6]

Her vil nu Indvendingen søge en anden Udvei og sige: Alt dette, om at man ikke skal tro paa sin Tro, og at Troen ikke vil have Andet end Guds Ord alene at forlade sig paa, det underskrive vi af ganske Hjerte, og det kunde Du gjerne spare dig at sige os, thi det vidste vi før. Naar vi sige, at vi ikke vil have noget med den Tro at gjøre, at det er usvigelig vist, at vi engang skal blive salige, — saa er det netop, fordi vi hverken kan eller skal have en saadan Tro; "det er os ikke af Gud befalet med guddommelig Troesvished at vide det forud, at vi sikkert vil komme til at blive bestandige, men heller med daglig Frygt og Bæven at se til at blive det ved Naademidlernes troe og flittige Brug".

Dertil svarer jeg: Frygt og Bæven danne ingen Modsætning til Troen og hindre den ikke, men befordre den; det skal jeg nedenfor paavise. Men den Udvei at sige, at vi ikke skal have Troens Vished for vor Salighed, og at Gud ikke har befalet os det, det er i Grunden intet Andet end en ny Form for den forrige Indvending, at skjønt Gud vil gjøre Sit, saa kan jeg ikke være vis paa, at jeg vil gjøre Mit, og derfor kan jeg heller ikke være vis paa Saligheden. Man kan vel sige, at man underskriver hine Ord, om at man ikke skal tro paa sin Tro eller paa sin Annammelse af Naaden, men alene paa Guds Ord og Løfte; men med disse

---

[6] Luther XI, 2922.

Talemaader slipper man ikke fra denne Sag: Her er jo den bedste Anledning til strax at vise, om man i Sandhed mener det og erkjender Betydningen deraf. Jeg har anført en lang Række af Guds Løfter om, at Han vil gjøre os salige. Hvorfor vil da vor Modpart ikke tro dem, det er, være vis paa deres Opfyldelse? Christus siger til os: "Hvor jeg er, skal og I være." Tilstemmer nu En virkelig den Sandhed, at Guds Ord er nok for Troen, og at denne ikke vil have noget Andet at forlade sig paa, saa maa han ogsaa indrømme, at vi skal tro dette Christi Løfte, d. e. være usvigelig vis paa, at det skal opfyldes. Eller er det ikke derfor Løftet er givet, forat det skal troes? Er det ikke altsaa Guds Villie (d. v. s. befalet os), at vi med guddommelig Troesvished skal vide det forud, at det, som Gud har lovet, det skal ske?

Ja, svares der saa, Gud vil nok, men vi kan jo ikke vide om vi ville. Der har vi altsaa atter den forrige Indvending, der viser, hvor Skaden sidder.

Feilen er, at man ikke for fuldt Alvor og rent ud opgiver al Tanke paa i nogetsomhelst Stykke eller paa nogensomhelst Maade at bidrage nogetsomhelst til sin Frelse. Gjør vi ikke dette, saa lære vi ikke at tro Guds Løfte, før vi have Vished for, at vi selv vil gjøre Vort, det være Lidet eller Stort.

Man vil indvende: Du glemmer jo, at vi kan modstaa Guds Naade; dette staar jo dog vitterligt i vor Magt, og hvem borger os for, at vi ikke gjør det?

Dertil svarer jeg: Det maa Gud borge os for, og, Hans bundløse Kjærlighed være lovet, det vil Han borge os for. Det er jo netop dette, vi skal tro, og dersom vi ikke tro det, saa give vi ikke Gud al Æren for vor Frelse. Thi, hvem kan overvinde vor Modstand? Kan vi det selv? Nei, ingen Magt i Verden kan hindre vort onde og daarlige Hjertes

Modstand, uden Gud selv. Men har Gud ikke lovet at gjøre det? Har Han ikke lovet, at Han ikke vil slippe os? Har Han ikke lovet os evig Glæde? Mon Han da ikke tog i Betænkning, at dertil udfordredes ogsaa at fri os fra vor farligste Fiende, vort eget Kjød og Blod? Har Han glemt dette? Er Han ikke efter Skriften "Troens Fuldender", ligesom Han er dens "Begynder"? — Nei, Sagen er den: man vil ikke opgive sig selv ganske og aldeles og hænge ved Ordet alene.[7]

"Et Menneske maa fortvivle om sig selv, slippe baade med Hænder og Fødder og klage sig for et udygtigt Menneske for Guds Øine og saa paakalde Hans guddommelige Naade, paa hvilken han fast kan forlade sig. Den, som lærer eller søger en anden Maade at begynde paa end denne, han farer vild og forfører baade sig selv og Andre. Som da de gjøre, der sige: Se, Du har en fri Villie: gjør Du, hvad der staar i din Magt, Gud vil gjøre Sit; og som mene, at man skal ikke lære Folk at fortvivle. Det er sandt nok, man skal ikke lære dem at fortvivle, men denne Fortvivlelse maa man først forklare ret. Om Guds Naade skal Ingen fortvivle, men tiltrods for hele Verden og for al Synd fast forlade sig paa Guds Hjælp; men om sig selv skal man aldeles fortvivle og paa ingen Vis forlade sig paa sin frie Villie til at gjøre endog den allermindste lille Gjerning. . . . Det er ikke muligt, at Gud kan negte et Menneske sin Naade, som saaledes af ganske Hjerte erkjender sin Uformuenhed og reni ud forsager paa sig selv. . . . Denne Fortvivlen og Søgen efter Naade skal ikke vare bare en Time eller Tidlang og saa ophøre, men alle vore Gjerninger, Ord, Tanker, saalænge vi her leve, skal være

[7] Denne Indvending (som og alle andre, der gjøres mod denne Lære), strider ligefrem mod det første Bud, der fordrer, at vi skal forlade os paa Gud alene.

rettet paa, at man altid fortvivler om sig selv og bliver i Guds Naade, i Begjærlighed og Længsel efter Ham."[8]

Tiltrods for alle hine herlige Forjættelser gjør man altsaa den sørgelige Paastand, at Gud ikke vil, at vi skal have Troens Vished om vor Bestandighed indtil Enden. Hvortil støtter man da denne Paastand? Iblandt Andet til en Fornuftslutning, som Vantroen gjør, af følgende Indhold: Da det er muligt, at jeg kan falde fra, og da jeg efter Guds Villie altid skal erkjende og ihukomme, at det er muligt, jeg kan falde fra, — saa følger deraf, at jeg hverken kan eller skal være vis paa, at jeg ikke vil komme til at falde fra.

Denne Fornuftslutning holder imidlertid ikke Stik; thi der er ingen Modsigelse deri, at jeg erkjender to modsatte Ting (Salighed og Fordømmelse) for mulige, og at jeg paa samme Tid, ifølge et guddommeligt Løfte, er i Troen vis paa, at den første af disse to Muligheder (Saligheden) skal blive til Virkelighed. Og om Nogen ikke kunde skjønne dette,[9] saa maa han dog kunne lære det af St. Paulus, som

---

[8] Luther XI, 3077.

[9] Det er, som ovenfor sagt, min Overbevisning, at hin Slutning ikke engang er rigtig efter Fornuften: først fordi Troens Vished ikke er absolut; dernæst fordi den Christne betragtes under to forskjellige Hensyn, som nyt Menneske og som gammelt Menneske; og endelig fordi Virkeliggjørelsen af det, som Troen forventer, først indtræder i Fremtiden og derfor ikke ophæver en Mulighed i Nutiden. Dog, det er af mindre Vigtighed, om En indser eller ikke indser dette. Hvad der er af Vigtighed er, at vi ikke gjør vor Fornuft til Herskerinde over Guds Ord, og ikke forkaste en Lære, som er klart lært i Guds Ord, fordi vi ikke kan faa det til at rime sig. Vi vide, at Guds Ord ikke siger sig selv imod, fordi om vi ikke kan bringe Alt i Overensstemmelse. Her kan det være godt at mindes Luthers Ord:

"Hvorfor viser Christus os paa alle Vis til Skriften?

siger, at han i Troen er urokkelig overbevist om, at han skal blive salig, og at dog Muligheden af, at han kunde blive fordømt, ikke dermed er ophævet. Han er i Troen vis paa, at denne Mulighed ved Guds Naade aldrig skal blive til Virkelighed, og dog har han Brug for Muligheden, saa som nedenfor skal paavises. (Rom. 8, 38; 2 Tim. 4, 8; 1 Cor. 9, 27.)

Eller man siger: Jeg kan ikke være vis paa Saligheden, thi jeg ved, at jeg kan falde fra, og det staar ikke skrevet nogetsteds i Bibelen, at jeg vil komme til at blive bestandig. Meningen er altsaa: dersom det stod skrevet i Bibelen med mit Navns Nævnelse, at jeg skulde blive salig, eller dersom jeg kunde se ind i Livsens Bog og finde mit Navn der, da vilde jeg være vis paa min Salighed. Men dette er med andre Ord: at man vil ikke tro, men man vil se, altsaa netop det Sindelag, som Jesus saa ofte og saa strengt har straffet; thi "salige ere de, som ikke have seet og dog troet."

"Medens vi ere paa Jorden, maa vi leve i Haabet; thi skjønt vi ere visse paa, at vi ved Troen have alle Guds

---

Forat du kan bevare den christelige Tro. Thi alle vore Troes-Artikler ere saare vanskelige og høie, saa intet Menneske kan fatte dem, uden den Hellig Aands Naade og Gave. Jeg vidner og taler derom, som En, der har erfaret ikke lidet deraf; og vil du og faa lidt Erfaring derom, saa tag for dig en Artikel af Troen, hvilken du vil, om Christi Kjøds-paatagelse, om Opstandelsen o. s. v., saa vil du ikke beholde een af dem, naar du griber den med Fornuften. Det er gaaet mig saaledes, naar jeg har ladet Ordet fare, at jeg har mistet Gud, Christus og Alt tilhobe. . . . Saaledes har Hedningerne gjort denne kraftige Slutning: Hvad mene I? Gud, som er udødelig af Natur, — skulde Han blive Menneske og dø? Det rimer sig ikke! — Neivist rimer det sig ikke. Derfor mister man det ogsaa, naar man tænker paa det uden Ordet: thi det er for høit. Det lader sig ikke rumme i mit Hoved, og end meget mindre i dit." L. W. W. XII. 2070 flg.

Goder, (thi Troen bringer i Sandhed den nye Fødsel og Barnekaaret og Arven med sig), saa se vi det dog ikke. Derfor er det endnu i Haabet; det er sat lidt tilside, saa vi ikke kan se det med Øinene. Dette kalder St. Petrus "Livets Haab", vi sige "et levende Haab", d. e. i hvilket vi sikkert haabe og kan være visse paa det evige Liv. Men det er skjult, og endnu er et Klæde hængt foran, saa man ikke ser det. Det lader sig nu kun fatte med Hjertet og ved Troen, som St. Johannes skriver 1 Joh. 3, 2. 3."[10]

En anden Indvending, ved hvilken man vil rede sig ud af Vanskeligheden, er den, at man siger: Alle Guds Forjættelser om Frelse og Salighed ere betingede (som mange af vor Kirkes Lærere have udtrykt sig); thi Gud har ikke ubetinget lovet os Salighed, men, som Paulus siger Rom. 11, 22: "om vi blive ved i Godheden", Christus har heller ikke ubetinget lovet, at vi skal faa være der, hvor Han er; thi vi maa af andre Steder underforstaa en Betingelse: "dersom vi blive i Ham (Joh. 15, 7), dersom vi holde Hans Ord" (Joh. 8, 51).

Dertil svarer jeg: Ja, dersom det var sandt, at Guds Forjættelser vare betingede af Noget hos os, som altsaa vi først maatte faa istand for at kunne tro Forjættelsen,—ja, da havde vor Modpart Ret, og vi kunde aldrig blive visse paa vor Frelse;—men, Gud være lovet, det er ikke saa. Denne Indvending er nemlig intet Andet end den gamle Forvirring og Uforstand, som vi kjende fra Striden om Absolutionen, og som enhver lidt erfaren Prest vil have havt Exempler nok paa i sin Sjælesorg. Den kommer af en Forvexling af de guddommelige Forjættelsers Væsen og deres Virkning. Guds Forjættelser ere i sig selv ubetingede af Alt uden af Guds Barmhjertighed og af den Grund,

[10] Luther IX, 639.

hvorpaa de ere byggede, nemlig Christus. De ere og maa være ubetingede, ellers vare de ikke Naadeløfter, og dette er jo Forjættelsernes Væsen. En anden Sag er det med deres Virkning. Denne er betinget af vor Tro; thi dersom vi ikke tro, da gavne Forjættelserne os intet. Derfor er det jo ogsaa, at jeg skriver disse Linjer, for at opmuntre til, at vi dog skal tro Guds herlige Forjættelser. Altsaa Forjættelsernes Virkning er betinget af, at vi tro dem. Men herved er at mærke, at denne Betingelse har Gud selv lovet at opfylde, ellers blev den ikke opfyldt; thi vi kan ikke af vor Styrke eller Fornuft tro paa Christus. Og det Middel, hvorved Gud selv frembringer denne Betingelse, er netop den guddommelige, frie og ubetingede Forjættelse selv. Hvorsomhelst det i Evangeliet ser ud, som om Gud fordrer Noget af os, saa at dette gjøres til Betingelse for vor Salighed, der viser Skriften, at Gud selv vil opfylde Betingelsen for os; thi ellers blev den ikke opfyldt, og ellers blev vor Frelse ikke af Gud alene, og Evangelium blev ikke noget Evangelium. Herhen hører det Augustinske Udsagn: Da, quod jubes, et jube, quod vis, d. e. Giv mig, hvad du befaler mig, og befal mig saa, hvad du vil. Guds Løfter ere altsaa efter sit Væsen ubetingede og skabe netop derfor hos os den Betingelse, der udfordres til deres velsignede Brug, nemlig Tro. Det eneste, som vi af vor egen Magt kan gjøre, er at foragte Guds Løfter eller at tvivle paa dem. Det falder os desværre ganske let.

En anden gammel Indvending er den, at en saadan usvigelig Vished om Saligheden ikke stemmer med de mange Formaninger, som Gud giver os om at vaage og bede, at den, som staar, skal se til, at han ikke falder, at vi skal forarbeide vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven o. desl.

Dette har altid været den papistiske Kirkes Paastand og senere en Del af den reformerte Kirkes.

Denne Indvending hænger ogsaa sammen med hin Mistillid til Guds Ord og Forjættelse, som om disse ikke skulde være nok til vor Salighed, og grunder sig paa en Miskjendelse af Troens Væsen. Det er nemlig saa langt fra, at den Frygt og Bæven, som Gud formaner os til, strider mod Troens Vished, at den meget mere befordrer den. Ja, dersom vi ikke forarbeide vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven, dersom vi ikke komme ihu, at vi kunne falde, dersom vi ikke vaage og bede, dersom vi ikke stræbe alvorlig at indgaa gjennem den snevre Port, med ét Ord: dersom vi ikke leve i daglig Omvendelse, saa kunne vi ikke bevare Troen. Derfor siger Paulus: "Du staar ved Troen; vær ikke hovmodig, men frygt!" (Rom. 11, 20.) Der finder her en Vexelvirkning Sted: den eneste Vei til at bevare Troen er at stride den gode Strid, og det, som skal give os Kraft til at stride den gode Strid, det er igjen Troen, det evige Livs visse Haab.

Gud har nemlig ikke lovet, at Han vil gjøre sine Udvalgte salige saaledes uden videre, uden at de vide af det. Han tvinger os ikke, men Han overbeviser, straffer, lærer, leder og trøster os; Han bærer os; Han lokker os og giver os tillige Kraft til at følge Hans ledende Haand. Han har vist os den Vei, paa hvilken Han vil gjøre os salige. Det er ikke den syndige Sikkerheds Vei, men det er den trange Vei. Jesus er Veien for os, og der er ingen anden. Forjættelsen er knyttet til denne Vei. Ville vi gaa en anden Vei, saa har vi ingen Forjættelse, og dersom vi ingen Forjættelse har, saa kan vi heller ikke have nogen guddommelig Troesvished, men kun en tom Indbildning. Derfor kan og skal Troens Vished altid kontrolleres og prøves. Er den end efter sit Væsen en usvigelig, urokkelig, guddommelig og ufeilbar Vished, saa er den jo paa samme Tid ingen absolut Vished, men en Troesvished, og netop fordi den er

Troesvisshed, er den bunden til det Guds Ord, hvorpaa den hviler. Derfor har flere af vore gamle Lærere kaldt den en certitudo ordinata, d. e. en ved en vis Orden (Saliggjørelsens Orden) bestemt og til denne bunden Visshed, saa at naar Saliggjørelsens Orden forlades, saa er det ude med Troesvisheden.

Da Gud har lovet, at Han vil gjøre os salige, saa skal vi af ganske Hjerte tro dette; men, ere vi Guds Børn, saa tro vi ikke alene dette ene Ord, at det er vist, vi skal blive salige, men vi tro ogsaa alle de Ord, hvori Gud viser os, hvorledes Han vil gjøre os salige. Hvert eneste Ord af Guds Mund er os dyrebart, og vi have hver Dag Brug for Guds Formaninger og Advarsler ligesaavel som for Hans Trøst. Thi vi ere ikke bare Aand; vor Tro er alleroftest saare svag og skrøbelig, medens Kjød og Blod i os er stærkt og vil have sin Villie frem; men dersom vi "leve efter Kjødet, skal vi dø". Henfalde vi til syndig Sikkerhed, saa miste vi Troen; og hvor er da vor Visshed henne? Derfor trænge vi ogsaa til det Guds Ord, der minder os om, at der er Mulighed for, at vi kan falde fra og blive fordømte, forat denne Sandhed kan drive os til Troen paa Guds Forjættelse, i hvilken vor Salighed ligger, og da Troen paa Guds Forjættelse ikke kan bevares, uden at vi vogte os for al Synd og leve i daglig Bod, saa maa vi ogsaa, netop for at kunne holde fast ved Troen, ogsaa holde fast ved en god Samvittighed; thi den, som kaster den gode Samvittighed fra sig, han vil lide Skibbrud paa Troen (1 Tim. 1, 19). "Thi Tro og Bøn til Gud ere ømme Sager, og der kan lettelig være et lidet Saar i Samvittigheden, som jager Troen og Bønnen bort, saa som enhver øvet Christen meget ofte maa erfare. Derfor sætter St. Paulus disse Ting sammen 1 Tim. 1, 5. 9; 3, 9."[11]

---

[11] Luther X, 1997.

Dette viser Paulus i sit eget Exempel. Han havde Troens usvigelige Vished om sin Udvælgelse og Salighed, men han vidste ogsaa, at Gud vilde gjøre ham salig gjennem Kamp mod Kjødet, og at han altsaa kun under saadan Kamp kunde bevares i Troen og saaledes naa den uforkrænkelige Krone. Derfor siger han: "Jeg undertvinger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt" (1 Cor. 9, 27). Det rette Vaaben til denne Kamp havde han i Troen, som han kalder det Skjold, med hvilket vi skal kunne slukke alle den Ondes gloende Pile (Eph. 6, 16). Derfor formaner Petrus os til al Flid i gode Gjerninger, forat vi ved disses Vidnesbyrd om, at vi ere paa Troens rette Vei, kunne befæste vort Kald og vor Udvælgelse, d. e. blive fast overbeviste i Troen om, at vi ere kaldede og udvalgte til Salighed, og forat vi ved denne faste Tro igjen kan faa Kraft, saa vi ikke blive ørkesløse eller ufrugtbare i vor Herres Jesu Christi Erkjendelse, men at Troens Dyder maa findes hos os i Overflødighed (2 Pet. 1, 8–10). Derfor siger Johannes i samme Aandedræt, som han har sagt, at han er vis paa, at han skal blive salig: "hver den, som haver dette Haab til Ham, renser sig selv, ligesom Han er ren" (1 Joh. 3, 3).

Dersom vi betænke, hvad vi ere, og hvad vi have fortjent, at vi aldrig have været og aldrig kunne blive værdige til den allermindste Gave fra Gud; dersom vi betænke, hvad vi maa være i Guds Øine, Han, som tilbunds kjender vore elendige Hjerter, og dersom vi saa af Guds Ord ere blevne overbeviste om, at han elsker os og vil have os blandt Sine, at Faderen elsker os, som hin Fader i Evangeliet den forlorne Søn, at vor kjære Herre Jesus har forbarmet sig over os som over Petrus, at den Hellig Aand ikke er bleven træt af os, men fremdeles vil være vor Lærer, Leder og Trøster, — er det da muligt Andet, end at vi elske Ham

igjen, og at vi med sønlig Frygt vil leve i daglig Omvendelse og vogte os for at gjøre Gud imod? Vil det ikke være vor daglige Skam og Sorg, at vi ikke gjøre det bedre? Skulle vi saa ville lægge den Synd til alle andre, at vi ikke ville tro det, som Gud har lovet os? Nei, vi vil tro det, og vi vil være visse paa det, ikke i syndig Sikkerhed, men i sønlig Frygt. Vi vil "tjene Herren med Frygt og fryde os med Bævelse" (Ps. 2, 11). Vi vil med Skam erkjende vor Svaghed i Troen; vi vil ikke indbilde os at have grebet det, eller at vi allerede ere fuldkomne, vi vil bede Gud, at Han ikke vil slippe os og ikke forlade os, men at Han vil styrke os i Troen, at Han vil give os Hjælp til Ydmyghed, til Aarvaagenhed mod vore Skjødesynder; vi vil stræbe at opgive alt Haab om at hjælpe os selv, og til Alt vil vi søge vort Haab og vor Kraft og vor Opmuntring i Guds herlige Forjættelser. Dem ville vi tro, om vi end maatte raabe: Jeg tror, Herre, hjælp min Vantro! Saaledes skal Troen bevare os i den sønlige Frygt, og den sønlige Frygt drive os til Troen.

Vi have desværre ogsaa en anden Frygt i os, nemlig det gamle Mennestes Trældomsfrygt. Det er Tvivlens, Trældommens og den onde Samvittigheds Frygt. Denne giver ikke Gud Ære. Den er fordømmelig, og den skal vi stride mod; thi den er ikke af Gud, men af det onde, naturlige, vantroe Hjerte, der ikke vil tro Gud og heller ikke kan det (Rom. 8, 7), men vil tro paa sig selv, eller ogsaa ikke vil tro, men vil se. Denne Tvivlens og Vantroens Frygt er det, St. Johannes taler om, naar han siger, at Frygt er ikke i Kjærligheden, men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud. Men den sønlige Frygt taler St. Paulus om, naar han formaner os til at forarbeide vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven.[12]

---

[12] Det er af Vigtighed at bemærke, at den modsatte Lære

Denne trænge vi til at mindes om for at bevares fra syndig Sikkerhed. Derfor synge vi:

Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar,
Min Sjæl skal altid tænke,
At Satan allevegne staar
I Veien med sin Lænke.
Hans skjulte Helvedbrand
Mig let forvilde kan,
Naar jeg ei paa min Skandse staar,
Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar.

Og vi synge: Jeg gaar i Trængsel, hvor jeg gaar, og: Jeg gaar til Døden, hvor jeg gaar.

Men hvorfor minde vi os om dette? Mon forat vi skal blive bange og begynde at tvivle og sige: Jeg ved, jeg gaar i Fare, men hvad Enden vil blive, og hvor jeg kommer hen, det ved jeg ikke? Nei, men for at Mindet om Faren kan drive os til Gud, forat vi kan styrke os ved Forjættelsen og i Troen faa Kraft til at staa paa vor Skandse og overvinde Fienderne; forat vi altsaa kan fortsætte saaledes:

Jeg gaar blandt Engle, hvor jeg gaar,
De skal mig vel bevare,

og:

Jeg gaar med Jesu, hvor jeg gaar,
Han har mig ved sin Side,
Han skjuler mig med sine Saar
Og hjælper mig at stride,

---

nødvendigt maa virke en større eller mindre Grad af Trældomsfrygt. Men Trældomsfrygt er en Aabenbarelse af Synden i os. Den tilhører det gamle Menneske og virkes af Loven hos dette. Den Frygt, som Loven fordrer, er den sønlige Frygt, der gaar Side om Side med Kjærlighed og Tillid og virkes af Evangeliet. Dette viser, at den modsatte Lære sammenblander Lov og Evangelium.

og derfor:

Jeg gaar til Himlen, hvor jeg gaar,
Frimodig da, mit Hjerte!
Kun bid, hvor du en Ende faar
Paa al din Synd og Smerte![13]

"Thi", siger Luther, "efterdi vi ere kjøbte med Christi dyrebare Blod, formedelst Hans herlige Opstandelse gjenfødte i den hellige Daab og ved Evangeliet kaldte til et levende Haab, til en uforkrænkelig og ubesmittelig og uforvisnelig Arv, (som St. Petrus siger), som bevares i Himlene til os, saa skal vi ogsaa glade og trøstige 'forvente dette salige Haab'.

"Denne christelige Kunst og rette Mesterstykke lærer St. Paulus os i Tit. 2, 13 og formaner os Christne, at vi skulle lære at gjøre Forskjel paa dette nærværende, forgjængelige og hint tilkommende, uforgjængelige Liv, og vende dette nærværende Liv Ryggen som det, der forgaar, og som vi tilsidst maa forlade, og stedse have hint tilkommende Liv for Øie og fast og vist haabe paa det som det, der bliver evigt, og i hvilket vi hører hjemme. Vi skulle i gode Gjerninger, i Tugtighed, Retfærdighed og Gudsfrygt forvente, siger han, det salige Haab; d. e.: vi Christne skulle berede os til et bedre Liv, end dette Liv paa Jorden er. Paa hint skulle vi meget fastere bygge, og det skulle vi med større Vished haabe paa, skjønt vi endnu ikke se og føle det, end vi bygge og haabe paa dette nærværende Liv, som vi se og føle. Dette er en ret Lære, men ikke snart lært, en ret Prædiken, men ikke snart troet, en skjøn Formaning, men ikke lettelig fulgt, godt sagt, men ilde gjort. Thi saare faa Mennesker paa Jorden er der, som forvente det salige

[13] En lignende Tankegang finde vi i Kingos herlige Seierssang No. 380 i vor Psalmebog, se især V. 4–6.

Haab, den tilkommende, uforgjængelige Arv og Rige, og forvente det saa vist, som det vel burde være, at de ikke saa vist besidde det nærværende Liv. . . . Vi blive heller ikke døbte til at blive her paa Jorden og gjøre os et Paradis og Himmerige her, . . . men forat Himlen kan aabnes for os, og vi kan frelses til det evige Liv. . . . Til dette evige Liv ere vi døbte, til det har Christus gjenløst os ved sin Død og Blod, og til det have vi faaet Evangelium. . . . Her maa det troes, haabes og forventes, men hisset skal det aabenbares. Den, som ikke forventer det salige Haab, han vil ikke komme til Aabenbarelsen; men den, som fast og uden Tvivl forventer det, han behøver ikke at sørge for Aabenbarelsen. Saadan Forskjel (mellem Haab og Aabenbarelse) gjør St. Paulus ogsaa Kol. 3, 3. 4.: Eders Liv er skjult med Christo i Gud. Naar Christus, vort Liv, aabenbares, da skulle ogsaa I aabenbares med ham i Herlighed. St. Johannes gjør ogsaa saadan Forskjel 1 Joh. 3, 2: Nu ere vi Guds Børn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle vorde; men vi vide, at naar Han aabenbares, vi da skulle vorde Ham lige. . . .

"En Christen siger saa: Gud har ved sin Søn skjenket mig det evige Liv; til det er jeg døbt, og til det er jeg kaldet ved Evangelium. Derfor vil jeg ogsaa trøstig vente derpaa. Men derhos har Han skabt mig og sat mig i Embede, at jeg skal være Herre, Husmoder, Tjenestepige, Skolelærer, Præst osv. og tjene Ham i mit Kald; derfor vil jeg ogsaa være flittig i gode Gjerninger, vil være en from Tjener, en lydig, tugtig Pige, en flittig Skolelærer, en tro Præst, og gjøre, hvad der behager Gud.

"Den, som ved dette og retter sig derefter, ham vil ikke Livet falde tungt eller surt, han knurrer ikke mod Gud, om det end stundom gaar ham ilde. Thi fordi han er vis paa det evige Liv og forventer det salige Haab og vor

Herres Jesu Christi Aabenbarelse, saa gjør og lider han gjerne, hvad han skal gjøre og lide. . . . Men den, som ikke ved dette og ikke retter sig derefter, ham maa Livet falde surt og tungt. Thi da han ikke er vis paa det evige Liv og ikke forventer det salige Haab, saa kan han heller ikke være tilfreds eller have Taalmodighed."[14]

Der er hos Evangelisten Matthæus (14, 24 flg.) en Beretning, som i faa Træk belyser og stadfæster de Beviser, som jeg foran har givet for det Ugrundede i de Indvendinger, der gjøres mod denne Lære.

Disciplene vare en Nat paa Genesaret Sø. Det led mod Morgenen; Veiret var haardt, Vinden var dem imod, og de lede Nød af Bølgerne. Da saa de En komme, vandrende paa Søen. Det var Jesus, men de kjendte Ham ikke. Det var jo endnu ikke lyst, selv tumledes de op og ned af Bølgerne og — hvorledes skulde et Menneske kunne gaa paa Søen? De bleve forskrækkede og sagde: Det er et Spøgelse; og de raabte af Frygt. Men Jesus talede strax til dem og sagde: Værer frimodige! det er mig; frygter ikke. Men Peder svarede Ham og sagde: Herre, dersom det er dig, da byd mig komme til dig paa Vandet. Men Han sagde: Kom! Og Peder traadte ud af Skibet og vandrede paa Vandet for at komme til Jesum. Men der han saa det haarde Veir, frygtede han; og da han begyndte at synke, raabte han og sagde: Herre, frels mig! Og Jesus udrakte strax Haanden og tog fat paa ham og sagde til ham: Du lidet Troende, hvi tvivlede du?

Her har vi et Menneske med et Maal for sig, som han umuligt kan naa ved egne Kræfter. Petrus kan jo ikke ved naturlig Kraft gjøre et eneste Skridt henad Vandet, endsige naa helt frem til Jesus, ligesaa lidt som et syndigt

[14] Luther IX, 589 flg.

Menneske ved egen Kraft og Anstrengelse kan gjøre et eneste Skridt henimod Gud og Saligheden, endsige opholde sig selv paa Salighedens Vei indtil Enden.

Men Frelseren sagde til Petrus: Kom! Deri ligger Forjættelsen. Dette Ord viser nemlig, at Jesus baade kan og vil hjælpe Petrus frem til sig; thi det vidste Jesus vel, at Petrus ikke selv kunde, og at dersom han skulde kunne komme, saa maatte det ske ved Jesu Magt og Villie. Havde Jesus altsaa ikke baade kunnet og villet hjælpe ham frem, saa havde Han ikke sagt: Kom! Dette Ord skulde altsaa Petrus have holdt sig til. Han skulde i Troen paa dette Ord have været vis paa, at han baade kunde og skulde naa frem til Jesus. Han skulde ikke have indladt sig med sin Fornuft og beregnet, at da et Menneske er tungere end Vand, saa var der Sandsynlighed for, at han kunde synke; thi det var vistnok ikke ubekjendt for Jesus. Heller ikke skulde han have ladet sig forfærde af det haarde Veir og de høie Bølger. Jesus, som havde sagt, at han skulde komme, vidste jo ogsaa, hvad Slags Veir det var. Heller ikke skulde han have indladt sig med sine egne kjødelige Tanker, der vilde forlede ham til at stole paa sin Tro i Stedet for paa Jesu Ord; han skulde ikke tænke: Mon jeg nu ogsaa har en saa stærk Tro, at jeg ved min Troes Kraft kan gaa paa dette stormende Hav? thi da vilde han enten have tvivlet strax, eller han vilde have sat sin Lid til sig selv — saaledes som han engang senere gjorde —, og i begge Tilfælde vilde han have sunket. Det var jo alene hint Jesu Ord: Kom, der gav ham Ret til at haabe, at han skulde naa frem over Bølgerne. Paa Jesu Ords Kraft stoler Troen og ikke paa sin egen Kraft til at holde fast; stoler den paa sig selv, da har den allerede forladt sin rette Klippe, som er Guds Forjættelse.

Heller ikke skulde han have tænkt saaledes: Vistnok har

Jesus sagt: Kom! men om jeg nogensinde vil kunne komme derhen, det kan jeg ikke vide: thi det er jo muligt, at jeg kan synke; denne Mulighed er jo ikke ophævet; jeg ved jo, at et Menneske er tungere end Vandet; jeg ved jo, at jeg kun ved Troen kan blive ovenpaa, men jeg kan jo ikke vide, om jeg kan bevare Troen, og om jeg ikke maaske om en liden Stund bliver bange for det haarde Veir.

Dette vilde atter igjen været den samme hemmelige Mistillid til Forjættelsen, som om det ikke var nok, at Jesus havde sagt: Kom. Med dette Ord i sit Øre og i sit Hjerte skulde Petrus have sagt, som han ved en anden Leilighed sagde: Paa dit Ord, Herre — ja, paa dit Ord vil jeg komme, til Trods for mig selv og for alle Bølger og Storme i Verden!

Men havde da Petrus Intet at iagttage for at kunne have denne Troens Vished om at naa frem til Jesus? Er der i dette Exempel intet Sidestykke til, hvad vi ovenfor have sagt om den Frygt og Bæven, som skal ledsage Troen? Jo, der er ogsaa dette. Thi idet Jesus siger: Kom! er baade Veien og Maalet angivet. Havde Petrus villet spadsere omkring og gaa andetsteds hen, da havde han ingen Forjættelse havt. Hans Bøn havde været: Byd mig komme til dig paa Vandet! og Jesus havde sagt: Kom! Han havde ikke sagt: Gaa, hvorhen du vil, ligesom Gud heller ikke har lovet os Saligheden uden tillige at bestemme den Vei, som vi have at gaa, nemlig "den trange Vei, som fører hen til Livet".

Men Petrus slap Forjættelsen; han indlod sig med Fornuftens Beregninger; han regnede efter det haarde Veir, derfor begyndte han at synke. Jesus sagde til ham: Du lidet Troende, hvi tvivlede du? Deri har vi af Jesus selv et Vidnesbyrd om, hvad Petrus skulde have gjort, og hvad vi skal gjøre, naar vi har et Løfte af Herrens Mund.

Men hvad vilde vi vel dømme om Petrus, dersom han, efter denne Tilrettevisning af Herren, ovenikjøbet ved alle Slags Indvendinger og tilsyneladende fornuftige og rimelige Grunde, maaske endog i den Tanke, at dette just var ydmygt og aandeligt, havde villet besmykke sin Vantro og Tvivl om at skulle kunne over de stormende Bølger naa frem til Jesus!

III.

Jeg har ovenfor paavist, hvorledes det hører til vor Daabspagt at have Troens Vished om vor endelige Salighed, og hvorledes vor Katechisme viser, at den Bøn, som Herren har lært os, styrker os i denne Vished. Jeg har ogsaa mindet om, hvorledes vor Kirke bekjender den i sine Psalmer. Jeg skal nu vise, i hvilken Sammenhæng denne Lære staar med den rette lutherske Lære om Naadevalget.

Som før paapeget, kan vi ikke komme til Vished om vor Salighed "ved at gruble over eller ved at ville udforske den guddommelige Forudbestemmelses hemmelige, forborgne Dyb". De, som ville begynde med dette, ville komme enten til Formastelse eller til Fortvivlelse, men ikke til nogen Troens Vished om sin Salighed. Det, som er skjult, og om hvilket vi ikke have hørt, det kan vi ikke tro paa (Rom. 10, 14). Skal vi tro, saa maa det være Noget, som er os aabenbaret. Dersom nu Naadevalget ene og alene var et forborgent Guds Raad, om hvilket vi Intet vidste, uden at der var et saadant, saa er det klart, at vor Tro og Haab om Salighed ikke kunde have Noget med det at gjøre; men dette er ikke Tilfældet.

Derfor bekjender den lutherske Kirke, at Naadevalget ikke maa betragtes blot efter Guds hemmelige Raadslutning, som om det ikke indholdt Mere i sig, end at Gud havde forudseet, hvilke og hvor Mange der skulde blive salige, hvilke og hvor Mange fordømte, eller at Han alene har

holdt en saadan Mønstring: Denne skal blive salig, hin skal fordømmes (Concordieform. 418, 7).

Virkningen af en saadan Betragtning vilde være farlige og fordærvelige Tanker, idet man vilde sige: Er jeg forudbestemt til Salighed, saa kan jeg ikke lide nogen Skade, hvad jeg saa end gjør; og er jeg ikke forudbestemt, saa hjælper det ikke, hvad jeg end gjør, thi Guds Forudbestemmelse kan ikke jeg hindre eller forandre (sammest. 8).

"Mod denne falske Indbildning og disse Tanker skal man", siger vor Bekjendelse, "sætte følgende klare Grund, som er sikker og ikke kan feile: Efterdi den ganske Skrift er indblæst af Gud og ikke skal tjene til Sikkerhed og Ubodfærdighed, men til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse (2 Tim. 3, 16) — fremdeles, efterdi Alt i Guds Ord er os tilforn skrevet, ikke forat vi derved skulle drives til Fortvivlelse, men at vi skulle have Haab formedelst Taalmodigheden og Skrifternes Trøst (Rom. 15, 4), saa er udenfor al Tvivl ingenlunde det den sande Forstaaelse eller den rette Brug af Læren om Guds evige Forudbestemmelse, at derved enten Ubodfærdighed eller Fortvivlelse skulde blive fremkaldt eller styrket. Saa fører heller ikke Skriften denne Lære anderledes, end at den ved den henviser os til Ordet (Eph. 1, 13; 1 Cor. 1, 7), formaner til Omvendelse (2 Tim. 3, 16), tilskynder til Gudsfrygt (Eph. 1, 4; Joh. 15, 3), styrker Troen og forvisser os om vor Salighed (Eph. 1, 14; Joh. 10, 27 flg.; 2 Thess. 2, 13)." (419, 9.)

Derfor viser Concordieformelen, at der angaaende Naadevalget er nogle Ting, som Gud har aabenbaret, og nogle Ting, som han har skjult for os, og formaner os til ikke at gruble over disse sidste, men derimod at blive ved det, som er aabenbaret, og tilføier de før citerede Ord, at "denne Paamindelse er i høieste Grad fornøden. Thi med Sligt har vor Nysgjerrighed altid meget mere Lyst til at befatte

sig, end med det, som Gud derom har aabenbaret os i sit Ord, fordi vi ikke kunne faa det til at passe sammen, hvilket heller ikke er befalet os at gjøre" (423, 39).

Det, som er os aabenbaret om Naadevalget, er først hvad der har bevæget Gud til det, nemlig hans Barmhjertighed og Christi allerhelligste Fortjeneste, og dernæst er det aabenbaret, paa hvilken Vei og ved hvilke Midler Gud vil føre de Udvalgte til Salighed, nemlig gjennem Omvendelse og Tro, som Han vil virke i dem ved Naademidlerne.

Disse aabenbarede Sandheder, denne Guds Naade i Christo og denne Frelsens Vei, som Han vil føre os paa, er det, i "hvilke Han har kundgjort os sin Villies Hemmelighed og har bragt den for Lyset ved Jesus Christus". Disse aabenbarede Sandheder er det alene, som kan give os Troens Forvisning om vor Salighed, eller med andre Ord: om vor Udvælgelse, og det af den Grund, at disse Ting gjælde ikke blot nogle Faa, men de gjælde alle Mennesker; thi: "Udvælgelsen maa alene læres af det hellige Evangelium om Christus, i hvilket det bliver klart bevidnet, at 'Gud har indsluttet Alle under Ulydighed, forat Han kunde forbarme sig over Alle', og at 'Han ikke vil, at Nogen skal fortabes, men at Alle skulle komme til Omvendelse og tro paa den Herre Christus' (Rom. 11, 32; Ezech. 18, 23. 33; 2 Petr. 3, 9; 1 Joh. 2, 2; Concf. 333, 10)." Fremdeles lærer jo Skriften os, at Christus har baaret al Verdens Synd (Joh. 1, 29), at Hans Blod er en Forsoning for den ganske Verdens Synder (1 Joh. 2, 2). Christus siger: Kommer hid til mig, Alle I, som ere besværede, Jeg vil give Eder Hvile (Matth. 11, 28), og det er Faderens Villie, at hver den, som tror paa Christus, skal have det evige Liv (Joh. 6, 40).

Denne Sandhed, at Evangeliets Forjættelser gjælde alle Mennesker, "maa vi derfor altid holde stivt og fast paa".

Fremdeles maa vi strengt fastholde den Sandhed, at Guds Kald ikke er noget Spilfegteri, som om Han kun kaldte Nogle med et kraftigt Kald, medens de Andre bare kaldtes tilsyneladende. Nei, Guds Kald er efter Skriften et alvorligt og helligt Kald, og Han vil i dem, som Han saaledes kalder, ved Ordet virke, at de kunne blive oplyste, omvendte og salige. Thi Ordet, ved hvilket vi kaldes, er en Aandens Tjeneste, som giver Aanden, eller hvorved Aanden gives (2 Cor. 3, 8), og en Guds Kraft til Salighed (Rom. 1, 16). Og efterdi den Hellig Aand vil gjennem Ordet være virksom, styrke, give Kraft og Evne, saa er det Guds Villie, at vi skulle annamme Ordet, tro og følge det" (421, 25).

Dersom Forjættelserne ikke vare almindelige; dersom vi ikke af Guds Mund vidste, at Han vil, at alle Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse; dersom vi ikke vidste, at Guds Kald altsaa er et alvorligt, virksomt og trofast Kald — da havde vi ingensomhelst fast Grund under vore Fødder, og der kunde ikke være Tale om nogen Troens Vished om vor Salighed. Tanken paa, at der er et Naadevalg, og at Mange ere kaldede, men Faa udvalgte, vilde da være en forfærdelig Lære, som maatte føre enten til Formastelse eller til Fortvivlelse; thi hvad Sikkerhed havde jeg da for, at alle hine Forjættelser gjaldt mig? Aldeles ingen.

Nu derimod, efterdi vi i Guds Ord se det saa klart og uimodsigeligt lært, at Gud vil ingen Synders Død, men at Han indbyder Alle til sig, at Christus vil samle os Alle under sine Vinger, ja at Gud vredes, naar vi ikke ville komme (Luc. 14, 21), medens der er Glæde i Himlen over hver Synder, som omvender sig, — nu have vi en Grund, som ikke kan rokkes.

Vi kunne allermindst af alle Mennesker taale, at Nogen negter Naadens Almindelighed, vi, som have erkjendt, at vi

selv aldeles Intet, aldeles Intet kan gjøre til vor Salighed, saa at vi kun derfor kan haabe at blive frelste, fordi Frelsen fra allerførst til allersidst er en ganske fri og uforskyldt Gave af blot og bar Naade. Den, som mener, at han selv kan hjælpe til, om end kun aldrig saa lidt, ved sin Modtagelse af Naaden eller ved sin Ikke-Modstand osv., altsaa ved paa en eller anden Maade at være ikke fuldt saa stor en Synder som Andre, han kan vel endda mene at have et Haab, — thi han har jo endda lidt hos sig selv at haabe paa; men den, der med Paulus har erkjendt (ikke blot sagt), at han er den største af alle Syndere, han maatte fortvivle, om ikke den straalende Herlighed i Evangeliet, at det er for alle, alle Syndere, jog Mørket bort og drog og lokkede ham frem paa Veien til Gud.

Der er derfor ingen større Uret end at paastaa, at vi krænke Naadens Almindelighed. Det vilde være at lukke Døren for os selv, thi for os gives der ingen anden Adgang end denne, til at turde tælle os imellem Guds Børn. Men, Gud være lovet og priset! Nu have vi en Grund, og en Grund, som ikke kan rokkes. Hvad Bevis har vi for, at den ikke kan rokkes? Det, at vi er aldeles hjælpeløse, og at vi derfor alene se til Gud efter Frelse, og at vi have Hans usvigelige Ord og Løfte om vor Frelse. Denne Grund kan ikke rokkes; den heder Christus, for os og i os og med os og over os, vort A og O, vor Begyndelse og Ende.

Atter igjen: Dersom vi selv kunde hjælpe lidt til, vælge det Gode, imødekomme Gud osv., og dersom vi altsaa forsaavidt fik se til at gjøre Vort og altsaa haabe paa, at vi gjorde Vort (medens Gud gjorde Sit), ja da blev vort Haab ogsaa, eftersom den Grund var, som det var bygget paa, ustadigt, usikkert, vaklende. Intet Under derfor, at den, som ikke rent ud har opgivet sig selv ganske og aldeles, vakler mellem Haab og Frygt angaaende sin Salighed, ja følgerigtig paastaar, at det er ret at vakle saaledes.

Den derimod, som ser, at han ingensomhelst Udsigt har til at hjælpe end det Allermindste til (ak, hvor sent og tungt gaar det for os at lære dette!) — den, som finder alle Sunde lukte og ingen Udvei for sig — han spørger: hvad vil Gud gjøre med mig? Og saa svarer Gud i Evangeliet.

Men naar saa Evangeliets skabende og gjenfødende Kraft har overvundet vort naturlige Hjertes Modstand, og naar Skjællet er faldet fra vore Øine, saa vi ved Evangeliets Lys erkjende Guds Herlighed i Jesu Christi Aasyn, og naar vi saa sukke under Trængslerne i Verden og ængstes over os selv, naar vi med Bekymring tænke paa, hvor mange af de Kaldede der enten foragte Kaldet eller kun tro til en Tid og siden falde fra, og naar vi erkjende vor egen Udygtighed til at opholde os i Troen indtil Enden og den Fare, vi derfor er udsatte for, da er det, at Naadevalgets trøstefulde Betydning træder til og kan erkjendes af os.

Som Luther siger: "Bekymre dig først om Christus og Hans Evangelium, at du kan erkjende din Synd og Hans Naade og derefter stride mod Synden, som Paulus lærer fra 1ste til 8de Capitel i Romerbrevet; derefter, naar du i det 8de Capitel kommer i Anfegtelse under Kors og Lidelse, saa vil dette i det 9de, 10de og 11te Capitel lære dig, hvor trøstelig Guds Forudbestemmelse er." Naadevalget lærer os nemlig, at naar En bliver salig, saa er det ikke fordi han selv var saa from, at han vilde komme til Gud, men fordi Gud af Naade for Christi Skyld har besluttet at gjøre ham salig, fordi altsaa Gud fra Evighed af har for Christi Skyld besluttet at føre ham gjennem alle Farer til den evige Glæde. Alt det nemlig, som Gud i Tiden udfører, det har Han fra Evighed af besluttet at udføre; thi hos Gud er ikke Forandring eller Skygge af Omskiftelse, og for Gud er der ikke Fortid og Fremtid, men Alt er evigt nærværende for Ham.

Derfor bekjender vor Kirke, at "Guds evige Udvælgelse ser og ved ikke alene forud de Udvalgtes Salighed, men er ogsaa ifølge Guds naadige Villie og Velbehag i Christo en Aarsag, som skaber, virker, hjælper til og befordrer vor Salighed, og hvad der hører til samme; derpaa er ogsaa vor Salighed saaledes grundet, at Helvedes Porte ikke skulle faa Overhaand over den" (418, 6).

Thi naar vi, i Stedet for at ville gruble over de Stykker i Naadevalget, som ere skjulte, ville saaledes, som ovenfor er vist, holde os til det, som er os aabenbaret, nemlig om Grunden til Udvælgelsen og Naaden, paa hvilken Gud udfører den her i Tiden, "da er det sandelig en nyttig, vederkvægende, trøstig Lære; thi den stadfæster meget kraftig den Artikel, at vi uden nogen vor Gjerning og Fortjeneste, af blot og bar Naade, alene for Christi Skyld blive retfærdige og salige. Thi før Verden blev til, før vi havde været, ja før Verdens Grundvold blev lagt, da vi endnu ikke kunde have gjort noget Godt, ere vi efter Guds Beslutning af Naade i Christo udvalgte til Salighed (Rom. 9, 11; 2 Tim. 1, 9). Derved blive ogsaa alle falske Meninger og enhver vildfarende Lære om vor naturlige Villies Kræfter kuldkastet, efterdi Gud i sin Raadslutning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at Han selv med sin Hellig Aands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os Alt, hvad der hører til vor Omvendelse.

"Saaledes giver ogsaa denne Lære den skjønne, herlige Trøst, at Gud har ladet enhver Christens Omvendelse, Retfærdighed og Salighed være sig saa høit magtpaaliggende og har ment det saa trofast dermed, at Han, før Verdens Grundvold blev lagt, har holdt Raad derom og i sin Beslutning beskikket, hvorledes Han vil bringe mig dertil og opholde mig deri. Fremdeles har Han, fordi vor Salighed ved vort Kjøds Skrøbelighed og Ondskab let kunde slippe

os af Hænderne eller ved Djævelens og Verdens List og Magt rives og tages ud af dem, villet forvare den saa vel og sikkert, at Han har beskikket den i sin evige Beslutning, som ikke kan feile eller omstødes, og har lagt den, at den skal bevares, i vor Frelsers Jesu Christi almægtige Haand, hvoraf Ingen kan rive os ud (Joh. 10, 28), hvorfor ogsaa Paulus siger (Rom. 8, 28. 39): 'Efterdi vi ved Guds Beslutning ere kaldte, hvo skal kunne skille os fra Guds Kjærlighed i Christo?' " (422, 34. 35).

Her vil nu Indvendingen komme igjen og sige: Det kan jeg nok forstaa, at denne Lære var trøstelig, dersom der bare var føiet én Ting til, nemlig den, at jeg virkelig er en af disse, der er forudbestemte. Men hvor staar det skrevet? Hvoraf kan jeg vide, at jeg er iblandt de Udvalgte?

Svar: Du skal ikke vide det eller ville vide det i dette Ords almindelige Betydning; men du skal tro det, og tro det paa Grund af de Forjættelser, som Gud har sendt dig (det vilde være gavnligt at se lidt nærmere paa disse Forjættelser, hvoraf jeg har samlet en Del i den første Del af denne Artikel). Vil En ikke tro disse Løfter, saa kan Intet hjælpe ham. Er det ikke nok, at Gud har lovet ham Alt, hvad han trænger til? Vil han have Mere, faar han selv se til, hvor han finder det.

Thi efter Guds Ord, og saa som vore Bekjendelsesskrifter vidne, forholder det sig saaledes: Vi selv kan Intet gjøre til vor Salighed. Guds Ord viser, at Han vil gjøre Alt for de Udvalgte. Guds Ord viser tillige, at Han vil gjøre Alt for Alle. Deraf følger, at Alle skulle tro, at de ere Udvalgte.[15] Men de Fleste ville ikke; derfor blive de

[15] For dem, som maatte finde disse Ord for korte, og som trænge til en vidtløftigere Fremstilling, skal jeg endnu tilføie Følgende:

Gud har ved Jesus Christus i Evangeliet aabnet Adgang

forskudte. Gud har ikke dannet dem til Vredens Kar. De selv have gjort det, idet de forskyde Guds Ord. Vil vi ikke tro, at Gud vil gjøre Alt for os, saa kan vi ikke hjælpes.

---

for os til det evige Liv og Salighed. De, som nu benytte denne Adgang og følge Guds Kald og omvende sig og tro paa Christus og saaledes blive Guds Børn, de ved baade af Guds Ord og af sin Samvittigheds Vidnesbyrd, at de ere ikke bedre end Andre, og at de ikke have fortjent end det allermindste Gode fremfor nogen Synder i Verden; de ved, at alle de Fortrin, som de have, ene og alene skyldes Guds ubegribelige og uforskyldte Naade; de give derfor Gud alene Æren for hele sin Frelse og for hvert enkelt Stykke af den; de give Gud Æren for Begyndelsen og Enden af sin Omvendelse og af sin Tro, ja for hver eneste god Tanke, som er i deres Hjerte. Naar de nu se, at Gud saaledes, fordi Han var dem naadig, har begyndt det Gode i dem, og de tillige hører Gud i sit ubrødelige Ord love dem, at Han vil fuldføre dette Gode indtil Jesu Christi Dag, saa tro de derfor i Ydmyghed dette Guds Ord og tro derfor, at de skulle blive salige. Og naar de saa spørge, hvoraf dette kommer, og hvorfra denne Herlighed har sit Udspring, saa finde de ingensomhelst Forklaringsgrund hos sig selv eller i sit eget Forhold af nogensomhelst Art, og de maa ogsaa her, som Guds Ord viser, slutte og sige: Det kommer alene af Guds Barmhjertighed og Christi allerhelligste Fortjeneste; det kommer af Guds gode og fuldkomne Villie, fra Ham, der virker Alt efter sin Villies Raad. Saa naadig er Han, at Han "har bestemt mig formedelst Jesum Christum til sønlig Udkaarelse hos sig selv efter sin Villies Velbehagelighed". Saaledes tror da den Christne, at han er En af de Udvalgte, thi han ser i Ordet, at Gud har gjort og fremdeles vil gjøre Alt for ham.

Men nu tilbyder jo Gud alle Mennesker netop denne samme Naade, som her er skildret, og det ikke paa Skrømt men i Alvor og Sandhed; thi idet Gud vil, at Christus skal forkyndes for Alle, saa lover Han dem dermed Alt, hvad de tiltrænge; som skrevet staar, har Gud givet os sin Søn, "hvorledes skulde Han ikke ogsaa skjenke os alle Ting med Ham"

Men give vi Gud Ære og tro, at Han vi gjøre Alt for os, saa tro vi og, at Han fra Evighed har besluttet dette og saaledes udvalgt os til det evige Liv.[16]

Med stor Klarhed udleder derfor Concordieformelen Visheden om Udvælgelsen af Kaldelsen. Deraf, at vi ere kaldede, vil den, at vi i Troen skal slutte, at vi ere udvalgte.

Gud har kaldet os med et helligt Kald og til sin evige Herlighed i Christo Jesu. Han er sanddru og lyver ikke. Han ved, hvad der udfordres, for at vi kan følge dette Kald, og Han ved, at vi ikke af os selv kan følge det. Da han nu dog vil, at vi skal følge det, saa er det klart, at Han ogsaa vil give os Evne til at følge det og til at blive deri til Enden; thi Han har kaldet os med et helligt Kald, ikke efter vore Gjerninger, men efter sit eget Forsæt og Naaden, som er os given i Christo Jesu fra evige Tider af.

(Rom. 8). Gud vil altsaa gjøre Alt for Alle. Ligesom hine, der ovenfor ere skildrede, saa skulde derfor Alle tro, at de ere udvalgte.

Nu er det saa, at Gud fra Evighed ved, at mange Mennesker dog ikke vil modtage Hans Gaver, eller modtage dem en Stund og siden kaste dem bort. Disse ere ikke Udvalgte, men det er deres egen Skyld; thi da Gud kaldte dem med et alvorligt og kraftigt Kald, viste Han, at Han virkelig vilde gjøre Alt for dem, saa at de havde Adgang til at blive Guds Børn og vedblive at være det, og altsaa til at tro sin Salighed og sin Udvælgelse; men de vilde ikke, og "saaledes er der Mange kaldede, men Faa udvalgte".

[16] Luther siger: "En Christen ved og erkjender af Guds Ord sin egen Uværdighed og har en sand Gudsfrygt, men han trøster sig ogsaa ved Guds Naade og tror, at han i Christus, Guds Søn, har Syndernes Forladelse og Forløsning, at han for Hans Skyld behager Gud og er udvalgt til det evige Liv, at han i al Nød, hvor han finder Svaghed og Fristelser, kan tage sin Tilflugt til Gud, paakalde Ham, vente Hans Hjælp og være vis paa, at han bliver bønhørt." L. W. W. XI, 2483.

Fremdeles: Gud har ved Daaben beseglet sit Kald til os og indviet os til Delagtighed i Christus og til derved efter Haabet at vorde Arvinger til det evige Liv. Synes vi, at det er længe, siden vi bleve døbte — for Gud er det, som var det skeet idag, og vi skal hver Dag trøste os med dette usvigelige Vidnesbyrd om Guds Villie mod os.

Fremdeles: Vor Herre Jesus Christus er selv kommen personligt til os og har meddelt sig til os i den høihellige Nadver. Er det muligt, at vi kan faa nogen større og herligere Forsikring om, at Han vil, vi skal tro, at vi ere Hans Eiendom, Lemmer paa Hans Legeme og udvalgte til Salighed?

Og endelig Bønnens Forjættelse; — er ikke ved den Himmelen aabnet for os, som Paulus siger, idet han anfører Profeten Joels Ord: Hver den, som paakalder Herrens Navn, skal blive salig (Rom. 10, 13; Joel. 3, 5). Til dette Sted hos Joel siger Luther (efterat han har vist, hvorledes vi erholde vor Salighed ved Guds frivillige Barmhjertighed, som elskede os, der vi endnu vare Hans Fiender) blandt andet Følgende: "Thi vi have vor Rigdom alene i Guds Ord, som vi høre. Mere have vi ikke af Gud, indtil vi dø; da skal vi se Herren Ansigt til Ansigt. Særdeles maa vi give Agt paa det uindskrænkede Ord: 'Hver den, som paakalder'; thi Han udelukker Ingen fra Saligheden, hvilken Han for Intet og gjerne lover dem, som paakalde Ham.

Det har sin Gavn at vide dette paa Grund af de farlige Tanker om Naadevalget, saadanne som Hjerterne optænke sig uden Guds Ord, ja imod selve Ordet; thi for det Første bliver i dette og lignende Skriftsteder Guds Ord og Barmhjertighed overhovedet tilbudt Alle. Dernæst saa har ogsaa Guds Ords Tjenere Befaling til at forlade den Enkelte Synden. Med denne guddommelige Forordning skulde vi

være tilfredse og tro, at efterdi Gud sender os sit Ord, saa ere vi de, som ere udvalgte. Dernæst skulde vi ogsaa alt efter denne Forjættelse paakalde Gud og være vis paa vor Salighed, som Han saa tydeligt forjætter.[17]

Fordi det er Gud, som har kaldet os, fordi vi ere kaldede til ét Haab i vort Kald, nemlig til Haab om det evige Liv, hvilket Gud, som ikke lyver, havde lovet fra evige Tider, men nu aabenbaret i sit Ord (Eph. 4, 4; Tit. 1, 2), derfor kan og bør vi have Troens Vished om vor Salighed og Udvælgelse. Men det er ogsaa sandt, som Dr. Rudelbach siger, at kun de, som have erkjendt, at de er kaldede ved en evig, hellig Kaldelse, kun de kunne tro Aabenbaringens Ord, at de ere udvalgte fra Evighed, før Verdens Grundvold blev lagt (Eph. 1, 4).[18]

Gud har lovet, at Han vil ingenlunde slippe os og ingenlunde forlade os, — Christus har lovet, at Ingen skal rive os af Hans Haand, og vi skulde ikke ville tro! Christus vil, at vi skal trøste os ved, at alle vore Hovedhaar ere talte; hvor meget mere vil Han, at vi skal trøste os i Troens Vished om, at Han har besluttet at bevare vor Sjæl. Hans hellige Navn være lovet!

---

[17] VI, 2125. [18] Kirkepostille 1, 150.

Hvad den norske Synode har villet og fremdeles vil.

I.

Sekretæren for Luther-College's Bygningskomite henvendte for nogen Tid siden et venligt Ord "til vort Samfunds Fædre". Efter at have nævnt Collegets Brand siger han: "Den store Sag derimod, som I vilde have frem, den Sandhed, I ved eders Verk vilde have forkyndt og befæstet hos eders Samtid og Efterslegt, har trængt igjennem og seiret. . . . Dog, eders Opmuntring og Undervisning trænges. Lær da den yngre Slegt, som snart skal indtage eders Plads, hvad I har gjort, hvorfor I har gjort det, og hvad der er dens hellige Pligt at gjøre."

Disse ufortjent anerkjendende Ord har hidtil intet Svar faaet. Men den, som har skrevet hine ydmyge Ord, er ingen Yngling længere. Han og hans jevnaldrende er Mænd, som har vist, at de har forstaaet vor Synodes Opgave, og de faa af os, som er igjen af dem, der arbeidede i Synodens Tjeneste, da den først grundede Luther-College, kan med Guds Hjælp trygt overlade det fortsatte Arbeide i yngre og kraftigere Hænder.

Dog, mens vi endnu er med, har vi heller ikke Lov til at slaa os til Ro; thi "den store Sag, som vi vilde have frem", "den Sandhed, vi vilde have forkyndt og befæstet hos vor Samtid og Efterslegt"—den har vistnok for saa

vidt "trængt igjennem og seiret", at den atter er bleven det Banner, om hvilket den norske Synodes Prester og Menigheder i Enighed har flokket sig: — men netop derfor gjælder det nu saa meget ivrigere at staa fast. Thi i Kristi Rige er der aldrig Fred i den Forstand, at dets Borgere kan slaa sig til Ro og trøste sig med, at de har Sandheden. For det første viser Skriften os, at Gud ikke vil lade os beholde den, uden vi bærer dens Frugt og "lader det" (Guds Ord) "udtrykkelig tilsyne i vort Levnet". For det andet vil vi ikke kunne bevare Sandheden for os selv uden Kamp med alt det i os, som strider mod den. Og for det tredje vil vi heller ikke faa beholde den i Fred for andre, dersom vi gjør Alvor af at holde den i Ære. Dette sidste er vi kraftig blevne mindede om i den allersidste Tid med følgende Ord fra den norsk-danske Konferenses Leir i dets Organ "Lutheraneren":

"Det er nu Meningen med fuld Kraft at tage fat paa Gjenopbygning af den nedbrændte Bygning (Luther-College). I den Anledning søger man atter at fanatisere Folket i den norske Synode, og nu skrives der igjen paa den for 20 Aar siden brugelige Maade: 'Den norske Synode har jo været prøvet meget i den senere Tid. Den har været prøvet, om den vilde blive fast ved Herrens Ord, navnlig Ordet om Synderes Retfærdiggjørelse alene af Naade; og, til Guds Pris være det sagt: den har bestaaet Prøven. De, som ikke var af den, er udgangne fra den; men Samfundet er blevet staaende paa den gamle Grund, som til evig Tid skal holde Stand: Guds Ord og Luthers Lære sand.' — Kan man faa Folket opblæst og fanatiseret ved saadan Tale, saa skal man faa Penge nok til Gjenopførelsen af det nedbrændte Hus."

Vi tror ikke, at vi har stræbt at faa vort Folk "opblæst og fanatiseret" ved Tale om, at vor Synode har bevaret

Sandheden. Vi har ikke stræbt at faa Folket "opblæst". Vi har atter og atter foreholdt os selv, vore Prester og vore Menigheder, at den Guds Straf, som vi længe har været under, kun da forstaaes ret, naar vi erkjender den som en vel fortjent Tugtelse, fordi vi ikke har brugt Sandheden bedre og ikke baaret bedre Frugter af den, og at vi heller ikke tør haabe at beholde Sandheden, dersom vi ikke stræber alvorlig at være troere i dens Brug. Vi har heller ikke tilskrevet os selv Æren for, at Sandheden, tiltrods for alle Angreb, dog er bleven bevaret for vor Synode. Man har jo ikke bebreidet os nogen Ting saa sterkt som netop dette, at vi altid indskjærper hverandre at erkjende vor egen Uformuenhed til alt godt, altsaa ogsaa til at "bevare Sandheden".

Heller ikke har vi stræbt at faa Folket "fanatiseret". Fanatisme er en sværmersk, blind Iver for en eller anden enten falsk eller dog misforstaaet Yndlingsmening. Falsk Lære kan fanatisere Folk, Partihad ligesaa, Ophidselse ved Hjælp af falske Beskyldninger ligesaa. Saaledes blev Jøderne fanatiserede mod Frelseren og mod Apostlerne. Klingende Fraser, store Ord og glimrende Løfter og Fremtidsudsigter kan fanatisere Folk, og det er ofte blevet gjort baade i og udenfor Kirken.

Sandheden fanatiserer ikke. Dens Skal eller løsrevne Stykker af den kan i Demagogers Hænder bruges dertil, men ikke Sandheden selv. Den tiltaler ikke det naturlige Menneske; den er dem en Daarlighed eller en Forargelse, thi den levner dem hverken Ære eller Magt. Begeistre kan den, og det vilde vi gjerne, at den skulde. Med andre Ord: vi vilde gjerne, at vort Folk skulde være fuldt af hellig, brændende Iver for den gammel-lutherske, d. e. bibelske, Sandhed, at de skulde erkjende den for Guds ypperste Gave, at de skulde være villige til at ofre endog Liv og Blod,

endsige Gods og Guld for den. Vi ved, at det er den Helligaands og ikke vor Gjerning at frembringe en saadan Kjærlighed og Iver for Sandheden; men vi ved ogsaa, at det er gjennem sine kristnes Tjeneste og Vidnesbyrd, at den Helligaand fremkalder den, idet vi lærer "at kjende, hvad der er os skjænket af Gud", og, "efterdi vi kjender Herrens Frygt, søger vi at vinde Mennesker".

Men vi ved ogsaa, at vi ikke kan vente almindeligt Bifald paa denne Maade. Vi ved, at ligesom Jøderne sagde til Paulus (Ap. Gj. 28, 22): "det er vitterligt om denne Sekt" (den apostoliske Kirke), "at den allevegne finder Modsigelse" — saaledes er det fremdeles med dem, som strengt holder sig til det gamle Evangelium.

Men fordi vi gjerne vil gjøre, hvad vi kan, forat ved Guds Ord hin brændende Iver for Sandheden kan fremkaldes, netop derfor vil vi ogsaa saa gjerne gjøre, hvad vi kan, for at minde vort Folk om, hvad Gud har skjænket os. Dette er ikke noget nyt. Det er det samme, som ogsaa de, der idelig har angrebet os, idelig har ført i Munden, men hvad vi ikke har fundet at de har gjort Alvor af, nemlig vor Barnelærdom, og af denne netop de to grundlæggende Principer, hvorpaa den er bygget. Det første er den Sandhed, at "den hellige Skrift er vor Troes og vort Levnets eneste visse og fuldkomne Rettesnor". Det andet er "den store Sandhed, at Jesus Kristus er Veien til Salighed for alle troende Sjæle", med andre Ord, at et Menneske bliver retfærdigt og saligt for Kristi Skyld alene ved Troen uden Lovens Gjerninger.

Det er vor Overbevisning, at disse to Grundpiller for den lutherske, d. e. bibelske, Sandhed er de eneste kraftige Vaaben mod Guds Riges Fiender baade udenom os og indeni os. Alle andre Vaaben "ler han ad, den gamle Drage". Men skal vi have nogen Nytte af dem, saa maa

vi erkjende dem og bruge dem mod vort eget Kjød og Blod saavelsom mod andre. Det nytter ikke at lade dem staa paa Papiret i en Overskrift og dog handle, skrive og bekjende tvertimod. Det nytter ikke at lade, som om disse to Grundprinciper er saa vel bekjendte Ting og saa selvfølgelige, at vi ikke behøver at opholde os videre ved dem. Den, som det gjør, han viser derved, at han ikke engang har begyndt at forstaa og tilegne sig dem.

Disse Sandheder var det, som grundlagde den lutherske Reformation, og hvor den lutherske Kirke er bleven sit Kald tro, der har det været ved disse Principers trofaste Gjennemførelse. Thi disse er det, som gjør, at vi ikke bliver vaklende Rør, som lader sig drive af de mange omskiftende Lærdomsveir. Disse alene lægger den rette dybe Grundvold for en retskaffen Omvendelse og Hjertets Forandring. Disse alene bevarer fra al Tanke paa ved nye Paafund, selvvalgte Gudsdyrkelser og kirkepolitiske Planer at arbeide for Guds Rige. Disse Sandheder alene gjør Hjertet fast og Samvittighederne klare og lærer paa en Gang at forarbeide sin Saliggjørelse med Frygt og Bæven og at have Troens Forvisning om evig Salighed. Disse Sandheder var det, som lyste for os i de Tider, da der var mest Iver og Liv i den norske Synode, og disse var det, vi stred for i den Tid, som Konferensens Blad haanlig henviser til med de Ord: "Nu skrives der igjen paa den for 20 Aar siden brugelige Maade." Det er sandt, vi har ikke fundet noget nyt. Hvad vi har stridt for, det strider vi fremdeles for, nemlig hine to Hovedgrundsætninger. Forfatteren af disse Linjer kan eftervise, at han i alle de Fællesmøder, hvori han har deltaget, saavelsom i vore egne Synodemøder, efter Evne har arbeidet for at faa disse to Principer erkjendte og gjennemførte, og han har efter Forhandling navnlig af den førstnævnte af de to, Skriftprincipet, hørt den Erklæ-

ring fra en af Konferensens bedst kjendte Mænd: "Nu først indser jeg, hvad det er, den norske Synode har villet", mens en anden, som ogsaa har været i det samme Samfunds Tjeneste, erklærede, at han vel vidste, at det, som af os blev fremstillet, var det egte, gamle lutherske Skriftprincip, men tillige ydmygt tilføiede, at han selv endnu ikke havde rigtig tilegnet sig det.

Naar vi, de ældste Tjenere i Synoden, da opfordres (saa som skeet er) til med vor Opmuntring at styrke vort Folk til den Gjerning og til de Opofrelser, som tiltrænges, —saa ved jeg for min Del ikke noget bedre at minde dem om end den store Naade fra Gud, at vi tiltrods for alle de Angreb, vi har været udsatte for, og de Frafald, vi har maattet sørge over, dog har kunnet holde fast ved hine to Hovedgrundsætninger; dernæst at minde dem om det Ansvar, som denne Guds Naade medfører, og at bede vore Prester og vort Folk med Alvor og Bøn atter og atter at sætte sig ind i dem og befæste sig i dem.

II.

Én af dem, som med os stred for hine Sandheder, var den nu forlængst afdøde Past. A. C. Preus, som efter sin Hjemreise til Norge var Sogneprest i Holt. Han skrev i sin Tid i Prof. Johnsons Kirketidende om Nytten af Læredisknssioner i Prestekonferenser for at opnaa Enighed i Læren bl. a. følgende:

"Men, siger Hr. S., det er saa vanskeligt at 'præstere den nødvendige Ydmyghed og Selvfornegtelse' (nemlig til at lade sig overbevise) . . . Det kommer her fornemmelig an paa en Ting. . ., nemlig at man har en fast Overbevisning om, at Skriften er al Læres eneste Kilde og Regel, at den kun kan have én Mening, altsaa ogsaa kun én ret Lære, fremdeles, at Presten er et Sendebud i Kristi

Sted, derfor paa det helligste forpligtet til at fremføre sin Herres og Mesters Budskab rent og uforfalsket. Er dette ret opgaaet for en Ordets Lærer, da faar han en øm Samvittighed med Hensyn til, hvad han lærer andre, da drives han til alvorlig at søge Sandheden og tager med Glæde imod al Veiledning til at finde den. Og jeg har ikke saa liden 'Livserfaring' netop i dette Stykke ogsaa for min egen Person; jeg ved, at da indfinder Ydmygheden og Selvfornegtelsen formedelst Kjærligheden til Sandheden sig ligesom af sig selv; man ved slet ikke af, at man 'præsterer' noget saadant. Har man derimod den Forestilling, at den kristelige Troslære intet andet er, end en Bundt af 'Meninger', 'Anskuelser', 'Opfattelser', 'Retninger', og hvad det mere heder, hvoraf den ene er ligesaa berettiget som den anden, med andre Ord, mener man, at Sandheden kun er relativ, og at der ingen absolut Sandhed gives, ja da bliver det en anden Sag. Da slaar man sig let til Ro; thi da kan det jo saa omtrent være det samme, hvad man prædiker, naar man kun prædiker i en eller anden 'Retning', er det endog kun som 'lydende Malm eller klingende Bjelde'. Da er det rimeligt nok, at man ikke vil spilde sin Tid eller bryde sit Hoved med at drøfte og skifte Anskuelse for Anskuelse, hvoraf den ene kan være saa god som den anden. . . .Hr. S. har meget imod 'rabies theologorum' (Theologernes Raseri), og jeg skal indrømme ham, at den ikke er tækkelig, naar den virkelig er en 'rabies'. Jeg skal indrømme, at der især i den første Tid, efterat vi var komne tilrette i Læren, i den norske Synode kan have været noget, som, løselig betragtet, kan have seet ud som saadan 'rabies'. Men dog tror jeg trøstig at kunne forsikre, at det i Grunden har været en uskyldig og velmenende Ting. Enhver ved, hvordan det har sig, naar man har fundet en stor og vigtig Sandhed, hvorledes man gløder for at overbevise andre

derom; det er, som naar St. Paulus udraaber: 'Jeg ønsker, at I alle var, som jeg er, disse Lænker undtagne!' Jeg har ingen Tvil om, at man ofte har kaldt det 'rabies', som i Grunden intet andet var end en troende Teologs varme og retskafne Iver for Guds Ords rene Lære, men som maaske traadte lidt ubetimelig og generende frem. Og tilsidst saa foretrækker jeg dog, især hos Kirkens Lærere, selv denne glødende 'rabies' for den iskolde 'indifferentia (Ligegyldighed) theologorum', der lader fem være lige og spørger med Kain: 'Mon jeg være min Broders Vogter?'"

Saaledes betragtede denne Mand, i mange Aar den norske Synodes Formand, Betydningen af det lutherske Skriftprincip.

En anden af vore daværende Medarbeidere, men som nu er bleven en af den norske Synodes ivrigste Modstandere,* skrev omtrent paa samme Tid bl. a. saaledes: "Prof. Weenaas siger, at istedenfor den norske Synodes tidligere Grundtvigianisme nu er traadt 'den bekjendte missourianske Rigorisme' (overdrevne Strenghed), som kræver fuldkommen Enighed selv i de mest i Periferien (Yderkanten) liggende Spørgsmaal og saaledes udarter til et fuldkomment Aandstyranni. . . . Vi vil gjerne hjælpes. Ogsaa af Prof. Weenaas. Men Professoren vil jo ikke hjælpe os. Han vil ingen Konferens holde med os. Dertil er vor Synode altfor meget en Toldersynode. . . . Missourisynoden førte en mangeaarig Kamp med den høikirkelige Buffalosynode for den lutherske Kirkes i Guds Ord bevidnede Lære om Kirke og Embede. . . . Den har ført en mangeaarig Kamp med den af Prof. Weenaas saa høit priste Iowasynode. . . . Nedskriveren heraf har i en Række af 20 Aar med Opmerksomhed fulgt denne Synodes (Missouri-

* Past. P. A. Rasmussen.

synodens) Kampe og læst de af dem udgivne kirkelige Tidsskrifter, men endnu ikke opdaget, at den har krævet anden Enighed end den, som Guds Ord kræver, Enighed i alle i Skriften klart bevidnede Troslærdomme. Og Fordring paa saadan Enighed er intet Aandstyranni for dem som er af Sandheden, som af Hjertet anerkjender Skriften som 'den eneste visse og fuldkomne Regel og Rettesnor for Tro og Levnet', men vistnok et Aandstyranni for alle dem, som vil sætte 'sin egen Aand' over Skriften og gjøre den til en fri Tumleplads for sine aandelige gymnastiske Øvelser. . . . Hr. Weenaas mener, vor Synode gaar farlige Kriser (farefuld Afgjørelse) imøde. Vi tror ogsaa selv dette. Og skulde vi ikke det, naar vi er overbeviste om, at vi har Sandheden, og at den Herre Kristus er indenborde? Da Disciplene med den Herre Jesus ombord skulde over Genesareths Sø, gik de ogsaa en farlig Krise imøde; dog gik de ikke tilgrunde. Da Kristus gjorde sin sidste Reise til Jerusalem, gik han ogsaa en farlig Krise imøde. Han vidste det og forud; dog gik han. Da han udsendte sine Disciple som Faar midt iblandt Ulve, forudsagde han dem, at de gik farlige Kriser imøde; de skulde græde og hyle, mens Verden glædede sig; de skulde have Trængsel og Angest i Verden; de skulde hades af alle for hans Navns Skyld; de skulde hudstryges og blive udelukkede af Synagogerne, ja blive ihjelslagne, fordi de bekjendte hans Navn. Og dog lod de sig ikke afskrække. Luther vidste og, at han gik en farlig Krise imøde, da han begav sig paa Veien til Worms; dog gik han. Ogsaa vor Synode har skjønnet det, at den med sin frimodige Bekjendelse af Sandheden, saaledes som den er aabenbaret i Guds Ord og bekjendt i vor lutherske Kirkes Bekjendelsesskrifter, vilde komme til at gaa farlige Kriser imøde; men det har dog ikke afholdt den fra 'at bekjende og ikke negte'."

Saa langt hin fordums Medarbeider.

Dette er det, den norske Synode har villet, og dette er det, den fremdeles vil: ubrødelig Lydighed mod det, "som skrevet staar", og aaben Bekjendelse i Overensstemmelse dermed. Derfor har vi i vor Synodes Segl sat det Ord: "Gegraptai", d. e. "Der staar skrevet", og derfor har vi til Motto for vor "Kirketidende" sat de Ord af vor Frelser i Joh. 8, 31. 32: "Dersom I bliver i mit Ord, er I sandelig mine Disciple, og I skal erkjende Sandheden, og Sandheden skal frigjøre eder."

Den, som virkelig tror, d. e. har den faste Overbevisning, at Bibelen er Guds Ord, at altsaa Gud har givet de hellige Mænd isinde alt hvad og med hvilke Ord de skulde skrive, han tror ogsaa, at Gud har henvist os til dette Ord og ikke til noget andet i alle de Ting, som angaar vore Sjæles Frelse, vort aandelige Liv og Guds Rige paa Jorden. Han tror ogsaa, at Gud i dette Ord har givet os den evige, uforanderlige Sandhed; thi "hos Gud er ikke Forandring eller Skygge af Omskiftelse". Hans Vilje omskiftes ikke med Tiderne. Hans Vilje er ikke en anden nu, end den var paa Luthers Tid, og ikke en anden paa Luthers Tid, end da Paulus og Petrus og Johannes levede. Menneskene forandres, "Tidsaanden" veksler, men Guds Vilje er evig den samme. Den, som virkelig tror, at Bibelen er Guds Ord, han tror ogsaa, at det er dette Ord, efter hvilket vi skal dømmes paa den yderste Dag. Derfor tror han ogsaa, at dette Ord er tydeligt og klart og tilstrækkeligt. Thi hvorledes skulde den barmhjertige og retfærdige Gud ville dømme os efter dette Ord, dersom det ikke var tydeligt og tilstrækkeligt for os syndige og i aandelige Ting ukyndige Mennesker? Jesus siger: "Dersom jeg ikke var kommen og havde talt til dem, havde de ikke Synd, men nu have de ingen Undskyldning for sin Synd" (Joh. 15, 22). Dette havde han ikke kunnet sige, dersom hans Ord havde været

utydelige og utilstrækkelige, saa de ikke havde kunnet fatte, hvad Ordenes Mening var. Dette gjælder og Evangelisternes og Apostlernes Ord; thi da Jesus udsendte de 70 Disciple, sagde han til dem: "Hvo, som hører eder, hører mig" (Luk. 10, 16).

Den, som virkelig tror, d. e. er overbevist om, at Bibelen er Guds Ord, efter hvilket vi skal dømmes, han kan ikke ville gaa i Rette med Gud og tiltage sig at dømme over hans Ord, beholde noget og forkaste noget. Han vil ikke sætte sin egen Tanke eller Fornuft eller "gode Mening" eller "Samvittighed" eller andre Menneskers Tanker eller Lærdom eller Videnskab til Dommer over Guds Ord og beholde noget deraf og forkaste noget. Han vil indse, at det er nødvendigt for os at "tage al Tanke til Fange under Kristi Lydighed" (2 Kor. 10, 5) og at "lære ikke at være kloge over det, som skrevet er" (1 Kor. 4, 6).

Den, som virkelig tror, at Bibelen er Guds Ord, det, som Gud "har sagt", han kan ikke ville negte noget Stykke af dette Ord. Han vil indse, at dersom han sætter sig til Dommer over en Del af Guds Ord, saa har han forkastet det alt; thi da har han gjort sig til Herre over Ordet. Har han Ret til at bedømme og forkaste det ene Stykke af det, "som Gud har sagt", hvorfor skulde han da ikke have Ret til at forkaste et andet Stykke?

"Den, som tror", siger Luther, "han dømmer ikke, men lader sig dømme og giver sig fangen i en andens Dom og siger faktisk: Jeg er heri en Daare og forstaar det ikke; thi jeg har ikke seet eller hørt eller erfaret noget deraf. Men fordi Gud siger det, saa vil jeg tro det, at det er saaledes, og følge Ordet og lade mine Tanker og Forstand være intet. . . . Den, som ikke gjør dette, han har intet af Troen eller af Gud, og hvad Guds er, men farer som en blind, der vil dømme om Farven eller om Solens Lys,

hvoraf han aldrig har seet eller merket noget." (W. W. X. 1314). Og ligesom den, som tror Guds Ord, ikke selv tør fornegte nogen Guds Ords Sandhed eller Lære, saaledes kan han heller ikke gjøre fælles Sag med dem, som fornegter eller forkaster nogen Guds Ords Lære eller Sandhed. Heller ikke tør han sige: Det kan være det samme; vistnok tror jeg, d. e. vistnok er jeg overbevist om, at Gud har sagt dette, men det kan være det samme, det er ikke saa farligt; det kommer ikke saa nøie an paa dette, naar vi bare er aandelige og fromme.

Den, som tror, at Bibelen er Guds Ord, han har deri en sikker Prøvesten til at bedømme de Tidsaandens forskjellige Opdagelser, som nu falbydes i Tale og Skrift, f. Eks., at det er en aandløs, forældet og forkastelig Forestilling, som man før i Tiden havde, at Guds Aand havde givet de hellige Mænd ifinde, ikke alene "hvad", men ogsaa "med hvilke Ord" de skulde skrive. Det ved vi vel, at dersom vi vilde paastaa, at den Helligaand brugte sine Tjenere, Evangelisterne og Apostlerne, som viljeløse Redskaber, der skrev uden selv at kjende og føle noget Ansvar eller uden at være sig sin Hensigt vel bevidste o. s. v., da vilde vi komme i Strid med Skriften selv. Thi den viser os, at "de hellige Guds Mænd" ikke var saadanne ubevidste Redskaber. Dersom derfor nogen viser os, at en eller anden Lærer har fremstillet Inspirationen paa en saadan "mekanisk" Maade og altsaa har tilsidesat, hvad der medrette kan kaldes Skriftens "menneskelige Side", da forkaster vi en saadan Fremstilling som urigtig, fordi den ikke er skriftmæssig. Det ser vi nemlig af Skriften selv, at de hellige Mænd skrev det, som de selv vilde skrive, at de skrev baade naar og til hvem og om de Ting og med de Ord, som de selv vidste at de burde og vilde skrive. Men paa samme Tid fastholder vi som en urokkelig Sandhed, at Guds Aand har givet dem ifinde

ogsaa, "med hvilke Ord" de skulde skrive, saa at vi ikke anser blot Tankerne, men ogsaa Udtrykkene og Ordene for at være "Guds Ord", d. e. netop de Udtryk og Ord, som Gud vilde skulde siges til os, og hvis guddommelige Sandhed vi derfor kan forlade os paa, fordi vi kan sige: "Gud har sagt det." Vilde vi rive Tankerne løs fra Udtrykkene, da havde vi ikke længere nogen "hellig Skrift" og var al Vilkaarlighed prisgivne. Om Maaden, paa hvilken Inspirationen er skeet, er der ikke aabenbaret os noget. Heller ikke ved andre noget derom, saa det er ørkesløst og unyttigt at disputere derom.

Den, som tror, at Bibelen er Guds Ord, han ved ogsaa, hvorledes han har at skikke sig lige overfor Tidsaandens Paastand, at det gaar ikke an lige overfor "Videnskaben" at tro, at alt det, som staar i Bibelen, er sandt. Tror han nemlig, at Bibelen er Guds Ord, saa tror han ogsaa, at dersom "Videnskaben" kommer til noget Resultat, som viser sig at være i virkelig Strid mod Skriftens Ord, saa er dermed hint Videnskabens Resultat dømt som falsk, hvilket da heller ikke vil være meget overraskende for den, som kjender noget til Videnskabens Historie.

Den, som tror, at Bibelen er Guds Ord, han tror ogsaa, at den hellige Skrift og den alene skal være Dommer over al Lære og i alle Stridigheder om Læren. Han lader sig ikke anfegte af den Indvending, som saa ofte gjøres derimod, idet der nemlig siges: Hvoraf kan I vide, at eders Fortolkning af Skriften netop er den rette? Vil I være ufeilbare, og skal eders Fortolkning være ufeilbar?

Denne Indvending kommer af, at man ikke erkjender Skriftens Tydelighed og Tilstrækkelighed, og at man derfor har tabt Tilliden til den, som om den trængte til menneskelig Fortolkningskunst for at blive forstaaet. De, som gjør denne Indvending, merker ikke, at de selv røber, at de

ikke har nogen fast Tro og Overbevisning om, hvad Skriften siger. Thi dersom de havde dette, saa maatte de jo selv gjøre netop den samme Paastand, som de klager over at vi gjør. De røber, at de istedenfor Tro, d. e. fast Overbevisning, har kun en "Mening", en "Anskuelse", og da kan det jo vistnok ikke være saa magtpaaliggende, om de har Ret eller tager feil. Det er den gamle Tvilens og Ligegyldighedens Paastand, at "Guds Ord kan forklares paa mange Maader". Vi tror ikke dette. Vi tror, hvad Skriften selv paa mange Maader fordrer erkjendt, nemlig at den i alle Trosartikler i sig selv er klar og tydelig, og at den derfor ikke kan "forklares paa mange Maader", men at den vistnok bliver fordunklet og mistydet paa mange Maader af dem, som ikke omgaaes ret dermed. Vi tror, at den rette Omgang med Guds Ord er den, som vi lærer vore Børn, nemlig "at sukke til Gud om hans Aands Oplysning, læse med Andagt og med et villigt Forsæt at ville leve efter Ordet". Den, som det gjør, han bruger Ordet til at rette sig efter, til at "stille sin Sjæls Hunger og ei sin kjødelige Nysgjerrighed", og han vil ikke "hendrage Ordenes Forstand efter sine egne Begjærligheder, men søge upartisk deri den Sandhed, som er til Gudfrygtighed, og prøve sit eget Hjerte derefter".

Ikke heller lader den, som virkelig tror, at den hellige Skrift er Guds Ord, sig forvirre deraf, at han beskyldes for Hovmod, naar han ved sig forvisset om, at han har Sandheden og Guds Ords Lære ret i alle Stykker. Det var ikke Hovmod af Luther og af vore lutherske Fædre, at de bekjendte dette om sig, og det er det heller ikke, naar vi siger det, idet vi fører ganske den samme Lære, som de førte, og som er fremstillet i de lutherske Bekjendelsesskrifter i Konkordiebogen. Ligesom hine saa siger ogsaa vi, at dersom det af Guds klare Ord vises os, at vi i noget Stykke farer vild, saa vil vi gjerne lade os overbevise, og vi haaber, at

Gud ogsaa vil forhjælpe os til at erkjende vor Feil. Men der skal rigtignok en anden Fremgangsmaade dertil end den, at man først paadigter os en Lære, som vi aldrig har havt, og saa siden af Guds Ord viser, at denne Lære er falsk, en Fremgangsmaade, som den norske Synode har været udsat for i hver eneste af de hidtil førte Lærestridigheder.

Ogsaa i denne Erfaring har vi Luther til Forgjænger. Han siger mod Dr. Carlstadt: "Du elendige Aand, hvorfor angriber du ikke den rette Sag? Hvorfor angriber du ikke vor Lære? Du angriber os for en fremmed Lære, som du paabyrder og paalyver os, men som ikke er vor. Hvad er lettere at gjøre end at opdigte en Løgn og paaføre en den og saa stride derover og blive til Ridder!" (W. W. XX, 362).

"Opblæste", fordi vi har den rene Lære, vil vi ikke være. Var vi det, da havde vi ikke den rene Lære; thi vi ved af Guds Ord, at dersom det var gaaet os efter Fortjeneste, da havde vi faret vild i alle Stykker. Opblæste vil vi heller ikke gjøre vore Tilhørere. Men glade vil vi gjerne de skal være over den store og herlige Guds Naade, at de kan være visse i sin Tro, efterdi de ved, at det, som de tror, er det, som Gud selv har sagt. Kan vi saa dem til i Oprigtighed af Hjertet at holde fast ved det, "som skrevet staar", saa at de dømmer sig selv derefter i Lære og i Levnet, da har vort Vidnesbyrd baaret sin Frugt. Derfor vil vi gjerne foreholde vore Tilhørere og os selv baade den store Glæde og det store Ansvar, som ligger deri, at vi har den urokkelige og usvigelige Sandhed klart og tydelig aabenbaret for os i den hellige Skrift, saa at vi, idet vi holder os dertil, kan være visse paa ikke at fare vild. Gud har ikke spottet os, da han gav os sit Ord og sagde: "Dersom I bliver i mit Ord, er I sandelig mine Disciple."

Vi ved vel, at ogsaa en troende kan fare vild i Læren,

baade i et og andet Stykke, men dersom han gjør det, da er det netop, fordi han istedenfor Guds klare Ord har fulgt "sin Fornuft, sin gode Mening, sit Hjerte, sin Fordom eller andre Menneskers Anseelse". I de Ting, i hvilke han staar fast paa Guds klare Ord, farer han ikke vild.

Skulde vi ikke kunne være fast overbeviste om, at vi havde Sandheden, naar vi uden Omsvøb holder os til det, "som skrevet staar", da var der ingen Vished i aandelige Ting at finde paa Jorden. Der blev da intet igjen uden Pilatus's Spørgsmaal: "Hvad er Sandhed?" Tvil om, hvad Gud havde sagt, var Kilden til den første Synd og til Menneskeslegtens Fald. Det er denne Tvil, som i vore Dage sterkere end nogensinde udsaaes og opelskes og forsvares rundt om i Verden. Skriftordet — uden Afkortning og uden Akkord — er vort eneste, men ogsaa vort uovervindelige Vaaben mod disse Anfald paa Sandheden. Derfor holder vi strengt paa det gammel-lutherske Skriftprincip.

Bliver først Tilliden til Bibelens Tydelighed og den Tros Vished, som er bygget paa Guds klare Ord, rokket, og lærer man paa Grund deraf at anse det for en i Grunden ligegyldig Ting, om man ikke er enig i Troen, og at det ene kan omtrent være ligesaa godt som det andet (naar det bare ikke kommer fra den norske Synode), — da vil det visselig ikke vare længe, før den ene kristelige Grundsandhed efter den anden foragtes og fornegtes, og vort Folk vil en Stund fylde Unitarieres og Universalisters Kirker, indtil de ender med at istemme det ingersollske Ravneskrig.

III.

I det foregaaende har jeg talt om vor Synodes Stilling til det lutherske Skriftprincip, d. e. "at den hellige Skrift skal være eneste Kilde, Regel og Rettesnor for vor Tro og vort Liv", hvoraf følger, at vi ikke anerkjender

"Fornuften" for Kilde, Regel eller Dommer i Trossager, heller ikke "Kirken", eller nogen enkelt Lærer i Kirken, eller nogen Prestekonferens, eller nogen Menighed, eller nogen Synode, eller nogen Majoritet, men alene "det, som skrevet staar". Vi har nemlig den tillidsfulde Overbevisning, at den hellige Skrift i alt, som er nødvendigt at vide til Salighed, er klar nok for den, som ret omgaaes dermed, hvad enten han er læg eller lærd. Thi "vor Tro skal ikke være grundet i Menneskers Visdom, men i Guds Kraft".

Jeg skal nu minde om vor Synodes Stilling med Hensyn til den anden lutherske Hovedgrundsætning, Retfærdiggjørelsen af Troen alene.

Vi har nemlig af Skriften indseet, hvad den lutherske Kirke altid har bekjendt, at denne Sandhed er Hovedpunktet i al sand kristelig Forkyndelse. Saavist som al ret Prædiken, al kristelig Tro og alt, hvad der hører til Kristendom, har den dobbelte Hensigt, at Gud kan æres, og at vi kan blive frelste og salige, saavist er Skriftens Lære om, hvorledes vi bliver retfærdige for Gud, det Hovedstykke, hvorom alt andet dreier sig; thi kun denne Lære giver Gud hans Ære helt og ubeskaaret, og kun den, som er retfærdig for Gud, han er salig. Betydningsfuldt som alt Guds Ord er, saa er der intet i Skriften, der saaledes bærer, bestemmer og forklarer alt andet, som denne Sandhed. Den er i egentligste Forstand Evangeliet, det Ord, i hvilket Guds ubegribelige Visdom og Kjærlighed straaler, det "glade Budskab" om Jesus Kristus, det eneste, som kan bringe os sand Trøst, naar vi ængstes og anfegtes af vore Synder, og give os Seir og Fred i Døden.

Det er da og en Selvfølge, at ethvert Samfund, som gjør Fordring paa det lutherske Navn, maa bekjende om sig, at det vil fastholde Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen. Ogsaa de forskjellige protestantiske Partier udenfor den lutherske Kirke paastaar dette om sig selv.

Blandt de mangfoldige Steder i Skriften, i hvilke denne Sandhed direkte eller indirekte er lært os, vil jeg her nævne følgende, som jeg venligst vil bede den kjære Læser ikke her at forbigaa, fordi om han kjender dem vel, men at læse og læse langsomt, selv om han, som rimeligt er, kan dem udenad:

"Se det Guds Lam, som bærer Verdens Synd. (Joh. 1, 29). Han bar vore Synder paa sit Legeme paa Træet, paa det vi, afdøde fra Synden, skal leve i Retfærdighed, han, ved hvis Saar vi er lægte. (1 Pet. 2, 24.) Han er saaret for vore Overtrædelser, er knust for vore Misgjerninger; Straffen laa paa ham, at vi skulde nyde Fred, og vi har faaet Lægedom ved hans Saar. (Es. 53, 5.) Kristus døde for vore Synder efter Skrifterne. (1 Kor. 15, 3.) Han, som blev given hen for vore Synder, og opreist til vor Retfærdiggjørelse. (Rom. 4, 25.) Thi Kristus led en Gang for Syndere, en retfærdig for uretfærdige, forat han kunde føre os frem til Gud. (1 Pet. 3, 18.) Han skulde efter Guds naadige Vilje smage Døden for alle. (Hebr. 2, 9.) Denne giver alle Profeterne det Vidnesbyrd, at hver den, som tror paa ham, skal faa Syndernes Forladelse ved hans Navn. (Ap. Gj. 10, 43.) Og der er slet ikke Frelse i nogen anden. Thi der er heller ikke noget andet Navn under Himmelen, som er givet blandt Mennesker, ved hvilket det bør os at vorde frelste. (Ap. Gj. 4, 12.) Men dette er skrevet, forat I skal tro, at Jesus er Kristus, Guds Søn, og at I, som tro, skal have Livet i hans Navn. (Joh. 20, 31.) Tro paa den Herre Jesus Kristus, saa skal du vorde salig, du og dit Hus. (Ap. Gj. 16, 31.) Thi saa har Gud elsket Verden, at han har givet sin Søn, den enbaarne, paa det at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv. (Joh. 3, 16.) Hvo, som tror paa ham, dømmes ikke, men hvo, som ikke tror, er allerede dømt,

fordi han ikke har troet paa Guds enbaarne Søns Navn. (Joh. 3, 18.) Alle have syndet, og dem fattes Guds Ære, og de bliver retfærdiggjorte uforskyldt af hans Naade ved den Forløsning, som er i Kristus Jesus, hvem Gud har fremstillet til en Naadestol ved Troen paa hans Blod. (Rom. 3, 23. 24.) Thi Syndens Sold er Døden, men Guds Naadegave er et evigt Liv i Kristus Jesus, vor Herre. (Rom. 6, 23.) I hvem vi formedelst hans Blod have Forløsning, Syndernes Forladelse, efter hans Naades Rigdom. (Efes. 1, 7.) Men er det af Naade, da er det ikke mere af Gjerninger, ellers bliver Naaden ikke mere Naade. (Rom. 11, 6.) Thi ved Lovens Gjerninger kan intet Kjød blive retfærdiggjort for ham, thi ved Loven kommer Syndens Erkjendelse. Men nu er Guds Retfærdighed, om hvilken der er vidnet ved Loven og Profeterne, aabenbaret uden Loven, nemlig Guds Retfærdighed ved Jesu Kristi Tro til alle og over alle, som tror. (Rom. 3, 20–22.) Hvor er nu vor Ros? Den er udelukket. Ved hvilken Lov? Gjerningernes? Nei, men ved Troens Lov. Saa holde vi da for, at et Menneske bliver retfærdiggjort ved Troen uden Lovens Gjerninger. (Rom. 3, 27. 28.) Afskaffe vi da Loven ved Troen? Det være langtfra. Men vi stadfæste Loven. (Rom. 3, 31.) Men den, som holder sig til Gjerninger, tilregnes Lønnen ikke af Naade, men som Skyldighed; den derimod, som ikke holder sig til Gjerninger, men tror paa ham, som retfærdiggjør den ugudelige, ham tilregnes hans Tro til Retfærdighed, ligesom og David priser det Menneske saligt, hvem Gud tilregner Retfærdighed uden Gjerninger: Salige er de, hvis Overtrædelser er forladte, og hvis Synder er skjulte; salig er den Mand, hvem Herren ikke vil tilregne Synd. (Rom. 4, 4–8.) Thi den, som ikke vidste af Synd, har han gjort til Synd for os, forat vi skal i ham vorde retfærdige for Gud. (2 Kor. 5, 21.) Men efterdi vi

ved, at et Menneske ikke bliver retfærdiggjort af Lovens Gjerninger, men ved Troen paa Jesus Kristus, saa har vi ogsaa troet paa Jesus Kristus, forat vi skal blive retfærdiggjorte af Troen paa Kristus og ikke af Lovens Gjerninger; thi intet Kjød skal blive retfærdiggjort af Lovens Gjerninger. (Gal. 2, 16.) Jeg foragter ikke Guds Naade; thi er Retfærdighed at faa ved Loven, da er jo Kristus død forgjæves. (Gal. 2, 21.) Saa bliver da de, som holder sig til Troen, velsignede med den troende Abraham. Thi saa mange, som holder sig til Lovens Gjerninger, er under Forbandelse; thi der er skrevet: Forbandet er hver den, som ikke bliver ved i alle de Ting, som er skrevne i Lovens Bog, saa han gjør dem. (Gal. 3, 9. 10.) Thi var der given en Lov, som kunde gjøre levende, da var Retfærdigheden virkelig af Loven; men Skriften har indesluttet alt under Synd, forat Forjættelsen formedelst Troen paa Jesus Kristus skulde blive given dem, som tror." (Gal. 3, 21. 22.)

Paa disse og andre lignende Steder i Skriften har da den lutherske Kirke grundet sin Bekjendelse om Retfærdiggjørelsen. En opmerksom Læser af de lutherske Bekjendelsesskrifter vil snart se, at Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen uden Lovens Gjerninger gaar som en rød Traad gjennem dem alle. Thi, siger Luther, og den lutherske Kirke med ham, i de schmalkaldiske Artikler: "Dette er den første og vigtigste Artikel. . . . Fra denne Artikel kan man ikke vige eller mod den give noget efter, lad saa Himmel og Jord falde og alt, hvad der ikke vil blive staaende. . . . Og paa denne Artikel hviler alt, hvad vi lærer og lever mod Paven, Djævelen og Verden." Og da der til en ærlig Bekjendelse fordres, at man forkaster alt det, som strider mod Bekjendelsen, saa finder vi ogsaa, at der i vore Bekjendelsesskrifter, hvor der var Opfordring dertil, er tilføiet udtrykkelige Erklæringer om forskjellige Lærdomme og Me-

ninger, som man efter Guds Ord maa forkaste, dersom man vil beholde Læren om Retfærdiggjørelsen ren.

Dersom nemlig denne Lære skal bevares, og dersom de bange Syndere skal kunne beholde den salige Trøst, som vor himmelske Fader har beredt dem, da er det ikke nok, at man beholder de tre Ord "Retfærdiggjørelsen af Troen" og i overfladisk Almindelighed bekjender sig dertil. Man kan nemlig ikke beholde denne Guds Ords dyreste Skat og største Trøst, uden at man ogsaa i oprigtig Lydighed holder sig til de Hovedsandheder i Skriften, som staar i uopløselig Forbindelse med hin Lære.

Man kan saaledes ikke bevare Retfærdiggjørelseslæren ren, dersom man ikke fastholder Guds Ords Lære om Synden. Skriften fremstiller ikke Synden som bare en Svaghed, Mangel, Skrøbelighed. Den lærer os, at Synden er en Fordærvelse i Bund og Grund, et fuldkomment Affald fra Gud. At derfor i aandelige Ting baade vor Forstand er formørket og vor Vilje uduelig til det gode og tilbøielig til alt ondt, at vi af Hjertet er fiendske mod Gud og derfor Guds retfærdige Dom hjemfaldne. Derfor kan vi ikke komme ind i Guds Rige uden en gjennemgribende Forandring. Dette er det, Frelseren forklarer Nikodemus, idet han viser ham, at det, som er født af Kjødet, er Kjød, og at uden nogen bliver født paany, kan han ikke se Guds Rige. Men denne nye Fødsel sker, naar vi ved Guds Ord kommer til Troen paa Frelseren og i ham faar se Guds Kjærligheds Aabenbarelse. Men til denne Tro kan vi ikke komme, dersom vi ikke først lærer at kjende vor egen syndige Jammer. Og dette kan atter igjen ikke ske, uden at vi lærer at indse, hvad Guds retfærdige Lov fordrer af os.

Guds retfærdige Lov fordrer nemlig noget ganske andet af os, end bare, at vi skal "stræbe efter det gode" og "gjøre vort bedste" og lignende. Den fordrer hverken mere eller

mindre, end at vi skal være ganske uden Synd, fuldkommen rene og hellige, og dersom vi ikke er saadanne, saa fordømmer den os, uden Appel. Den taaler ingen Indvendinger. Da vi nu alle er vanhellige, og der i vort naturlige Væsen er intet godt, saa vil derfor Lovens rette Virkning være, at hver Mund tilstoppes, og hvert Menneske bliver skyldig for Guds Dom. Hvor derimod Skriftens Lære om Menneskets syndige Fordærvelse afsvækkes, og hvor saaledes Lovens Prædiken forvirres eller forandres, der vedbliver Mennesket med at undskylde sig eller med at pukke paa sin Oprigtighed og gode Vilje, eller med at søge falske Støtter hos sig selv, f. Eks. i sin udvortes Brug af Ordet og Sakramenterne, eller i sine gode Forsætter og Forbedringer og Øvelser, eller i andre Stykker af sit Forhold, og det arme Menneske lærer saaledes heller ikke ret tilgavns at kjende sin egen Syndenød og fordømmelige Tilstand og lærer da derfor heller ikke ret at kjende Frelseren eller, hvad der er det samme, at have hele sin Tillid og al sin Trøst i ham alene.

Heller ikke kan Retfærdiggjørelseslæren bevares ren, dersom man afsvækker eller forandrer Læren om Guds Naade. Til Naadens Væsen hører, at den er fri, at den har sit Udspring og sin Grund ene og alene i Guds Kjærlighed og Barmhjertighed, at den altsaa ikke er grundet i eller betinget af noget, som vi først har præsteret eller først skal præstere. "For mit Navns Skyld vil jeg længe forhale min Vrede", siger Gud ved Esaias. "For min Skyld, ja for min Skyld vil jeg gjøre det; thi hvor vanhelligt skulde mit Navn ellers blive! og jeg vil ikke give en anden min Ære." St. Paulus minder (Rom. 9) om Guds Ord til Moses: "Jeg vil være den miskundelig, som jeg er miskundelig, og forbarme mig over den, som jeg forbarmer mig over." Af disse Ord slutter han saa: "Derfor staar

det ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, men til Gud, som gjør Miskundhed."

Naadens Begreb udelukker nemlig enhver Tanke paa, at Gud skulde være bevæget ved noget godt, som han fandt hos os, og som var vort eget.* Dette lærer St. Paulus os, naar han siger: "Er det af Naade, saa er det ikke mere af Gjerninger, ellers bliver Naaden ikke mere Naade", og i Efes. 2: "Af Naade er I frelste ved Troen, og det ikke af eder. Guds er Gaven. Ikke af Gjerninger, forat ikke nogen skal rose sig. Thi vi er hans Verk, skabte i Kristus Jesus til gode Gjerninger." Af os selv har vi ikke noget godt: "Hvad har du, som du ikke har annammet?" "Enhver hellig Tanke, ethvert godt Forsæt, enhver Rørelse af god Vilje i os er af Gud." Men selv disse Guds Naades gode Virkninger i os er paa Grund af vor iboende Synd saaledes ufuldkomne og mere eller mindre besmittede, at vi ikke med dem kan bestaa for Gud, men uafladelig maa bede om Forbarmelse. "Ve et Menneskes Liv, det være saa rosværdigt, som det være vil, dersom Guds Forbarmelse ikke er tilstede, naar det granskes" (Augustins Konf.) "Hvorfor forfølger de da allesammen denne Lære om Guds Naade

* Vi finder ofte i Skriften, at der vises os, hvorledes Gud kroner og lønner det hos os, som vi dog kun har hans Naade at takke for. Saaledes siges der: "Den som har, ham skal gives", og "du har været tro over lidet, du skal sættes over meget" o. s. v. Her er det at merke, at de, som paa denne Maade lønnes og prises af Gud, allerede maa være troende og retfærdiggjorte, førend de kan gjøre noget, som behager Gud — thi uden Tro er det umuligt at behage ham —, og dernæst, at de altid, ligesom St. Paulus, vil og maa give Gud alene Æren for det, som de har udrettet. Vilde de tilskrive sig selv noget og mene, at Gud jo havde rettet sig efter deres Forhold — saa vilde de mødes af hint Ord: "Hvad har du, som du ikke har annammet?" og af Herrens Ord til de misundelige og selvgode Arbeidere i Vingaarden.

og kalder den Kjætteri?" spørger Luther. "Det er, fordi de ikke vil have sin Lære og Gjerning foragtet eller forkastet. Thi at Guds Naade giver os saa meget, det kunde de maaske nok taale. Men at deres Ting skulde være saa aldeles intet, og at alene den blotte bare Naade skulde gjælde for Gud, det maa være Kjætteri. Thi de vil ogsaa have sin Haand med i Suppen og ved den frie Vilje gjøre saa meget, at de kan affortjene og afkjøbe Gud hans Naade og alle ovenomtalte Goder. Saa at altsaa ikke Guds Naade, men vor Fortjeneste først skulde erholde Naaden, og vi saaledes være de Karle, som lægger den første Grundsten, hvorpaa Gud siden kan bygge sin Naade og Miskundhed." (W. W. 1679.)

Dersom nu Guds Naade gjøres afhængig af noget, som vi selv skulde tilveiebringe, da blev derved Retfærdiggjørelsen af Troen tilintetgjort, og al sand Trøst var borte. Thi vi kunde da ikke forlade os paa Guds Naade, førend vi havde Sikkerhed for, at vi havde tilveiebragt det, som var nødvendigt. Dersom vi nu fandt, at vi havde gjort dette, og saa deraf sluttede, at nu vilde Gud være os naadig, saa blev det jo paa os selv og vor egen Gjerning, vi byggede, og ikke paa Guds Naade. Thi det, som vi da kaldte Naade, havde vi jo selv bevirket. Det blev os jo tildel paa Grund af vort eget Forhold, som Gud rettede sig efter. Men saadant er ikke Naade. Det er Fortjeneste, selv om man ikke vil kalde det saa. Skriften kalder det "Skyldighed" (Rom. 4, 4), hvilket er det samme som Fortjeneste. Men dermed bliver Guds Ære krænket og Kristi Fortjeneste tilsidesat. Ikke heller bliver vi da retfærdiggjorte af Troen. Thi Troen holder sig til og bygger paa det, som Gud har sagt, og ikke paa det, som vi selv har gjort. Troen er en fast Overbevisning om det, som ikke sees. Vor egen Gjerning og vort eget Forhold kan vi baade se og kjende. At tro og

forlade sig paa dette er derfor ikke den kristelige Tro. Dette gjælder ligesaavel de Guds Gjerninger, som vi bekjender i den tredje Artikel, som dem, vi bekjender i den anden og i den første; thi ellers var den ikke en Trosartikel.

Fremdeles kan Retfærdighedslæren ikke bevares ren, dersom Guds Ord og Naadens Almindelighed krænkes og indskrænkes. Skal vi nemlig blive retfærdige for Gud ved at tro paa Kristus, saa maa vi jo af Guds Ord vide for det første, at Kristus er død og opstanden for alle og ikke blot for nogle faa. Dernæst maa vi af Guds Ord vide, at Gud i Sandhed har tiltænkt alle Mennesker Del i den Frelse, som Kristus saa dyrt har erhvervet. Og da vi af Guds Ord ser, at vi kun ved Troen kan faa Del i denne Frelse, men at ingen kan af egen Kraft komme til Troen, maa vi ogsaa af Guds Ord faa vide, at han vil hjælpe alle til denne Tro, og at altsaa de Naadegjerninger, der hører til den tredje Trosartikel, ligesaavist skal være for alle Mennesker, som de, der hører til de to første. Dersom ikke dette var sagt os tydelig og klart i Guds Ord, saa havde vi ingen fast Grund under vore Fødder. Jo ydmygere et Menneske var, jo alvorligere Syndserkjendelse han havde, desto vanskeligere vilde det være for ham at komme til Troen og saaledes blive retfærdiggjort. Ja, det vilde være umuligt for ham. Han vilde tænke og maatte tænke, at der for ham ingen Naade var at vente, naar han ikke havde Guds udtrykkelige Ord for, at Naaden ogsaa gjaldt netop ham. Derfor har Guds Ord saa kraftig og saa klart lært os, at Naaden og Saligheden er forhvervet for alle Mennesker, at Evangeliets Forjættelse gjælder alle Mennesker uden Undtagelse, og at Kristus derfor kalder alle Syndere til sig og lover dem alle Hvile for deres Sjæle. Der kan enhver bange Sjæl finde Trøst; thi det ved han, at han er et Menneske, og at han er en Synder.

Læren om Guds Naades Almindelighed har i den norske Synode altid været strengt fastholdt og i de sidste Stridigheder ligefra Begyndelsen af omhyggelig udviklet. Som et Eksempel derpaa skal jeg tillade mig her at aftrykke, hvad jeg allerede i det første Indlæg i disse Stridigheder i 1881 skrev i min lille Afhandling: "Kan og bør en kristen være vis paa sin Salighed?" Det heder der:

Denne Sandhed, at Evangeliets Forjættelser gjælder alle Mennesker, "maa vi derfor altid holde stivt og fast paa". Fremdeles maa vi strengt fastholde den Sandhed, at Guds Kald ikke er noget Spilfegteri, som om han kun kaldte nogle med et kraftigt Kald, mens de andre bare kaldtes tilsyneladende. Nei, Guds Kald er efter Skriften et alvorligt og helligt Kald, og "han vil i dem, som han saaledes kalder, ved Ordet virke, at de kan blive oplyste, omvendte og salige. Thi Ordet, ved hvilket vi kaldes, er en Aandens Tjeneste, som giver Aanden, eller hvorved Aanden gives (2 Kor. 3, 8), og en Guds Kraft til Salighed (Rom. 1, 16). Og efterdi den Helligaand vil gjennem Ordet være virksom, styrke, give Kraft og Evne, saa er det Guds Vilje, at vi skal annamme Ordet, tro og følge det" (Konkordieb. 421, 25).

Dersom Forjættelserne ikke var almindelige; dersom vi ikke af Guds Mund vidste, at han vil, at alle Mennesker skal blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse; dersom vi ikke vidste, at Guds Kald altsaa er et alvorligt, virksomt og trofast Kald — da havde vi ingensomhelst fast Grund under vore Fødder, og der kunde ikke være Tale om nogen Troens Vished om vor Salighed. Tanken paa, at der er et Naadevalg, og at mange er kaldede, men faa udvalgte, vilde da være en forfærdelig Lære, som maatte føre enten til Formastelse eller til Fortvilelse; thi hvad Sikkerhed havde jeg da for, at alle hine Forjættelser gjaldt mig? Aldeles ingen.

Nu derimod, efterdi vi af Guds Ord ser det saa klart og uimodsigelig lært, at Gud vil ingen Synders Død, men at han indbyder alle til sig, at Kristus vil samle os alle under sine Vinger, ja at Gud vredes, naar vi ikke vil komme (Luk. 14, 21), mens der er Glæde i Himmelen over hver Synder, som omvender sig, — nu har vi en Grund, som ikke kan rokkes.

Vi kan allermindst af alle Mennesker taale, at nogen negter Naadens Almindelighed, vi, som har erkjendt, at vi selv aldeles intet, aldeles intet kan gjøre til vor Salighed, saa at vi kun derfor kan haabe at blive frelste, fordi Frelsen fra allerførst til allersidst er en ganske fri og uforskyldt Gave af blot og bar Naade. Den, som mener, at han selv kan hjælpe til, om end kun aldrig saa lidet, ved sin Modtagelse af Naaden eller ved sin Ikke-Modstand o. s. v., altsaa ved paa en eller anden Maade at være ikke fuldt saa stor en Synder som andre, han kan vel endda mene at have et Haab, — thi han har jo endda lidt hos sig selv at haabe paa; men den, som med Paulus har erkjendt (ikke blot sagt), at han er den største af alle Syndere, han maatte fortvile, om ikke den straalende Herlighed i Evangeliet, at det er for alle, alle Syndere, jog Mørket bort og drog og lokkede ham frem paa Veien til Gud.

Der er derfor ingen større Uret end at paastaa, at vi krænker Naadens Almindelighed. Det vilde være at lukke Døren for os selv, thi for os gives der ingen anden Adgang end denne, til at turde tælle os imellem Guds Børn. Men, Gud være lovet og priset! Nu har vi en Grund, og en Grund, som ikke kan rokkes. Hvad Bevis har vi for, at den ikke kan rokkes? Det, at vi er aldeles hjælpeløse, og at vi derfor alene ser til Gud efter Frelse, og at vi har hans usvigelige Ord og Løfte om vor Frelse. Denne Grund kan ikke rokkes; den heder Kristus for os og i os og med os og over os, vort A og O, vor Begyndelse og Ende.

Atter igjen: Dersom vi selv kunde hjælpe lidt til, vælge det gode, imødekomme Gud o. s. v., og dersom vi altsaa forsaavidt fik se til at gjøre vort og altsaa haabe paa, at vi gjorde vort (mens Gud gjorde sit), ja da blev vort Haab ogsaa efter som den Grund var, som det var bygget paa, ustadigt, usikkert, vaklende. Intet Under derfor, at den, som ikke rent ud har opgivet sig selv ganske og aldeles, vakler mellem Haab og Frygt angaaende sin Salighed, ja følgerigtig paastaar, at det er ret at vakle saaledes.

Den derimod, som ser, at han ingensomhelst Udsigt har til at hjælpe end det allermindste til (ak, hvor sent og tungt gaar det for os at lære dette!) — den, som finder alle Sunde lukte og ingen Udvei for sig — han spørger: hvad vil Gud gjøre med mig? Og saa svarer Gud i Evangeliet."

Fremdeles kan Retfærdiggjørelseslæren ikke bevares ren, dersom ikke Læren om Omvendelsen bevares ren. Dette gjælder baade Omvendelsens Nødvendighed og dens Kilde og dens Midler.

Hensigten med Guds Ords Lære om Retfærdiggjørelsen af Troen er jo ikke den, at vi skal kunne gjøre Rede for denne Lære, men at vi skal bruge den, saa at vi virkelig kommer til Troen og saaledes bliver retfærdige for Gud. Men dette kan ikke ske uden Omvendelse. Dersom vi derfor enten tilsidesatte Læren om Omvendelsen eller forvanskede den, saa vilde vi visselig heller ikke bevare Retfærdiggjørelseslæren ret, og der blev hverken Tro eller Retfærdighed. Kristus siger, at man skal prædike i hans Navn Omvendelse og Syndernes Forladelse. Dersom der nu blev lært bare om Syndernes Forladelse (Retfærdighed), men ikke om Omvendelsen, saa vilde hin Lære hverken blive forstaaet eller bære Frugt. Thi uden Omvendelse er der jo ikke nogen Tro og altsaa heller ikke nogen Retfærdiggjørelse af Troen. Tilsidesætter man eller afsvækker man Om-

vendelsens Nødvendighed og paa samme Tid uafladelig fremhæver Retfærdiggjørelsen af Troen, saa fristes mange til at indbilde sig, at de har Syndsforladelse og Retfærdighed, idet de indbilder sig, at de tror paa Kristus, fordi de udvortes samtykker i Evangeliet. Derved bliver de kun bestyrkede i sin syndige Sikkerhed. En af de Hovedsandheder, som ligger til Grund for Omvendelsen, har Herren selv udtalt i de Ord: "De karske har ikke Læge behov, men de, som har ondt." Paa Grund af dette Sted lærer vi vore Børn, at "den Tro, som skal fatte Kristus, maa opvækkes i vor syndige Jammers Følelse". Erkjendelsen og Følelsen af Syndens Jammer er altsaa nødvendig, thi ellers bliver der ingen Tro. Til at forfærde de sikre og bøie de stolte og knuse de haarde Hjerter og bringe dem til at erkjende sin Jammer og Sjælefare, dertil har Gud givet os Loven. Dersom nu denne ikke bruges eller ikke bruges ret eller afsvækkes eller opblandes med Evangelium, da vil den ikke kunne udrette den Gjerning, hvortil Gud har givet den. Den vil ikke fremkalde den sande Bedrøvelse efter Gud og ikke blive en Tugtemester til Kristus. Der vil da heller ikke i de saaledes behandlede Hjerter fremkaldes nogen ret Erkjendelse af Frelseren eller nogen ret Trang til ham eller nogen ret Tro og Tillid til ham, og "Retfærdiggjørelsen af Troen" vil for saadanne Sjæle blive en tom Talemaade eller en tryg Sovepude, oftest begge Dele.

Fremdeles vil Retfærdiggjørelseslæren ikke kunne bevares ren, dersom Læren om Naademidlerne, Ordet og Sakramenterne, forvanskes.

Som Lutheranere bekjender vi i den 5te Artikel af den augsburgske Konfession følgende:

"Forat vi skulle (kunne) komme til denne Tro, er det Embede at lære Evangeliet og meddele Sakramenterne indstiftet. Thi ved Ordet og Sakramenterne som Midler gives

den Helligaand, hvilken, hvor og naar det behager Gud, virker Troen i dem, som hører Evangeliet: at Gud ikke formedelst vore Fortjenester, men for Kristi Skyld retfærdiggjør dem, som tror, at de for Kristi Skyld tages til Naade. De fordømmer Gjendøberne og andre, som mener, at den Helligaand bliver Menneskene til Del uden det udvortes Ord, ved deres egen Beredelse og Gjerning."

I denne Artikel handles der ikke om "den kirkelige Embedsmand", hvorom der tales senere i Bekjendelsen (Art. 14), men om de Midler eller Redskaber, ved hvilke Gud virker den retfærdiggjørende Tro i vore Hjerter, og som vi derfor kalder Naademidlerne. Hvad hjalp det os nemlig, at vor Herre Jesus Kristus havde udført sin store Forløsningsgjerning, at han havde lidt saa tungt for os, at han var død for os, opstanden for os, havde erhvervet Syndsforladelse, Liv og Salighed for os —, hvad hjalp det os altsammen, dersom ikke disse Frelsens Goder blev bragte til os, saa vi kunde tilegne os dem? Vi var jo da alligevel uden Trøst og Haab; thi "hvorledes skal de tro paa den, om hvem de ikke har hørt?" spørger Paulus. Derfor har Gud forordnet disse Midler, i hvilke han forkynder og sender os disse aandelige og evige Goder, som Frelseren har erhvervet os, og ved hvilke han tillige frembringer Troen, d. e. Modtagelsen og Tilegnelsen af dem i vore Hjerter.

Da det nemlig er Guds Tanke, som er indeholdt i Ordet, saa kan dette ikke være ørkesløst og uden Virkning, saaledes som et Menneskes Tanke og Ord ofte kan være. Som det Sandheds Ord, i hvilket Guds Tanke og Vilje bor, er det kraftigt og virksomt og skikket til at udføre det, hvortil Gud sender det, baade til at oplyse vor Forstand og til at forandre og fornye vort Sind og Hjerte. Den Helligaand, som udgaar fra Faderen og Sønnen, taler og

virker derigjennem. Derfor kalder vi det et Naademiddel og et Aandens Redskab. Men et saadant Middel bliver ikke Ordet eller Sakramentet først derved, at vi bruger det og bruger det rigtig. "Er mit Ord ikke saa som Ild, siger Herren, og som en Hammer, der kan sønderslaa en Klippe?" "Thi det Guds Ord er levende og kraftigt og skarpere end noget tveegget Sverd og trænger igjennem, indtil det adskiller baade Sjæl og Aand, baade Ledemod og Marv og dømmer over Hjertets Tanker og Raad." "Hvad enten vi hører eller lader være", hvad enten vi tror eller spotter, saa har Ordet i sig selv denne guddommelige Kraft og Evne til at virke paa vort Hjerte, fordi Guds Tanke og Vilje bor deri. Det ligger jo i ethvert Redskabs Art og Natur, at det ikke faar sin Evne først da, naar det bruges, eller derved at det bruges. Hammeren har sin knusende Kraft og Balsomen sin lægende Evne, selv om den ikke bruges, skjønt Kraften og Evnen vistnok først da aabenbares, naar den bliver brugt. Da hos Gud Ordet og Viljen er et, saa er ogsaa det gode, som Gud i Ordet lover os, tilstede i Ordet og af Gud tilbudt og fremrakt og givet i og med Ordet. "Saamange som Guds Forjættelser er, er de i ham ja og i ham Amen." Ordet har Gaven og det himmelske gode i sig og frembringer netop derved den Tro, som siger: Mig ske efter dit Ord! og som derved tilegner sig og har Gaven. Saaledes, Gud være lovet og priset, er al hans rige Naade og Gave i Ordet og Sakramenterne. I Ordet (baade i Evangeliet for alle og i Absolutionen for den enkelte) og i Daaben og i Nadveren er disse Goder indlagte og indeholdte og frembaarne til os. Ordet og Sakramenterne er de Guds Hænder (har de gamle sagt) i hvilke han bringer og rækker os Syndernes Forladelse, Liv og Salighed. I disse aabenbarer han sit Hjertelag mod os, dette Rigdoms Dyb paa Visdom og forbarmende Kjærlig-

hed. I disse taler han til os sin guddommelige Tanke og Vilje, sin underfulde Frelses-Raadslutning, som ellers var skult for os. Guds Tanker og Vilje er den evige Sandhed, evig, mægtig og uforanderlig som Gud selv. Hans Tanker er ikke vore Tanker, ligesom vore Veie ikke er hans Veie. Thi som Himmelen er høiere end Jorden, er hans Veie høiere end vore Veie og hans Tanker høiere end vore Tanker. Hans Ord er Aand og Liv og bringer Aand og Liv med sig; thi Guds Ord er et skabende Ord, og "det skal ikke vende tomt tilbage".

Ligeoverfor os Syndere er det fuldt af ufattelig, forbarmende Naade og Kjærlighed. Modstaaes og foragtes kan det — men da er ogsaa Dommen afsagt. Intet er saa forfærdeligt som at støde Guds Kjærlighed fra sig. Da er ingen Frelse mulig. "Hvorledes skal vi undfly, dersom vi ikke agter saa stor en Salighed?" "Den, som ikke tror, skal fordømmes", men "salige er de, som hører Guds Ord og bevarer det", siger Kristus. Og et andet Sted siger han: "Hvo, som hører mit Ord og tror den, som har udsendt mig, han har et evigt Liv." Naaden og Sandheden er nemlig kommen ind i en saadans Hjerte, og han er "gjenfødt, ikke af forkrænkelig, men uforkrænkelig Sæd, ved Guds Ord, som lever og bliver evindelig".

I Ordet og Sakramenterne og paa ingen anden Maade meddeler Gud sig til os. Til disse Naademidler har han bundet Frelsen. Ikke at den almægtige Gud er bunden, saa han ikke ogsaa uden Midler kunde udrette, hvad han vilde; men disse Midler har han selv indstiftet, og til dem har han i sin Visdom og Kjærlighed bundet os. En uudsigelig Velsignelse har han derved givet os, idet vi nu vist og sikkert kan vide, hvor han er at finde, og ikke behøver at gaa feil, naar vi søger ham. Denne Velsignelse er det, Moses og Paulus glæder sig over og priser og henviser os

til, naar de taler om, at vi nu ikke behøver at lede og spørge, eller fare over Havet, eller spørge, hvorledes vi skal finde Vei til Himmelen for at hente Kristus ned, eller ned i Afgrunden for at hente ham op fra de døde. "Ordet er dig nær", siger de, der finder du ham.

Til Ordet og Sakramenterne henviser han os ogsaa ved Apostelen Johannes, idet han siger: "De er tre, som vidner: Aanden og Vandet og Blodet, og disse tre udgjør ét." De vidner alle tre det samme. Derfor vedbliver han: "Dersom vi antager Menneskenes Vidnesbyrd, da er Guds Vidnesbyrd større; thi dette er Guds Vidnesbyrd, som han har vidnet om sin Søn. Hvo, som tror paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd i sig selv. Hvo, som ikke tror Gud, har gjort ham til en Løgner, fordi han ikke har troet paa det Vidnesbyrd, som Gud har vidnet om sin Søn. Og dette er Vidnesbyrdet: at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv er i hans Søn" (1 Joh. 5, 8–11). Disse tre Vidner bekjender da ogsaa vor lutherske Kirke sig til. Saaledes i Apologien (Konkordieb. S. 133), hvor der siges om Daaben og Nadveren og Afløsningen, at de "har Guds Befaling og Forjættelse om Naade, hvilken hører det nye Testament til. Hjerterne bør* nemlig, naar vi bliver døbte, naar vi æder Herrens Legeme, naar vi bliver afløste, være fast forsikrede om, at Gud i Sandhed tilgiver os for Kristi Skyld. Og Gud bevæger Hjerterne paa engang med Ord og Handling, at de skal tro og annamme Troen, som Paulus siger: Troen kommer af Hørelsen. Men ligesom Ordet trænger ind i Øret for at træffe Hjertet, saaledes falder Handlingen selv i Øiet for at bevæge Hjertet. Ordets og Handlingens Virkning er den samme, ligesom Augustin

---

* I vor Udgave staar der "maa". Dette er misforstaaeligt og er urigtigt oversat. I den latinske Tekst staar "debent", bør.

træffende har sagt, at Sakramentet er det synlige Ord, fordi Handlingen opfattes gjennem Øiet og er ligesom et Billede af Ordet, idet den betegner det samme som Ordet. Derfor er begges Virkning den samme."

Ligesaa i de schmalkaldiske Artikler, hvor det heder: "I alle disse Stykker, som angaar det mundtlige, udvortes Ord, maa man blive fast ved, at Gud ikke giver nogen sin Aand eller Naade uden ved eller med det foran samme gaaende udvortes Ord, paadet vi maa bevare os fra Sværmerne, det er hine Aander, som roser sig af at have Aanden uden og før Ordet, og derefter dømmer Skriften eller det mundtlige Ord, tyder og tøier det efter eget Behag. . . . Dette er altsammen intet andet end den gamle Djævel og den gamle Slange, som ogsaa gjorde Adam og Eva til Sværmere, førte dem fra Guds udvortes Ord til falsk Aandelighed og egne Indbildninger. . . . Derfor skal og maa vi staa fast paa, at Gud ikke vil handle med os Mennesker uden gjennem sit udvortes Ord og Sakrament. Men alt, hvad der med Tilsidesættelse af dette Ord og Sakrament bliver rost som Aand, det er Djævelen" (III. Art. 8 Side 207).

Guds Ord er ikke som en af de Veistøtter eller Fingerbord, som vi ofte ser paa Veiskjellene til Underretning for Vandrere. Det indskrænker sig ikke til at vise Menneskene en Vei, som de saa faar se til selv at følge, saa godt de kan. Det har heller ikke bare en saadan Overbevisningskraft, som ethvert kraftigt Menneskeord ogsaa har til at bevæge os; men der er i det en overnaturlig Kraft, som er uadskillelig fra det, idet den Helligaand taler igjennem det, saa at Aandens og Ordets Kraft og Virksomhed er den samme, og bringer Lys og Kraft med sig ind i det Hjerte, hvori Ordet faar Rum. Det gaar os som hine to Disciple, da de sagde til hverandre: "Var ikke vort Hjerte brændende i os, der han talte til os paa Veien, og der han oplod os Skrifterne?"

Ordet bringer os nemlig ikke blot en Anvisning eller Underretning om et aandeligt Gode, en Frelse, som vi maa se til at finde andensteds, men det har dette Gode, denne Frelse i sig. Det bringer os den. Evangeliet i Ord og Sakrament er Brev og Segl fra Gud, et "Dokument" fra hans egen Mund og Haand. Dets Indhold er Kristus og med ham Syndsforladelse, Frelse og Salighed, som for Kristi Skyld gives os for intet, som en ren, uforskyldt Gave. Det er et Testament, stadfæstet og beseglet, gyldigt efter hans Død, som har gjort Testamentet, og i hvilket vi er indsatte til Arvinger, saa vist som vi er fattige og hjælpeløse Syndere og "kaldte til at faa den evige Arvs Forjættelse" (Hebr. 9, 15). Saavist som det staar i Ordet, saavist har den det, som tror. Tviler nogen, saa vil den troende sige: Se selv! der staar det. Gud lyver ikke. Hans Navn være lovet! Hvorledes skal jeg kunne takke og ære og prise ham ret?

Den, som ikke tror, har intet og gaar glip af Arven, men dette angaar ikke Evangeliets eller Naademidlernes Væsen og Indhold. Menneskenes Tilstand, deres Brug eller Ikkebrug eller Misbrug af Naademidlerne forandrer ikke disses Væsen eller Indhold eller Kraft. Det at vi er bodfærdige og troende, bevirker ikke, at der er Syndsforladelse i Ordet og Sakramenterne. Heller ikke bevirker nogens Ubodfærdighed og Vantro, at der ikke er Syndsforladelse i Ordet og Sakramenterne. Dersom Syndsforladelsen ikke var der, saa var jo Vantroen netop det rette. Vor Bodfærdighed og Tro gjør ikke Naademidlerne mere kraftige, end de i sig selv er, men gjør, at vi faar Del i det gode, som Ordet og Sakramenterne bringer. Guds forbarmende Naade og alle vore Synders Forladelse er altsaa i Ordet og i Daaben og i Nadveren. "Troen bringer ikke Syndernes Forladelse ind i disse Ting, men henter den ud af dem."

Vantroen derimod tviler paa eller negter, at Syndsforladelse er i Naademidlerne og skjænkes os i dem, og gjør saaledes Gud til en Løgner.

Her ser vi, hvor nøie Læren om Naademidlerne hænger sammen med Retfærdiggjørelsen af Troen alene. Troen kommer af Hørelsen. Det, som jeg skal tro, maa altsaa først være sagt mig. Eller: det, som jeg skal gribe med Tro, maa først være rakt mig i Ord. Vil jeg altsaa have nogetsomhelst andet til Grund for min Retfærdighed for Gud end det blotte og bare Guds Ord, saa kan jeg ikke blive retfærdiggjort af Troen alene.

Altsaa: Syndsforladelse og dermed Frelse og Salighed frembæres til os i det hørlige Ord (Evangeliet) og i det synlige Ord (Sakramenterne). Dette Evangelium er den eneste af Gud givne Lægedom for Syndere. Disse skal derfor modtage det i Hjertet og forlade sig derpaa. Af sig selv kan nu vistnok ingen Synder tro Evangeliet, men dettes egen Kraft er saa stor, at det virker og frembringer Troen hos den bedrøvede og ydmyge Synder, som ikke haardnakket og vedblivende trodser Ordet.

Dersom nu en ikke tror Guds Fredsbudskab, og dog gjerne vil frelses, saa søger han andensteds hen til alleslags andre Midler for at finde Fred, til sine egne Øvelser, sine Forsætter, sine Anstrengelser og sit Forhold. Ved disse Ting tænker da han, den arme, afmægtige, Lovens Dom hjemfaldne Synder, at skulle reddes af sin Sjælefare og vinde Guds Naade. Der, hvor nu Frelsen søges paa denne Maade, der bruges oftest ogsaa Kristi Navn, men Kristus søges ikke i Ordet alene. Det heder da snart: Se, her er Kristus, og snart atter igjen: Se, der er han. Det vaklende Hjerte forlader sig da snart paa der ene, snart paa det andet. Det gaar som med den blodsottige Kvinde, som havde forsøgt alle Slags Ting og "havde lidt meget af mange Læger og

havde tilsat alt det, hun havde, og hun var ikke bleven hjulpen, men det var snarere bleven værre med hende." Til Jesus kom hun først, da hun havde opgivet alt andet.

Saalænge som en mener, at der ved Siden af det, som Gud giver i og ved Ordet, udfordres noget andet, noget af ham selv, som han skal bringe Gud for at blive frelst, saalænge bliver Frelsen ikke af Troen alene, og saalænge kommer han ikke i Sandhed til Kristus. Han kan nok tale om Kristus og maaske vide meget om ham, men han kjender ham ikke. Det er ikke den rette Kristus, han holder sig til; thi denne vil være Frelser alene. Saalænge som vi selv vil bringe noget med, bliver Frelsen ikke en blot og bar Gave, erhvervet af Kristus, bragt til os i Evangeliet og modtagen ved Troen. Foruden det, som gives i Evangeliet (Kristi Fortjeneste), er der jo da ogsaa noget andet, som Synderen mener maa til, før han tør tro sig frelst. Det er da uundgaaeligt, at han enten mener, han har tilveiebragt dette, som skal give ham Ret til at tro, og han bygger da paa dette — bygger altsaa paa noget, som ikke er Kristus, altsaa paa en falsk Grundvold —, eller han mener, at han endnu ikke har tilveiebragt det, og har derfor hverken fand Trøst eller blivende Fred. I begge Tilfælde er Retfærdiggjørelsen af Troen forkastet.

Det er maaske nødvendigt her at gjøre opmerksom paa den Forskjel, som der er paa at turde tro og at kunne tro. Da Kristus har gjenløst alle Mennesker, og da Gud vil, at Evangeliet skal prædikes for alle Mennesker, og altsaa ogsaa vil, at de alle skal tro, saa er der ikke i hele Verden et Menneske, som har Grund eller Ret til at sige eller mene, at han ikke tør tro. Der er visselig mange redelige Sjæle, som, fordi de ikke har hørt eller fattet Evangeliet ret, gaar med Bekymring over sig selv og mener, at de, saa usle som de er, ikke tør tilegne sig Guds herlige Løfter i Evangeliet.

Til dem maa der atter og atter siges, at der ikke er noget, hvorved de kan ære og behage Gud saameget, som netop derved, at de tror og tilegner sig Guds Fredshilsen, at de er frelste, at Gud er forsonet med dem, og at alle deres Synder er udslettede.

En ganske anden Sag er det, at der kun er altfor mange, som, i den Tilstand, i hvilken de er, ikke kan tro, skjønt de maaske baade paastaar om sig selv, at de tror, og virkelig indbilder sig, at de gjør det. Det er nemlig vist, at en ubodfærdig og i Synden sikker Sjæl ikke kan tro paa Kristus. En, som ikke spørger efter Frelse, har ingen Brug for Frelseren og kan derfor heller ikke tro paa ham, saalænge han er i denne Tilstand.

Fremdeles kan Retfærdiggjørelseslæren ikke bevares ren dersom Læren om Troen forvanskes. Det er intet Under, at den bibelsk-lutherske Lære om Troens Væsen og dens Betydning i Retfærdiggjørelsen altid har været angreben. Thi den Forargelse, som altid følger Frelseren og Evangeliet, ligger ingensteds saa nær, som naar det forkyndes, at vi bliver retfærdige og salige ved Troen alene, uden Lovens Gjerninger. Derfor blev da ogsaa vore Fædres Bekjendelse om Troen i den augsburgske Konfession straks angreben i det katolske Modskrift. som blev forfattet imod denne. Det viste sig imidlertid her, at Papisterne ikke forstod eller vilde forstaa, hvad Skriften mener med den Tro, som retfærdiggjør. Dels forstaar de ved "Tro" kun den historiske Tro, en Kundskab om Gud og hans Vilje og om Kristus. Dels hjælper de sig med at paastaa, at naar Skriften siger, at Troen retfærdiggjør, saa er det, fordi den bærer i sig Kjærligheden (Lovens Opfyldelse). Da nu denne aldrig bliver fuldkommen og derfor aldrig kan berolige en vaagen Samvittighed, saa bliver der heller aldrig nogen sand Trøst for en bange Synder, hvilket den papi-

stiske Lære heller ikke vil at der skal være, idet de lærer, at en Synder maa twile om Naaden

Den lutherske Kirke har derfor i sine Bekjendelses-skrifter grundig paavist, hvad Guds Ord lærer os om Troens Væsen og Betydning, og det vilde være godt, om Lutheranerne, især naar de drages ind med i Lærestridigheder, vilde stræbe at sætte sig ind i, hvad der er virkelig luthersk Lære om dette Hovedpunkt. De vil finde det, foruden i den augsburske Konfession, omhyggelig behandlet især i Apologien Art. 2 (Konkordiebogen S. 51 flg.), i de schmalkaldiske Artikler 2den Del Art. 1, 3dje Del Art. 3 og i Konkordieformelen 3dje Art., og forresten gaar det, som før sagt, gjennem alle vore Bekjendelsesskrifter.

I den hellige Skrift er der i Hebr. 11, 1 givet os den rette Forklaring af Troens Væsen i de Ord: "Tro er en sikker Forvisning om det, som haabes, en fast Overbevisning om det, som ikke sees." Hvorledes denne Tro virker, og hvilken guddommelig Magt der er i den, det paavises ved de mange Eksempler, som i samme Kapitel fremsættes.

Nogen bedre Beskrivelse af Troens Væsen, forfattet af Mennesker, kunde der vel vanskelig findes, end Luthers berømte Ord om Troen i hans Fortale til Romerbrevet. "Tro er ikke den menneskelige Indbildning og Drøm, som nogle anser for Tro. . . . Naar de hører Evangeliet, saa farer de frem og gjør sig af egne Kræfter en Tanke i Hjertet, som siger: Jeg tror: det anser de da for en ret Tro. Men ligesom det er en menneskelig Indbildning og Tanke, som aldrig gaar til Hjertets Grund, saaledes virker den heller intet, og der følger ingen Forbedring derpaa. Men Tro er en guddommelig Gjerning i os, som forvandler os og føder os paany af Gud (Joh. 1, 13) og døder den gamle Adam, gjør os til ganske andre Mennesker af Hjerte, Hu, Sind og alle Kræfter og fører den Helligaand med sig. . . .

Tro er en levende, frimodig Fortrøstning til Guds Naade, saa vis, at man tusende Gange skulde dø derpaa. Og denne Fortrøstning til og Erkjendelse af den guddommelige Naade gjør en glad, frimodig og veltilmode for Gud og alle Skabninger, hvilket den Helligaand virker i Troen" o. s. v.

Troen er altsaa ikke noget, som blot har sit Sæde i vort Hoved og i vor Forstand, og som vi kan lære paa samme Maade, som vi lærer andre Ting, ved menneskelig Flid, af menneskelige Lærere. Troen er ikke en blot Kundskab om og Indsigt i visse Læresætninger, selv om disse Læresætninger var aldrig saa rigtige og sande. Det var muligt, at en kunde have en ypperlig Indsigt i den hele "Lærebygning", at han endog kunde prædike fortræffelig derom, skrive derom, overbevise andre derom, at han kunde i sin Fremstilling være nøiagtig og til Punkt og Prikke "rettroende", ja at han efter sin Forstand mente det, han sagde, og ikke hyklede, naar han stred for det, — og at han dog ikke havde det, som Skriften kalder Tro. Han kunde med al sin Indsigt være vantro og ikke retfærdig for Gud. Thi Hovedstykket i Troen er den "levende Tilegnelse, at Synderen nemlig er overbevist om, at Guds Løfter i Evangeliet gjælder ham, er bestemte for ham og er gyldige, idet han nemlig af Guds Ord hører og ser og er overbevist om, at han er medindbefattet i det Testament, som nu ved Kristi Død er blevet gyldigt, og at han af Gud selv er indsat til Arving efter Forjættelsen". Denne Tro kan en ubodfærdig og sikker Synder ikke have. Han er "lige glad" baade med Forjættelse og Frelse, som han jo hverken søger eller spørger efter. Ligesom Esau, da han greb efter den lokkende Ret Mad, talte haanlig om Førstefødselsretten, og ligesom hin Konge, der sagde: "Lad Gud beholde sit Himmerige, naar jeg bare faar beholde mit Sanssouci", saaledes siger den sikre Sjæl: Giv mig det, som jeg har

Lyst til, Penge, Ære, gode Dage, det ved jeg, hvad er. Det andet har jeg ingen Brug for, ialfald ikke fortiden. Anderledes den bekymrede Synder, hvis Samvittighed er vaagnet, og som gjennem Dødens Mindelse ser fremad til Dommen (sml. Hebr. 2, 15). For ham bliver Evangeliet isandhed en Livsens Lugt til Liv. Og naar han da ved Evangelium er bleven overbevist om, at han selv er frelst, at alle hans Synder er ganske tilgivne, at Gud elsker ham, at han, i hvis Mund ikke er Svig, har lovet ham en Plads i Herlighedens Rige og har lovet ikke at forlade ham eller slippe ham i Verdens Trængsler og Farer, og naar han saa kan tale til Gud som til sin kjære, forsonede Fader, hvis Hjertelag og Arme er aabnede for ham, — og naar alt dette og meget mer er samlet i den ene, Jesus Kristus, hans kjære Frelser — da viser det sig, at Troens Væsen er ikke bare Kundskab, men Modtagelse, Tilegnelse, Overbevisning, Fortrøstning, Tillid, og da Troen paa Grund af det gamle Menneskes Modstand endnu ikke er fuldkommen, saa viser den sig som stræbende, søgende, higende, jagende, gribende efter det, som Gud sender os i Ordet. Troen strækker sig derefter. Troen er Hjertets Haand, der griber det, som Gud i sine Hænder, Naadens Midler, kjærlig rækker os, og derved besidder det og har det. Dette Gode, Kristus og al hans Fortjeneste, er det, som retfærdiggjør den, der har det. Og da vi kun ved Troen kan have det, saa bliver vi retfærdiggjorte ved Troen. Derfor — siger den lutherske Kirke i sin Bekjendelse — er det ganske et og det samme, naar Paulus siger, at vi retfærdiggjøres ved Troen, og naar han siger, at vi bliver retfærdiggjorte ved den enes (Kristi) Lydighed. "Thi Troen retfærdiggjør ikke derfor eller af den Grund, at den er en saa god Gjerning og herlig Dyd, men fordi den i det hellige Evangeliums Forjættelse griber og annammer Kristi Fortjeneste" (Konkordieb. S. 364 og 57).

Hvorfor er altsaa Troen nødvendig til Salighed? Er det fordi, at Kristus ikke har gjort alt, som er fornødent til vor Frelse, men vi maa i det mindste ogsaa gjøre noget — nemlig tro? Nei, den troende forlader sig netop paa, at Kristus har gjort alt, og at han faar Kristi Retfærdiggjørelse uforskyldt til Gave i Ordet. Det er altsaa ikke fordi, at Guds Naade ikke er nok; thi Gud siger udtrykkelig: Min Naade er dig nok. Ikke altsaa paa Grund af, at vi bringer Gud noget, som han synes godt om, en god Gjerning, som vinder hans Gunst, ikke derfor bliver vi retfærdiggjorte ved Troen, men fordi Troen er det eneste Middel, ved hvilket vi kan modtage den Guds Naade, som Kristus allerede har erhvervet os. Det er altsaa ikke, fordi Gud opstiller en ny Betingelse, en ny Gjerning, som vi nu skal opfylde, men fordi Troen er den eneste Maade, det eneste Middel til at komme i Besiddelse af det forjættede Gode. I denne Betydning er Troen en Betingelse for vor Frelse. Retfærdiggjørelsen er forhvervet af Kristus helt og holdent; den bringes, tilbydes, rækkes os i Guds Ord og Sakrament. Troen modtager kun. Troen giver ikke noget, men den faar. Skulde Troen komme i Betragtning som en god Gjerning af os, saa kunde St. Paulus ikke overalt sætte den netop i Modsætning til Gjerningerne. Som en Gjerning hører Troen ind under det første Bud og er altid ufuldkommen. Derfor minder den lutherske Kirke i sin Bekjendelse om St. Pauli Ord i Rom. 4, 16: "Derfor er Arven ved Tro, forat den maa være af Naade", det vil sige: netop det, at vi kan blive retfærdiggjorte alene ved at tro og uden at gjøre noget, netop det viser, at Arven er af Naade, ufortjent, en ganske uforskyldt Gave.

Det ligger nemlig i Sagens Natur, at ligesom et aandeligt Gode ikke ordentligvis kan bringes os uden gjennem det Meddelelsesmiddel, som gaar fra den ene Aand til

den anden, nemlig Ord (eller Tegn, Ækvivalent for Ord), saaledes kan det aandelige Gode, som kommer i Ord, ikke modtages uden ved Tro. Fordi altsaa Naaden, Kristi Retfærdighed, bydes og rækkes os i Ordet, derfor kan den ikke modtages uden ved Tro. Dette bekjender den lutherske Kirke i Apologien, naar den paa flere Steder minder om, at "en Forjættelse kan ikke annammes uden ved Troen alene", og den beraaber sig da netop paa det anførte Sted af Romerbrevet. (Se Konkordieb. 61, 64). Imidlertid staar ikke engang Modtagelsen af Guds Forjættelse i vor egen Magt. Saa udelukkende giver Skriften Gud Æren for vor Retfærdiggjørelse, at den lærer os, "at vi ikke af vor Styrke eller Fornuft kan tro paa Kristum eller komme til Kristum, vor Herre, men det er den Helligaands Gjerning". Denne i Guds Ord saa klart lærte Sandhed har da ogsaa den lutherske Kirke erkjendt og i sine Bekjendelsesskrifter gjort fuldt Alvor af. Det er ogsaa ganske nødvendigt at fastholde denne Sandhed, dersom Retfærdiggjørelsen af Troen skal blive bevaret, og en sand Trøst gives os i Nød og Anfegtelse. Dersom vi nemlig selv kunde skaffe os Troen eller bevirke den eller endog kun medvirke til den,* da blev der to, som havde Æren for vor Ret-

* Den Indvending, som stundom gjøres herimod, at Menneskene derved fristes til Sikkerhed og til at sige: Dersom det er saaledes fat, saa kan vi lægge Hænderne i Skjødet og bie, til Gud vil give os Troen, — denne Indvending har ingen Grund. St. Paulus anfører selv denne og lignende Indvendinger, men lærer ikke desto mindre, at Troen ikke er af os, men er en Guds Gave. Uden Grund er denne Indvending, fordi Gud ikke begynder sin Gjerning hos Menneskene med Evangelium, men med Loven, hvis Røst vi ogsaa hører i vor Samvittighed. Ved Loven skal vi ikke trøstes, men ængstes og forfærdes. Naar vi da vækkes op af Syndesøvnen, ingen Raad ved os, og vi med Sorg spørger efter Frelse, — da vil

færdiggjørelse, Gud og vi selv. Vi blev da trods al Tale om Naade, alligevel ikke frelste af Naade alene. Vi havde da atter faaet en anden Grund til Frelse end Kristus alene og maatte for en Del bygge paa os selv, den allerusleste Grund, paa hvilken en Synder kan bygge sit Haab.

Naar Troen er bleven til i et Menneske, saa er han derved bleven et nyt Menneske, og dette vil da aabenbare sig i et nyt helligt Levnet. Dette har da ogsaa bevæget mange til at mene og at lære, at det er derfor, vi bliver retfærdiggjorte for Gud ved Troen, fordi denne er Moder til gode Gjerninger. Dersom nu dette var Tilfældet, da var heller ikke Syndernes Forladelse og Retfærdighed for Gud en blot og bar Naadegave, men et Vederlag for de Gjerninger, som vistnok endnu ikke var gjorte, men som Gud forudsaa, og paa Grund af hvilke Gud havde Behag i os og antog os. Denne Vildfarelse har imidlertid Skriften forebygget ved de idelig gjentagne Ord, at vi retfærdiggjøres af Naade, uforskyldt, uden Gjerninger, ikke af Gjerninger o. s. v. Ja saa sterkt udtrykker Paulus sig herom, at han siger til Galaterne (5, 4): "I har intet med Kristus at gjøre, I, som vil retfærdiggjøres ved Loven. I er faldne fra Naaden." Derfor har ogsaa den lutherske Kirke med saa stor Omhyggelighed i sin Bekjendelse vernet om de herhen hørende Sandheder for at bevare dette Hovedpunkt i Evangeliet, denne himmelske Trøst for sønderknuste Syndere, at Retfærdiggjørelsen sker ved den blotte og bare Tro, "Troen" i egentlig Forstand, som Apologien siger (S. 68) som den Haand, der griber Forjættelsen.

---

vi nok ikke sidde med Hænderne i Skjødet og vente og spotte med, at hvis Gud vil hjælpe os, saa kan han. Nei, da vil vi høre Evangeliet og give Agt paa det, og det vil da vise sig som det Ord, der er mægtigt til at skabe Troen i os og saaledes gjøre vore Sjæle salige. For hine Spottere er Lovens Prædiken det, som tiltrænges.

Endelig kan Retfærdiggjørelseslæren ikke bevares ren, dersom Læren om Helliggjørelsen ikke kommer til sin Ret. Vi tager her "Helliggjørelsen" i den snevrere Betydning, nemlig som den daglige Fornyelse.

Der er her især to Hovedfeil at undgaa. Den ene er at tilsidesætte den og afsvække dens Betydning og Vigtighed. Den anden Feil er at give Helliggjørelsen en urigtig Plads, foran Retfærdiggjørelsen eller blandet ind i denne.

Dersom Helliggjørelsens Nødvendighed tilsidesættes, forskylder man, at Troens Væsen og Betydning bliver miskjendt. Man tager, om jeg saa maa sige, "Livet" af Retfærdiggjørelsen, og der bliver intet igjen af den uden Formen. Thi hvorfor er det, at vor Herre Kristus har lidt for os og er død for os? Hvorfor sender og rækker Gud os i Naadens Midler Kristi Fortjeneste? Hvorfor virker han ved de samme Midler Troen i vore Hjerter? Og hvorfor vidner han i sit Ord, at han for Kristi Skyld anser og dømmer den troende retfærdig at være, uden netop for at fri os fra Synden og skille os fra den? Derfor skjænker han os Kristi Retfærdighed, forat vi skal blive Kristus lige. Derfor har Kristus gjenløst os, forat vi skal være hans egne, som en ham tilhørende Eiendom, og tjene ham. Er derfor en i sit Hjerte overbevist om, at han er bleven et Guds Barn, saa er med det samme Syndens Herredømme ude. Er dette sidste ikke Tilfældet, da vil det i sin Tid vise sig, at det, han kaldte Tro, kun var en løs og ugrundet Tanke og Indbildning. Fra Troen paa Guds Naade kan ikke Forsagelsen af Djævelen og alt, hvad hans er, adskilles. En Tro, som ikke forandrer et Menneskes Væsen, Sind, Tanker og Formaal, er ikke nogen virkelig Tro: "Dersom nogen er i Kristo, da er han en ny Skabning: det gamle er forbiganget, se, alt er blevet nyt." (2 Kor. 5, 17.) Vi spørger vore Børn: "Hvad faar et Menneske

ved Gjenfødelsen, som han ikke før havde?" Og vi lærer dem at svare: "Han faar den sande, levende Tro, som fatter Kristus." Troen faar han altsaa ved at "fødes paany". Men allerede dette Skriftens Udtryk "at fødes paany" viser jo, at her er Tale om et nyt Liv. Hvor der er Liv, der vil dette røre sig og aabenbare sig. Er det et Liv af Gud, da strider det mod Synden og overvinder den. St. Johannes siger (1 Joh. 5, 4) at "alt det, som er født af Gud, overvinder Verden, og vor Tro er den Seier, som har overvundet Verden". Efter dette kunde det nu synes overflødigt at anvende mange Ord paa at opmuntre og formane en troende til Helliggjørelse; thi det er sandt, som Luther siger i hint ovennævnte Sted om Troen, at "den er en levende, virksom, driftig, mægtig Ting, saa det er umuligt, at den ikke uden Afladelse skulde virke det gode. Ikke heller spørger den efter, om man skal gjøre gode Gjerninger, men førend man spørger, har den gjort dem, og er altid i Virksomhed", og "det er umuligt at skille Gjerningerne fra Troen, ja lige saa umuligt som at Forbrænding og Lys kan skilles fra Ilden".

Og dog finder vi, at den større Del af Apostlernes Breve til de kristne Menigheder optages af Lærdomme og Veiledning angaaende Troens Frugter, af Formaninger og Opmuntringer til Helliggjørelse, tildels endog af Irettesættelser for Mangler eller Efterladenhed i denne. Dette kommer deraf, at der jo hos den troende ikke er bare Aand. Ogsaa Kjødet, det gamle Menneske, er endnu tilstede. Troen er i Begyndelsen endnu altid svag; det nye Liv kan let tabes og den troende falde tilbage i Syndestanden, og dette vil netop ske ved Synd mod Samvittigheden. Ligesom det legemlige Liv hos et spædt, nyfødt Barn ikke taaler megen Forsømmelse, om det skal bevares, saaledes heller ikke Troens nye Liv hos den gjenfødte. Dersom der da

ikke idelig med Flid foreholdes den svage troende Guds hellige Vilje, hans Had til Synden, hvor stor den Elendighed er, som han har friet os fra, hvor stor Guds Kjærlighed er, hvor dyrt Kristus har kjøbt os, og hvorledes vi derfor efter Guds Ord bør bedømme og behandle vore Synder og endnu vedhængende Feil, — dersom man istedenfor dette bare holder paa med Tale om Naade og Kristi Fortjeneste, uden at vise disses Hensigt, — da bliver Retfærdiggjørelseslæren lettelig kun et aandeligt Sovemiddel, under hvilket den maaske begyndte Tro henslumrer, og istedenfor den sande Tro fremkaldes der let en forfalsket, eftergjort Tro, hvis Forskjel fra den egte det ofte er saare vanskeligt at faa vedkommende til at indse, men i hvilken mangfoldige Sjæle tilsidst sover sig ind i den evige Død.

Thi, siger Luther paa samme Sted, "den, som ikke gjør saadanne Gjerninger, er et Menneske uden Tro, som famler og ser sig om efter Troen og gode Gjerninger, og ved hverken hvad Tro eller gode Gjerninger er, men dog med mange Ord vaaser og sladrer om Tro og gode Gjerninger".

Er det saa, at du tror paa Kristus, og at Kristus bor i dig ved Troen, saa vis os ham, siger en gammel Lærer. Det var Guds Billede, som tabtes ved Syndefaldet i Adam, og det er dette, som gjenfødes i os ved Opreisningen i Kristo. Tror vi, at Kristus er død for os, altsaa død i vort Sted, saa tror vi jo, at Gud anser det og regner det, som om vi selv var døde og ved Døden havde betalt for Synden. Derfor har han givet os Syndernes Forladelse. Er det Alvor, at vi gjerne vil have denne og derved have Fred med Gud, saa kan vi ikke ville trodse Gud i Ulydighed. Dersom vi vilde blive ved i Synden, mens vi trøstede os med Syndsforladelse, saa gjorde vi Kristus til Syndens Tjener, d. e.: istedenfor at glæde os i, at han friede og frelste os fra Synden, benyttede vi hans store Offer og bitre Lidelse til

at synde saameget tryggere. Den derfor, som bliver ved i Synden, er affalden fra Troen, om han ellers nogensinde har havt den. Kort: den Tro, som ikke gjør os til andre Mennesker, er ikke den sande Tro. Det er Helliggjørelsens Naade vi beder om, naar vi synger:

"Søde Jesu, giv mig Naade
Ved din gode Helligaand,
At jeg saa min Gang kan raade
Og veiledes ved din Haand:
At jeg ei skal falde hen
Udi Dødens Svælg igjen,
Hvoraf du mig engang rykte,
Der du Døden undertrykte."

Her altsaa, som Troens Frugt, er det, at Menneskets "gode Forhold" har sin Plads, men ikke før Troen og Retfærdiggjørelsen, eller endog som Aarsag til denne.

Da den norske Synode saa ofte har været beskyldt for at lære falskt om Menneskets Forhold og at anse dette for en ligegyldig Sag, ja endog for at lære, at Menneskene kan forholde sig, som de vil, og at de udvalgte bliver salige, hvordan de end forholder sig, saa er det maaske ikke overflødigt at paapege lidt udførligere, hvad Synoden virkelig lærer; jeg er nemlig vis paa, at mine Medbrødre heller ikke i dette Stykke har en anden Lære, end den her fremstillede.

Efterat St. Paulus omhyggelig har udviklet, at "Gud, som er rig paa Barmhjertighed, gjorde os levende, da vi var døde i Overtrædelser og Synder", og at vi saaledes blev frelste af Naade, ved Troen, ikke af Gjerninger, saa viser han Guds Hensigt med denne Naade, idet han siger: "Vi er hans Verk, skabte i Kristo Jesu til gode Gjerninger, hvilke Gud forud har beredt, at vi skulde vandre i dem." Derfor bekjender den lutherske Kirke, at "det er Guds Vilje, Orden og Befaling, at de troende skal vandre i gode Gjer-

ninger", og den tilføier, at "ikke det er de rette gode Gjerninger, som enhver i god Mening selv udtænker, eller som sker efter Menneskers Bud, men de, som Gud selv har foreskrevet og befalet i sit Ord" (Konkordieb. Side 372).

"Nødvendige" er disse Troens gode Frugter.* Hver Gren paa mig, siger Jesus, som ikke bærer god Frugt, den borttager han (Faderen), Joh. 15, 2. Dersom Grenen nemlig er ufrugtbar, saa viser dette, at den ikke har Livssamfund med Vintræet, som er Frelseren. Thi Jesus siger: "Hvo, som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt", og "den, som bærer Frugt, den renser han (Faderen), at den skal bære mere Frugt". Derfor beder St. Paulus for sine kjære Disciple i Philippi, hvilke han kalder sin "Glæde og Krone", at de "maa være rene og uden Anstød indtil Kristi Dag, fyldte med Retfærdigheds Frugter som virkes ved Jesus Kristus, Gud til Ære og Lov" (Fil. 1, 10. 11).

De gode Gjerninger, som vi altsaa skal og maa beflitte os paa, har vi at lære af Guds Lov. De angaar vort hele Liv, ikke bare vore udvortes Gjerninger, men ogsaa vor Tale og vort Tankeliv. Det Hjul, som skal sætte i Bevægelse alle disse Virksomheder, er Kjærligheden, den taknemmelige, barnlige Kjærlighed til Gud, som har frelst os, idet vi elsker ham, fordi han elskede os først. Kjærligheden til Gud, som derfor er "det første og store Bud", vil nærmest vise sig i Glæde og Trang til ham, i Lyst til at behage ham, i hellig Frygt og i hjertelig Tillid og Fortrøstning. Dernæst i Frygt for at vanhellige Guds Navn og i Lyst og

---

* Den, som ønsker at se den lutherske Kirkes Lære om, hvorledes det skal forstaaes, at gode Gjerninger er nødvendige, skjønt vi bliver retfærdige og salige ved Troen alene, uden Lovens Gjerninger, vil finde denne Sag nøiagtig fremstillet i Konkordieformelen Art. 4, Side 318 flg. og Side 372 flg.

Stræben efter at ære og hellige det, paakalde Guds Navn, bede, love og takke. Fremdeles i at holde hans Ord høit i Ære, ikke forsømme det, lade det ligge ubrugt, eller foragte det, men gjerne med Glæde høre, læse og lære det. Men den, som elsker Gud, han kan ikke andet end elske sin Næste, thi Gud vil, at han skal gjøre det, og Jesus har sagt: "Derpaa skal alle kjende, at I er mine Disciple, at I har indbyrdes Kjærlighed" (Joh. 13, 35). St. Johannes minder os om disse Jesu Ord, naar han siger: "Vi ved, at vi er overgangne fra Døden til Livet, thi vi elsker Brødrene" (1 Joh. 4, 14). Men hvorledes viser denne Kjærlighed sig? Apostelen siger: "Mine Børn, lader os ikke elske med Ord, ei heller med Tunge, men i Gjerning og Sandhed" (1 Joh. 3, 18). Hvorledes nu dette sker, det har den Helligaand især forklaret os gjennem St. Paulus i det 13de Kapitel af 1ste Korintierbrev. Hovedpunktet er, at Kjærligheden "ikke søger sit eget". Thi den syndige Egenkjærlighed er Modsætningen af Kjærlighed til Næsten og hindrer denne. Egennytte, Egenære, Egenvilje, Egensind, Selvklogskab, Selvgodhed o. s. v. er alt imod Kjærligheden. Naar Gud vil, at vi skal elske vor Næste som os selv, saa har han deri givet os baade Maalet og Beskrivelsen af, hvad vi skylder vor Næste. Hvorledes elsker vi os selv? Ihvor uforstandig og syndig end vor Kjærlighed til os selv kan være, saa er det dog vist, at vi elsker os selv oprigtig, uhyklet, omhyggelig, utvungent, opofrende, uafladelig, overbærende, utrættelig og som en Selvfølge. Saaledes vil altsaa Gud, at vi skal elske vor Næste: saa oprigtig, saa uhyklet, saa omhyggelig saa utvungent, saa opofrende, saa uafladelig, saa overbærende, saa utrættelig og som en Selvfølge. Vi regner os det ikke til Fortjeneste, at vi elsker os selv. Vi skal da heller ikke regne os det til Fortjeneste, om vi elsker Næsten. Det skal, ligesom alle Ting, ske til Guds Ære.

Naar der paa en Gang sættes en saa stor og almindelig Fordring til os, saa vil netop dette store og almindelige let hindre Erkjendelsen af, hvad Gud fordrer i det enkelte. Ligesom Loven vanskelig vilde fremkalde Syndserkjendelse hos os, dersom den blot sagde: "Du skal ikke gjøre noget ondt, men alt, hvad du gjør, skal være godt", saa vilde vi vist heller ikke forfremmes langt i Helliggjørelsen, dersom Formaningen indskrænkedes til i Almindelighed at fordre Troens Frugt, Kjærlighed til Gud, Kjærlighed til Næsten. Denne Overfladiskhed har Gud forhindret derved, at han har givet os de ti Bud, og end yderligere derved, at han i Skriften saa omhyggelig har forklaret dem og belyst dem ved Eksempler. Tillige har han forebygget Misforstaaelse af hvad vi skylder ham derved, at han har advaret os mod at tænke, at vi kan tjene eller ære Gud ved saadanne Gjerninger, som vi selv eller andre Mennesker, om end i god Mening, finder paa, eller særskilt udvælger os istedenfor de Ting, som han har befalet. Saadanne selvvalgte Gjerninger kan maaske glimre for Mennesker og skaffe dem, som gjør dem, Navn og Ære, men dersom de sker uden Guds Befaling og, hvad oftest er Tilfældet, med Tilsidesættelse af det, som Gud har befalet, saa har de ingen Plads i Helliggjørelsen.

Helliggjørelsen eller den daglige Fornyelse omfatter vort hele Liv. For den er alt af Betydning, og det viser sig ofte lettest i smaa Ting, om den er egte, thi "hvo, som er tro i det mindste", siger Herren, "er og tro i det store, og hvo, som er uretfærdig i det mindste, er og uretfærdig i det store" (Luk. 16, 10). I Huslivet vil det vise sig; i den daglige Omgang, i Tale, i Skrift, i Domme over andre, i de utallige smaa og for Menneskene ringe Ting, men som dog bestemmes og styres enten af Kjærligheden eller af Egenviljen, Egennytten, Egenkjærligheden

og Ærefrygten. Mellem Forældre og Børn vil det vise sig i Bestræbelsen for at søge hverandres sande Vel, glæde hverandre og gjøre Hjemmet kjært og velsignelsesrigt. Mellem Mand og Kvinde i Tugtighed og Ærbarhed, mellem gamle og unge, over- og underordnede i gjensidig Hensynsfuldhed, mellem Nabo og Nabo i Tjenstvillighed og Overbærenhed; mod fattige, syge, og andre nødlidende, som fremfor andre har Kjærlighedens Tjeneste behov. I det kirkelige Liv, i Menigheden, i Kjærlighedens Offere for Hedninger og for forkomne kristne, i Borgerlivet, i Handel og Vandel, i Brug af Penge, i Redelighed, Troskab, Venlighed, Forsonlighed, Hjælpsomhed — hvem kan opregne det alt! "Alt, hvad I gjør", siger Paulus, "i Ord eller Gjerning, det gjør alt i den Herres Jesu Navn, takkende Gud og Faderen formedelst ham" (Kol. 3, 17). Overalt vil det vise sig, at den, hvem megen Synd er forladt, elsker meget. (Sml. Luk. 7, 47.)

Men ikke alene med Formaning vender Guds Ord sig til os for at forfremme os til Helliggjørelse. Det vender sig ogsaa til os med Opmuntring ved at foreholde os Guds Velbehag i Kjærlighedens Gjerninger og Naadens Løn for dem. Skjønt selv vore bedste Gjerninger er ufuldkomne og ikke kan bestaa for Guds Lovs Dom, saa vil Gud dog lønne hver den Kjærlighedens Gjerning, som den troende gjør Gud til Ære og Tak. Thi den troende, som gjør Gjerningen, er Gud behagelig for Kristi Skyld, som bor i ham ved Troen, og hvis hellige Kraft aabenbares ogsaa i den ufuldkomne Gjerning. Ikke den ringeste gode Gjerning vil han lade ubelønnet — ikke et Bæger koldt Vand givet den vansmegtende i Jesu Navn, ikke et kjærligt Ord vil han glemme. Derfor er det ogsaa saa ofte sagt os i Skriften, at vi skal dømmes efter vore Ord og Gjerninger; thi for Gud, som kjender deres sande Værd og Væsen, er

de Troens eller Vantroens ubedragelige Merker og Kjendetegn.

De troendes Stræben er nemlig at ære Gud og tækkes ham. Han er altid med. De gjør derfor sin Gjerning som for Gud og ikke som for Menneskene. Ligesom der i Aabenbaringens Bog siges om de fire Dyr foran Guds Trone, at de har ingen Hvile Dag eller Nat, idet de uafladelig priser Gud, saaledes vil ogsaa de troende gjerne ære Gud i alle Ting og prise ham, som af sin Barmhjertighed har gjort dem til sine Børn, da han gjenfødte dem til et levende Haab formedelst Jesu Kristi Opstandelse fra de døde. "Den kristnes Liv skal være som en Lovsang til Herrens Ære." Med Ord alene kan Gud ikke æres. "Hvi kalder I mig Herre, Herre", spørger Kristus, "og gjør ikke, hvad jeg siger?" (Luk. 6, 46). Den altsaa, som ikke alvorlig stræber efter Helliggjørelse, har ikke Ret til at kalde Kristus Herre, thi han tror ikke paa ham.

At nu en saadan Stræben i Helliggjørelse ikke kan ske uden Kamp, er en Selvfølge, naar det betænkes, at ogsaa hos den troende endnu det gamle Menneske lever og rører sig. Derfor foreholder Frelseren os saa ofte Selvfornegtelsens og Forsagelsens Nødvendighed og siger, at uden denne kan vi hverken blive eller være hans Disciple. Derfor foreholdes det os, at vi ikke kan tjene to Herrer, og at Tro paa Frelseren uundgaaelig medfører et Brud med Verden. At dermed alt, som vil lokke og drage os bort fra Gud, maa opgives, at mangen Trængsel og Møie og Uro derved beredes os, er ogsaa en Virkning af Dobbeltheden i vort Væsen. Derfor trænges der daglig Omvendelse, daglig Syndsforladelse, daglig Ydmygelse, daglig Opreisning ved Troen og uafladelig Søgen hen til Gud i Bøn. Under denne Kamp vil den troende stadig vokse i Erkjendelsen af sin egen Afmagt og Uværdighed, "vokse nedad" altsaa i

Ydmyghed, og Kristus vil alt klarere og klarere lyse for ham som den eneste og umistelige Frelser, og han vil lære at længes efter den herlige Dag, da han skal være fuldkommen fri for Synden og fra Sorgerne, da han ikke skal være en Synder længere, men staa for Gud og Frelseren og alle hellige som et ganske helligt, saligt Menneske, et evigt vidunderligt Vidnesbyrd om, at "Gud er Kjærlighed". Sin egen Gjerning vil han se som intet, ikke værd at nævne engang. Det, som Gud i Naade kalder gode Gjerninger, det ved den troende at han ikke selv ved sine Kræfter har kunnet fremvirke, men at ogsaa dette er Guds Gjerning i ham. Han vil ved Enden af et helligt Liv maatte give sig den samme Titel, som han allerede som Barn lærte at betegne sig med, naar der spurgtes: Hvem har Kristus gjenløst? og han svarede: Mig arme fortabte og fordømte Menneske. Men han kjender sin Frelser, og forlader sig paa ham alene. Paa samme Tid som han ærer ham i Lydighed og i Stræben efter Hellighed, beder det derfor i hans Hjerte:

"Kristi Blod og Retfærdighed
Er alt, hvad jeg vil smykkes med,
Dermed jeg kan for Gud bestaa,
Naar jeg i Himlen skal indgaa.

Thi kun at Jesus for mig led,
Mig hjælpe kan til Salighed,
Og hverken lidet eller stort
Det hjælpe kan, hvad jeg har gjort."

Dersom nu denne Guds Ords Fordring til vor Helliggjørelse tilsidesættes eller afsvækkes, mens der ikke tales om andet end Naade og Tro, da vil lettelig baade Naadens og Troens Væsen blive misforstaaet. Troen vil blive en blot Forstandssag eller bare Mundsveir, og der bliver derfor ingen Retfærdiggjørelse; ingen Forbedring vil følge, og

Guds Naade tages forfængelig. Evangeliet vil da blive bespottet af Verden, ja mange ærlige Sjæle vil forarges over det og forvildes bort fra Sandheden, og tilsidst er Dommen denne: "Guds Rige skal tages fra eder og gives et Folk, som bærer dets Frugter" (Luk. 21, 43).

Men ligesom Retfærdiggjørelseslæren tilintetgjøres, dersom Læren om Helliggjørelsen ikke erkjendes, saaledes vil den ogsaa krænkes, dersom der gives Helliggjørelsen en urigtig Plads, foran Retfærdiggjørelsen eller blandet ind i denne.

Den ovenfor paapegede Nødvendighed af Helliggjørelsen kommer nemlig ikke deraf, at Gud ikke skulde ville være os naadig, uden vi først var blevne bedre og frommere og havde forholdt os, som vi burde. Dersom Guds Naade først da blev os til Del, da blev vi aldrig retfærdiggjorte og ikke helliggjorte heller. Det er nemlig umuligt at gjøre en eneste Gjerning, som er god i Guds Øine, uden den kommer af Kjærlighed. Men Kjærlighed til Gud kan vi ikke have, dersom vi ikke først af Evangeliet har lært, at Gud er forsonet med os og elsker os og har forladt os alle vore Synder, og vi saaledes er blevne forligte med Gud. Vi maa altsaa tro, at Gud har antaget os af ren og pur Barmhjertighed for Kristi Skyld, førend vi kan gjøre en eneste god Gjerning eller endog kun begynde paa Helliggjørelsen. Formaning og Opmuntring til den uomvendte og vantro, at han skal gjøre gode Gjerninger, er derfor forgjæves. Træet bliver ikke godt derved, at man forsøger at faa gode Frugter paa det. Lad først Træet blive godt, saa bliver nok Frugten god, men gode i Guds Øine bliver vi kun ved Troen. Er den der, saa vil Frugten komme.

At sætte Helliggjørelsen foran Retfærdiggjørelsen, d. e. ikke at ville trøste sig ved Kristus, førend vi har baaret Omvendelsens og altsaa Troens Frugter, er en bagvendt

Fremgangsmaade, til hvilken vi alle af Naturen er tilbøielige. Intet Under derfor, at de Lærere, som prædiker saaledes, har let for at vinde Tilhængere; thi de prædiker saaledes, som det naturlige Menneske finder det rimeligt og derfor føler sig tiltalt af. Men de Frugter, som fremkommer ved en saadan Lærdom, er intet værd, hvor skjønne og aandelige de end kan se ud i Menneskers Øine.

Ikke bedre er den Forvirring, som er endnu almindeligere, at man blander Helliggjørelsen ind i Retfærdiggjørelsen, saa at de arme Mennesker forføres til at tro, at Gud ikke blot og bart for Kristi Skyld er os naadig, men ogsaa paa Grund af vort Forhold, som han tager Hensyn til og retter sig efter. Retfærdiggjort ved Troen kan ikke den blive, som ved Siden af Kristi Fortjeneste mener at kunne beraabe sig paa sit eget Forhold. Den, som blander sin egen Gjerning ind i Retfærdiggjørelsen, kjender hverken Guds Naade, Kristus eller sig selv.

IV.

Naar vi nu vil sammenfatte det foran omhandlede andet Hovedprincip i den lutherske Lære, saa at dets Hovedmomenter medtages, saa vil det vel ikke kunne gjøres klarere og bedre end i følgende Ord af Konkordieformelen, hvori den lutherske Kirke bekjender, at "en fattig Synder bliver for Gud retfærdiggjort, det er afløst, frikjendt for alle sine Synder og for den velfortjente Fordømmelsesdom, ja antagen som Barn og Arving til det evige Liv uden nogen vor Fortjeneste eller Værdighed, ja uden alle forangaaende, nærværende eller ogsaa efterfølgende Gjerninger, af idel Naade, ene og alene for vor Herres Kristi Fortjenestes, fuldkomne Lydigheds, bitre Lidelses, Døds og Opstandelses Skyld, hvis Lydighed bliver regnet os til Retfærdighed. Disse Goder bliver os ved den Helligaand tilbudne i det

hellige Evangeliums Forjættelse, og det Middel, hvorved vi griber, annammer og tilegner os den, er alene Troen, hvilken er en Guds Gave, hvorved vi i Evangeliets Ord ret erkjender Kristus for vor Forløser og sætter vor Lid til ham, at vi alene for hans Lydigheds Skyld og Naade har Syndernes Forladelse, bliver af Gud Fader anseede for fromme og retfærdige og bliver evig salige." (Konkordieb. S. 364.)

Dette er den store Sandhed, som er "Hovedindholdet af alle bibelske Bøger". Dette er da og det Evangelium, om hvilket igrunden al Strid i Kirken har dreiet sig og fremdeles dreier sig, hvor det ikke er kommet saa vidt, at der ogsaa strides om hint første Princip, at Bibelen er Guds inspirerede Ord og derfor er vor eneste visse og fuldkomne Rettesnor. Dette er det da, den norske Synode har stridt og fremdeles strider for. Thi Fred faar man ikke, naar denne Lære for Alvor fastholdes. At Retfærdiggjørelseslæren bespottes og angribes, er intet Under. Den er jo det egentlige Evangelium, og dette har til alle Tider været og er den Dag idag Jøderne en Forargelse og Grækerne en Daarlighed. Af Jøderne angribes det, fordi det ikke synes dem helligt nok. Af Grækerne angribes det, fordi det ikke synes dem fornuftigt nok. Da vi nu alle har baade det jødiske og det græske Sind i vor Natur, saa finder Evangeliet først og fremst Modstand hos os selv. Saalænge vi ikke spørger alvorlig efter Frelse, saa kan vi vel lade det gaa, dersom vi da ikke af Partisyge eller andre Grunde reiser os mod det. Men naar vi faar Øie paa vore Synder og bliver bekymrede for vor Salighed, saa vil vi have andre Støtter for vor Retfærdiggjørelse end Naaden alene, og intet i Verden er da saa vanskeligt som at tro, at vi er frelste uden al, hvilkensomhelst Fortjeneste, ja lige tvertimod vor Fortjeneste. "Dersom Naturen eller Fornuften skulde gjøre

en Salighedsorden, saa vilde den have det indrettet saaledes, at man ved Gjerninger skulde kjøbe Saligheden. Kristus vil slet intet have, men Sjælen vil absolut nøde ham noget paa af sit eget." Der staar i Skriften, at Kristus er "bleven os Visdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning". Men dermed vil vort naturlige Sind ikke lade sig nøie. Vi vil endelig have med noget af vor egen Visdom og fornuftige Beregning, og noget af vor egen Retfærdighed og Hellighed, at vi kan have noget, som vi mener, fastere at holde os til og bygge vor Forløsning paa, end hvad en anden har gjort. Men da bliver ikke hine Ord om, hvad Kristus er for os, fuld Sandhed længere. "Intet i Verden er sværere end at antage Kristus alene for sin Retfærdighed, det er, at kjende ham som Kristus og sin Frelser. Sæt ham det ringeste af dit eget ved Siden, saa bliver han dig ikke mere Kristus." Dersom vi nu bliver stansede i disse Forsøg paa Egenretfærdighed og erkjender, at Lovens Gjerning ikke kan hjælpe os, saa søger vi lettelig den Udvei at gjøre Evangeliet til en ny Lov og vil til at bygge paa vor Anger og vor Omvendelse og vor Tro — og gjøre disse Ting til Grund for vor Retfærdiggjørelse og Guds Velbehag, mens de jo kun er dels Forudsætningen for at modtage, dels Midlet til at modtage den Retfærdighed, som allerede er færdig, og som rækkes os i Evangeliet. Saa grundig er denne Trang til at ville have en hemmelig Fortjeneste med at bygge paa, at man endog har forklaret Tolderens Retfærdiggjørelse ikke som en blot og bar fri Naade over den bange og bedrøvede Synder, men som en Betaling, fordi han havde en god Gjerning at paaberaabe sig, nemlig at han fornedrede sig selv. Tolderen skulde da altsaa have havt Ret til at sige: Jeg takker dig Gud, at jeg ikke er som andre Mennesker, som f. eks. denne Farisæer; jeg ydmyger mig for

dig og er derfor bedre end han. Men hvorfor kunde ikke Tolderen have Ret til at sige dette? det var jo sandt, at han var ydmyg. Fordi, dersom han havde villet, at Gud skulde se hen til og rette sig efter dette hans Forhold, saa havde han ikke været ydmyg, men selv været en Farisæer. For en saadan Betragtning bliver det da ikke sandt, at Kristus har gjort alt, og at vi retfærdiggjøres af Troen alene.

"Kristus siger i Luk. 13, 24: 'Stræber alvorlig at indgaa gjennem den snevre Port! Thi mange, siger jeg eder, skal søge at komme ind og skal ikke kunne.' Hvorfor da ikke? Jo, fordi de ikke ved, hvad der er den snevre Port. Denne er nemlig Troen, som gjør Mennesket lidet, ja ganske til intet, saa at han maa opgive Haabet om alle sine Gjerninger og nøgen holde sig fast ved Guds Naade alene, og lade alle Ting fare for denne. De selvgjorte hellige derimod mener, at den snevre Port er de gode Gjerninger; derfor bliver de ikke smaa, opgiver ikke Haabet paa Gjerningerne, ja samler dem i store Sække, hænger dem om sig og vil saaledes komme igjennem. Ja vist kommer de igjennem — paa samme Vis som en Kamel med sine store Pukler kommer igjennem Naaleøiet." (Luthers Verker 12, 283.)

Kort, Mennesket vil have sit eget at bygge paa.* Derfor

* Enten "Adam" optræder som Pietist eller som Rationalist, som Kvæker eller som Pantheist, som Farisæer eller som Saducæer, i alle Skikkelser, i Baldragt som i Bodsdragt, saa er og bliver han Mr. Ego (Hr. Jeg), og hans Tro Egoisme (Egenkjærlighed): "Skal da min Fromhed, min Videnskab, min Dyd, mine Missionsarbeider og Bedetimer, min Faste og Almisse ikke gjælde noget? Skal alt dette, ja alle Verdens Riger og deres Herlighed være slet ingenting, og Kristus alene alt i alle? Det gaar aldrig an." Dette er Begyndelsen og

bliver Evangeliet foragtet og angrebet. Saa har det været, fra den Tid Paulus saa sit Arbeide blandt Galaterne truet med Ødelæggelse af Lovlærerne, og indtil Naadevalgsstriden i Amerika. Det jødiske Sind er fremdeles tilstede. Derfor vil man have en "Forskjel", et "Fortrin" hos nogle, paa Grund af hvilket disse kan staa Prøven for Gud. Man vil se og ikke tro, og man forarges over, at det skulde være blot og bar fri Naade. Det græske Sind er der ogsaa fremdeles, man vil ikke have nogen Naadens "Hemmelighed", men vil have en Forklaringsgrund, saa man kan sige: det er da rimeligt, at disse behagede Gud, de har jo forholdt sig, som de burde. Det kan vi forstaa.

Til denne naturlige Forargelse over Evangeliet kommer nu desværre ogsaa en anden, den nemlig, som fremkaldes ved Evangeliets Misbrug. Denne Misbrug og den deraf følgende Forargelse ser vi allerede i det nye Testament mange Vidnesbyrd om, og hvorsomhelst Evangeliet har lydt rent og frit, har den gjentaget sig. Hvorledes Luther klagede derover, kan sees paa mange Steder i hans Prædikener, især i Huspostillen. "Det er sandt", siger han, "at Troens Prædiken er en saare elskelig, sød Prædiken; men den er en subtil, høi og farlig Prædiken, især for kjødelige Hjerter; thi naar man prædiker Troen, saa er det at prædike om idel Naade. Naar man nu prædiker denne Guds Miskundhed og Naade, saa farer raa og kjødelige Hjerter til og misbruger vor Guds Naade til Uterlighed (Jud. V. 4). Prædiker man derimod ikke Troen og Naaden, saa griber Folk til sine egne Gjerninger og maa tilsidst fortvile. Derfor, hvorledes man end gjør det, saa er det ikke ret i den onde og forkjerte Verden. Saaledes gik det St.

Enden paa hans Filosofi, og den, som ikke er enig med ham, kan du kalde — en Lutheraner. (Lic. Strøbel i Rud. og Guer. Zeitschr. 1855 1 Kv.)

Augustin: Da han prædikede Artikelen om Syndernes Forladelse og priste Guds Naade høit og lærte, at Mennesket bliver retfærdigt og saligt af Guds blotte Naade og Barmhjertighed, erhvervet og forjættet ved Kristus, uden al egen Fortjeneste og Værdighed, da maatte han høre af Pelagianerne, at de beskyldte ham for at være en skadelig Lærer og Prædikant, som ikke kunde mere end at gjøre Folk lade og dovne og hindre dem fra at gjøre gode Gjerninger og komme til Fuldkommenhed. Han maatte da med Skrifter værge sig mod disse Bespottere og vise, at han ikke hindrede Fuldkommenheden, om han end prædikede Syndernes Forladelse, ja at Prædiken om Syndsforladelse og Naade hjalp Folket netop til, at de kunde komme til den rette Fuldkommenhed.

"Nutildags gaar det ogsaa saaledes til. Fordi vi prædiker Troen paa Kristus, saa farer Papisterne til, bespotter os og siger, vi forbyder gode Gjerninger, vi prædiker altfor venlig, Folk bliver ved saadan Prædiken dovne og lade. Og det er sandt: Mange er der iblandt os, som forstaar Evangeliets Prædiken saaledes, at de mener, de behøver nu ikke at gjøre noget godt, ikke lide noget, ikke give noget, men de siger frit, offentlig: Hvad behøver vi at gjøre gode Gjerninger for? Naaden og Syndernes Forladelse vil vel hjælpe os. Ligesom jeg da selv har kjendt en, som nu er død, der sagde: Om jeg ogsaa laa i Synder til over Ørene, saa er dog Naaden saa stor, at mine Synder ikke skader mig. Saadanne Folk er der saare mange af, som mener, at de kan nu gjøre, hvad de vil. Det bliver der frække og formastelige Folk af. Og det har et Udseende, som om det var Evangeliets Skyld, at dette nemlig var en saadan Prædiken, som tillod, at Folk kunde gjøre, hvad de lystede. Saaledes gaar det ikke ret paa nogen af Siderne, hverken til høire eller til venstre. . . . Prædiker man Troen,

saa bliver Menneskene efterladne, vil ikke gjøre noget godt, ikke tjene eller hjælpe nogen; men prædiker man ikke Troen, saa bliver Hjerterne forskrækkede og forsagte og opretter det ene Afguderi efter det andet. Man gjøre det, som man vil, saa vil det ikke hjælpe.

"Dog skal og maa man prædike Troen paa Kristus, det gaa da, som det vil. Jeg vil hellere høre, at man siger om mig, at jeg prædiker for sødt, og at mine Prædikener hindrer Folket i gode Gjerninger (endskjønt mine Prædikener ikke gjør dette), end at jeg ikke skulde prædike Kristus, og der var da ingen Hjælp eller Raad for de bange, ængstede Samvittigheder. Thi det ser og erfarer jeg, at naar et Menneske er efterladen og doven, falskelig roser sig af Troen og siger, at han forlader sig paa Guds Naade og Barmhjertighed, den skal vel hjælpe ham, om han end bliver ved med Synderne — naar Døden kommer over ham, saa viser det sig, at han endnu aldrig ret har fattet eller troet Guds Naade og Barmhjertighed, saa at man skal faa nok at gjøre med ham for at opreise og trøste ham, om han end ikke har ligget i noget synderligt Afguderi. Men naar Troens Prædiken er udslukket, og et Hjerte er ganske og aldeles overfyldt af Sorg, da er der hverken Hjælp eller Raad. Taler du da end noget om Naaden, saa svarer et saadant Hjerte: Du prædiker mig meget om Naaden og Barmhjertigheden; men skulde du føle, hvad jeg føler, saa vilde du tale anderledes. Saa gaar da det forfærdede, trøstesløse Hjerte hen — ligesom jeg selv har hørt nogle tale saa, naar man trøstede dem. . . . Derfor vilde jeg gjerne, at Prædiken om Troen paa Kristus kunde gaa i Svang og ikke blive glemt. Det er en sød Prædiken, i hvilken der er lutter Glæde, Trøst, Barmhjertighed og Naade; men jeg maa bekjende om mig selv, at jeg endnu ikke noksom har fattet eller grebet den. Det maa vi lade ske, at nogle af

vore gjør idel Sikkerhed og Formastelse deraf; men de andre, de gjerningshellige, bespotter os derover og siger, vi gjør Menneskene dovne, saa de ikke kommer til Fuldkommenhed. Kristus har selv maattet høre det, at han var Tolderes og Synderes Ven, at han brød Sabbaten o. s. v. Vi skal ikke have det bedre." (W. 13, 1324 flg.)

Saaledes prædikede Luther Kristi Himmelfartsdag 1534 i sin Kirke i Wittenberg, og de samme Ord gjælder i 1890 her i den lutherske Kirke i Amerika.

For de ovenfor gjennemgaaede grundlæggende Sandheder er det, den norske Synode den hele Tid har stridt. Ved dem fremkaldtes i hine ovenomtalte Tider den Iver og Nidkjærhed iblandt os, som aabenbarede sig i en glad Offervillighed i Guds Kirkes Tjeneste. Vi bragte dette uforfalskede Evangelium med os fra vor Moderkirke, men rigtig klart Syn for dets Herlighed i Modsætning til alle Afvigelser har vi først faaet her, hvor baade Frikirkens Kaar og de Kampe, vi har maattet føre, under Guds Ledelse har bekræftet os i den gamle Sandhed. At ogsaa de Vidnesbyrd, som har lydt fra vore tyske Trosbrødre, særdeles hin trofaste Discipel af Luther, vor kjære, afdøde Dr. Walther, mægtig har styrket os, vilde det være utaknemmeligt om vi fortiede. Ingen vil dog medrette kunne beskylde os for at have været hans ellers andres Eftersnakkere.

Det har været den norske Synodes Skjæbne fra dens første Begyndelse at være Gjenstand for bitre Angreb. Den har været betragtet og behandlet som "den store Hob", en Samling af uomvendte og ligegyldige Sjæle, og dens Prester som aandelig døde Mennesker. Hvorfor? Jeg mener, hovedsagelig fordi vi strengt vilde holde fast ved de to ovenanførte Hovedgrundsætninger og derfor ikke vilde vide af noget nyt eller nogen selvvalgt Aandelighed. Vi vilde

gjerne tjene Gud og vilde gjerne lade os straffe for, at vi ikke var fromme nok, saa vi kunde blive bedre; men vi vilde ikke lade os vise nogen anden Vei end den, vi som Lutheranere har erkjendt for den rette. Ikke heller saa vi Tegn til en større sand Gudsfrygt hos dem, som altid dadlede os. De forskjellige Lærestridigheder, i hvilke Synoden har været indviklet, har næsten alle været den paaførte ved Angreb af andre, og de har alle gjældt dels det første, dels det andet Hovedprincip, stundom begge.

Da Synoden først blev organiseret, erkjendte de Mænd, som i den Anledning var samlede, Nødvendigheden af at sikre hint første Princip, at Skriften er den eneste rette Kilde og Regel for Tro og Levnet. De fandt det derfor nødvendigt at opløse den Aaret forud paabegyndte Organisation, eftersom denne havde optaget i sin Konstitution en grundtvigianiserende Sætning, der satte Daabsbekjendelsen ved Siden af Skriften. Synoden satte sig altsaa ved selve sin Organisation i afgjort Modsætning til den grundtvigske Vildfarelse. Ikke desto mindre har det været et stadigt brugt Vaaben mod Synoden, at man har beskyldt dens Prester for grundtvigianske Tendenser. Ja, endog i den seneste Tid har man holdt paa dermed. Det er offentlig sagt af en Prest, at han endog har fundet Grundtvigianisme i vor "Redegjørelse". Det ser ud til, at man benytter dette Ord som et blot og bart Skjældsord, med hvilket man ikke forbinder nogensomhelst Tanke eller noget bestemt Begreb.

Siden hin første Tid har vi altid været angrebne snart for den ene, snart for den anden Lære, men altid har det gjældt den ene eller den anden af hine Hovedgrundsætninger eller dem begge. Saaledes i Striden om Søndagen, hvor vi som Lutheranere holdt os til vor Kirkes Bekjendelse derom i den augsburgske Konfession. Jeg skal ikke her opholde mig ved at gjenkalde i Erindringen alle de Beskyldninger,

vi maatte døie for at have ophævet det 3dje Bud, afskaffet Søndagen o. s. v. Vi paaviste, at vi med saadanne Guds Ord for os som Rom. 14, 5 flg.; Gal. 4, 10 flg. og Kol. 2, 16 flg. var bundne i vor Samvittighed, aldenstund vi erkjendte den hellige Skrift for vor eneste Regel og Rettesnor. Dertil kom de Erfaringer, vi havde gjort, om den Lovtrældom og den Forvirring i Samvittighederne, som fremkaldtes ved den jødiske og uevangeliske Forstaaelse af Budet hos dem, som optraadte imod os. Vi erkjendte som Lutheranere Rigtigheden af vor Kirkes Bekjendelse i den augsburgske Konfession og i Luthers Katekismus og blev ved disse.

Vigtigere og langvarigere var den Strid som paaførtes os angaaende Evangeliet og Absolutionen. Her kom vi lige midt ind i de Hovedspørgsmaal, med hvilke Retfærdiggjørelseslæren staar eller falder. Det viste sig her, at vore Modstandere ikke vilde indrømme, at Evangeliets Indhold og Absolutionens Væsen altid er det samme og uafhængigt af det Menneskes Tilstand, til hvilket det kommer. Vi lærte, at Syndsforladelsen i Absolutionen ikke først blev til derved, at en troede, men at Absolutionen altid er Syndsforladelse fra Gud, skjønt den, som ikke tror, skyder Guds Gave fra sig og altsaa ikke bliver delagtig i den. Vi paaviste, at Evangeliet og Absolutionen jo bringer til os det, som Kristus har fortjent, altsaa Syndsforladelse og Salighed, og paaviste dette klart af Guds Ord, men forgjæves. Vistnok var der nogle enkelte af den norsk-danske Konferens, som gav Sandheden Ret; men de allerfleste modsatte sig sterkt. De vedblev at paastaa, at "naar Absolutionen udtales over en ikke-troende, saa har den ingen syndsforladende Handling i Forbindelse med sig; der absolverer vistnok Presten, men ikke Gud", at altsaa Absolutionen er ét, naar den kommer til den troende, et andet, naar den kommer til den vantro.

At Virkningen af Absolutionen er forskjellig for den troende og den vantro, det har vi altid lært; men her var Spørgsmaalet om Absolutionens Væsen.

En af Synodens daværende Prester, som nu er ivrig for Forening med Konferensen, skrev i den Anledning i et Brev i vor Kirketidende: "Du forfærdes over denne Lære. Jeg ogsaa. Skulde den være sand, da kunde jeg ikke en Time længere være Prest, men maatte øieblikkelig nedlægge mit Embede. Tænk bare! Du som Prest handler jo, naar du absolverer dine Skriftebørn, i Guds Navn, altsaa i Guds Fuldmagt og i Guds Sted. . . . Hvor du altsaa, selv med den største Forsigtighed fra din Side, skulde komme til at absolvere en Hykler, da vilde du dermed lyve i den hellige Treenigheds Navn. Gud i Himmelen vilde da sige til dig: Du lyver i mit Navn. Du absolverer vistnok denne Synder og fordrister dig til at gjøre det i mit Navn; men jeg siger nei dertil. Da det jo er umuligt for os Mennesker at kunne se ind i andres Hjerter og være visse paa, hvem som er troende, hvorledes skulde vi da kunne fordriste os til at absolvere et eneste Menneske? Vi kunde jo da heller aldrig til noget Menneske sige med Vished: Gud har absolveret dig. . . . At tale i den høilovede Treenigheds Navn som paa det uvisse, med den Tanke: kanske jeg lyver og kanske jeg taler sandt, maa jo altid være en Synd. Nu kan du vel tænke, at denne falske og i sine Følgeslutninger rent forfærdelige Lære fra vor Side paa det alvorligste blev modsagt og gjendreven; thi hvem kunde høre paa sligt uden at opløfte sin Røst derimod? Men det hjalp saare lidet. Vore Modstandere vilde nu have Ret og vilde derfor heller ikke høre paa nogen Overbevisning fra vor Side." ("K. T.", 1873, S. 3.)

Fremdeles lærte de, at Absolutionen ikke bare er en Tilsigelse af, hvad Gud for Kristi Skyld giver os, men at

den er en Domserklæring om, at den skriftede virkelig er et bodfærdigt og troende Menneske, at han er et Guds Barn. (Konferensens 5te Aarsberetning S. 33. 36. 39, 6te Aarsberetning S. 36.)

Noget grundigt Opgjør angaaende denne Sag er der, mig bekjendt, aldrig skeet. Vistnok tror jeg, at ikke faa af Konferensens Prester nu er komne os nærmere; men jeg har ikke hørt en eneste af dem, som dengang ivrigt optraadte imod os, aabent tilstaa, at han for vild. Megetmere er dette Stridsspørgsmaal blandt dem, som man har villet begrave 20 Favne under Jorden, som om det endog var en Daarlighed og bare Stridssyge at fordre Guds Ord i denne for vor Sjælefred saa høivigtige Sag anerkjendt. De, som saa let er blevne tilsyneladende enige, er blevne det paa Grundlag af en Erklæring om Absolutionen i to Satser, som blev behandlede paa Fællesmødet i Gol 1886. Om denne Sag skrev Augustanasynodens daværende Formand kort efter Mødet i Augustanasynodens Blad følgende: "Om Absolutionen havde vist ingen nogen anden Lære end den, de før har ført, og Past. Torgerson oplæste straks før Mødets Slutning den norske Synodes Læresatser derom. De blev heller ikke modsagde af nogen.* De, som før havde udtalt sig paa den anden Side, havde heller ikke skiftet Standpunkt, og saaledes sees det, at hver tilstemte Satserne med sin egen Mening, og i saadan Tilstemning ligger altid et nyt Frø til Splittelse." Efter vor Mening er det vistnok sørgeligt, at der i en saa vigtig Sag ikke føres en Lære, som stemmer med Skriften og vor Bekjendelse; men end langt sørgeligere er det, at man siger, at det er en lige-

---

* Past. Torgersons og Prof. Larsens Fremstilling blev dog efter den sidstes Beretning i Kirketidende sterkt angreben af Professorerne Sverdrup og Oftedal. ("Kr. T." 1886, Side 362).

gyldig Sag, og at hver kan lære, hvad han vil, og at sige, at man er enig i den lutherske Bekjendelse, naar man ved, at man ikke er det. Denne kolde Ligegyldighed for sand og grundig Enighed i Læren undrer os ikke hos Mænd, der staar saaledes som Professorne ved Augsburg Seminar. Dersom man nemlig saa aabent har forladt det lutherske Skriftprincip, som disse har gjort, saa er hin Ligegyldighed en Selvfølge. Den lutherske Kirke bekjender om sig selv, at den har Sandheden hel, og at den lærer ret i alle Stykker. (Se Konkordieb. S. 23. 26. 42.) Dette gjør den med Frimodighed, fordi den tror, at Guds Ord i den hellige Skrift er klart. Hine Lærere derimod har dømt det som en "Overvurderen af sin Opgave, en Ensidighed og en Skjævhed, naar et Kirkesamfund tror sig at have erkjendt den hele Sandhed." De mener, at hvert af de forskjellige Kirkesamfund har sin Opgave, en ser den ene Side, en anden den anden Side, og saaledes skal den rette og fulde Sandhed lidt efter lidt komme frem gjennem Brydning og Kamp. (Se Prof. Sverdrups Afhandling om Kirken i Kvartalskrift og min Gjennemgaaelse deraf i "K. T." Nr. 21, 1875.) Saadant kan ikke den mene, der tror, d. e. er overbevist om, at den lutherske Kirke lærer ret i alle Stykker; men gjør man ikke dette, saa er det Pligt at sige det. Frelseren har lovet sine Disciple: "Den Helligaand skal veilede eder til al Sandhed." Derfor tror vi, at det var sandt, hvad St. Paulus sagde til Presterne i Efesus, at han ikke havde undladt at forkynde dem alt Guds Raad, og hvad han sagde om Menigheden i Korinth, at den var rig i al Lære og i al Kundskab. Men mens det er en Selvfølge, at de, som nærer saadanne Anskuelser, anser det for en Overflødighed at faa et alvorligt Opgjør angaaende Læren, saa er det saa meget sørgeligere at se Mænd, der engang har indseet Vigtigheden af ren Lære, nu at gaa frem paa samme Maade.

Resultatet kan ikke blive andet end først Ligegyldighed for Guds Ords Lære, dernæst Tvil om den og saa — Frafald baade fra Guds Ord og fra vore Fædres Bekjendelse.

En anden af de Stridigheder, som Synoden har maattet føre, var angaaende Slaveriet. Os har det været et tungt Kors at blive saa uretfærdig og samvittighedsløst behandlede, som vi blev det i denne Sag. Vi var, saavidt jeg ved, alle Antislaverimænd, og dog kaldte man os Venner af Slaveri, ja Forsvarere af Slaveriet, saaledes som det var her i Amerika. Dersom jeg skal dømme fra mig selv, saa kan jeg trygt sige, at ingen af vore Modstandere var alvorligere Fiender af Slaveri og gladere ved dets Afskaffelse end vi. To Ting var der dog, som i denne Sag tvang os til at bekjende, som vi gjorde. Det første var det nye Testaments klare Ord, som vi ikke tør fornegte, hvad saa Følgerne bliver. Vi ser nemlig der, at der var kristne, som havde Trælle, og at Apostlerne ikke fordrede disses Frigivelse, men at de skulde behandle dem som Brødre. Det andet var, at man vilde gjøre den udvortes Frihed til et absolut nødvendigt Gode, hvilket er en Nedværdigelse af den Frihed, med hvilken Kristus har frigjort os. Vi takker Gud for, at vort Land er befriet fra Slaveriets Forbandelse og fra de himmelraabende Synder, som fulgte med det, og anser det for et værdigt Formaal for kristne af al Kraft at stræbe at udrydde det, hvor det endnu findes paa Jorden. Som kristne har vi den Opgave at lette Byrderne for de fortrykte, at indskjærpe vores alles væsentlige Lighed for Gud, at hindre Undertrykkelse af de svagere og af de fattige, hvor vi kan, kort at stræbe at gjennemføre Kjærlighedens Lov. I at stræbe til disse Formaal vil vi gjerne kappes med andre, hvor der gives os Anledning dertil, men anser ikke en for at have gjort store Fremskridt deri, fordi om han kan føre store Ord paa Tungen; dette er os hellere et mistænkeligt Tegn.

Sørgeligere end alle de Kampe, som vi har maattet føre med andre Samfund, har dog den været, som vi i saa lang Tid har maattet føre med dem, som nu har forladt den norske Synode. Den begyndte med Beskyldning for, at vi, som nu hører til Synoden, førte en ny Lære. Efter nogle Aar blev det klart og ogsaa tildels erkjendt,* at det netop var vore Angribere, som havde forandret sin Lære; men da havde hin første falske Anklage allerede baaret sin Frugt. Dermed var nemlig Folk blevne skræmte, og Striden blussede op, og det varede ikke længe, før Partilidenskaberne var optændte. Disse blev nærede med de uforsvarligste Beskyldninger om, at vi lærte, at ligesom nogle Mennesker var udvalgte til Salighed, saaledes nogle til Fordømmelse, at naar en var udvalgt, saa kunde han leve og forholde sig, som han vilde, saa blev han salig alligevel, at vi lærte en Tvangsomvendelse, og at, da Gud alene virker alt for os, saa kan Mennesket sidde med Hænderne i Skjødet og bie, til Gud omvender ham o. s. v. Da nu Folk hverken havde hørt eller lært saadant af os, saa sagdes der, at vi vistnok ikke lærte dette aabenbart, men vi mente det, og det var en nødvendig Følge af vor Lære. I den første Tid var det den troendes Vished om Salighed, Striden gjaldt, og ved Siden deraf om Udvælgelsen. Der blev ikke taget Hensyn til den Advarsel, som Luther i sin Fortale til det 9de Kapitel af Romerbrevet (se Altenburger-Testamentet) giver mod at befatte sig med dette vanskelige Spørgsmaal, førend man er bleven en vel prøvet og erfaren Kristen. Det blev diskuteret paa Gader

---

* Der er dog, saa vidt mig bekjendt, kun en af de antimissouriske Prester, som aabent og offentlig har erklæret, "at han ikke troede, at Synoden var slaaet ind paa noget nyt, men at han selv var kommen ind i nye Spor". Ved forskjellige Møder har det og været erkjendt af andre; thi Beviserne er uimodsigelige.

og Stræder, i Butikker og i Salooner, og uafladelig udsendtes der ophidsende Artikler. Det viste sig dog snart, at man ikke kunde komme nogen Vei med dette Spørgsmaal, før man havde undersøgt den Grund, paa hvilken det er bygget. Det maatte nemlig først afgjøres, om Aarsagen til Menneskets Frelse og Salighed maa søges hos Gud alene, eller om der ogsaa hos Mennesket selv er en Aarsag dertil. Dette førte igjen til Spørgsmaalet om, hvem der er Aarsag til Menneskets Omvendelse, om den er en Naadevirkning af Gud alene, eller om Mennesket selv er medvirkende dertil.

Under denne lange Strid er det nu noksom bevist og dokumenteret, at det ikke er os, den norske Synode, de saakaldte Missouriere, som har forandret vor Lære, men at det netop er vore Angribere, som, for at kunne bekjæmpe os, Skridt for Skridt har forladt det, som de før med os har bekjendt. Under denne Stridens Gang er der skeet et saadant aabenbart Frafald fra de ovenfor udviklede lutherske Grundsætninger, navnlig fra Retfærdiggjørelseslæren, at vi aldrig under vore tidligere Stridigheder med andre Partier blandt vore Landsmænd har fundet noget Sidestykke dertil. Synergisme, d. e. Læren om Menneskets egen Medvirken og Meddelagtighed i sin Frelse, har været anseet for en fin Vildfarelse, som ved Omsvøb og Udflugter let kunde skjules, og som af den Grund var vanskelig at kjende, om den end var farlig i sine Virkninger. Men i den Form, i hvilken den er fremtraadt hos vore antimissouriske Modstandere, er det saa langt fra, at den fremtræder i en fin Skikkelse, at den ene synes at overbyde den anden i den mest aabenlyse Modsigelse af, hvad der angaaende disse Ting efter Guds Ord er lært baade i vore Bekjendelsesskrifter og af vore lutherske Lærefædre og af vore Antimissouriere selv, før de forlod de gamle Stier. Dette har saa ofte og gjentagende været paavist, at jeg ikke nu er Beviset skyldig. Men jeg skal dog

for deres Skyld, som ikke har fulgt Striden, og som kan træffe til at læse dette, levere Beviset ogsaa her.*

Den første, som vovede aabent at vise, hvad der laa i disse Angreb paa den gammel-lutherske Lære, var en Prest, som under et Synodemøde erklærede: "Det vil intet hjælpe os at holde fast paa Udtrykket intuitu fidei, dersom vi ikke tager Skridtet fuldt ud og siger, hvad vi maa mene, at Menneskets Forhold er det afgjørende for, enten vi frelses eller ikke, og altsaa for, om det er udvalgt eller ikke. Mennesket kan borttage den Gjenstridighed, som Gud ikke kan borttage, ellers kunde jo Mennesket ikke blive saligt. Det kan vel hænde, at mine Meningsfæller ikke vil takke mig synderlig for disse mine Udtalelser, da man jo dermed vil komme til at faa Tag paa os, men dette er det netop, jeg vil. Jeg har udtalt, hvad der i Enfoldighed er min Mening, og kan Modparten bevise mig, at jeg tager feil, skal jeg lade mig sige" (Synodalber. Minn. Dist. 1883 S. 45).

Dette er vel saa bestemt imod den lutherske Bekjendelse, som det kan være; thi i Bekjendelsen forkastes det som Vildfarelse, at ikke Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste alene er Aarsagen til vor Udvælgelse, men at der ogsaa hos os er en Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv. Intet Under derfor, at Taleren skjønte, at han derved gav et Bevis for, at hans

* Den egentlige Aarsag til disse Afvigelser er efter min Overbevisning Fornuftens Forargelse over, at den ikke kan faa Skriftens Lære til at rime sig efter vore Tanker. Man vil undgaa Scylla — Kalvinismens absolute Naadevalg —, og saa falder man i Charybdis — Synergismens Forklaring om, hvorfor en frelses, en anden ikke. Dette har den lutherske Bekjendelse erklæret for en Hemmelighed, thi Gud har ikke aabenbaret os mere, end at vor Frelse er af ham, og vor Fordærvelse af os selv. Men dette skal ogsaa være os nok.

Lære ikke var luthersk, og at hans Meningsfæller derfor ikke vilde takke ham synderlig for hans Ord.

Siden den Tid har de dog ikke taget i Betænkning at tage Skridtet fuldt ud. Den ene efter den anden har udtalt sig paa samme Maade, ja tildels endnu mere afgjort imod de lutherske Bekjendelser. Hverken i Augustanasynoden eller i Konferensen eller i Hauges Synode har der, mig bekjendt, været hørt en saa grov synergistisk Lære.

Som Eksempler paa, hvad der uimodsagt læres iblandt dem, skal anføres følgende: At Undladelsen af den gjenstridige Modstand, hvad Omvendelsens Akt angaar, ikke er Naade (A. u. N. 1882, 184. 189 flg.; 1884, 343). At hver den, som hører Ordet, bliver oplyst og det med den guddommelige Oplysning, er Viljens Bevægelse (Prot. over Konf. i Decorah, 1884 S. 92). At der er kommet noget nyt ind i en Hednings Hjerte, naar han har hørt Ordet, noget, som ikke er kjødeligt (K. R. Prot. S. 29). At det naturlige Menneske faar nogle Kræfter af Gud, med hvilke det kan virke med til sin Omvendelse. (K. R. Prot. S. 29.) At der er en Mellemtilstand mellem aandelig død og aandelig levende (sammesteds).

At det gaar an, at en aandelig død gjør en Livets Gjerning (Biørn til Menigheden i Manitowoc S. 19). At et uigjenfødt Menneske kan under Guds Aands Paavirkning bede paa en Gud behagelig Maade (paa mange Steder og i offentlige Møder). At naar Gud ved sit Ord og sin Aand virker paa et Menneske for at omvende det, saa vil Menneskets Omvendelse afhænge af dets eget Valg, af det Forhold, hvori det sætter sig til Guds Naades Paavirkning (K. R. Prot. S. 31). At Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene (Mødet i Red Wing). At Menneskenes tilkommende Frelse, naar Gud arbeider paa dem, ikke afhænger af Gud, men af dem selv. ("L. V." 1884

S. 82. 453). At et Menneskes Omvendelse afhænger af, at den uigjenfødte bruger den Kraft til Omvendelse, som han i Evangeliet faar. ("Norden" 22de April 1885). At Gud i Udvælgelsen saa og rettede sig efter, hvorledes disse Personer vilde forholde sig ligeoverfor Naadens Midler ("L. V." 1883 S. 251). At det vilde være ret for en troende at bygge sit Haab om Salighed derpaa, at han havde ladet sig indlede i Saliggjørelsens Orden, og at hans Forhold i denne Henseende havde været, som det burde være. ("L. V." 1886, 117). At vil man have os til at tro, at det er usvigelig vist, at vi engang skal blive salige, da ved vi ogsaa, at vi intet vil have med en saadan Tro at skaffe. (Minn. Synodalber. 1880 S. 14). At Skriften udtrykker sig paa flere Steder saaledes, at Menneskenes Sindelag, Tale og Gjerninger eller Forhold er Aarsag til deres Omvendelse og Salighed. Deraf følger, at Menneskenes Forhold maa ialfald i en eller anden Henseende være Aarsag til deres Omvendelse og Salighed. (Konf. i Zumbrota).

Naar man fører en saadan Lære som den her eksempelvis anførte, og saa paa samme Tid paastaar, at man tilstemmer de lutherske Bekjendelsesskrifter, saa siger man Usandhed. Paa den Maade kan ikke Kristi Kirke bygges, men vel Partier stiftes. Thi et grovere og farligere Affald fra den lutherske Kirkes Hovedlære er der ikke skeet blandt dem af vore Landsmænd, som gjør Fordring paa det lutherske Navn, og vi fortjente ikke at bære dette Navn, om vi ikke baade med hjertelig Sorg og med urokkelig Bestemthed vendte os bort fra en saadan Vranglære.

Mens St. Paulus siger: Af Naade er I frelste ved Troen, og det ikke af eder, saa svarer disse: Jo, det kommer an paa os selv. Kraften er vel af Gud, men Brugen af Kraften (Valget) er vort eget. Mens St. Paulus siger: Gud er den, som virker i eder baade at ville og at udrette

efter sit Velbehag, saa siger disse: Naar Gud kalder os, saa staar Viljen og Valget i vor egen Haand. Mens St. Paulus siger, at det staar ikke til den, som vil, ei heller til den, som løber, saa siger disse: Jo, det staar til Mennesket selv. Mens Frelseren siger: Hvo, som ikke er med mig, er imod mig, saa siger disse: Der er dog en Mellemtilstand.

I Apologien (tyske Tekst, Müll. S. 102) bekjender den lutherske Kirke i Anledning af Rom. 4, 13, at dersom vor Frelse og Retfærdiggjørelse afhang af vor Fortjeneste, saa var alt uvist, og tilføier: "Dette forstaar fromme Hjerter og kristelige Samvittigheder saare vel og vilde ikke for tusende Verdener, at vor Frelse skulde afhænge af os (auf uns stünde)." Disse Lærere vil netop, at Frelsen skal afhænge af os.

Mens den lutherske Bekjendelse med tørre Ord siger: "Derfor er der ingen Medvirken af vor Vilje i Menneskets Omvendelse", saa siger disse med ligesaa tørre Ord: Jo, der er en Medvirken.

Mens den lutherske Bekjendelse siger, at (fordi vor Salighed kan ved Kjødet, Verden og Djævelen rives af vore Hænder) saa har Gud "lagt den, at den skal bevares, i vor Frelsers Jesu Kristi almægtige Haand", saa vil disse netop have den i sine egne Hænder, idet de forbeholder sig selv "Afgjørelsen".

At vor Tros Fundament, Retfærdiggjørelsen af Troen alene, ved denne Lære bliver undergravet, er ikke vanskeligt at se. "Enten man nemlig stiller Menneskets Medvirken til sin Omvendelse og Frelse høit eller lavt, enten man tilskriver Mennesket selv meget eller lidet, det er i Grunden ganske det samme. Frelsens Vished, Syndsforladelsens urokkelige Tillid er redningsløs tabt, naar man ikke længere kan forlade sig paa Gud alene. Men at forlade sig paa Gud alene er umuligt, dersom ikke Saligheden afhænger af Gud

alene. Det er sandt, hvad Professor F. W. Bugge siger, 'at i samme Øieblik, hvori en Del af Betingelsen for Forholdets Realisation' (Saliggjørelsen) 'lægges over paa Menneskets Side, i samme Øieblik bliver denne Realisation tvilsom eller umulig; kun der, hvor Gud handler som den ene virksomme, kan det komme til en for Mennesket frelsende Virkelighed'." (Apostelen Paulus Breve 1. S. 488.)*

Overmaade skjønt siger Luther: "Hvor der skal blive af min Sjæl, det maa han se til og have Agt paa, som har sørget saa trolig for den, at han har givet sit eget Liv for at forløse min Sjæl. Lovet i Evighed være han, den eneste rette og trofaste Hyrde og Biskop for alle Sjæle, som tror paa ham! Og visselig — han vil ikke først ianledning af mig begynde at lære, hvorledes han mod Djævelens Vælde og Verdens Ondskab og Tyranni skal bevare og beskytte de salige, som hører og bevarer hans Ord. Han siger: De skal ikke fortabes evindelig, og ingen skal rive dem af min Haand. Dermed lader jeg det blive. Jeg ønsker derfor ikke mere selv at sørge for min Sjæl eller at have den i min egen Magt og Vold, hvor den sandelig vilde være ilde forsørget. Thi Djævelen kunde jo snart, ja hvert Øieblik rive den fra mig og opsluge den. Mange tusende Gange kjærere er det mig, at han har den i sin Haand; der skal den nok, efter hans Ord, være og blive sikkert og vel forvaret" (IX, 1429). Derfor siger han et andet Sted: "Et Menneske maa fortvile om sig selv, slippe baade med Hænder og Fødder og klage sig for et udygtigt Menneske for Guds Øine og saa paakalde hans guddommelige Naade, paa hvilken han fast kan forlade sig. Den, som lærer eller søger en anden Maade at begynde paa end denne, han farer

*Citeret af Prof. Ylvisaker i hans "Til Sammenligning og Prøvelse", Side 12.

vild og forfører baade sig selv og andre. Som da de gjør, der siger: Se, du har en fri Vilje: gjør du, hvad der staar i din Magt, Gud vil gjøre sit; og som mener, at man skal ikke lære Folk at fortvile. Det er sandt nok, at man skal ikke lære Folk at fortvile, men denne Fortvilelse maa man først forklare ret. Om Guds Naade skal ingen fortvile, men tiltrods for hele Verden og for al Synd fast forlade sig paa Guds Hjælp; men om sig selv skal man aldeles fortvile og paa ingen Vis forlade sig paa sin frie Vilje til at gjøre endog den allermindste lille Gjerning. . . . Det er ikke muligt, at Gud kan negte et Menneske sin Naade, som saaledes af ganske Hjerte erkjender sin Uformuenhed og rent forsager paa sig selv. . . . Denne Fortvilen og Søgen efter Naade skal ikke vare bare en Time eller en Tidlang og saa ophøre, men alle vore Gjerninger, Ord, Tanker, saalænge vi her lever, skal være rettede paa, at man altid fortviler om sig selv og bliver i Guds Naade i Begjærlighed og Længsel efter ham." (Luther XI, 3077.)

En ganske særdeles oplysende Ytring af en Lægmand, som har meget at sige blandt Antimissourierne, hørte jeg engang ved et offentligt Møde. Han beklagede sig nemlig over, at jeg havde kaldt deres Lære en hedensk Lære. Den Lære, som jeg havde kaldt hedensk, var den, at "naar et Menneske gjør, hvad der staar til ham, saa giver Gud ham visselig sin Naade". Dette vedkjendte han sig altsaa som sin Lære. Saaledes havde altsaa han (og tusende andre) medrette forstaaet den antimissouriske Lære, og dette havde jeg dømt. Han troede nemlig, at de Ord, som han klagede over, var mine. Han vidste ikke, at det er den lutherske Kirke selv, som i de schmalkaldiske Artikler har dømt netop denne Lære med dette strenge Ord. (Se Konkordieb. S. 200.)

Den, som erkjender Betydningen af Frelserens Gjerning og af Troens Væsen, og som holder fast ved Guds

Ord derom, han vil let se, at den nye Lære tilintetgjør vor Kirkes Grundlære, Retfærdiggjørelsen af Naade ved Troen alene. Netop derfor har vi i den norske Synode saa alvorlig modsat os dem, som har forsvaret disse i den lutherske Kirke hidtil uhørte Lærdomme om, at Saligheden ikke ligger alene i Guds Haand; at ikke alene Guds Barmhjertighed og Kristi Fortjeneste er Aarsag til vor Salighed, men at der ogsaa hos os (i vort Forhold) er en Aarsag dertil; at der er en Mellemtilstand mellem aandelig død og aandelig levende, at Mennesket er medvirksomt til sin Omvendelse, at ogsaa den uigjenfødte kan bede paa en Gud velbehagelig Maade o. s. v.

At paastaa, at man holder fast ved Barnelærdommen og ved Bekjendelsen og ved vore gamle Lærefædre, naar man fører saadanne Lærdomme, er enten grov Uvidenhed * — eller det er Fusk. Der har i Aarenes Løb været anført en Overflod af Beviser, mange af dem indsendte af Lægmænd, der godtgjør, at Luther, Arndt, Scriver og vore andre Opbyggelsesforfattere fører en ganske anden Lære.

Os ligger det paa Hjerte at bevare den gamle Lære, i hvilken vore Fædre fandt sin Fred, thi vi har indseet, at den og den alene er grundet i Guds Ord. Derfor vil vi ogsaa gjerne vække vort Folk til Nidkjærhed for sin herlige Arv. Fanatiske vil vi ikke gjøre dem, men "grundfæstede og stadige" vilde vi gjerne hjælpe dem til at blive, saa de "ikke lader sig rokke fra Evangeliets Haab" (Kol. 1, 2. 3), men "blive faste, urokkelige, altid rige i Herrens Gjerning" (Kor. 15, 5. 8). Fra alle Kanter, ogsaa fra vort kjære

* Jeg føler mig overbevist om, at en stor Del af dem, som følger dem, kun gjør det af Ukyndighed og ikke vilde gjort det, om de ikke umerkeligt, lidt efter lidt, var førte bort fra den gamle Sandhed. At Parti-Lidenskaberne har gjort meget dertil, er en Selvfølge.

Fædreland, hører vi om Frafald fra den gamle Tro og bitre Angreb paa de bibelske Sandheder. Skal vi kunne beholde dem, da maa det for det første blive os en hellig Alvor at bevare Guds Ord purt og rent, som det eneste klare Lys i Verdens Mørke, og vi maa være villige til, at man bespotter og haaner os for denne vor Fastholden ved Ordet. Dernæst maa det blive os en ligesaa hellig Alvor, at "lade Guds Ord udtrykkelig tilsyne i vort Levnet". Gjør vi ikke dette, da har Herren selv sagt: Guds Rige skal tages fra eder og gives et Folk, som bærer dets Frugter. Dette vil vi stræbe at mindes, hver Gang vi beder vort Fadervor.

Hvorfor er der ingen kirkelig Enighed mellem norske Lutheranere i Amerika?

Svar til Hr. M. Ulvestad og til mange andre.

Hr. M. Ulvestad har i flere Blade i Januar d. a. skrevet et Stykke med Overskrift "Kirkelig Forening", og spørger: "Hvad er det, som skiller de norske Lutheranere i Amerika?" Han bifalder, hvad der ofte har været sagt, at "de fleste ikke ved, hvad Striden dreier sig om". Han siger, at "der er nogle (blandt de uindviede) som tror, at det kun er en Strid mellem Lederne, mens Størstedelen ikke ved, hvad de skal tro". Han siger, at "det er en grei Forklaring og Sammenstilling af de paaberaabte Differencer i Læren, som trænges". Han siger, at han med Flid har forsøgt at finde Forskjellen mellem os, særlig ved at læse vore respektive Blade, men har ingen væsentlig Forskjel fundet. Han "er kommen til det Resultat, at det er vor Kristendom og ikke vore Lærebegreber, det staar værst til med". Han siger, at "hvis det var Hovedsagen — Veien til Livet i Gud og Veien til Salighed — man var uenig om, kunde der ikke blive tale om at gaa sammen. Med Guds Ord kan man ikke gaa paa Akkord. Veien, som Gud har foreskrevet, synes for Resten at være noksaa klar, bare vi vilde følge den."

Hr. Ulvestads Stykke synes mig skrevet i en sømmelig og alvorlig Tone, og han har Ret i, at Folk, som i den senere

Tid er kommen her til Landet fra Norge, har Grund til at se Sagen som han.

Naar Hr. Ulvestad siger, at "man bør komme frem for Offentligheden og sige: Saaledes lærer den Forenede Kirke, saaledes Synoden, saaledes Hauges Synode, saaledes Frikirken o. s. v., da mener jeg, at jeg som Medlem af Synoden tør sige, at denne har givet en saa grei Fremstilling, som den er istand til, navnlig hvad den sidste, længste Lærestrid angaar. Denne Fremstilling findes i "En Redegjørelse", som kan faaes gratis ved Henvendelse til Luth. Publ. House, Decorah, Iowa. Se ogsaa det lille Skrift: "Hvad den Norske Synode har villet."

Der er to Grunde, som gjør, at de fleste ikke ved, hvad Striden dreier sig om. Den ene er, at saamange ikke har fulgt Stridighederne fra først af, og at det bliver let uoverkommeligt for de fleste at læse de mange Indlæg fra de forskjellige Sider. Den anden Grund er, at der er adskillige Forfattere, som har den Egenhed at blæse op en Sky af Ord, udaf hvilken det eneste, som Læseren faar fat i, er nogle Beskyldninger, som de da tror og tilegner sig, dels fordi mange har Tilbøielighed til at tro Beskyldninger, dels fordi de, som udsender dem, har Navn og Anseelse.

I.

Dersom den bedrøvelige Tilstand mellem norske Lutheranere i Amerika skal forstaaes grundig af Personer, som i de senere Aar er kommen hid til Landet, saa er det min Overbevisning, at dette kun kan opnaaes ad historisk Vei, og da Forfatteren af disse Linjer har været længere i vor Kirkes Tjeneste end nogen anden, saa turde deri være en Opfordring til at forsøge paa at gjengive, hvad min Erfaring har været med Hensyn til Stridighederne.

Jeg holdt for 28 Aar siden et Foredrag for den Norske

Synodes Prester om "De kirkelige Partier blandt vort Folk i Amerika". Dette Foredrag blev trykt efter Prestekonferensens Forlangende (det kan faaes for ti Cents i Luth. Publ. House i Decorah eller i Husets Filial i Minneapolis). Det begynder med de Ord: "Da de kirkelige Partier blandt vort Folk er jevnaldrende med Emigrationen, maa deres Rod søges i Kirkeforholdene i Norge, af hvilke vore kun er en Fortsættelse under andre ydre Betingelser." Dette har jeg i nævnte lille Skrift ført Beviset for. Partistillingen her i Landet begyndte derved, at mens den største Del af Emigranterne sluttede sig til de norske Prester, som var ordinerede i Norge og kom til Amerika for at tjene sine Landsmænd og faa oprettet kirkelig Orden iblandt dem, saa var der en mindre Del, som ikke vilde have noget med "norske Prester" at gjøre.

Denne mindre Del lod sig i Begyndelsen lede af Elling Eielsen, en allerede i Norge bekjendt Lægprædikant, som var kommen hid nogle Aar før den første norske Prest, W. Dietrichson. Denne sidste var kommen hid med Understøttelse af en kirkelig interesseret Lægmand i Kristiania, Garver Sørensen, som havde givet $1000 for at hjælpe sine udvandrede Landsmænd til kirkelig Orden. Sammen med Dietrichson arbeidede en ung kirkelig interesseret dansk Mand, C. L. Clausen, som ogsaa var kjendt af mange i Norge. Clausen blev ordineret her i Landet af en tysk-luthersk Prest. I 1848 kom en tredje ung Mand til, Past. H. A. Stub, som bosatte sig i Muskego. Disse tre Prester, Dietrichson, Clausen og Stub, søgte nu at faa et Samfund dannet og fik et Udkast til en Konstitution istand. Men da baade Dietrichson og Clausen hyldede Grundtvigs Anskuelser om Daabspakten som Guds levende Ord, saa kom den Konstitution, som Dietrichson gjorde Udkast til, men som ikke blev forelagt noget Møde, til at antyde dette. Dietrich-

son blev snart træt af Arbeidet, og i hans Sted kom Past. A. Preus i 1850 til Koshkonong. Han forefandt blandt Dietrichsons efterladte Papirer hans Udkast til Konstitution. Uagtet nu hverken Preus eller Stub var Gruntvigianere, opdagede de dog ikke hin Feil i Udkastets § 2, og Konstitutionen blev foreløbig antaget og et Samfund dannet.

I 1851 kom tre nye Prester fra Norge, H. A. Preus, Brandt og G. Dietrichson. Da disse Prester kom sammen med dem, som allerede var her, og Konstitutionen blev fremlagt, blev de opmerksom paa den grundtvigianske Paragraf i Konstitutionen. Denne vilde de ikke antage, og forat de nu kunde gaa forsigtig frem, ophævede de den Forening (Samfund kunde man neppe kalde den), som allerede var indgaaet, og forfattede i 1852 ved et Møde i Muskego en ny, ret luthersk Paragraf om Bibelen som eneste Regel og Rettesnor, saa at det lutherske Skriftprincip blev hævdet. I 1852 kom Past. J. A. Ottesen til, og i Februar 1853 blev der holdt et Møde af disse Prester og en hel Del Lægmænd til Affattelse af en ordentlig Samfundsordning, som skulde forelægges de allerede ordnede Menigheder til Betænkning. Dette skede, og i Oktober 1853 stiftedes saa den Norske Synode paa Rock Prairie i Wisconsin.[1]

Imidlertid havde Elling Eielsen i alle disse Aar reist flittig rundt om i Settlementerne, prædiket og advaret mod de "norske Prester i de lange Kjoler". En trang til en Ordning var vistnok følt ogsaa blandt mange af Eielsens Venner, men en virkelig Kirkeorden var ikke i Eielsens egen Interesse. Han vilde helst regjere selv (Hatlestads "Hist. Medd.", Side 59 og 60). Blandt de Mænd, som sluttede sig til Eielsen for en Tid, var O. J. Hatlestad (som kom

[1] Jeg var dengang paa Veien til det Kald i Iowa, til hvilket jeg i Juli samme Aar var ordineret, og kom til Wisconsin en Maaneds Tid efter Synodens Stiftelse.

til Amerika Høsten 1846). Han blev senere Prest og var i 10 Aar den norske Augustanasynodes Formand. Han udgav i 1887 et Skrift, "Historiske Meddelelser", hvori han giver merkelige Oplysninger fra den kirkelige Pionertid her i Landet.

Past. Hatlestad beretter (Side 37 flg.), at der allerede i April 1846 paa Jefferson Prairie afholdtes et Møde for at faa forfattet en Kirkekonstitution, og han paaberaaber sig Pastorerne Brohaughs og Eistensens Vidnesbyrd i deres Bog "E. Eielsens Liv og Virksomhed" for, at ved hint Møde "Eielsen dikterede og O. Andrewson skrev". Det Dokument, som paa den Maade kom istand, blev Grundlaget for den saakaldte "gamle Konstitution". Denne blev i Oktober 1850 paa Koshkonong "paany antagen og underskreven af 37 Trosbrødre". Den foreligger trykt fra Juni 1851. Den var gjældende for det eielsenske Samfund til 1875, da Navnet Hauges Synode blev antaget, og nogle Forandringer i Konstitutionen foretoges, som blev godkjendt i Møde i Chicago 1876.

At der i 1846 var "organiserede Menigheder" i Settlementerne blandt de Folk, som Eielsen betjente som Prest, er nok kun en løs Paastand, som savner al Grund. Forgjæves vil man nok lede efter Dokumenter i de ældste Settlementer, som kan bevise, at Menigheder endog "paa en Maade" var organiserede den Gang. De Folk, som lod sig betjene af Eielsen, kaldte han "sine" eller "de er med os, de". ("Hist. Medd." Side 59.)[2]

Den nævnte "gamle Konstitution" indeholder merkelige Ting. I § 1 siges, at Samfundet er og skal stedse forblive at være "bygget paa Guds Ord i den hellige Skrift i

[2] Se Pastor Rasmussens Brev til Norge, "Mdstd." 1870, Side 250 nederst paa Siden.

Forening med de apostoliske og augsburgske Trosartikler, der tilligemed Ordet er Regel for vor Kirkeorden og for vor Tro og Bekjendelse". ("Hist. Medd." Side 38.) I den bekjendte Art. 2 heder det: "Efter den Orden og Maade, som den hellige Skrift lærer og overbeviser, at intet almindeligt eller urent kan indkomme i det nye Jerusalem (Aab. 21, 27 m. m. fl.), saa kan og ingen optages som Medlem i vort Samfund, uden han har gjennemgaaet en sand Omvendelse eller er paa Omvendelsens Vei" (sammesteds). I § 6 heder det: "Den pavelige Myndighed som og den almindelige Prestedragt vil vi intet mere have med at skaffe, da der ikke i det Nye Testamente findes Bevis for, at Jesus eller hans Apostler har brugt, ei heller befalet det (sammesteds). Med Hensyn til Presternes oplærelse til sin Kaldsgjerning bestemmer § 9 først, at Lærere og Prester vælges af Menighederne, og tilføier, at "de, som er begavede med Læreevner, maa erhverve sig de nødvendige Kundskaber, saavidt som Omstændighederne tillader det" (sammest. Side 41 flg.). Past. Hatlestad bemerker, at "ikke med et Ord eller Stavelse er nævnt noget om Samfunds-Embedsmænd, saasom Formand, Sekretær o. s. v. Ingen Bestemmelse om Aarsmøder eller andre Sammenkomster" (sammesteds Side 42).

Der holdtes et Møde i La Salle Co., Ill., i September 1848 for det i 1846 organiserede "Samfund". Past. Hatlestad bemerker, at "det maatte vel være efter privat Overenskomst, at Andrewson berammede dette Møde; thi i Konstitutionen findes ikke et Ord, hverken om Aarsmøde eller Menigheds-Repræsentanter" (sammesteds Side 43). Dette Møde, ved hvilket Past. Paul Anderson ledede Forhandlingerne, blev skjæbnesvangert, siger Past. Hatlestad, som selv var tilstede. I et Foredrag holdt ved Augustanasynodens Aarsmøde i Rushford, Minn., i 1879 siger Past.

Paul Anderson bl. a., at ved dette Møde "forhandledes der ogsaa angaaende mange Klagemaal mod Elling Eielsen; og Udfaldet heraf blev, at Mødet erklærede, at vi ingen Tillid kunde have til Eielsen, førend han fralagde sig de gjorte Beskyldninger ved kristeligt Opgjør med rette Vedkommende. Men istedenfor at rette sig derefter og paa Sandhedens Grund søge at bevare Aandens Enighed i Fredens Baand, drog han bort og begyndte fra den Tid at arbeide for sig selv. Her sees atter en Feil af vore Anklagere, idet de beskylder os for, at vi skilte os fra Elling Eielsen. Faktum er, at han skilte sig fra os, og det alene fordi han ikke taalte den mindste Tilrettevisning for sine Feil" (sammest. S. 47. Rasmussen i Kirketidende 1870, S. 243). Ved dette Møde blev der enstemmig besluttet "at antage Kirkeregimentet og Disciplinen 'of the Frankean Ev. Luth. Synod of New York' og at forene os med samme, dog med det Forbehold, at vor Barnelærdom ikke skal fratages os, samt at vi ikke vil forbinde os med noget Samfund videre eller længere, end de vandrer efter Guds Ord og lærer Guds Vei rettelig" (sammesteds). Fra den Tid skriver sig Navnet "Frankeanere" om dem, som blev skilt fra Eielsens Venner, et Navn, som de dog med Rette har protesteret imod. Thi uagtet den enstemmige Beslutning, som netop er anført, var der efter Pastor Hatlestads Oplysning kun en Prest, Paul Anderson, som tilligemed sin Menighed lod sig optage i Franckeansynoden, og selv disse forlod den igjen i 1851 (sammesteds). I dette Aar blev Nordre Illinoissynoden stiftet, og til denne sluttede sig da Past. Paul Anderson, O. Andrewson og deres Menigheder, som før ingen Samfundsforbindelse havde havt (sammest. S. 61), og desuden de svenske Prester, Esbjørn, Carlson m. fl. Past. P. A. Rasmussen siger i et Brev til Luthersk Kirketidende i Kristiania: "Fra nu af" (ved hint Møde i La Salle Co.) "vendte E.

Eielsen sig med langt større Bitterhed mod disse sine forhenværende Brødre, end mod de faa norske Prester, som da var her, og ved at vise deres Afvigelser, navnlig i Daab og Nadver, og ved at skrive til Olaus Nielsen i Fredrikshald og i hans 'Tidende' faa dem betegnede som 'Djævle i Menneskeskikkelse', som frafaldne, for hvem man ikke burde bede o. s. v., lykkedes det ham at vinde flere og flere tilbage igjen og at skræmme Nykommerne fra at slutte sig til dem." Dette var før Clausen, Stub og A. Preus gjorde Begyndelsen til en norsk Synodes Stiftelse. (Kirketidende for 1870, S. 243.)

Saaledes var da allerede fra den tidligste Tid de norske Lutheranere skilte i tre fiendtlige Leire: "de norske Prester, Ellingianerne, og de fra disse skilte norske Medlemmer af Nordre Illinoissynoden (de saakaldte Frankeanere), senere den norske Augustanasynode.[3]

En af de Grunde, som i lang Tid har maattet gjøre Tjeneste til at forklare, hvorfra den oprindelige Splittelse af den norske Kirke her i Landet skrev sig, er den Omstændighed, at de to første Prester, W. Dietrichson og C. L. Clausen, var Grundtvigianere. At dette var Grunden, er

[3] Efter adskillig Brydning, især grundet paa den unionistiske Lærestilling af Nordre Illinoissynodens amerikanske Medlemmer, traadte de svenske og norske Prester ud af denne Synode og stiftede i et Møde paa Jefferson Prairie i Wisconsin i 1860 "den skandinavisk evang.-luth. Augustanasynode. Da denne Synode voksede hurtig, blev det, efter fleraarig broderlig Forhandling, ved Mødet i Andover, Ill., i 1870 besluttet, at den deles i to selvstændige Synoder, hver med sine Embedsmænd, den svenske Augustanasynode og den norsk-danske Augustanasynode, der skulde betragte hverandre som Søstersynoder, sende hverandre Delegater o. s. v. ("Hist. Medd." S. 62 flg.).

ikke sandt. Det er et senere Paafund. Hvor langt det var fra, at Frygten for Grundtvigianismen var Grunden, viser Elling Eielsens Konstitution § 1, som sætter Kirkens Bekjendelse ved Siden af Guds Ord som Regel. Ikke desto mindre har denne Paastand maattet gjøre Tjeneste — bagefter, og det uagtet den Norske Synode ved selve sin Stiftelse var grundet i udtrykkelig Modsætning til Grundtvigianismen. Past. Rasmussen, som dengang og længe efter holdt sig til Eielsen, siger i sit Brev til "Luth. Kirketidende" i Norge: "Den grundtvigianske Surdeig i § 2" (af hin foreløbige Konstitution fra 1850) "blev ikke engang bemerket af Synodens Modstandere (ialfald hørte jeg aldrig noget derom) og derfor heller ikke Gjenstand for nogetsomhelst Angreb" (Kirketidende 1870, S. 245). Rasmussen fortæller, at Eielsen havde betroet ham, at den egentlige Grund til Splittelsen var den, at de (de norske Prester) var uomvendte Folk. Som noget formasteligt og skrækkeligt anførte Eielsen, at Past. Clausen spurgte Nadvergjesterne: "Tror du, at min Forladelse er Guds Forladelse?" "En Ven af Eielsen" (siger Rasmussen) "kan man godt være, hvad enten man er Grundtvigianer eller Metodist eller Baptist, naar man blot er enig med ham i den store Hovedsag, at fordømme 'de norske Prestane'" (sammest. S. 250).

"Vexel-Læren" blev der vistnok stundom talt om, og den var man bange for, thi de gamle Haugianere i Norge havde (med Rette) optraadt mod "den omarbeidede Forklaring"; men jeg og, saavidt jeg ved, de andre Prester brugte kun "Sartorphs Udtog" af "Sandhed til Gudfrygtighed" ved Konfirmandundervisningen, og i den var ingen "Vexel-Lære".

Hvor vanskeligt man har havt for at finde Grunde til Splittelsen kan bl. m. a. sees deraf, at som en af Aarsagerne til Splittelsen i 40- og 50-Aarene blev der i 70-Aarene

anført "Slaveristriden, hvilken blev ført i 60-Aarene, længe efterat Splittelsen var indtraadt". ("Hist. Medd." S. 45.)

Jeg mindes vel fra mine første Aar her i Landet (fra 1853), hvorledes jeg blev mødt med Mistanke og Uvilje af mange, just fordi jeg var norsk Prest. Grundtvigianer var jeg ikke og havde jeg aldrig været, men med Mistanke blev jeg mødt af dem, som fulgte Eielsen og de da saakaldte Frankeanere, som allerede da havde etableret sig. Hvor forvirrede en Del af dem var, fik jeg se, da jeg erfarede, at en af deres kjæreste Bøger var et yderst uluthersk og sværmerisk Skrift om "Kirken" af den i sin Tid bekjendte Olaus Nielsen i Fredrikshald i Norge.

II.

Dog — det skulde ikke være nok med den første oprindelige Splittelse i tre Partier. I 1861 var der inden den Norske Synode udbrudt en Strid i Anledning af den enstemmige Erklæring, som Synodens Prester ved Synodemødet paa Rock Prairie i 1861 efter Forlangende afgav med Hensyn til sin Lære om Slaveri. Denne Erklæring lød saaledes: "Skjønt det efter Guds Ord i og for sig ikke er Synd at holde Slaver, saa er Slaveriet dog et Onde og en Straf fra Gud, og vi fordømmer alle de Misbrug og Synder, som er forbundne dermed, ligesom vi, naar vor Kaldspligt kræver det, og kristelig Kjærlighed og Visdom byder det, vil arbeide for dets Ophævelse."

Striden begyndte med, at Past. C. L. Clausen, dengang paany Prest i St. Ansgar, Iowa, tog sin Tilstemning til Erklæringen tilbage og angreb den i Aviserne. Presterne, som alle var Antislaverimænd, som Erklæringen viser, og desuden var Unionsmænd og, maaske paa én Undtagelse nær, ogsaa var Republikanere, kunde ikke vige fra, hvad der var let at se var Guds Ords Lære, og de veg heller ikke, saa

inderlig de end beklagede denne Strid, især under saadanne Tidsomstændigheder.

Hvad Presterne dengang ikke vidste og hvad mange af dem neppe heller har vidst, førend de har erfaret det gjennem Past. A. Bredesens Undersøgelser, er dette, at en lignende Kirkestrid i lange Tider havde været ført iblandt saagodtsom alle de protestantiske Kirkesamfund her i Nordstaterne, blandt Presbyterianerne, Metodisterne, Baptisterne og Episkopalerne, og at alle disse Samfund gjennem sine Repræsentanter og Konventioner havde erklæret sig paa samme Maade, som den Norske Synodes Prester. Uagtet hine Kirkesamfunds Prester var Unionsmænd og Antislaverimænd, saa stod de dog ligesaa fast paa Guds Ords Lære, som vi gjorde det. Kun de fanatiske og forholdsvis faatallige Abolitionister fordrede absolut, at Slaveriet skulde erkjendes for Synd i og for sig selv, og derfor straks ophæves. Hvorledes Abraham Lincoln atter og atter fralagde sig denne Beskyldning, at han var Abolitionist, er historisk noksom bekjendt. Han fordrede Lovene adlydt ogsaa med Hensyn til Slaveri, kun at daarlige Love paa lovlig Vis kunde erstattes af gode Love.[4]

Havde vort Folk vidst, at vi havde saagodtsom alle protestantiske Samfund i Nordstaterne med os, kunde Striden maaske været afvendt.

Det teologiske Fakultet i Kristiania blev anmodet om en Erklæring angaaende det omstridte Spørgsmaal. Det gav en Erklæring, men saa tvetydig affattet, at den gjorde galt værre. Begge Parter kunde paaberaabe sig forskjellige Dele af den. Det, som egentlig var Hovedsagen, nemlig om det i det Nye Testamente omtalte Slaveri var et virkeligt

---

[4] Da Lincoln i 1868 udgav Emancipationserklæringen, var det som en militær Foranstaltning.

Slaveri, har Fakultetet senere givet en Erklæring om. Der heder det, at de som ikke vilde erkjende dette, ingen Ret har til at paaberaabe sig Fakultetets Erklæring. Denne Erklæring har for længe siden været offentliggjort. Heller ikke var det under hin Strid bekjendt blandt vort Folk, at det norske Missionsselskab mellem sine Menighedslemmer blandt de madagassiske Kristne har havt Slaveeiere uden at fordre, at disse skulde frigive sine Slaver eller blive udelukkede af Menighederne, hvis de ikke gjorde det, naar de kun behandlede dem kristelig efter Guds Ord. Dette har Tilsynsmanden over Missionen paa Madagaskar, Borchgrevink, personlig udtalt til mig under vort Samvær ved Synodemødet i vort østlige Distrikt i 1900.

Striden endte med, at Past. C. L. Clausen og hans Menigheder udtraadte af Synoden, og at nogle faa andre Menigheder blev splittede.

Imidlertid blev denne Splittelse i Synoden, saa ubetydelig den end var i numerisk Henseende, af en overmaade stor Vigtighed, idet den nemlig gav Anledning til Oprettelsen af et fjerde Samfund blandt de norske Lutheranere: Den norsk-danske Konferens. Ved dette Samfunds Stiftelse gik det underligt til. Det var en kirkepolitisk Manøvre, som vi ikke har havt Mage til, uden i hvad der i Naadevalgsstridens Dage foregik i enkelte af vore Menigheder.

Mødet i St. Ansgar var sammenkaldt efter en Overenskomst, fattet i Andover, da den norske Augustanasynode blev kirkeregimentlig skilt fra Svenskerne. Planen var, som man kan se, væsentlig arrangeret mellem C. L. Clausen og Prof. Weenaas, Past. Müller-Eggen samt nogle af disses Venner i Augustanasynoden ("Hist. Medd." S. 77 og 276). Prof. Weenaas var nemlig kaldet af de norske Augustanere, mens de endnu stod i Forbindelse med den svenske Augustanasynode, og kom til Amerika i 1868 og blev da Lærer ved den

skandinavisk-lutherske Augustanasynodes Læreanstalt, dengang i Paxton, Ill., senere i Marshall, Wis.[5]

Mødet i St. Ansgar var væsentlig et Møde mellem Presterne Clausen og Gjeldaker paa den ene Side og en Del Prester af Augustanasynoden paa den anden Side. Menighederne var ikke repræsenterede. Man haabede gjennem de ved Past. Clausen vakte Uroligheder at faa istand en Forbindelse med det formentlig store misfornøiede Parti i den Norske Synode, og saaledes sikre sig den forønskede Fremtid. Uagtet Augustanasynodens Menigheder ikke var repræsenterede ved Mødet og ikke var raadspurgte, besluttede Majoriteten af dens tilstedeværende Prester, at nu skulde

[5] Prof. Weenaas havde været Prest i Loppen i Tromsø Stift i Norge, da der blev indledet Forhandlinger med ham fra Prester af Augustanasynoden. Past. Hatlestad beretter ("Hist. Medd." S. 76), at "Weenaas forlangte og vi gik ind paa at betale ham Stipendium til en Reise til Tyskland, Reiseudgifter for ham og Familie fra Loppen til Kristiania og derfra til New York og Paxton, og $1000 aarlig Løn og fri Bolig. Weenaas kom til Amerika om Sommeren 1868, reiste omkring i de norske Menigheder og blev overalt modtagen med aabne Arme, og der vistes ham megen Velvilje. Store Forhaabninger knyttedes til denne Mands Virksomhed iblandt os." Hvorledes disse Forhaabninger opfyldtes, viser Augustanasynodens Historie. Past. Paul Anderson sigter til ham, naar han i 1879 ved Augustanasynodens Møde i Rushford under en Oversigt over Augustanernes tidligere Historie siger: "Men snart kom Ulven i Faareklæderne og adspredte Faarene. Herom behøver jeg dog ikke nu at tale, da den Uret, vort Samfund led, er i altfor friskt Minde" ("Hist. Medd." S. 50). "Den paafølgende Vinter lod han os forstaa, at han ikke var tilfreds i Paxton, men at vi Norske maatte se til at faa oprettet en egen Læreanstalt. Hvis ikke, vilde han enten reise tilbage til Norge eller antage et Prestekald i Amerika" ("Hist. Medd." S. 77). Saa skiltes de da fra Svenskerne og kjøbte en Skolebygning i Marshall, Wis.

Augustanasynoden være opløst. Der paastodes, at Mødet i Andover (ved hvilket den var organiseret som selvstændig Synode) kun var foreløbigt, hvilket imidlertid dens tilstedeværende Formand vist med Rette benegtede.

Saaledes blev da den norsk-danske Konferens dannet. Den bestod af de Prester, som antog den paa Mødet gjennemgaaede Konstitution. Menighederne blev udenfor, men kunde sende Delegater til Møderne. Past. Clausen valgtes til Formand, og Past. Müller-Eggen til Sekretær. Ved et følgende Møde, Aaret efter, indsaa man, at det ikke gik an, at Samfundet skulde bestaa af Presterne alene, og det besluttedes da, at Menighederne skulde faa være med. Augustanasynoden vedblev dog alligevel at bestaa. De Prester og Menigheder, som ikke vilde finde sig i den egenmægtige Maade, som Mødet i St. Ansgar havde brugt, fortsatte sin Gjerning. I et Møde paa Jefferson Prairie i Oktober samme Aar erklærede de tilstedeværende Medlemmer af Augustanasynoden, "at St. Ansgar-Beslutningen skulde ansees for magtesløs og intet at agte" ("Hist. Medd." S. 220). "Vi stod igjen", siger Past. Hatlestad, "med den tomme Skolebygning og en Gjæld paa $4,000, som var stiftet i Fællesskab af de udtraadte og os" (sammest. S. 78). Augustanasynoden blev altsaa dog ilive og gjorde Fremskridt. Den fik sig en ny Læreanstalt i Beloit, Jowa, lige overfor Canton, S. D., og den havde (efter Past. Hatlestads Angivelse) i 1887 91 Menigheder (ikke Prestekald). Han nævner ikke Presternes Antal, men da han beretter, af hvilken Prest hver Menighed betjentes, kan det sees, at Augustanasynoden paa den Tid havde 33 Prester.

For det nye Samfund, den norsk-danske Konferens, gjaldt det nu først og fremst at styrke sig ved at faa Presteloerere fra Norge. De havde faaet en Bygning — Augsburg Seminarium — opført allerede i 1872, men havde kun Prof.

Weenaas til Lærer (foruden nogle midlertidige Hjælpelærere). Efter forskjellige forgjæves Forsøg sendtes Prof. Weenaas og Past. Falch Gjertsen til Norge i 1873 for at faa en teologisk Lærer, og de fandt en saadan i cand. theol. Sven Oftedal, som antog Kaldet og tiltraadte sit nye Embede samme Aar. Professorerne Oftedal og Weenaas forsøgte nu med et voldsomt Slag at knuse den Norske Synode, hvilket dog ikke lykkedes. De udgav nemlig den bekjendte og berygtede "Aaben Erklæring" (se Kirketidende for 1874, S. 102 flg.). I denne heder det bl. a.: "Ved Norsk Synode eller Wisconsinisme forstaar vi en antikristelig Retning og farlig Organisation, der, baaret af et papistisk Princip, arbeider hen til at opløse Kristendommen i Universalisme og Hierarki. Udsprungen af Grundtvigianismens mest katoliserende Retning" o. s. v.

Prof. Gisle Johnson i Kristiania udtalte i sin "Luth. Kirketidende" "sin dybe Beklagelse over, at en saadan Erklæring har kunnet se Dagens Lys", og siger, at den gjør sig ikke blot skyldig i paatagelige Overdrivelser, men i ligefrem Usandhed (Kirket. 1874, S. 392 flg.). En anden Forfatter i Norge skriver: "Med Forfærdelse læste jeg . . . d'Hrr. Prof. Oftedals og Weenaas's aabne Erklæring. Jeg kunde næsten fristes til at lykønske den Norske Synode til saadanne Modstandere" (sammest. S. 393 flg.). Norske Lægmænds Dom om den kan findes i samme Aargang S. 499 flg., indsendt af Past. P. A. Rasmussen. I Prof. Gisle Johnsons "Luth. Kirketidende" for 12te September 1874 heder det: "Dette beklagelige Aktstykke har paany mægtig bidraget til at vække Opmerksomheden indenfor den norske Moderkirke for, hvad der foregaar blandt vore Brødre hinsides Atlanterhavet. Og det slaar ikke feil, at det kanske mere end noget andet af, hvad man paa længere Tid har seet eller hørt derovenfra, har vist sig i Besiddelse af Evne

til at oplive Interessen og Sympatien for det kirkelige Samfund, som deri behandles paa en ligefrem oprørende Maade, den Norske Synode. . . . Mens den aabne Erklæring saaledes spaar alt andet end godt for Fremtiden, tjener den heller (ikke?) til at kaste noget glædeligt Lys over Nutiden, over det Samfunds kirkelige Karakter, fra hvis ledende Mænd den er udgaaen. Mange havde vistnok ventet, at Konferensen eller ialfald Dele af dette Samfund, Prester, Menigheder eller Menighedslemmer indenfor samme, vilde have været i Besiddelse af saa megen Retfærdighedsfølelse, af saa megen kristelig Samvittighedsfuldhed, at de vilde have protesteret mod sine teologiske Professorers Banbulle, høitidelig fralagt sig al Andel i de deri udtalte Paastande og udtrykkelig desavoueret (underkjendt) de to Herrer paa dette Punkt. Hvor der indenfor Konferensen fandtes saadanne Prester eller Menighedslemmer, læge eller lærde, der var saa meget kristelig og kirkelig oplyste, at de kunde se og forstaa, og saa meget af Sandheden, at de maatte misbillige dette Skriftstykkes uendelige Overdrivelser, dets Uretfærdigheder og Usandheder, der skulde man dog have ventet at faa høre Indsigelser eller dog ialfald Reservationer imod, at Tausheden her skulde opfattes som Tegn paa Samtykke. Men nei! Ingen saadan Røst har været hørt. Dyb Stilhed fra alle Konferensens Menigheder og Prester har ledsaget de to Professorers Optræden. Man maa være fuldt berettiget til heraf at uddrage de alvorligste Slutninger til den hele Konferenses kristelige og kirkelige Karakter. . . . Det er med Smerte, vi maa udtale os saaledes. Vi — og sikkerlig mange med os — troede en Tid, at ogsaa Konferensen kunde have sin berettigede Plads indenfor Amerikas norske Menigheder, ja at den ved Siden af Synoden kunde have sin Mission, sin betydningsfulde Andel i det kirkelige Arbeide. Hvor stor Sympati man end maatte føle for

Synoden og dens med saa megen Dygtighed og saa urokkelig Bekjendelsestroskab førte kirkelige Kampe, blandede der sig dog i Sympatien adskillig Bekymring for, at Iveren for den rene Lære skulde udarte til en Stridssyge, som af ethvert teologisk Problem fastslog en Opfattelse, der gjaldt som en Trosartikel, og Begeistringen for Reformationstiden og den lutherske Kirkes klassiske Periode til en exklusiv, forstenet, al videre Udvikling og Fremadskriden negtende Ortodoxi. Vi vil gjerne indrømme, at saadanne Betænkeligheder for en meget væsentlig Del havde sin Grund i, at vi herhjemme i det fjerne Moderland ikke havde tilstrækkeligt Kjendskab til de amerikanske kirkelige Forhold, der vel kunde gjøre en høi Grad af Klarhed og Fasthed i Læresbegrebet og utrættelig Agtpaagiven paa Lærens Renhed selv i mere periferiske (underordnede) Punkter til en Nødvendighed. Vi vil ogsaa gjerne indrømme, at forsaavidt der manglede os paa den fulde Forstaaelse af Synodens Nidkjærhed for den rene Lære, da kom dette visselig for en stor Del deraf, at vi herhjemme i vor norske Statskirke er altfor vel vante til at tage det løit og slapt i dette Stykke; vi kunde kanske nok trænge til, at en Del af den Nidkjærhedens Ild, som brænder indenfor Synoden, kunde meddele sig til os. Faktum er imidlertid, at vi ikke sjelden var tilbøielige til at ryste paa Hovedet, naar vi fra det fjerne var Vidner til den Iver, hvormed Synoden—neppe altid uden Lidenskab—førte Lærekampene. Naturligt derfor, at vi paa Forhaand kunde fatte de Tanker om det andet Samfund, Konferensen, at det her kunde have Betydning og være til Gavn som en Modvegt, der kunde tjene til at begrænse og holde indenfor de rette Skranker den Ensidighed, som vi mente at finde Spor af hos Synoden. . . . Disse skjønne Drømme — anderledes tør vi vel neppe benævne dem — har den aabne Erklæring ubarmhjertig forstyrret for os. Den har vist os, at det

ene af de to Samfund, Konferensen, aldeles har løssagt sig fra Grundforudsætningen for, at der skal kunne blive Tale om kirkeligt Samarbeide. . . . Men idet saaledes denne ulykkelige aabne Erklæring vissélig har vist sig kraftig til at aabne Øinene paa os herhjemme for en høist betænkelig Side af Konferensens Væsen, vil det heller ikke kunne feile, at den mægtig vil virke til, at vi med forøget Sympati og belivet Interesse vender os til den Part, som her har lidt en saa paatagelig Uret, nemlig Synoden. Erklæringen har med ét kastet et Lys over Forholdet mellem disse Sam-fund, som mere end alt, hvad der forhen har været talt og skrevet derom, har klaret Sagen for os. Forsaavidt den kirkelige Almenhed i Norge hidindtil kanske har været i nogen Tvil om, hvilket af de to Samfund den skulde slutte sig til med den varmeste Deltagelse, vil sikkerlig denne Tvil nu hos de allerfleste være hævet. . . . Der maa have været 'en anden Aand' i det ene Samfund end i det andet. Den aabne Erklæring siger jo ogsaa ligefrem, at med 'Wis-consinismen' kan Konferensen ikke mere forliges 'end Kristus og Belial, end Ild og Vand'. Hvorledes skulde Modsæt-ningen kunne udtales skarpere og haardere? Forsaavidt det nu ikke er, bør eller kan være Synoden ligegyldigt, hvor-ledes den opfattes og bedømmes herhjemme i Moderkirken, forsaavidt tror vi ikke, at den vil komme til at lide ved den aabne Erklæring . . . den har herhjemme i det gamle Land, blandt Norges lutherske Kristne, en talrig Skare af varme Venner, som besjælede af sand, broderlig Kjærlighed, i Aanden rækker den Broderhaand."

Jeg har opholdt mig saa længe ved denne Sag, fordi et saadant Uddrag af et Blad som Prof. Gisle Johnsons "Luth. Kirketidende" kaster et Lys over de af Konferensen med saa megen Utrættelighed benyttede Talemaader om "Moderkirken", "Barnelærdommen", "Kamp for aandeligt

Liv" o. s. v. Prof. Weenaas tog senere (1876) sin Underskrift til hin Erklæring tilbage, men den Maade, paa hvilken dette skede, gjorde heller galt værre. (Se derom Kirket. 1876, S. 298 flg. og 381 flg.). I Konferensens første Tid var, som sagt, Prof. Weenaas den eneste teologisk uddannede Lærer. Da var det gode Tider for unge Mennesker, som gjerne vilde blive Prester i Hast. (Se derom Past. P. A. Rasmussens merkelige Oplysninger i "Mdstd." for 1873, S. 24 flg.) Ved Konferensens Aarsmøde i 1874 oplystes det, at de teologiske Kandidater Georg Sverdrup og S. R. Gunnersen ogsaa havde erklæret sig villige til at blive Professorer ved Augsburg Seminarium (Aarsberetn. 1874, S. 62).

Den væsentligste Lærestrid, som Synoden førte med Konferensen (en Arv fra Striden med den norske Augustanasynode), var Striden om Absolutionen. Den som vil se et Eksempel paa, hvorledes denne Strid blev ført, vil jeg henvise til "Kirkel. Maanedst." for 1873, S. 290 flg. Et af de almindeligste Vaaben, som Konferensens Medlemmer brugte, var meget udførlig at bevise, hvad vi aldrig havde negtet, og med stort Alvor at negte, hvad vi aldrig havde paastaaet, saa Læserne maatte drage den Slutning, at vi negtede hint og paastod dette.

III.

Der var altsaa nu (1870) 4 Partier iblandt de norske Lutheranere her i Landet. Et lidet 5te Parti opkom, da Elling Eielsen og nogle faa af hans Tilhængere ikke vilde følge de andre Prester og Menigheder, som i 1875 antog Navnet Hauges Synode og rettede en Del af de Feil, som Eielsens gamle Komstitution led under. De faa misfornøiede oprettede da et eget lidet Samfund under Navnet den evang.-lutherske Kirke. Dette lille Samfund eksisterer endnu.

Hauges Synode synes ikke at have været synderlig ivrig for at indlade sig i de forskjellige Forsøg paa at faa en Enighed istand, som de andre Samfund har stræbet med. Den har syslet for sig selv, maaske lidt mindre bitter mod den Norske Synode, end de andre. Dog arbeidede de mod Synoden, og heller ikke Hauges Synodes Prester har paa de Steder, hvor jeg er kjendt, undladt at gjøre Proselyter inden Synodens Menigheder, og har uden Undersøgelse optaget Medlemmer af disse, naar de var blevne misfornøiede med et eller andet i Synodemenigheden og ikke der fik det, som de vilde. Mens Eielsen, som før sagt, heller var bange for, at Presterne skulde faa for mange Kundskaber, saa har Hauges Synode gjort alvorlige Anstrengelser for at faa sine vordende Prester ordentlig oplærte. Deres Presteskole er i Red Wing, Minnesota.

Ogsaa i den tiloversblevne Del af den norske Augustanasynode var det fra 1870 mere stille. Den havde nok at gjøre med at overvinde Virkningerne af det Slag, som var den tilføiet ved Mødet i St. Ansgar.

I Konferensen gik det desto livligere til. I 1877 skrev jeg derom i det før nævnte Foredrag, "De kirkelige Partier blandt vort Folk i Amerika", bl. a. som følger: "Hvad der skal blive Konferensens Grundkarakter, er det endnu ikke godt at sige. For Tiden har den neppe nogen, dersom man ikke vil regne Fiendskab mod den Norske Synode for en saadan. De kirkepolitiske Forhaabninger, som den skylder sin Tilværelse, og paa hvilke den fra først af er bygget, er ikke blevne opfyldte. Dens to Stiftere synes at have forladt den 'in disgust', og den, der i Begyndelsen flittigst skrev dens Avertissementer, har nedlagt sin Pen.

"Samfundet er sammensat af mange forskjellige Elementer, og det er derfor intet Under, at det afgiver et ønskeligt Felt til at eksperimentere paa for saa emanciperede

Mænd som de, der fra Minneapolis af har overtaget dets Ledelse, og af hvem Samfundet synes at taale hvadsomhelst, selv om det nokjaa meget strider mod, hvad mange af dets Prester og Menigheder før har bekjendt og maaske endnu bekjender. Konferensen tæller blandt sine Menigheder de mest forskjelligartede Bestanddele: dels gamle haugianskſindede Augustanamenigheder,[6] dels Stykker af gamle Synodemenigheder, samt enkelte hele saadanne. Det største Antal er, saavidt jeg har kunnet erfare, smaa, nydannede Menigheder med en liberal Tendens baade med Hensyn til Lære og Levnet. Denne Liberalitet strækker sig dog ikke til den Norske Synode; thi Foreningsbaandet i Konferensen er Fiendskabet mod den Norske Synode.

"Det nye Samfunds Ledere havde Skjøn nok til at se, at deres Fremtid for en stor Del vilde være afhængig af, at det kom i et andet og bedre Forhold til Kirken i Norge, og det gjaldt derfor, om muligt, at tilegne sig det Fortrin, som den Norske Synode i saa Henseende havde havt. De, som havde fulgt Udviklingen her i Landet, fik paa denne Maade se et underligt Syn. Et Samfund, hvis væsentligste Bestanddel var Menigheder, der var blevne til i Fiendskab mod Kirken i Norge, og som før havde levet af dette Fiendskab, skrev nu med stor Frimodighed paa sin Fane: 'Moderkirkens egte Datter'. Det gjaldt at vinde Terræn i Norge. . . . Et aldeles nyt Element, der sandsynligvis er af den Art, at det enten maa dominere eller forsvinde, er indkommet i Konferensen ved de tre nye Professorer ved Læreanstalten i Minneapolis. Deres Optræden er bekjendt; ligesaa hint Forsøg paa med et Slag at knuse den Norske Synode."

---

[6] Henved Halvdelen af de Menigheder, som før 1870 havde forenet sig med Augustanasynoden, fulgte sine Prester ind i Konferensen, og et Par Menigheder blev splittede ("Hist. Medd." S. 220).

De tre fra Norge ankomne Professorer tog Tømmerne i sine Hænder og spurgte lidet efter, hvad de andre, som havde været længe i Amerika, havde at sige. Selv Prof. Weenaas blev tilsidesat og forlod om ikke længe baade Konferensen og Amerika for at blive Prest i Norge.[7] Indre Fred blev der ikke længe i Konferensen. Lidt efter lidt dannede der sig to Retninger inden dens Presteskab, "den gamle" og "den nye Retning". Udvortes kom det maaske ikke saa meget frem, men Kløften voksede sig større og større, indtil det tilsidst viste sig, at de ikke kunde holde ud med hverandre, saa de nu (hvad senere skal paapeges) staar i forskjellige Samfund. Et var der, som Hauges Synode, Augustanasynoden og Konferensen havde tilfælles, og det var Hadet til den Norske Synode og Bekjæmpelsen af denne.

Imidlertid havde den Norske Synode vokset sig stor. Der herskede en sterk Enighed imellem dens Prester og Menigheder, en Enighed, som blev Gjenstand for Spot af Modstanderne, som kaldte den "aandelig Uniform". Synoden havde faaet en hel Del Prester fra Norge, og den havde faaet en end større Del oplærte her i Landet. Den havde fra første Begyndelse indseet, at saa gjerne den end ønskede Prester fra Norge, saa vilde det dog være urimeligt at haabe, at vi fra Universitetet i Kristiania kunde faa Prester nok for det store Behov. Synoden havde dengang ikke selv de fornødne Kræfter eller Midler til en ordentlig Presteskole. Allerede i 1857 var den derfor, efter omhyggelige Undersøgelser, traadt i Forbindelse med Missourisynoden, som var stiftet 10 Aar tidligere, og som havde Presteskoler i St. Louis og Fort Wayne. Vilkaarene var, at vor Synode skulde, mod at ansætte og underholde en

---

[7] Siden kom han atter tilbage til Amerika og var i to Aar Lærer ved Hauges Synodes Presteskole i Red Wing, men reiste saa paany til Norge og blev atter Prest der.

Professor ved Missouriernes Skole i St. Louis, have Adgang til at faa sine Studenter optagne ved denne.

Dette var Begyndelsen til den Norske Synodes Forbindelse med Missourierne, hvorigjennem saa megen Velsignelse har tilflydt os, men og tillige saa mange Angreb og saa megen Forhaanelse. De to mænd, som i 1857 sendtes til Fort Wayne (hvor Missourisynoden da var samlet), var Past. J. A. Ottesen og Forfatteren af disse Linjer. Man har talt meget om den Virkning, som vor Forbindelse med Missourierne har havt paa den Norske Synode. Det er ogsaa sandt, at denne Virkning har været af uberegnelig Vigtighed—kun ikke paa den Maade, som en stor Del Mennesker, som hverken kjender Missourierne eller os, har tænkt sig. Vi har ikke af dem lært noget nyt, d. e. nogen ny Lærdom eller nogen anden Lærdom, end den, som vi havde med os fra Universitetet i Kristiania.

Det, som vi fandt hos dem, og som i hine uforglemmelige Dage i Ft. Wayne greb dybt ind i mit Sind, var at vi her fandt en stor Forsamling af Prester og Lægmænd, en Mængde som "med ét Hjerte og én Sjæl" (Ap. Gj. 4, 32), fuld af brændende Begeistring for den guddommelige Sandhed i den hellige Skrift, fuld af den inderligste Kjærlighed til Guds Rige og til hverandre, villige til de største Opofrelser for Guds Riges Sag, uegennyttige og tilfreds med de fattigste Kaar, villige til det utrætteligste Arbeide, usigelig glade i sin Kristentro, thi de var vis paa sine Synders Forladelse for Jesu Skyld—og for alt dette ogsaa villige til at lide Forsmædelse og Spot, som da og blev dem rundelig til Del. De stod ogsaa dengang endnu i den "første Kjærligheds" Glød.

Vi lærte intet nyt af dem, sagde jeg, og det skrev jeg ogsaa efter min Hjemkomst til Prof. Crämer, hvis Gjest jeg havde været. "Vi lærte intet nyt af eder", skrev jeg,

"men det, som vi allerede i Norge havde lært efter Ordene — de to store lutherske Hovedgrundsætninger —, det saa vi her for første Gang, aabenbart og seierrigt, samfundsmæssigt træde frem i Livet." Vi saa det træde frem paa en Gang med dybt Alvor og med barnlig Glæde, simpelt, uden alt paataget Væsen, men som en Magt, der netop ved de frikirkelige Kaar gjorde sig gjældende paa en Maade, som ikke vilde kunne findes i en Statskirke uden en hel Omveltning af det bestaaende. Vi saa den efter Ordene velkjendte Herlighed i den lutherske Bekjendelse saa, som vi aldrig havde seet den før.

IV.

Jeg har ovenfor sagt, at den Norske Synode har meget at takke Missourierne for. I den første Række af disse Ting vil jeg sætte det alvorlige, grundkristelige og grundlutherske Sindelag, som under Studiet i St. Louis blev indprentet Synodens vordende Prester i de mange Aar, i hvilke den derfra for en saa stor Del fik sit Presteskab rekruteret. Denne Paavirkning er med Troskab og Dygtighed fortsat af Synodens nuværende teologiske Professorer, som alle har studeret i St. Louis, og som, Gud være Lov, endrægtig arbeider i den samme Aand.

Man har bebreidet Synoden, at den af Missourierne lærte at lægge al Vegt paa Læren og at forsømme Livet. Med andre Ord: man har beskyldt Missourierne og den norske Synode for Ortodoxisme. Selv har de afvist denne Beskyldning. At Faren ligger nær, har disse to Samfund altid selv erkjendt og bekjendt. Ortodoxi betyder "ren Lære". Ortodoxisme kan oversættes med "Renlæreri". Denne sidste bestaar i at gjøre ren Lære til Maalet, uagtet den kun skal være Midlet til det rette Maal. Maalet skal være den sande, virkelige, levende Tro. Thi denne er Livet i Gud. Saaledes som en tror, saa lever han.

Dersom man nu med hin Klage mener at bebreide Synoden, at den sætter som det øverste og vigtigste at have Guds Ords Lære ren, saa tænker jeg, at den vedkjender sig dette. Den vil ikke lade sig nøie med Fraser og Talemaader om "Barnelærdommen". Den guddommelige Sandhed er Kilden til et ret Kristenliv, og Kilden maa jo først og fremst holdes ren, om det, som skal udflyde af den, skal være som det bør. Menes der derimod, at Synodens Menigheder har havt store Skrøbeligheder og været meget ufuldkomne i kristeligt Liv, da er dette sandt. Der vil nemlig fra andre Kilder end Guds Ord, flyde (og har flydt) mangt og meget ind i Livets Strøm, som gjør denne uren, og der er derfor altid Fare. Naar da saadanne Mennesker, som ikke stræber at leve efter Guds Ord, dog roser sig af at have "den rene Lære", da er Faren og Forargelsen saa meget større. Synodens Veiledere har havt Øie for dette og alvorlig arbeidet for, at de, som "har Guds Ord purt og rent", ogsaa "skal lade det udtrykkelig tilsyne i sit Levnet". De har stadig, atter og atter mindet om, at den, som lever ugudelig, og som lever for Verden alene, har ingen ret Tro, om han end mener sig aldrig saa rettroende.

Angaaende disse Ting kan jeg henvise til de aarlige Indberetninger fra Synodens Formænd, og offentliggjorte Forhandlinger i vore Synodemøder og Prestekonferenser. Saaledes f. Eks. i 1878, i 1888 og m. a. St. Jeg tør ogsaa henvise til mine egne Foredrag ved disse. Dersom Synoden forbigik eller ikke lagde alvorlig Vegt paa Guds Ords Fordring til Omvendelse og til et helligt Levnet, saa havde den ikke "den rene Lære", ialfald kun en Del af den, som da blev til ingen Nytte.

At vi i Synoden burde have gjort det bedre, og vilde have gjort det bedre, om vi selv havde været bedre, det er kun altfor sandt. Mine Iagttagelser i de mange Aar har

imidlertid ikke bragt mig til at tro, at det i dette Stykke stod bedre til i andre af de norske Samfund, saa dette kan ikke anføres som Grund til, at der ingen kirkelig Enighed er imellem de norske Lutheranere i Amerika. Enkelte Synder kan være mere fremherskende i et Samfund, andre i et andet.

Nei, Grunden til Mangel paa Enighed er, som ovenfor paavist, historisk at søge i de forskjellige Aandsretninger, der medbragtes som en Arv fra Norge, og som her viste sig i Dannelse af Partier. Disse gav igjen Anledning til forskjellige Lærestridigheder, som førtes imellem de forskjellige Partier for at retfærdiggjøre disse. Partidannelsen viste, at en stor Del af vort Folk ikke havde erkjendt, at Partier er en af Kjødets Frugter (Gal. 5, 20). Havde vort Folk samvittighedsfuldt erkjendt dette, saa havde de ikke stiftet saa det ene, saa det andet Parti, men holdt sig til Fortsættelsen af den norske Kirke her i Landet.

Dels før Konferensens Stiftelse i 1870, dels efter denne førtes der mellem de forskjellige Samfund paa den ene Side og Synoden paa den anden adskillige Lærestridigheder, navnlig om Søndagen, om Lægmandsprædiken, om Evangeliet, Retfærdiggjørelsen og Absolutionen (disse tre var egentlig kun én Strid under forskjellige Navne). I disse Stridigheder var Synoden altid den angrebne Part. De Forsøg, som gjordes, for ved Forhandlinger i Frikonferenser at komme til Enighed, lykkedes ikke. Det er min Overbevisning, at Synoden i disse Stridigheder strengt har holdt sig til, hvad den lutherske Kirke har lært i sine Bekjendelsesskrifter (Konkordiebogen). En Gjennemgaaelse af Synodens Publikationer vil godtgjøre dette.

Synodens Modstandere undsaa sig dog ikke for at paastaa, at Synodepresterne havde afskaffet eller vilde afskaffe det 3dje Bud, at de lærte, at alle, som hører Evangeliet,

bliver salige, at et Menneske kan blive retfærdiggjort uden Tro, at den, som har faaet Absolutionen, har sine Synders Forladelse,[8] og saadant mere. Saadant var man i de Tider vant til; thi naar det gjaldt at skræmme Folk bort fra Synoden saa blev saadanne Vaaben uden videre brugt. At man tillagde Synodens Prester en Lære om Slaveri, som de aldrig havde havt, og gjorde dem til Venner af Slaveri og saadant mere, er ovenfor paapeget.

Hvorledes en af Konferensens Ordførere, Prof. S. Oftedal, skildrede den Norske Synodes Prester, kan sees i "Skandinaven" for 30te Mars 1875, hvor han siger: "Jeg vidste, at de norske Prester i Amerika, ormstukne af Latinisme, udvaskede af Monarkisme og stivfrosne af Ortodoxisme, drevne af Embedsnød og sygelige af Hjemtanke, var blevne slugte af Missouri og holdt paa at lægge Slavebaand og Pavemørke over et Folk, hvem Herren havde udseet til Kristendommens og Frihedens Forkjæmpere" (Kirket. 1875, Side 270).

Jeg har ovenfor sagt, at der i Konferensen lidt efter lidt dannede sig to Partier, som gik under Navn af den "gamle Retning" og den "nye Retning", og at Kløften mellem disse to Partier stadig udvidede sig. En af Konferensens egne Prester, Past. J. A. Bergh, har givet en Fremstilling af "Striden i Konferensen" i en Pamflet, trykt i 1884, med Titel: "Den gamle og den nye Retning." Til den "gamle Retning" hørte de, som fra først af havde stiftet Samfundet, og en Del af de senere tilkomne Prester, maaske helst saadanne, som var opvoksede her i Landet.[9] Til den "nye

[8] Se f. Eks. Kirketid. 1874, Side 69 o. a. St.

[9] Afdøde Formand Hoyme hørte til den "gamle Retning" i Konferensen. I et Møde af denne havde han engang bekjendt, at han var "opdraget i Fanatisme". Vi var i Red Wing sammen i et Møde af Delegater fra de forskjellige Sam=

Retning" hørte de fra Norge senere ankomne Professorer og deres Disciple, som snart var blevne en talrig Skare. Past. Bergh hørte selv til den "gamle Retning" og giver i Slutningen af sit Skrift en ret merkelig Oversigt over den "nye Retnings" Eiendommeligheder. Striden imellem dem var bitter.

I Synoden havde der i al denne Tid været en glædelig Enighed. Dermed er hverken sagt eller ment, at der ikke baade her og der kunde være adskillige, som af en eller anden helst personlig Grund kunde være misfornøiet. I et saavidt stort Samfund maatte dette ventes. Etsteds kunde der være en, som syntes, at han ikke havde faaet den Ære, han burde have, et andetsteds nogle, som ikke havde været valgte til Medlemmer af Komiteer under Synodemøderne; atter en anden kunde være bleven skarpt afvist under en Debat; andetsteds nogle, som vilde have de financielle Sager ordnede anderledes, end dette skede; saa kunde der være Klager over altfor kostbare Byggeforetagender o. desl. Navnlig dette sidste var vel stundom Anledning til alvorlig Misstemning. Alt saadant hørtes da nok ogsaa i Synoden af og til, men Partier dannedes der ikke, og der var Enighed og god Forstaaelse ligefra Synodens Stiftelse i 1853 til Slutningen af 70-Aarene. (De forholdsvis faa, som forlod Synoden paa Grund af Slaveristriden, er ovenfor omtalte.)

Den første alvorlige Ulyd hørtes ved det Misforhold imellem de to teologiske Professorer, O. Asperheim og F. A. Schmidt, hvilket kom til Udbrud under et Prestemøde i Milwaukee i Februar 1878. Prof. Asperheim fandt nemlig

---

fund for at forberede en Frikonferens. Jeg havde givet en Fremstilling af Skriftprincipet saaledes, som den Norske Synode fastholder det. Formand Hoyme sagde efter Mødet: "Jeg er opdraget i Had til den Norske Synode. Nu først forstaar jeg, hvad den Norske Synode har villet."

adskilligt at klage over hos Missourisynoden, og Prof. Schmidt taalte ikke dette. Han frygtede for, sagde han, "at der vilde blive en falsk Retning med norsk Dogmatik, norsk Pastorale o. s. v., dette evige Gnag paa Norsk var ham væmmeligt." Mellem den tyske Professor Schmidt og den norske Professor Asperheim blev Forholdet snart uholdbart, og Prof. A. resignerede.

Et Aar efter var Prof. Schmidt selv en bitter Fiende af Missourierne og traadte voldsomt op først mod Missourisynoden og siden mod den Norske Synode. Dermed var Naadevalgsstriden kastet ind i Synoden. Den endte med, at et nyt Parti blev dannet, nemlig den Forenede Kirke (ved Forening af to af de tidligere Partier med Prof. Schmidts Tilhængere, som forlod Synoden). For en Tid blev der saaledes kun 3 Partier blandt de norske Lutheranere, men efter nogle Aars Forløb var der atter 4, da den nu saakaldte Frikirke skilte sig fra den Forenede Kirke. Derom forhaabentlig mere i det følgende.

V.

Da Prof. Schmidt uden Varsel kastede Naadevalgsstriden ind først over Missourisynoden og dernæst over den Norske Synode, var de fleste af Synodens Prester ikke forberedte derpaa.

I Missourisynoden blev Sagen snart afgjort, idet den mod nogle faa Stemmer vedtog den gammellutherske Lære. Anderledes gik det i den Norske Synode, hvor Striden blev ført i syv eller otte Aar, fra 1880 til 1887.

I sin "Redegjørelse" for Menighederne har Synodens Prester med Rette sagt, at Læren om Naadevalget ikke er en Hovedartikel i den kristne Tro, og at en kan være en sand Kristen, selv om han ikke ved noget om denne Lære eller har erkjendt den. Dette har ogsaa Luther sagt i sin Fortale til Romerbrevet.

Der blev kastet ud den Paastand, at der i Missouri var opkommen en ny Lære. Dette skræmte mange. Hvor usandfærdigt dette var, er paavist af Professorerne Frich og Stub, af Formand Halvorsen, Past. J. A. Thorsen og andre Prester og desuden af flere Lægmænd. De norske Prester havde denne Lære med sig fra Norge. Den blev foredraget ved Universitetet og i Hovedpunkterne netop saaledes som i Missourisynoden. Som Bevis herfor vil jeg bemerke følgende:

Ved Universitetet i Kristiania brugtes dengang, da vi ældre Prester studerede der, Dr. Guerickes Kirkehistorie, oversat af U. Sverdrup 1842. I denne læres der i Korthed med Hensyn til den 2den og 11te Artikel i Konkordieformelen (om Omvendelsen og Udvælgelsen) væsentlig det samme som den Norske Synode har lært (se f. Eks. 2den Del, Side 291).—At Missouriernes og Synodens Lære var gjængs i Skrifter, som almindelig brugtes i Norge, har Pastorerne Halvorsen og J. A. Thorsen paavist i "Nødtvungent Forsvar", Side 79 og 125. Henvisninger i samme Retning til Johan Arndt, Chr. Scriver og flere af de gamle Lutheranere er oftere indsendt til "Kirketidende" af forskjellige Lægmænd. Prof. Stub har i "Nødtvungent Forsvar" (Side 79) paavist, at der i Sverige af Prof. (Biskop) v. Scheele læres ganske det samme.

Længe før denne Strid brød ud, havde afdøde Formand H. A. Preus, i en Anmeldelse af Dr. Masius's Bog om Forskjellen mellem den lutherske og reformerte Kirke (med Hensyn til 2det Kapitel, 7de Spørgsmaal, om Udvælgelsen), anbefalet at holde sig til den gammellutherske Læreform (se Kirketidende 1875, Side 237).[10]

---

[10] Da jeg i 1879, før Striden brød ud hos os, i Columbus, Ohio, var tilstede og tog Del i et Kollokvium angaaende Trosvished om Salighed, sagde Dr. Walther til mig, da vi

Striden begyndte med Prof. Schmidts og Past. Muus's Angreb paa Læren om de Kristnes Trosvished om Salighed og om Naadevalget. Disse Spørgsmaal traadte siden tilbage for Læren om Omvendelsen og dethen hørende Lærdomme, som ligger til Grund for den Lære, om hvilken Striden begyndte.

Det er ikke her Stedet til nærmere at gaa ind paa Striden eller Læren. Der udviklede sig lidt efter lidt en Uenighed om flere af de vigtigste Trosspørgsmaal, saadanne, hvorom der i Synoden tidligere havde været en fuldkommen Enighed, og Striden endte efter Synodemødet i Stoughton, Wis., i 1887, med at en hel Del Prester tilligemed sine Menigheder[11] efterhaanden traadte ud af Synoden.

De af Synoden udtraadte antimissouriske Prester satte sig i Forbindelse med de andre norske Partier, og efter forskjellige forberedende Møder stiftedes i 1890 den Forenede Kirke. Den bestod af Konferensen, det antimissouriske Broderskab og den norske Augustanasynode.

---

gik fra Mødet: "De er da klar i denne Sag." "Hvoraf ved De det?" spurgte jeg. "Det ved jeg deraf", svarede han, "at De bruger Deres egne Beviser." Vi ældre norske Prester havde nemlig ikke lært denne Lære hos Missourierne. Mine haandskrevne Bøger efter Prof. G. Johnsons Diktat fra min Studietid viser det. At den Norske Synodes Prester under Striden fik mange værdifulde Oplysninger og Udviklinger af Missourierne, er ofte med Glæde bleven erkjendt.

[11] Som et enkelt Eksempel paa, ved hvilke Midler Menighederne var paavirkede, kan jeg hidsætte en Erklæring af en Del Menighedslemmer i en Menighed i Minnesota: "Vi undertegnede bevidner herved, at Pastor——" (her nævnes Prestens Navn) "har sagt, at Missourierne lærer, at de, som er udvalgte til Salighed, maa og skal blive salige, haas dem lever." (Se Kirket. 1888, Side 248.) Om den Maade, paa hvilken store Menigheder blev udvoterede af Synoden, kunde der gives merkelige Oplysninger.

Enigheden i dette Samfund varede ikke længe. Foreningsbaandet var Opposition mod den Norske Synode. Denne Opposition var sterk nok til at bringe i Glemsel de indbyrdes Stridigheder om Læren, som før havde adskilt Partierne. Den Forenede Kirke blev saaledes selv Bevisef for, at de Angreb, som Synoden havde været udsat for under Striden om "Søndagen", om "Slaveri", om "Absolutionen" o. s. v., ikke havde været den egentlige Grund til Oppositionen imod den. Thi ingen af de forhenværende Synodeprester, som nu er i den Forenede Kirke, har, saavidt mig bekjendt, erklæret, at de i disse Stykker nu lærer anderledes, end de gjorde, da de var i Synoden.

Der kom imidlertid i det nye Samfund snart en anden Uenighed isteden, og efter en meget bitter Strid i flere Aar blev Samfundet atter splittet i to, nemlig den Forenede Kirke og Frikirken. Den væsentlige Del af Frikirken var den saakaldte "nye Retnings" Mænd i Konferensen, med Professorerne Oftedal og Sverdrup og Past. Gjertsen som Ledere. Den blev stiftet i 1897.[12]

Der var da altsaa atter fire Partier mellem de norske Lutheranere i Amerika (foruden den lille Haandfuld af Elling Eielsens Tilhængere).

Der har været gjort forskjellige Tilløb til det Maal, at faa istand en bedre Forstaaelse imellem Samfundene og Forlig imellem dem, men glædelige Resultater har disse Tilløb ikke bragt. Det betydningsfuldeste Forsøg var et Kollokvium mellem den Forenede Kirkes og Synodens teologiske Fakulteter og begge Samfunds Formænd. Det var bestemt, at dette Kollokvium skulde blive fortsat. Men dette

---

[12] Som et Eksempel paa, hvorledes Frikirkeprester allerede fra Begyndelsen af "frit og ugenert" stræbte at trænge sig ind i andre, helst Synodemenigheder, kan eftersees en Beretning i Kirketidende for 1897, Side 462.

strandede paa, at Dr. Schmidt offentliggjorde en forvrængt Fremstilling af Forhandlingerne. Tillige offentliggjorde han nogle Satser, som Formand Hoyme havde forfattet, men med Begjæring om, at de ikke skulde offentliggjøres. Dr. Schmidt erklærede disse Satser for at indeholde et Kompromis "til at dølge over en stor Kløft imellem Sandheden og Vildfarelsen", og at de "helder tydelig nok til den saakaldte missouriske Lære".

Synodens Kirkeraad erklærede i den Anledning, at da der under den 8-aarige Lærestrid havde været saa mange Beviser paa Dr. Schmidts Uredelighed, og da han ved sin egen Rapport om Kollokviet viser sig uforandret, saa "anser vi ham for en væsentlig Hindring ikke alene for Enighed, men ogsaa for Forstaaelse imellem Samfundene".

Fællessynoden i Minneapolis i 1902 vedtog derfor "at henstille til den Forenede Kirke at udnævne en Mand i Dr. Schmidts Sted for et fortsat Kollokvium". Da der fra Dr. Schmidts Side forlangtes Beviser for den anførte Klage over ham, saa fremlagde Synodens Kirkeraad, efter en omhyggelig Gjennemgaaelse sammen med det teologiske Fakultet ved Luther-Seminar, en Fremstilling: "Træk af Prof. Dr. Schmidts Færd." Denne indeholdt en omhyggelig Paapegelse af Ting, hvorpaa Kirkeraadet havde grundet sin Erklæring. Alle Beviser kunde ikke tages med, om ikke Fremstillingen skulde blive for lang.

Den Forenede Kirke valgte en Komite til at undersøge de leverede Beviser. Denne Komite kom til det Resultat, at de af Synodens Kirkeraad fremlagde Beviser ikke var gyldige, og udgav et Modskrift under Navn af "Kirkeraadet har talt ilde".

Resultatet af det hele er, at en saadan Handlemaade, som Synodens Mænd finder uredelig og ganske uforsvarlig, den finder ledende Mænd i den Forenede Kirke at være god nok og forsvarlig.

Men naar de to Samfunds betroede Mænd har en saa grundforskjellig Maade at betragte saadanne Spørgsmaal paa, som det om hvad det er at tale sandt og hvad det er at tale usandt, eller hvad der er en redelig Fremstilling og hvad der er en uredelig Fremstilling, saa er det rimeligt, at al videre Forhandling om Guds Ords Lære ikke kan nytte noget.

For nu at give Hr. Ulvestad og mange andre Anledning til at se, hvilke Lærdomme de forskjellige Samfund er uenige om, agter jeg i en Slutningsartikel kortelig at paapege de vigtigste, forat Læserne kan bedømme, om det er ligegyldige Ting, som man ikke bør strides om, og om det er Sager, som i Guds Ord er klart og tydelig lærte eller ikke.

VI.

Naar jeg nu tilsidst efter denne historiske Fremstilling skal svare paa det foreliggende Spørgsmaal forsaavidt det gjælder Nutiden, saa er Svaret let og indlysende med Hensyn til den Norske Synodes Forhold til Hauges Synode og til den saakaldte "Frikirke".

Med Hauges Synode har den Norske Synode egentlig ikke ligget i offentlig Skriftvexel af nogen større Betydning. Hauges Synode er, som ovenfor vist, en Arvtager efter det Parti, som Elling Eielsen dannede i Modsætning til de "norske Prester i de lange Kjoler" og i Modsætning til den Fortsættelse af Norges Kirke, som ordnedes her i Landet ved den Norske Synodes Oprettelse. Hauges Synode har i Tidens Løb rettet paa mangt og meget af de Feil, som fra først af herskede i Eielsens Parti. Den Norske Synodes Menigheder betragtedes dengang af dem som "den store Hob", fra hvilken de, som vilde være Guds Børn, maatte skille sig, om de vilde være sande Kristne. Om Hauges Synode nu dømmer paa samme Maade, ved jeg

ikke, men jeg tror det neppe. Den har, som før bemerket, syslet mest for sig selv og ikke ladet sig bevæge til at være med i de Foreningsbestræbelser, som i Tidens Løb gav Anledning til de forskjellige Frikonferenser, som nu og da har været afholdte. Meget har den ikke tabt derved. Hvor der bestaar en Hauges Menighed ved Siden af en Synodemenighed, kan Partistriden mellem begge være sterk nok, og ved Optagelse af forhenværende Medlemmer af Synodemenigheden har den efter min Erfaring været mindre nøieregnende end Synoden, som fordrer gyldige Grunde angivet for et saadant Skridt.[18] Det vilde ikke skade hverken den Norske Synode eller Hauges Synode, om de, uden alle kirkepolitiske Planer, kunde lære bedre at kjende hverandre.

Hvad Frikirken angaar, da gjør det mig ondt at maatte sige, at jeg ikke øiner nogen Udsigt til en bedre Forstaaelse. Frikirken er Arvtager efter "den nye Retning" i Konferensen. Denne havde, som før paavist, det bestemte Formaal at bekjæmpe den Norske Synode og at tilintetgjøre den. Siden gik den ind i den Forenede Kirke. Da den nye Retnings Mænd ikke fik beholde Magten i denne, saa gik de efter en meget forargelig Kamp ud af den Forenede Kirke og stiftede Frikirken. Intet af de norske lutherske Samfund kan, saavidt jeg forstaar, ville forene sig med Frikirken eller optage den i Samfund med sig. Selv ønsker den det vist heller ikke. Dens Hovedlærers Begreber om "Kirken", om Presteembedet, om Gjenfødelse og deslige (se Kirket. 1875 og Past. Berghs anførte Skrift) minder kun lidet om "Barnelærdommen" — og de, som vil gjøre det til Alvor at følge denne, bliver vel heller forhaanet; som Eksempel vil jeg her kun anføre, hvorledes Synoden har været spottet, fordi

[18] Om alle Synodens Prester har handlet efter de Regler, som har været opstillede i denne Henseende, kan jeg ikke sige med Bestemthed.

den efter Luthers Forklaring af den første Bøn i Fadervor har anseet det for nødvendigt først og fremst at stræbe efter, at Guds Ord kan læres purt og rent. Efter det Slags frikirkelige Principer, som tidligere har været forfegtet blandt Frikirkens Ledere, har en Prest at prædike det, som hans Menighed vil høre. Med andre Ord: han maa prædike "eftersom Ørene kløer". Vil han ikke det, saa kan han gaa sin Vei. Han skal ikke have nogen Myndighed som Guds Sendebud eller Guds Ords Tjener gjennem Menighedens Kald. (Sml. Past. J. A. Berghs anførte Skrift, Side 63 flg.) Forresten: "Naar Menighederne gjør, hvad Aarsmødet beslutter, saa er det den sande Frihed", siger "Folkebladet" efter Past. Berghs Beretning i anførte Skrift, Side 58.

Naar der da til Slutning spørges: Hvorfor er der ikke Enighed imellem Synoden og den Forenede Kirke, da kunde der være dem, som mente, at det var twilsomt, om jeg, som selv har taget en ikke liden Del i Striden, kunde fremstille dette saa upartisk og paalideligt, som det burde ske. Jeg er derfor glad over, at jeg er saa heldig i dette Tilfælde at kunne lade Modparten tale.

Der er nemlig af den Forenede Kirkes Ordførere fremsat nogle bestemte og forstaaelige Grunde, som giver Svar paa Spørgsmaalet. Disse er vistnok 20 Aar gamle, men Sagen staar idag aldeles som den stod dengang.

Der holdtes nemlig i 1885 et møde i Red Wing i Minnesota, ved hvilket de Mænd, som nu er den Forenede Kirkes Ordførere, fattede følgende Beslutning angaaende den Lære, som Synodens Prester havde fremstillet i sin saakaldte Redegjørelse: "Redegjørelse indeholder falsk og sjæleforderdvende Lære, f. Eks. i III, Punkt 15 og 21 (Forkastelsessatserne). Den Lære, at et Menneskes Omvendelse og Salighed da, naar det paavirkes af Guds Naade, ikke i nogensomhelst

Forstand afhænger af Mennesket, er falsk og sjæle-fordærvende."

For at gjøre det klart, hvad der altsaa efter dette skiller de to Samfund, skal jeg afskrive de to nævnte Punkter i Redegjørelsen.[14] Det heder da i III, 15 (Synodens Presters Lære):

a. (Sats.) "Aarsagen til Naadevalget er alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste, og der er ikke hos os nogen Aarsag dertil, formedelst hvilken Gud har udvalgt os til det evige Liv."

b. (Modsats eller Forkastelsessats.) "Vi forkaster den synergistiske Lære, at Gud ved Menneskets Udvælgelse er bleven 'bestemt af' eller har 'taget Hensyn til' eller har 'rettet sig efter' Menneskets 'Forhold'. Thi et Menneskes (gode) Forhold betegner noget, som Mennesket 'gjør eller lader', eller en Lovens Gjerning, og naar der tales om Udvælgelse til Salighed eller Opnaaelse af Salighed, da bekjender vi, at 'dertil duer vore bedste Gjerninger slet intet'. Naar derimod Talen er om Fordømmelse, da bekjender vi, at Menneskets (onde) Forhold er Aarsagen dertil."

Da Hensigten med disse Artikler kun er at paapege, hvorfor der ingen kirkelig Enighed er mellem Partierne, anser jeg det ikke for her at være Stedet til at gaa nærmere ind paa selve Læren. Den er desuden kort og klart

---

[14] Der staar rigtignok et "f. Eks." i hin Erklæring fra Red Wing, en Antydning til, at der kunde være flere Punkter. Men dels kan man paa Forhaand være vis paa, at vedkommende har anført, hvad der var dem det vigtigste, dels er det vist, at var der Enighed i disse Punkter, saa fulgte Enighed i Resten af sig selv. Den Dom, som fældtes af dem, som var samlet i Red Wing, var, at de, som havde underskrevet Redegjørelsen, burde afsættes fra sine Embeder.

fremsat i Satsen og Modsatsen.[15] Kun vil jeg gjøre Læseren opmerksom paa, at ogsaa den Forenede Kirke antager Satsen (a.). De kunde ikke godt undlade dette, thi det er den lutherske Kirkes offentlige Bekjendelse i Konkordieformelen, Kort Begreb, XI, 20, Side 334 i Lisbon-Udgaven.

Hvorledes nogen kan antage denne Sats i Oprigtighed uden ogsaa at antage Modsatsen, har Synodens Lærere ikke kunnet forstaa. Specielt vil jeg henvise til Professorerne Stubs og Ylvisakers Erklæring derom i Kirketidende for 1885, hvor ogsaa de erklærer, at "Modsatsen kan man kun da forkaste, naar man forkaster selve Satsen og altsaa benegter, at Aarsagen til Naadevalget er alene Guds Barmhjertighed og Kristi allerhelligste Fortjeneste." (Se anf. Sted, Side 741.)

Til Forstaaelse af Stillingen bør bemerkes, at de samme Personer, som har erklæret Synodens ovenstaaende Forkastelsessats for "falsk og sjælefordærvende Lære", for hvilken Synodens Prester burde afsættes, de har selv antaget og uden Indvending tilstemt og i sin "Bekjendelse" understrevet følgende Lære af den berømte lutherske Teolog, J. Gerhard (se "Bekjendelse A, c.): "Med lydelig Røst bekjender vi, at vi lærer, at Gud ikke har fundet noget godt i det Menneske, som skulde udvælges til det evige Liv, at han ikke har taget Hensyn hverken til gode Gjerninger, ei heller til den frie Viljes Brug, ja hvad mere er, ikke engang til Troen selv saaledes, at han enten bevæget ved disse eller formedelst dem har udvalgt nogle. Men vi siger, at det er ene og alene Kristi Fortjeneste, hvis Værdighed Gud har taget Hensyn til, og at han af idel Naade har fattet Udvælgelsens Beslutning."

---

[15] Dersom nogen ønsker at se en nærmere Behandling af disse Spørgsmaal, vil jeg henvise til mit lille Skrift: "Mødet i Red Wing, Minn.", 2det Oplag, 1887.

Hvad virkelig Læreforskjel der skulde være imellem denne Gerhards Sats, som den Forenede Kirkes Ordførere har anerkjendt, og Redegjørelsens III, 15, som de har erklæret for falsk og sjæleforderbende, har den Norske Synodes Mænd ikke kunnet indse. Min vel overveiede Overbevisning er, at der ikke er nogen Forskjel.

Det andet Punkt i Redegjørelsen, som den Forenede Kirkes Ordførere har forkastet, er III, 21 (Forkastelsessatsen). Dette Punkt lyder saa:

a. (Sats.) "Det hører efter Skriften til Naadens Væsen at være fri; thi dersom Naaden ikke er fri, d. e. uforskyldt af enhver, hvilkensomhelst Fortjeneste hos den, der benaades, 'da bliver Naaden ikke længere Naade' (Rom. 11, 6), og Mennesket kan da ikke forlade sig paa Guds Naade alene."

b. (Modsats eller Forkastelsessats.) "Vi forkaster den synergistiske Lære, at Udvælgelsen i Kristus ikke er skeet efter et frit Naadens Forsæt hos Gud, og at 'Saligheden i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene'."

Denne sidste Forkastelsessats har altsaa den Forenede Kirke gjennem sine Ordførere erklæret for falsk og sjæleforderbende Lære. Synodens Prester, som har antaget den, erklærer, at den er en ligefrem Katekismussandhed[16] og at den har baade Guds Ord,[17] den lutherske Bekjendelse[18] og vore Lærefædre for sig.[19]

---

[16] I vor Katekismus forklares det første Bud saa, at vi skal over alle Ting frygte og elske Gud og forlade os paa ham alene.

[17] F. Eks. i Efes. 2, 8. 9: "Thi af Naade er I frelste ved Troen, og det ikke af eder, Guds er Gaven, ikke af Gjerninger, forat ikke nogen skal rose sig." Fil. 1, 6: "Han, som har begyndt en god Gjerning i eder, vil fuldføre den indtil Jesu Kristi Dag."

[18] F. Eks. i Konkordieformelen, Grundig Forkl. XI. 34, hvor den lutherske Bekjendelse siger, at "Gud i sin Raadslut-

Den Norske Synode bekjender, at vi skal forlade os paa Gud alene, fordi vor Salighed staar i Guds Haand og afhænger af ham alene. Synoden lærer, at dersom vor Salighed "i en vis Forstand ikke afhænger af Gud alene", saa kan vi i en vis Forstand heller ikke "forlade os paa Gud alene". Dersom vor Salighed for en Del afhænger af os selv, saa maa vi ogsaa for en tilsvarende Del forlade os paa os selv (paa vort Forhold).

Jeg skal hidsætte en Formulering af Stridens Gjenstand (mellem Synoden og den Forenede Kirke) efter mit nævnte lille Skrift om "Mødet i Red Wing":

Striden gjælder ikke om, hvorledes et Menneske bør forholde sig. Derom lærer begge Parter det samme. Striden gjælder heller ikke om, at der er en Saliggjørelsens Orden og Maade, til hvilken Gud har bundet Saligheden. Derom lærer begge Parter det samme. Striden gjælder heller ikke om, at det er nødvendigt til Salighed, at et Menneske indkommer i Saliggjørelsens Orden og bliver ved i den indtil Enden. Derom lærer ogsaa begge Parter det samme. Striden gjælder heller ikke om, hvorvidt Mennesket af egne Kræfter kan virke og udrette alt, hvad der hører til Omvendelsen. Begge Parter lærer, at Mennesket ikke

---

ning, før Verden blev til, har besluttet og beskikket, at han selv med sin Helligaands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke i os alt, hvad der hører til vor Omvendelse" (Lisb. Udg., Side 423).

[19] F. Eks. J. Gerhard, der siger: "Derfor henfører Skriften Menneskets Udvælgelse helt og holdent til Gud; thi af intet andet Princip afhænger dette, den guddommelige Naades største Verk, end af Gud og hans evige Beslutning, som er grundet i Kristus og bestemt ved en vis Ordning af Midlerne; — men den samme Skrift sætter Aarsagen til Fordømmelse hos Menneskene selv." (J. Gerhard, L. VII, c. X, 188.)

kan dette. Striden gjælder heller ikke om, at Gud i Ordet giver og fremrækker den Kraft, som er nødvendig til Omvendelse, og at denne Kraft altid følger Ordet. Derom lærer ogsaa begge Parter det samme. Striden gjælder heller ikke om, at Mennesket kan modstaa Guds Naade og saaledes forhindre sin Salighed. Derom lærer ogsaa begge Parter det samme.

Dersom nogen vil sige, at Striden gjælder nogen af de her nævnte Ting, saa siger han ikke sandt, og dersom han har sagt det, saa har han sagt Usandhed, hvad enten han selv har vidst det eller ikke. Han har ialfald kunnet vide det. Jeg har sagt dette saa udførligt for, om muligt, at forhindre, at man skal benytte den Fremgangsmaade, udførlig at bevise, hvad vi aldrig har negtet, eller udførlig at benegte, hvad vi aldrig har paastaaet, for saaledes at faa Folk til at tro, at vi negtede hint og paastod dette. Synoden har kun altfor meget været Gjenstand for den Slags uredelige Polemik.

Det, som har været og endnu er Striden Gjenstand, kan formuleres saaledes: "Har Menneskets Forhold været medvirkende og medbestemmende for Gud ved Udvælgelsen og Omvendelsen?"[20] (At Menneskets Forhold kan være hindrende, er alle enige om.)

Synodens Lærere siger nei til dette Spørgsmaal, thi den luthrske Bekjendelse siger: "Gud har i sin Raadslutning, før Verden blev til, besluttet og beskikket, at han selv med sin Helligaands Kraft gjennem Ordet vil skabe og virke

[20] Jeg udelader de Ord, som Modparten gjerne vil have med, nemlig: "naar det er under Guds Aands Paavirken", dels fordi de er selvsagte og derfor overflødige, men især fordi de kan være et "trick", hvorved Tanken hos den mindre kyndige ledes bort fra det, som man vil have frem, om Menneskets Medvirksomhed.

i os alt, hvad der hører til vor Omvendelse" (Konkordief. Grundig Forkl. XI, 34).

I dette ene Punkt hænger alle de andre enkelte Stykker, hvorom der til forskjellige Tider og paa forskjellig Maade har været stridt imellem Mænd af den Forenede Kirke og den Norske Synode.

Dersom nemlig Evangeliet ikke er frit og af Naade alene, — dersom der stilles Betingelser, som Mennesket selv skal opfylde, — dersom saaledes Saligheden mere eller mindre skal afgjøres af Menneskets Forhold, da maa Mennesket mere eller mindre forlade sig paa sig selv, men da er alt vaklende, og da er det forbi med luthersk Lære. Det er nemlig da forbi med Hovedlæren i den lutherske Kirke, at et Menneske retfærdiggjøres af Naade, ved Troen alene, uden Lovens Gjerninger. Da er det forbi ogsaa med de Kristnes Trosvished om Salighed, som det Nye Testamente lærer os og som vi bekjender i saa mange af vore Kirkesalmer. Da gjøres vi atter til Trælle under Verdens Barnelærdom, som St. Paulus advarer Galaterne imod. Intet Under derfor, at den lutherske Bekjendelse siger: "Dette forstaar fromme Hjerter og kristelige Samvittigheder saare vel og vilde ikke for tusende Verdener, at vor Frelse skulde afhænge af os" — "auf uns stünde" (Apologien, tyske Tekst, Müller Side 102).

Striden har gjældt de Ting, som vi i den tredje Artikel bekjender som den Helligaands Gjerning. Her vil Synodens Lærere ikke blande Menneskenes Gjerning (Forhold) ind, men tror, at alt fra først til sidst er Gud den Helligaands Gjerning, ligesom Gud Faders Gjerning er alt i den første Artikel og Gud Søns er alt, som hører til anden Artikel.

Men — vil der vistnok siges af mange — er der virkelig saa stor Forskjel i Troen hos Folk i den Forenede Kirke og i Synoden? Dertil maa jeg for mit Vedkommende svare

nei, jeg tror det ikke. Vistnok var Aandsretningen bleven ikke lidet forskjellig mellem de mere pietistiskfarvede Partier og Synoden, men de havde dog væsentlig de samme Lærebøger og de samme Salmer, og Hadet mod Synoden, som Formand Hoyme talte om, var mere Partihad end grundet i Læreforskjel. Ogsaa ved det nye Partis Stiftelse var det for en stor Del fanatiske Partiledere, som var virksomme. Jeg har personlig Erfaring for, hvorledes det lykkedes nogle faa Ledere at faa Splittelser eller Udmeldelser istand, hvor det under rolige Overveielser aldrig vilde være skeet. Vi er i Synoden vel vidende om, at vi har en stor Del varme Venner i flere af de store Menigheder, som paa en Maade, jeg her ikke vil omtale, blev udmeldt af Synoden. Vi har ikke stræbt efter at faa saadanne Menigheder splittede, saa saart det end har været at vide, at de mod sine Ønsker var i et mod os fiendligt Parti. Desuden kunde de ogsaa der virke som et Salt. Thi det er efter mange Vidnesbyrd min Overbevisning, at en meget stor Del ogsaa af dem, som villig forlod os, dog ikke fulgte sine Ledere ind i disses Vildfarelser, som de ikke gjennemskuede, og vist neppe forstaar den Dag idag.[21] At ialfald en meget stor Del af den Forenede Kirkes Medlemmer og maaske en Del af dens Prester tror som Synoden i de ovenomtalte Katekismusspørgsmaal, det har jeg ingen Tvil om.

Men bitter Sorg har al denne Strid og disse Splittelser beredt os. Familier adskilte. Venner blevne fremmede for hverandre. De som havde lagt Grundvold for Menigheden og bygget dens Kirke, bortviste fra den. Trofaste Lærere forladte. Fanatiske Modstandere blinde for det Guds Ord, at Partier er en af Kjødets Frugter. Dybe Saar slaaet

[21] De burde dog vide, at de har Ansvar for, hvorledes de Mænd, der er Lærere i deres Samfund, har bragt Striden ind i Kirken og holdt den vedlige.

Kristi Legeme, og stor Forvirring anrettet blandt dem, som før havde glædet sig i Guds Hus med hverandre.

Det er ikke den Norske Synode, som har begyndt denne syndige og uforsvarlige Strid. Den, som begyndte den, vilde straffe Missourierne. Det lykkedes ikke. De er ligesaa enige nu, som før. Saa var der Haab om den tyske Wisconsinsynode. De gjorde ogsaa kort Proces og holdt med Missouri. Saa var det den tyske Minnesotasynode. Det hed, at den var saagodtsom enstemming mod Missouri. Den var noget nær enstemmig med Missouri. Saagodtsom alle altsaa af de vestlige tyske Lutheranere (Ohio og Iowa undtagne) holdt med Missouri. Saa gjaldt det da de norske. De skulde gaa imod Missouri, om saa alt skulde gaa tilgrunde.

Jeg har i det foregaaende paavist, at Kirkestriden fra først af var Opposition mod de norske Prester, som var komne over fra Norge for at fortsætte den norske Kirkes Gjerning blandt de udflyttede Nordmænd. Jeg har paavist, hvorledes denne Opposition forplantede sig gjennem nye Partier lige til det sidste: Den Forenede Kirke og Frikirken. Et ufrivilligt Vidnesbyrd har der fra først af været givet Synoden for, at den har været og er den legitime Fortsættelse af Moderkirken under frikirkelige Forhold.

Mens Partierne blandt vort Folk har gjort os i Synoden store Sorger ved sine Domme, saa har de ogsaa tjent os som en Spore til Selvprøvelse. Var vi selv, som vi burde være? Manglede der os ikke meget paa den rette Nidkjærhed for at fremme sand Gudsfrygt, levende Tro, Kjærlighed til Guds Ord og Iver i Helliggjørelse? Jeg haaber, at der stadig har været Vidnesbyrd inden Synoden for, at dens Presteskab ikke har været blindt for sine egne og sine Menigheders Mangler.

Men denne Frugt af Partierne retfærdiggjør ikke disse. Baade de, som har bragt Splid istand, og de, som har lidt under den, er pligtige til at stræbe at læge Saarene. Men hvorledes? Den af Hr. Ulvestad foreslaaede Fremgangsmaade er til ingen Nytte. Komiteer af den Slags har været prøvet og vist sig frugtesløse. Jeg har intet Forslag at gjøre. Dersom jeg kjender Synoden, saa ved jeg, at den i denne Sag er bunden i Guds Ords enfoldige Sandhed, og jeg ved ingen Lærer i den, som vilde vige et Haarsbred fra den erkjendte gamle Sandhed.

Vore kirkelige Modstanderes Vaaben.

En Exempelsamling, uddragen af Prof. Weenaas's Bog "Wisconsinismen".

"Der gives ikke i hele Verden en saa inderlig Overensstemmelse som den mellem det Sande og det Gode."—Baco.

I min Ungdom hørte jeg i en Række af Aar ofte en Præst, der ansaaes for en af de dygtigste Lærere i Kristendom. Iblandt hans Egenheder var en idelig Tale om "Ærlighed"; ærlige Kristne, ærlig Tro, ærlig Gudsfrygt, ærlig Kjærlighed osv. Dette "ærlig" havde han altid med. Jeg undredes derover og fandt, at der blev for meget af det; thi jeg indbildte mig, at han oftest brugte Ordet blot som et stadseligt Tillægsord. Jeg er nu forlængst kommen paa andre Tanker. Jeg har forstaaet, hvad han mente, og har indseet, at han talte saaledes, fordi han havde kristelig Erfaring. Jeg har ogsaa selv forlængst i min egen Virksomhed som Præst, under Omgang med Venner og Fiender, under Sjælesørgervirksomhed og under Deltagelse i kirkelig Strid indseet, at "Ærlighed" er den allerførste Fordring til en Kristen. Er der ikke Ærlighed, saa hjælper alt Andet ikke. Er der Ærlighed, saa er der Grund til Haab.

Er der ikke Ærlighed, er der ikke oprigtig, afgjort Sandhedskjærlighed, saa lad der for Resten være saa stor en

Herlighed, der være vil: lad En prædike, saa han selv og hele Forsamlingen græder, og skrive, saa alle forundre sig og prise det, og tale om kristeligt Liv og alle kristelige Dyder og om Sandheds Magt og Lysets Seier og om Kjærlighed og om Himmel og Helvede — saa en Sten maatte røres, og saa Taleren selv er inderlig rørt og bevæget — er der ved Siden af al denne Herlighed ikke Ærlighed, er der ikke en oprigtig Frygt for og en alvorlig Afsky for Usandhed og Uredelighed — saa er det Altsammen værre end Intet; thi det er ikke "for Gud". Al menneskelig Ros, alle kristelige Forsikringer, alle selvgivne Attester ere Intet, naar man — farer med Usandhed.

Disse Tanker har paatrængt sig mig under en opmærksom Gjennemgaaelse af Prof. Weenaas's Bog "Wisconsinismen", der angives at skulle indeholde Beviserne for de i den "aabne Erklæring" fremsatte Beskyldninger.

Hr. Prof. Weenaas fremstiller etsteds i denne Bog, som Exempel paa Intolerance og Exklusivisme, en Præsteattest, udstedt af Pastor J. Frich, i hvilken en Person, der var udtraadt af F.'s Menighed, foruden at erklæres skyldig i falske Lærdomme og Fornegtelse af vor Kirkes Bekjendelsesskrifter, ligefrem anklages for at være en Løgner, hvorfor Past. Frich opfordrer "enhver samvittighedsfuld luthersk Lærer og Menighed, hos hvem han søger Optagelse, og som ei vil gjøre sig delagtig i hans falske Lærdomme og Synder, alvorlig at tage ham i Tugt". Ikke at ville taale en Løgner skal altsaa være Intolerance og Exklusivisme.

Jeg slutter af dette Exempel, sammenholdt med tidligere Erfaringer, at Prof. W.'s Samvittighed i dette Stykke ikke har faaet den fornødne Tugt; og dersom jeg endnu var i Tvivl, saa maatte hans nævnte Bog—"Kjendsgjerningernes talende Sprog"—som Hr. W. udtrykker det, overbevise mig.

Hensigten med disse Linier er imidlertid ikke at fortælle

Læseren, at jeg er overbevist om, at Prof. W. er en uredelig Modstander, men at overbevise Hr. Prof. W. selv, dersom han vil lade sig overbevise, og de Læsere, som ellers ere modtagelige for Overbevisning, om at Prof. W. i sin Bog "farer med Usandhed". Jeg skal ikke opholde mig ved almindelige Fordreielser, men kun medtage nogle af de groveste. At Prof. W., fangen i Kjærlighed til det Samfund, han selv har stiftet, og overbevist om sin egen Læres Rigtighed, kunde opfatte os feilagtigt, at han kunde være partisk, at han maaske mod sin Villie kunde give en fordreiet Fremstilling af vor Lære og vort hele Stel, det kunde vi forstaa, og det kunde vi vel ogsaa tilgive; hans hele Bog indeholder intet andet — men dette er der her ikke Tale om, her er Sagen en anden: den nemlig, at Hr. Prof. W. farer med Usandhed.

Det maa her vel mærkes, at det altsammen gjælder Ting, hvis sande Sammenhæng han har havt den bedste Anledning til at erfare; thi jeg kan af hans Citater se, at han har havt de fornødne Dokumenter i sine Hænder og for sine Øine, da han skrev. For en Del bestaa ogsaa Usandhederne deri, at Ting ere opdigtede, som slet ikke har existeret.

Det er ikke første Gang, det er fjerde Gang, at jeg har fundet mig opfordret til offentligt at paapege denne Hang til Usandfærdighed dels hos Prof. Weenaas selv, dels hos enkelte af hans Medarbeidere. Ogsaa Andre have gjort det. Specielt vil jeg henvise til en meget oplysende Artikel af Pastor Rasmussen allerede fra 1870, der staar i Prof. Johnsons Kirketidende for nævnte Aar Pag. 385–400.

Naar jeg her lader aftrykke nedenstaaende Udvalg, saa maa det, som allerede ovenfor antydet, vel forstaaes, at jeg derved ikke har endog kun tænkt paa at udtømme det sørgelige Forraad. Dels kan jeg ikke paatage mig at paavise

alle Hr. W.'s Fordreielser, da det vilde blive et vidtløftigere Arbeide, end jeg har Tid til, dels vilde jeg for en stor Del maatte gjentage, hvad Andre have skrevet.

Hvad Bogens Animus angaar, det Sind, som den lægger for Dagen, skal jeg for Resten ikke sige et Ord. Den kristelige Læser kan selv dømme.

---

1. "Grundtvigianismen var paa den Tid (1851) eneraadende i det Kirkesamfund, som senere omdøbtes til Synoden for den norsk-lutherske Kirke i Amerika." Pag. 8.

Prof. Weenaas bygger denne Paastand paa "tre historiske Kjendsgjerninger":

"1) Pastor J. W. C. Dietrichsons eget Vidnesbyrd i Sagen.

"2) Den første Synodalordning inden den senere saakaldte norske Synode.

"3) Pastor P. A. Rasmussens langvarige og i flere Henseender mærkelige Strid med de første Præster inden den norske Synode." Pag. 7.

Der er maaske i den hele Bog ingen Usandhed, der saa ofte har været bevist at være en Usandhed, som denne. Dog vover Prof. W. at fremsætte den som en historisk Kjendsgjerning. Hans første Bevis er, at "den første norske Amerikapræst" Past. J. W. C. Dietrichson efter sit eget Vidnesbyrd, allerede medens han virkede i Amerika, var en Grundtvigianer. Dette har Ingen negtet, men dels blev ikke Koshkonong Menighed grundtvigiansk ved hans fem Aars Tjeneste i den, ligesaalidt og vist endnu mindre end Nærstrand og Østre Moland senere ere blevne det, dels forlod Pastor D. Amerika, førend der endnu var dannet noget Kirkesamfund.

Hans andet Bevis er, at der i den første Kirkeordning

(af 1851) er en Paragraf, der er grundtvigiansk, idet den stiller Guds Ord i Daabspagten ved Siden af Guds Ord i Bibelen.

Netop denne Paragrafs Historie viser, at Prof. W. farer med Usandhed. Den stod i et Udkast til en Kirkeordning, efterladt af Past. Dietrichson, da han i 1850 vendte tilbage til Norge. Dens grundtvigianske Karakter blev overseet, ja ikke engang Synodens Modstandere bemærkede den (se Past. Rasmussens Vidnesbyrd i Prof. Johnsons K. T. 1870 Pag. 289), og den blev enstemmig antaget i 1851. Men allerede Aaret efter, da tre nye Præster vare komne fra Norge, blev det paapeget, at Paragrafen var urigtig og indeholdt den saakaldte "kirkelige Anskuelse". Da nu denne Paragraf efter Bestemmelsen skulde være "uforanderlig", saa opløste man det i 1851 konstituerte Samfund og ordnede sig som et nyt Samfund, der antog en rigtig Bestemmelse i Stedet for hin forkastelige. Dette skede efter den officielle Beretning uden videre Debat mod 1 Stemme, og i et Samfund, der handlede saaledes, kan Prof. W. sige, at Grundtvigianismen var eneraadende, og det "med den mest katholiserende Retning"! End ydermere vil det og være oplysende, at der endog i Kirkeordningen af 1851 foruden hin grundtvigianske Paragraf ogsaa var en antigrundtvigiansk angaaende Omvendelse efter Døden.

Sit tredie Bevis henter Prof. W. fra Synodens Strid med Pastor Rasmussen. Dette er en Frækhed, efterat netop Past. Rasmussen selv grundigt og vidtløftigt har vist Prof. W., at han i disse Sager farer med Usandhed. Se Prof. Johnsons K. T. 1870, 335 flg.

2. "Den norske Synode holdt sin 25-Aars Fest Høsten 1869." Pag. 8.

"Den det foregaaende Aar (1869) paa Koshkonong af Synoden foranstaltede 25-Aars Mindefest, der ogsaa be-

nidner, at den norske Synode egentlig daterer sin Tilblivelse som et Samfund bestaaende af norsk-lutherske Menigheder fra den Tid (Aaret 1844), da Hr. Dietrichson første Gang kom herover fra Norge." Pag. 7.

Dette er ikke sandt. Den norske Synode har ikke foranstaltet eller holdt nogen 25-Aars Fest og daterer ikke sin Tilblivelse som et Samfund fra 1844, men fra 1853. Mødet i 1852 var kun forberedende. Paa saadanne "Kjendsgjerninger" bygger Prof. Weenaas sine Slutninger.

3. "Hr. Pastor Rasmussens nuværende Standpunkt kommer ikke i Betragtning, saameget mere som Offentligheden kun har havt liden eller ingen Anledning til at gjøre sig bekjendt med samme, da Hr. Rasmussen siden sin Indtrædelse i Synoden er bleven i det Hele en taus Tilskuer til den Strid, som fra den Tid er bleven ført i den norskamerikanske luth. Kirke." Pag. 11.

Sandheden er, at Offentligheden har havt god Anledning til at gjøre sig bekjendt med Pastor R.'s nuværende Standpunkt, da han i mange Aar har taget aktiv Del i Striden og gjort nøie Rede for sit Standpunkt i de forskjellige omstridte Punkter. Specielt har Prof. Weenaas havt den allerbedste Anledning dertil, da Pastor R. flere Gange havde skrevet tildels lange og udtømmende Artikler mod ham, hvilke har været trykte baade i Norge og her.

Se Mdtd. 1867. Pag. 122. 209. Prof. Johnsons K. T. 1870. 385 flg. (aftrykt i Mdtd.), ibid. 1873. 241–328 og flere Artikler i vor K. T. i 1873 og 74.

At Past. R.'s Oplysninger om disse Ting ere Prof. W. ubeleilige, er let at forstaa.

4. "Den oprindelige Sats, at gudelige Forsamlinger, som 'forud ere berammede, og hvor Alle kunne være tilstede, er Synd'." Pag. 25.

En saadan Sats existerer ikke. Ingen af os har fremsat nogen saalydende eller ligegjældende Sats.

5. "Paastanden er ingen anden end den, at udenfor Synodalkonferencen med Prof. Walther i Spidsen gives der ingen luthersk Kirke!" Pag. 29.

Paastanden er opfunden af Prof. Weenaas. I det Citat af "Monatshefte", hvortil han støtter sig, har han desuden oversat falsk, og det paa et vigtigt Sted. Der staar, at Synodalkonferencen kjender intet større Kirkesamfund "mit ganz reiner Lehre"; Prof. W. oversætter: "med den rene Lære".

6. "At Missourisynoden med vanlig Klogskab har forstaaet dette, viser dens Praxis under dens Arbeide for at optage de lutherske Elementer i dette Land i sig, idet en væsentlig Betingelse for gjensidig Anerkjendelse og Forening altid har været Fællesskab i Præsteuddannelsen, saaledes at St. Louis Colleget blev Anstalten for denne." Pag. 39. 40.

En saadan Betingelse har aldrig existeret. Den største af de Synoder, der i Synodalkonferencen ere forenede med Missourisynoden, har sin egen theol. Læreanstalt i Columbus, Ohio. De Synoder, som benytte Seminariet i St. Louis, gjøre det efter Ansøgning og Overenskomst med Missourisynoden.

I Anledning af en paatænkt anden Ordning i vor Synode skrev Prof. Walther til Forf. af disse Linier: "Jeg vilde være en Daare, dersom jeg fortænkte Eder i at oprette en Anstalt i Eders eget Sprog og Nationalitet."

7. "Ved Sammenligning mellem de tvende Referater" (Prof. Larsens og Missourisynodens) "ser man, at det hele 'Forfatterskab' fra Professorens Side reducerer sig til en simpel Oversættelse." Pag. 50.

Hvad vil Læseren tænke, naar han erfarer, at Prof. Larsen indleder angjældende Referat, som Hr. Weenaas har "sammenlignet", med følgende Ord: "Idet der er overdraget mig at levere et Referat om Absolutionen, har jeg ikke været i Stand til at gjøre bedre end at fremlægge Missouri-synodens Referat om denne Sag, hvilket lyder saa:" (Synodalforh. 1861. Pag. 12.)

8. "Ved den 'rene Lære' forstaaes der" (i Formandens Synodaltaler) "tydelig nok ikke netop den saliggjørende Sandhed som saadan, men en vis Form for denne, visse Stykker af den kristelige Lære, som man har revet ud af sin levende Forbindelse med det Hele og søgt at fremstille og gjøre gjældende paa en eiendommelig Maade, i eiendommelige Udtryk og Vendinger osv." Pag. 68.

I den Synodaltale, hvori hine "visse Stykker" fornemmelig omhandles (Forhandl. 1869), læse vi Pag. 11: "Det kan være tjenligt nærmere at omtale hine enkelte Lære-stridigheder, og navnlig at paapege, hvorledes det netop for at hævde hine to lutherske Hoved-Grundsætninger" (der ovenfor er omtalt: Guds Ord i Skriften som eneste Regel og Retfærdiggjørelse af Troen) "har været nødvendigt for os at føre Kampen selv om saadanne Lærepunkter, der i sig selv ikke ere af nogen synderlig Vigtighed for os."

Denne "levende Forbindelse med det Hele" udvikles og paavises derefter for de enkelte Stykkers Vedkommende.

9. "Formanden . . . mønstrer alle Synodens Fiender, Ellingianere, Augustana og Clausen og hans Venner, som da fremstilles i det mørkeste Lys, som Kirkens farligste Fiender, fordi de vove at tro og frit bekjende, at Slaveri er Synd i sig selv, at Mennesket retfærdiggjøres ved Troen alene, at Søndagen er de Kristnes Hviledag, og at Budet om en ugentlig Hviledag ogsaa gjælder i den nye Pagt. Fordi disse Ellingianere, Augustanere, Clausenianere osv.

vove at tro og bekjende dette imod Synodens høie Autoritet, gjælder det at bekjæmpe dem som Saadanne, der ville 'nedbryde Zions Mure' og 'opløse' Kirken." Pag. 70. 71.

Disse Usandheder (at Synoden og Formanden forkaster Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen alene og af Søndagen som de Kristnes Hviledag) røbe sig selv for alle nogenlunde kyndige Læsere. De kunde derfor ikke være farlige, dersom det ikke var saa (som Prof. W. godt ved, at det er), at der er Hundreder af vore Landsmænd, som ere saa vetskræmte eller saa fanatiserede, at de virkelig tro Prof. W. paa Ordet, naar han siger, at vi forkaste Læren om Retfærdiggjørelsen af Troen og forkaste Søndagen som de Kristnes Hviledag. Det vil her være passende at minde om, at Prof. W. i Indledningen til sin Bog siger: "Jeg vil stille mig som Opgave, . . . at fremstille ene og alene historiske Kjendsgjerninger, altsaa ikke at læggge Noget til af mit Eget". Og i Slutningen siger han (Pag. 134), at han ved at "udstede Aaben Erklæring" og ved at "samle disse Kjendsgjerninger" "ingen anden personlig Interesse" har havt end den at bidrage til, at Striden "ikke skulde udarte til smaalig Spidsfindighed eller personlig Hadskhed, men løftes til mere og mere at vorde en stor og følgerig Kamp om Principer" osv.

10. I Anledning af vore Forhandlinger om "Skriftprincipet" eller "om de rette Regler for Skriftens Udlæggelse" siger Prof. W.:

"Det hele 'Reglement' for 'Skriftudlæggelsen' giver i det Hele Indtrykket af at ville være en Samling af Regler, hvis Anvendelse altid skal sikre en ret Skriftfortolkning, en 'ren Lære', ligegyldigt af hvem de anvendes. Der handles intet om den menneskelige Forudsætning for den sande og rette Brug, som alene er den levende Tro eller den af Guds Aand oplyste Erkjendelse; thi 'det naturlige Menneske fatter

ikke de Ting, som høre Guds Aand til; de ere ham en Daarlighed'." Pag. 77.

I Synodalforhandl. for 1869, som Prof. W. havde for sig, da han skrev dette, staar der blandt meget Andet Følgende:

"Saaledes var der ogsaa i vor Børnelærdom lært om Nødvendigheden af Skriftfortolkning og af Regler for samme. Thi naar der staar, at den hellige Skrift er klar nok, saa er der tilføiet: 'for den, som ret omgaaes dermed', og hvori denne rette Omgang bestaar, er endvidere forklaret i de Ord, at vi skulle først sukke til Gud om hans Aands Oplysning, dernæst læse med Andagt og med et villigt Forsæt at leve efter Ordet. Her ere tre Regler givne for den rette Omgang med Guds Ord, og den, som ikke følger disse, maa ikke vente at komme til en klar Erkjendelse af Guds Ords Sandheder" (Synodalforh. 1869. S. 27).

"Vi skulle bruge vor naturlige Fornuft paa en aandelig Maade, d. e. saaledes, at vi lade os styre af den Hellig Aand; thi de guddommelige Sandheder gaa over den menneskelige Forstand og ere for den af Synden fordærvede Forstand en Daarlighed og Forargelse, som Paulus siger 1 Kor. 1, 21: Det behagede Gud formedelst denne Prædikens Daarlighed at gjøre dem salige, som tro" (ibid. S. 52).

"Menneskets Fornuft eller naturlige Forstand, hvorvel den endnu har en liden dunkel Gnist af den Erkjendelse, at der er en Gud til, ligesom ogsaa af Lovens Lære (Rom. 1, 19 flg.), er dog saa uvidende, blind og forvendt, at endog de allerfornuftigste og lærdeste Folk paa Jorden, som læse eller høre Evangeliet om Guds Søn og Forjættelsen om den evige Salighed, dog ikke af egne Kræfter kunne fornemme, fatte, forstaa eller tro og holde det for Sandhed; tvertimod, jo større Flid de anvende, og jo mere de ville med sin Fornuft begribe disse aandelige Ting, desmindre

forstaa og tro de, og de holde alt Saadant for idel Daarskab eller Fabler, førend de blive oplyste og lærte af den Hellig Aand" (ibid. S. 55. Cit. eft. Konkordieform.).

Dog, det vilde blive for vidtløftigt at afskrive alle de Stykker i hine Forhandlinger, som vise, at Prof. W. her "farer med Usandhed".

11. Prof. Weenaas anfører fremdeles af hine Synodalforhandlinger § 13 og siger:

"Reglementets § 13 lyder saaledes:

'Som en Udlæggelse af Skrift med Skrift maa vi anerkjende en saadan, hvorved der anføres Bibelsteder, af hvilke det, som skal bevises, kan og maa sluttes.'"

Vore Forhandlinger over denne Paragraf affærdiger Prof. W. derefter paa følgende Maade:

"Hertil bemærkes: 'Gud har givet os disse naturlige Love for Tænkningen, og disse vil han, at vi skulle bruge ogsaa ved Forstaaelsen af hans Ord. Naar vi følge disse Love, kunne vi ikke tage feil. De 'vigtigste kristelige Læresætninger' ere efter Synodens Mening saadanne 'Slutninger' efter de 'naturlige Love for Tænkningen'." Mere siger han ikke. Pag. 77.

Paa denne Maade vil Prof. W. bevise Beskyldningen for "forstandsmæssig Rettroenhed". og imidlertid havde han vore Synodalforhandlinger for sig!

I disse staar nu for det Første (S. 59) i Anledning af § 13:

"Denne Sats er meget vigtig, da der er saare mange af de vigtigste Læresætninger, som ikke staa i Skriften netop med de Ord, hvormed vi sædvanligt anføre dem. Men Gud har givet os disse naturlige Love for Tænkningen, og disse vil han, at vi skulle bruge ogsaa ved Forstaaelsen af hans Ord. Naar vi følge disse Love, kunne vi ikke tage feil. Naar jeg f. Ex. ved, at en Væg er hvid, og at Hvidt ikke

er sort, saa kan jeg af disse to Sandheder med ubedragelig Vished slutte, at samme Væg ikke er sort."

Derefter udvikles, hvor vigtigt det er til Skriftens rette Forstaaelse, at Fornuften bruges til at gjøre "rigtige Slutninger". "Uden dette vilde al Prædiken og Formaning være umulig, og vi maatte da indskrænke os til blot at anføre Skriftens egne Ord uden den mindste Forandring." Dernæst anføres Exempler paa vigtige Lærdomme, der ikke udtrykkelig staa i Skriften, og som vi kun have ved "rigtige Slutninger", f. Ex. om Treenigheden, Barnedaaben osv.

Men især er her at mærke, at Prof. W. i disse vore Forhandlinger under de foregaaende Paragrafer har seet, hvorledes vi betragte Fornuften.

§ 10 lyder saaledes: "Derfor kan heller ikke Fornuften gjælde som Regel."

I Forhandlingerne derom, der fylde 7 Sider i Beretningen, heder det blandt Andet:

"Vore Modstandere spotte os ofte, fordi vi ikke ville gaa efter Fornuften, og sige, at vi derved handle, som om Menneskene vare ufornuftige Dyr. Men deri have de Uret; vi ville ikke forkaste Fornuftens Brug ogsaa ved Skriftens Udlæggelse; men vi ville kun holde den indenfor de rette Grændser. Fornuften er en god Guds Gave . . . Derimod maa Fornuften ikke indlade sig paa at være Dommer over de guddommelige Ting, som Skriften meddeler os . . . vi maa ikke gaa til Skriften med forudsattede Forestillinger om, hvad der er fornuftigt, og saa derefter ville bedømme, om det, Skriften siger, er sandt eller ikke; men vi maa bruge vor Fornuft til at se, hvad der staar skrevet, eller hvad der er den simple, naturlige Mening af Ordene, og hvad deraf med Rette kan sluttes, og derpaa tage Fornuften fangen under Troens Lydighed, d. e. tro det, som Skriftens Ord ligefrem udsige" osv. (ibid. S. 51).

"Det er jo ogsaa klart, at naar Kjødets Sands, som Skriften vidner, i det Hele er Fiendskab mod Gud, saa maa dette tillige være Tilfældet med Fornuften, som derfor ogsaa kaldes formørket; og deraf kommer det da, at Kristus er et 'Tegn, som modsiges'. Med den af Guds Aand oplyste Fornuft er dette vistnok ikke Tilfælde; thi da denne har sit Lys fra Aanden gjennem Ordet, saa kan dette Ord ikke mere være den en Forargelse. Dog maa Guds Ord ogsaa for den ligge for høit, saa at den ikke kan udgrunde det" osv. (ibid. S. 52).

"Fornuften maa have sit Rige og Troen sit." (ibid. S. 53).

"Som Exempel af Skriften paa, hvor let og snart vi ved at følge vore egne Tanker kunne komme bort fra Sandheden, anførtes Matth. 16, 23; Luk. 24, 25; cfr. Joh. 17, 6; Gal. 3, 1. 2" (disse Steder udvikles derpaa). "Hvori bestod deres Uforstand? deri, at de vilde følge sin egen Forstand og ikke holde sig til Ordet; thi det er uforstandigt, at vi ville gjøre vor Forstand til Mester i de guddommelige Ting." (ibid. S. 54).

"Fornuften er en slet Herskerinde, men en saare god Tjenestepige". (ibid. S. 56).

12. Fremdeles skriver Prof. Weenaas om samme Sag:

"'Kirkens rene Lære' har man nok faaet i Stand ved Reglementer og skolastiske Lovparagrafer, som 'Kirken' har 'tilstemt', men om disse have været 'den Hellig Aands Mening', er et Spørgsmaal, som Historien baade har besvaret og fremdeles vil besvare. Skolastiken har altid med sin Fornuftmæssighed opfattet Skriften som en død Maskine, som en Lirekasse, der, naar de rette Skruer vare anbragte, maatte give sit bestemte Stykke, og glemt — deri bestaar Skolastikens Hovedsynd —, at den hellige Skrift er en levende Organisme, der skjænker og kræver Liv.

"Intetsteds gjenfinde vi derfor denne Skolastikens Eiendommelighed saaledes udpræget iblandt os som i den norske Synodes 'Paragrafer' og Forhandlinger om 'Skriftens Udlæggelse'." Pag. 77.

Saaledes skriver Prof. W., og dog har han i disse samme Synodalforhandlinger blandt Andet læst Følgende:

"Dersom (saaledes, som før paavist) den Hellig Aand er den eneste berettigede Udlægger af Skriften, saa er det klart, at naar Menneskene optræde som Udlæggere, da maa de, hvis de derved skulle være i sin Ret, kun være den Hellig Aands Værktøier eller Redskaber. De maa ikke opkaste sig til Diktatorer, det er, som vi allerede have hørt, de maa ikke formaste sig til ifølge egen Mening eller Embedsmyndighed at ville afgjøre eller befale, hvorledes Skriften skal forstaaes. Vi betragte derfor ogsaa kun af den Grund vore symbolske Bøger som bindende, fordi de ere fast grundede i Skriften selv, og fordi deres Udlæggelse er den hellige Skrifts egen. Symbolerne ere ikke Herrer over Skriften, men kun Vidnesbyrd om, hvad vi finde lært i Skriften. End mindre kunne vi tillægge en enkelt Person, f. Ex. Luther og andre Lærere, saadan Myndighed, og naar man beskylder os derfor, saa er det kun skjændig Bagvaskelse. Intet kan være en sand Lutheraner mere imod end at ville sætte nogensomhelst menneskelig Myndighed over eller ved Siden af Guds Ord." (Synodsh. 1869. S. 37. 38.)

"Den hellige Skrift er en stor Bog og indeholder mange Lærdomme; en fuldkommen Erkjendelse af hver enkelt af disse og tillige af deres indbyrdes Sammenhæng bliver os visselig ikke til Del i dette Liv; vi maa ogsaa altid bekjende, at vi 'ikke vide Noget saaledes, som det bør sig at vide det'. Men saare mange af disse Lærdomme, og deriblandt alle, som ere os nødvendige til Salighed, kunne vi dog klart erkjende; vi kunne klart se og forstaa, hvad den Hellig Aand

med sine klare Ord har ment og sagt, om vi end ogsaa maa tilstaa, at naar Talen bliver om den rette Hjertets Erkjendelse, saa bliver denne langtfra saa dyb og inderlig, saa mægtig til at forandre hele vort indre Væsen, som den burde være. At der ere Steder i Skriften, som ere dunkle idetmindste for os, nægte vi ikke; og om disse kunne vi naturligvis ikke lære noget Bestemt. Ligesaa tage vi ofte af Skrøbelighed feil, og derfor maa vi haabe paa Syndernes Forladelse; men derved blive dog ikke Stederne selv uklare, og havde vi brugt alle de Midler, Guds Ord selv gav os til at forstaa dem, saa vilde de maaske ogsaa for os være blevne klare." (ibid. S. 41.)

N. B. Jeg er overalt gaaet ud fra den Forudsætning, at Prof. W. har læst de Skrifter, som han omtaler og citerer, og hvoraf han henter sine "Kjendsgjerninger". Har han ikke læst dem, saa bliver hans Usandfærdighed den samme, skjønt den er at anbringe paa et andet Sted.

13. Prof. W. omhandler i et eget Afsnit, hvad han kalder den "wisconsinske" Lære om Absolutionen.

Han kalder vor Lære om Absolutionen en "eiendommelig Lære", en "Fremtoning af Wisconsinismens Aandsretning", og forhaaner den som "et løst Evangelium", "saafremt den ellers er alvorlig ment og ikke er et blot orthodoxistisk Tanke-Experiment"; han spotter den derfor som en "wisconsinsk Lære", i Modsætning til hvilken han fremstiller sin Lære som det, "vi almindelige Lutheranere" lære. Pag. 107 flg.

Denne Fremstilling er usandfærdig. At Prof. W. ikke forstaar vor simple Tro i dette Stykke, kan jeg finde rimeligt; at han ikke bifalder den, det kan jeg derfor heller ikke undres saameget over; men han farer med Usandhed, naar han kalder den en Lære, der er eiendommelig for os og en "Fremtoning af Wisconsinismen" i Modsætning til, hvad

"vi almindelige Lutheranere" lære; og Prof. W. kan ikke være uvidende derom, da han citerer saa mange af vore Skrifter og Forhandlinger, hvori dette har været paavist. Ikke alene har Luther og andre Kirkens Fædre lært som vi; men i Norge læres saaledes af mange af dem, som Hr. W. vil være tilvens med, f. Ex. blandt Reformvennerne, i Tydskland er denne Lære kraftigt udviklet i vor Tid af mecklenburgske Præster i Forhandlinger udgivne af Pistorius, og hvoraf Uddrag ere meddelte i vor K. T.; ja, hvad der her er det mest graverende for Hr. W., han har seet, at ogsaa Hr. Prof. Fritschel, som han ellers i sin Bog paaberaaber sig som en herlig Forkjæmper mod Missourianismen, i dette Stykke netop lærer som vi, hvorfor en Afhandling af ham derom har været optrykt i vor Mdtd.

14. Prof. W. har for sig den Beskyldning i "Aaben Erklæring", at "den wisconsinske Lære om Absolutionen sigter til Oprettelse af Papismens Hovedhjørnesten: Embeds-Sakramentet".

I den Anledning siger han Pag. 107, at medens vi i vor Lære "løse Guds syndsforladende Handling fra dens organiske Forbindelse med Troen og Evangeliet", saa "knytte vi den alene* til Embedets Tjeneste og Løsenøglens Forvaltning, altsaa virkelig, skjønt endnu paa en fin og hemmelig Maade, gjør Embedets Tjenere til Bærere og Formidlere af Syndsforladelsens Skat i Menigheden".

Side 116 og 117 er der flere Citater af vore Forhandlinger, hvori findes Udtryk som: at vi Præster kunne trøstigen absolvere, en ret luthersk Præst er vis paa, at hans Absolution er Guds Absolution o. L., hvorefter Prof. W. slutter: "Hvad er dette andet end den krasseste Udgave af en Lære om Absolutionen, som sigter (bevidst eller ubevidst

---

* Udhævet af Prof. W.

— vi tro helst det sidste) til Oprettelse af Papismens Hovedhjørnesten: Embedssakramentet (se 'Aaben Erklæring'), hvis Eiendommelighed jo netop er den Paastand, at Gud har overdraget til Kirkens indviede Lærerstand den Magt at forlade og beholde Synderne paa Jorden, og hvad de løse paa Jorden, er løst i Himmelen, og hvad de binde paa Jorden, er ogsaa bundet i Himmelen."

Dette er en forvoven Usandhed. Før den aabne Erklæring kom, havde der aldrig været ymtet om noget Saadant. Hr. W. har aldrig i, hvad der har været skrevet af Nogen i den norske Synode, kunnet se endog kun en Antydning til, at vi tillægge en kirkelig Handling, udført af en Præst, en større Kraft eller Virkning, end den samme Handling vilde have, om den blev udført af en Lægmand. Vi have altid udtrykkelig lært det Modsatte.

Prof. W. kan ikke være uvidende om, hvad vi saa ofte have fremhævet, at naar den femte Artikel i den Augsb. Konf. knytter Troens Meddelelse og dermed Retfærdiggjørelsen til Ordets Embede — saa menes der ved Ordets "Embede" ikke den kirkelige Embedsstand eller Præsterne, men blot i Almindelighed Ordets og Sakramenternes Tjeneste, hvem saa end denne udføres af. At disse Handlinger i Regelen skal udføres af de dertil kaldede Personer, lærer Prof. W. ligesaavel som vi, men derved stiftes intet "Embedssakrament". Det katolske Embedssakrament (Sacr. Ordinis) gjør den kirkelige Embedsstand til et Naademiddel, en nødvendig Midlertjeneste mellem Gud og Menneskene, hvorfor ogsaa Nøgleembedet efter romersk Lære faar sin Kraft ved at udføres af en ordineret Kirketjener, medens det udført af andre Kristne er ugyldigt og uden Virkning.

15. "Hemmelige Lærekonferencer fik Synodens Sanktion ved Synodemødet i Waupacca 1872." Pag. 123.

Hvad Prof. W. kalder "hemmelige Lærekonferencer", har aldrig fundet Sted i den norske Synode, og Prof. W. har i Forhandlingerne fra Synoden i Waupacca havt den bedste Anledning til at overbevise sig derom.

16. "Man har ved vidtløftige Referater og Afhandlinger søgt at paavise den store Velsignelse, som vil tilflyde Kirken, naar Præsteskabet faar Adgang til saaledes uforstyrret og i al Hemmelighed at fixere Dogmerne og blive indbyrdes i al Hemmelighed fuldt enige om, hvad de ville, at de 'rettroende' Menigheder skulle tro og lære." Pag. 123.

Denne Usandhed røber sig selv; thi dersom vi havde talt eller skrevet Noget, som endog blot kunde ligne det, som Prof. W. her sigter os for, saa havde vi gjort vore Konferencer umulige. I Pastor Ottesens Referat og i Prof. Schmidts Afhandling om Præstekonferencer staar der intet Saadant, og Ingen af os har ment eller sagt noget Saadant eller handlet paa denne Maade.

17. "Vi tro nemlig, at den kristelige Lære ikke er Præsteskabets Privilegium, ei heller Lægfolkets, men ene og alene den kristne Menigheds Odel og Eie, og at derfor ingen Magt i Verden har Ret til at tage denne Menighedens Fællesejendom for sig og forvalte den som første Indehaver for derpaa at overgive til Menighederne saa Meget og Lidt eller saa sammenblandet med egne Tilsætninger, som den 'rene Læres' egenmægtige Producenter finde det tilraadeligt eller hensigtsmæssigt." S. 124.

Den Beskyldning, der ligger i disse Ord, er en Usandhed af Prof. W. Den norske Synodes Præster har ikke troet det, som Prof. W. her insinuerer; heller ikke har de sagt det; heller ikke har de handlet derefter. Meget mere har vi i saa mange Aar vidnet saa mange Gange direkte og indirekte om Menighedens Pligt til at vaage over Læren

og Ret til at dømme derom, at det vilde falde vanskeligt at vælge Citater. Jeg skal dog her minde om, hvad Past. Preus som Synodens Formand har udtalt om den kristne Menigheds Frihed baade i dette og alle andre Stykker i sin Synodaltale i 1865 (se Synodsk. 1865. Pag. 9), om hvad jeg selv har skrevet om denne Sag i en Artikel om General Council (Mdtd. 1868. Pag. 38 flg.) men fremfor Alt om, at vi har oversat og udbredt i vore Menigheder Prof. Walthers Bog "Frikirken", hvor den Sandhed, at "Menigheden har Omsorgen og dermed Dommen over Læren", er udviklet og godtgjort i de kraftigste Ordelag. (Pag. 20 flg.).

Prof. Weenaas har neppe glemt, hvorledes vi i mange Aar vidnede mod Augustanasynoden, fordi den i sin Konstitution vindicerede Præsteskabet Dommen over Læren.

18. "Naar vi derfor ere af den Mening, at ikke engang en kristelig Synode ved sine offentlige Læreforhandlinger har nogen Ret eller Myndighed til at fixere Dogmer eller foreskrive Menigheden, hvad den skal tro og lære, men kun kan veilede Menigheden til en bedre Forstaaelse og rigtigere Anvendelse af Guds Ords Sandhed ved at overlevere den sine Forhandlingers Resultat til Prøvelse og Antagelse, saa mene vi saameget mere, at ikke noget 'Udvalg' af Menighederne har Ret til hemmeligen at forhandle og bestemme om det, som er Menighedernes Eneeiendom." Pag. 124. Sml. hermed følgende Ytringer:

"Mærkeligt nok slutter da ogsaa ethvert Stykke af Referatet med den Bemærkning: 'Efterat denne Paragraf var tilstemt, gik man over til at behandle §§ 2, 3 osv.' Det var en lovgivende Forsamling, vi her har for os, som affatter nye 'Læreparagrafer' bindende for den lutherske Kirke." S. 73.

"'Kirkens rene Lære' har man nok faaet i Stand ved

Reglementer og skolastiske Lovparagrafer, som 'Kirken' har 'tilstemt'." S. 77.

"Naar altsaa den 'rene' Kirke Aar efter Aar 'tilstemmer' sine rene Læresatser og Læreparagrafer om Slaveriet, om Absolutionen, om Søndagen, om Distriktskolen, om hemmelige Lærekonferencer, om Lærens Renhed og Enhed osv., faar man i Stand den 'rene Lære', som er 'Guds rene Ord'." Pag. 79.

Hr. Prof. W. gjentager altsaa flere Steder i sin Bog den Usandhed, at baade den norske Synode og den norske Synodes Præsteskab tiltage sig Myndighed til at "foreskrive" Menigheden, hvad den skal tro og lære. Og dette beviser han ogsaa derved, at det blandt os er brugeligt, at der 'stemmes' i Læresager.

Jeg skal for det Første i denne Anledning henvise til vor Syndekonstitution Kap. III. § 12, hvor det heder: "Lære- og Samvittighedsspørgsmaal kunne ikke afgjøres ved Stemmegivning, men alene efter Guds Ord og vor Kirkes symbolske Bøger".

Dernæst skal jeg bemærke, at Prof. Weenaas kjender denne vor Konstitutionsbestemmelse; thi Prof. Weenaas har været med at kopiere den, da den norske Augustanasynode i Anledning af Adskillelse fra Svenskerne gav sig nye Konstitutionsbestemmelser. Det heder deri: "Som ufravigelig Betingelse i dette Kirkesamfund ansees det fornødent, at man enes om det Princip, at Lære- og Samvittighedsspørgsmaal kun afgjøres efter Guds Ord og vor Kirkes Bekjendelse". Weenaas's "Lutheraner" 1870. Pag. 103.

Fremdeles skal jeg bemærke, at vi ikke have denne Paragraf blot staaende i vor Konstitution, men at vi ogsaa under vore Forhandlinger minde om den. Saaledes i en af de af vore Synodalforhandlinger, som Hr. Prof. W. selv i sin Bog mest behandler, hvor det heder:

"Efter disse Forhandlinger blev Sats 1 enstemmig tilstemt. Det blev herved bemærket, at naar vi afgive vor Stemme i Læresager, saa kunne vi naturligvis ikke derved afgjøre, hvad der er Sandhed eller ikke; thi det er en Gang for alle afgjort i den hellige Skrift selv. Men vi ville ved vor Tilstemning til en Læresats kun se, om vi alle ere enige i at erkjende det, som deri er udtalt, for guddommelig Sandhed og skriftmæssig Lære." Synodeforh. 1868. Pag. 27 flg.

19. "Ogsaa ved disse Forhandlinger har man da det ganske særegne og lidet opbyggelige Syn, at se en luthersk Forsamling ved Stemmegivning antage Læresatser og ved Majoritetsbeslutning afgjøre, at 'Synoden fandt Noget falsk' i Clausens Lære om Slaveriet, det hører vel med til fornuftmæssig Rettroenhed." Pag. 74.

Det er ikke sandt, at det er "et ganske særeget Syn", at se en luthersk Forsamling ved Stemmegivning antage Læresatser. Prof. Weenaas selv har Gang efter Gang deltaget i "Stemmegivning over Læresatser".

I hans eget Blad, "Lutheraneren", læse vi (1870. Pag. 131) om "Konferencens" første Møde, hvor det i Protokollen heder: "De Læresatser om Evangeliet og det kirkelige Embede, som bleve antagne, lyde saa osv. 1ste Punkt enstemmig antaget. 2det Punkt enst. ant. 3dje Punkt enst. ant." osv. Med Hensyn til det Sidste glemmer Prof. W. at tilføie, hvad der staar i vore Synodalforhandlinger, at hin Stemmegivning over en Erklæring af Past. Clausen skede efter Past. Clausens "gjentagne Forlangende". Se Synodeforh. 1868. S. 32.

20. "At disse hemmelige Læreconferentser virkelig ogsaa har gjort god Tjeneste i saa Henseende, vil fremgaa af det Factum, at ethvert Læresporgsmaal, som har været behand-

let og ved Majoritet er bleven besvaret af den Norske Synode, som derved har faaet sine eiendommelige Dogmer og Troesbekjendelser, først er bleven vidtløftigen og grundigen drøftet i Præsteskabets hemmelige Læremøder, hvorved man har sikret sig paa Forhaand og i al Hemmelighed den fornødne Enighed i det 'rene' Læredogme fra Præsteskabets Side, inden Synodens Lægfolk fik Adgang til at deltage i Forhandlingerne derom." Pag. 125 flg.

Faktum er, at Prof. Weenaas farer med Usandhed, og denne Usandhed er ligesaa uforsigtig, som den er skammelig, og ligesaa skammelig, som den er omstændelig.

Det er ikke alene ikke sandt, at ethvert Læresporgsmaal, som har været behandlet i Synoden, først har været behandlet i vore Præstekonferencer, men Faktum er, at baade de fleste og de vigtigste Læresporgsmaal, som Synoden har behandlet, ere ikke først behandlede i vore Konferencer, men tvertimod behandlede først i Synodemøder. Dette er Tilfælde med Læren om Slaveri, om Kirketugt, om Søndagen, om Skriftprincipet, om Absolutionen og om Retfærdiggjørelsen.

21. "Man har misforstaaet vor Opposition mod de hemmelige Lærekonferentser, som rettet mod disse, fordi de drives udelukkende af Præsteskabet." Pag. 123.

"For at undgaa enhver Anledning til Misforstaaelse eller Mistydning skal vi da herved atter erklære, at vi ingensomhelst Indvending hverken har reist eller vil reise mod det, at Præster komme sammen i egne Møder for at forhandle pastorale Anliggender, som ialfald direkte kun vedkomme dem selv. Vi have altid været af den Formening, at saadanne pastorale Møder ikke alene ere tilladelige, men ogsaa kunne være til megen Velsignelse og neppe bør undværes i Kirken, helst som mindre Møder af Præster inden samme Distrikt eller Kreds til gjensidig Formaning, Veiledning og

Opmuntring, som vil befordre Embedets rette Betjening." Pag. 123 flg.

Hr. Prof. Weenaas siger Usandhed, hvorsomhelst han taler om vore Præstekonferencer, og vi have ikke misforstaaet hans Opposition. Han opponerer ikke alene mod, at vi behandle Lærespørgsmaal i vore Konferencer, men ogsaa imod, at disse holdes for lukkede Døre og altsaa "drives udelukkende af Præsteskabet". Hans Ord for Resten om "Forhandling af pastorale Anliggender, som ialfald direkte kun vedkomme Præsterne", og om gjensidig Formaning og Veiledning forvirre os ikke.

For at støtte sin Opposition siger Prof. W. den ene Usandhed efter den anden baade om vore Konferencer og om Andres. Nogle ere ovenfor paaviste; nogle skal jeg her paavise. Jeg har her liggende for mig en længere Artikel af Prof. W., trykt i "Lutheraneren" 1872, No. 9. Den er skreven med en Hadskhed og Bitterhed, som gjør det ondt at læse den, og røber en overraskende Uvidenhed baade om, hvorledes den lutherske Kirke i Fortiden og i Nutiden har bedømt saadanne Konferencer som vore, og tillige om andre Ting.

Han siger der: "Paa Forhaand skal jeg for at undgaa Misforstaaelse bemærke, at jeg kun har for Øie saadanne Præstekonferencer, der er af officiel Karakter, afholdes til bestemte Tider og tilsigte den kirkelige Læres Behandling." Hvad han mener med "officiel Karakter", oplyser han ikke. Tilfældige og private Møder af Embedsbrødre, "hvorunder Læren saa naturligen kan blive behandlet", har han Intet imod.

Om Præstemøder i Norge giver han iblandt Andet følgende overraskende Oplysning: "Endelig have de" (Præstemøder og theologiske Foreninger i Norge) "et udelukkende videnskabeligt Formaal og beskjæftige sig med

vanskelige theologiske Spørgsmaal (Theologumena) (!!) * og udøve ingen Indflydelse paa den kirkelige Læreudvikling."

Fremdeles siger han: "De hemmelige Præstekonferencer ere forkastelige efter sit Væsen, saasnart de behandle den kristelige Lære, som ikke er noget Privilegium for en vis Stand eller bestemt til at forhandles og diskuteres i hemmelige Selskaber og for lukkede Døre, men aabent og ærligt til Menighedens sande Opbyggelse." Fremdeles: "De" (den norske Synodes Præstekonferencer) "have fremstillet sig for Kirken som Møder til gjensidig Belærelse ved Behandling af den kristelige Lære, og det er saadanne Møder, vi her have for Øie, og hvis Afholdelse inden lukkede Døre af en vis Embedsstand vi her dømme som forkastelig." Senere: "Deraf, at Præstekonferencer ere gavnlige, ja relativt nødvendige til indbyrdes Belærelse og Undervisning og i en vis Forstand kunne kaldes en fortsat Præsteskole, følger dog ingenlunde, at de skulle afholdes for lukkede Døre, være hemmelige Møder." Derefter deducerer Prof. W., at netop den Betragtning, at de ere "Præsteskoler" (som Pastor Ottesen i sit Referat havde kaldt dem), fordrer, at de holdes offentligt; "thi", siger han, "intet luthersk Kirkesamfund tør tillade sig at oprette Præsteskoler, hvor Undervisning meddeles, eller Forelæsninger afholdes for lukkede Døre. Dette ved ogsaa Hr. Ottesen og Synodens øvrige Ledere meget vel, og dog vil de kaste Folk Blaar i Øinene ved at sammenligne sine hemmelige Møder med en fortsat Præsteskole."

Derefter taler Prof. W. om vor Opposition mod "hemmelige Selskaber", som han mener, man ikke skulde have

* Den godsligste Udlæggelse er at antage, at den theologiske Professor ikke har nogen rigtig tydelig Forestilling om, hvad et Theologumenon er. Ellers vilde denne Beretning om de norske Præstemøder være altfor fræk. Usand er den i alle Tilfælde.

ventet, naar vi selv "have etableret i Synoden en hemmelig Institution, som de angive at være en Skoleinstitution for Synodens Præster. Hine Selskaber angive sit Formaal at være gjensidig moralsk og materiel Understøttelse, Synodens hemmelige Konferencer angive at tilsigte Kirkens Opbyggelse. Paa begges angivne Formaal er i sig Intet at udsætte, men da begges Medlemmer ere forpligtede til Taushed ligeoverfor Udenforstaaende, kan det virkelige Formaal være et ganske andet end det foregivne." Senere paavises Faren for Ensidighed, Retningstrældom osv., naar man, som Prof. W. udtrykker sig, "unddrager sig Offentligheden for at gaa ind i et Præsteconclavium" (sic!) osv.

Jeg har afskrevet alt dette for at vise, at vi ikke have misforstaaet Prof. W.'s Opposition mod, hvad han kalder "hemmelige Lærekonferencer". Den er dels rettet mod, at vore Konferencer behandle den kristelige Lære, dels mod, at de holdes for lukkede Døre, dels mod disse to Ting i Forening; men da Prof. W. selv synes at skjønne, at der er liden Mening i disse Indvendinger, og da dette er gjort ham tydeligt ved en udførlig Fremstilling af denne Sags Historie i den lutherske Kirke samt ved en venlig Bemærkning af Prof. Gisle Johnson i hans Kirketidende, saa benytter han atter den sørgelige Udvei at fare med Usandhed og sige, at Medlemmerne af vore Konferencer ere forpligtede til Taushed ligeoverfor Udenforstaaende; og det uagtet han i vore Forhandlinger over Pastor Ottesens Referat vil have læst blandt Andet Følgende: "Vore Præstekonferencer kunne ikke med Rette kaldes noget hemmeligt Selskab, fordi vi aldrig have bundet os til eller iagttaget nogen principiel Hemmelighedsfuldhed. Vi holde vel vore Møder for lukkede Døre, men hvad der i disse foretages, skal ikke derfor forties, fordi vi holde dem for os selv. . . . Vi have aldrig i vore Møder været anmodede og blevne enige om midlertidig Taus-

hed i nogen Sag, undtagen en Gang, nemlig i Janesville med Hensyn til Pastor Simonsen, da det blev aabenbart, at han var Frimurer, og vi haabede, at han ved nærmere Overveielse vilde erkjende dette som Synd og træde ud af Frimurerselskabet." (Se Synodeforhdl. 1872. Pag. 54.) Og allerede i 1870 har vor Præstekonference i Anledning af Past. Clausens "Gjenmæle" ladet trykke en Artikel, hvori det blandt Andet heder: "Vi erkjende vore Konferencer for Embedshandlinger, som vi maa staa til Regnskab for, naar det kræves af os, hvilket Past. Clausen saa vel ved, at vi altid har indskjærpet hverandre." (Mdtd. 1870, Pag. 34.)

22. "Naar man senere under Stridens Gang har villet faa det dertil, at der ligefra Begyndelsen af kun har været Tale om et bibelsk Slaveri, saa er dette kun en slet skjult Smutvei, hvorved man har tænkt at snige sig bort fra den Forlegenhed, hvori man ved den kraftige Opposition var kommen." Pag. 129.

Vi have aldrig villet faa det dertil, at der fra Begyndelsen var Tale om "bibelsk Slaveri". Derimod have vi fra Begyndelsen alene indladt os paa Diskussion om, "hvad Skriften lærer om Slaveri". Saaledes lyder Overskriften over den første Behandling af denne Sag paa Synoden i 1861. (Se Synodalforhdl. 1861, Pag. 34.) Fremdeles staar der i samme Protokol over disse første Forhandlinger: "Flere ønskede at behandle Slaveriet saaledes, som det findes her i det virkelige Liv, men dette afvistes som et historisk eller politisk Spørgsmaal" (ibid. Pag. 36). At vi have "tænkt at snige os bort fra nogen Forlegenhed" i denne Sag, vil Prof. W. vanskelig faa Nogen til at tro, der har fulgt Striden.

23. "Man begyndte at lære at forstaa, at denne Lære om Slaveriet stod i nær Forbindelse med den fremmede

Lære om Herrens Hviledag, om Verdens Absolution og Evangeliets Meddelelse af Syndernes Forladelse til de Vantroende, med den Stridslyst og Forkjetringssyge, den Kjephøihed og Overmodighed, hvormed Synodens Ledere havde behandlet Enhver, som ikke i Et og Alt delte deres Meninger. Derfor var netop ogsaa alt dette optaget i de Udtrædelses-Erklæringer og Protester, som stadigt indløb til Synoden fra Menighedsmajoriteter." Pag. 130.

Det er ikke sandt, at man har været saa uforstandig at forstaa, at vor Lære om Slaveri stod i nær Forbindelse med vor Lære om Søndagen og om Absolutionen. Heller ikke indeholder Udtrædelseserklæringerne nogen saadan Usands. Det er Prof. W.'s ikke meget kløgtige Opfindelse. Past. Clausen, vor Hovedmodstander i Læren om Slaveri, har efter længere Tids Strid selv tilstemt vor Lære om Søndagen, og Flere af den N. D. Konferents har oftere tilstemt vor Lære om Absolution og Evangelium.

At man har forklaret sig vor Strid som Stridslyst, Forkjetringssyge osv., er sandt. Hvor "stadigt" Udtrædelses-Erklæringerne ere indløbne, kan sees deraf, at saadanne i det Hele ere komne fra 10–12 af Synodens flere hundrede Menigheder.

24. "Vistnok nævner 'Aaben Erklæring' endnu nogle andre, mindre Punkter, saasom Forholdet til den engelske Distriktsskole, Menighedens Forbindtlighed ligeoverfor sin Præst og en ukristelig Indskrænkning af den lutherske Frimenigheds Kaldsret, som Kjendsgjerninger til Wisconsinismens Belysning; men dels ligge disse Kjendsgjerninger, om hvis Faktiskhed vi intet Øieblik nære nogen Tvivl, ikke saaledes i Dagen som de ovenfor omhandlede, dels maa det erkjendes, at de staa i en løsere og mere tilfældig Forbindelse med Aandsretningen, om de end bære samme

Grundpræg og angribe Menighedens i Guds Ord hjemlede Frihed og Ret, dels have de ogsaa, især hvad det førstnævnte Punkt, den engelske Distriktsskole, angaar, fundet en kraftig Modsigelse inden selve den norske Synode, saaledes at de wisconsinske Ledere indtil videre have maattet stikke sin Pibe i Sæk." Pag. 133.

Paa denne Maade altsaa skiller Prof. Weenaas sig fra Ansvaret for de Usandheder, som han i disse Stykker har sagt om os i "Aaben Erklæring". Han kunde dog ganske nemt have bevist disse Beskyldninger ved at bruge den samme Fremgangsmade, som han har brugt til at bevise de andre "Kjendsgjerninger" i "Aaben Erklæring". Det er en usandfærdig Udflugt af Prof. W. at sige, at disse "Kjendsgjerninger" maa erkjendes at staa i en løsere og mere tilfældig Forbindelse med Aandsretningen; thi var vor Aandsretning høikirkelig, som Prof. W. vil have den til, saa vilde vissélig en ukristelig Indskrænkning i Menighedernes Kaldsret, om den kunde paavises, vist sig for ham som et af de kraftigste Vidnesbyrd om Aandsretningen, i inderligste Forbindelse med denne. Forresten skal jeg her kun sige: 1) at Menigheden efter vor Lære har den "Forbindtlighed" ligeoverfor sin Præst, at den ikke har Ret til at give ham Afsked uden gyldige Grunde, d. e. falsk Lære eller ugudeligt Liv eller bevislig Uduelighed; 2) at vi aldrig, hverken theoretisk eller praktisk, have gjort nogen Indskrænkning i den lutherske Frimenigheds Kaldsret; Kaldsretten indskrænkes ikke derved, at vort Kirkeraad ofte efter Anmodning af vedkommende Menigheder har kaldet Præst for dem; en stor Del af vore Menigheder har kaldet Præst uden Kirkeraadets Mellemkomst; og 3) at vort Forhold til Landets Distriktsskoler er det samme nu som før: vi erkjende det for vor Pligt som Statsborgere at understøtte dem; erkjende Nødvendigheden af, at de ere religionsløse; men just derfor anse vi dem ikke

for de rette Skoler for vore Børn; thi vi tro, at der bør være kristelige Skoler for kristne Børn.

25. Som Bidrag til at bevise vor "forstandsmæssige Rettroenhed" omhandler Prof. Weenaas Pag. 72 og 73 Synodens Forhandlinger i 1867 om "Retfærdiggjørelsen". Han gjengiver rigtigt Overskrifterne over Referatets tre Afdelinger, af hvilke den sidste lyder saaledes: "Hvilke Forholdsregler bør man gribe til for igjen at vække hin svundne Bevidsthed?" Svaret deles i Referatet i to Dele: 1) Forholdsregler for Præster, 2) for Tilhørere. Prof. W. gjengiver nu 1ste Del af Referatets Svar paa følgende Maade:

"Det tredie Hovedmoment i denne rene Lære besvares" (i Referatet nemlig) "allerkortest ved at angive som Forholdsregel for Kirkens Tjenere at studere med største Iver vore Lærefædre." Mere siger han ikke om dette Punkt.

Det Stykke af Referatet, som Prof. W. gjengiver med de nævnte Ord, lyder i Referatet saaledes: "Skal hin Bevidsthed igjen blive levende i vor Kirke, saa er det nødvendigt 1) fra Kirkens Tjeneres Side, at de fremfor Alt, ved Siden af Guds Ord og navnlig St. Pauli Breve, med ydmyg og hjertelig Længsel efter den rene evangeliske Sandheds Erkjendelse, med største Iver studere vor Kirkes dyrebare Bekjendelser og blandt alle vore Lærefædre fornemmelig vælge netop Luther til under inderlig Bøn om den Hellig Aands Oplysning af ham at lære den rette Prædiken om den Retfærdighed, som gjælder for Gud, og hvad der hænger paa det Inderligste sammen dermed, den rette Deling af Loven og Evangeliet, og dernæst, at de, Præsterne, bevise al Troskab i denne bedre Erkjendelse, som de saaledes ved Guds Naade have opnaaet, utrættelig drive den rene Lære om Retfærdiggjørelsen som Grund- og Hovedlæren og indprente sine Tilhørere den som saadan og indrette alle sine

Prædikener, Katecheser, Privatbelærelse, Formaninger, Bestraffelser, Trøst og Raad, kort sin hele Sjælepleie og Menighedsstyrelse overensstemmende med den rene Lære om Retfærdiggjørelsen som al Læres Rod, Middelpunkt og Krone." Dertil er fremdeles i Referatet føiet følgende Anmærkning: "Hermed er ingenlunde ment, at ikke ogsaa Loven skal og maa prædikes i sin hele Skarphed; tvertimod forudsætter den rene Lære om Retfærdiggjørelsen Lovens Prædiken og kan uden denne aldeles ikke være ren. At prædike Retfærdiggjørelsen i dens Fylde af Trøst er ingenlunde hin saltløse, sødagtige herrnhutiske Legen med trøsterige Gjenstande i Evangeliet. Ja ikke engang det, at det Trøstelige altid er det Forherskende, hører nødvendigt med til den rene, uforkortede Prædiken af Retfærdighedslæren. Da Menighedernes Beskaffenhed er forskjellig, kan ikke enhver Prædikant give Trøst i samme Grad, som Luther har gjort i sine første Skrifter." Derefter følger et herligt Citat af Luther. (Se Synodeforh. 1867, Pag. 70. 71.)

26. "Aanden er mærkbar ogsaa i disse Forhandlinger om Kirketugt som ægte missouriansk, naar det i Referatet blandt Andet heder, 'hvilke Synder der skulde straffes': desuden nævntes de i vore Dage saa almindelige og dog saa lidet erkjendte Synder mod det 4de Bud og blandt disse specielt hemmelige Forlovelser og Ægteskaber, Deltagelse i Lotteri, Livsforsikring, Deltagelse i hemmelige Selskaber osv." Pag. 57.

Prof. W. giver en usandfærdig Skildring af disse Forhandlinger; thi han forbigaar de Synder, hvis Bestraffelse der hovedsagelig lagdes Vægt paa, og som derfor omhandledes omstændeligere, nemlig Drukkenskab, Bedrag i Handel og Vandel, Bagtalelser, Mangel paa Hustugt, ubillig Aager, letsindig Edsaflæggelse, forskjellige Letfærdighedssynder, Vellystsynder, Misbrug af Høitiderne, især Julen,

til Drik og alle Slags støiende Forlystelser m. m. Disse omhandledes derfor udførligere, fordi der var Spørgsmaal om Kirketugt blandt os og ikke i Missouri. De Synder, som Prof. W. taler om, bleve blot nævnte.

27. "Det er nemlig ingenlunde tilfældigt, at en saa dyb Kløft aabner sig mellem Synoden og den norske Kirke, og det netop i den Tid, da denne var særligt besøgt af Aandens Pintsevind, og en Skare unge Mænd gik ud fra Norges theologiske Læreanstalt, som senere til megen Velsignelse har arbeidet i den norske Kirkes Tjeneste. Dette Fænomen ligger begrundet i Missourianismens Eiendommelighed, smeltet sammen som den blev det med Grundtvigianisme i den norske Wisconsinisme." Pag. 61 flg.

"Fænomenet" er istandbragt af Prof. Weenaas og er, Gud være Tak derfor, ikke overensstemmende med Sandheden. Paa fem nær have alle de Theologer, som ere komne fra Norge til Amerika, sluttet sig til den norske Synode, fremdeles saagodtsom alle de af Norges mere fremragende Lægprædikanter, som ere hidflyttede, og endelig den langt overveiende Majoritet af Emigranter. Vi have den hele Tid fundet Forekommenhed og Hjælp hos den norske Kirkes mest formaaende Mænd, naar Talen var om at faa Præster fra Norge for vore ledige Kald. En dyb Kløft etableres ikke derved, at Past. H. A. Preus, Synodens Formand, finder Feil i Kirken i Norge, selv om han skulde have seet Tilstanden der mørkere, end den virkelig er. Heller ikke er Faren for en saadan Kløft stor, naar den blandt Andet skal komme til at grunde sig paa vor forhenværende eller nærværende Grundtvigianisme. Hvad Missourianismen angaar, saa har den norske Kirke med Glæde modtaget nogle Bidrag, som i Form af Oversættelse af missouriske Skrifter ere udbredte i Norge, og har nu den bedste Anledning til

[illegible] [illegible] [illegible] med [illegible] i Missouri gjennem Prof. [illegible] [illegible], der [illegible] ere oversatte i Norge.

[illegible] "Det er [illegible] Professor Walther, som de [illegible] Menigheder kun kjender af Navn, naar maaske [illegible] hans [illegible] [illegible] med at faa Pastor Rasmussen [illegible] [illegible] og de [illegible], som gjennem hans norske Elever [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i Menighederne, det er denne for det [illegible] [illegible] aldeles fremmede Personlighed, til hvem man [illegible] har anbetroet denne vigtige Gjerning at [illegible] [illegible] for Kirken. Jeg vil herved ingenlunde have [illegible], at Prof. Walther i flere Henseender kan være en [illegible] Mand; men det burde maaske være en Regel i den [illegible] [illegible], at Menighederne havde kjendt den Mand, som [illegible] et saa vigtigt Embede, og tillige fik have [illegible] [illegible] i en saa vigtig Sag ubeskaaret." Pag. 39.

Det er ikke [illegible], at de norsk-luth. Menigheder kun kjende Prof. Walther af Navn. Der var allerede før vor Forbindelse med [illegible] gjort Meget for, at Prof. Walther kunde blive kjendt af vort Folk. De kjende ham [illegible] gjennem en hel Del af hans Prædikener, som netop for at gjøre ham bekjendt for vort Folk fra Tid til anden have [illegible] [illegible] [illegible] af Past. Rasmussen; de kjende ham [illegible] gjennem vigtige Referater om vigtige Lærepunkter og gjennem hans Bog "Frikirken". For Resten ved Prof. [illegible], at da han selv blev kaldet herover til at være theologisk Professor, var han ukjendt for Augustanasynodens Menigheder; og heller ikke vare DHrr. Oftedal, Gunnersen og Sverdrup kjendte af Konferencens Menigheder, da det vigtige Kald blev dem betroet. De Ord om, at Menighederne burde have sin Kaldsret ubeskaaret, klinge vel; men Hr. Prof. W. vil nok selv kunne forstaa, at det i dette Tilfælde er bare Klingklang.

29. "De vigtigste Læresporgsmaal, som i den senere Tid har sat Synodens Præsteskab i Bevægelse, og som efter behørigen at være forberedt i de hemmelige Lærekonferencer er bleven i den Form af Satser, som disse have fremlagt, godkjendt som den 'rene Lære' og 'rettroende' Lutheraneres Schibboleth, er Læren om Slaveri-institutionens Retmæssighed, om Absolutionen, om Lægmandsvirksomheden, om Søndagen, om den engelske Distriktsskole, om Skriftprincipet, om Omvendelsen og endelig om Rente og om hemmelige Selskaber.

"De sidstnævnte Spørgsmaals Behandling, ligesom det om den engelske Distriktsskole, ere endnu ikke færdige fra de hemmelige Læremøder, hvorfor deres Behandling ved Synodemøderne er bleven udsat, formodentlig i Haab om med Tiden at kunne faa istandbragt den fornødne Enighed ogsaa i disse Partier af den 'rene Lære'." Pag. 48 flg.

Her er flere Usandheder samlede i en Sætning:

Af de ni opregnede "Læresporgsmaal" (af hvilke ialfald det ene ikke er noget Læresporgsmaal) ere de syv ikke "forberedte" i vore Konferencer og altsaa heller ikke "bleven i den Form af Satser, som disse have fremlagt, godkjendt som den 'rene Lære'". Et har faaet en usandfærdig Titel (Slaveri-institutionens Retmæssighed), og et er saagodtsom ikke behandlet iblandt os (om Rente) og har altsaa ikke "sat Synodens Præsteskab i Bevægelse", om end mange enkelte af Præsterne sandsynligt have sat sig ind i det, da det ikke er os ligegyldigt, om en Ting er Synd eller ikke. Som rettroende Lutheraneres Schibboleth ere disse Punkter ikke af os fremstillede, skjønt vi tro at lære ret i dem, og skjønt under Behandlingen af dem En og Anden er bleven aabenbar som den, der ikke vilde lade sig sige af Guds Ord, hvilket kunde ske, selv om Spørgsmaalet havde været uvigtigere end flere af de opregnede.

at blive bekjendt med Aanden i Missouri gjennem Prof. Walthers Prædikener, der nys ere oversatte i Norge.

28. "Det er hovedsagelig Professor Walther, som de norsk-lutherske Menigheder kun kjender af Navn, naar maaske undtages hans ivrige Tjeneste med at faa Pastor Rasmussen under Aaget og de Lovtaler, som gjennem hans norske Elever fra St. Louis spredtes ud i Menighederne, det er denne for det norsk-lutherske Kirkefolk aldeles fremmede Personlighed, til hvem man saaledes har anbetroet denne vigtige Gjerning at uddanne Lærere for Kirken. Jeg vil herved ingenlunde have benegtet, at Prof. Walther i flere Henseender kan være en udmærket Mand, men det burde maaske være en Regel i den lutherske Frikirke, at Menighederne havde kjendt den Mand, som anbetroes et saa vigtigt Embede, og tillige fik have sin Kaldsret i en saa vigtig Sag ubeskaaret." Pag. 39.

Det er ikke sandt, at de norsk-luth. Menigheder kun kjende Prof. Walther af Navn. Der var allerede før vor Forbindelse med Missourisynoden gjort Meget for, at Prof. Walther kunde blive kjendt af vort Folk. De kjende ham forlængst gjennem en hel Del af hans Prædikener, som netop for at gjøre ham bekjendt for vort Folk fra Tid til anden have været oversatte især af Past. Rasmussen; de kjende ham fremdeles gjennem vigtige Referater om vigtige Lærepunkter og gjennem hans Bog "Frikirken". For Resten ved Prof. Weenaas, at da han selv blev kaldet herover til at være theologisk Professor, var han ukjendt for Augustanasynodens Menigheder; og heller ikke vare DHrr. Oftedal, Gunnersen og Sverdrup kjendte af Konferencens Menigheder, da det vigtige Kald blev dem betroet. De Ord om, at Menighederne burde have sin Kaldsret ubeskaaret, klinge vel; men Hr. Prof. W. vil nok selv kunne forstaa, at det i dette Tilfælde er bare Klingklang.

29. "De vigtigste Læresporgsmaal, som i den senere Tid har sat Synodens Præsteskab i Bevægelse, og som efter behørigen at være forberedt i de hemmelige Lærekonferencer er bleven i den Form af Satser, som disse have fremlagt, godkjendt som den 'rene Lære' og 'rettroende' Lutheraneres Schibboleth, er Læren om Slaveri-institutionens Retmæssighed, om Absolutionen, om Lægmandsvirksomheden, om Søndagen, om den engelske Distriktsskole, om Skriftprincipet, om Omvendelsen og endelig om Rente og om hemmelige Selskaber.

"De sidstnævnte Spørgsmaals Behandling, ligesom det om den engelske Distriktsskole, ere endnu ikke færdige fra de hemmelige Læremøder, hvorfor deres Behandling ved Synodemøderne er bleven udsat, formodentlig i Haab om med Tiden at kunne faa istandbragt den fornødne Enighed ogsaa i disse Partier af den 'rene Lære'." Pag. 48 flg.

Her er flere Usandheder samlede i en Sætning:

Af de ni opregnede "Læresporgsmaal" (af hvilke ialfald det ene ikke er noget Læresporgsmaal) ere de syv ikke "forberedte" i vore Konferencer og altsaa heller ikke "bleven i den Form af Satser, som disse have fremlagt, godkjendt som den 'rene Lære'". Et har faaet en usandfærdig Titel (Slaveri-institutionens Retmæssighed), og et er saagodtsom ikke behandlet iblandt os (om Rente) og har altsaa ikke "sat Synodens Præsteskab i Bevægelse", om end mange enkelte af Præsterne sandsynligt have sat sig ind i det, da det ikke er os ligegyldigt, om en Ting er Synd eller ikke. Som rettroende Lutheraneres Schibboleth ere disse Punkter ikke af os fremstillede, skjønt vi tro at lære ret i dem, og skjønt under Behandlingen af dem En og Anden er bleven aabenbar som den, der ikke vilde lade sig sige af Guds Ord, hvilket kunde ske, selv om Spørgsmaalet havde været uvigtigere end flere af de opregnede.

30. "Synoden har fremdeles beskjæftiget sig med hemmelige Selskaber, med hemmelige Lærekonferencer, med Spørgsmaalet, om det at tage Renter er Synd o. L., og vi behøve ikke, efter hvad vi ovenfor have havt Anledning til at iagttage, at tvivle et Øieblik paa, at det Altsammen er tydske Rariteter, hentede fra Missouri." Pag. 58.

Synoden har ikke beskjæftiget sig med det, som Prof. W. kalder "hemmelige Lærekonferencer". Det er et Thema, som Prof. Weenaas selv har opfundet og behandlet. Vore Præstekonferencer ere, som vore Forhandlinger vise, noget ganske Andet end det, som Prof. W. forstaar ved "hemmelige Lærekonferencer". Synoden har heller ikke beskjæftiget sig med Spørgsmaalet, om det at tage Renter er Synd.

For Resten have alle de Spørgsmaal, der have været behandlede iblandt os, været saadanne, om hvilke vi gjerne ønskede at vide vor Guds Vilje og fatte, hvad han derom har sagt i sit hellige Ord. Vi have ikke betragtet dem som "tydske Rariteter".

31. "Det hele Referat" (af Synodens Forhandlinger om Kirketugt) "indeholder intet Andet end en Samling Ræsonnementer frem og tilbage, hulter til bulter, over 'Opsatsen'" (d. e. Præses Schwans Afhandling om Kirketugt), "som synes ingensomhelst Modsigelse at have fundet. Noget 'tvingende Skriftbevis', som Hr. H. A. Preus ved andre Leiligheder taler om, søger man forgjæves efter, ligesaa efter nogetsomhelst Forsøg endog paa at fremstille klart og enfoldigt den hellige Skrifts Lære om Kirketugt. Den 'rene Lære' om Søndagen, 'Bagtalelse mod Lærere' o. L. blandes øiensynligt med et vist Formaal for Øie ind i Forhandlingerne. Noget Resultat eller nogen dybere Indsigt i den kristelige Kirketugts Væsen og Maade kan man ved disse Forhandlinger umuligt faa." Pag. 72.

Var Sagen ikke af en saa sørgelig Alvor, saa vilde denne Fremstilling være ganske løierlig i sin Usandfærdighed.

Prof. W. "søger forgjæves efter noget 'tvingende Skriftbevis'". Sagen er, at Præses Schwans Afhandling om Kirketugt er et Skriftbevis, nemlig en nøiagtig exegetisk og tillige populær, praktisk Udvikling af Hovedstedet i Matth. 18. Prof. W. kan heller ikke finde "nogetsomhelst Forsøg endog paa at fremstille klart og enfoldigt den hellige Skrifts Lære om Kirketugt". Jeg kan forsikre Prof. Weenaas, at Hr. Schwan virkelig har forsøgt det og efter Kjenderes Skjøn (saadanne, som med Flid og evangelisk Troskab have deltaget i Kirketugtens Øvelse i en Menneskealder) har skilt sig ganske udmærket ved sin Opgave.

32. "Noget 'tvingende Skriftbevis' eller noget Forsøg paa at fremstille enfoldigen, hvad Gud i sit Ord maatte ville lære kristne Mennesker om den Sag at holde, eie eller være Slaver, søge vi" (i Synodalforhandlingerne for 1868) "forgjæves efter. Det er den samme polemiserende Ræsonneren op og ned, frem og tilbage over en Del Satser, som allerede paa Forhaand ere fastslaaede af de 'Lærde' paa de hemmelige Læremøder, og som nu gjennem Ræsonnementer skal gjøres indlysende og klare for de 'Læge'." Pag. 74.

Sml. hermed følgende Erklæring af Prof. W. et andet Sted i hans Bog: "Al Tale om et 'bibelsk'(!) Slaveri eller Bibelens Lære om Slaveri er derfor et fuldkomment Nonsens, forsaavidt som Bibelen slet ikke lærer mere om Slaveriets sædelige Karakter end om enhver anden enkelt Frugt af Slægtens syndige Udvikling, som dømmes af Guds store, Livet i alle dets Relationer omfattende Lov om Kjærligheden." S. 129.

Prof. W. farer med Usandhed, og den, som tror det, han siger, maa blive ført bag Lyset.

Ingen ærlig og forstandig Mand, som læser vore Synodalforhandlinger for 1868, vil der søge eller vente at finde nogen udførlig Fremstilling af Guds Ords Lære om Slaveri. Og hvorfor ikke? Fordi, som Forhandlingerne udtrykkelig vise, og som Prof. W. maa have seet, begge de stridende Parter efter mange Aars Forhandlinger endelig vare blevne enige i Forstaaelsen af alle de Steder i Skriften, der handle om Slaveri.

Prof. W. har seet disse Forhandlinger. Han har seet, at "Skriftens Lære om Slaveri" er fremstillet i 9 Satser, "vedtagne under Forhandlinger mellem Kirkeraadet og en af det nedsat Kommitte paa den ene Side og Pastor C. L. Clausen paa den anden Side". Han har seet, at disse Satser grunde sig paa udtrykkeligt anførte Steder i N. T.; at alle undtagen den 9de vare vedtagne af Pastor Clausen; at Sats 2–8 antoges uden Debat. Han har seet, at den 9de Sats, om hvilken Uenigheden endnu vedvarede, var et lexikalt og historisk Spørgsmaal — den lyder nemlig saa: "det ovenfor beskrevne tvungne Tjenesteforhold pleier ved Sprogbrugen i og udenfor den hellige Skrift at betegnes ved Ordene Herre og Træl (eller Slave)." Det, som Skriften lærer om det "tvungne Tjenesteforhold", vare Alle enige i — og dog "søger" Prof. W. efter "tvingende" Skriftbevis og efter "Forsøg paa at fremstille enfoldigen, hvad Gud i sit Ord maatte ville lære os om denne Sag".

33. For at skildre Missourianismen omtaler Prof. Weenaas Striden mellem Missouri- og Jowa-Synoden og siger:

"Dybest indtrængende i Grunddifferentsen mellem de tvende Kirkesamfund er Striden om de saakaldte 'aabne Spørgsmaal', hvilken Strid ogsaa ganske har trængt tidligere Lærestridigheder tilbage." Pag. 28.

"I den Forstand har der aldrig, saavidt jeg ved, været Tale om 'aabne Spørgsmaal' herover, at der skulde gives nogen Lære af Guds Ord, som den enkelte Kristen eller Kirken i sin Helhed kunde anse for en ligegyldig Sag, hvorom jeg kunde tro, hvad jeg selv fandt for godt." Pag. 80 flg.

At Prof. Weenaas kunde komme til at opfatte denne Strid feilagtigt og derfor angive Status controversiæ urigtigt, kunde være undskyldeligt. Professorerne Fritschel have selv skiftet Standpunkt og forklare nu "aabne Spørgsmaal" anderledes end før. De negte vistnok, at de have gjort dette, men deres Velyndere i Tydskland (f. Ex. Insp. Bauer i Neuendettelsau), som fra den første Begyndelse af have understøttet dem med Folk og Penge, have offentligt bevidnet det, og nogle og tyve af Jowasynodens egne Præster have offentligt erkjendt det.

Naar derimod Prof. Weenaas siger: "I den Forstand har der aldirg, saavidt jeg ved, været Tale om 'aabne Spørgsmaal'" osv., saa vil jeg erindre ham om, at der i Augustanasynodens eget Blad "Lutheraneren" har i 1868 staaet indrykt en Betænkning om denne Sag af Dr. Guericke i Tydskland, skreven til Jowasynodens Ledere, og hvori det heder: ("Luth." 1868 Pag. 68 flg.)

"De betegnede Spørgsmaal om Læren om Kirken, om det geistlige Embede og om de sidste Ting (i Besynderlighed om Antikrist, om Israels Omvendelse * og om det 1000-

* Jeg tror det rigtigt her at tilføie følgende Erklæring af Prof. Walther: "Jeg forkaster vistnok Manges Mening om en endnu forestaaende almindelig Jødeomvendelse, men jeg forkjætrer ikke derfor Nogen, som venter den, fordi den jo vistnok er mulig, thi for Gud er ingen Ting umulig. Ogsaa selv en fra min ganske afvigende Forklaring af Joh. Aab. 20 vil jeg ikke forkjætre, naar den kun bliver indenfor Troens Analogi." (Milw. Kollok. Pag. 80.)

aarige Rige) ere vistnok for os Lutheranere forsaavidt aabne Spørgsmaal, som ikke ganske bestemte, i tørre Ord affattede Erklæringer af vore Bekjendelsesskrifter derover foreligge, og forsaavidt som der ikke er Samdrægtighed desangaaende i den nyere lutherske Theologi. De ere dog ikke, som jeg tror, aabne Spørgsmaal i den af Dem (G. Großmann og G. Fritschel) betegnede Forstand og med de af Dem antydede Konsekventser.

"En sund Skriftudlægning fører ikke vanskeligt til Klarhed i hine Spørgsmaal, og den virkelig bekjendelsesmæssige, rene evangeliske Troes Analogi opklarer Uvisheden derover. Troesgrunden og Veien til Salighed bliver deraf ikke uberørt; de ere derfor paa ingen Maade blotte Theologumena, heller ikke er den gamle, rettroende evangeliske Theologis Konsens derover synderlig tvivlsom; og af alle disse Grunde vilde det ingenlunde være overensstemmende med vor Kirkes Mening og Aand at tie om dem" (Spørgsmaalene) "eller De tilbagevise dem. . .

"Med den lutherske Kirkes Mening og Aand er det endelig umuligt overensstemmende under Lærestridigheder at tage ikke alene den hellige Skrift og Troesanalogien, men i nogen Grad Hensynet til Kirkeforbindelsen til Maalestok, faktisk at forvandle Troesartikler til Adiafora, at fremstille to Slags Lære over vigtige Lærepunkter, om ogsaa blot midlertidigt, ligesom noget Normalt og paa nogen Maade at ville opholde Kirkefreden paa den guddommelige Sandheds Bekostning. Det vilde være en anden Aand end den lutherske, og den vilde, engang ladet aaben og authoriseret, lettelig æde om sig som Kræft, indtil den havde forstyrret ogsaa Troens Fundament."

Siden omtaler Dr. Guericke den praktiske Fremgangsmaade ved Strid om saadanne Ting og siger: "Paa det Spørgsmaal altsaa, om man nu i Betragtning af den nu-

værende Kirkestrid skal holde Kirkeforbindelse med svage Lutheranere af den betegnede Kategori, svarer jeg uden Betænkelighed og tilforladeligt mit Ja."

34. "Dens" (Missourisynodens) "Satsvæsen i Tide og i Utide, dens evindelige Citation af lutherske Dogmatikere, ofte af anden og tredie Rang, for hvilke den hellige Skrift selv sættes i Skyggen, er noksom bekjendt. Ligeoverfor vor Tids største, lærdeste og fornemste Theologer har den paa Grund af theologiske Differentser som den ufeilbare Sandheds priviligerede Indehaver stillet sig i et hovmestererende og forkastende Forhold. Det er saaledes væmmeligt at høre en Prof. Walther bedømme en Mand som Rudelbach, vor lutherske Kirkes ypperste Vidne i Nutiden, og hvis Discipel han selv bekjender sig at være, saa hensynsløst paa Grund af en forskjellig Opfatning af hin ovenantydede Differents i Søndagslæren som kirkeadskillende og benævner ham ved den Anledning og for den Sags Skyld som en utro Lutheraner (se Milwaukee Kollokviet S. 93 [ikke 33]). Mænd som Harleß, Delitzsch, Philippi, Thomasius, Kurtz o. fl. ere vante til at behandles med Haan og Spot fra Missouris, d. e. Walthers, ophøiede Domstol." Pag. 35.

Jeg skulde ikke have medtaget denne Tirade, dersom ikke Prof. Weenaas's Citat fra Kollokviet i Milwaukee var saa betegnende. Hvad han ellers beskylder Missourisynoden for, skal jeg ikke indlade mig paa; kun skal jeg bede bemærket, hvad jeg ved en anden Leilighed har advaret imod, nemlig den letvindte, men ikke sandhedskjærlige Maade at slippe for at bevise en løs eller usand Beskyldning, idet man siger: "det er noksom bekjendt"; "som bekjendt lærer den norske Synode"; "det er en Kjendsgjerning, at Missourisynoden" osv.

Hvor "væmmeligt" det er at høre "en Prof. Walther

bedømme" Dr. Rudelbach, og hvor sandhedskjærligt Prof. Weenaas fremstiller denne Sag, tør fremgaa af et lidt vidtløftigere Citat af Prof. Walthers Ytringer ved hin Samtale i Milwaukee (jeg citerer efter samme stenografiske Protokol som Prof. W.):

Prof. S. Fritschel: "Læren om Søndagen er efter min Overbevisning klart og tydeligt indeholdt i den hellige Skrift og den Augsb. Konfession, og jeg er bunden dertil. Men nu ser jeg, at mange af de største og bekjendelsestroeste Theologer indenfor den lutherske Kirke afvige fra denne Lære. Er jeg nu her i det Tilfælde at maatte anklage dem for en Fornegtelse? Jeg har Mod til at sige: de fare vild (irren), men ikke: de ere ingen Lutheranere. Jeg siger, at de afvige fra Normen, men jeg kan ikke forkaste dem som ulutherske. Jeg erklærer, at de vige af fra den hellige Skrift, men ikke i en fundamental Artikel" . . .

Prof. Walther: "Der er en stor Forskjel paa, om jeg siger, at En er ingen Lutheraner, eller at han er en vildfarende (irrender) Lutheraner. En Lutheraner er den, som uden Falskhed bekjender sig til det hele Gudsord og til de Lærdomme, ved hvilke den lutherske Kirke skiller sig fra andre Kirker. Naar han farer vild i mindre principale Punkter, saa betager dette ham ikke hans Karakter som Lutheraner. Jeg er fuldkommen villig til at anse Saadanne, som fare vild i Læren om Søndagen, for Lutheranere, men som vildfarende (irrende). Jeg ved, at høit oplyste Mænd i vor Kirke ere komne i denne Vildfarelse og ere blevne i den, fordi Ingen gjorde dem opmærksomme derpaa. Dersom f. Ex. Augustinus havde havt en tro og begavet Ven, saa turde han vel før være bleven befriet fra det, som endnu hang ved ham af Falsk fra Manichæismen. Og jeg mener, at den kjære Gerhard, ligeoverfor hvem jeg ikke er værdig til, at jeg skulde løse ham hans Skobaand, om han havde

havt en saadan Ven, vilde have ladet sig overbevise. Dog, dette vedkommer os ikke. Han staar nu for Guds Throne, og vi ere endnu i den stridende Kirke. Vi ville ikke røve Nogen hans lutherske Navn, om han feiler deri, men vi ville, da vi have erkjendt denne Lære for rigtig, sørge for, at den atter kommer til Gyldighed. . . . Symbolsk Gyldighed har den i ethvert Fald; foruden i den Augsb. Konf. finde vi den udførligt i den store Katechismus." . . .

Senere: "Naar Nogen siger, at han ikke antager Læren om Søndagen, endskjønt han ved, at den staar i Symbolerne, saa kalder jeg ham ikke for en tro Lutheraner. Et ganske andet Spørgsmaal er, hvorledes jeg betragter ham med Hensyn til hans Kristendom. Han kan være en bedre Kristen, end jeg er."

Prof. S. Fritschel: "Vi billige Læren om Søndagen, som den staar i Symbolerne, af ganske Hjerte, og De har af den Maade, paa hvilken vi tidligere have talt om den, allerede seet, at vi holde den for skriftmæssig. Men er det ikke betænkeligt at sige, som De nu netop: Naar Nogen ved, at den staar i Symbolerne, og ikke antager den, saa er han ingen Lutheraner? Rudelbach lærer saa, og det er mig dog imod ikke at holde ham for en Lutheraner." . . .

Prof. Walther: "Jeg har heller ikke sagt: En Saadan er ingen Lutheraner, men ingen tro Lutheraner." Inspektør Großmann: "Men er det ikke endnu værre?" Prof. Walther: "En kan jo af Svaghed komme til i et Punkt ikke tro at bevare Bekjendelsen; da er han vistnok endnu en Lutheraner, men ingen tro. Jeg vil evigt takke Rudelbach for, hvad han har arbeidet for Bekjendelsen, og at han ogsaa hos mig har bidraget saa meget til, at jeg er kommen til en ret Anskuelse af den; men dette tør ikke bestemme mig til at tie, naar han farer vild."

Senere: "Saa lidt som engang Luther lod sig gjøre

de gamle Kirkefædres Pletter (nævi) til Troesartikler og Regler, saa lidt kunne vi nu imod Skrift og Bekjendelse lade os gjøre vore Kirkefædres Pletter til vor Norm. Med Hensyn til Betydningen af Søndagsspørgsmaalet siger vor Bekjendelse selv: 'De fare meget vild (irren sehr), som mene, at Helligholdelsen af Søndagen i Stedet for Sabbathen, er i Kraft af Kirkens Myndighed paabuden som nødvendig'." (Derefter paavises denne Læres Sammenhæng med den kristelige Frihed.)

Senere Prof. S. Fritschel: . . . "Der har altsaa været Lærere i den lutherske Kirke (f. Ex. Gerhard), som vare af en anden Overbevisning end jeg. Derfor siger jeg, naar De spørger mig, om Læren om Søndagen er en Troesartikel i hele den lutherske Kirke, Nei. Men naar De spørger mig, om jeg holder den for en Troesartikel, Ja. Noget kan altsaa være Troeslære, som dog ikke alle lutherske Lærere anse derfor, og naar der derfor handles om, hvad Forpligtende der indeholdes i de lutherske Symboler, saa maa man se paa, om alle lutherske Theologer antage det!" Prof. Walther: "Derpaa kommer det slet ikke an. Havde jeg levet sammen med den kjære Gerhard og havde spurgt ham, om han holdt Læren om Søndagen for en Troeslære, og han havde sagt: Nei, den er ikke, saa vilde jeg have svaret: Ærværdige, kjære Fader Gerhard, dette er en Vildfarelse, og jeg vilde i al Ydmyghed og Beskedenhed have vist ham tilrette; og jeg tror, at den ydmyge Gerhard vilde have hørt paa mig og til Slut indrømmet: Jo, det er dog en Troeslære. Ogsaa Disciplen kan vel engang lære Mesteren."

35. "Grundtvigianismen med sin høikirkelige Opfattelse af Kirke og Embede var ikke lidet udbredt i den norsk-lutherske Kirke, men dels havde den ogsaa i Tiden før Foreningen med Missouri inden Synoden selv fundet en kraftig Mod-

stand, hvad dens Opfattelse af Troesbekjendelsen og sammes Forhold til den hellige Skrift angaar, dels var den vistnok ogsaa gjennem denne Reaktion inden Synoden selv gaaet over til mere og mere at indskrænke sig til en høikirkelig Anskuelse, der endelig søgte og fandt en Tilflugtshavn for Enhed og Magt under Missouris Vinger. Det er derfor Missourisynoden, som har Fortjenesten af at have forplantet en eiendommelig Retning inden den norske Kirke herover. Det er det norske Embedsaristokrati, den norske Høikirkelighed, som har sluttet Forbund med det tydske Læreraristokrati, den tydske Orthodoxisme og affødt et aandeligt Fænomen, som er noksom bekjendt blandt de norske Lutheranere under Navn af 'Wisconsinisme'." Pag. 36.

"Istedetfor at glæde sig ved Guds Ords Virkning i Menigheden, som beviste og beviser sig ved Kristnes Trang til at opbygges om Guds Ord ved private Sammenkomster, saa ængstedes man, med Høikirkelighedens vante Ængstelse for Menighedsbevidsthed og Menighedsliv, for disse Kristenlivets Ytringer, og søgte at hemme og hindre dem." Pag. 122. Se ogsaa Pag. 118 og 120.

"Og om Historien, som paastaaet er, skulde bevidne, at saadanne hemmelige Lærekonferentser som kirkeligt fastsatte Institutioner til Lærens officielle Behandling havde været til i tidligere Dage i Kirken, saa vilde dette for mig ikke bevise disse Lærekonferentsers Berettigelse, men vel være et Vidnesbyrd om, at et fremmd Aag hvilede paa Menighederne, hvad enten det nu var den superkloge 'Rettroenhed', som var ude og gik, eller det var den fornemme Høikirkelighed, der vilde lægge Menighederne i et indviet Præsteskabs Lænker, eller det var, som maaske oftest er Tilfældet, begge Parter i Forening. For Nærværende er det i Kirken herover begges Sammensmeltning i 'Wisconsinismen's Aandsretning, som har saa ganske naturligen affødt de hemmelige Lærekonferencer af Præsteskabet." Pag. 125.

Jeg anser mig berettiget til at forudsætte, at Prof. Weenaas ved, hvad Høikirkelighed er, og i saa Fald farer han med Usandhed, naar han skildrer den norske Synode som høikirkelig.

Prof. Weenaas har gjennemlæst "vore Skrifter". Baade de Principer, som der ere forfegtede, og vore kirkelige Handlinger, som der ere berettede, ere udpræget lavkirkelige. Dersom han ikke er idiotisk uvidende om amerikansk-kirkelige Forhold, saa maa han vide, at Missourisynoden er strengt lavkirkelig, at en meget væsentlig Del af dens Polemik altid har været rettet mod al Høikirkelighed, og at dens Standpunkt i denne Henseende har paadraget den det bitreste Fiendskab; fremdeles at i vore Dage neppe nogen Forfatter har hævdet Menighedens Frihed saa kraftigt som Prof. Walther, der endog har valgt 1 Petr. 2, 9 til sit Motto. Prof. Weenaas kan fremdeles ikke være uvidende om vore Vidnesbyrd imod General Council's høikirkelige Tendentser og tidligere mod Augustanasynoden. Han citerer selv i sin Bog, Pag. 37, Missourisynodens Fordring til vor Professor i St. Louis, at han "ordlydende skal antage de tvende Anhang til de schmalkaldiske Artikler", og Prof. W. ved dog vel, hvad der staar. Han ved, at vore Præster have oversat og udbredt i vore Menigheder Prof. Walthers Bog om Frikirken; han kjender vor Konstitution, og dog, tiltrods for alle "Kjendsgjerninger" kalder han os høikirkelige og tillader sig at byde sine Læsere en saa uvittig Frase, som den om en "høikirkelig Anskuelse, der endelig søgte og fandt en Tilflugtshavn for Enhed og Magt under Missouris Vinger"! Der kunde ligesaa gjerne siges: Legitimisterne fandt en Tilflugtshavn for Enhed og Magt under Republikanernes Vinger — Protestanterne fandt en Tilflugtshavn for Enhed og Magt under Katholikernes Vinger. Denne Slags kirkehistoriske Oplysning kan kun være beregnet paa Læsernes totale Ukyndighed om det, hvorom der tales.

Dog, Prof. Weenaas fremfører ogsaa Beviser for sin Paastand. Beviserne ere først, hvad han kalder vore "hemmelige Lærekonferencer". Om disse se ovenfor. Hvor han taler om vore historiske Oplysninger angaaende disse, glemmer han, at det er bevist, at saadanne Konferencer netop have fundet Sted i Kirkens mest velsignede Perioder og blandt dens frommeste Tjenere (se Mdtd. 1873, Pag. 161 flg.). Dernæst anfører han vor Holdning i "Lægmandssagen". Denne udleder han af "Høikirkelighedens vante Engstelser for Menighedsbevidsthed og Menighedsliv". Om Prof. W. end aldrig selv havde tænkt saa langt, at han havde skjønnet, at netop Omhu for Menigheds-Bevidsthed vil lede til vort Standpunkt i denne Sag, saa vil han dog i vore Forhandlinger om denne Sag (hvilke han selv citerer) have seet, at dette er vor Overbevisning, og at altsaa vort Standpunkt mindst af Alt kunde udledes af Høikirkelighed. Se Forhandl. om denne Sag ved Synoden i 1862, hvor det blandt Andet heder (Mdtd. 1862 Pag. 226): "Hvor derfor en Del af en Menighed vilde til enkelte Tider samles og lade En eller Anden aptræde som Lærer for Alle, uden hele Menighedens Samtykke (eller udenfor Nød), der maatte jo Menigheden sige: dette er et Indgreb i den Orden, som vi i Lydighed under vor Brudgoms Ord have oprettet."

36. "Spørger man nu, med hvilken Grund disse Mænd af den norske Synode gjør en saadan 'Exklusivisme' gjældende, bliver Svaret: alene den Ret, som deres formentlige 'rene Lære' skal hjemle dem. Jeg har vistnok ogsaa hørt, at man har anført Samfundets Ælde, fornemmelig da ligeoverfor 'Konferencen', som baade ved sin Mangel paa Aar og ved Maaden, hvorpaa dette Samfund er bleven til, skal gjøre sig kvalificeret til at benævnes en 'Sekt' og et 'Parti'. Men dette kan dog neppe være alvorligt ment, da jo ogsaa

den norske Synode, ialfald i Theorien, fastholder, at Synode- eller Konference-Forbindelser kun er Sammenslutninger af Menigheder, hvem dels lokale Interesser, dels Fællesskab i Tro og Lære har knyttet nærmere sammen. At Konferencen tæller Menigheder ligesaa gamle som maaske nogen inden Synoden, er en Kjendsgjerning, som blandt andre Vidnesbyrd nedenstaaende vil godtgjøre." (Derefter en Erklæring fra Past. Scheldahl m. Fl. om, at hans Menighed blev stiftet i 1846.) Pag. 98.

Prof. Weenaas kan ikke være uvidende om, at vi i den norske Synode virkelig for fuldt Alvor mene, hvad vi sige, naar vi erklære den N. D. Konference for et Parti; og naar han lader forstaa, at dette ikke vilde passe med vor Theori, at "Synode- eller Konferents-Forbindelse kun er Sammenslutninger af Menigheder, hvem dels lokale Interesser, dels Fællesskab i Tro og Lære har knyttet nærmere sammen", saa er dette kun en Udflugt ved Hjælp af, hvad man kalder en petitio principii.

Prof. Weenaas ved nemlig for det Første, at det ikke er lokale Interesser, der have frembragt de Menigheders Sammenslutninger, der udgjøre Konferencen. Han ved ogsaa, at det ikke er Fællesskab i Tro og Lære; thi 1) er der ikke Fællesskab i Tro og Lære blandt Konferencens Præster og Professorer; det er aabenbart af deres egne Aarsberetninger og af deres egne Tilstaaelser, og det har ofte været paapeget, at denne indbyrdes Uenighed netop gjælder de vigtigste af de Spørgsmaal, hvorom Konferencens Ordførere have stridt med den norske Synode, med hvilken flere af Konferencens Præster ifølge egne skriftlige og mundtlige Tilstaaelser ere enige; 2) er det offentlig erkjendt ved et Møde i Past. Lysnæs's Menighed (Mai 1872) mellem Præster af Konferencen og af den nuværende Augustanasynode, at det ikke var Uenighed, hverken i lokale Interesser eller i Tro

og Lære, der frembragte den Splittelse af Augustanasynoden, som Konferencens Oprettelse foraarsagede. Det gjaldt at faa Pastor Clausens Menigheder ind i Samfundet. Past. Clausen vidste vel nok, at hans Menigheder ikke vilde gaa ind i Augustanasynoden, om der end var noksaa megen tilsyneladende Enighed mellem Præsterne. Deraf den kirkepolitiske Nødvendighed at stifte et nyt Samfund. Hvorledes dette coup d'etat var forberedt, er senere kommet for Dagen, da Past. Krognæss offentliggjorde en Del af de Breve, der vise, hvad Slags Planer der vare lagte, og hvem der vare indviede i Planen. (Se Skand. 17de Jan., 14de og 21de Febr. 1872, se og Prof. Johnsons K. T. 1873, 243.) Fraser om Menighedernes Ret og om Menighedernes Frihed kan være vel nok for dem, der lade sig nøie med Fraser; men den nøgne Sandhed er den, at Augustanasynoden blev opløst, uden at Menighederne bleve spurgte, om de vilde have den opløst, og Konferencen blev stiftet, uden at Menighederne bleve spurgte, om de vilde have den stiftet. De skulde spørges bagefter. (Se Prof. Weenaas's "Lutheraner" 1870, Pag. 162 flg. og Past. Krognæss's do. 1870, Pag. 169 flg.) Hvorledes en Del af Augustanasynodens Præster og Menigheder ikke vilde finde sig i denne egenmægtige Fremfærd, men vedbleve i "Augustanasynoden", er bekjendt nok. Prof. Weenaas ved vel nok, hvorfor vi "for fuldt Alvor" anse Konferencen for et "Parti".

37. "Saadanne reagerende Faktorer" (mod den wisconsinske Aandsretning) "tro vi at maatte søge inden 'den norske Synode' i Menighedens seige Vedhængen ved sin Børnelærdom fra Norge og dybt rodfæstede Agtelse og taknemmelige Anerkjendelse af dyrebare Goder, som den emigrerede Del af det norske Folk har bragt med sig til dette Land, forbunden med en vis for Nordmændene eiendommelig Skyhed og Mistænksomhed ligeoverfor alt Importeret og Uden-

landsk. Fremdeles i den glædelige Omstændighed, at der dog ogsaa fornemlig iblandt 'den norske Synodes' Lægfolk gives Mænd med kristeligt Liv og kristeligt Alvor, der mere og mere gjennemskue Aandsretningens Hulhed og Antikristelighed og derfor finde sig kaldede til at modarbeide den inden Synoden selv." Pag. 62.

Det kan gjerne være, at Prof. Weenaas tror, at der er et saadant Oppositionsparti indenfor Synoden selv — fordi han ønsker det; men Sandheden er, at han i dette Stykke beretter, hvad han ikke kjender til, og de Grunde, hvorpaa han bygger sit Haab, ville ikke bære det.

Menighedernes seige Vedhængen ved sin Børnelærdom vil lede dem til os og ikke fra os; thi intetsteds har der her i Landet været gjort saa Meget for at bevare Børnelærdommen som i den norske Synode, hvorfor ogsaa rundt om i mangfoldige Menigheder Medlemmer af de andre norske Samfund have søgt og faaet Anledning til at sende sine Børn i vore Skoler.

Dersom vort Folk nu taknemmelig anerkjender de dyrebare Goder, de have bragt med sig hjemmenfra, da tør maaske den norske Synode med Tak til Gud vidne om sig, at den har været et Redskab til at fremkalde denne Anerkjendelse. Det er ikke saa ret mange Aar siden, at vi vare alene om den; de andre Samfund syntes at ønske at kaste alt Norsk overbord og klagede over, at vi holdt for fast paa det. Amerikanske Kirkeskikke indførtes i Augustanasynoden, og væsentlige Stykker af Lærdommen ændredes efter amerikansk Mønster. Vort Samfund spottedes som Statskirken og vore Præster distingueredes ved Navnet "de norske Præsterne".

At der blandt vort Lægfolk gives Mænd med kristeligt Liv og kristeligt Alvor, er visselig sandt; men vi have altid ment i dem at have vor bedste Støtte og vort skjønneste Haab

for vor Kirkes Fremtid. Den Uenighed og Reaktion, som Prof. W. taler om, kjender jeg ikke til. Jeg vil her tilføie, at der i mine Øine ikke er noget mærkeligere Vidnesbyrd om vort Lægfolks Alvor og Uafhængighed end dette, at det ikke er lykkedes Mænd som Prof. Weenaas, Prof. Oftedal og Fl. at fremkalde en saadan Opposition.

Hvorledes har ikke den Norske Synodes Kirkefolk været skjældet ("Russet og Rasket" i den N. S.; Prof. W.)! Hvor har det ikke været haanet som en død Masse, blandt hvilken der dog ogsaa gives Mænd med kristeligt Liv, hvilke da ere i Opposition mod det Hele (se ovenfor og m. a. St.)! Hvorledes har det ikke været spottet som umyndige Børn, der Intet skjønne og Intet tør, uden hvad Præsterne sige! Hvorledes har det ikke været skræmt med Præstevælde og Aristokrati og hemmelige Lærekonferencer! Hvor har det ikke været egget mod os Præster, der skildres som Tyranner og Fiender af kristeligt Liv, ja hvem en af Konferencens Ordførere afmaler som "ormstukne af Latinismen, udvaskede af Monarkisme og stivfrosne af Orthodoxisme, drevne af Embedsnød og sygelige af Hjemtanke, slugte af Missouri, holdende paa at lægge Slavebaand og Pavemørke over Folket" (Prof. Oftedal i "Skand." for 30te Marts 1875)!

Det vidner i Sandhed om Frihed og Selvstændighed, at et Folk, der Uge efter Uge og Aar efter Aar fristes paa denne Maade, dog endnu vover at leve i Fred og Endrægtighed med sine Præster og ikke lade sig indbilde, at til den rette Friheds Aabenbarelse hører Uenighed med sine Lærere, at sige Nei, naar Præsten siger Ja, og at tro al løs Snak og Bagtalelse om ham. Paa den anden Side anser jeg mig for overbevist om, at til Trods for den Enighed og Kjærlighed, som ved Guds Naade hersker mellem min Menighed og mig, saa vilde jeg øieblikkelig blive interpelleret af Menigheden, dersom jeg vilde begynde at føre saadan Tale

og Lære, som f. Ex. den, der føres i Kvartalskriftet fra Minneapolis, og jeg vilde have at gjøre Menigheden Regnskab, om jeg kunde.

Naar jeg ikke tilføier flere Exempler af Prof. W.'s Bog, saa er det, som før sagt, ikke fordi Forraadet er udtømt, men fordi jeg saa tilstrækkeligt har bevist min Paastand om Hr. W.'s Usandfærdighed, at de Læsere, der give sig Tid til at læse og prøve, ville have seet nok til selv at dømme. Jeg har nemlig, som det vil sees, ikke citeret halvt, ikke taget et Ord her, et Ord der, men givet hele Sammenhængen; heller ikke har jeg sat min Opfattelse i Stedet for Prof. Weenaas's Ord og saa kaldt det en "Kjendsgjerning".

Jeg har kaldt disse Blade "Vore kirkelige Modstanderes Vaaben".* skjønt jeg har hentet Exemplerne alene fra Prof. W.'s Bog; jeg har gjort det, fordi jeg i alle de Aar, jeg har været her, har gjort lignende Erfaringer om Uredelighed hos saagodtsom alle de af vore kirkelige Modstandere, der have taget offentlig Del i Striden. Snart har man kaldt os Grundtvigianere, snart Venner af Slaveri, snart Fiender af kristeligt Liv, snart Medlemmer af hemmelige Selskaber, snart har man beskyldt os for at lære, at Alle, som høre Ordet, blive salige, og at ingen Omvendelse behøves, snart for at have forfalsket Luthers Skrifter, og jeg ved ikke Alt.

Ubehageligt som dette Arbeide har været, har det dog ogsaa ført en Trøst med sig, den nemlig, som hentes af Matth. 5, 11. Det er nemlig ikke saaledes, som Prof. W.

---

* For dem, som ønske en positiv Fremstilling af den norske Synodes Lære i de forskjellige omstridte Punkter, henvises foruden til vore Synodalforhandlinger ogsaa til Past. Rasmussens "Nødtvungne Bemærkninger" og til Past. Preus's Bog mod "Wisconsinismen".

vist tror og gjør Alt for at faa Andre til at tro, at vi (især vi ældre) Præster i den Norske Synode i stolt Selvtillid "kjephøie" se alle Andre over Hovedet, anse os selv for ufeilbare, i Besiddelse af den fuldkomne Indsigt i den rene Lære osv. Jeg har ved flere Leiligheder skrevet om vor Stilling i denne Henseende (se blandt Andet "Forord" til vor K. T. 1875) og tror det ikke Sagen uvedkommende, om jeg her tilføier, hvorledes det ofte er gaaet mig under disse kirkelige Stridigheder. Naar jeg nemlig, som ikke sjelden har været Tilfælde, baade ligeoverfor Personer af de forskjellige lutherske Samfund, der have angrebet os, og ligeoverfor Methodister, Baptister o. A. har hos disse seet Meget, der tyktes mig at vidne om kristeligt Liv og kristeligt Alvor, da maa jeg tilstaa, at jeg ofte ikke har staaet fastere, end at jeg har sagt til mig selv: Er du ogsaa vis paa, at du har Ret, og disse Uret? Se dig vel for! Tænk, om disse have Ordet og Sandheden med sig, og du strider derimod og hindrer Kristi Rige. Men naar jeg saa, overbevist af Guds Ord, fandt min Tro fast grundet og ved selve Striden var kommen til klarere Erkjendelse, da var det mig kun altfor ofte en end yderligere Bestyrkelse, naar jeg saa, at de Modstandere, der ved sit skjønne Skin vel endog en Stund havde kunnet bringe mig i Uvished om, hvor Sandheden var, siden aabenbarede sig som usandfærdige, idet de forvanskede mine Ord, ja vel endog for det Vidnesbyrds Skyld, som jeg havde aflagt, "talte allehaande Ondt om mig og løi det". Dette var mig ved Mindet om det nævnte Sted i Matth. en mægtig Trøst, og en Henvisning til dette Sted var ogsaa al den Trøst, jeg fik, da jeg for over tyve Aar siden, nedbøiet under den bitre kirkelige Strid, klagede min Nød for en gammel faderlig Ven i Fædrelandet.

Jeg vilde gjerne tro om Prof. W., at han ikke rigtig har vidst, hvad han gjorde, da han skrev og lod trykke den

Række Usandheder og bitre Ord, hvoraf hans Bog bestaar, skjønt jeg maa tilstaa, at det er mig ganske ufatteligt, hvorledes han har kunnet komme til at fremføre saadanne Usandheder som en stor Del af de ovenanførte, uden i samme Øieblik at vide, at det var Usandheder. Dog, jeg vil ikke indlade mig derpaa. Baade ved jeg, at en Samvittighed kan ledes paa mange Afveie og i Mangt og Meget kan blive uklar, og desuden ved jeg af Guds Ord, at det er en Straf, Gud stundom bruger, at han lader et Menneske tro Løgn.

Har Forfatteren vidst, hvad han har gjort, saa har hans eneste Haab kunnet være, enten at Folk ere for magelige til at se efter i de Kilder, hvoraf han har hentet sine angivelige Kjendsgjerninger, eller at de fleste Læsere aldeles ingen Adgang have dertil, hvortil da rigtignok ogsaa kommer Menneskenes Villighed til at høre Ondt og Tilbøielighed til at tro Ondt samt fromme Frasers Magt over fast alle Læsere, som ikke ere desto forsigtigere i at prøve, hvad de læse. Enkelte af Usandhederne ere af den Art, saa tydelige og ligefremme Opdigtelser, at dersom de gjorte Beskyldninger kunde ansees for borgerligt ærekrænkende, saa vilde hvilkensomhelst ærbar Domstol, for hvilken Sagen blev indanket, maatte domfælde ham.

At Prof. W. ikke med oprigtig og rolig Sandhedskjærlighed har søgt efter at finde Sandheden i disse Sager (vor Lære og vort Standpunkt) og fremstille den i sin Bog, det holder jeg mig for overbevist om. Hans Synd og hans Ansvar bliver derfor kun altfor stort, selv om hint Spørgsmaal staar uafgjort indtil videre. Hans personlige Forhold til Sagen vil snart blive aabenbart. Han tilbyder sig vistnok (Pag. 4), dersom "Aaben Erklæring" ikke er grundet paa uimodsigelige Kjendsgjerninger, villigt at indrømme, at den har været en Fegten i Veiret, et letsindigt Produkt af en fantasirig Hjerne, og at bede Herren og Menigheden om

Tilgivelse. Mig forekommer dette forhaands Tilbud høilig letsindigt, naar jeg tænker paa, hvad Prof. W. i en Række af Aar har skrevet og talt om disse samme Ting. Han har i den seneste Tid gjort en Slags Tilbagekaldelse af "Aaben Erklæring", hvilken jeg antager i alle Kyndiges Øine vil ansees for værre end ingen. Den er nemlig blot Spilfegteri, idet den hjemler Prof. W. en vis formel Ret til at sige, at han har tilbagekaldt Erklæringen, medens Sandheden er, at væsentlig Intet er tilbagekaldt. Skulde Prof. W. mene, at en saadan Behandling af Et og Andet i hans Bog "Wisconsinismen" vil hjælpe paa hans Sag, da tager han meget feil. Dersom han ikke offentligt erkjender og tilbagekalder de Usandheder, som han i denne Bog har fremført, da har han dømt sig selv. Fraser eller Talemaader eller Omsvøb eller Udflugter ville ikke hjælpe. Dolosus versatur in generalibus, heder det, d. e. den Svigefulde bevæger sig i almindelige Talemaader.

Under de skjønneste Løfter om "Intet at lægge til af sit Eget" og om blot at fremstille "historiske Kjendsgjerninger", har Prof. W., som ovenfor vist, sagt den ene Usandhed efter den anden hele Bogen igjennem og slutter saa med en Bøn til Kristus om "ydmyg Selverkjendelse og inderlig Kjærlighed i Sandhedens Tjeneste" (Pag. 135). Her er kun én Vei, den nemlig, at Prof. W. "fortryder sin Synd, afbeder den hos Gud og tragter efter Forbedring". Han vil da ikke glemme, hvad han er de Mennesker og den Kirke skyldig, mod hvilke han saa grovelig har forsyndet sig. Skulde han finde Naade og Kraft til at vælge denne Vei, da give den barmhjertige Gud, at han maatte finde Trøsten i det rige, herlige, ubetingede Evangelium, som vi til Guds Pris have søgt at hævde mod hans og mange Andres Indvendinger, den Kilde, hvoraf en i Sandhed sønderbrudt Aand alene kan kvæges!

Indhold.